

The background features abstract green geometric shapes. A large, light green rectangle is positioned in the top-left corner. Overlapping its bottom-right edge is a darker green parallelogram that extends towards the center of the page.

Programmabegroting 2027

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
2 Hoofdpijnen financiële positie	5
3 Beleidsbegroting	13
3.1 Programmaplan	13
3.1.1 Bestuur en dienstverlening	16
3.1.2 Veiligheid	28
3.1.3 Economie	38
3.1.4 Mobiliteit	60
3.1.5 Omgevingskwaliteit	84
3.1.6 Stedelijke ontwikkeling	110
3.1.7 Jeugd en onderwijs	138
3.1.8 Cultuur, sport en recreatie	156
3.1.9 Maatschappelijke Ondersteuning	176
3.1.10 Werk en inkomen	192
3.1.11 Dekkingsmiddelen, Overhead, Vpb en onvoorzien	206
3.2 Paragrafen	215
3.2.1 Lokale heffingen	215
3.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	221
3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen	227
3.2.4 Financiering	240
3.2.5 Bedrijfsvoering	243
3.2.6 Verbonden partijen	248
3.2.7 Grondbeleid	257
3.2.8 Subsidies	260
3.2.9 Taakstellingen en reserveringen	273
3.2.10 Demografische ontwikkelingen	274
3.2.11 Bijzonder Programma Doorontwikkeling Sociaal Domein	276
3.2.12 Bijzonder Programma Duurzaamheid	277
3.2.13 Openbaarheidsparagraaf - Wet open overheid (Woo)	280
4 Financiële begroting	281
4.1 Overzicht van baten en lasten	281
4.1.1 Overzicht van baten en lasten in meerjarig perspectief	281
4.1.2 Grondslagen voor de begroting	284
4.1.3 Structureel en reëel evenwicht	286
4.2 Uiteenzetting van de financiële positie	300
4.2.1 Geprognosticeerde begin- en eindbalans	300
4.2.2 Investerings	301
4.2.3 Reserves	325
4.2.4 Voorzieningen	332
4.2.5 EMU Saldo	335
4.3 Overzicht per taakveld	336
5 Bijlagen	339
5.1 Samenstelling stadsbestuur	339
5.2 Begroting per prestatie	340
5.3 Belangrijkste mutaties Programmabegroting 2027	347
5.4 Raadsbesluit	349
5.5 Langjarige ontwikkeling reserve parkeren	349
6 Colofon	353

Hoofdstuk 1

1 Inleiding

Voor u ligt de Programmabegroting van de gemeente Leiden voor de jaren 2027-2030. Hierin staat wat we de komende jaren voor de stad willen doen en hoeveel geld daarvoor beschikbaar is. Voor 2027 bedraagt de begroting € 757,6 miljoen.

Deze begroting is opgesteld terwijl de vorming van een nieuw college nog niet is afgerond. Het huidige college kiest daarom voor een zorgvuldige balans: we nemen geen nieuwe politieke besluiten die aan een nieuw college zijn, maar blijven wel verantwoordelijkheid nemen voor het bestuur van de stad. We zetten het huidige beleid voort, zorgen voor goede dienstverlening aan inwoners, ondernemers en organisaties en houden de gemeentelijke financiën op orde.

Activiteiten waarvoor in de [Programmabegroting 2026-2030](#) al geld beschikbaar is gesteld, worden voortgezet. Nieuwe activiteiten waarvoor nog geen budget beschikbaar is, worden overgelaten aan besluitvorming door het nieuwe college. Zo blijft de gemeente haar taken uitvoeren en zorgen we voor een stabiele basis waarop een nieuw college straks verder kan bouwen.

Zodra een nieuw college is gevormd en een nieuwe koers heeft vastgesteld, wordt de begroting hierop aangepast. De nieuwe keuzes worden vervolgens verwerkt in een begrotingswijziging bij de Programmabegroting 2027.

Belangrijke ontwikkelingen 2027

Wat kunt u verwachten in 2027? Hieronder lichten we een aantal doorlopende ontwikkelingen uit. Dat doen we langs drie thema's die de afgelopen jaren centraal stonden in het beleid:

- Duurzame en inclusieve stad
- Sociale en gezonde stad
- Internationale stad van kennis en cultuur

Meer informatie vindt u in de verschillende programma's van deze begroting.

Duurzame en inclusieve stad

Ook in 2027 werkt Leiden verder aan een toekomstbestendige en bereikbare stad. Samen met regionale en landelijke partners werken we aan de vernieuwing van Leiden Centraal, zodat het station klaar is voor het groeiende aantal reizigers. Daarnaast zetten we belangrijke stappen in de verduurzaming van de stad, onder meer met de oprichting van een publiek regionaal warmtebedrijf en de verdere uitbreiding van het warmtenet.

Op het gebied van mobiliteit en openbare ruimte werken we aan een veilige, groene en goed bereikbare stad. In 2027 worden plannen verder uitgewerkt voor de herinrichting van de Lammenschansweg en start de herinrichting van de Morsweg. Ook blijven we werken aan een toegankelijke, groene en autoluwe binnenstad. Verder ronden we de evaluatie van het parkeerbeleid af, waarbij eventuele aanpassingen kunnen bijdragen aan een nog betere balans tussen bereikbaarheid, leefbaarheid en ruimtegebruik. In deze begroting houden we ook rekening met de kosten voor het beheer en onderhoud van de stad en met de benodigde investeringen in de Stadswerf.

Tegelijkertijd blijven we werken aan de grote woningbouwopgave van Leiden. Daarbij hebben we nadrukkelijk aandacht voor de gevolgen van netcongestie. In 2027 wordt duidelijk welke woningbouwprojecten de komende jaren kunnen rekenen op voldoende capaciteit op het elektriciteitsnet en welke projecten voorlopig nog niet.

Sociale en gezonde stad

In 2027 blijft Leiden investeren in een gezonde en veilige stad waarin inwoners mee kunnen doen in de samenleving. We versterken de sociale basis in de wijken, zodat inwoners elkaar kunnen ontmoeten, ondersteunen en gemakkelijker de weg vinden naar hulp. Ook werken we verder aan de invoering van de Participatiewet in Balans, met meer aandacht voor maatwerk, vertrouwen en de menselijke maat.

Daarnaast zetten we ons in om armoede en schulden te voorkomen en starten we met de uitvoering van het nieuwe beleidsplan Armoede en Schulden 2027-2030. Ook blijft het verkleinen van gezondheidsverschillen

een belangrijk aandachtspunt. Door te investeren in preventie, sport en beweging dragen we bij aan een gezonde samenleving.

Goed onderwijs en passende voorzieningen voor kinderen en jongeren blijven van groot belang. Daarom investeren we in schoolgebouwen, sportaccommodaties en andere voorzieningen die bijdragen aan hun ontwikkeling. Binnen de specialistische jeugdhulp ontstaat door lagere uitgaven financiële ruimte. Deze ruimte versterkt de financiële positie van het sociaal domein en vergroot de mogelijkheden om toekomstige uitdagingen op te vangen.

Internationale stad van kennis en cultuur

In 2027 versterken we Leiden als stad van kennis, innovatie en cultuur. Samen met onderwijs- en kennisinstellingen, ondernemers en andere partners werken we aan maatschappelijke opgaven op het gebied van gezondheid, duurzaamheid, biodiversiteit en kansengelijkheid. Daarbij zetten we de kennis- en innovatiekracht van de stad in voor maatschappelijke oplossingen en een sterke economie.

Ook investeren we in een toekomstbestendige economie en de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de stad. We werken verder aan de ontwikkeling van het Leiden Bio Science Park, versterken de binnenstad en stimuleren circulair ondernemen. Hiermee dragen we bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor inwoners, bedrijven en kennisinstellingen.

Cultuur blijft een belangrijke pijler van Leiden. In 2027 werken we aan de herijking van het cultuurbeleid en investeren we in culturele voorzieningen, zoals de nieuwe muziekschool, de nieuwe bibliotheek en de verdere vernieuwing van de Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal. Zo blijft Leiden een aantrekkelijke stad om te wonen, werken, studeren en bezoeken.

Onze financiële keuzes

In hoofdstuk [2 Hoofdpijnen financiële positie](#) leest u meer over de financiële keuzes die in deze continuïteitsbegroting zijn gemaakt.

Hoofdstuk 2

2 Hoofdpijnen financiële positie

Deze begroting is de eerste van de nieuwe raadsperiode 2026-2030. Omdat bij het opstellen ervan nog geen nieuwe coalitie is gevormd, heeft het stadsbestuur nog niet de nieuwe politieke speerpunten voor deze periode bepaald. We hebben deze begroting dus opgesteld binnen de beleidsmatige kaders van de vastgestelde Programmabegroting 2026-2029.

Bestaande activiteiten waarvoor in de meerjarenbegroting al geld beschikbaar was lopen onverminderd door. Activiteiten waarvoor (nog) geen geld beschikbaar is, moeten wachten tot het nieuwe stadsbestuur van start gaat. Tijdens de vorige raadsperiode heeft het stadsbestuur voor meerdere programma's tot en met 2026 *tijdelijk* extra geld vrijgemaakt. Bij het ongewijzigd voortzetten van de huidige meerjarenbegroting stoppen de extra activiteiten of regelingen die hieruit werden bekostigd per 2027. Waar dit van toepassing is lichten we dit toe in de [begrotingsprogramma's](#). Het is aan het nieuwe stadsbestuur om hierop desgewenst bij te sturen. Deze keuzes voegen we dan via een losse begrotingswijziging toe aan de begroting.

In de aanloop naar deze begroting zijn wel diverse mee- en tegenvallers in beeld gekomen. Deze hebben we in de begroting verwerkt. Hiermee laat de begroting goed zien hoe de gemeente er financieel voor staat. De meerjarenbegroting is in alle jaren reëel en structureel sluitend. Dat wil zeggen: de inkomsten die de gemeente jaarlijks binnenkrijgt zijn voldoende om alle uitgaven die de gemeente de komende vier jaar in de begroting heeft staan te kunnen betalen. Ook de buffers om tegenvallers op te vangen zijn op orde. De begroting biedt hiermee voor een nieuw stadsbestuur ruimte om nieuwe keuzes te maken.

Dit hoofdstuk geeft een overkoepelend beeld van (2.1.) externe ontwikkelingen en risico's die deze begroting beïnvloeden, (2.2.) de verwerkte mee- / tegenvallers en (2.3) de financiële positie.

2.1. Wat is de context van deze programmabegroting 2027?

Wat zijn belangrijke externe ontwikkelingen voor onze begroting?

- In de recent verschenen concept [Macro Economische Verkenning 2027](#) wijst het Centraal Planbureau (CPB) Internationale onzekerheid / de Iran-oorlog aan als belangrijke oorzaak van stijgende inflatie door brandstof- en energieprijzen. Door het jaarlijks indexeren van onze begroting en gemeentelijke tarieven houden we onze begroting waardevast. Tekorten die ontstaan door lagere loon- en prijscompensatie in het Gemeentefonds nemen we mee als nadeel in de begroting. Zie hiervoor de toelichting bij de [4.1.2. Grondslagen voor de begroting](#) en het programma [Dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien](#).
- De rente op de kapitaalmarkt schommelde in de afgelopen periode sterk. Mondiale onzekerheid maar ook de kapitaalvraag door gestegen overheidsinvesteringen drijft de prijs van langlopende geldleningen op. De huidige aannames voor langlopende rente lijken vooralsnog toereikend. Bij de volgende kaderbrief vindt een nieuw afwegingsmoment plaats. Zie voor meer toelichting paragraaf [3.2.4. Financiering](#).
- Het kabinet heeft in de Meicirculaire 2026 van het Gemeentefonds aangekondigd dat de geplande herziening van de verdeling van het Gemeentefonds doorschuift naar 2029. Dit betekent dat er in de verdeling van het Gemeentefonds vooralsnog geen grote wijzigingen optreden. Voor 2029 en verder zit hier een onzekerheid.

Welke onzekerheden spelen rond de financiële positie?

We gebruiken een (variatie op het) SWOT-analyse om in samenhang een beeld te geven van sterke en zwakke eigenschappen van onze begroting en balans. Ook komen kansen en bedreigingen in beeld.

	Voordelig	Nadelig
Intern ("hier en nu")	<i>Sterkte ('strengths')</i> a. Programmabegroting 2026-2029 is in <i>alle jaren</i> structureel sluitend; b. Naast <i>incidenteel</i> toereikend weerstandsvermogen ook <i>structurele</i> behoedzaamheidsruimte; c. Investeringsambities 2025-2029 zijn gedekt met <i>behoudende</i> afslag voor plannings-optimisme en reservering voor kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld.	<i>Zwakke / aandachtspunt ('weaknesses')</i> d. Grote investeringsagenda maakt de begroting gevoelig voor <i>projectrisico's</i> en <i>renterisico's</i> ; e. Relatief hoge ozb niet-woningen/ relatief lage onbenutte belastingcapaciteit. f. Diverse tijdelijke budgetten binnen het meerjarenbeeld.
Extern ("toekomst")	<i>Kans ('opportunities')</i> g. Geplande woningbouw komende jaren werkt <i>buiten meerjarenbeeld</i> door in inkomsten. h. Afspraken over nieuwe bekostigings-systematiek medebewindstaken Jeugd/ Wmo en lopende onderzoeken Gemeentefonds.	<i>Bedreiging ('Threats')</i> i. Geplande woningbouw/ bevolkingsgroei <i>binnen meerjarenbeeld</i> kan lager uitvallen. j. Mondiale onrust kan voor onverwachte tegenvallers zorgen door bijvoorbeeld een recessie en stijgende inflatie en rente. k. Lopende onderzoeken Gemeentefonds (m.n. centrumfunctie in Sociaal Domein) / toereikendheid BBP-indexering.

In dit totaalbeeld is een aantal grote lijnen te trekken:

- In de lopende begroting (a.) zijn de inkomsten die jaarlijks terugkomen toereikend om de uitgaven die jaarlijks terugkomen te kunnen betalen. Naast de (b.) concernreserve houden we ook een *structureel* budget vrij om toekomstige tegenvallers met een structureel karakter op te vangen ("behoedzaamheidsbudget"). Het is bij de uitgavenkant van de meerjarenbegroting wel goed om te realiseren dat (f.) meerdere *tijdelijke* budgetten zijn opgenomen. De activiteiten of het tijdelijk hoger kwaliteitsniveau dat uit deze budgetten in 2027 wordt bekostigd komen dus op enig moment binnen het komend meerjarenbeeld weer te vervallen.
- In de bestaande begroting is (c.) de dekking verwerkt voor een ambitieus investeringsprogramma. Doordat veel investeringen tegelijkertijd worden opgepakt (d.) kunnen tijdens de planvorming en uitvoering hiervan ook tegenvallers *gelijktijdig* optreden. Daarnaast zorgen de investeringen voor een grote financieringsbehoefte. Dit maakt de gemeentebegroting relatief kwetsbaar voor renteontwikkeling. Daarnaast kan extreme loon- en prijsontwikkeling (k.) de kosten van lopende investeringen doen oplopen.
- De Algemene uitkering uit het Gemeentefonds op de rijksbegroting is de belangrijkste gemeentelijke inkomstenbron. Met ingang van 2029 zal de verdeling hiervan over gemeenten worden aangepast. Dit biedt zowel kansen (h.) als risico's (k.). Omdat de omvang van het Gemeentefonds meegroeit met het 8-jaars gemiddelde van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product, werkt economische groei uit voorbij jaren nog enkele jaren door in jaarlijkse groei van het Gemeentefonds. Dit geldt echter ook voor eventuele toekomstige periodes van recessie (k.).
- De verwachte groei van de stad (inwoners en woningen) 2026-2029 is verwerkt in de raming van inkomsten. Als de groei in deze periode lager uitvalt (i.), leidt dat tot een tegenvaller binnen de begroting. Extra groei in 2030 en verder is nog niet begroot (g.) en leidt bij volgende begrotingen tot extra financiële ruimte. Bij de inkomsten is een aandachtspunt dat (e.) de relatief hoge lokale belastingen de effectieve (politieke) ruimte om door het verhogen van de inkomsten financieel bij te sturen beperkt is.

Welke financiële ontwikkelingen zijn er ten opzichte van de Programmabegroting 2026

Hoe ontwikkelen zich de totale baten, lasten en reservemutaties?

De onderstaande tabel laat zien hoe de totale lasten van de Programmabegroting 2027 zich verhouden tot de gewijzigde Programmabegroting 2026. 'Gewijzigd' betekent in dit geval dat de cijfers van de Programmabegroting 2026 ook tussentijdse technische begrotingswijzigingen en budgetoverhevelingen uit de slotwijziging en het bestemmingsvoorstel bij de jaarrekening bevatten.

In € 1.000, - = voordeel	Gewijzigde Programmabegroting 2026	Programmabegroting 2027
Lasten	805.294	757.630
Baten	-770.249	-758.122
Saldo van baten en lasten	35.046	-492
Toevoeging reserves	65.124	29.842
Ottrekking reserves	-100.169	-29.350
Begrotingssaldo	0	0

De totale lasten van de begroting zijn in 2027 € 757,6 miljoen. Dat is € 47,7 miljoen lager dan de gewijzigde begroting 2026. Dit is het gevolg van eenmalige of tijdelijk begrotingsposten die in 2027 niet meer zijn geraamd. De baten nemen met € 12,1 miljoen af naar € 758,1 miljoen, met name door de ontwikkeling van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds. De stortingen (€ 35,3 miljoen) aan reserves en inzet van reserves (€ 70,8 miljoen) zijn lager dan de begroting 2026. Dit is voornamelijk het gevolg van een grote storting in de reserve afschrijvingen investeringen vanuit de concernreserve in 2026 en diverse

investeringsbijdragen vanuit reserves die in 2026 zijn geraamd. Het totale beeld per programma in vergelijking met de voorgaande begroting en jaarrekening 2024 is opgenomen in hoofdstuk [4.1.1. Overzicht van baten en lasten in meerjarig perspectief](#).

De afwijkingen zijn het gevolg van bestaande verschuivingen in het vastgestelde meerjarenbeeld bij de Programmabegroting 2026, de reguliere indexering voor het waardevast houden van de begroting en de verwerking van enkele mee- en tegenvallers. De toelichting op het programmabudget bij de programma's in de [beleidsbegroting](#) bevat steeds een verschillenanalyse van het nieuwe jaar 2027 ten opzicht van de lopende programmabegroting 2026. Hieronder gaan we nader in op de wijze waarop we deze begroting indexeren en de belangrijkste mee- en tegenvallers die hierin zijn verwerkt.

Hoe houden we de begroting door indexeren waardevast?

De Programmabegroting 2027 is opgesteld op basis van de geïndexeerde meerjarenbegroting 2026-2029 (zie ook hoofdstuk [4.1.2. Grondslagen voor de begroting](#)). De indexpercentages voor 2027 zijn zoals gewoonlijk gebaseerd op de door het Centraal Planbureau verwachte loon- en prijsontwikkeling voor de sector overheid uit het [Centraal Economisch Plan 2026](#) (CEP). We gebruiken hiervoor de kengetallen voor de kostensoorten 'lonen', 'materiële budgetten' en 'investeringen'. Op basis van een gewogen gemiddelde hiervan bepalen we de indexering van de gemeentelijke tarieven en van subsidies. De percentages 2027 zijn gecorrigeerd voor de bijgestelde loon- en prijsontwikkeling 2026. Voor de raming van de salarislasten van de ambtelijke organisatie sluiten we aan bij de lopende Cao. Voor gemeenschappelijke regelingen volgen we het advies van de werkgroep financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen. Dit leidt tot de onderstaande indexpercentages:

	2026				2027		
	Begroting 2026	CEP2025 prognose 2026	CEP2026 prognose 2026	Correctie	CEP 2026 prognose 2027	Begroting 2027	
		A	B	C (B-A)	D	E (C+D)	
Gemeente							
Lonen gemeentelijke organisatie (eigen prognose o.b.v. Cao)						3,7	60%
Lonen beloning overheid (CEP)	3,6						
Materiaal	2,8	2,1	2,6	0,5	2,1	2,6	20%
Investeringen	4,3	3,0	2,8	-0,2	2,3	2,1	20%
Gemiddeld voor tarieven	3,6					3,2	100%
Subsidies							
Lonen beloning overheid (CEP)	3,6	1,8	3,0	1,2	4,1	5,3	75%
Materiaal	2,8	2,1	2,6	0,5	2,1	2,6	25%
Subsidie index	3,4					4,6	100%
Gemeenschappelijke regelingen							
Advies FKGR	2,25					4,5	

Welke mee- en tegenvallers verwerken we in deze begroting?

Op meerdere programma's treden mee- / tegenvallers op. In de beleidsbegroting lichten we bij het onderdeel 'programmakosten' van de diverse programma's deze ontwikkelingen toe. Het gaat voor de verschillende programma's om de onderstaande totaalbedragen op lasten (L) en baten (B) in € 1.000 (- = voordeel):

Programma	L/B	2027	2028	2029	2030
1 Bestuur en dienstverlening	L	-1.900			80
2 Veiligheid	L		17	17	16
3 Economie	L	-110	-110	-10	-10
	B	310	310	310	310
4 Mobiliteit	L	1.000		-1.000	
5 Omgevingskwaliteit	L	-64	2.645	2.800	4.368
	B	640	-1.420	-1.362	-1.362
6 Stedelijke ontwikkeling	L	3.768	3.768	3.768	
	B	-3.618	-3.768	-3.768	
7 Jeugd en onderwijs	L	80	80	80	80
9 Maatschappelijke ondersteuning	L	843	843	843	843
10 Werk en inkomen	L	80	15		
	B	-80	-15		
Dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien	L	585	-2.347	-6.179	-10.087
	B	-149	1.544	182	-9.127
Totaal		1.385	1.563	-4.320	-14.889

Het totale overzicht van mee- / tegenvallers ten opzichte van de bestaande Programmabegroting 2026 is opgenomen als bijlage [5.3. Belangrijkste mutaties Programmabegroting 2027](#). De individuele afwijkingen groter dan € 250.000 of afwijkingen die samenhangen met invulling van een motie lichten we hieronder toe:

Programma 1 Bestuur en dienstverlening

- Eenmalige meevaller van € 1,9 miljoen door de vrijval van het geraamde bedrag voor de overdracht wethouderspensioenen naar het ABP. Deze kosten zijn in de Jaarrekening 2025 al genomen, dus het geraamde budget in 2027 kan vrijvallen.

Programma 3 Economie

- Een tegenvaller door € 310.000 lagere baten toeristenbelasting. Door de lagere inkomsten neemt de afdracht aan Leiden&Partners af met € 185.000. Dit levert een meevaller op voor de gemeentebegroting.
- Een deel van inkomsten op de OZB niet-woningen wordt als subsidie gegeven aan het Ondernemersfonds. Hogere gerealiseerde inkomsten leiden tot een € 175.000 hogere afdracht.

Programma 4 Mobiliteit

- De lasten en baten binnen het gesloten systeem van de parkeerreserve zijn toegevoegd aan de begroting. Dit leidt tot een extra last van € 830.000 in 2027 die oploopt tot € 1,7 miljoen in 2030. Deze lasten worden gedekt uit de reserve parkeren binnen de parkeerexploitatie. Zie voor meer toelichting op de parkeerexploitatie bijlage [5.5. Langjarige ontwikkeling reserve parkeren](#).
- Bij de renovatie van de parkeergarage Haarlemmerstraat verschuift € 1,4 miljoen binnen het projectbudget naar een andere kostensoort. Als gevolg van het verschil in afschrijvingstermijnen nemen de kapitaallasten vanaf 2029 structureel toe met € 96.000. Deze worden gedekt vanuit de reserve parkeren.
- In het meerjarenbeeld 2026-2029 stond in de laatste jaarschijf een bijdrage van € 1 miljoen opgenomen voor het project Leiden-Utrecht Beter Bereikbaar (LUBB). Op verzoek van provincie Zuid-Holland verplaatsen we dit bedrag naar 2027.
- Aan de raming voor de verbouwing van de fietsenstalling Breestraat - Mosterdsteeg wordt € 440.000 toegevoegd voor kosten van afwerking, realiseren beheerruimte en toilet, plaatsen beheersysteem en camera's en circulaire ambities. Dit leidt tot afgerond € 60.000 hogere kapitaallasten vanaf 2027. Deze worden gedekt vanuit de reserve parkeren.

Programma 5 Omgevingskwaliteit

- De beheerplannen voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte 2027-2031 zijn bijgesteld (zie ook [3.2.3. Onderhoud kapitaalgoederen](#)). Dit zorgt inclusief enkele keuzes om kostenstijging te beheersen tot

structureel hogere kosten die oplopen van € 717.000 in 2026 tot € 3,5 miljoen in 2030. Vanuit het bestaand beleid van de kostendekkende heffingen kunnen deze hogere kosten deels worden opgevangen vanuit een verhoging van de afvalstoffenheffing en de riool- en waterzorgheffing (zie ook [3.2.1. Lokale heffingen](#)). Hierdoor nemen de heffingen toe met € 178.000 in 2027, oplopend tot € 586.000 vanaf 2030.

- Het kabinet is voornemens om met ingang van 2028 de tarieven voor afvalverbranding te verhogen. Dit leidt vanaf dat jaar naar verwachting tot € 1,5 miljoen hogere kosten voor afvalverwerking. Vanuit het staand beleid van een kostendekkende afvalstoffenheffing verhogen we deze met hetzelfde bedrag.
- Bij het project Jan van Houtkade/Koepoortsbrug zijn vooral vanuit de ondergrond tegenvallers aan het licht gekomen tijdens de uitvoering. Dit leidt tot € 685.000 hogere kosten. De hogere kapitaallasten kunnen worden gedekt vanuit de gereserveerd € 40.000 beheergelden van het Singelpark waarvan een deel niet is gebruikt en waarvan een deel in de wacht staat voor beheer van het Energiepark.
- De gemeenteraad heeft met [motie 25.0042.02](#) het college gevraagd te onderzoeken hoe op korte termijn gestopt kan worden met lichtmastreclame en waar mogelijk al maatregelen te nemen. Het uitfasen van de lopende contracten leidt uiteindelijk tot derving van € 138.000 aan inkomsten en het wegvallen van € 10.000 aan kosten.
- Door het naar achter schuiven van vervangingsinvesteringen in bedrijfsmiddelen zijn de kosten van afvalinzameling lager. Dit leidt ook tot € 600.000 lager benodigde opbrengsten afvalstoffenheffing in 2027.

Programma 6 Stedelijke ontwikkeling

- In de periode 2027-2029 ontvangt de gemeente naar verwachting jaarlijks € 3,8 miljoen realisatiestimulans vanuit het Rijk. Dit is een vaste bijdrage van € 7.000 voor iedere betaalbare woning waarvan de bouw is gestart in de periode 2025-2029. Conform staand beleid voegen we dit toe aan de reserve grondexploitatie.
- Met name door het vervangen van kozijnen en meerwerk door extra aangetroffen asbest zijn de kosten van de renovatie van de Daltonschool tot Huis van Buurt (Boshuizerkade) na inzet van de post onvoorzien € 300.000 hoger. Dit leidt vanaf 2027 tot een € 20.000 hogere kapitaallast.

Programma 7 Jeugd en onderwijs

- De kostenontwikkeling van de specialistische jeugdhulp valt naar verwachting € 2,6 miljoen lager uit dan geraamd. De ruimte die hierdoor ontstaat wordt op basis van staand beleid in 2027-2028 verrekend met de reserve sociaal domein. In 2028 en verder wordt deze ingezet om de openstaande bezuinigingstaakstelling in te vullen. Hiermee wordt de taakstelling volledig ingevuld.

Programma 9 Maatschappelijke ondersteuning

- De loon- en prijsontwikkeling 2026 binnen onderdelen van het sociaal domein is hoger dan de gemiddelde ontwikkeling op basis waarvan de begroting is gebaseerd. Hierdoor treden structurele tegenvallers op voor met name de Sterke Sociale Basis (€ 158.000) en Wmo maatwerkvoorzieningen (€ 610.000). Deze tegenvallers worden opgevangen door inzet van de stelpost indexering op het programma Dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien.

Dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien

- Jaarlijks maken we voor alle lopende investeringen en investeringen in het meerjaren investeringsplan (MIP) een nieuwe inschatting van de snelheid waarmee het geld voor deze investeringen wordt uitgegeven. Dit noemen we ook wel de 'actualisatie van de kapitaallasten(ontwikkeling)'. Zie hiervoor de analyse in hoofdstuk [4.2.2. Investeren](#). Doordat uitgaven naar achter schuiven in de tijd ontstaan in de hele periode 2027-2030 voordelen die jaarlijks uiteenlopen van € 2,9 miljoen in 2028 tot € 12,0 miljoen in 2029. Het hoge bedrag in het laatste jaar is het gevolg van het doorschuiven van de reservering voor kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld van € 10 miljoen van 2029 naar 2030.
- In de laatste jaarschijf van deze begroting reserveren we in het structureel saldo een bedrag van € 12,9 miljoen voor toekomstige kapitaallasten van investeringen waarvan het krediet (= investeringsbudget) in het huidige MIP is opgenomen. Zie voor de opbouw hoofdstuk [4.2.2. Investeren](#). In dit bedrag is een tegenvaller verwerkt van € 826.000 verwerkt als dekking voor afgerond € 34,0 miljoen hogere kosten van de Stadswerf Vlietzone.
- De nieuwe Stadswerf is onderdeel van een groter ruimtelijk schuifplan, waarbij zowel de locatie Beheer aan de Kenauweg en de locatie Beheer aan de Admiraal Blanckertweg beschikbaar komen. Dit maakt extra m2 beschikbaar voor bedrijvigheid in de stad. Uit het Programma van Eisen voor de Stadswerf blijkt dat de ruimtevraag voor de realisatie van de Stadswerf niet 14.000 m2 is die in 2020 werd ingeschat, maar 20.000 m2. Door wet- en regelgeving is meer ruimte nodig voor de elektrische voertuigen. De nieuwe werf moet ook meegroeien met de groeiende stad. Meer woningen betekent meer afvaladressen. Meer inwoners betekent ook een grotere druk op de openbare ruimte en daarmee op het onderhoud en beheer daarvan. In de toekomst zijn simpelweg meer medewerkers, wagens en gereedschappen nodig. Dit heeft gevolgen voor de beschikbare ruimte voor bedrijvigheid op de Vlietzone midden. Hierover wordt uw raad nog nader geïnformeerd. Het eerder vastgestelde budget van € 21 miljoen was gebaseerd op vervanging van de huidige werven ('nieuw voor oud'). Voor de grotere Stadswerf is aanvullend een investeringskrediet van € 34 miljoen opgenomen in het meerjaren investeringsplan. Dit betekent € 1,8 miljoen hogere kapitaallasten. Hierbij wordt de aanname gedaan dat een bedrag van € 1,0 miljoen in kostendekkende

heffingen en dienstverlening aan derden kan worden doorbelast. In de laatste jaarschijf van deze begroting nemen we aanvullend in het structureel saldo € 826.000 voor kapitaalslasten op. Hiermee voldoen wij aan de goede principes van ons begrotingsbeleid. De vrijgekomen kavel aan de Admiraal Banckertweg komt beschikbaar voor bedrijvigheid (Ruimte voor Werk), zoals eerder door uw raad besloten.

- Op basis van de Meicirculaire van het Gemeentefonds is de raming van de Algemene uitkering bijgesteld. Hierover is de gemeenteraad al eerder [per brief geïnformeerd](#). Vooral een lagere inwonersontwikkeling zorgt in de periode 2027-2029 voor een tegenvaller in de Algemene uitkering die jaarlijks varieert van € 1,0 miljoen in 2029 tot € 3,4 miljoen in 2028. In 2030 werkt de groei van het Gemeentefonds door in de uitkering en treedt juist een meevaller op van € 5,4 miljoen.
- Met name door het verschuiven van investeringen in de tijd en de inzet van reserves wijzigt de financieringsbehoefte in de periode 2027-2030. Dit levert ook een verschuiving op in de financieringslasten ('treasury'). Dit zorgt in de periode 2027-2029 voor jaarlijkse voordelen die variëren van € 511.000 in 2027 tot € 3,4 miljoen in 2029. In 2030 treedt een nadeel op van € 267.000. Zie voor meer toelichting op de financieringsfunctie, zie paragraaf [3.2.4. Financiering](#).
- De jaarlijkse indexering van onze lastenbudgetten bepalen we op basis van de CPB-prognose voor de loon- en prijsontwikkeling. Dit betalen we door het indexeren van onze eigen tarieven en de compensatie voor loon- en prijsontwikkeling in de Algemene uitkering (gebaseerd op de CPB-raming van de prijscomponent BBP). Doordat de compensatie in het Gemeentefonds lager is dan de verwachte loon- en prijsontwikkeling bij de overheid, ontstaat een dekkingstekort voor het waardevast houden van onze begroting van € 1,6 miljoen in 2027 en € 600.000 in 2028 en verder. Dit nadeel is verwerkt in de begroting.
- Om diverse tegenvallers door hogere loon- en prijsontwikkeling binnen met name het sociaal domein op te vangen, zetten we de stelpost indexering met € 923.000 structureel in.
- Door verschuivingen in verwachte opleverdata van woningbouwontwikkeling wijzigen verwachte inkomsten onroerend zaakbelasting woningen (OZB). Dit leidt met name in 2028 (€ 511.000) en 2030 (€ 1,9 miljoen) tot een meevaller. In 2029 treedt een tegenvaller op van € 888.000.
- In het vorig beleidsakkoord is tot en met 2029 incidenteel implementatiebudget beschikbaar gesteld voor de Omgevingswet. Dit loopt binnen dit meerjarenbeeld af. Hierdoor ontstaat een meevaller van € 961.000 vanaf 2030.
- Gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting. Het Tweelinghuis maakt onderdeel uit van de gebiedsontwikkeling Energiepark en wordt momenteel gebruikt voor ambtelijke huisvesting. In de plannen van Energiepark staat onder andere dat het oude gedeelte van het Tweelinghuis wordt gesloopt en vervangen door sociale woningbouw. Dit maakt dat de gemeente voor een aantal keuzes staat over de toekomstige ambtelijke huisvesting. In deze begroting zijn kosten en opbrengsten van het scenario volledig verlaten van het Tweelinghuis financieel verwerkt. Deze kosten worden deels gedekt uit bedrijfsvoeringsreserve concern en de reserve grondexploitatie.
- Bij het opstellen van de Programmabegroting 2026 is in de jaarschijf 2029, een deel van de kapitaallasten van de centrumregeling van € 388.000 onterecht niet verrekend met de reserve egalisatie kapitaallasten centrumregeling. Met deze mutatie wordt dit gecorrigeerd in de begroting 2027. Dit heeft alleen effect op het structureel begrotingssaldo.

Hoe sturen we bij op het financieel effect van deze ontwikkelingen?

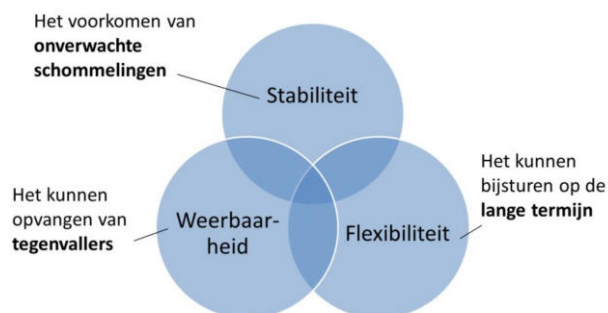
Zoals hierboven omschreven zetten we bij mee- en tegenvallers het bestaande beleid voor bijsturing onverminderd voort. Dat wil zeggen:

- Waar mee- of tegenvallers optreden binnen een financieel gesloten systeem, worden deze verrekend met de hiermee samenhangende reserve. Dat geldt bij de bovenstaande wijzigingen voor de reserve sociaal domein, de reserve grondexploitatie en de parkeerreserve.
- Vanuit het uitgangspunt van een kostendekkende afvalstoffenheffing en een kostendekkende riool- en waterzorgheffing verrekenen we tegenvallers op de hiermee samenhangende beleidsvelden in deze tarieven. De bovenstaande ontwikkelingen ten aanzien van de afvalverbrandingsbelasting (vanaf 2028), beheerplannen (vanaf 2027) en Stadswerf Vlietzone (vanaf 2031) werken door in de kostendekkende heffingen.

2.3. Hoe ziet de financiële positie eruit na het vaststellen van deze begroting?

Op basis van de begrippen 'stabiliteit', 'flexibiliteit' en 'weerbaarheid' geven we een beeld van de financiële positie van de gemeente Leiden. Zie voor meer informatie over de financiële positie en het risicoprofiel voor het boekjaar 2027 ook paragraaf [3.2.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Drie brillen voor de financiële positie

Flexibiliteit

Het begrip flexibiliteit heeft betrekking op de mogelijkheden om op de langere termijn te kunnen bijsturen op de inkomsten en uitgaven van de gemeente.

Met deze Programmabegroting 2027 start de nieuwe coalitie met een begroting met zicht op een structureel sluitend meerjarenperspectief tot en met 2030 (zie ook hoofdstuk [4.1.3. Structureel en reëel evenwicht](#)). Dat betekent dat de jaarlijks terugkerende uitgaven ook langjarig kunnen worden betaald uit de jaarlijks terugkerende inkomsten. Dit biedt een goede basis om meerjarig de begroting structureel sluitend te houden. Het structureel saldo (= structurele lasten min de structurele baten) in deze begroting is als volgt :

In € 1.000, - = voordeel	2027	2028	2029	2030
Structureel begrotingssaldo	-17.448	-14.318	-15.257	-1.383

In alle jaren van de meerjarenbegroting zijn de structurele baten hoger dan de structurele lasten. Dit betekent dat de begroting in alle jaren structureel sluitend is. Dit is inclusief de € 12,9 miljoen aan structurele ruimte die is meegenomen in de jaarschijf 2030 voor kapitaallasten van het meerjaren investeringsplan 2027-2030 die pas in 2031 en verder in de begroting komen. Zie voor verdere toelichting het onderdeel 'Maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjaren investeringsplan 2027 - 2030' in de paragraaf ontwikkeling kapitaallasten van hoofdstuk [4.2.2. Investeren](#). In het structureel begrotingssaldo is een afslag voor onderuitputting kapitaallasten verwerkt. Hiermee houden we op basis van ervaringsgegevens rekening met voordelen door vertraging van investeringen. De gezamenlijk provinciaal toezichthouders hebben onlangs nieuwe richtlijnen gepubliceerd over de wijze waarop gemeenten deze afslag dienen te berekenen. We analyseren nu deze richtlijnen ten opzichte van onze investeringsplanning. De uitkomsten hiervan betrekken we bij de Kaderbrief 2027-2031.

Door de meevaller op de specialistische jeugdhulp is de bij de Programmabegroting 2026 opgenomen taakstelling op de specialistische jeugdhulp ingevuld (zie ook paragraaf [3.2.9. Taakstellingen en reserveringen](#)). Hiermee sluit de meerjarenbegroting aan op het actuele uitgavenniveau.

In de structurele lasten is een behoedzaamheidsbudget opgenomen. Dit is een structurele begrotingspost op de Algemene middelen waartegenover geen verplichtingen zijn opgenomen. Dit is vrije begrotingsruimte met het oog op mogelijke structurele tegenvallers en eventuele onzekere bijsturingsopgaven. Mede met het oog op de bijsturingsopgave op de specialistische jeugdhulp is bij de Programmabegroting 2026 het onderstaande behoedzaamheidsbudget in het meerjarenbeeld verwerkt. Dit blijft in de Programmabegroting 2027 (vooralsnog) in stand. Het is aan een nieuw stadsbestuur om hier een nieuwe risicoafweging over te maken. Het beschikbare behoedzaamheidsbudget is als volgt:

In € 1.000	2027	2028	2029	2030
Behoedzaamheidsbudget	450	1.000	3.100	3.100

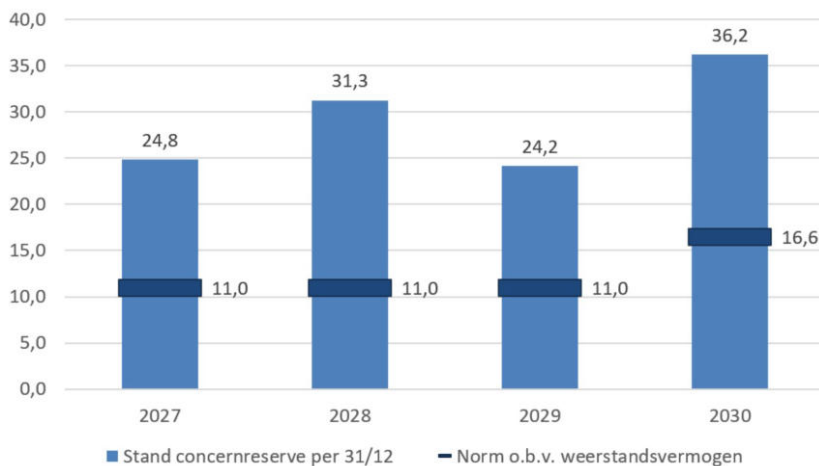
Weerbaarheid

Weerbaarheid heeft betrekking op het hebben van voldoende buffers om op de korte termijn risico's op te kunnen vangen.

De belangrijkste buffer voor de korte termijn is de concernreserve. Om de minimale omvang hiervan te bepalen voeren we bij de Jaarstukken en de Programmabegroting een risicosimulatie uit. De concernreserve moet in het begrotingsjaar en de eerste twee jaar van de meerjarenraming tenminste gelijk zijn aan de uitkomst van deze

simulatie. In het laatste jaar van de meerjarenraming moet de reserve een omvang hebben van 150% van de uitkomst van de simulatie (zie voor toelichting paragraaf [3.2.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#)).

De concernreserve voldoet in alle jaren aan de vereiste minimale omvang. Het verloop van de concernreserve is na verwerking van de Tweede Voortgangsrapportage 2026 in de periode 2027-2030 als volgt (in € miljoen):

In € 1.000	2027	2028	2029	2030
Stand concernreserve per 31/12 Programmabegroting 2027	25.383	31.819	24.715	36.777
Af: resultaat Tweede Voortgangsrapportage 2026	-545	-545	-545	-545
Prognose concernreserve per 31/12	24.838	31.274	24.170	36.232
Af: Norm o.b.v. weerstandsvermogen	-11.038	-11.038	-11.038	-16.557
Marge	13.800	20.236	13.132	19.675

Stabiliteit

Stabiliteit heeft betrekking op het voorkomen van onverwachte schommelingen in inkomsten en uitgaven. Met begrotingsafspraken rondom de reserve sociaal domein, de parkeerreserve, het vermogensbeheer grondexploitaties en de bedrijfsreserves van verzelfstandigde organisatieonderdelen zorgen we ervoor dat schommelingen op deze beleidsvelden de totale gemeentebegroting niet rechtstreeks beïnvloeden.

Voor stabiliteit op de langere termijn zijn ook de rente- en schuldontwikkeling relevant. Gemeente Leiden heeft de komende jaren een relatief grote financieringsbehoefte (zie ook de [paragraaf 3.2.4. Financiering](#)). Deze komt voort uit het door de gemeenteraad vastgestelde investeringsprogramma. Om schommelingen in rentelasten te beheersen ramen we behoudend en sluiten we onze begroting zoveel mogelijk aan op de actuele marktrente voor langlopende geldleningen. Bij iedere kaderbrief en begroting beoordelen we de ontwikkeling op de kapitaalmarkt en passen de begroting aan. Zo voorkomen we grote correcties tussen verschillende begrotingsmomenten.

Hoofdstuk 3

3 Beleidsbegroting

3.1 Programmaplan

Inleiding

Het Programmaplan bestaat uit elf begrotingsprogramma's, tien inhoudelijke, één voor de algemene dekkingsmiddelen en overhead.

We hanteren de volgende uitgangspunten voor vorm en inhoud van het programmaplan:

- Al ons werk brengen we in beeld, dus zowel de going concern als de projectmatige activiteiten.
- We gaan met gezond verstand om met indicatoren: niet te veel, valide en voorzien van realistische streefwaarden.
- We geven inzicht in alles waar de gemeente geld aan uitgeeft door budgetten aan prestaties te koppelen.
- Indien van toepassing verwijzen we per begrotingsprogramma duidelijk naar financiële informatie in de bijlagen en geven een samenvatting van die informatie in het programma.
- We beleggen eenduidig de verantwoordelijkheden van de prestaties.

Programmaplan

In het programmaplan geven we conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) antwoord op de drie W-vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

De opbouw per begrotingsprogramma is als volgt:

- Missie.
- Inleiding: toelichting op het hele programma indien gewenst, bijvoorbeeld relevante beleidsontwikkelingen.
- Beleidsterrein: hier wordt kort toegelicht wat het beleidsterrein inhoudt.
- Doelen en prestaties per beleidsterrein.
- Toelichting op die prestaties waar dat gewenst is en/of politiek relevant.
- Effectindicatoren per beleidsterrein: per indicator worden realisatiewaarden vermeld en een aantal streefwaarden. Ook is de bron vermeld. Als in een cel een streepje staat, dan betekent het dat in dat jaar geen cijfer beschikbaar is. Bij de indicatoren is ook informatie opgenomen over de relevante aanpassingen van de streefcijfers. Bovendien is de historie van elke indicator via een link terug te vinden op de site www.leidenincijfers.nl. Naast de door de Leidse gemeenteraad gekozen effectindicatoren bevat de Programmabegroting ook effectindicatoren die op grond van de verslaggevingsregels (BBV) verplicht zijn. Deze effectindicatoren staan dus in alle gemeentebegrotingen. Op www.waarstaatjegemeente.nl kunnen de scores van verschillende gemeenten met elkaar worden vergeleken.
- Verbonden Partijen: toelichting op welke wijze een bepaalde verbonden partij bijdraagt aan het behalen van de maatschappelijke effecten van de gemeente (zie ook de [afzonderlijke paragraaf hierover](#)).
- Kaderstellende beleidsnota's.
- Programmakosten, inclusief een samenvatting van investeringen, reserves en subsidies indien van toepassing. Dit onderdeel verklaart de afwijking van het eerste jaar van de nieuwe programmabegroting ten opzichte van de gewijzigde programmabegroting van het lopend jaar. Verschillen op de baten en lasten groter dan € 250.000 worden toegelicht. Voor een deel zijn deze wijzigingen het gevolg van het indexeren van de begroting om deze waarde vast te houden. De budgetten worden daarbij gecompenseerd voor loon- en prijsontwikkeling (zie ook de [grondslagen voor de begroting](#)). Ook zorgt het bijstellen van de verdeling van de directe organisatiekosten over de prestaties ("kostenverdeelstaat") soms voor verschuivingen.

Paragrafen

In het programmaplan staat niet alles over de begrotingsprogramma's. Programmaoverstijgende informatie over bijvoorbeeld verbonden partijen en het weerstandsvermogen is apart in paragrafen samengebracht.

Bijzondere programma's

Bijzondere programma's zijn tijdelijke organisatorische verbanden om een maatschappelijke opgave en/of politieke wens aan te pakken. De inspanningen hiervoor lopen dwars door diverse begrotingsprogramma's

heen. De bijzondere programma's zijn, vanwege dat programmaoverstijgende karakter, opgenomen onder de paragrafen, vanaf paragraaf 3.2.11.

1

Bestuur en dienstverlening

Bestuur en dienstverlening

Programmanummer	1
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Kansengelijkheid, Jeugd & Onderwijs Klimaat, Bereikbaarheid en Financiën

De missie van het programma Bestuur en dienstverlening luidt:

De gemeente Leiden staat voor een betrouwbaar bestuur: open en transparant en in samenwerking met en voor partners en burgers in de stad en regio. De gemeente Leiden staat voor een klantgerichte, persoonlijke en toegankelijke dienstverlening, waarbij burgers, bedrijven en overige instellingen betrouwbaar, duidelijk, snel en op maat worden bediend.

Inleiding

Bestuur

Het bestuur van de gemeente heeft een grote invloed op het leven van mensen in de stad. Het college en de raad nemen besluiten over veel onderwerpen die inwoners en organisaties raken. Het is belangrijk dat zij betrokken worden bij het nemen van deze besluiten. En dat iedereen in de stad op de hoogte kan zijn van de besluiten die genomen zijn. Het bestuur is zo in contact met de stad en staat open voor nieuwe ideeën.

Na de gemeenteraadsverkiezingen 2026 is de nieuwe gemeenteraad 2026-2030 van start gegaan, met veel nieuwe en ook bekende gezichten. Het inwerken van de raad loopt door in 2027. Vanaf deze raadsperiode worden twee keer per jaar raadsdagen georganiseerd voor de Leidse raads- en duo-leden. Tijdens deze heidagen gaan raadsleden op een informele manier met elkaar aan de slag. Dit draagt bij aan een goede samenwerking en biedt ruimte om inspiratie op te doen, bijvoorbeeld tijdens werkbezoeken aan andere gemeenten.

De gemeenteraad houdt ook op andere manieren contact met de stad, bijvoorbeeld via werkbezoeken, het raadssprekuur en andere activiteiten uit de [Uitvoeringsagenda Levendige lokale democratie](#). Zo blijft de raad in gesprek met inwoners en organisaties.

Dienstverlening

Wij geven uitvoering aan de visie op dienstverlening Leiden: goed voor elkaar. We zetten de Leidenaar centraal, vanuit de kernwaarden persoonlijk, toegankelijk, betrouwbaar. We ondersteunen de Leidenaar op een manier die bij hem past: proactief waar het kan, digitaal waar het gaat en op locatie waar dat nodig of gewenst is. We leren en verbeteren op basis van wat de Leidenaar ons teruggeeft.

Van programma naar borging in de organisatie

Het Uitvoeringsprogramma Dienstverlening eindigt eind 2027. De aanpak stopt niet: we borgen de werkwijze in de organisatie, zodat de dienstverlening aan de Leidenaar blijvend verbetert — ook na het programma.

Speerpunten in 2027 zijn:

- Leren van klantsignalen
- Overheidsbrede en proactieve dienstverlening
- Kanaalregie en servicenormen
- MijnLeiden & Integraal klantbeeld

Beleidsterrein 1A Bestuur

Doelen en prestaties bij 1A Bestuur

Doel	Prestatie
1A1 Volksvertegenwoordiging, kaderstelling en control	1A1.1 De gemeenteraad en raadscommissies vergaderen volgens de vastgestelde vergadercyclus
	1A1.2 Burgers actief informeren over rol en werkzaamheden van de gemeenteraad
	1A1.3 Ondersteuning van de gemeenteraad door de griffie, onderzoek door de rekenkamer en controle door de accountant
1A2 Dagelijks besturen van de gemeente	1A2.1 Dagelijks besturen van de gemeente door het college
	1A2.2 Informeren en betrekken van burgers, bedrijven en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid
	1A2.3 Organiseren van verkiezingen voor gemeente, provincie, waterschap, Rijk en Europa
	1A2.4 Strategische beleidsadvisering en onderzoek
	1A2.5 Adviseren van bestuur over communicatie
1A3 Bijdragen aan en sturen op samenwerkingsverbanden	1A3.1 Sturing en toezicht houden op samenwerkingsverbanden
	1A3.2 Bevorderen van intergemeentelijke samenwerking

1A1.1 De gemeenteraad en raadscommissies vergaderen volgens de vastgestelde vergadercyclus

De gemeenteraad van Leiden vergadert volgens de commissiestructuur. Er is een vier-wekelijkse vergadercyclus. Met de komst van de nieuwe gemeenteraad is de verdeling van de onderwerpen over de verschillende raadscommissies veranderd. In de afgelopen raadsperiode bleek dat het evenwicht in de verdeling van onderwerpen in de commissies niet altijd evenredig was. Dat had ook gevolgen voor de werkdruk. Daarnaast was er bij sommige onderwerpen overlap tussen commissies. Daarom heeft de nieuwe raad – naast de veranderingen in de verdeling in onderwerpen over de commissies – een aantal veranderingen doorgevoerd:

- De commissie Werk & Middelen heet nu de commissie Bestuur, Veiligheid & Middelen, door het veranderen van de verdeling van onderwerpen over de commissies.
- De commissies Leefbaarheid & Bereikbaarheid en Bestuur, Veiligheid & Middelen vergaderen nu in de eerste week van de vergadercyclus. En de commissies Stedelijke Ontwikkeling en Onderwijs & Samenleving in de tweede week.
- Er is een proef met het vervroegen van de start van de P&C-raadsvergadering naar 14.00 uur (bij de begroting 2027 en de kadernota 2028).

De effecten en ervaringen worden gemonitord door de gemeenteraad.

1A1.2. Burgers actief informeren over rol en werkzaamheden van de gemeenteraad

De raad en de griffie betrekken de inwoners zo veel mogelijk bij de besluiten die de raad neemt.

- Via diverse kanalen informeert de griffie inwoners over wat de raad doet. Dit gebeurt op het digitale raadsinformatiesysteem, de website van de gemeenteraad, in de Stadskrant en Stadsnieuws en via sociale media. De raadsvergaderingen en de commissievergaderingen in het stadhuis zijn openbaar voor iedereen. Ze zijn ook online te volgen en terug te kijken.
- Inwoners of betrokkenen kunnen inspreken tijdens commissievergaderingen. Ze laten de gemeenteraad weten wat ze van een plan vinden of zij delen zelf ideeën.
- Raadssprekuren (elke maand): inwoners en betrokkenen kunnen in gesprek gaan met raadsleden en duo-leden van de gemeenteraad van Leiden.

Levendige lokale democratie

In 2027 gaat de gemeenteraad verder met de uitvoering van het [initiatiefvoorstel Levendige lokale democratie](#) (2025). De ontwikkeling en uitvoering is gestart met de opkomstbevorderende campagne bij de gemeenteraadsverkiezingen en loopt door tot 2030. Het gaat om instrumenten, middelen en mogelijkheden

om als gemeenteraad in contact te komen en te zijn met de stad. Om zo het vertrouwen in de lokale politiek te verbeteren en lokaal burgerschap te stimuleren. Bijvoorbeeld met schoolbezoeken, het raadsspreekuur, de cursus Politiek Actief, gast van de gemeenteraad en raad op straat. De griffie ondersteunt de gemeenteraad bij de uitvoering, in samenwerking met de ambtelijke organisatie.

1A1.3 Ondersteuning van de gemeenteraad door de griffie, onderzoek door de rekenkamer en controle door de accountant

Ondersteuning door de griffie

De griffie adviseert en ondersteunt de raads- en duo-leden bij hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taak. Dit gebeurt onder meer door de advisering en ondersteuning rond en tijdens vergaderingen en andere bijeenkomsten. De gemeenteraad is werkgever van de griffie. In 2027 ligt de focus op een verdere ontwikkeling en positionering van de gemeenteraad, die na de gemeenteraadsverkiezingen 2026 is gestart.

Het project Veilig vergaderen, over het vergroten van de veiligheid van politieke ambtsdragers, gaat door in 2027. Het programma Weerbaar Bestuur van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft daarvoor de gemeente Leiden een eenmalige uitkering gegeven. Dit geld gebruiken we voor het nemen van maatregelen om de veiligheid rond vergaderingen en bijeenkomsten van de gemeenteraad te vergroten. Te denken valt aan:

- Preventieve veiligheidsmaatregelen op de vergaderplekken.
- Heldere instructies en rolverdeling.
- Het vergroten van kennis hoe te handelen in bepaalde situaties van betrokkenen (politieke ambtsdragers en ondersteuning), o.a. door het doen van oefeningen.
- Leiden doet ook mee aan het bijbehorende leernetwerk over Veilig vergaderen van het ministerie van BZK.

Onderzoek door de Rekenkamer Leiden-Leiderdorp

De Rekenkamer Leiden-Leiderdorp doet ook in 2027 onafhankelijk onderzoek naar het beleid in een of beide gemeenten. Doet de gemeente wat ze belooft en levert het ook op wat de bedoeling was? Daarmee ondersteunt zij de Leidse gemeenteraad bij zijn controlerende taak.

Controle door de accountant

De externe accountant controleert in opdracht van de raad de financiële jaarstukken. De interne accountant rapporteert over de rechtmatigheid van de financiële organisatie. De raad gebruikt deze stukken bij de bespreking van de jaarstukken.

1A2.1 Dagelijks besturen van de gemeente door het college

De formatiegesprekken zijn op dit moment nog gaande. In het najaar wordt het nieuwe beleidsakkoord 2026-2030 vastgesteld. Hierin worden de ambities en prioriteiten van het college voor de komende periode beschreven. Ook wordt hierin ingegaan op de samenwerking tussen het college en de gemeenteraad.

1A2.2 Informeren en betrekken van inwoners, ondernemers en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid

Communicatie

Communicatie zorgt voor de verbinding tussen de inwoners, ondernemers en de gemeente Leiden. We vinden het belangrijk dat we elkaar begrijpen en elkaars taal verstaan. In onze aanpak en uitingen zorgen we voor een open, inclusieve en toegankelijke manier van communiceren. Daarbij zoeken we naar een goede balans tussen digitale communicatie en persoonlijk contact.

We versterken ons omgevingsbewustzijn door goed te volgen wat er in de stad en in de wijken speelt. Met Factor-C brengen we verschillende perspectieven uit de stad, het bestuur en de organisatie samen. Zo kunnen we het bestuur beter adviseren over wat er leeft en welke effecten plannen kunnen hebben. Ook Wijkregie draagt hieraan bij. Door de samenwerking met participatie en de Leidse gedragsaanpak zorgen we ervoor dat de stem van de stad een goede plek krijgt bij de voorbereiding en uitvoering van plannen.

Participatie

Het college en de raad hebben met het vaststellen van de handreiking 'Samenwerken in de stad' bepaald hoe we participatie opzetten. Participatieprocessen rond nieuwe beleidsopgaves en grote, ingewikkelde projecten volgen de regels van de handreiking. Daarbij is het volgende belangrijk:

- Actief op zoek gaan naar ruimte voor betrokken personen om inbreng te leveren;
- Inclusieve participatie die recht doet aan de diversiteit van de stad;
- Een zo goed mogelijke afweging maken door te luisteren naar zoveel mogelijk belangen;

- En ervoor zorgen dat iedereen dezelfde informatie heeft.

Als we een besluit nemen dat te maken heeft met de omgevingswet gelden de regels van ons participatiebeleid. Daarin staat waar het participatieproces bij zulke besluiten wettelijk aan moet voldoen.

We blijven ons inzetten om wat we met elkaar in de handreiking hebben afgesproken uit te voeren. Aanvullend geven we vorm aan *right to challenge* en willen we lokale initiatiefnemers in de stad nog meer ondersteunen in het realiseren van hun initiatief.

1A2.3 Organiseren van verkiezingen voor gemeente, provincie, waterschap, Rijk en Europa

In maart 2027 vinden de verkiezingen voor Provinciale Staten en het Algemeen Bestuur van de waterschappen plaats. De gemeente zet zich in voor een transparant, toegankelijk en eerlijk verkiezingsproces. We investeren in communicatie richting inwoners, het werven van stembureauleden, zorgen voor de toegankelijkheid van stemlocaties en bewaken een zorgvuldig en transparant telproces. Op basis van de evaluaties van vorige verkiezingen wordt continu gewerkt aan verbeteringen in het verkiezingsproces.

1A2.4 Strategische beleidsadvisering en onderzoek

Leiden is een stedelijke, drukke gemeente: het grootste gedeelte is bebouwd met huizen of bedrijven. Hierdoor hebben we te maken met ingewikkelde opgaven, belangen en ontwikkelingen. We pakken deze opgaven alleen effectief aan als we vasthouden aan onze plannen. We kijken waar onze taken met elkaar te maken hebben. Hierbij hebben we vooral aandacht voor de grote vragen voor de toekomst.

We zorgen dat we in gesprek blijven met de mensen die ons kunnen helpen deze taken uit te voeren en vragen te beantwoorden. Belangrijk hierbij is het samenwerken met andere besturen, zowel hier in Leiden als in de regio om ons heen. Dit kan ook in grotere samenwerkingen, zoals gedeelde uitvoeringsorganisaties met de regiogemeenten of landelijke netwerken. Voorbeelden hiervan zijn de [VNG](#), [G40](#), [Groeiaagenda](#), [VerstedelijkingsAlliantie](#), en de [Economic Board Zuid-Holland](#).

Onderzoek

De gemeente werkt steeds meer datagedreven. Hierbij kan het gaan om geregistreerde gegevens over personen en bedrijven, maar ook om onderzoek met vragenlijsten. De data die we verzamelen en analyseren stellen we beschikbaar voor de organisatie en de stad. Dit verhoogt de kwaliteit van ons werk, ons beleid en onze besluiten. We kijken bijvoorbeeld of het beleid van de gemeente de gewenste effecten heeft in de samenleving.

De gemeente richt zich naast gegevens over Leiden ook op het beter gebruiken van interne data. Dit zijn gegevens over onze eigen werkzaamheden, bijvoorbeeld over bedrijfsvoering of dienstverlening.

1A2.5 Adviseren van bestuur over communicatie

Goede communicatie en participatie draagt bij aan vertrouwen in het bestuur en aan een sterke lokale democratie. We blijven zoeken naar manieren om inwoners actief te betrekken en de verbinding met de stad te versterken. Daarbij maken we gebruik van digitale mogelijkheden, zoals het DoeMee-platform.

We adviseren het college en de portefeuillehouders over communicatie en participatie. Met een gezamenlijke set van kernboodschappen brengen we meer focus en samenhang in de communicatie over de ambities van de gemeente. Ook adviseren we bestuurders in een vroeg stadium over de gevolgen van voorgenomen beleid en besluiten voor de communicatie en de beeldvorming.

Participatie en Wijkregie adviseren het bestuur om de stem van de stad op te halen. De inbreng van inwoners, ondernemers en organisaties wordt daarbij zichtbaar en zorgvuldig meegenomen in de voorbereiding en besluitvorming.

1A3.1 Sturing en toezicht houden op samenwerkingsverbanden

De gemeente werkt op verschillende terreinen samen met andere gemeenten in gemeenschappelijke regelingen. Het besturen van deze regelingen gaat goed, door goede besturingsmiddelen.

Sinds 2022 hebben we nieuwe financiële afspraken voor de gemeenschappelijke regelingen. Deze afspraken zorgen voor waardevaste begrotingen en houden rekening met verwachte veranderingen in lonen en prijzen volgens het Centraal Planbureau (CPB).

In 2025 is een nieuwe nota verbonden partijen voorgelegd aan de raad. Voor de andere gemeenschappelijke regelingen zijn geen bijzondere veranderingen voorzien.

1A3.2 Bevorderen van intergemeentelijke samenwerking

Als centrumstad heeft de gemeente Leiden meer taken dan andere gemeenten. Zo zetten we ons in voor een aantrekkelijke en sterke regionale economie en voor een goed vestigingsklimaat voor (buitenlandse) bedrijven. Daarnaast willen we de lokale economie versterken. We willen een gezonde stad zijn die makkelijk omgaat met grote veranderingen. Dit kan alleen als we samen met onze regio en de provincie werken aan de regionale opgaven. Leiden wil de komende jaren inzetten op de volgende onderwerpen:

- Leidse regio: samenwerking in de uitvoering van taken, zoals voor bedrijfsvoering, het sociaal domein en beheer.
- Holland Rijnland: samenwerking op vraagstukken over de verdeling van ruimte om te bouwen.
- Zuidelijke Randstad: het versterken van onze kenniseconomie, waarbij veel mensen denken in plaats van met hun handen werken. En vraagstukken over verstedelijking en mobiliteit: hoe gaan we om met steeds grotere steden en meer mensen die voor hun werk of plezier willen reizen?
- Hollands Midden: samenwerking voor betere veiligheid en crisisbeheersing (Veiligheidsregio), gezondheidszorg (GGD), milieu (Omgevingsdienst).

Verbonden Partijen

Regio Holland Rijnland

De gemeente Leiden werkt samen met twaalf andere gemeenten om ons heen in een samenwerkingsverband genaamd Regio Holland Rijnland. We werken aan gezamenlijke plannen voor de verdere ontwikkeling van de regio. We maken het bestaan van mensen en bedrijven beter. Dit doen we door het wonen, werken, ondernemen en recreëren in het gebied te verbeteren. Zie voor meer informatie de [paragraaf Verbonden partijen](#) van deze begroting.

Regio Holland Rijnland	
Motieven en doelen deelname Gemeenschappelijke Regeling	We kunnen sommige maatschappelijke doelen alleen halen als we met veel partijen samenwerken. Met zijn allen zijn we sterker dan alleen. We hebben vragen op veel verschillende gebieden. Bijvoorbeeld over hoe mensen reizen, waar ze wonen en werken. Maar ook hoe we energie opwekken, hoe we de ruimte inrichten of hoe we om gaan met de natuur. Problemen beperken zich niet alleen tot Leiden, maar gaan over de grenzen van gemeenten heen. Bij Regio Holland Rijnland kunnen we deze problemen bespreken en samen naar oplossingen zoeken. In 2027 gaan we verder met de nieuwe Regionale Investerings Agenda (RIA) als opvolger van het Regionaal Investerings Fonds. We leggen met zijn allen geld bij elkaar om de bovenstaande vraagstukken aan te pakken. Dit is het laatste jaar van de looptijd van de agenda. In 2026 wordt geëvalueerd hoe een nieuwe regionale investeringsagenda eruit moet komen te zien. Regio Holland Rijnland voert daarnaast een paar verplichte taken uit, zoals het realiseren van afspraken voor Regionaal Bureau Leerrecht, Woonruimteverdeling en Volwasseneducatie.
Kansen	We zien een paar kansen: ■ We kunnen de relaties tussen de gemeenten versterken. ■ We kunnen samen sneller gebruik maken van grote subsidies. ■ We kunnen gezamenlijk geld inzetten voor opgaven die groter zijn dan Leiden. ■ We hebben een vaste plek waar we kunnen overleggen met de Provincie Zuid-Holland over verschillende onderwerpen.
Risico's (top 3)	De risico's voor Regio Holland Rijnland liggen vooral in de standaard bedrijfsvoering: ■ Controleren van schulden. ■ Subsidies van andere partijen. ■ Kosten van personeel. ■ Ziektekosten. ■ Automatisering. De gemeente Leiden is voor een deel verantwoordelijk als Regio Holland Rijnland te veel geld uitgeeft.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2027	In 2022 is het werkprogramma van Regio Holland Rijnland vastgesteld voor de periode tot 2026. In 2027 wordt een nieuw werkprogramma vastgesteld. Vanaf 2023 is gewerkt aan een Regionale Investeringsagenda (RIA). Deze is op 3 april 2024 vastgesteld. In 2025 hebben we de RIA echt ingevoerd. Voor de periode 2025-2027 zijn veertien projecten gekozen die we geld kunnen geven uit de RIA-fondsen. In 2027 wordt een nieuwe RIA vastgesteld.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2027	Het bepalen van de (meerjaren)begroting 2028 en verder. Het vaststellen van een Regionale Investeringsagenda. Het verder werken aan verschillende projecten uit de RIA. Voor Leiden is de samenwerking in de Stedelijke As het meest bepalend.
Bijdrage 2026	Inwonersbijdrage en Regionaal Bureau Leerrecht €1.721.269,-
Voor eigenaarsrol paragraaf zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 1A Bestuur

Tabel: effectindicatoren bij 1A Bestuur

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 1A1 Volksvertegenwoordiging, kaderstelling en control						
1A1.a Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'Ik voel mij vertegenwoordigd door de gemeenteraad'	25% (2021) 17% (2023) 21% (2025)	15%	15%	15%	15%	Stads- en wijkenquête
Doel 1A2 Dagelijks besturen van de gemeente						
1A2.a Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'De gemeente wordt goed bestuurd'	11% (2021) 12% (2023) 12% (2025)	10%	10%	10%	10%	Stads- en wijkenquête
1A2.b Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'De gemeente doet genoeg om inwoners te betrekken'	18% (2023) 13% (2025)	13%	13%	13%	13%	Stads- en wijkenquête

Beleidsterrein 1B Dienstverlening

Doelen en prestaties bij 1B Dienstverlening

Doel	Prestatie
1B1 Burgers, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de publieke dienstverlening	1B1.1 Leveren van alle producten en diensten op het gebied van Burgerzaken (o.a. reisdocumenten, rijbewijzen, huwelijken etc.)
	1B1.2 Zorgen voor persoonlijke, betrouwbare en toegankelijke dienstverlening via de belangrijkste kanalen die de burger van ons verwacht en die voldoen aan de moderne standaarden
	1B1.3 Op orde houden basisregistraties (BRP, BAG, BGT)
	1B1.4 Beantwoorden van eerstelijns vragen, verstrekken van informatie en leveren van eerstelijns producten

NB. Bij prestatie 1B1.1 geldt: onder de term 'producten en diensten' vallen niet die producten en diensten die betrekking hebben op de Participatiewet. Informatie over die categorie is opgenomen in begrotingsprogramma 10.

1B1.1 Leveren van alle producten en diensten op het gebied van Burgerzaken (o.a. reisdocumenten, rijbewijzen, huwelijken etc.)

2027 wordt het derde jaar van de paspoortpiek (die nog tot 2029 duurt). We hebben de basis goed staan. Er zijn voldoende medewerkers aangenomen om de dienstverlening aan de Leidenaren te garanderen. In 2026 bleef de dienstverlening ondanks de extra druk op peil. We behalen wederom onze streefwaarden in de klanttevredenheidsonderzoeken. Die lijn zetten we de komende jaren voort.

1B1.2 Zorgen voor persoonlijke, betrouwbare, toegankelijke en efficiënte dienstverlening via minimaal de belangrijkste vijf kanalen die de burger van ons verwacht en die voldoen aan de moderne standaarden

Speerpunten in 2027 zijn:

- Leren van klantsignalen
- Overheidsbrede en proactieve dienstverlening
- Kanaalregie en servicenormen
- MijnLeiden & Integraal klantbeeld

1. Leren van klantsignalen

We verbeteren onze dienstverlening aan de hand van signalen van de Leidenaar. In 2027 starten we met klantsignaalmanagement: we brengen stap voor stap klantsignalen vanuit verschillende bronnen bij elkaar. Te beginnen met de belangrijkste bronnen, zoals klachten, klanttevredenheid en klantvragen. Het klanttevredenheidsonderzoek breiden we uit over meer processen en we onderzoeken onze telefonische bereikbaarheid. De verschillende inzichten bundelen we in een eerste klantsignaaldashboard. Daaruit volgt een verbeteragenda met onderbouwde verbetervoorstellen. We verbeteren door de inzet van klantreizen zodat het voor de Leidenaar het meeste waarde oplevert.

2. Overheidsbrede en proactieve dienstverlening

We geven invulling aan het uitgangspunt "altijd de juiste deur": we helpen Leidenaren direct of verwijzen warm door bij hun vragen aan de overheid. De landelijke programma's van de VNG, het ministerie van BZK en de uitvoeringsorganisaties vormen daarbij het kader. Waar de standaard aanpak onvoldoende aansluit bij wat de inwoner van ons nodig heeft, is in specifieke situaties ruimte voor maatwerk en een professionele geargumenteerde afweging. Ook zetten we stappen in proactieve dienstverlening: we gebruiken de gegevens die we al hebben, zodat Leidenaren krijgen waar ze recht op hebben, zonder dat zij daar zelf om hoeven te vragen. Dat kan alleen wanneer we de Leidenaar over dienstverleningskanalen heen kennen en wanneer onze dienstverleningskanalen als één geheel werken.

3. Kanaalregie en servicenormen

Drie kanalen vormen de kern van dienstverlening: MijnLeiden (in ontwikkeling), het KCC en fysiek contact. Ondersteunende kanalen - zoals online formulieren, website en chatbot - informeren en verwijzen door. Persoonlijk contact blijft daarbij een volwaardige keuze. Het doel is steeds hetzelfde: de Leidenaar vertelt zijn verhaal één keer en ervaart één gemeente, ongeacht welk kanaal hij gebruikt. We sturen hiervoor op de samenhang tussen kanalen en stellen servicenormen vast. De Leidenaar weet daarmee wat hij van ons mag verwachten. Met de uitbreiding van klanttevredenheidsmetingen monitoren we de realisatie en sturen we bij.

4. MijnLeiden en Integraal klantbeeld.

Op basis van een traject met VNG en ervaringen van meerdere gemeenten starten we met de aanpak voor MijnLeiden: de centrale persoonlijke digitale omgeving waarin inwoners en ondernemers hun zaken met de gemeente regelen en volgen.

De verschillende kanalen gaan werken vanuit hetzelfde overzicht, namelijk wie de inwoner of ondernemer is, welke zaken hij/zij heeft lopen en welke contactmomenten er waren. We sluiten daarbij aan op de landelijke MijnServices-bouwstenen. In 2027 zetten we hiervoor de eerste concrete stappen.

1B1.3 Op orde houden basisregistraties (BRP, BAG, BGT, ..)

Het Stelsel van Basisregistraties, o.a. de Basisregistratie Personen (BRP), de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT), speelt een belangrijke rol in het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Deze vraagstukken pakken we steeds vaker op via data gedreven initiatieven: we ondersteunen beleid en processen meer met data. We zorgen ervoor dat de kwaliteit van data en informatie op orde is, en privacy en vertrouwelijkheid gewaarborgd zijn. De meerwaarde van het stelsel van basisregistraties en andere overheidsgegevens zit hem in het gebruik van data van hoge kwaliteit. We investeren daarom ook in nieuwe technologieën en zorgen ervoor dat de vakkennis van medewerkers actueel blijft door het aanbieden van informatie en trainingen.

1B1.4 Beantwoorden van eerstelijns vragen, verstrekken van informatie en leveren van eerstelijns producten

Ook in 2027 blijft het Klant Contact Centrum (KCC) het eerste aanspreekpunt voor de Leidenaar. Het KCC beantwoordt eerstelijnsvragen, verstrekt informatie en levert eerstelijns producten. Meer dan 75% van de binnenkomende vragen wordt door KCC-medewerkers direct afgehandeld. Voor complexere vragen zorgen zij voor een goede doorverwijzing naar de juiste collega of afdeling.

We blijven werken aan een dienstverlening die aansluit bij de behoeften van inwoners en ondernemers. We werken datagedreven en analyseren voortdurend het gebruik van de verschillende contactkanalen.

In 2027 onderzoeken we hoe artificial intelligence (AI) ons verder kan ondersteunen bij het verbeteren van onze dienstverlening. Daarbij staat voorop dat de inzet van technologie altijd moet bijdragen aan een persoonlijke, toegankelijke en betrouwbare dienstverlening voor de Leidenaar.

Effectindicatoren bij 1B Dienstverlening

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 1B1 Burgers, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de publieke dienstverlening						
1B1.a Tevredenheidsscore nieuw rijbewijs (op een schaal van 1 tot 5)	■ 4,5 (2023) ■ 4,6 (2024) ■ 4,5 (2025)	4,5	4,5	4,5	4,5	Enquête in eigen beheer
1B1.b Tevredenheidsscore nieuw paspoort/ identiteitsbewijs (op een schaal van 1 tot 5)	■ 4,6 (2023) ■ 4,7 (2024) ■ 4,6 (2025)	4,5	4,5	4,5	4,5	Enquête in eigen beheer

De effectindicatoren geven nu nog een heel smal beeld van de gemeentelijke dienstverlening. En zijn beperkt tot alleen producten van Burgerzaken. We breiden de komende jaren het klanttevredenheidsonderzoek (KTO) stap voor stap uit naar de rest van de organisatie, zoals het Klantcontactcentrum, Werk & Inkomen en Vergunningen. Dit wordt meegenomen in de komende rapportages.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partijen leveren een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland

De Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen tussen het hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten: Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van lokale belastingen uit. Ook bepaalt de BSGR de hoogte van de WOZ-waarde voor alle onroerende zaken in deze gemeenten.

Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland	
Motieven en doelen deelname GR	Uit overwegingen van kwaliteit, continuïteit en efficiency is het gewenst om samenwerking te vinden bij heffing en invordering van waterschappen en gemeentelijke belastingen, bij uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en bij het beheer en de uitvoering van vastgoedinformatie.
Kansen	De toename van het aantal deelnemers of een samenwerking met een ander belastingkantoor aangaan, kan leiden tot vermindering van de kwetsbaarheid, verlaging van de kosten en verbetering van de kwaliteit van de BSGR.
Risico's (top 3)	■ Toename vergrijzing en schaarste op de arbeidsmarkt noodzaakt belastingorganisaties tot verregaande samenwerking of aanpassing dienstverlening ■ Als gevolg van nationale en Europese wettelijke ontwikkelingen en aangescherpte richtlijnen op het gebied van digitale veiligheid en privacy moeten maatregelen worden genomen om aan deze verplichtingen te kunnen voldoen. ■ Snelle verandering op het gebied van wetgeving en technologie zorgen voor druk op het kunnen handhaven van een optimaal prijs kwaliteitsniveau.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2027	Zoeken naar mogelijkheden tot verregaande samenwerking of aanpassing dienstverlening om optimaal prijs kwaliteitsniveau te kunnen blijven leveren.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2027	De raad krijgt jaarlijks, op grond van artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen, de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting. In 2027 staan de volgende bestuurlijke mijlpalen gepland: ■ Zienswijze Programmabegroting 2028 (juni 2027)
Bijdrage 2027	€ 2.579 miljoen
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Kaderstellende beleidsstukken

- Handreiking Samenwerken in de stad (2024) (RV 24.0014)
- Visie op dienstverlening 'Leiden: goed voor elkaar' (2022) (RV22.0052)
- Visie internationalisering 2020 (RV 20.0051)
- Beleidskader Verbonden Partijen 2018 (RV 17.0101)

Programmakosten

Bestuur en dienstverlening		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Bestuur	Lasten	14.084	13.325	13.404	12.379	12.561	12.641
	Baten	-332	-185	-192	-193	-193	-193
Saldo		13.752	13.139	13.212	12.186	12.368	12.448
Dienstverlening	Lasten	15.239	16.250	16.581	16.274	16.186	16.186
	Baten	-4.564	-3.963	-4.212	-4.215	-4.215	-4.215
Saldo		10.676	12.287	12.369	12.059	11.971	11.971
Programma	Lasten	29.323	29.574	29.985	28.653	28.747	28.827
	Baten	-4.896	-4.148	-4.404	-4.408	-4.407	-4.407
Saldo van baten en lasten		24.428	25.426	25.581	24.245	24.340	24.419
Reserves	Toevoeging	421	31	-	-	-	-
	Onttrekking	-252	-135	-45	-25	-25	-25
Mutaties reserves		170	-104	-45	-25	-25	-25
Resultaat		24.597	25.322	25.536	24.221	24.315	24.395

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Bestuur

De lasten in 2027 zijn € 79.000 hoger (nadeel) dan in 2026.

De baten in 2027 zijn € 7.000 hoger (voordeel) dan in 2026.

Gezien de omvang van deze verschillen worden deze niet nader toegelicht.

Beleidssterrein Dienstverlening

De lasten in 2027 zijn € 331.000 hoger (nadeel) dan in 2026 door:

- Indexatie
- Doorrekening kostenverdeelstaat (= technische verdeling van directe organisatiekosten over de verschillende programma's).

De baten in 2027 zijn € 249.000 hoger (voordeel) dan in 2026 door:

- Indexatie

Naast de ontwikkelingen 2027 dalen met ingang van 2028 de lasten met € 250.000 doordat het budget voor het uitvoeringsprogramma Dienstverlening tot en met 2027 beschikbaar was gesteld. Zie ook bijlage 5.3.

Reserves

Reserves programma 1		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve raad	Toevoeging	105	17	-	-	-	-
	Onttrekking	-38	-80	-20	-	-	-
Saldo		68	-63	-20	-	-	-
Egalisatiereserve verkiezingen	Toevoeging	316	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-3	-25	-25	-25	-25	-25
Saldo		313	-25	-25	-25	-25	-25
Reserve rekenkamer	Toevoeging	-	13	-	-	-	-
	Onttrekking	-66	-30	-	-	-	-

Reserves programma 1		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo		-66	-17	-	-	-	-
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P1	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-145	-	-	-	-	-
Saldo		-145	-	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	421	31	-	-	-	-
	Onttrekking	-252	-135	-45	-25	-25	-25
Reserves programma 1		170	-104	-45	-25	-25	-25

Reserve Raad

Ten behoeve van het uitvoeren van het meerjarig programma 'Levende lokale democratie' (RV25.0011) wordt in 2027 € 20.000 onttrokken aan de reserve.

Egalisatiereserve verkiezingen

Ten behoeve van het organiseren van verkiezingen is een jaarlijkse onttrekking geraamd van € 25.000.

Investeringsen

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
01B103	Op orde houden basisregistraties	Tachymeters 2 stuks 2027	Econ.	V		-	230	-	-	-
	Totaal programma 1					-	230	-	-	-

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investeringsen wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

Totaal volume aan subsidies opgenomen in het subsidie-overzicht

	subsidiestaat 2026	subsidiestaat 2027
Subsidie saldo	165.233	151.531

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

2

Veiligheid

Veiligheid

Programmanummer	2
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Gezondheid, Jeugdzorg & Welzijn

De missie van het programma Veiligheid luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad die veilig is en voelt op het gebied van wonen, werken en leven in samenwerking met bewoners en partners.

Inleiding

Veiligheid is continu in beweging. Ontwikkelingen in de stad, de regio en de samenleving beïnvloeden de veiligheidsopgaven waar Leiden voor staat. Tegelijkertijd blijven de basisopgaven op het gebied van veiligheid en leefbaarheid onverminderd van belang.

De veiligheidsmonitor 2025 is een tweejaarlijks onderzoek naar onder meer veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap van criminaliteit en geeft inzicht in hoe inwoners de veiligheid en leefbaarheid in Leiden ervaren en welke ontwikkelingen zichtbaar zijn. Recent zijn de cijfers van de veiligheidsmonitor beschikbaar gekomen en inzichtelijk via: [Veiligheidsmonitor | Leiden](#). De uitkomsten vormen een belangrijke basis voor het bepalen van de veiligheidsopgaven voor de komende jaren. Tegelijkertijd geven ontwikkelingen zoals de blijvende effecten van de coronaperiode en de groei van de stad aanleiding om de huidige streefwaarden kritisch te bekijken. In het verlengde van het nieuwe IVP wordt daarom opnieuw gekeken naar de streefwaarden en worden deze waar nodig bijgesteld.

Daarnaast zijn landelijk en regionale ontwikkelingen van invloed op de veiligheidsopgaven van Leiden. De ontwikkelingen rond het landelijk vuurwerkverbod, het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid en de veranderende online leefwereld van jongeren vragen de aandacht van de gemeente.

De landelijke en regionale ontwikkelingen en de inzichten uit de veiligheidsmonitor worden betrokken bij het vernieuwde Integraal Veiligheidsplan (IVP). Naar verwachting wordt het IVP 2027-2030 begin 2027 aan de gemeenteraad aangeboden. Het vernieuwde IVP geeft richting aan de veiligheidsopgaven en prioriteiten voor de komende jaren.

Beleidsterrein 2A Veiligheid

Doelen en prestaties bij 2A Veiligheid

Doel	Prestaties
2A1 Bewaken democratische rechtstaat en beperken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit	2A101 Aanpak ondermijning
	2A102 Aanpakken radicalisering en polarisatie
	2A103 Inzet Wet Bibob
	2A104 Inzet Veilige Publieke Taak
2A2 Bevorderen van veilige en leefbare woon- en leefomgeving	2A201 Beperken van overlast van personen met onbegrepen gedrag
	2A202 Beperken van woonoverlast
	2A203 Inzet preventie en weerbaarheid gedigitaliseerde criminaliteit
	2A204 Regievoering samenwerking jaarwisseling/vuurwerk
	2A205 Inzet buurt- en wijkveiligheid en integrale wijkaanpak
	2A206 Aanpak fietsendiefstal
	2A207 Bestuurlijke inzet overtredingen Opiumwet en tegengaan van drugshandel
2A3 Regie op jeugd (overlast en criminaliteit)	2A301 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak
	2A302 Inzet Dealbreakers
2A4 Fysieke veiligheid en optimaliseren crisisorganisatie	2A401 Realiseren en bestendigen van BRL-vakbekwame gemeentelijke crisisorganisatie
	2A402 Planvorming rondom grootschalige risicovolle evenement
	2A403 Inzet bij rampen en (cyber)crises
	2A404 Optimale preventie brandveiligheid
	2A405 Inzet bij demonstraties en betogingen
2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan	2A501 Risicoscan, coördinatie vergunningverlening evenement
	2A502 Inzet Landelijk Programma Veilige Steden
	2A503 Bijdrage aan (digitaal) veilig ondernemen
	2A504 Handhaven coffeeshopsanctiebeleid
	2A505 Coördinatie vergunningverlening horeca
	2A506 Handhaven horecasanctiebeleid
	2A507 Handhaven prostitutiebeleid

2A1.1. Aanpak ondermijning

In 2027 richt team aanpak ondermijning zich op een aantal thema's. Bij vastgoedcriminaliteit ligt de focus op het voorkomen van misbruik van vastgoed voor criminele doeleinden en het versterken van de samenwerking met onder andere woningcorporaties als belangrijke signalerende partners. De Kerntafel vastgoed wordt voortgezet. Aan die tafel worden risico's zoveel mogelijk aan de voorkant verkend door de bij vastgoed betrokken afdelingen van de gemeente. De tafel maakt de verbinding met regionale en landelijke ontwikkelingen bij de aanpak van vastgoedcriminaliteit.

Binnen malafide bedrijvigheid zetten we in op het tegengaan van bedrijven die criminaliteit faciliteren of ervan profiteren, onder andere door het verder ontwikkelen van een aanpak voor risicovolle branches door middel van een vergunningsplicht. In dit verband wordt ook ingezet op het voorkomen van witwassen.

We blijven inzetten op het verstoren van georganiseerde drugscriminaliteit en criminele netwerken. In samenwerking met de Stedelijke Jeugdaanpak versterken we de aanpak van jonge aanwas door beter zicht te krijgen op de verwevenheid tussen jongeren, criminele netwerken, locaties en bedrijven en door criminele uitbuiting tegen te gaan. De aanpak van mensenhandel blijft een belangrijk aandachtspunt. We vergroten de bewustwording, verbeteren het zicht op locaties en pakken *facilitators* van illegale prostitutie aan met behulp van de regiobrede aanpak.

Als in 2027 andere fenomenen of specifieke gebieden extra inzet vragen zal dit invloed hebben op het weeg- en keuzeproces.

2A1.3 Inzet Wet Bibob

De Wet Bibob is een belangrijk en krachtig gemeentelijk instrument om integriteit te toetsen en criminele invloeden te weren. In 2027 zetten we onze kennis en expertise opnieuw in om signaal gestuurd de Wet Bibob toe te passen en onderzoek te doen. Het toepassingsgebied blijft ongewijzigd; we zetten actief in op aanvragen van Omgevingsvergunningen, Alcoholwetvergunningen en vastgoedtransacties.

In het weeg- en keuzeproces wordt ruimte vrijgehouden voor het doen van Bibob onderzoek in kwetsbare branches zoals ten aanzien van de vergunningen voor coffeeshops en seksinrichtingen. Als een vergunningplicht voor een bepaalde branche/gebied wordt ingevoerd zal Bibob ook in dat kader gericht worden ingezet.

We blijven investeren in het vergroten van de kennis en bewustwording van integriteits- en ondermijningsrisico's binnen de rest van de ambtelijke organisatie. Door vakafdelingen beter in staat te stellen zelf risico's te herkennen en vanuit hun eigen wettelijke kaders te handelen, kan Bibob gericht worden ingezet als aanvullend instrument en als ultimatum remedium.

2A.1.4 Inzet Veilige Publieke Taak

Het aantal ervaren incidenten blijkt voorsnoger hoger dan wat in het Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem (GIR) geregistreerd wordt. De bereidheid om te melden en te registreren moet dus verder omhoog. Tegelijkertijd willen we natuurlijk dat de ervaren agressie tegen medewerkers afneemt.

De ambitie is om alle medewerkers en bestuurders een veilige werkplek te bieden. Agressie en geweld tegen medewerkers blijft daarbij een belangrijk aandachtspunt. Daarom blijven we ons in 2027 actief inzetten voor een Veilige Publieke Taak, onder andere via communicatie. De communicatie richt zich op bewustwording, preventie, het melden en registreren van agressie-incidenten en hoe te handelen bij en na incidenten. We investeren daarnaast in training van medewerkers. De Veiligheidsregisseur, die in 2026 is gestart, adviseert collega's over hun eigen veiligheid bij participatie. Conform de leidraad zal de politie ook in 2027 betrokken blijven bij de aanpak van agressie.

2A2.1 Beperken van overlast van personen met onbegrepen gedrag

In 2027 blijft de gemeente inzetten op het terugdringen van overlast door personen met onbegrepen gedrag. Daarnaast blijven we het komende jaar investeren in de persoonsgerichte aanpak en treffen we -waar nodig- bestuurlijke maatregelen om overlast in de openbare ruimte zoveel mogelijk te beperken. Dit vraagt om een integrale en domeinoverstijgende samenwerking tussen alle betrokken partijen (zowel in- als extern), waaronder de maatwerkfunctionarissen, de beleidsmedewerker Zorg & Veiligheid, het Zorg- en Veiligheidshuis, de politie, Handhaving en zorgpartijen.

2A.2.4 Regievoering samenwerking jaarwisseling/ vuurwerk

In de ontwikkeling richting een vuurwerk vrije jaarwisseling is de aanpak Leiden vuurwerk vrij ingehaald door de landelijke wet Veilige jaarwisseling. De wet regelt een landelijk vuurwerkverbod voor consumenten en biedt de burgemeester daarbij ruimte om ontheffingen te verlenen aan verenigingen. In 2027 wordt onderzocht of, en onder welke aanvullende voorwaarden de burgemeester ontheffingen wil verlenen. Indien nodig wordt hier een beleidsregel voor opgesteld. De gemeente stimuleert en ondersteunt waar mogelijk vuurwerk vrije buurt- en bewonersinitiatieven tijdens de jaarwisseling.

De jaarwisseling wordt jaarlijks met diverse partners voorbereid. In 2027 wordt dit voortgezet. Afhankelijk van de eerste ervaringen met het landelijk vuurwerkverbod tijdens jaarwisseling 2026-2027 worden werkzaamheden of interventies aangepast.

2A3 Regie op jeugd (overlast en criminaliteit)

De inzet in de aanpak 'Regie op jeugd' is gericht op het combineren van preventie en, waar nodig repressie: het een werkt niet zonder het ander. Doordat een deel van de uitvoering bij de gemeente zelf ligt, ontstaat scherper zicht op signalen uit de praktijk, kan sneller worden geschakeld en worden niet alleen individuele casussen, maar ook patronen in beeld gebracht. De online leefwereld krijgt nadrukkelijker een plek binnen de aanpak: uit casuïstiek blijkt dat wat online begint zich steeds vaker vertaalt naar gedrag op straat.

De gemeente werkt aan een plan van aanpak om ouders, school en jongeren hierin te ondersteunen, in afstemming met landelijke partners. Door deze instrumenten in samenhang in te zetten, beoogt Leiden te voorkomen dat problematiek escaleert naar zwaardere en kostbaardere trajecten, zoals specialistische jeugdhulp of justitiële trajecten.

De financiering van diverse onderdelen van de aanpak 'Regie op Jeugd' lopen in 2027 af. Dit gaat om Dealbreakers, Skill School, PIT+ en Specialistisch Jongerenwerk. Dit betekent dat (delen van) de huidige interventies binnen Regie op Jeugd moeten worden beëindigd of sterk afgeschaald. Het wegvallen van

onderdelen doorbreekt samenhang van de aanpak. Vroegsignalering, preventie en intensieve begeleiding zijn op elkaar afgestemd; het schrappen van één schakel leidt tot een grotere druk op andere voorzieningen. Jongeren die nu preventief worden bereikt, komen later mogelijk alsnog in zwaardere trajecten terecht, zoals specialistische jeugdhulp of het strafrecht.

2A.4.1 Realiseren en bestendigen van BRL-vakbekwame gemeentelijke crisisorganisatie

Grootschalige, complexe en langdurige verstoringen kunnen grote impact hebben op de samenleving en de continuïteit van de gemeentelijke organisatie. Maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht is het vermogen van de samenleving en van de gemeentelijke organisatie om schokken op te vangen, te kunnen functioneren onder druk en sterker uit de verstoring te komen. Dit vermogen is mede afhankelijk van onderling vertrouwen, sociale cohesie, de robuustheid van vitale voorzieningen en de mate waarin de organisatie en partners zijn voorbereid en samenwerken. In 2027 geven we uitvoering aan het programmaplan Maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht. Dit programma is gericht op het versterken van de weerbaarheid van de Leidse samenleving, de gemeentelijke organisatie en de samenwerking met vitale (keten-)partners. De uitvoering vindt plaats in samenwerking met interne en externe partners.

2A5.2 Inzet landelijk programma Veilige Steden

In 2026 is het landelijk programma Veilige Steden, geïnitieerd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), afgelopen. Dit programma is gericht op het vergroten van de veiligheid van vrouwen en meisjes in de openbare ruimte. Leiden gaf uitvoering aan dit programma met de aanpak Wensen en Grenzen in Leiden: 'Leidse aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld 2023-2026'.

Met de aanpak werd het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag integraler benaderd waardoor interventies en best practices vanuit verschillende beleidsterreinen samenkwamen. De komende jaren blijft vanuit ieder beleidsterrein aandacht voor het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag. Voor het thema veiligheid van vrouwen en meisjes in de openbare ruimte kan gebruik worden gemaakt van de bestaande materialen zoals de Ben je Oké-campagne, de Veilig Dansen bakfiets die in het bezit zijn van gemeente Leiden.

Bij (acute) onveiligheidssituaties, onrust of incidenten kan worden overgegaan tot de inzet van persoons of locatiegerichte instrumenten. Voorbeelden van locatiegerichte maatregelen zijn samenscholingsverboden of noodverordeningen. Bij eenpersoonsgerichte aanpak kunnen maatregelen zoals gebiedsontzeggingen of gebiedsverboden ingezet worden.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partijen leveren een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Veiligheidsregio Hollands Midden

De Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) is verantwoordelijk voor de volgende taken: brandweezorg, crisisbeheersing, risicobeheersing, meldkamer brandweer en crisisbeheersing, GHOR en coördinatie gemeentelijke Bevolkingszorg. De VRHM werkt hierbij nauw samen met andere (crisis)partners, onder meer politie, gemeenten, waterschappen, milieudiensten en defensie. De VRHM is een verplichte gemeenschappelijke regeling op grond van het Wet veiligheidsregio's. Het Algemeen Bestuur (AB) van de VRHM bestaat uit de 18 burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Het AB stelt de hoofdlijnen voor het te voeren beleid en de financiële kaders vast, al dan niet na overleg met de gemeenteraden.

Veiligheidsregio Hollands Midden	
Motieven en doelen deelname GR	Deelname aan de Veiligheidsregio is wettelijk voorgeschreven (Wet veiligheidsregio's). De Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) is verantwoordelijk voor de volgende taken: brandweezorg, crisisbeheersing, risicobeheersing, meldkamer brandweer en crisisbeheersing, GHOR en coördinatie gemeentelijke Bevolkingszorg.
Kansen	De Veiligheidsregio werkt op basis van het Regionaal Risicoprofiel 2027 – 2030 en het Regionaal Beleidsplan 2024-2027. De gemeenteraad heeft bij vaststelling van beide stukken een zienswijze ingediend bij de VRHM.
Risico's (top 3)	De drie belangrijkste risico's zijn: ■ <i>Toekomstige vakbekwaamheid</i>: de huidige structurele middelen zijn onvoldoende om nu en in de toekomst te kunnen voorzien in voldoende en opgeleide brandweermensen, ook gelet op nieuwe incident- en crisistypen. ■ <i>Huisvesting</i>: Ook de komende jaren staat de nieuwbouw en verbouwing van een aantal kazernes gepland. Op basis van eerdere ervaringen is duidelijk dat nieuwbouw en verbouwing tot forse structurele meerkosten kan leiden voor de veiligheidsregio. ■ <i>Besturing en bedrijfsvoering op orde</i>: De stap naar een toekomstgerichte en wendbare organisatie kan de VRHM alleen realiseren als de bedrijfsvoering, werkwijzen en organisatiestructuur en bijbehorende cultuur dit optimaal faciliteren. Deze risico's zijn opgenomen in de ontwerp-Programmabegroting 2027 VRHM die op 18 juni 2026 ter zienswijze is aangeboden aan de gemeenteraden die deelnemen in de gemeenschappelijke regeling VRHM. De Leidse gemeenteraad heeft ingestemd met de programmabegroting. De Programmabegroting VRHM 2027 is na afloop van deze zienswijzeprocedure vastgesteld door het Algemeen Bestuur VRHM.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2025	De veiligheidsregio is namens 18 gemeenten verantwoordelijk voor de volgende taken: ■ meldkamerfunctie voor brandweer en crisisbeheersing ■ risicobeheersing ■ rampenbestrijding en crisisbeheersing ■ GHOR (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de regio - uitgevoerd door GGD) ■ coördinatie gemeentelijke bevolkingszorg ■ brandweezorg De doelstellingen per taak voor 2027 staan, tezamen met de opgaven die voortkomen vanuit het Regionaal Beleidsplan 2024-2027, in de Programmabegroting 2027 van de Veiligheidsregio Hollands Midden.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2026	De gemeenteraad dient jaarlijks op grond van artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen de mogelijkheid te krijgen om een zienswijze in te dienen op de ontwerp-begroting. In 2027 staan de volgende bestuurlijke mijlpalen gepland: ■ Zienswijze Programmabegroting 2027 (mei / juni) ■ Regionaal Beleidsplan ter consultatie (april t/m juli)
Bijdrage 2027	€ 15 miljoen
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 2A Veiligheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 2A1 Bewaken van democratische rechtstaat en beperken van georganiseerde (ondermijnende) criminaliteit						
2A1.a Aantal geregistreerde incidenten in GIR (Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem)	42 (2023) 64 (2024) 81 (2025)	100	100	100	100	Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem
2A1.b Percentage medewerkers dat verbale agressie ervaart	23% (2025)	22%	21%	20%	19%	Medewerkers onderzoek
2A.1c Percentage medewerkers dat bedreiging/ intimidatie ervaart	7% (2025)	7%	6%	6%	5%	Medewerkers onderzoek
2A.1d Percentage medewerkers dat fysieke agressie ervaart	2% (2025)	1%	1%	1%	1%	Medewerkers onderzoek
Doel 2A2 Bevorderen van veilige en leefbare woon- en leefomgeving						
2A2.a Aantal overlastmeldingen drugs, burenruzie, geluid	3.498 (2023) 4.307 (2024) 3.684 (2025)	2.900	2.900	2.900	2.900	Politie- eenheid Den Haag
2A2.b Aantal woninginbraken (inclusief pogingen) per 1.000 inw.	1,3 (2023) 1,0 (2024) 0,9 (2025)	2,0	2,0	2,0	2,0	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A2.c Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van drugsgebruik	4% (2024) 4% (2025)	4%	4%	4%	4%	Veiligheidsmonitor
2A2.d Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van drugshandel	3% (2023) 4% (2025)	4%	4%	4%	4%	Veiligheidsmonitor
2A2.e Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	5,0 (2023) 5,1 (2024) 5,2 (2025)	5,5	5,5	5,5	5,5	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A2.f Aantal (brom)fietsdiefstallen	1.370 (2023) 1.479 (2024) 1.585 (2025)	1.425	1.425	1.425	1.425	Politie- eenheid Den Haag
2A2.h Overlastmeldingen, gerelateerd aan personen met onbegrepen gedrag	1.620 (2023) 1.604 (2024) 1.819 (2025)	1.000	1.000	1.000	1.000	Politie- eenheid Den Haag
Doel 2A3 Regie op jeugd (overlast en criminaliteit)						
2A3.a Aantal incidenten overlast door jeugd	980 (2023) 1.090 (2024) 1.067 (2025)	950	950	950	950	Politie- eenheid Den Haag
2A3.b Aantal HALT verwijzingen per 1.000 jongeren	14 (2023) 18 (2024) 17 (2025)	20	20	20	20	Bureau HALT (wsjg.nl - BBV)*
2A3.c Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners	6,6 (2023) 6,2 (2024) 6,6 (2025)	5,0	5,0	5,0	5,0	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A3.d Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van rondhangende jongeren	8% (2023) 9% (2025)	6%	6%	6%	6%	Veiligheidsmonitor
Doel 2A4 Fysieke veiligheid en optimaliseren crisisorganisatie						
2A4.a Aantal brandstichtingen	35 (2023) 26 (2024) 20 (2025)	35	35	35	35	Politie- eenheid Den Haag
2A4.b Aantal gemelde woningbranden in Leiden	53 (2023) 52 (2024) 61 (2025)	64	64	64	64	Veiligheidsregio Hollands-Midden
Doel 2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan						
2A5.a Percentage inwoners van stadsdeel Midden dat in eigen buurt veel overlast ervaart door horecagelegenheden	8% (2023) 5% (2025)	7%	7%	7%	7%	Veiligheidsmonitor
2A5.b Percentage inwoners van Leiden dat vaak overlast heeft van evenementen	2% (2023) 3% (2025)	3%	3%	3%	3%	Veiligheidsmonitor
2A5.c Percentage inwoners van stadsdeel Midden dat vaak overlast heeft van evenementen	7% (2023) 10% (2025)	8%	8%	8%	8%	Veiligheidsmonitor

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
2A5.d Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart door dronken mensen op straat	5% (2023) 5% (2025)	3%	3%	3%	3%	Veiligheidsmonitor
2A5.e Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	3,5 (2023) 3,0 (2024) 3,8 (2025)	3,0	3,0	3,0	3,0	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A5.f Percentage vrouwen die één of meerdere keren een vorm van straatintimidatie meegemaakt hebben de afgelopen 12 maanden	57% (2023)** 60% (2025)	51%	51%	51%	51%	Veiligheidsmonitor
2A5.g Percentage mannen die één of meerdere keren een vorm van straatintimidatie meegemaakt hebben de afgelopen 12 maanden	35% (2023)** 39% (2025)	32%	32%	32%	32%	Veiligheidsmonitor

* Deze BBV-indicator is landelijk verplicht. De realisatiewaarden staan op [waarschaatjegemeente.nl](https://www.waarschaatjegemeente.nl).

** Deze indicatoren zijn voor het eerst uitgevraagd in de Veiligheidsmonitor. Aangezien sprake is van een nulmeting, kunnen dus maar beperkt conclusies worden getrokken ten aanzien van een streefwaarde. De gehanteerde streefwaarden zijn voor nu afgeleid uit vergelijkbaar onderzoek in de gemeente Amsterdam.

Kaderstellende beleidsstukken

- Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 (RV 23.0043)
- Visie op Handhaving Openbare Ruimte 2025-2028 (RV 25.0010)

Programmakosten

Veiligheid		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Veiligheid	Lasten	18.842	19.145	19.374	19.321	19.319	19.318
	Baten	-973	-33	-35	-36	-36	-36
Saldo		17.869	19.112	19.339	19.285	19.283	19.283
Programma	Lasten	18.842	19.145	19.374	19.321	19.319	19.318
	Baten	-973	-33	-35	-36	-36	-36
Saldo van baten en lasten		17.869	19.112	19.339	19.285	19.283	19.283
Reserves	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-100	-	-	-	-
Mutaties reserves		-	-100	-	-	-	-
Resultaat		17.869	19.012	19.339	19.285	19.283	19.283

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Veiligheid

De lasten in 2027 zijn € 229.000 hoger (nadeel) dan in 2026 door:

- Indexatie;
- Doorrekening kostenverdeelstaat (= technische verdeling van directe organisatiekosten over de verschillende programma's).

De baten in 2027 zijn € 2.000 hoger (voordeel) dan in 2026 door:

- Indexatie

Reserves

Reserves programma 2		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve Sociaal Domein P2	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-100	-	-	-	-
Saldo		-	-100	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-100	-	-	-	-
Reserves programma 2		-	-100	-	-	-	-

Investerings

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

3

Economie

Economie

<i>Programmanummer</i>	3
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport & Gezondheid Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Economie luidt:

De gemeente Leiden staat voor een vitale en duurzame economische structuur in samenwerking met haar stadspartners en de regio.

Inleiding

De Leidse economie heeft een goede uitgangspositie met de kenniseconomie en stadseconomie als samenhangend en stevig fundament voor een toekomstbestendige economische ontwikkeling. We werken daarin toe naar het meer integraal vormgeven van beleid onder de Omgevingswet. Beleidsvoornemens uit het Beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden' krijgen vorm in concrete richtinggevende ambities voor de toekomst. Onze kenniseconomie geeft ons een internationale positie als stad. Onze stadseconomie is cruciaal voor het functioneren van de stad en de kenniseconomie. Om deze positie te benutten en te behouden blijft het belangrijk om te investeren in een aantrekkelijk vestigingsklimaat met voldoende ruimte voor werken en ondernemen, woningen en voorzieningen. En door in te blijven zetten op talent, kennis, innovatie en een duurzame, toekomstbestendige economie. Daarbij stimuleren we ook de transitie naar een circulaire economie, waarin grondstoffen en materialen zo lang mogelijk in gebruik blijven. Dit biedt kansen voor innovatie en nieuwe bedrijvigheid. We bouwen daarom voort op de vijf pijlers onder het economisch beleid:

- Passende ruimte voor werken
- Toekomstbestendig ondernemerschap
- Talent en arbeidsmarkt
- Kennis en innovatie
- Een attractieve stad

Randvoorwaarde voor een succesvol economisch beleid is een sterke positionering en constructieve samenwerking met partners in de stad en de regio binnen verbanden als Key Region Leiden en het Leiden Bio Science Park. We benutten daarbij de kracht van kennis via de partners van Leiden Kennisstad.

We dragen vanuit economie bij aan een aantrekkelijke stad, een brede welvaart voor iedere Leidenaar en de balans tussen economie, welzijn en ecologie. Daarbij stimuleren we ondernemerschap dat bijdraagt aan de (verdere) verduurzaming van de stad en de circulariteit van de economie. Zo borduren we voort op de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk met focus op de herontwikkeling van bedrijventerreinen en betaalbare werkruimte voor startende en maatschappelijk betrokken ondernemers. En ontwikkelen we initiatieven om circulair werken en ondernemen te stimuleren.

Enkele onderwerpen waar we komend jaar mee aan de slag gaan:

- We werken, in samenwerking met de stad, aan het Omgevingsprogramma Economie. Hierin staat centraal de ruimtelijk-economische strategie voor de ontwikkeling van een toekomstbestendige economie die bijdraagt aan brede welvaart van de stad.
- We zetten in op onze sterke kenniseconomie met de doorontwikkeling van het Leiden Bio Science Park, dat zijn concrete invulling hiervan vindt in de investeringsagenda die is opgesteld. Hierbij wordt integraal gekeken met de stakeholders naar wat benodigd is om ervoor te zorgen dat het LBSP tot de wereldtop blijft behoren. Dit zit hem bijvoorbeeld in randvoorwaarden als Human Capital, ruimtelijk/fysieke ontwikkeling, valorisatieketens en wereldwijde samenwerkingen.
- We werken, in samenwerking met de stad, aan het Omgevingsprogramma Binnenstad. En zetten ons in voor een vitale binnenstad die economisch sterk, duurzaam en inclusief is. Dat doen we met aandacht voor het erfgoed, vergroening (zoals 'erfgoedinclusief' vergroenen vanuit de Erfgoeddeal) en in verbinding met het Leiden Bio Science Park. Initiatieven uit de stad die de binnenstad versterken, stimuleren we verder via de vernieuwde subsidieregeling Vitale Binnenstad.
- We werken aan een sterke lokale en regionale economie waarin voldoende ruimte is voor ondernemerschap. We bouwen voort op de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk (eindigt in 2026) en de regionale bedrijventerreinenstrategie. Beter benutten van ruimte op bedrijventerreinen, verduurzaming van omgeving en panden en vergroening zijn belangrijke opgaven. We werken verder aan de verkenning naar een mogelijke Ruimtelijke Ontwikkelingsmaatschappij Bedrijventerreinen (ROM-B) als instrument voor herontwikkeling op bedrijventerreinen in de Leidse regio. We werken in deze fase businesscases uit. De uitkomsten worden betrokken bij de besluitvorming over het daadwerkelijk deelnemen aan een mogelijke ROM-B.
- We stimuleren de ontwikkeling van een circulaire economie. Dit doen we door circulaire ondernemers en initiatieven te ondersteunen, kennis en samenwerking te bevorderen en ruimte te bieden aan nieuwe circulaire activiteiten. Ook werken we aan de voorbereiding van het circulair ambachtscentrum als onderdeel van het toekomstige Duurzaamheidsplein.
- We intensiveren onze samenwerking met de stad, zowel met ondernemers als met inwoners. We doen dit door circulaire initiatieven in de stad met de subsidie Circulair Herwaardenen te ondersteunen. Hiermee stimuleren we innovatie, hergebruik van materialen en nieuwe vormen van circulair ondernemerschap.
- Leiden Kennisstad vormt de onderlegger voor vele samenwerkingsinitiatieven met de kennis- en onderwijsinstellingen in de stad. De komende jaren kijken we hoe we ervoor zorgen dat bestaande succesvolle initiatieven, zoals Leren met de Stad en het Leiden Education Fieldlab, blijven bestaan.
- De groep internationale Leidenaren is divers; van vluchtelingen en statushouders tot arbeidsmigranten en kenniswerkers. We bouwen door op de goede basis die we de afgelopen jaren hebben gelegd qua dienstverlening, ondersteuning, integratie en ontmoeting.

Beleidssterrein 3A Ruimte om te ondernemen

Doelen en prestaties bij 3A Ruimte om te ondernemen

Doel	Prestatie
3A1 Beter ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering
	3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)

3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering

1. Ruimte voor werken in de stad (t/m 2026 gefinancierd, nog niet bekend)

De in 2024 vastgestelde Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk liep eind 2026 af. Met de profielen voor de bedrijventerreinen hebben we de ruimte voor de huidige bedrijventerreinen goed geborgd naar de toekomst toe. De Ontwikkelagenda bevatte acties om meer regie te nemen op het creëren van voldoende fysieke en betaalbare ruimte voor werken in de stad en het realiseren van economische en maatschappelijke doelen. Met als doel om te komen tot vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen. Dit doel blijft overeind. De inzet is gericht op:

1. Het borgen van bestaande werkruimte in de stad. Ook stimuleren we het toevoegen en mengen van werkfuncties bij lopende en nieuwe gebiedsontwikkelingen.
2. De vastgestelde profielen voor de werklocaties in Leiden (bedrijventerreinen en wijkwinkelcentra) met ondernemers op de agenda houden en verbinden met lopende en nieuwe ontwikkelingen op bedrijventerreinen.
3. We versterken vanuit de bedrijventerreinenstrategie van Key Region Leiden de regionale samenwerking op het beter benutten van de schaarse ruimte voor bedrijvigheid in onze regio, onder andere om met de schuifruimte voor bedrijven in de regio aan de slag te gaan.

In 2027 werken we aan de verkenning naar een oprichting van een Ruimtelijke Ontwikkeling Maatschappij Bedrijventerreinen (ROM-B) als regionaal instrument voor het beter benutten en herontwikkelen van bestaande bedrijventerreinen. Daarbij zoeken we ook de verbinding met de provinciale ROM die wordt opgezet.

4. We blijven inzetten op voldoende betaalbare werkruimte in Leiden.

Regionaal zetten we in op:

Bedrijventerreinen-strategie

De basis voor de samenwerking met de regio is de evaluatie en actualisatie van de strategie 'Ruimte voor bedrijven in de Key Region Leiden-gemeenten, ruimtelijke strategie bedrijventerreinen 2020-2030' in 2024. We werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen door in te zetten op betere benutting en herontwikkeling van bedrijfsvastgoed, verduurzaming en vergroening. Daarbij sluiten we aan bij provinciaal en rijksbeleid, dat stuurt op het behoud van werkruimte in de stad en de bestaande werkruimte, met name op bedrijventerreinen, beschermt.

Gedeputeerde Staten van de provincie heeft de aanvaarding van de regionale bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland verlengd tot eind 2027 (brief GS PZH augustus 2026). Op dat moment verwacht de provincie een geactualiseerde, regionale bedrijventerreinenstrategie voor onze regio. Hiervoor stuurt de provincie nog een aparte brief uit naar de regio's in Zuid-Holland.

Beter benutten van ruimte op bedrijventerreinen, verduurzaming van de omgeving en bedrijfspanden en vergroening zijn belangrijke opgaven. Daarmee creëren we extra bedrijfsruimte, banen en maken we de bedrijventerreinen toekomstbestendig. Om dat te bewerkstelligen, werken we de komende jaren aan gebiedsplannen voor de Leidse bedrijventerreinen. We werken ook verder aan de verkenning naar een mogelijke Ruimtelijke Ontwikkelingsmaatschappij Bedrijventerreinen (ROM-B) als instrument voor herontwikkeling op bedrijventerreinen in de Leidse regio. We werken in deze fase een aantal businesscases uit. De uitkomsten worden betrokken bij de besluitvorming over het daadwerkelijk deelnemen aan een mogelijke ROM-B in 2027.

Regionale kantorenvisie

De spoorzone van Leiden (het gebied Vondelkwartier, Stationsgebied en omgeving (STEO) en Schipholweg) is binnen Holland Rijnland de enige plek waar grootschalige kantoorontwikkeling in de regio Holland Rijnland is toegestaan. De spoorzone heeft een hoge locatiekwaliteit en dit is dan ook dé plek om deze kwaliteit te benutten en het kantorenareaal in de regio hier te laten groeien. Met de geactualiseerde regionale kantorenstrategie Holland Rijnland (2025-2030) is dat in 2025 in regionaal verband herbevestigd.

Juist door de ruimtelijke kwaliteit, kansen en ligging biedt de spoorzone ook uitstekende kansen voor niet-of lichte laboratorium houdende bedrijven van het Leiden Bio Science Park. Landelijk gezien richten de grote kantoorbeleggers zich met hun investeringen op de G5 gemeenten. De ontwikkelingen in de financiële markten en de bouw maken dat investeerders nog terughoudend zijn om in Leiden te investeren. Tegelijkertijd blijven de Spoorzone en het LBSP aantrekkelijke locaties voor het vestigen van kantoren.

De kantorenleegstand in Leiden ligt met 4,8% (Kantorenmonitor Holland Rijnland, stand 1/1/2025) op de ondergrens van de frictieleegstand (5-8%) die voor een goed functionerende kantorenmarkt gewenst is. Deze frictie leegstand bevindt zich vooral op het Leiden Bio Science Park (LBSP), waar vooral LSH gerelateerde bedrijven zich kunnen vestigen. De frictie leegstand in de Spoorzone ligt daarmee verder onder de ondergrens van 5%. Dat levert beperkingen op voor herontwikkeling en verplaatsen van bestaande kantoorgebruikers in Leiden. Ook voor nieuwe kantoorgebruikers die zich, onder andere door de nabijheid van het LBSP en Leiden CS, in de Spoorzone willen vestigen. De ontwikkeling van nieuwe kantoren en de herontwikkeling van het bestaande (gedateerde) kantoorareaal is nodig voor een kwalitatief en duurzaam kantorenaanbod in Leiden. Daarnaast is de Spoorzone ook van belang voor bedrijven die diensten leveren aan het Leiden Bio Science Park, waarvoor nabijheid een belangrijke vestigingsfactor is.

Met vastgoedeigenaren (zoals ABC in het stationsgebied, van de Vorm/Oudendal en Citystone groep aan de Schipholweg) werken we (her)ontwikkelplannen uit die de komende jaren tot realisatie komen. Die kantorenmeten zijn nodig om een gezonde kantorenmarkt in Leiden te krijgen. Tegelijkertijd komt dan kwalitatief hoogwaardig kantoorareaal beschikbaar voor de bedrijven in Leiden.

2. Horeca, retail en warenmarkt

In 2026 zijn de aflopende beleidsvisies op horeca, retail en warenmarkten geëvalueerd samen met diverse stadspartners. In 2027 wordt gemoderniseerd economisch beleid op deze drie thema's verwerkt in de instrumenten die de nieuwe Omgevingswet hiervoor biedt.

Markten

In 2027 werken we met de accounthouder markten, aan actievere promotie en branchering van de centrummarkt en aan versterking van de samenwerking tussen de markt en andere economische functies in de binnenstad. Daarnaast voorzien we een pilot voor uitbreiding van de centrummarkt tot aan de Kippenbrug.

3. Overnachtingen en toeristische verhuur van woonruimten

De gemeente ziet toe op de naleving van de regels voor toeristische verhuur van woonruimten en werkt aan een goede registratie van aanbieders. Daarbij wordt ingezet op transparantie, toezicht en een eerlijke bijdrage aan publieke voorzieningen, met aandacht voor de leefbaarheid in buurten. De gemeente volgt de ontwikkelingen rondom Europese regelgeving voor toeristische verhuur en onderzoekt hoe beschikbare gegevens kunnen worden benut voor monitoring, toezicht en beleidsontwikkeling.

De gemeente blijft inzetten op duidelijke regels en intensievere handhaving van toeristische verhuur, mede met het oog op leefbaarheid in buurten en een eerlijke bijdrage aan publieke voorzieningen. Nieuwe Europese wetgeving vanaf 2027, die verhuurplatforms verplicht om data te delen, zal naar verwachting extra mogelijkheden bieden voor toezicht.

4. Ligplaatsenbeleid

Het borgen en reguleren van het gebruik van het openbaar water en de walkanten door (woonboot)bewoners, recreanten van binnen en buiten Leiden en (bedrijfsvaart)ondernemers is een onderwerp dat een integrale benadering vraagt in regelgeving en aanpak. Het is ook een onderwerp wat te zijner tijd opgenomen kan worden in het omgevingswetinstrumentarium. Voor informatie over de algemene inzet op water verwijzen we u naar de waterbrief (kenmerk Z/24/3633935).

5. Leiden Internationale Stad

Het aantal internationale inwoners van Leiden neemt nog steeds toe: begin 2026 hadden 19.683 inwoners een buitenlands paspoort, oftewel 15,1% van de Leidse bevolking (tien jaar geleden, in 2016, was dat 9,9%). Dit is een diverse groep van statushouders, kenniswerkers, arbeidsmigranten en studenten.

Daarom moeten we ons als gemeente blijven inzetten om deze inwoners goed te ondersteunen en onderdeel te laten zijn wat er in de stad gebeurt. Dat betekent voor 2027 onder meer dat we de verbeterslag van de Engelstalige gemeentewebsite afronden, waarmee meer relevante informatie op een toegankelijke manier beschikbaar is voor internationale inwoners. Daarnaast ondersteunen we initiatieven om internationale en Nederlandse Leidenaren dichterbij elkaar te brengen. Ook zorgen we er met ons International City Platform voor dat internationale inwoners goed op de hoogte worden gehouden van en betrokken worden bij interessante activiteiten en relevante participatietrajecten.

Ten slotte viëren we in 2027, na het 80-jarig bestaan van de stedenband tussen Leiden en Oxford in 2026, nog een jubileum van een stedenband, namelijk het tienjarig bestaan van de stedenband tussen Leiden en Nagasaki (Japan). Er zal op verschillende manieren aandacht worden besteed aan dit jubileum, o.a. door bezoek van een delegatie uit Nagasaki aan Leiden in het najaar van 2027.

6. Key Region Leiden

Met de partners van de stichting Key Region Leiden is in 2026 uitvoering gegeven aan de doorontwikkeling in de economische samenwerking in de Leidse regio en de nieuw aangesloten partners; gemeente Noordwijk en de regionale innovatieclusters Leiden Bio Science Park, NL Space Campus en Unmanned Valley. Onder dit samenwerkingsverband bundelen zeven gemeenten, drie kennisinstellingen, drie ondernemersverenigingen en drie innovatieclusters hun krachten. Gezamenlijk hebben ze één doel voor ogen: de regionale economie duurzaam versterken en brede welvaart bevorderen. De aanwezigheid van deze drie innovatieclusters op de korte afstand van elkaar is uniek in Nederland en essentieel voor gezondheid, veiligheid en Europese strategische autonomie van Nederland en Europa. De Key Region Leiden zet in op het versterken van de kenniseconomie én de verbinding met de lokale bedrijvigheid. Daarmee realiseren we veerkracht in onze economie, waarmee investeringen in leefbaarheid mogelijk worden gemaakt. De opgaven van Key Region Leiden, met de mogelijke oplossingsrichtingen en randvoorwaarden, maken dat Key Region Leiden zich steeds meer verbreed van het economisch domein naar het domein van ruimtelijke en stedelijke ontwikkeling van de Leidse agglomeratie.

De nieuwe koers vraagt ook om een doorontwikkeling van de organisatie van Key Region Leiden en een besluit over het nieuwe convenant in 2027 (looptijd 2027-2032). Daarmee willen we het programmabureau positioneren en de regionale samenwerking versterken, zodat de focus op de drie pijlers en de vertegenwoordiging vanuit Key Region Leiden kan bijdragen aan de versterking van het verdienvermogen van onze regio. Key Region Leiden werkt hierbij vanuit 3 samenhangende pijlers met programmamanagers (pijler Innovatie, pijler Toekomstbestendig Ondernemen en pijler Ruimte en Randvoorwaarden).

We versterken de uitvoeringskracht en de positionering van Key Region Leiden binnen regionale netwerken. Leiden en de omliggende gemeenten benutten elkaars kwaliteiten en bundelen hun kracht om een sterke stedelijke agglomeratie te vormen in het belang van haar inwoners en ondernemers. Daarbij hebben de gemeenten elkaar nodig. We werken daarom met het versterken van onze regionale kennisclusters aan de strategische autonomie van Nederland en het verdienvermogen van onze regio. Via projecten als de regionale bedrijvenstrategie en de Ruimtelijke Ontwikkelmaatschappij dragen we bij aan voldoende ruimte voor werken en ondernemen in onze stedelijke agglomeratie. Succesvolle activiteiten rondom het versterken van het lokale MKB, zoals de digitalisering, worden voortgezet.

Indien wordt besloten tot het oprichten van een ROM-B in 2027, richt de ROM-B haar interne organisatie in en werkt hij aan de verdere uitwerking van de eerste business cases om herontwikkeling op onze bedrijventerreinen in de regio op gang te brengen. Belangrijk is dat naast de economische doelen, (zoals meer ruimte voor bedrijvigheid door het beter benutten van bedrijventerreinen, herontwikkelen van bedrijfstvastgoed en de realisatie van meer banen), ook het bereiken van onze maatschappelijke doelen (zoals verduurzaming van bedrijfstvastgoed, klimaatbestendig maken van bedrijventerreinen en transitie in energie en circulariteit) door de ROM-B worden gerealiseerd.

In de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland is de ROM-B als pilotproject opgenomen. Op Holland Rijnland schaal wordt gezien hoe een mogelijke ROM-B van de Key Region Leiden opgeschaald kan worden met gemeenten uit Holland Rijnland. Na de evaluatie van de aanloopperiode van de mogelijke ROM-B wordt, indien wordt besloten tot een ROM-B, naar verwachting aan de raden gevraagd aanvullende kapitaalstortingen te doen. Dan kan de ROM-B de volgende fase van ontwikkeling in en wordt het kapitaal voor de ROM-B op een niveau gebracht waarmee meerdere business cases gerealiseerd kunnen worden.

3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park

Het Leiden Bio Science Park (LBSP) is het grootste innovatiedistrict van Nederland op het gebied van Life Sciences & Health (LSH) en staat in de top vijf van Europa. In de afgelopen 42 jaar heeft het park een sterke, wereldwijde positie verworven. Er zijn circa 530 organisaties gevestigd op het park, waaronder 237 LSH bedrijven, Naturalis, het LUMC en vijf faculteiten van de Universiteit Leiden. Naast onderzoek en bedrijvigheid wonen er circa 3.400 mensen. De investeringen in wonen, maar ook in biodiversiteit, sport, horeca en leisure, maken het LBSP een prettig werk- en leefgebied en dat zorgt voor brede welvaart in de regio. De verbinding van het LBSP met de binnenstad is een speerpunt. Er werken momenteel 27.000 mensen op het LBSP en de werkgelegenheid groeit ieder jaar met 1000 banen. Daarvan is een significant gedeelte praktisch geschoold. Daarom is het noodzakelijk dat ook het gebied constant meegroeit (nieuwe (bedrijfs-)panden, ruimere openbare ruimte, een fijner netwerk voor langzaam verkeer etc.).

Het LBSP is van groot strategisch en maatschappelijk belang voor Nederland. Het Leiden Bio Science Park draagt bij aan de strategische autonomie van Europa op het gebied van gezondheid. Ontwikkeling en toepassing voor maar liefst vijf sleuteltechnologieën die bijdragen aan een beter, gezonder en veiliger leven van Leidenaren, Nederlanders en de samenleving wereldwijd vinden plaats op het LBSP. Denk hierbij aan de ontwikkeling van vaccins en medicijnen, innovaties in preventie- en leefstijlgeneeskunde, en onmisbare samenwerkingen met AI- en quantumtechnologie.

In 2026 is gestart met het opstellen van de Strategie en Investeringsagenda voor het Leiden Bio Science Park. Aanleiding hiervoor waren de rapporten van Draghi ([The Draghi report on EU competitiveness](#)) en Peter Wennink ([Rapport Wennink - De route naar toekomstige welvaart](#)) over het verdienvermogen van Europa en Nederland Europa. *“Europa raakt snel achterop in kritieke technologieën ten opzichte van China en de VS, wat zowel economische als geopolitieke afhankelijkheden vergroot. Om een te grote afhankelijkheid van deze landen te voorkomen, moeten Europa en Nederland inzetten op vier domeinen die essentieel zijn voor onze toekomstige economie en maatschappelijk welzijn: digitalisering en AI, veiligheid en weerbaarheid, energie- en klimaattechnologie, en lifesciences en biotechnologie”*. Het Leiden Bio Science Park is dus onderscheidend en veelbelovend –tegelijkertijd is het een noodzakelijk ecosysteem voor NL en EU, en is er urgentie voor handelen. De (inter)nationale samenwerking met andere regio's is daarvoor cruciaal.

De Stichting LBSP was door Peter Wennink aangewezen als kartrekker voor de nationale Biotech propositie. Als gemeente Leiden hebben we financieel én ambtelijk bijgedragen in dit proces om de LSH-sector nationaal verder op de kaart te zetten, met als doel dat dit zijn vruchten afwerpt in de komende jaren.

In 2027 wordt verder gewerkt aan de ruimtelijke ontwikkelstrategie (inclusief de samenhang met knooppunt Leiden Centraal, Endegeest, Katwijk, en de transformatie(s) binnen LBSP), rekening houdend met de inwerkingtreding van de Omgevingswet en duidelijke benoeming van de rollen van de verschillende partijen. Daarnaast is er een lobbystrategie opgesteld rond het belang van LBSP bij bestuurders en beleidsmakers op lokaal, regionaal, nationaal en Europees niveau. Ambitie is om een leiderschapsrol te gaan vervullen in regionale en nationale netwerken.

Gebiedsontwikkeling Leiden Bio Science Park

Ruimtelijke en economische ontwikkelingen gaan hand in hand in een innovatiedistrict. Voor innovatie is openheid en toegankelijkheid van gebouwen en faciliteiten belangrijk. De ontmoeting (bedoeld en onbedoeld) moet zo maximaal mogelijk bediend worden. Belangrijke randvoorwaarden zijn een goede bereikbaarheid, hoogwaardige kwaliteit en veel aandacht voor duurzaamheid en biodiversiteit.

Op het LBSP vindt de ontwikkeling en bouw van diverse nieuwe projecten plaats, in samenwerking met partners (de verantwoordelijke partij is tussen haakjes toegevoegd):

- Herinrichting sportvelden, inclusief nieuwe aansluiting op de Wassenaarseweg gereed (project UL-vastgoed);
- Herinrichting binnengebied deelgebied Sylvius, waaronder een gebouwde parkeervoorziening gestart (gezamenlijk project UL-vastgoed/gemeente Leiden);
- Nieuwbouw multitenant kantoor- en labgebouw in het Sylviusgebied gestart (project derden);
- Vernieuwen fietsenstalling Hogeschool Leiden gereed (project Hogeschool Leiden);
- Planontwikkeling Pesthuislaan 8, ruimtelijk plan afgerond, wacht op herontwikkeling (project derden);
- Herontwikkeling Pesthuiscomplex, start (ver)bouw (project derden);
- Duurzame Reconstructie Openbare Ruimte en Infrastructuur (DRORI), fase 4 gestart (project gemeente Leiden i.s.m. Universiteit);
- Aanleg Biodiversiteitstuin + fietsenstalling gereed (project Naturalis);
- Façade Mendelweg, gereed (J&J Mentor);
- Reconstructie Mendelweg, gestart (project Gemeente Leiden);
- Reconstructie Ehrenfestweg, gestart (project Gemeente Leiden + Universiteit);
- Uitbreiding Ehrenfestgarage, gereed (project Universiteit);
- Zernikedreef 10, start demontage en vervolgens start nieuwbouw (project derden);
- Archimedesweg 15, planvorming gestart (project derden);
- Archimedesweg 2, nieuwbouw gestart (project derden);
- Entreegebied, gebouw 3 gestart (project derden);
- Entreegebied, gebouw 4 gestart (project derden);
- Entreegebied, gebouw 7 gestart (project derden);
- Entreegebied, gebouw 8 (o.a. woningbouw en supermarkt) loopt (project derden);
- Oegstgeesterdeel, Nieuwbouw studenten woningen, gereed (DUWO);
- Oegstgeesterdeel, Woningbouw gestart (project derden);
- Oegstgeesterdeel, uitbreiding Westerdijkgarage, gereed (project Universiteit);
- Oegstgeesterdeel, nieuwbouw kantoor- en labgebouw gestart (project Infecta);
- Diverse ingrepen op gebied van het versterken van de biodiversiteit gereed (deelprojecten gemeente Leiden + deelprojecten UL-vastgoed + onderdeel diverse hiervoor genoemde projecten);
- Snelliusgebied, aanleg LabForest gereed (project Universiteit + CML);
- Sport & spel in de openbare ruimte, uitvoering gemeentelijk locatie(s) gestart (project Gemeente + Universiteit + derden);
- Openbare kunstwerk onderdoorgang Robert Boyleweg A44, gereed (project Gemeente).

NB Een deel van de bouwprojecten betreft woningbouw (Entreegebied + Oegstgeesterdeel). In de afgelopen jaren zijn er circa 1.000 (studenten)woningen en circa 200 stafwoningen voor de universiteit bijgekomen in het LBSP. De komende jaren zullen er nog ruim 500 in verschillende categorieën bijkomen. Het LBSP draagt dus ook significant bij aan de woningbouwopgave van Leiden.

De herstructurering van het oudere deel van het LBSP, deelgebied Leeuwenhoek, is nog steeds volop gaande. Een aantal van de hiervoor gemelde projecten liggen in dit deelgebied. Het deelgebied zal meer de uitstraling en functionaliteit van een innovatiedistrict krijgen. Ook kunnen we daarmee invulling geven aan de functiemix en het inrichten van de ruimtes -zowel inpandig als de buitenruimte- om ontmoeting te stimuleren. Deze herstructurering zal de komende jaren nog in beslag nemen.

In het LBSP is enerzijds door het vertrek van bedrijven en anderzijds door vervangende nieuwbouw door bedrijven op het park sprake van redelijke hoeveelheid leegstand. Een deel van deze leegstand betreft lab- en kantoorpanden die niet courant zijn. Hier is herontwikkeling noodzakelijk, maar deze komt door de marktomstandigheden niet goed op gang.

Met de Investeringsagenda voor het LBSP is een uitgebreide inventarisatie gedaan van wat er nodig is om niet alleen herontwikkeling te stimuleren, maar ook andere fysieke aspecten voor het LBSP op te pakken. Zo zijn er onder andere voorstellen om de problematiek rondom netcongestie aan te pakken. Hierin is van belang dat we deze uitdagingen aangaan in samenwerking met andere overheden (provincie en Rijk) en andere partners. De investeringsagenda staat nog in de kinderschoenen en het zal een kwestie van langdurige aandacht en inzet worden om de herontwikkeling van het LBSP te laten slagen.

Effectindicatoren bij 3A Ruimte om te ondernemen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen						
3A1.a Aantal arbeidsplaatsen	74.696 (2022) 75.665 (2023) 77.965 (2024)	77.000	77.500	78.000	78.500	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.b Aantal bedrijfsvestigingen	13.981 (2022) 14.906 (2023) 16.141 (2024)	16.300	16.700	17.100	17.500	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.c Percentage leegstand in kantoren	4,1% (2022) 5,1% (2023) 4,8% (2024)	6,5%	6,5%	6,5%	6,5%	Kantorenmonitor Holland Rijnland
3A1.d Aantal arbeidsplaatsen op het Leiden Bio Science Park (Leidse deel)	21.212 (2022) 21.640 (2023) 22.183 (2024)	25.800	25.800	25.800	25.800	Bedrijvenregister Zuid-Holand
3A1.e Percentage functiemenging	55% (2021) 55% (2022) 55% (2023)	-	-	-	-	LISA* (wsjg - BBV)
3A1.f Aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners van 15 /m 64 jaar	156 (2022) 164 (2023) 172 (2024)	-	-	-	-	LISA* (wsjg - BBV)
3A1.g Percentage demografische druk	50,8% (2023) 50,5% (2024) 50,2% (2025)	-	-	-	-	CBS* (wsjg - BBV)

* Deze BBV-indicator is landelijk verplicht. De realisatiewaarden staan op [waarsstaatjegemeente.nl](https://www.waarsstaatjegemeente.nl). Vanwege deze wettelijk opgelegde werkwijze zien we af van het opnemen van streefwaarden.

** Eerder kon u hier ook cijfers vinden over Economie071 index. Economie071 is nu Key Region Leiden. De Economie071 index wordt niet meer gemeten, daarom is de indicator verwijderd.

Beleidssterrein 3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Doelen en prestaties bij 3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Doel	Prestatie
3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden
	3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap
3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken

3B1.1 Faciliteren van bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden

1. Startende ondernemers

Leiden kent inmiddels een rijk palet aan succesvolle startende ondernemers die succesvol doorgroeien naar de scale-up fase. Dit begint bij het stimuleren van wedstrijden voor startende ondernemers, zoals bijvoorbeeld Gulliver. Ook zijn er de programma's bij PLNT en SWO en levert het incubatorprogramma Unlock_ voor startende biotechondernemers een essentiële bijdrage. Gezien de groeiambitie naar 25.000 banen is een ondersteuningsprogramma voor innovatieve startende ondernemers in de voor Leiden Bio Science Park (LBSP) relevante richtingen noodzakelijk.

Verder werken we aan Founded: een samenwerking op provinciaal niveau om scale-ups te stimuleren. Samen met de Provincie Zuid-Holland, Delft, Den Haag en Rotterdam is een gezamenlijke agenda en programma opgestart. Het doel is om de aanbevelingen uit het EU "Draghi" rapport ten uitvoer te brengen om het scale-up klimaat te verbeteren. De kennisinstellingen en bestaande programma's zoals PLNT, unlock_ zijn aangesloten bij het initiatief. Het gaat hierbij ook om de ruimtelijke kant. Waar kunnen we het ecosysteem voor start-ups en scale-ups meer structureel in de stad en regio een plek geven? De ruimte is immers beperkt.

PLNT

De afgelopen jaren is aan de Langegracht in Leiden een dynamische broedplaats ontstaan waar innovatieve oplossingen voor nieuwe uitdagingen worden gecreëerd. Ook in 2027 krijgen startups professionele begeleiding, faciliteiten en toegang tot middelen om deze oplossingen te realiseren. Hierdoor zijn vele ideeën ontwikkeld tot startup, waarmee ook een grote sociaal-maatschappelijke impact is gecreëerd. De gemeente ondersteunt daarnaast samen met de Universiteit Leiden en de ondernemersvereniging Leiden Bio Science Park ook t/m 2027 het unlock_ programma, een specifiek op life-science & health gericht incubatieprogramma, zodat startende bedrijven hun bedrijfsvoering beter op orde krijgen en hun productontwikkeling versterken.

De gemeente heeft tot en met 2028 budget gereserveerd voor de uitvoering van ondernemerschaps- en startup-activiteiten van PLNT. Hierdoor is de broedplaats PLNT in staat om nieuwe veelbelovende Leidse initiatieven en startups via diverse programma's en netwerkbijeenkomsten te ondersteunen, die de (nieuwe) economie van de stad helpen vormen. Door deze bijdrage van de gemeente blijven schaarse betaalbare werkplekken voor innovatieve bedrijven beschikbaar. Ook zijn de kosten lager voor startups en maatschappelijke initiatieven, die de laatste jaren hun weg naar PLNT hebben weten te vinden. Naast de gemeente zijn de Universiteit Leiden, Hogeschool Leiden en mboRijnland medefinanciers van PLNT.

PLNT zal in verband met de gebiedsontwikkeling van het Energiepark in het derde kwartaal van 2027 plaats moeten maken voor woningen en maatschappelijke opvang. De gemeente en PLNT zijn ook in 2027 in nauw overleg over een nieuwe locatie en de kosten die dit met zich meebrengt.

SWO (Stichting Werk en Onderneming)

De SWO heeft als doelstelling het stimuleren van het ondernemerschap in de Leidse regio door vooral startende ondernemers te ondersteunen met onder andere ingroeihuren zodat ze een basis kunnen leggen voor een stabiel bedrijf. Zij richten zich vooral op startende ondernemers die vaak een langere aanlooptijd nodig hebben, zoals ondernemers uit de creatieve industrie, kleine ambachtelijk bedrijven en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Ook verhuurt SWO locaties voor makers met ateliers, werkplaatsen en kantoren. Locaties van de SWO zijn: De Framboos, Tieleman en Dros, Haagweg 4, Olga en het Ir. Driessen Complex. Door maandelijkse netwerkborrels en evenementen te organiseren en nauw contact met de ondernemers te onderhouden, speelt SWO een proactieve rol bij het verbinden van ondernemers en stimuleert hen bij het opbouwen van een netwerk.

De programma's voor startende ondernemers van PLNT en SWO vullen elkaar aan zodat er voor diverse doelgroepen programma's kunnen worden gevolgd. Concreet ziet SWO in de komende tien jaar, in combinatie met de verstedelijkingsopgave, ruimte voor het creëren van nieuwe werkplekken in de wijken. Het gaat om een mix van co-workspaces, ateliers en ambachtelijke werkplaatsen voor minder kapitaalkrachtige zelfstandigen en creatieven, dit als een essentiële invulling van onze inclusieve stad. SWO is dan ook een belangrijke speler om

betaalbare ruimte voor werk te creëren. Met de door de gemeente verstrekte garantstelling in 2025 is SWO een lening aangegaan om betaalbare bedrijfsruimte voor startende op project Kanaalpark 140 mogelijk te maken.

Ruimte voor bedrijvigheid

Ook in 2027 zetten we in op het versterken van de samenwerking tussen de gemeente en SWO, PLNT, Biopartner en andere sociaal-maatschappelijke bedrijfsverzamelgebouwen. Gezamenlijk stellen we een lijst op van locaties, projecten en gebouwen (zowel publiek als privaat) die geschikt zijn voor herontwikkeling naar betaalbare werkruimte.

2. Bevorderen kennisclusters

De stad Leiden kent veel verschillende expertises en hoogwaardige kennisclusters die bijgedragen aan tal van maatschappelijke uitdagingen en innovatieve oplossingen. Deze hoogwaardige kennis en kunde is vooral geconcentreerd op het Leiden Bio Science Park (LBSP) en in de regio. Dit beperkt zich niet tot Life Sciences, maar ook op het gebied van medische-, ruimtevaart- en quantumtechnologie. Vaak gaat het ook om een combinatie tussen deze sectoren op basis van artificiële intelligentie (AI), zogenaamde "cross-over technologie". Voorts zien we in de binnenstad kennisclusters op het gebied van rechten, zorg, talen en culturen (Humanities).

We doen onderzoek en experimenteren naar de potentie en doorontwikkeling van DeepTech (AI, Data en Quantum) en MedTech1 (Medische Technologie) ecosystemen. DeepTech zijn sleutel-technologieën die fundamenteel en voorwaardelijk zijn voor toekomstige ontwikkelingen in, onder andere, life sciences. MedTech is een belangrijk middel in de transformatie van de gezondheidszorg. Dit doen we gezamenlijk met andere partners in de regio, zoals InnovationQuarter, Luris (Universiteit Leiden) en het LUMC.

Een voorbeeld is de verwezenlijking van het Philips Innovation Centre. Dit is een samenwerking tussen het LUMC en Philips waar de gemeente inhoudelijk en financieel aan bijgedragen heeft. Dit is de start voor verdere ontwikkeling voor de MedTech op het LBSP.

Vanuit de gemeente werken we nauw samen met de kennisinstellingen en kennisintensieve bedrijven in de stad om innovatie aan te jagen en deze kennisclusters te laten floreren, vanuit de wetenschap dat we daar als stad ook van profiteren in economische én maatschappelijke zin.

Quantumtechnologie heeft een grote potentiële toekomstige impact op bijvoorbeeld het gebied van ontwikkeling van medicijnen. Door de sterke rekenkracht en software is het op termijn in potentie mogelijk om betere medicatie voor Alzheimer te ontwikkelen. Leiden heeft een sterke positionering als een van de 5 quantumhubs in Nederland dankzij de ontwikkelingen van quantum-algoritmes. Een belangrijke stap was de ontwikkeling van BioPartner 4 naar een fysieke locatie voor quantum- start ups. Daarmee creëren we een volwaardig fysiek Quantum-hub Leiden.

De combinatie van Humanities, (life) science en sleuteltechnologie geeft Leiden bovendien een unieke propositie om de ethische en juridische effecten op de samenleving te onderzoeken.

De gemeente Leiden draagt met haar partners bij door ook in 2027 in te zetten op campusontwikkeling, onze netwerkkracht, (indirect) financiering te verstrekken of bij te dragen aan grotere financiële proposities richting het Rijk en de EU en het scheppen van de juiste randvoorwaarden in termen van beleid, regelgeving en benodigde fysieke infrastructuur en faciliteiten. In het verband "Medical Delta" wordt samengewerkt in de regio om de kansen te benutten.

3. Digitale economie

Ondernemerschap en digitalisering versnellen de transitie richting de nieuwe economie ('Next Economy'). We zien dat ondernemers moeite hebben om alle ontwikkelingen bij te houden en deze in hun bedrijf te implementeren. De afgelopen jaren lag de nadruk op digitalisering en Search Engine Optimisation (SEO). Dit zijn ontwikkelingen die al een tijd gangbaar zijn, maar waar een ondernemer niet altijd tijd of financiën beschikbaar voor heeft om dit goed te begrijpen en toe te passen. Dit is de reden waarom in samenwerking met de Provincie Zuid-Holland en de Key Region een MKB deal "Laat digitalisering voor je werken" is opgetuigd. Inmiddels is de AI-revolutie ook al een tijd losgebarsten, waarvan de complexiteit alleen nog maar extra relevantie geeft aan dit ondersteuningsprogramma voor het brede MKB. Daarbij heeft in het bijzonder Cybersecurity onze aandacht. Onderzoeken laten zien dat ook ondernemers in het brede MKB in toenemende mate geraakt worden door cyberaanvallen, waarvan de implicaties vaak zeer ingrijpend zijn. Daar wordt uit schaamte en angst niet altijd ruchtbaarheid aangegeven. Het programma "Laat digitalisering voor je werken" probeert door intervisietrajecten met ervaringsdeskundigen en coach-sessies ondernemers bewuster en weerbaarder te krijgen.

3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap

In 2027 stopt de inzet op Human Capital, omdat dit een tijdelijke inspanning is tot en met 2026. Een aantal projecten lopen door tot en met 2027 of 2028, omdat de financiering daarvoor via een provinciale subsidie gaat

en cofinanciering vanuit de gemeente eerder al is bijgedragen. Dit zijn de Economic Board Zuid-Holland Human Capital deelakkoorden: Techniek en Toekomst, Leiden Bio Science Park en Internationaal Talent Zuid-Holland. Vanuit de Meerjarenagenda van de Arbeidsmarktregio Holland Rijnland blijft er inzet op de sector techniek, IT en Life Science and Health. In 2027 zal daarvoor geen bijdrage meer zijn vanuit economie, omdat hiervoor geen budget meer is. De inzet op de Leidse Aanpak Gelijke Stagekansen zal stoppen vanuit de gemeente, mogelijk dat de onderwijsinstellingen hier wel mee doorgaan.

3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken

1. InnovationQuarter

Om kennisintensieve bedrijvigheid en innovatie te stimuleren is Leiden aandeelhouder van InnovationQuarter (IQ), de Regionale OntwikkelingsMaatschappij (ROM) van Zuid-Holland. Langs de drie lijnen van Innoveren, Internationaliseren en Investeren werkt IQ aan het versterken van de economische structuur in de provincie. Belangrijke werkzaamheden zijn hierbij het stimuleren en aanjagen van innovatie en ondernemerschap door het bevorderen van samenwerking in het ecosysteem. Hetzelfde geldt voor het vinden of zelf financieren van ondernemingen die willen (door)groeien, internationale acquisitie van nieuwe bedrijven richting de provincie of het behoud van de al aanwezige internationale ondernemingen. IQ is een actieve investeerder in de regio en beheert meerdere fondsen. Leiden participeert in twee van deze fondsen, het hoofdfonds IQCapital en het proof-of-concept fonds UNIIQ. Leiden heeft veel baat bij deze participatie omdat het overgrote deel van de bijdragen uit dit fonds, aangevuld met private investeringen, bij Leidse Life Sciences & Health (LSH) bedrijven terecht komt. Tegelijkertijd zien we ook dat in Key Region Leiden innovatieve bedrijvigheid profiteert van de rol en aanwezigheid van Innovation Quarter. Onder andere in de Space sector op de NL Space Campus in Noordwijk en Umaned Valley in Katwijk. De stichting Key Region Leiden vervult een complementaire rol en zet zich met name subregionaal in voor het verbinden en versterken van de kennisclusters, de kennisintensieve bedrijvigheid en de verbinding met het brede mkb.

Naast de duurzame transitie zijn strategische autonomie, vestigingsklimaat en concurrentievermogen in toenemende mate belangrijke onderwerpen voor InnovationQuarter. Met het lanceren van het SecFund in samenwerking met het ministerie van Defensie en de opening van Mindbase worden nieuwe programma's gelanceerd.

2. Medical Delta

Medical Delta is een samenwerkingsverband in Zuid-Holland dat voortbouwt op de kracht van de foundingpartners: Erasmus MC, Erasmus Universiteit Rotterdam, TU Delft, Universiteit Leiden en LUMC. Gedurende de jaren zijn vele partners aangesloten bij Medical Delta waaronder regionale en lokale overheden zoals de provincie Zuid-Holland, Rotterdam, Delft, Leiden en in 2016 de hogescholen van Rotterdam, Den Haag en Leiden. De rol van de gemeente is voornamelijk strategisch van aard, waarbij we in de Maatschappelijke Raad onderwerpen aandragen die aansluiten bij het gemeentelijk beleid.

Er zijn vier themaclusters: zorg, preventie transformatie en verduurzaming en vergroening. Er lopen 21 wetenschappelijke programma's en acht livinglabs.

3. Leiden International Centre

De financiële bijdrage van Leiden aan het Leiden International Centre (LIC) loopt na 2026 af. We onderzoeken hoe de dienstverlening aan internationale Leidenaren op een goede manier doorgezet kan worden.

4. Economic Board Zuid Holland

De Economic Board Zuid-Holland (EBZ) bestaat uit de 30 belangrijkste spelers uit de Zuid-Hollandse economie. Het is een zogenaamd triple helix netwerk: Zowel uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen als uit de overheid. De EBZ zet zich in voor het vernieuwen, verduurzamen en versterken van de economie en het vestigingsklimaat in Zuid-Holland.

Leiden neemt deel aan deze samenwerking waarbij netwerk, denkkraft en lobby centraal staan. Momenteel is vestigingsklimaat een belangrijk onderwerp bij de EBZ. Onder de paraplu van de EBZ is de Groeiagenda tot stand gekomen. In het afgelopen jaar ontwikkelde de EBZ in samenwerking met haar leden dit door naar de versnellingsagenda. Hierin staan onze ambities voor de transformatie van het Leiden Bio Science Park naar een innovatiedistrict, de verstedelijkingsopgave en Leiden Verbindt (station en omgeving). Via de regionale Human Capital Agenda werken we samen verder aan ontwikkeling van initiatieven en projecten, met name voor Life Science en IT/Techniek.

De inzet van de gemeente Leiden is om te komen tot een LSH tafel, waar structureel overleg plaatsvindt over hoe deze sector regionaal zo sterk mogelijk te maken in samenwerking met bijvoorbeeld Delft, Rotterdam en Den Haag.

Effectindicatoren bij 3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 3B1 Sterker ondernemersklimaat						
3B1.a Aantal startende bedrijven in Leiden	2.139 (2021) 2.227 (2022) 3.091 (2023)	2.600	2.700	2.800	2.900	Bedrijvenregister Zuid-Holland

Beleidsterrein 3C Marketing en promotie

Doelen en prestaties bij 3C Marketing en promotie

Doel	Prestatie
3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid
	3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad

3C1.1 Citymarketing en stimulering toeristische aantrekkelijkheid

Visie op de Bezoekerseconomie en monitor bezoekerseconomie

In 2027 wordt verder gewerkt aan de uitvoering en actualisatie van het beleid voor de bezoekerseconomie. Daarbij blijft de balans tussen levendigheid, leefbaarheid en economische meerwaarde centraal staan. Samen met partners wordt ingezet op monitoring en dataverzameling, zodat ontwikkelingen in bezoekersstromen, overnachtingen en economische effecten beter kunnen worden gevolgd. De uitkomsten worden benut bij verdere beleidsontwikkeling en bij ruimtelijke en toeristische afwegingen. Spreiding van bezoekers en het beter benutten van bestaande capaciteit blijven belangrijke uitgangspunten.

Congressen

Leiden blijft inzetten op het aantrekken van congressen en kennisbijeenkomsten die passen bij het academisch profiel van de stad. De afgelopen jaren heeft Leiden een stabiele positie behouden in de nationale congresranking en is het aantal zakelijke events toegenomen. In samenwerking met het Leiden Convention Bureau, kennisinstellingen en andere partners wordt gewerkt aan versterking van het netwerk, ondersteuning van organisatoren en profilering van Leiden als congresstad. Doel is het aantrekken van passende meerdaagse congressen en het spreiden van zakelijk bezoek over het jaar.

Citymarketing

In 2027 wordt de inzet op citymarketing voortgezet. De focus blijft liggen op de zichtbaarheid van Leiden als kennis- en cultuurstad, het versterken van het profiel 'Stad van Ontdekkingen' en het stimuleren van een evenwichtige ontwikkeling van bezoekersstromen. Samen met Leiden & Partners en andere stadspartners wordt gewerkt aan campagnes, online zichtbaarheid, gastheerschap en positionering van Leiden op relevante nationale en internationale markten. De aanbevelingen uit het Rekenkameronderzoek en de verdere afspraken met Leiden & Partners worden betrokken bij de uitvoering, monitoring en verantwoording van citymarketingactiviteiten.

Regeling overdracht toeristenbelasting

De evaluatie van de toeristenbelasting is in 2025 afgerond. Op basis daarvan is geconcludeerd dat de huidige 70/30-verdeling zonder plafond voor citymarketing op dit moment kan worden gehandhaafd. Vanaf 2026 geldt een tarief van € 4,70 per persoon per nacht. De extra opbrengst van circa € 324.000 per jaar is door de raad bestemd voor cultuur en wordt vooraf buiten de verdeelgrondslag gehouden. Daarmee verandert de reguliere 70/30-verdeling niet, maar komt deze extra opbrengst niet beschikbaar voor citymarketing via het Ondernemersfonds/Hoteloverleg.

Watertoerisme

De gemeente blijft zich inzetten voor het versterken van watertoerisme als onderdeel van het bredere toeristische aanbod. In 2027 ligt de nadruk op het behoud van de kwaliteit van de passantenhaven, voorzieningen voor passanten, de zichtbaarheid van de Leidse waterrecreatie en het stimuleren van duurzaam varen. Ook wordt verder gewerkt aan maatregelen die bijdragen aan veiligheid en gebruikskwaliteit, zoals voorzieningen rondom de passantenhaven. Samenwerking met regiogemeenten, ondernemers en andere partners blijft hierbij belangrijk.

3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteitencampagne binnenstad

In 2027 werken gemeente Leiden en CML samen aan een economisch vitale binnenstad. We werken onder andere samen aan het vergroenen van de stegen in de binnenstad, het verbeteren van het belevingsgebied rondom de Nieuwe Rijn en het tegengaan van leegstand door het aantrekken van nieuwe winkelformules.

Effectindicatoren bij 3C Marketing en promotie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden						
3C1.a Aantal arbeidsplaatsen in de bezoekerseconomie	11.422 (2022) 11.540 (2023) 11.864 (2024)	11.900	12.000	12.100	12.200	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3C1.b Aantal arbeidsplaatsen in de Leidse binnenstad	18.808 (2022) 18.936 (2023) 19.416 (2024)	19.400	19.500	19.600	19.700	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3C1.c Aantal bezoeken aan de binnenstad per week	168.200 (2023) 219.700 (2024) 232.100 (2025)	210.000	215.000	220.000	225.000	Locatus

Beleidsterrein 3D Circulaire Economie

Doelen en prestaties bij 3D Circulaire Economie

Doel	Prestatie
3D1 Circulaire Economie	3D1.1 Circulaire Bouw
	3D1.2 Circulair Herwaardenen

3D1.1 Circulaire bouw

Circulair bouwen in gemeentelijke projecten

De bouw- en sloopsector is verantwoordelijk voor 50% van het totale Nederlandse grondstoffengebruik, 40% van het totale energieverbruik en 40% van al het afval. Daarmee is de keten verantwoordelijk voor 35% van alle CO₂-emissies. In Leiden wordt de komende jaren veel gebouwd. We kunnen een groot verschil maken door circulair werken in de gebiedsontwikkeling te stimuleren. Dit geldt voor de woning- en utiliteitsbouw en voor de grond-, weg- en waterbouw. Circulaire woningbouw kan tot 2030 evenveel CO₂ besparen als de jaarlijkse uitstoot van de hele Leidse gebouwde omgeving.

We maken onze eigen bouwprojecten steeds circulairder. Dit doen we in de openbare ruimte én in ons gemeentelijk vastgoed. Als opdrachtgever en eigenaar hebben we daar directe invloed op. In 2027 zetten we onze aanpak voort. Circulariteit is steeds meer onderdeel van onze projecten, vanaf het eerste idee tot en met het ontwerp en de aanbesteding.

Circulariteit als nieuwe standaard

Circulariteit is standaard onderdeel van onze werkprocessen en documenten. We gebruiken instrumenten zoals de Leidse Ladder, de Milieu Kosten Indicator (MKI) en het Circulair Sloopbeleid. De minimaal te behalen score op de Leidse Ladder gaat stap voor stap omhoog. Het begon op 40 in 2023, in 2026 was de minimale score 100 van de 160 punten. Voor 2027 bepalen we een nieuwe streefwaarde, op basis van ervaringen. We werken ernaartoe dat de streefwaarde voor alle projecten (zowel openbare ruimte als vastgoed) de maximale score van 160 wordt in 2030. We stimuleren ook biobased bouwen, losmaakbaar bouwen en hergebruik van materialen. Zo hebben we een materiaalwisselplaats waar we vrijkomende materialen tijdelijk opslaan als we ze niet direct kunnen hergebruiken. We evalueren onze aanpak regelmatig. Zo verbeteren we onze werkwijze. Lessen die we leren delen we binnen en buiten de organisatie.

We beperken ons niet tot alleen eigen projecten, maar we werken actief samen met de partijen die het grootste deel van de verbouw en nieuwbouw realiseren. Zoals ontwikkelaars en woningcorporaties. We passen beleidskaders waar kan aan om circulaire bouw te stimuleren en geven proactief advies. Daarbij sluiten we aan op de inhoud van Het Nieuwe Normaal. Dit is de landelijke standaard voor circulair bouwen. Via grondverkoop, tenders en andere gemeentelijke instrumenten stellen we circulaire en duurzame doelen en eisen. We kijken ook hoe we bestaande gebouwen beter kunnen benutten. Bijvoorbeeld door gebouwen te transformeren, op te toppen of anders in te delen. Zo voorkomen we onnodig nieuw materiaalgebruik en beperken we milieuschade en CO₂-uitstoot.

Samenwerken aan circulaire gebiedsontwikkeling

Op het Leiden Bio Science Park zetten we in op circulair bouwen bij de verdere ontwikkeling van dit gebied. Dit doen we door een samenwerking tot stand te brengen met de grootste ontwikkelaars in het gebied. In 2027 versterken we ook de samenwerking met andere overheden en belangenorganisaties. Daarmee willen we circulair bouwen makkelijker maken en de transitie versnellen.

Samenwerken met andere overheden

De transitie naar een circulaire economie vraagt om samenwerking tussen overheden. Daarom versterken we onze samenwerking met gemeenten, provincies, het Rijk en landelijke netwerken op het gebied van circulaire economie en circulaire bouw. Door kennis, ervaringen en instrumenten te delen, kunnen we effectiever werken aan de transitie naar een circulaire gebouwde omgeving.

Onze ambities in Leiden op het gebied van circulariteit en klimaat zijn hoog. Tegelijkertijd heeft de gemeente momenteel onvoldoende sturende instrumenten om die ambities waar te maken. In 2027 zetten we ons, bijvoorbeeld via de VNG, in voor instrumenten die helpen sturen van een lineaire naar een circulaire economie. Ook dragen we als Leiden bij aan landelijke afspraken over de rolverdeling tussen overheden in de circulaire transitie. Daarmee werken we aan duidelijke verantwoordelijkheden en passende randvoorwaarden voor gemeenten. Zo vergroten we de slagkracht van gemeenten en versnellen we de transitie naar een circulaire economie.

3D1.2 Circulair Herwaarderen

Inzetten op bewustwording en gedrag

De overgang naar een circulaire economie vraagt om ander gedrag van bewoners en bedrijven. Wat we kopen, hoeveel we kopen, wat we doen met oude spullen en hoe we afval scheiden of hergebruiken: het telt allemaal mee. Ondernemers kunnen bijdragen door anders in te kopen, te ontwerpen, te produceren en te verkopen. Ook kunnen zij reststromen beter benutten. Zo behouden materialen langer hun waarde en kunnen ze opnieuw worden gebruikt. We richten ons niet alleen op hergebruik, maar ook op het voorkomen van afval en onnodig grondstofgebruik.

We willen Leidenaren bereiken en motiveren om circulaire keuzes te maken. Dat doen we met een grote communicatiecampagne. We maken circulariteit concreet en toegankelijk. Veel mensen maken al circulaire keuzes zonder dat zij zich daarvan bewust zijn. Bijvoorbeeld door spullen te delen, te repareren of tweedehands te kopen. We laten zien hoe deze keuzes bijdragen aan een duurzame stad en hoe iedereen zelf een bijdrage kan leveren.

Onderwijs en vaardigheden voor de toekomst

Educatie speelt hierin een belangrijke rol. Door kinderen en jongeren al vroeg kennis te laten maken met circulariteit, leren zij anders kijken naar spullen, grondstoffen en afval. In het onderwijs maken we circulariteit praktisch en zichtbaar. Leerlingen en studenten onderzoeken waar producten vandaan komen, hoe materialen opnieuw gebruikt kunnen worden en welke keuzes zij zelf kunnen maken. Dit sluit ook aan bij de banen van de toekomst. De overgang naar een circulaire economie vraagt om mensen die duurzaam kunnen ontwerpen, repareren, hergebruiken en slim kunnen inkopen. Ook zijn nieuwe oplossingen nodig voor het gebruik van grondstoffen en materialen.

Door samen te werken met scholen, mbo, hbo en universiteit bereiden we jongeren en studenten voor op deze veranderende arbeidsmarkt. Met interactieve lessen, challenges en fysieke acties, zoals de Textielrace en de Afvalvrije Week, stimuleren we praktische vaardigheden én een circulaire denkwijze. Zo wordt circulair denken niet alleen besproken, maar ook geoefend in de praktijk.

Samenwerken aan hergebruik

We ondersteunen bewoners en wijkinitiatieven die bijdragen aan afvalpreventie, reparatie en hergebruik. Denk aan repaircafés, ruilactiviteiten en andere lokale initiatieven. We stellen een subsidie beschikbaar voor inwoners en ondernemers met vernieuwende ideeën op het gebied van circulariteit. Daarnaast voeren we een communicatiecampagne waarmee we actief het gesprek aangaan met bewoners en ondernemers.

Circulair ondernemen en innoveren

Ondernemers en bedrijven in Leiden stimuleren we om circulair te werken. Dat doen we door te motiveren, te verbinden, te activeren en actief te ondersteunen. Daarbij kijken we vooral naar sectoren die veel invloed hebben op het gebruik van grondstoffen en de uitstoot van CO₂. In 2027 blijven wij de Leidse Duurzame Zorgtafel faciliteren. Hier brengen we partijen uit de medische sector samen om concrete stappen te zetten richting duurzaamheid en circulariteit.

Het circulair Ambachtscentrum

We bereiden de komst van een Circulair Ambachtscentrum voor. Dit wordt onderdeel van het nieuwe Duurzaamheidsplein, samen met een tweede milieustraat en een educatiecentrum. Het circulair ambachtscentrum wordt een plek waar producten en materialen worden gerepareerd, hergebruikt en opgewaardeerd. Het centrum draagt ook bij aan bewustwording, samenwerking en werkgelegenheid.

Ruimte voor circulaire economie

In 2027 stellen we een nieuw uitvoeringsprogramma Circulaire Economie (2028-2032) op, met behulp van de inzichten uit de Ruimtelijke Circulaire Economie Strategie (RCES). Die inzichten krijgen ook een plek in het omgevingsprogramma Economie. De circulaire economie vraagt om ruimte voor opslag, retourlogistiek, demontage en bewerking. Zo kunnen materialen en producten langer worden gebruikt en behouden zij hun waarde. Voor de overgang van lineair naar circulair is bovendien tijdelijk extra "schuifruimte" nodig. Deze ruimte is vooral nodig op bedrijventerreinen, maar ook daarbuiten. Door ruimte te maken voor de transitie, bereiden we ons samen met kennisinstellingen, andere overheden en maatschappelijke partners voor op een duurzame toekomst.

Effectindicatoren bij 3D Circulaire Economie

Effectindicator	Realisatie	Voorlopige streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
3D1.a Kilogram huishoudelijk restafval per inwoner	170 (2022) 201* (2023) 201 (2024)	150	150	150	150	CBS
3D1.b Aandeel inkooptrajecten waar circulariteit is uitgevraagd (werken en leveringen)	29% (2023) 71% (2024) 62% (2025)	70%	80%	-	-	MVI-ZelfevaluatiETOOL **
3D1.c Aandeel circulariteit in eigen bouwprojecten	59,3% (2025)	80%	-	-	-	Leidse Ladder Circulaire Bouw
3D1.d Aandeel circulariteit bouwen door derden		-	-	-	-	Nieuwbouwmonitor + projectevaluaties Het Nieuwe Normaal (HNN)
3D1.e Materiaalverbruik in Leiden	-28,1% (2023) -34,3% (2024) -2,7% (2025)****	-35,0%	-	-	-	Leidse MAM (Monitoringstool Abiotisch Materiaalverbruik) ***

* Door de grote brand bij onze afvalverwerker AVR is de nascheidingsinstallatie voor de PMD-fractie (plastic verpakkingen, metalen verpakkingen en drankkartons) in 2023 een groot deel van het jaar niet gebruikt. Het restafval is noodgedwongen verwerkt door andere afvalverwerkers, hierdoor is er veel minder PMD nagescheiden dan gepland.

** Deze manier van meten is nog geen volledig betrouwbare weerspiegeling van de werkelijkheid. Hier wordt nog verder aan gewerkt. Daarom is deze waarde indicatief.

*** Het meten van materiaaluitstroom is gevoelig voor individuele uitschieters. Daarom is het belangrijk om de jaarlijkse resultaten in perspectief te plaatsen van de trend.

**** De hogere materiaaluitstroom in 2025 is voornamelijk het gevolg van een samenloop van enkele grote bouw- en infraprojecten, waaronder de sloop van het voormalige belastingkantoor aan het Stationsplein 107 en de werkzaamheden aan de Plesmanlaan (Leidse Ring Noord). Het blijft daarom van belang om bij toekomstige projecten in te zetten op maximaal hergebruik van (delen van) het gebouw, materialen en circulair aanbesteden om de materiaaluitstroom zoveel mogelijk te beperken. Als we slopen, slopen we circulair. Bij het bouwen zetten we in op demontabele bouw. Dat doen we door in gesprek te blijven met onze interne en externe partners en waar mogelijk en nodig beleid aan te scherpen.

***** De effectindicator 'Aantal arbeidsplaatsen in de circulaire economie' is verwijderd. De standaardsectorindeling is onvoldoende toegespitst om te bepalen of een bedrijf circulair werkt of niet. Andere methoden en databronnen zijn vooralsnog niet voorhanden.

Beleidsterrein 3E Vitale binnenstad & Kennisstad

Doelen en prestaties bij 3E Vitale binnenstad & Kennisstad

Doel	Prestatie
3E1 Vitale binnenstad	3E1.1 Vitale Binnenstad
3E2 Kennisstad	3E2.1 Leiden Kennisstad

3E1.1 Vitale Binnenstad

Ook in 2027 werken we met stadspartners aan een vitale binnenstad die economisch sterk, duurzaam en inclusief is. Een historische binnenstad waar rust en reuring in balans zijn. Dit doen we door opgaven van de gemeente en initiatieven uit de stad met elkaar te verbinden. We werken aan een aantrekkelijk aanbod van voorzieningen, we zetten in op vergroening en werken aan het versterken van de belevingswaarde in de binnenstad. De subsidieregeling Vitale Binnenstad helpt initiatieven uit de stad die de vitaliteit van de binnenstad versterken.

In 2027 werken we verder onder de lijnen van de volgende speerpunten:

1. Van toekomstperspectief Binnenstad naar een omgevingsprogramma Binnenstad:

In 2027 werken we toe naar het Omgevingsprogramma Binnenstad. Na vaststelling wordt er aan de hand van een maatregelen- en actiepakket uitvoering gegeven aan de koers voor de Leidse binnenstad voor de komende tien jaar. Hierbij zoeken we nauwe samenwerking met binnenstadspartners en belangrijke stakeholders.

2. Platform Vitale Binnenstad:

Een vitale binnenstad kunnen we alleen samen bereiken. Daarom zoeken we actief de verbinding met diverse belanghebbenden in de binnenstad: van jongvolwassenen tot senioren en van ondernemers tot studenten. Dit doen we onder meer door het organiseren van ontmoetingswandelingen rond verschillende thema's. Daarnaast is het voornemen om de adviesgroep Omgevingsprogramma Binnenstad, waarin een brede groep belanghebbenden uit de binnenstad zit, te blijven betrekken bij ontwikkelingen in de binnenstad.

3. Vergroening/versterking van de winkelstraten:

Om het kernwinkelgebied aantrekkelijk te houden, en waar mogelijk ook bestand tegen hitte, gaan we door met vergroening en versterking van de winkelstraten, stegen en langs de kades. Hierbij maken we gebruik van de Rijkssubsidie Impulsaanpak Winkelgebieden. We gaan door met de ingezette acties uit de Stegenaanpak (voorjaarversiering, geveltuinen, schoonmaakacties, kunst) en we kijken naar nieuwe gebiedsgerichte kansen in delen van het kernwinkelgebied. Hiervoor zoeken we de samenwerking met ondernemers, bewoners, instellingen en vastgoedeigenaren. Ook blijven we betrokken bij de coördinatie van Erfgoed Deal Leiden. De Erfgoed Deal biedt de mogelijkheid om met de expertise van de kennisinstellingen en projectervaringen de binnenstad verder te vergroenen en verblauwen op een erfgoed inclusieve manier. In 2027 gaan we vanuit de Erfgoed Deal aan de slag om inwoners te ondersteunen met vergroenen. Dit doen we door het bieden van inspirerende voorbeelden en praktische handvatten. Ook wordt er gekeken hoe we dit financieel kunnen stimuleren.

4. Verbinding binnenstad-LBSP

We stimuleren kennismaking tussen stadspartners uit de binnenstad en het LBSP door gezamenlijk activiteiten te organiseren en met elkaar mee te denken. Op basis van de wensen van de stakeholders werken we in 2027 verder aan deze verbinding. Zo sluiten we waar mogelijk aan bij initiatieven uit zowel het Cultuurkwartier als het LBSP om de verbinding tussen het LBSP en de binnenstad te versterken.

3E1.2 Leiden Kennisstad

Leiden Kennisstad is een samenwerking tussen de gemeente Leiden, Universiteit Leiden, Hogeschool Leiden, Naturalis Biodiversity Center en mboRijnland. Deze samenwerking heeft twee doelen:

- Kennisinstituten en kennisbedrijven floreren optimaal in Leiden;
- Leiden (de stad, de regio en haar inwoners) heeft maximaal voordeel van de kennisinstellingen.

Om deze doelen te bereiken werken de partners samen op verschillende onderwerpen en inhoudelijke thema's. Enerzijds wordt samengewerkt aan het creëren van een innovatief en aantrekkelijk woon- en werkklimaat voor studenten, docenten en onderzoekers. Waarmee we Leiden als kennisstad ook beter op de kaart willen zetten. Anderzijds wordt samengewerkt op maatschappelijke vraagstukken uit de stad op het gebied van gezondheid, biodiversiteit, duurzaamheid, erfgoed, veiligheid en onderwijs. We zoeken daarin de verbinding tussen de gemeentelijke beleidsagenda en de onderzoeks- en onderwijsagenda's van de kennisinstellingen. Zo willen we impact maken in de stad en bijdragen aan de welvaart en het welzijn van Leiden en haar inwoners.

In 2027 zetten we concreet in op de volgende zaken:

- Gezondheid en welzijn: we werken samen in het Leiden Healthy Society Center om gericht de gezondheid en het welzijn van onze inwoners te verbeteren. Onderdeel daarvan is het actief uitwisselen van kennis en expertise tussen diverse (gezondheids-)professionals en participatie met inwoners in de stad. Het Leiden Gezond Festival tijdens de Dutch Bio Science Week is daarbij een uithangbord.
- Biodiversiteit en duurzaamheid: via samenwerking met het Leiden Biodiversity Netwerk kijken we hoe we de biodiversiteit in de stad en regio kunnen versterken. Met acties als Expeditie Stadsnatuur zetten we in op informatievoorziening en participatie richting inwoners, terwijl we ook onderzoeken waar we zelf als gemeente de kennis en expertise kunnen benutten in het aanpakken van de openbare ruimte.
- Cultureel erfgoed: om de ambities uit de erfgoed- en cultuurnota te realiseren werken we op diverse projecten samen met zowel kennis- en onderwijsinstellingen, erfgoedpartners en het culturele veld. Met de Days of Arts & Science en het grootste Europese archeologiecongres dat in 2027 naar Leidse binnenstad komt, versterken we het profiel van Leiden als 'stad van ontdekkingen'.
- Onderwijs: Via het Leiden Education Fieldlab werken we samen met het brede onderwijsveld aan verdere professionalisering en vernieuwing. Dit onder meer op het vlak van 'anders samenwerken', 'brede vorming' en de rol van AI in het onderwijs. Daarnaast continueren we ook het programma 'Leren met de Stad', waarmee we studenten van mbo, hbo en wo vanuit hun onderwijs laten werken aan concrete maatschappelijke vraagstukken uit de stad.
- Samenwerking in en met Key Region Leiden: in het kader van 'brede welvaart' verkennen we de mogelijkheden tot samenwerking met regiogemeenten en het regionale bedrijfsleven uit Key Region Leiden op de thematiek waar Leiden Kennisstad actief is.
- Weerbare samenleving: als gemeente hebben we de opdracht vanuit het Rijk om lokaal en regionaal bij te dragen aan het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht. Hierin zoeken we zowel inhoudelijk als uitvoerend nadrukkelijk de samenwerking met de Leidse kennisinstellingen.
- Evaluatie & blik op toekomst: 2027 is het laatste jaar van de huidige samenwerkingsovereenkomst. Daarom evalueren we de resultaten van de afgelopen periode en onderzoeken we hoe de samenwerking na 2027 kan worden voortgezet.

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV_25.0110_Vaststellen_Datacentrumbeleid_en_instellen_van_een_verbod_op_datacentra_via_een_wijziging_van_het_Omgevingsplan_gemeente_Leiden.
- RV 26.0002 Adviesrecht aanvraag omgevingsvergunning Archimedesweg 2 fase 1
- RV 25.0088 Advies jongerenraad - uitgaansgelegenheden en leerplekken
- RV 25.0095 Verordening op de heffing en invordering van toeristenbelasting 2026
- RV 25.0081 Verordening op de heffing van markt- en staangeld Leiden 2026
- RV 25.0065 Vaststelling bestemmingsplan Pesthuiscomplex
- RV 25.0070 Aanbevelingen Rekenkamer Leiden Leiderdorp over Onderzoek Citymarketing Leiden
- RV 25.0056 Adviesrecht omgevingsvergunning Buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BOPA) 50kV-elektriciteitsstation Vlietzone-Midden
- RV 25.0030 Wensen en bedenkingen 'Beleidsregels short stay gemeente Leiden'
- RV 25.0036 Garantstelling SWO voor een bedrijfsverzamelgebouw met betaalbare bedrijfsruimte voor starters bij project Kanaalpark
- RV 25.0025 Vaststelling van de wijziging van het omgevingsplan Leiden Tijdelijke Alternatieve Maatregel TAM - omgevingsplan Hoofdstuk 22b Pesthuislaan 8
- RV 25.0015 Adviesrecht aanvraag omgevingsvergunning voor het realiseren van een health-concept in het pand aan de Catharinasteeg 9-11 Breestraat 66
- RV 24.0120 Vaststelling Nota van Uitgangspunten Aalmarkt 22
- RV 24.0091 Gemeentelijke lening aan de Biotech Training Facility
- RV 24.0087 Vaststelling Nota van uitgangspunten voor de Zernikedreef 10
- RV 24.0071 Actualisatie en evaluatie regionale bedrijventerreinenstrategie
- RV 24.0011 Wensen en bedenkingen Ontwikkelagenda 'Ruimte voor Werk'
- RV 24.0009 Kaderbesluit Vlietzone-Midden
- RV 23.0071 Strategie Circulaire Economie (2024-2027)
- RV 23.0002 Verordening tot wijziging van de verordening fysieke leefomgeving, onderdeel markten
- RV 21_0147 Vaststellen nota Warenmarkt en retailbeleid Leiden 2021
- RV 21_0104 Toeristische verhuur van woonruimte en Verordening tot wijziging van de 'Verordening fysieke leefomgeving Leiden 2020'
- RV 21_0105 Visie op de bezoekerseconomie van Leiden 2021-2024
- RV 21.0128 Wijziging Verordening voor de Fysieke Leefomgeving Leiden ten behoeve van het mogelijk maken van ligplaatsen maatschappelijke doeleinden
- RV 21.0069 Beleidskader buitenreclame Leiden
- RV 21.0099 Voorgenomen besluit Innovation Quarter; fondsuitbreiding IQ capital
- RV 20.0041 Heldere gemeentelijke (tussen) doelen voor het LBSP
- RV 20.0104 Vaststellen Horecavisie

Programmakosten

Economie		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Ruimte om te ondernemen	Lasten	2.763	3.784	2.662	2.499	2.455	2.414
	Baten	-557	-889	-670	-680	-660	-619
Saldo		2.205	2.894	1.991	1.818	1.796	1.795
Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	Lasten	5.121	4.974	4.263	4.270	4.137	4.136
	Baten	-50	-	-	-	-	-
Saldo		5.071	4.974	4.263	4.270	4.137	4.136
Marketing en promotie	Lasten	1.529	1.892	1.767	1.767	1.763	1.763
	Baten	-1.296	-2.064	-1.820	-1.820	-1.820	-1.820
Saldo		234	-173	-53	-53	-57	-57
Circulaire Economie	Lasten	1.722	1.749	1.663	1.765	1.758	1.653
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		1.722	1.749	1.663	1.765	1.758	1.653
Vitale Binnenstad en Kennisstad	Lasten	1.911	3.795	2.066	2.063	2.057	2.056
	Baten	-216	-1.129	-155	-155	-155	-155
Saldo		1.694	2.666	1.911	1.908	1.902	1.901
Programma	Lasten	13.046	16.194	12.421	12.363	12.170	12.023
	Baten	-2.119	-4.083	-2.645	-2.655	-2.635	-2.594
Saldo van baten en lasten		10.926	12.111	9.775	9.708	9.535	9.429
Reserves	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Ottrekking	-122	-171	-	-	-	-
Mutaties reserves		-122	-171	-	-	-	-
Resultaat		10.804	11.940	9.775	9.708	9.535	9.429

Budgettaire ontwikkelingen

Het begrote saldo van baten en lasten voor het programma economie is in 2027 € 2,2 miljoen lager dan in 2026. Om dit verschil te verklaren lichten we de nieuwe ontwikkelingen die voor het eerst in deze begroting zijn opgenomen kort toe. Vervolgens verklaren we per beleidsterrein de grootste budgetbijstellingen (> € 250.000).

Beleidssterrein ruimte om te ondernemen

De lasten in 2027 zijn € 1,1 miljoen lager (voordeel) dan de lasten in 2026 door:

- Het vervallen van het incidentele budget na 2026 voor ruimte voor werk (€ 477.000 voordeel)
- Het vervallen van het incidentele budget na 2026 voor actieplan versterking Leidse economie (€ 268.000 voordeel)
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 377.000 (voordeel)

Voor de baten wordt het verschil verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000.

Beleidssterrein faciliteren en stimuleren van ondernemen

De lasten in 2027 zijn € 771.000 lager (voordeel) dan de lasten in 2026 door:

- Het vervallen van het incidentele budget na 2026 (gestart in 2022) voor project Glasvezelbekabeling Leiden (€ 684.000 voordeel)
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 87.000 (voordeel)

Marketing en promotie

Het verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000.

Beleidsterrein circulaire economie

Het verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000.

Beleidsterrein vitale binnenstad & kennisstad

De lasten in 2027 zijn € 1,7 miljoen lager (voordeel) dan de lasten in 2026 door:

- Het vervallen van het incidentele budget na 2026 voor de SPUK Impulsaanpak winkelgebieden (€ 979.000 voordeel), bij de slotwijziging wordt voorgesteld een deel van dit budget over te hevelen naar 2027
- Het vervallen van het incidentele budget na 2026 voor de Erfgoed-deal (€ 597.000 voordeel), bij de slotwijziging wordt voorgesteld een deel van dit budget over te hevelen naar 2027
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 153.000 (voordeel)

De baten in 2027 zijn € 974.000 lager (nadeel) dan de lasten in 2026 door:

- Het vervallen van het incidentele budget na 2026 voor de SPUK Impulsaanpak winkelgebieden (€ 979.000 nadeel), bij de slotwijziging wordt voorgesteld een deel van dit budget over te hevelen naar 2027

Reserves

Reserves programma 3		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve programma Binnenstad P3	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-37	-136	-	-	-	-
Saldo		-37	-136	-	-	-	-
Reserve economische impulsen Kennis P3	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-35	-	-	-	-
Saldo		-	-35	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P3	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-85	-	-	-	-	-
Saldo		-85	-	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-122	-171	-	-	-	-
Reserves programma 3		-122	-171	-	-	-	-

Er zijn geen reservemutaties voor programma 3 opgenomen in de begroting 2027.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
03E101	Vitale Binnenstad	Toiletten binnenstad	Econ.	N	VK	40	56		-	-
	Totaal programma 3					40	56	-	-	-

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

Totaal volume aan subsidies opgenomen in het subsidie-overzicht

	subsidiejaar 2026	subsidiejaar 2027
Subsidie saldo	2.110.861	2.087.767

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

4

Mobiliteit

Mobiliteit

Programmanummer	4
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Mobiliteit luidt:

De gemeente Leiden wil duurzaam bereikbaar zijn. Daarom wordt ingezet op duurzame mobiliteit, waarbij voetgangers, fietsers, openbaar vervoer en gedeeld vervoer voorrang krijgen. De wegen en het mobiliteitsnetwerk zijn zo ingericht dat deze vervoersvormen ruim baan krijgen in de stad, terwijl er ook voldoende ruimte blijft voor de auto waar dat nodig is. De gemeente Leiden zet in op het gebruik van schone en innovatieve vormen van vervoer, het optimaal gebruiken van parkeervoorzieningen en het autoluw maken van de binnenstad. Dit alles draagt bij aan het verbeteren van de verkeersveiligheid, duurzaamheid, bereikbaarheid en leefbaarheid.

Inleiding

Al jaren wordt hard gewerkt aan het realiseren van de mobiliteitsambities zoals opgenomen in de Mobiliteitsnota en de Parkeervisie. Leiden kiest bewust voor schoon en ruimte-efficiënt vervoer. In een groeiende stad is de overgang naar duurzame vervoersvormen essentieel om de leefbaarheid, bereikbaarheid en luchtkwaliteit op peil te houden. Daarbij zoeken we een balans tussen bereikbaarheid, leefbaarheid, duurzaamheid, economische ontwikkeling en verstedelijking. Verbetering van de verkeersveiligheid is altijd het uitgangspunt bij de inrichting van de openbare ruimte. In 2030 loopt de Mobiliteitsnota Leiden Duurzaam Bereikbaar af. Voor die tijd moet deze geactualiseerd worden.

In 2027 zetten we de inzet op verkeersveiligheid voort, met een belangrijke ontwikkeling richting meer risicogestuurd werken. Dit betekent dat we onze maatregelen steeds gericht inzetten op locaties en doelgroepen waar de risico's het grootst zijn. Daarnaast blijven we investeren in gerichte campagnes om verkeersgedrag positief te beïnvloeden en de bewustwording onder weggebruikers te vergroten. Ook ronden we in 2027 de evaluatie parkeervisie en beleidsregels parkeernormen af.

Leefbaarheid en mobiliteit en verkeer

Mobiliteit is in Leiden geen doel op zich, maar een belangrijk middel om bij te dragen aan een leefbare, bereikbare en toekomstbestendige stad. Dit vraagt om een sterk multimodaal netwerk, met heldere uitgangspunten zoals het concentreren van autoverkeer op hoofdwegen, parkeren op de juiste plek, het versterken van doorfietsroutes en het creëren van hoogwaardige verblijfsgebieden. Deze aanpak krijgt onder andere vorm via projecten en beleid zoals de ontwikkeling van Groene Lopers, de Leidse Ring Noord (LRN) en het zero-emissie beleid.

Mobiliteitstransitie en duurzame verstedelijking in Leiden

Leiden groeit, en met die groei neemt de behoefte aan meer woningen en voorzieningen verder toe. Het project Leidse Ring Noord speelt hierin een belangrijke rol en is volop in uitvoering om ruimte te creëren voor verstedelijking: nieuwe woonwijken, herontwikkeling van bestaande gebieden en betere verbindingen tussen stad en regio. De verbeterde infrastructuur rond de Plesmanlaan, Schipholweg en Willem de Zwijgerlaan legt daarbij de basis voor de verdere ontwikkeling van gebieden zoals Park de Zwijger, de Schipholwegzone en het Leiden Bio Science Park, waar wonen, werken en voorzieningen steeds meer samenkomen.

Sinds de opening van de Corbulotunnel in juli 2024 is de doorstroming rondom de stad merkbaar verbeterd en wordt verkeer vaker om het centrum geleid. Dit biedt blijvend ruimte voor de ontwikkeling van Groene Lopers in de binnenstad: autoluwe zones met meer plek voor voetgangers, fietsers en groen. Deze ontwikkeling zet door en draagt structureel bij aan een gezondere leefomgeving en een aantrekkelijker stad voor bewoners en bezoekers.

Ook het parkeren verandert: minder parkeerplaatsen op straat, meer deelmobiliteit en betere laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. Zo benutten we de ruimte optimaal en maken we verstedelijking mogelijk op een duurzame manier.

Inleiding programma's Leiden Duurzaam Bereikbaar en Autoluwe Binnenstad

In dit begrotingsprogramma zijn de mobiliteitsambities vertaald in een doelenboom met drie hoofddoelstellingen. Deze doelstellingen realiseren we door het maken en uitvoeren van beleid (denk aan Omgevingsvisie met als onderdeel daarvan de mobiliteitsnota, de parkeervisie, de agenda Autoluwe Binnenstad etc). Vanuit de uitvoeringsprogramma's werken we aan deze doelstellingen door het realiseren van projecten. Alle projectinspanningen binnen de programma's zijn gekoppeld aan een doelstelling. Deze projecten dragen overigens ook sterk bij aan doelen en beoogde effecten uit bijvoorbeeld hoofdstuk 5 Omgevingskwaliteit en hoofdstuk 3 Economie. De hoofddoelstellingen zijn:

4A1 – Verduurzaming Mobiliteit

4B1 – Verbeteren Bereikbaarheid

4C1 – Verbeteren Verkeersveiligheid

Aan de programma's wordt sturing gegeven door de voortgang en ontwikkeling van de projecten te monitoren aan de hand van de gekoppelde doelstelling. Door de sturing op doelstellingsniveau kunnen we prioriteren tussen projecten en overige inspanningen binnen de doelstelling. Als er een project stil komt te liggen kan voortvarend voorgesteld worden om het budget te gebruiken voor een ander project binnen dezelfde doelstelling. Hiermee blijven we tempo houden op het behalen van de doelstellingen. Daarnaast worden de trends binnen de doelstellingen gemonitord om bij te sturen.

Autoluwe Binnenstad

Met de Agenda Autoluwe Binnenstad verbeteren we de leefbaarheid, het ondernemersklimaat en de toegankelijkheid. De historische grachten en straten zijn niet geschikt voor doorgaand autoverkeer. Daarom streven wij naar autoluwe zones in de binnenstad, die wel bereikbaar blijft voor bezoekers, bewoners en bevoorrading. Vanaf het station ontstaat een groene loper naar het kernverblijfsgebied. Onderzoek naar bestedingen van bezoekers van de binnenstad (extern onderzoek Mobiliteit en Bestedingen, 2025) toont aan dat ook het ondernemersklimaat het meest profiteert van een binnenstad die aantrekkelijk is voor fietsers en voetgangers. Minder geparkeerde auto's op straat verbeteren de kwaliteit van de openbare ruimte. Door de vrijgekomen ruimte van parkeerplekken te benutten voor bijvoorbeeld een bankje of fietsparkeren maken we de stoepen vrij toegankelijk en de binnenstad toegankelijker voor iedereen. Door de zero-emissie stadsdistributie zorgen we voor schonere lucht en minder geluid. De parkeerdruk wordt actief gemonitord en de transformatie van locaties zorgvuldig afgestemd.

Programma Leiden Duurzaam Bereikbaar

Leiden staat voor de uitdaging om te groeien binnen een dichtbevolkte stad met beperkte ruimte. Tegelijkertijd willen we de leefbaarheid verbeteren door te investeren in groen en duurzaamheid. Mobiliteit en bereikbaarheid vormen de ruggengraat van deze ontwikkeling. Het beleid is vastgelegd in de Mobiliteitsnota en uitgewerkt in het programma *Leiden Duurzaam Bereikbaar 2020–2030*. Hierin werken wij aan verduurzaming van mobiliteit, verbetering van bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Projecten zoals Leidse Ring Noord, Lammenschansweg en RijnlandRoute maken hier deel van uit, evenals diverse fiets(parkeer)projecten.

Het programma staat niet op zichzelf, maar is verbonden met andere stedelijke opgaven zoals verstedelijking, klimaatadaptatie en energietransitie. Deze thema's leggen een groot beslag op de beschikbare ruimte en middelen en moeten daarom in samenhang worden aangepakt.

Beleidsterrein 4A Duurzame Mobiliteit

Wil Leiden nu en in de toekomst bereikbaar blijven, ook met een groei in aantal inwoners en arbeidsplaatsen, dan is het noodzakelijk dat er een verschuiving plaatsvindt in vervoerswijze van auto naar fiets, lopen, openbaar vervoer en deelmobiliteit. Voor de leefbaarheid in de stad is het belangrijk dat de noodzakelijke gemotoriseerde vervoersbewegingen plaatsvinden met minder milieubelastende vervoersmiddelen, de zogenaamde zero-emissie voertuigen.

Doelen en prestaties bij 4A Duurzame Mobiliteit

Doel	Prestatie
4A1 Verduurzaming Mobiliteit	4A1.1 Beïnvloeding modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer
	4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer
	4A1.3 Invoering zero-emissie stadslogistiek

4A1.1 Beïnvloeden modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer

De modal split geeft de verdeling weer van alle verplaatsingen over verschillende vervoerswijzen, zoals auto, fiets, openbaar vervoer en lopen. Deze verdeling biedt inzicht in hoe mensen zich verplaatsen en in hoeverre duurzame vervoersvormen worden gebruikt. In Leiden worden duurzame vervoerwijzen al veel gebruikt. Waar in Nederland gemiddeld het autogebruik ligt op zo'n 40% van alle verplaatsingen, is dat in Leiden zo'n 30%. Er wordt vooral heel veel gefietst. Ook het aandeel verplaatsingen met de trein is hoog.

Ten behoeve van het verduurzamen van Leiden en de verstedelijkingsopgave is het belangrijk actief in te zetten op het stimuleren en faciliteren van een verdere verschuiving binnen deze modal split richting duurzamere mobiliteit. Dat doen we door te werken aan aantrekkelijk openbaar vervoer, deelmobiliteit en goede fiets- en loopvoorzieningen. Op die manier dragen we niet alleen bij aan een betere bereikbaarheid, maar ook aan een gezonde en leefbare stad. Tegelijkertijd erkennen we dat de auto voor bepaalde verplaatsingen een belangrijke rol blijft spelen. Waar de auto nodig is, willen we ervoor zorgen dat deze goed wordt gefaciliteerd op de plekken waar dat het beste past binnen de stedelijke ontwikkeling, bijvoorbeeld op de wegen rondom de stad in plaats van in het centrum.

Overigens zijn er op dit moment maar beperkte brongegevens op basis waarvan we voor Leiden de modal split bepalen, afkomstig uit landelijk onderzoek. Dat maakt het lastig de effecten van ons beleid in te schatten. Bovendien gaan veranderingen in het verplaatsingsgedrag in het algemeen langzaam. We blijven de ontwikkelingen daarom monitoren en kijken hoe we meer data kunnen verkrijgen voor beter inzicht in de effecten van ons beleid.

In veel van onze maatregelen zit impliciet ook de doelstelling de modal shift te beïnvloeden. Sommige maatregelen gaan echter expliciet over het beïnvloeden van de modal split. We kijken wat het huidige netwerk aan kan en zetten in op het versnellen van de modal shift. Het doel is om een bredere onderbouwing te geven zodat we een integrale afweging maken tussen mobiliteit, verstedelijking, duurzaamheid en het vestigingsklimaat. Een modal shift is nodig om de ambities voor de duurzame verstedelijking van Leiden mogelijk te maken. De onderstaande maatregelen gaan over beïnvloeden van de modal split. Niet alleen onder bewoners en bezoekers, maar ook onder werknemers en bedrijven.

Zo wordt dankzij de inzet van de mobiliteitsmakelaar, logistiek makelaar(s) en laadconsulent het bedrijfsleven van adviezen op maat voorzien om hun bedrijfsvoering te verslimmen, hun wagenpark te verschonen en/of het reisgedrag van hun medewerkers te verduurzamen. Hier gaan we ook verder mee vanaf 2027.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Herinrichting Kaasmarkt	Q4 2027 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q4 2028	lopend

4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer

Duurzame mobiliteit draagt bij aan een leefbare binnenstad. Een veel gebruikte manier van verplaatsen met de veelal fossiel aangedreven auto, is niet duurzaam en een belangrijke veroorzaker van de uitstoot van verontreinigende stoffen als CO₂, fijnstof en NOx. Ook neemt de auto veel ruimte in beslag; ruimte die we ook nodig hebben voor groen, klimaatadaptatie, fietser, voetganger en openbaar vervoer. De inzet op efficiënt en duurzaam vervoer is noodzakelijk om de leefbaarheid en de economische activiteit in de binnenstad te kunnen garanderen. Naast inzet op de transitie van autogebruik naar fietsgebruik, openbaar vervoer gebruik en lopen (korte afstand) gaat het daarbij ook om de transitie van noodzakelijk

gemotoriseerd autoverkeer naar emissieloos (deel)verkeer. Daarbij geldt de transitie in brede zin voor het personenvervoer en het goederenvervoer. Voor het goederenvervoer wordt daarbij ingezet op duurzaam (emissieloos), anders (kleinschalig op de last mile, vervoer over water) en minder bewegingen (meer gebundeld). Als convenantpartner van Zuid-Holland Bereikbaar en in Holland Rijnland verband wordt met publieke en private partners samengewerkt om de duurzame bereikbaarheid van de regio te verbeteren.

Verschoning van mobiliteit: Laadinfrastructuur

We stimuleren elektrisch rijden door het faciliteren van publieke laadpalen en nu vooral in de vorm van laadpleinen in de openbare ruimte. Daarnaast faciliteren we laadpunten in semi-publieke ruimten (garages) en stroompunten op evenementen/marktlocaties en bouwlocaties. De laadpalen zijn niet alleen bedoeld voor ondernemers in het kader van de zero-emissiezone, maar ook om de transitie te bevorderen naar duurzaam en schoon rijden onder bewoners en werknemers in de gemeente Leiden.

Daarbij is de doelstelling in kader van netcongestie de focus te leggen op netbewust laden met een combinatie aan maatregelen: inzet op laadconsulenten, slimme meters, benutting eigen opgewekte energie, delen van capaciteit etc. Daarbij wordt nauw samengewerkt met de NAL (Nationale Agenda Laadinfrastructuur) en aanbieders. Ook werkt gemeente Leiden regionaal mee aan een aanbesteding voor snellaadpleinen langs de randen van de stad en invalswegen die we, daar waar nodig, zullen faciliteren voor de aanbieder.

Stimuleren van deelmobiliteit en hubs

Wij vergroten het keuzeaanbod in de vervoersketen door ook in 2027 samen met de aanbieders in te zetten op een goed aanbod aan deelauto's verspreid over stad. Tevens zetten we in op de deel(bak)fiets en faciliteren we de forens met parkeerfaciliteiten aan de randen van de stad (P+R) in combinatie met onder andere de deelfiets en openbaar vervoer. Daarbij wordt deelmobiliteit weloverwogen ingezet in samenhang met autoluwe maatregelen en mag deelmobiliteit niet de openbare ruimte belasten in de (binnen)stad.

Aangezien inwoners en bezoekers ook buiten en over de gemeentegrenzen reizen is een aantrekkelijk netwerk van hubs en deelaanbod in de regio benodigd. In Holland Rijnland verband is een visie en actieagenda hubs en deelmobiliteit 2026-2030 (onderdeel RIA) opgesteld. Vanaf eind 2026 en in 2027 geven we uitvoering aan deze agenda. Dit moet leiden tot groei van het aantal hubs en aanbod en gebruik van deelmobiliteit in de regio. Een belangrijke actie is dat we regionaal onderzoeken en beslissen of we een regionaal deelfietssysteem willen introduceren in Holland Rijnland.

4A1.3 Invoering zero-emissie stadslogistiek

In 2025 is de emissievrije zone voor stedelijke distributie in de binnenstad (inclusief Stationsplein voorzijde) ingesteld. Dankzij aansluiting bij een centraal (landelijk) loket ontheffingen zero-emissie kunnen ondernemers en leveranciers ontheffingen aanvragen met een landelijke geldigheid voor alle zero-emissie steden. Daarbij blijft lokaal maatwerk mogelijk zoals voor bijzondere omstandigheden bij ondernemers. Onderdeel van de zero-emissiezone is ook het handhavingsproces, waarvoor ANPR (kentekenregistratie) camera's worden ingezet. Met deze camera's wordt ook gehandhaafd in het kader van de autoluwe binnenstad. Met deze camera's en aan de hand van de RDW gegevens, ontheffingsaanvragen en overtredingen monitoren we de effecten van de zero-emissie zone jaarlijks.

Aan de hand van ervaringen van ondernemers, ondernemersverenigingen (Ondernemend Leiden en Centrummanagement) en op basis van monitoring kan indien nodig het beleid worden bijgesteld voor ondernemers. Daarbij houden we rekening met blijvende economische vitaliteit bij ondernemers, in het bijzonder MKB ondernemers. De inzet op gratis op maat adviezen en laadscans voor ondernemers door de laadconsulent en logistiek makelaar zetten we daarbij voort in 2027. Ook is een gemeentelijke duurzaamheidslening beschikbaar voor ondernemers. En wordt samen met Ondernemend Leiden en Centrummanagement volop ingezet op communicatie en bewustwordingscampagnes

Tenslotte blijft de gemeente zelf volop inzetten op verduurzaming van het eigen wagenpark.

Effectindicatoren bij 4A Duurzame mobiliteit

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 4A1 Verduurzaming Mobiliteit						
4A1.a Percentage bewoners dat lopend, per (brom/snor)fiets, scooter of openbaar vervoer naar werk, opleiding, binnenstad of winkels gaat	83% (2021) 85% (2023) 88% (2025)	>90%	-	>90%	-	Stadsenquête
4A1.b Percentage bewoners dat tevreden is over de hoeveelheid laadinfrastructuur in de buurt	66% (2025)	>70%	-	>75%	-	Stadsenquête

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
4A1.c Aantal deelautoplekken *	128 (2024) 158 (2025)	>155	>172	>187	>200	Gemeente Leiden
4A1.d Duurzaamheidsscore CROW totaal	Voldoende (2022) Voldoende (2023) Voldoende (2024)	voldoende	voldoende	voldoende	voldoende	CROW
4A1.e Gemiddeld rapportcijfer op de vraag "Hoe prettig vindt u het om in uw buurt te wonen" voor de buurten Binnenstad noord en zuid tezamen"	8,1 (2021) 8,0 (2023) 8,2 (2025)	>8	-	>8	-	Stadsenquête

* Voor het gebruik van de deelauto hebben we een nieuwe indicator ontwikkeld. In de begroting van 2026 was de indicator "percentage huishoudens dat gebruik maakt van een deelautosysteem", met als bron de Stadsenquête. Dit gaf geen goed beeld van de werkelijke ontwikkeling van het gebruik van de deelauto. Om een beter beeld te geven wordt nu gerapporteerd over het aantal deelautoplekken in Leiden.

Beleidsterrein 4B Bereikbaarheid

Een goede bereikbaarheid is op veel manieren belangrijk voor de stad. Voor de leefbaarheid door het autoverkeer te bundelen op goed ingerichte hoofdroutes, zodat de verblijfsgebieden ontlast worden. Voor het aanbieden van een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Zodat de vele fietsers en voetgangers zich veilig en vlot kunnen verplaatsen. Voor het mogelijk maken van vlotte en betrouwbare OV-routes enzovoort. De basis om dit alles mogelijk te maken komt voort uit de structuur van het wegennet. In de Mobiliteitsnota is opgenomen hoe deze structuur er uit ziet.

Doelen en prestaties bij 4B Bereikbaarheid

Doel	Prestatie
4B1 Verbeteren bereikbaarheid	4B1.1 Verbeteren bereikbaarheid voor voetgangers
	4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets
	4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer
	4B1.4 Waarborgen doorstroming
	4B1.5 Verbeteren parkeeraanbod

4B1.1 Verbeteren bereikbaarheid voor voetgangers

Iedereen is op een bepaald moment in zijn verplaatsing voetganger. Het beleidsprogramma voetganger, dat in 2021 is vastgesteld, geeft richting aan onze ambities en draagt bij aan het versterken van de positie van de voetgangers in het mobiliteitssysteem. In de mobiliteitsnota is opgenomen dat we streven naar een modal shift van auto naar duurzame vervoerswijzen als fiets, openbaar vervoer en voetganger. In het beleidsprogramma voetganger zijn de uitgangspunten uit de Mobiliteitsnota verder uitgewerkt. Deze uitgangspunten zijn:

- Een fijnmazig netwerk en continuïteit in routes;
- Passende maatvoering daar waar grote stromen voetgangers zijn;
- Inclusiviteit en lopen;
- Beleving en kwaliteit van routes;
- Voetganger in de ketenverplaatsing.

Met duurzame beleidsdoelen uit het beleidsprogramma voetganger 2020-2030 spelen we in op de actuele vraagstukken. We willen hiermee dat mensen meer kiezen voor de fiets, voet en het openbaar vervoer dan de auto.

In 2027 worden de vastgestelde richtlijnen en uitgangspunten uit het *Voetgangersbeleid* en de *Oversteekwijzer: zebbrapaden* zoveel mogelijk meegenomen in projecten en wijkvernieuwingen om de positie van de voetganger te verbeteren.

Ruimte op straat

Een van de middelen om de binnenstad gezonder, prettiger en leefbaarder te maken is het weghalen van parkeerplaatsen op locaties waar de leefbaarheid onder druk staat. Het betreft bijvoorbeeld smalle historische straten waar het parkeren ten koste gaat van een plek voor de voetganger, of geparkeerde auto's pal voor een raam van een woonhuis staan. Door het weghalen van parkeerplaatsen ontstaat er ruimte voor verblijven, groen of fietsparkeren. Het uitgangspunt bij het omvormen van de parkeerplaatsen is altijd dat er meer ruimte voor de voetganger ontstaat. Dit kan ook betekenen dat we maatregelen treffen die indirect meer ruimte voor de voetganger oplevert, door bijvoorbeeld op een parkeerplaats fietsvoorzieningen te realiseren waardoor er geen/ minder fietsen op de stoep geparkeerd worden. In 2027 wordt gewerkt aan de projecten Nieuwstraat en Oude Varkensmarkt.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Ruimte op straat	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Doorlopend	Doorlopend
Groene Lopers: Groene Loper Stadsentree	Q4 2027 (aanvraag uitvoeringskrediet fase 1)	Q4 2028	Lopend

4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets

Op 15 december 2020 is het Beleidsprogramma Fiets 2020-2030 vastgesteld door de gemeenteraad. Met beleidsdoelen gericht op fietsparkeren, fietsroutes en fietsgedrag, spelen we in op de actuele vraagstukken. We willen dat mensen meer kiezen voor de fiets en het openbaar vervoer dan voor de auto. Ook de eventuele inzet van deelfietsen kan hieraan bijdragen. We verwachten in 2030 40% meer fietsers (t.o.v. 2017)

door de toename van het aantal inwoners, werknemers, studenten, bezoekers en reizigers van het openbaar vervoer. Daarbij zorgt ook de verdere ontwikkeling van de elektrische fiets, als alternatief voor de auto, de leasefiets en een gezondere levensstijl van inwoners voor meer fietsgebruik. De veiligheid van onze fietsers staat altijd bovenaan, maar ook comfortabele, directe en aantrekkelijke fietsroutes dragen bij aan meer fietsgebruik. We willen dat de kinderen in Leiden zelfstandig kunnen deelnemen aan het verkeer. Daarom verbeteren we de fietsroutes, werken we aan verkeersveilige schoolomgevingen en zorgen we voor meer fietsparkeervoorzieningen, waaronder fietsenstallingen. In Leiden zetten we de Fiets op 1! Hierbij werken we samen met de regiogemeenten, provincie Zuid-Holland en op landelijk niveau met de andere fietsgemeenten, die gaan voor een 10 (F10 gemeenten) en Tour de Force. Naast voorzieningen zoals extra fietsenstallingen is het van groot belang het fietsnetwerk te verbeteren en uit te breiden om de huidige fietsers beter te faciliteren. We bereiden ons daarbij ook voor op de toekomstige groei van het aantal fietsers. Het fietsnetwerk in Leiden moet veilig, direct, samenhangend, comfortabel en aantrekkelijk zijn. Zo moet bijvoorbeeld de breedte van fietspaden afgestemd zijn op het aantal fietsers in de spits. Fietsroutes worden bij voorkeur uitgevoerd in rood asfalt zodat ze herkenbaar en comfortabel zijn en liggen bij voorkeur in een aantrekkelijke omgeving. De fietser, het fietsen en de fiets zijn uitgangspunt bij de inrichting van nieuwe infrastructuur. De verbeteringen aan het fietsnetwerk zijn zeer divers, van kleine aanpassingen ter verbetering van het comfort en veiligheid op een route (quick wins), tot aanleg van ontbrekende schakels en als onderdeel van reconstructies en wijkvervangingen.

In de regio Holland Rijnland werken we, samen met de provincie Zuid-Holland, aan het verbeteren van het doorfietsroutenetwerk. In Leiden zijn daarvoor projecten voorzien op de Lammenschansweg, Hoge Rijndijk, Lage Rijndijk (Spanjaardsbrug), Willem de Zwijgerlaan (Leidse Ring Noord), Haarlemmerweg, Wassenaarseweg, Rijnsburgerweg en de Plesmanlaan (Leidse Ring Noord). Ook omliggende gemeenten verbeteren de doorfietsroutes zodat fietsen in de regio nog meer gestimuleerd wordt.

Door deelname aan de City Deal 'Fietsen voor Iedereen' willen we bereiken dat zoveel mogelijk mensen gaan fietsen die nu om uiteenlopende redenen nog niet kunnen fietsen. Gebleken is dat er met name bij mensen die op latere leeftijd in Leiden zijn komen wonen veel vraag is naar fietslessen. Door het aanschaffen van lesmaterialen, fietsen en het aantrekken van fietsdocenten gaan we de fietslessen uitbreiden. Dat doen wij in samenwerking met Stichting BuZz die al locaties heeft in vier focuswijken in Leiden (Merenwijk, Noord, Mors en Zuid-West).

Er zijn onvoldoende middelen voor het uitvoeren voor alle fietsprojecten uit het beleidsprogramma fiets. Dit wordt versterkt doordat er structureel minder subsidie (20% in plaats van 50%) wordt binnengehaald dan voorheen verwacht. Veel lopende fietsprojecten kunnen gewoon worden gerealiseerd. Nieuwe projecten uit het beleidsprogramma of andere kansen die zich voordoen, kunnen niet zonder meer worden gestart. Om zoveel mogelijk projecten te realiseren gaan we de ambities en projecten van het beleidsprogramma Fiets herijken.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Groene Lopers: Herinrichting Morsweg en afsluiting Rijnzichtbrug	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q3 2027	Lopend
Fietsroute Potgieterlaan	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q1 2026	Lopend
Fietspoort Spanjaardsbrug	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2026	Lopend
Veilige groene fietsroute Haarlemmerweg	Q4 2027 (aanvraag voorbereidingskrediet)	Q2 2029	Lopend

4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer

Leiden heeft een uitstekende aansluiting op het landelijke openbaar vervoersnetwerk. Ons centraal station is het vijfde station van Nederland. Ook de stations De Vink en Lammenschans worden goed gebruikt. Lijn 400 tussen Katwijk, Leiden en Zoetermeer is de drukste R-net lijn van de provincie Zuid-Holland.

Door de snelle regionale groei neemt de druk op het openbaar vervoer toe, evenals het belang van goede mobiliteit. Dit past niet in de beschikbaar ruimte of capaciteit van bestaande systemen. Een schaa sprong is hard nodig om in de toekomst de Leidse regio goed bereikbaar te houden voor iedereen. De kwaliteit van het openbaar vervoer is even sterk als de zwakste schakel. Gemeente Leiden werkt aan eigen projecten die de kwaliteit doen verhogen, in de stad en samen in de regio. Aan de belangrijkste knelpunten wordt gewerkt en financiering is toegezegd: LeiZo, LUBB, een groot deel van de MIRT Knoop Leiden CS. Echter zal er nog meer nodig zijn in de toekomst, bijvoorbeeld op de hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) corridor naar Katwijk of de rest van de Knoop Leiden CS. Gemeente Leiden werkt actief mee in regionaal verband om de kwaliteit van het openbaar vervoer te waarborgen in de toekomst. De samenwerking loopt goed tussen het Rijk, de provincie, Regio Holland Rijnland en de gemeenten in de regio: NOVEX Zuidelijke Randstad (verstedelijkingsopgave), MoVe (samenwerking op de Oude Lijn), openbaar vervoer-visie Holland Rijnland (toekomstgericht openbaar vervoer).

Knooppunt Leiden Centraal

Het Stationsgebied van Leiden is de toegangspoort van onze stad en hét OV-knooppunt dat de regio verbindt met de rest van het land. Station Leiden Centraal is het vijfde station van Nederland en bedient een regio, die doorgroeit naar 400.000 inwoners. Dit zorgt in de toekomst voor een sterke groei van de reizigersstromen van openbaar vervoer, fiets en voetganger. Om deze groei te kunnen blijven faciliteren is een sprong nodig in kwaliteit en capaciteit van het OV-knooppunt. Dat doen we als onderdeel van de totale ontwikkeling van het Stationsgebied met een flink programma van woningbouw en kantoren in samenhang met het realiseren van ruimte voor ontspannen, reizen en ontmoeten.

De ontwikkeling van knooppunt Leiden Centraal is onderdeel van het MIRT-project Oude Lijn, waarin de capaciteit van spoorlijn en nieuwe en bestaande stations tussen Leiden en Dordrecht wordt vergroot ten behoeve van woningbouw- en kantorenontwikkeling in heel de provincie. In Leiden werken we hiervoor samen met Rijk, provincie, NS en ProRail. Uiteraard worden ook omgevingspartijen en belanghebbenden bij het MIRT-project Knoop Leiden betrokken. Eind 2022 is de startbeslissing voor de MIRT-verkenning ondertekend. In lijn met het brede draagvlak in de stad hebben rijk en regio begin 2026 het voorkeursalternatief Verhoogd Stadszijde vastgesteld en gezamenlijk €674 miljoen beschikbaar gesteld. Met dit besluit is een grote belangrijke stap gezet om het trein- en busstation te verbouwen tot een toekomstbestendig, veilig en aantrekkelijk Leiden Centraal dat past bij de groei van onze stad en regio. Het voorkeursalternatief Verhoogd Stadszijde vormt de leidraad voor de verdere ontwikkeling van het stationsgebied: een nieuw en ruimer station met een brede reizigerstunnel, een verhoogd busstation aan stadszijde en een groene, prettige openbare ruimte die de binnenstad en het Leiden Bioscience Park beter met elkaar verbindt.

In 2026 wordt de MIRT verkenning afgerond en de volgende MIRT Plan- en Studiefase voorbereidt. In 2027 volgt de planuitwerking en het ontwerpen van de verschillende deelprojecten in het stationsgebied. Binnen de scope van het MIRT-project Knoop Leiden worden verschillende stations- en openbare ruimte elementen ontworpen, zoals het fietsparkeren, inrichting en locatie van het busstation, capaciteit van het reizigersdomein in het treinstation, het verbinden van stads- en LBSP-zijde van het spoor, de ontwikkeling van woningbouw, kantoren en voorzieningen, daarbij rekening houdend met belangrijke randvoorwaarden als duurzaamheid, verkeersveiligheid en toegankelijkheid.

Openbaar vervoervisie

Er zijn forse investeringen nodig om de groei en schaalessprong van het openbaar vervoer te kunnen realiseren. Gemeente Leiden ziet een sterke rol voor het openbaar vervoer in het bereikbaar houden van de stad. In 2026 is regio Holland Rijnland begonnen met een openbaar vervoervisie, waar de autoluwe ambities van Leiden in terugkomen. Daar wordt de kans en systeemkeuze voor de openbaar vervoerschaalsprong verder uitgewerkt.

Regio Holland Rijnland zal in 2027 ook de aanbesteding voor de regiotaxi voorbereiden, waardoor het aanvullend openbaar vervoer straks nog beter aansluit op het regulier openbaar vervoer en werken we toe naar een systeem van publiek mobiliteit. De definitie en omvang hiervan is onderdeel van de openbaar vervoervisie van regio Holland Rijnland.

Uitvoeringsagenda NOVEX Zuidelijke Randstad

Tijdens het BO Leefomgeving (juni 2025) is de Uitvoeringsagenda NOVEX Zuidelijke Randstad vastgesteld door het Rijk, de provincie Zuid-Holland, waterschappen en 32 gemeenten in de Zuidelijke Randstad. In de Uitvoeringsagenda is onder andere afgesproken om gezamenlijk onderzoek te doen naar het opwaarderen van de HOV-corridor tussen de NL Space Campus in Noordwijk via de Duinvallei in Katwijk naar Leiden Centraal. Deze verbinding, die nu wordt bediend door R-net buslijnen 400 en 401, heeft in de toekomst – als zowel Valkenhorst, Zijlhoek-De Woerd en Westerpoort zijn ontwikkeld – onvoldoende capaciteit. Het onderzoek is gestart in 2026 en is erop gericht te ontdekken hoe de toekomst van deze HOV-corridor eruit zou moeten zien vanaf 2040. De resultaten worden meegenomen in de openbaar vervoervisie van regio Holland Rijnland.

Hoogwaardige openbaar vervoerroutes

Na de eerste onderzoeksresultaten van de corridor Noordwijk-Leiden, is in 2026 doorgewerkt aan oplossingen zodat HOV-lijnen op alle corridors de stad goed verbinden. Een koppeling met de stationsomgeving en het lopende MIRT-onderzoek is daarbij een belangrijk onderdeel dat moet worden vastgelegd in een bestuursovereenkomst, waarin alle afspraken staan rondom de doorontwikkeling van de HOV-lijn. We werken in 2027 door aan het tijdelijke en definitieve busstation bij Station Leiden CS, met een robuust ontwerp voor HOV-lijnen en stadslijnen.

In 2023 is een verkenning naar een versterking van lijn 400 tussen Zoetermeer en Leiden gedaan, wat heeft geleid tot een maatregelpakket. De provincie Zuid-Holland is de trekker van de oplossingen in het pakket. Leiden werkt hieraan mee. Onderdeel van het tracé zijn bijvoorbeeld verbeteringen aan de N206 en de Plesmanlaan, waar Leiden met de provincie aan samenwerkt. Kleine maatregelen resteren rondom de openbaar vervoerhaltes langs de centrumroute, onder andere betere fietsparkeer mogelijkheden.

Samen met de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Oegstgeest, Katwijk en Noordwijk hebben wij onderzocht op welke wijze de bestaande buslijn 20/21 kan worden opgewaardeerd naar een R-net-lijn en tegelijkertijd de leefbaarheid en verkeersveiligheid op deze corridor kan worden verbeterd. Hoofdconclusie van het onderzoek is dat het verminderen van de hoeveelheid autoverkeer op het Leidse gedeelte van de Rijnsburgerweg de sleutel tot succes is. In een bestuurlijk overleg is besloten dit nader uit te werken inclusief maatregelen om negatieve effecten zoveel mogelijk te mitigeren.

Op de corridor naar Leiderdorp werken we aan een goede inpassing van de HOV-halte Kooiplein in de Leidse Ring Noord, zodat het HOV niet vertraagt.

Openbaar vervoer in de stad

Het streven is om de kwaliteit van het openbaar vervoer in de Leidse regio op een hoogwaardig niveau te brengen, waarbij zowel de drukke woon-werk routes hoogfrequent en snel bediend worden, als ook het onderliggende netwerk op voldoende niveau gehouden wordt. Bussen moeten zonder uitstoot en comfortabel zijn en frequent rijden.

Openbaar vervoer is belangrijk voor alle doelgroepen maar is soms duur. In 2026 is een gratis ov-pas voor minima aangeboden. In 2027 wordt de pas om gratis te reizen voor minima in de daluren doorgezet. Met deze pas kunnen ongeveer 2500 inwoners van Leiden hun deelname aan de maatschappij versterken en hun kans op werk vergroten.

Vanuit de visie en actieagenda hubs en deelmobiliteit Holland Rijnland werken we aan de stapsgewijze ontwikkeling van buurthubs en regionale hubs. Om hubs goed te verbinden met andere bestemmingen in de stad en regio, werken we vanuit de visie en actieagenda ook aan verdere ontwikkeling van het aanbod en gebruik van deelmobiliteit. Deze hubs vormen plekken waar reizigers kunnen overstappen tussen trein, bus, taxi, fiets, auto en/of deelvervoer. Daarbij streven we naar een samenhangend netwerk dat het voor reizigers makkelijker maakt om met het openbaar vervoer te reizen en de openbaar vervoerketen zelf versterkt.

Spoor

Om de Leidse ambitie op het spoor te kunnen realiseren wordt er gewerkt aan de positionering van Leiden in langlopende beleidsinitiatieven in het spoornetwerk van de Randstad. Hiervoor is aansluiting gevonden bij onder andere het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS), programma's die in het kader van het Programma Mobiliteit & Verstedelijking (MoVe) van de Zuidelijke Randstad worden opgesteld, de lange termijn spooragenda (Toekomstbeeld OV 2040), programma's die worden opgesteld in het kader van de NOVEX Zuidelijke Randstad en de spoorconcessie. Gemeente Leiden treedt op als volwaardige partner. Samen met de provincie Zuid-Holland werken wij tevens aan de verbetering van het spoor Leiden-Utrecht. In de dienstregeling 2022 (december 2021) is in de brede spits 4x per uur in beide richtingen tussen Leiden en Utrecht ingesteld. Momenteel werken we aan het invoeren van 4x per uur gedurende de gehele dag. Het project omvat een nieuw station: Hazerswoude-Rijndijk, een ongelijkvloers kruispunt en de verdubbeling van het spoor langs 1,3 km. De werkzaamheden beginnen vermoedelijk in 2032. De provincie Zuid-Holland, ProRail en gemeenten Alphen aan de Rijn en Zoeterwoude zijn de trekkers van de maatregelen.

Toegankelijkheid

De gemeente werkt doorlopend aan het toegankelijk maken van bushaltes. Ook in 2027 worden haltes toegankelijk gemaakt voor iedereen, zodat we werk maken van een inclusieve stad die voor iedereen bereikbaar is. Dit gebeurt door geleidenlijnen op en naar de haltes aan te brengen en de instap te vergemakkelijken. In 2027 wordt gewerkt aan de toegankelijkheid van de bushaltes in de binnenstad en worden in ruimtelijke projecten nog enkele bushalte aangepast in het kader van werk met werk maken.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
HOV halte Groenoord	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q1 2027	Lopend

4B1.4 Waarborgen doorstroming

Zich goed kunnen verplaatsen is belangrijk voor de stad, vanuit sociaal en economisch perspectief. De gemeente spant zich daarom in te voorzien in infrastructuur die het verkeer naar behoren kan verwerken. Met andere woorden, om de bereikbaarheid in de stad te waarborgen. In de huidige situatie is er in Leiden sprake van een fors belast wegennet. Dit zorgt gedurende delen van de dag op sommige locaties voor vertragingen. De toenemende verstedelijking zal zorgen voor een toename van de hoeveelheid verkeer. Zowel vanwege de bestaande situatie als vanwege de verstedelijking zijn er daarom verbeteringen nodig van de infrastructuur.

Bij bereikbaarheid dient gedacht te worden aan alle vervoerwijzen. Zeker in het stedelijk wegennet hebben deze een sterk verband met elkaar. Verreweg de meeste wegen in Leiden worden gebruikt door de fietser, voetganger, auto en ook de bus. Infrastructurele maatregelen hebben dan ook in veel gevallen effect op alle

vervoerwijzen. Daarom wordt met een integrale blik gekeken naar het wegennet om zo de juiste projecten uit te voeren.

Bij de uitvoering ervan worden de verschillende beleidsambities meegenomen, zoals het stimuleren van duurzame vervoerwijzen. Tegelijk is als basis voor het wegennet het noodzakelijk ook te investeren in maatregelen om meer autoverkeer te kunnen verwerken. Want als er in de stad plekken zijn waar het verkeer niet verwerkt kan worden, dan leidt dit tot overlast voor de omgeving en bovendien tot risico's op het gebied van verkeersveiligheid. Daarnaast is het belangrijk een aantal vlotte verbindingen te hebben voor het autoverkeer, zoals de Leidse Ring. Het autoverkeer concentreert zich dan op de meest geschikte wegen zodat elders minder auto's rijden.

Dergelijke wegen en infrastructurele projecten die hier plaatsvinden zijn ook direct belangrijk voor verstedelijkingsopgaven. Voorbeelden hiervan zijn de reconstructie van de Lammenschansweg in relatie tot de Lammenschansdriehoek, en de Leidse Ring Noord in relatie tot Park De Zwijger, verstedelijking aan de Schipholweg en de ontwikkelingen op het BSP. Op de drukke wegen rijden ook vaak lijnbussen, waarvoor een vlotte en betrouwbare reistijd belangrijk is.

Voor deze drukke wegen is het belangrijk tegelijk ook te voorzien in goede oversteekvoorzieningen en een goede inpassing. Verreweg de meeste wegen in de stad zijn overigens rustige woonstraten. Daar is een eenvoudige inrichting meestal voldoende en kunnen fietser en auto gebruik maken van dezelfde ruimte.

De basis die bepaalt welke projecten te realiseren vanuit bereikbaarheid is de Mobiliteitsnota. Zo werkt de gemeente aan verschillende verkenningen en infrastructurele projecten om de verkeersveiligheid, leefbaarheid en bereikbaarheid van Leiden te verbeteren. Zo loopt de Leefbaarheidsstudie Rijsburg – Leiden Centraal waarin onderzocht wordt hoe de leefbaarheid langs deze corridor te verbeteren, ruimte te geven aan HOV en doorfietsroutes en de bereikbaarheid te waarborgen van de betrokken gemeentes.

Beleidsontwikkeling bevoorrading en laden/lossen

In 2027 gaan we door met het verbeteren en verduidelijken van de bevoorradingsroutes en het laden en lossen in onze stad. Door de toename van bezorgverkeer, extra woningbouw en de groeiende druk op de openbare ruimte, is het essentieel om slimme en toekomstbestendige keuzes te maken. We willen zorgen voor een goede bereikbaarheid van ondernemers, terwijl we tegelijkertijd oog houden voor leefbaarheid en verkeersveiligheid. Samen met partners en stakeholders werken we aan duidelijke beleidskaders en praktische oplossingen, zoals flexibele laad- en losplekken, kleinschalige en duurzame beleving, heldere routing en eenduidige venstertijden die bijdragen aan een efficiënte, duurzame en veilige stedelijke logistiek.

Verkeersmanagement

Met de inzet van verkeersmanagement sturen en geleiden we het verkeer in de stad, zodat Leiden ook in 2027 goed bereikbaar blijft voor alle modaliteiten.

- Verkeersmanagement draagt bij aan verandering van de modal shift door weggebruikers te stimuleren bepaalde routekeuzes te maken. We zorgen er bijvoorbeeld voor dat de wachttijd bij verkeerslichten van regionale fietsroutes kort is. Ook zien wij erop toe dat de doorstroming van het HOV en OV optimaal functioneert in relatie tot het overige wegverkeer. Dit doen we door regelmatig overleg te voeren met Qbuzz en kritisch te kijken naar de systemen van de lijnbussen die prioriteit aanvragen bij de verkeerslichten.
- Verkeersmanagement werkt nauw samen met de hulpdiensten om de stad bij calamiteiten bereikbaar te houden. De brandweer en ambulances kunnen nagenoeg bij alle verkeerslichten op grote afstand prioriteit aanvragen om ongehinderd door te rijden.
- Vanuit regulier onderhoud aan de verkeerssystemen wordt in 2027 bij geregelde kruispunten verkeerskundig beheer uitgevoerd om de verkeersdoorstroming te beheersen. Dit doen wij door monitoring en bijsturing. Hiervoor maken wij gebruik van TomTom beeldmateriaal en een verkeersmonitoringsysteem, die gedetailleerd en actueel inzicht geeft over verkeersstromen aan de hand van verkeersdata uit de verkeerslichten. Jaarlijks worden meerdere verkeersregelininstallaties verkeerskundig geanalyseerd en waar nodig wordt een optimalisatie uitgevoerd.
- De verkeersdata gebruiken we onder andere om te bepalen wanneer en hoe laat er op de weg gewerkt mag worden om daarmee Leiden bereikbaar te houden. Daarnaast gebruiken we de verkeersdata voor het opstellen en bijstellen van omleidingsplannen bij werkzaamheden en voor evenementen. Ook voor het ontwikkelen van mobiliteitsbeleid wordt data uit het verkeersmonitoringsysteem gebruikt. En tot slot evalueren we de impact van tijdelijke afsluitingen met behulp van verkeersdata.
- Binnen Verkeersmanagement maken we verkeersregelscenario's vanuit de Verkeerscentrale als blijkt dat afsluitingen en wegomleidingen effecten hebben op de doorstroming. Bij regionale stremmingen of omvangrijke binnenstedelijke hinder wordt getracht de impact te minimaliseren met regelscenario's.
- Om de betrouwbaarheid en verkeersveiligheid van het Leidse wegennet te waarborgen, plegen wij preventief en correctief technisch onderhoud aan de verkeerssystemen (verkeerscentrale, verkeersregelininstallaties, pollers en verkeerscamera's). Bij defecte detectielussen of andere technische

mankementen doen we vanuit de Verkeerscentrale verkeerskundige aanpassingen in de verkeersregeling om de doorstroming te waarborgen en de verkeersveiligheid te garanderen.

- Verkeersregie richt zich op de veiligheid van het verkeer, verkeersdoorstroming en uitvoering van de werkzaamheden. Verkeersregie zorgt ervoor dat de stad bereikbaar blijft tijdens de bouw van grote (infrastructurele) projecten. De stad mag immers niet op slot gaan. Daarom is het maken van goede plannings en een goede afstemming met de hulpdiensten van groot belang. Naast werken die aan de weg of het water plaatsvinden houdt verkeersregie zich ook bezig met andere activiteiten die ingrijpen op de beschikbaarheid en de werking van de weg, zoals kabels en leidingen, rioolwerkzaamheden, evenementen en bouwlocaties. Ook draagt verkeersregie elk jaar bij aan het afwikkelen van het verkeer bij de terugkerende grote Leidse evenementen. Zoals bijvoorbeeld 3 Oktober en de Leiden Marathon.
- Bij de kaderbrief 2025 is geld beschikbaar gesteld tot aan 2027 om werk te maken van hinderbeperking. Vanaf 2028 is er geen incidenteel budget meer en in 2027 zal worden bekeken of en hoe de werkzaamheden geborgd kunnen worden.

Doel van hinderbeperking is om zowel hinder te beperken door anders te reizen (mijden, spreiden en andere vervoersvormen), als ook om dit gedrag na de hinderperiode vast te houden.

Samen met partners en bedrijven in de stad wordt een plan opgesteld om door middel van verkeersmaatregelen, mobiliteitsmaatregelen en de communicatie daarover, slimme gezamenlijke maatregelen te treffen waardoor de stad ook tijdens de vele werkzaamheden goed kan blijven functioneren. Voorbeelden van maatregelen zijn:

- Inzetten op het verduurzamen van het reisbeleid van grote werkgevers. Hiervoor worden mobiliteitsadviseurs ingezet die de bedrijven benaderen en concreet kunnen adviseren.
- Inzetten op een doelgroepgerichte communicatieaanpak gericht op reizigers. Zij worden bewuster gemaakt van voor hen passende alternatieven. Daarbij zetten we onder andere social media en apps in.
- Verbeteren van de mogelijkheden voor parkeren op afstand met natransport. Daarbij verkennen we of en hoe het aanbod aan P+R faciliteiten kan worden uitgebreid.

Een project overstijgende aanpak draagt bij aan de mogelijkheden om evenementen te organiseren, woningbouw te ontwikkelen, verkeersveiligheid te versterken, beheerwerkzaamheden uit te voeren en de beleidsdoelstellingen voor mobiliteit (de modal shift) te verwezenlijken.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Leidse Ring Noord – Engelendaal	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2025	Lopend
Leidse Ring Noord – Oude Spoorbaan	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2025	Lopend
Leidse Ring Noord – Plesmanlaan	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2024	Lopend
Leidse Ring Noord – Willem de Zwijgerlaan	Q3 2028 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q1 2030	Lopend
Rijnlandroute – Europaweg tot en met Lammenschansplein	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2024	Lopend
Kruispunt Hoge Rijndijk / Willem van der Madeweg	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q1 2027	Lopend
Groene Lopers: Kruising Haagweg/Churchilllaan	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2027
Groene Lopers: DDI Plesmanlaan / Haagse Schouwweg en Dr. Lelylaan / Haagse Schouwweg	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2027
Groene Lopers: Kruising Ommendijkseweg / Stevenshofdreef	Q2 2028 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q4 2029	Lopend

4B1.5 Verbeteren parkeeraanbod

Om Leiden aantrekkelijk te houden om in te wonen, werken en verblijven en als vestigingsplaats voor bedrijven is het noodzakelijk om integraal parkeerbeleid te hebben. Onze ambitie is om de juiste parkeerder op de juiste plek te laten parkeren. Dit doen wij door de inzet van gereguleerd parkeren, vergunningen en door ons parkeerareaal kwantitatief en kwalitatief aan te laten sluiten bij de ambitie.

Parkeerbeleid

De maatregelen uit de Parkeervisie Leiden (2020-2030) stimuleren de transitie naar duurzaam vervoer, verbeteren de leefbaarheid en zorgen voor een betere verdeling van parkeerplekken (juiste parkeerder op de juiste plek). Daarnaast leveren ze een belangrijke bijdrage aan de inpassing van de vele nieuwbouwprojecten in Leiden.

Het uitgangspunt van beleid is dat bezoekers in parkeergarages parkeren, zodat er op straat ruimte blijft voor bewoners, kortparkeerders en groen. Om de effecten en ervaringen van de maatregelen te meten, is in

2026 aangevangen met de grote evaluatie van de parkeervisie en de beleidsregels rondom parkeernormen. De resultaten en daaropvolgende verbeteringen worden tussen 2027 en 2028 verder uitgewerkt en uitgevoerd.

In 2027 zal naar verwachting een uitvoeringsbesluit aan de gemeenteraad voorgelegd worden voor een nieuwe ondergrondse garage van circa 484 parkeerplaatsen op het Morspoortterrein.

Parkeermanagement

Het parkeermanagement heeft de taak om het parkeerbeleid voor de fiets en auto effectief en efficiënt in de praktijk te brengen en zodoende de parkeerruimte optimaal te benutten en de opbrengst van het parkeren binnen de beleidskaders te optimaliseren. Parkeermanagement voert regie uit over het fietsparkeren en autoparkeren. Dit gebeurt door middel van het afsluiten en onderhouden van dienstverleningsovereenkomsten over de resultaten van de uitvoering. Hieronder vallen onder andere beheer en onderhoud van straatparkeren en parkeren in garages, uitgifte van parkeervergunningen, innen van naheffingen en afhandeling van bezwaar en beroep, inzet van handhaving in de parkeerrestrictiegebieden en beheer van de fietsenstallingen. Daarnaast voert parkeermanagement het contractmanagement uit voor contracten met externe partijen. Vanuit Parkeermanagement wordt ook de reserve parkeren gemonitord.

Fietsparkeren

Door de groei van de stad, de regio en het fietsgebruik ontstaat er ook meer vraag naar fietsparkeervoorzieningen. De ruimtelijke beperkingen in de historische binnenstad, maar ook de kwaliteitsambities voor de openbare ruimte hebben tot gevolg dat er steeds meer in pandige voorzieningen nodig zijn. In de vele smalle straten van de binnenstad en de eerste en tweede schil rond de binnenstad is vaak de enige mogelijkheid voor uitbreiding van fietsparkeerplaatsen het opheffen van autoparkeerplaatsen ten behoeve van fietsenrekken. Het realiseren van voldoende fietsparkeerplaatsen vergt dan ook een lange adem, zoals bijvoorbeeld al blijkt bij de realisatie van de Breestraatstalling. Met name bij stations en in de binnenstad is de vraag naar parkeervoorzieningen groter dan het aanbod. Ook sluiten de parkeervoorzieningen niet altijd aan bij de parkeervraag. De kwalitatieve en kwantitatieve uitbreiding van het aantal fietsparkeerplaatsen sluit aan bij de ambitie Fiets op 1 en de overgang naar duurzame mobiliteit. In 2027 wordt verdergegaan met het uitvoeren van de doelstellingen uit de Parkeervisie, waarin fietsparkeren een prominente rol heeft. In de binnenstad wordt gewerkt aan verbeteringen van het fietsparkeren via het Uitvoeringsplan Fietsparkeren Binnenstad. Ook blijven we in 2027 verzoeken behandelen van bewoners en ondernemers voor het (bij)plaatsen van fietsenrekken. Om het fietsen te stimuleren zijn voldoende, kwalitatief hoogwaardige voorzieningen op een strategische locatie randvoorwaardelijk. De kosten en baten van het fietsparkeren zijn onderdeel van de Parkeerexploitatie (Pex) waarin ook de kosten en opbrengsten van het autoparkeren opgenomen zijn. Om de schaarse ruimte goed te blijven benutten wordt gehandhaafd op wrak- en weesfietsen en foutgeparkeerde fietsen.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Renovatie parkeergarage Haarlemmerstraat	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q3 2027	Lopend
Fietsparkeren binnenstad	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	doorlopend	lopend

Effectindicatoren bij 4B Bereikbaarheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 4B1 Verbeteren bereikbaarheid						
4B1.a Percentage voetgangers dat geen of slechts af en toe hinder ondervindt in de binnenstad	73% (2021) 72% (2023) 68% (2025)	>75%	-	>75%	-	Stadsenquête
4B1.b Aantal fietsritten op werkdagen bij stadspoorten	79.773 (2023) 74.562 (2024) 74.930 (2025)	94.250	96.500	98.750	101.000	Afdeling Mobiliteit Beleidsprogramma Fiets 2020-2030
4B1.c Aantal reizigerskilometers op de stadslijnen	8.546.345 (2023) 8.961.483 (2024) 10.007.502 (2025)	+3%	+3%	+3%	+3%	QBuzz
4B1.d Aantal in- en uitstappers treinstations in Leiden gemiddeld per werkdag	74.136 (2023) 74.520 (2024) 76.037 (2025)	+1,5-2%	+1,5-2%	+1,5-2%	+1,5-2%	NS
4B1.e Percentage Leidenaren dat zelf veel overlast van parkeerproblemen ondervindt	13% (2019) 16 % (2021) 17% (2023)	<20%	<20%	<20%	<20%	Veiligheidsmonitor

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
4B1.f Percentage autobezitters dat parkeermogelijkheden voor bewoners in openbare ruimte bij huis met goed of voldoende beoordeelt	65% (2021) 77% (2023) 72% (2025)	>75%	-	>75%	-	Stadsenquête
4B1.g Percentage autobezitters dat parkeermogelijkheden voor bezoekers in openbare ruimte bij huis met goed of voldoende beoordeelt	58% (2021) 63% (2023) 61% (2025)	>65%	-	>70%	-	Stadsenquête
4B1.h Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets in de binnenstad van Leiden met uitstekend of goed beoordeelt	63% (2021) 65% (2023) 65% (2025)	>65%	-	>70%	-	Stadsenquête
4B1.i Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets bij het Centraal Station met uitstekend of goed beoordeelt	61% (2021) 69% (2023) 70% (2025)	>70%	-	>70%	-	Stadsenquête
4B1.j Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets in de woonbuurt met uitstekend of goed beoordeelt	64% (2021) 66% (2023) 68% (2025)	>70%	-	>70%	-	Stadsenquête

Beleidsterrein 4C Verkeersveiligheid

Verkeersveiligheid is zowel landelijk als ook voor de stad in Leiden een zeer belangrijk thema. Temeer nu de ontwikkeling van de laatste jaren een ongewenste trend laat zien. In Leiden is met name de fietsveiligheid een speerpunt. De Verkeersveiligheidsmonitor is een instrument om de ontwikkeling te monitoren en richting te geven aan maatregelen. In 2026 is de derde editie uitgebracht. Daarnaast investeren we met de investeringsimpuls verkeersveiligheid in de ambities om het verkeer in de stad veiliger te maken.

Doelen en prestaties bij 4C Verkeersveiligheid

Doel	Prestatie
4C1 Verbeteren Verkeersveiligheid	4C1.1 Stimuleren verkeersveilig gedrag
	4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting

4C 1.1. Stimuleren verkeersveilig gedrag

Het verkeersveiligheidsbeleid is onderdeel van de Mobiliteitsnota 2020-2030. We investeren in verkeersveilig gedrag langs drie lijnen:

- Educatie;
- Infrastructuur;
- Handhaving.

We zetten educatieprojecten op scholen in om scholieren bewust te maken van het belang van verkeersveiligheid. De gemeente ondersteunt de VVN verkeerseducatielij, dode hoeklessen en verkeersbrigadiers. Ook voor ouderen vinden projecten plaats zoals de lokale invulling van het landelijke programma Doortrappen. In 2027 worden voorbereidingen getroffen om vanaf 2028 de uitvoering van educatie- en campagneprojecten zo veel mogelijk regionaal uit te voeren. Het effect van campagnes en educatieprojecten is effectiever op regionale schaal omdat inwoners dan in de hele regio dezelfde boodschap tegenkomen. De gemeente volgt de landelijke campagnekalender als het gaat om de onderwerpen alcohol, fietsverlichting en afleiding in het verkeer.

De inrichting van de infrastructuur is daarnaast een sterke beïnvloeder van verkeersgedrag. Hier wordt in paragraaf 4C1.2 op ingegaan.

Voor wat betreft verkeersveilig gedrag is handhaving het sluitstuk. De gemeente werkt samen met de politie en het OM aan de plaatsing van (verplaatsbare) flitspalen. Het OM kan deze inzetten voor het handhaven van de snelheidslimiet (flexflitser) en voor het controleren op mobiel telefoongebruik achter het stuur (focusflitser). Gemeentelijke handhavers (boa's) hebben sinds 2026 meer bevoegdheden gekregen om te handhaven op verkeersveiligheid. Daardoor vinden er ook in 2027 gerichte controles plaats op rood lichtnegatie, fietsverlichting en mobiel telefoongebruik op de fiets. Ook wordt in het kader van veilige schoolomgevingen (zie volgende paragraaf) gehandhaafd op fout parkeren rondom scholen.

4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting

Een veilige schoolomgeving is van groot belang voor kinderen, ouders en schoolpersoneel. Op basis van een eerder uitgevoerde evaluatie gaan we in 2027 door met maatregelen om de verkeersveiligheid rondom basisscholen te verbeteren. Deze maatregelen hebben als doel een zo veilig mogelijke schoolomgeving voor iedere basisschoolleerling te creëren. In de contacten met de Leidse scholen kijken we, naast verbeteringen in de fysieke omgeving, ook naar gedragsbeïnvloeding door educatie en handhaving om de verkeersveiligheid te verbeteren.

De Verkeersveiligheidsmonitor, die iedere twee jaar wordt opgesteld, geeft een beeld van de ontwikkeling van de verkeersveiligheid in de stad en de doelgroepen en locaties waar extra inzet nodig is. Op basis van de uitkomsten van de Verkeersveiligheidsmonitor 2026 bepalen we op welke locaties en doelgroepen de meeste nadruk moet komen te liggen. Locaties waar over drie jaar tijd meer dan zes letselongevallen hebben plaatsgevonden, benoemen we als aandachtslocaties.

De in de Verkeersveiligheidsmonitor gesignaleerde aandachtslocaties zullen vanaf 2027 verder worden onderzocht en verbeterd. Daarnaast zet de gemeente in op een risicogestuurde aanpak voor verkeersveiligheid. Op basis van beschikbare data over wegkenmerken en gebruik kunnen risicovolle locaties in beeld worden gebracht, ook als daar (nog) geen ongevallen hebben plaatsgevonden.

Leiden streeft naar een zo veilig mogelijke inrichting van de openbare ruimte. Bij alle projecten in de openbare ruimte is dan ook nadrukkelijk aandacht voor verbetering van de leefomgeving en de verkeersveiligheid. Bij de wijkgerichte aanpak vanuit beheer wordt expliciet gekeken naar mogelijkheden voor verbetering van de

verkeersveiligheid in een wijk. Zo werkt de gemeente aan het verlagen van de snelheid in de stad, bijvoorbeeld door het opwaarderen van wegen naar GOW30. Maar ook bij de projecten uit de programma's Leiden Duurzaam Bereikbaar en Autoluwe Binnenstad is het verbeteren van de verkeersveiligheid altijd onderdeel van de opgave.

In 2027 zetten we de middelen uit de Impuls Verkeersveiligheid in door te investeren in verbetering van de monitoring, gebruik van data en extra inzet op handhaving door gemeentelijke handhavers en de plaatsing van flitspalen.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Verkeersveilige schoolomgeving	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Doorlopend	Lopend
Herinrichting Oosterkerkstraat / Ir. Driessenstraat	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q1 2027	Lopend
Aandachtslocaties verkeersveiligheidsmonitor – Korte termijn maatregelen	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2027
Herinrichting Groote Vink	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2027	Lopend
Herinrichting Lammenschansweg - lange termijn	Q2 2027 (aanvraag voorbereidingskrediet)	Q3 2028	Lopend

Effectindicatoren bij 4C Verkeersveiligheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 4C1 Verbeteren Verkeersveiligheid						
4C1.a Percentage bewoners dat zich meestal of altijd veilig voelt in het verkeer in Leiden	87% (2021) 79% (2023) 80% (2025)	>85%	-	>85%	-	Stadsenquête
4C1.b Aantal letselongevallen over 3 jaar op de aandachtslocaties in de verkeersveiligheidsmonitor*	127 (2021-2023) 143 (2022-2024) 165 (2023-2025)	<127	-	<127	-	Ongeval data en verkeersveiligheidsmonitor

*) De stijging van de letselongevallen op aandachtlocaties is te verklaren doordat er wordt teruggekeken naar de periode 2021-2023 en het coronajaar 2020 buiten de cijfers is gevallen. De verwachting is dat er nog een stijging is tot 2025 en dat daarna een daling wordt ingezet, omdat een aantal projecten om de verkeersveiligheid te verbeteren nu worden uitgevoerd, zoals Groote Vink, Vrijheidslaan/ Zoeterwoudseweg en de eerste maatregelen op de Lammenschansweg.

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV 25.0109 Beschikbaarstelling uitvoeringskrediet project Programma Autoluwe Binnenstad - Project Nieuwe inrichting Oosterkerkstraat - Ir. Driessenstraat
- RV 25.0106 Aanvraag voorbereidingskrediet herinrichting Lammenschansweg
- RV 25.0094 Beleidskader GOW30 en wegencategoriseringskaart
- RV 25.0085 Aanvraag uitvoeringskrediet Groene lopers Leiden -- Herinrichting Morsweg en Rijnzichtbrug
- RV 25.0103 Aanvraag uitvoeringskrediet Fietspoort Spanjaardsbrug
- RV 25.0001 Bekrachtiging besluit instellen cameratoezicht in twee gebieden in Leiden
- RV 24.0119 Voorbereidingskrediet programma autoluwe binnenstad - project nieuwe inrichting Oosterkerkstraat - Ir Driessenstraat
- RV 24.0069 Voorbereidingskrediet ondergrondse parkeergarage Morspoortterrein
- RV 24.0070 Tussentijdse wijziging legesverordening 2024 tbv aansluiting zero-emissie loket
- RV 24.0068 Uitvoeringsbesluit fietsenstalling Lange Mare
- RV 24.0062 Voorbereidingskrediet Fietspoort Spanjaardsbrug
- RV 24.0048 Uitvoering maatregelen parkeervisie fase 3
- RV 24.0035 Kaderbesluit Groene lopers Leiden; Veilige straten, leefbare wijken, schone lucht en een vitale binnenstad, Ontwerpschetsen 'slimme knips' en Leiden-west
- RV 24.0018 Ontwerp-VVGB Fietsenstalling Lange Mare bij de Hartebrugkerk
- RV 23.0132 Uitvoeringsbesluit Herinrichting kruispunt bij de Groote Vink (Haagweg-Leidseweg) en verkeersontsluiting Leiden-Voorschoten
- RV 23.0125 Herinrichting Openbare Ruimte Verbeekstraat
- RV 23.0128 Verordening op de heffing en invordering van parkeerbelastingen 2024
- RV 23.0083 Kaderbesluit herinrichting Hoge Rijndijk
- RV 23.0066 Agenda Autoluwe Binnenstad - Herinrichting openbare ruimte Noordeinde
- RV 23.0064 Uitvoeringsbesluit Jan van Houtkade/Koepoortsbrug
- RV 23.0037 Kaderbesluit fietsenstalling Hartebrugkerk
- RV 23.0029 Aanvullend krediet fietsenstalling de Geus
- RV 23.0009 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Park De Zwijger en aanvullende kaders Leidse Ring Noord Willem de Zwijgerlaan
- RV 23.0001 Aanpassingen parkeer- en parkeerbelastingverordening ten behoeve van implementatie nieuwe parkeerzones en wijzigingen parkeerzone A
- RV 22.0027 Kaderbesluit Herinrichting kruispunt bij de Groote Vink (Haagweg-Leidseweg)
- RV 21.0140 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord – Deelproject Schipholweg Oost
- RV 21.0130 Uitvoeringsbesluit Ophogen parkeergarage Haarlemmerstraat
- RV 21.0107 Esthetisch programma van Eisen Rijnlandroute Europaweg en Lammenschansplein
- RV 21.0102 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord - deelproject Oude Spoorbaan
- RV 21.0086 Uitvoeringsbesluit Herinrichting Veerplein e.o. deelproject Singelpark
- RV 21.0081 Verordening tot wijziging van de Wegsleefverordening Leiden 2004
- RV 21.0077 Uitvoeringsbesluit Openbare Ruimte projecten Binnenstad: Havenplein
- RV 21.0075 Parapluherziening beleidsregels parkeren Binnenstad en Stationsomgeving
- RV 21.0071 Uitvoeringsbesluit herinrichting Centrumroute fase 4, tracédeel Schuttersveld
- RV 21.0059 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord – Deelproject Engelendaal
- RV 21.0057 Uitbreiding gereguleerd parkeren
- RV 21.0051 Exploitatie en Beheer Fietsenstalling Breestraat-Mosterdsteeg
- RV 21.0045 Wensen en bedenkingen bij Regionale Strategie Mobiliteit Holland Rijnland
- RV 21.0038 Gebiedsvisie Stationsgebied
- RV 21.0034 Kaderbesluit Herinrichting Jan van Houtkade (Singelpark fase 2)
- RV 21.0033 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord Plesmanlaan
- RV 21.0028 Beleidsprogramma Voetganger 2020-2030
- RV 21.0012 Instandhoudingswerkzaamheden Fietsenstalling Taxistandplaats
- RV 21.0002 Vaststellen bestemmingsplan Parapluherziening Fietsparkeren

Programmakosten

Mobiliteit		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Duurzame Mobiliteit	Lasten	1.676	2.655	1.422	1.497	2.174	2.747
	Baten	-420	-	-	-	-	-
Saldo		1.256	2.655	1.422	1.497	2.174	2.747
Bereikbaarheid	Lasten	25.132	34.542	28.409	28.365	33.357	31.537
	Baten	-27.350	-25.881	-24.488	-24.446	-24.446	-24.446
Saldo		-2.218	8.660	3.921	3.919	8.912	7.092
Verkeersveiligheid	Lasten	1.422	1.438	1.453	1.492	1.464	1.692
	Baten	-130	-	-	-	-	-
Saldo		1.291	1.438	1.453	1.492	1.464	1.692
Programma	Lasten	979	2.183	844	936	992	1.001
	Baten	-225	-1.228	-1.633	-1.633	-1.633	-1.633
Saldo van baten en lasten		754	955	-789	-697	-641	-632
Reserves	Toevoeging	-	249	-	-	-	-
	Ottrekking	-745	-831	-	-	-	-
Mutaties reserves		-745	-582	-	-	-	-
Resultaat		10	373	-789	-697	-641	-632

Budgettaire ontwikkelingen

De daling en/of stijging van de lasten en baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties en overige majeure verschillen in 2027 ten opzichte van het voorgaande jaar worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Duurzame Mobiliteit

De lasten op dit terrein zijn in 2027 gedaald met € 1,2 mln. ten opzichte van dit jaar 2026.

- Een bedrag van € 312.000 heeft betrekking op de tijdelijke middelen voor de programma ondersteuning van het programma Leiden Duurzaam Bereikbaar, Autoluwe Binnenstad die in 2026 afloopt.
- De lasten voor de Zero Emissie opgave dalen in 2027 met € 730.000 ten opzichte van 2026. Dat komt omdat in 2026 ook nog het restant van een incidentele specifieke uitkering van het rijk (CDOKE) voor een bedrag van € 343.000 staat begroot die in dat jaar wordt besteed. Ook is in 2026 een aanvullende doeluitkering (CDOKE) voor de Zero Emissie ontvangen van € 387.000.
- Voor het project "ruimte op straat" staat in 2026 nog incidenteel budget van € 97.000 voor het afronden van het werk aan de tweede binnenvestgracht en Gangetje-Nieuwe Rijn.
- In de begroting 2026 is nog incidenteel budget beschikbaar van € 66.000 voor het uitvoeren van werkzaamheden voor kentekenregistratie op twee locaties.

Beleidssterrein Bereikbaarheid

De lasten op dit beleidsterrein bedragen € 28,4 mln. in 2027. Ten opzichte van 2026 (€ 34,5 mln.) is sprake van een daling van € 6,1 mln.

- Een voorname oorzaak van deze daling is dat er in de begroting 2026 lasten zijn begroot voor de dekking van diverse mobiliteitsinvesteringen voor een bedrag van € 9,0 mln. In 2027 staat er een bedrag van € 3,2 mln. begroot. Dat is een daling van € 5,8 mln. Wanneer het budget in 2026 niet volledig wordt besteed omdat er bijvoorbeeld sprake is van gewijzigde plannen in projecten, blijven deze middelen wel beschikbaar in 2027.
- In het meerjarenbeeld 2026-2029 stond in de laatste jaarschijf een bijdrage van € 1,0 mln. opgenomen voor het project Leiden-Utrecht Beter Bereikbaar (LUBB). Op verzoek van provincie Zuid-Holland is dit verplaatst bedrag naar 2027 wat een toename ten opzichte van 2026 is. ("Zie ook bijlage 5.3. Mutaties t.o.v. Programmabegroting 2026".)
- Het budget voor de kosten van planvoorbereiding voor de "MIRT-verkenningsfase OV Knoop Leiden CS" is in 2027 € 2,7 mln. lager dan in 2026. Wanneer het budget in 2026 niet volledig wordt besteed blijven de middelen wel beschikbaar voor de kosten van planvoorbereiding in 2027.
- De lasten voor het verbeteren van het parkeeraanbod zijn in 2027 met € 1,7 mln. toegenomen ten opzichte van 2026. Dat komt doordat in de begroting 2027 rekening is gehouden met het in exploitatie nemen van

onder andere fietsparkeren de Geus, de fietsenstalling Breestraat en de fietsenstalling aan de Lange Mare. ("Zie ook bijlage 5.3. Mutaties t.o.v. Programmabegroting 2026".)

- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot een lagere begroting in 2027 van € 300.000 ten opzichte van 2026.

Naast bovenstaande verschillenanalyse hebben binnen dit programma ook wijzigingen in het meerjarenbeeld 2028-2030 plaatsgevonden.

- Bij de renovatie van de parkeergarage Haarlemmerstraat verschuift € 1,4 mln. binnen het projectbudget naar een andere kostensoort. Als gevolg van het verschil in afschrijvingstermijnen nemen de kapitaallasten vanaf 2029 structureel toe met € 96.000. Deze worden gedekt vanuit de reserve parkeren.
- Aan de begroting voor de verbouw van de fietsenstalling Breestraat - Mosterdsteeg wordt € 440.000 toegevoegd voor kosten van afwerking, realiseren beheerruimte en toilet, plaatsen beheersysteem en camera's en circulaire ambities. Dit leidt tot afgerond € 60.000 hogere kapitaallasten vanaf 2028. Deze worden gedekt vanuit de reserve parkeren.

Voor beide bovenstaande mutaties zie ook [bijlage 5.3. Belangrijkste mutaties Programmabegroting 2027](#).

De baten op het beleidsterrein Bereikbaarheid zijn in 2027 € 1,4 mln. lager dan in 2026.

- Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere begrote bijdragen van het Rijk en Provincie Zuid-Holland voor een bedrag van € 1,9 mln. Voor de gezamenlijke voorbereidingskosten "MIRT-verkenningsofase OV Knoop Leiden CS". Leiden treedt daarbij op als aanbestedende organisatie namens de betrokken partijen en brengt jaarlijks de gemaakte kosten in rekening bij het Rijk en de Provincie.
- De inkomsten uit naheffingen parkeerbelasting zijn voor € 181.000 lager begroot in 2027 ten opzichte van het vorige jaar.
- Daartegenover staat in de begroting van 2027 weer een toename van de inkomsten parkeergelden garage Haarlemmerstraat ten opzichte van 2026 voor een bedrag van € 726.000.

Beleidssterrein Verkeersveiligheid

Het verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot hogere lasten in 2027 van € 15.000 ten opzichte van 2026.

Reserves

Reserves programma 4		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve parkeren P4	Toevoeging	6.778	390	1.585	837	1.866	1.295
	Onttrekking	-745	-9.865	-	-	-8.000	-
Saldo		6.034	-9.476	1.585	837	-6.134	1.295
Reserve bereikbaarheidsprojecten	Toevoeging	548	2.598	1.592	150	75	75
	Onttrekking	-937	-5.860	-1.442	-	-880	-
Saldo		-389	-3.262	150	150	-805	75
reserve grondexploitatie P4	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-8.000	-
Saldo		-	-	-	-	-8.000	-
Reserve stedelijke ontwikkeling P4	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-112	-	-	-	-
Saldo		-	-112	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P4	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-15	-	-	-	-
Saldo		-	-15	-	-	-	-
Reserve RVMK (reg verkeer en milieukrt)	Toevoeging	74	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		74	-	-	-	-	-
Reserve OV knoop Leiden CS	Toevoeging	23.938	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.099	-674	-1.150	-1.500	-1.500	-1.800

Reserves programma 4		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo		22.839	-674	-1.150	-1.500	-1.500	-1.800
Totaal	Toevoeging	31.338	2.988	3.177	987	1.941	1.370
	Onttrekking	-2.781	-16.526	-2.592	-1.500	-18.380	-1.800
Reserves programma 4		28.557	-13.539	585	-513	-16.439	-430

Reserve parkeren

Het beleidsuitgangspunt binnen het beleidsterrein parkeren is dat lasten en baten die betrekking hebben op parkeren worden verrekend met de reserve parkeren. In 2025 bedroeg het voordelige resultaat € 1,6 mln. Voordelig. Dit saldo is toegevoegd in de reserve parkeren.

Reserve bereikbaarheidsprojecten

In 2027 vindt er een toevoeging en onttrekking plaats van € 1,4 mln voor de dekking van plankosten in definitiefase van mobiliteitsprojecten. Ook is sprake van een toevoeging van € 150.400 voor de beheer kosten van de Leidse Ring Noord.

Reserve OV Knoop Leiden CS

In 2027 is een onttrekking van € 1,2 mln. Voor de investeringuitgaven "MIRT OV Knoop Leiden CS".

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	VK Projecten Autoluwe Binnenstad 2021-2029	Maatsch.	N	VK	4.500	5.972	1.065	1.021	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Herontwikkeling van de Kaasmarkt	Maatsch.	N	VK	-	2.111	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Autoluwe gebied mbv kentekenregistr A	Maatsch.	N	VK	-	374	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Fietspad Korte Mare	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	142
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Afsl. Oude Rijn donkersteeg-Pelikaanstr	Maatsch.	V	VK	-	-	-	-	190
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Omgeving Pieterskerk en Hooglandse Kerk	Maatsch.	N	VK	-	284	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1	Maatsch.	N	VK	-	213	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1 A	Maatsch.	N	VK	-	71	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Herinrichting Langebrug fase 2	Maatsch.	N		-	284	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Rapenburg + Steenschuur West	Maatsch.	N	VK	-	-	711	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Apothekersdijk	Maatsch.	N		-	-	-	-	732
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Ruimte maken westkant turfmarkt tot Mare	Maatsch.	N		-	-	-	-	1.137
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Stevenshofdreef-Ommedikseweg	Maatsch.	N	NK	200	5.867	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL VRI's Stevenshofdreef-Ommedikseweg	Maatsch.	N	NK	-	-	238	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Plesmanlaan Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	7.196	-	7.776	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Dr. Lelylaan - Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	4.696	-	5.227	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Mors Morsweg Morssingel IP	Maatsch.	N	NK	174	177	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Haagweg Churchillaan IP	Maatsch.	N	NK	4.000	6.682	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Bostelbrug	Maatsch.	N	NK	200	-	5.615	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Steenstraat t/m Kort Rapenburg	Maatsch.	N	NK	2.470	-	-	7.831	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Stadsentree De Groene Loper Stationsweg	Maatsch.	N		1.630	-	1.748	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Ontdemping Kort Rapenburg	Maatsch.	N	VK	-	-	12.763	-	-
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Dynamisch verkeersmng verkeersmonitor 2	Maatsch.	N	VK	-	-	1.137	-	-
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Zero Emissie	Maatsch.	N	NK	-	337	-	-	-
04B101	Verbeteren bereikbaarheid voetgangers	Vh Kwaliteitsverbetering Breestraat	Maatsch.	V		-	-	1.537	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Den Haag West 2016	Maatsch.	N	VK	213	227	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	MEAS-locatie Rooseveltstraat- Vijfmeilaan IP	Maatsch.	V		-	-	-	549	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Noordwijk	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	75
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2016	Maatsch.	N	VK	167	351	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2018	Maatsch.	N	VK	-	-	-	502	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Kruising Plantijnstraat- Kanaalweg	Maatsch.	V		-	212	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	VK Projecten Fiets op 1 2025-2029	Maatsch.	N	VK	10.430	8.573	3.275	9.507	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietsprojecten	Maatsch.	N		-	2.910	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Centrumroute	Maatsch.	N	VK	-	66	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Mobiliteitsinvestering 2024	Maatsch.	N	VK	-	371	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Overige busroutes en -maatregelen	Maatsch.	N	VK	-	144	144	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verplaatsen bus infra tbv concessie	Maatsch.	N	VK	100	320	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Knooppunt Leiden Centraal tot	Maatsch.	N	VK	40.917	25.236	-	-	52.847
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verbeteren Bereikbaarheid (OV)	Maatsch.	N	VK	-	558	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04B104	Waarborgen doorstroming	Bijdrage aanvullende inpassingswens RLR	Maatsch.	N	NK	800	1.014	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Geb.ontw. Park de Zwijger-Dakpark	Maatsch.	N		2.500	-	-	4.473	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	LRN algemene kosten 1	Maatsch.	N	VK	880	4.038	-	-	15.054
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 60 jaar	Maatsch.	N	NK	3.391	-	42.329	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Schipholweg-West 40 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	2.042	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 40 jaar	Maatsch.	N	NK	9.472	-	-	25.499	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 10 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	438
04B104	Waarborgen doorstroming	Restant Ontsl Knelpunt LBSP centrum N/W	Maatsch.	N	NK	-	-	1.544	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur	Maatsch.	N	NK	-	288	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur 3	Maatsch.	N	NK	-	29	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	ORB 1-Singelpark-Promenade 3	Maatsch.	N	NK	-	52	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsm verb. Centrum - N11 2	Maatsch.	N	NK	5.624	13.696	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	VRI's Hoge Rijndijk	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	1.101
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Spanjaardsbr. Eo 2	Maatsch.	N	NK	335	1.346	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 4	Maatsch.	N	NK	-	63	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 5	Maatsch.	N	NK	-	502	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Churchilllaan eo	Maatsch.	N	VK	-	456	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchilllaan	Maatsch.	V		-	266	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verk.maatr.K501 ChurchillIn-Kennedylaan	Maatsch.	N	VK	-	71	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verkeersveiligheid in de wijken 2025	Maatsch.	N	NK	-	695	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Div Mobiliteitsinvestering 2025	Maatsch.	N	VK	1.741	1.741	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchilllaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	268	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	35	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchilllaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	1.644	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Diverse kruispunten KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	109	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	212
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg KLIMA 40 jaar	Econ.	N	VK	-	-	-	1.654	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk KLIMA 40 jaar	Econ.	N	NK	-	-	-	-	692
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	270	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk ruimtereservering	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	91
04B104	Waarborgen doorstroming	onrendab. top projecten versted	Maatsch.	N	VK	-	-	-	11.911	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN Overkluizing WdZwijge/verleng Kooiln	Maatsch.	N	NK	14.949	-	-	27.715	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Uitvoering bebodingsplan Rijnlandroute	Maatsch.	N	NK	230	-	320	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstr	Maatsch.	N	NK	-	234	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstr IP index	Maatsch.	N	NK	-	221	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Aanschaf parkeerautomaten	Econ.	V		-	843	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Scanauto tbv parkeercontrole	Econ.	V		-	413	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Handterminals stadstoezicht	Econ.	V		-	220	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Parkeergarage Morspoortterrein	Econ.	N	VK	-	-	-	-	55.162
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliotheek Nieuwstr. Fietskelder	Econ.	N	VK	-	-	1.597	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliothk Nieuwstr. Fietskelder install.	Econ.	N	VK	-	-	886	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Inr fietsenst bibliothk Nieuwstr 10 jr	Econ.	N	VK	-	-	-	233	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	scanauto parkeerbeheer 2029	Econ.	V		-	-	-	41	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Voertuigen handh beheer en onderh 2029	Econ.	V		-	-	-	199	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Vervanging handh informatiesysteem 2028	Maatsch.	V		-	-	51	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	rec.krpt.lammenschwg-tomatenstr	Maatsch.	V		-	-	-	1.153	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	UVP Wijkcirc.en weiligheidsplan 2027-2029	Maatsch.	V	VK	-	510	613	306	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Medium verkeersmaatregelen. 2026	Maatsch.	N	VK	-	102	102	102	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Vervangen verkeerslichten 2027-2030	Maatsch.	V	VK	-	455	618	715	750

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Infra Lammenschansweg-zuid	Maatsch.	N	VK	4.711	-	-	5.017	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Herinrichting Lammenschansweg	Maatsch.	V	VK	5.681	16.521	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Impuls verkeersveiligheid aandachtsloc.	Maatsch.	N	VK	-	1.317	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Verkeersveilige schoolomgevingen 2027	Maatsch.	N	VK	-	357	-	-	-
	Totaal programma 4					127.207	108.545	89.562	100.774	128.623

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

Niet van toepassing.

5

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit

Programmanummer	5
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Energie, Werk, Inkomen & Cultuur Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Omgevingskwaliteit luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad met een schone, hele en veilige openbare ruimte, waar het goed vertoeven is voor iedereen. Samen met alle gebruikers zorgen we dat dat ook zo blijft, nu en in de toekomst. Daarom passen we de stad aan, we maken haar klimaatrobuust en versterken de biodiversiteit om Leiden ook voor toekomstige generaties leefbaar en aantrekkelijk te houden.

Inleiding

Met de verstedelijkingsopgave neemt de druk op de stad toe. Om Leiden leefbaar te houden wordt de openbare ruimte steeds belangrijker. Het beheren van de openbare ruimte, oftewel een schone, hele en veilige openbare ruimte, is hierin belangrijk. Maar daarnaast moeten we de komende jaren ook belangrijke keuzes maken in ruimtegebruik. Klimaatverandering en toenemende extremen in het weer vragen samen met de teruglopende biodiversiteit dat we in diezelfde openbare ruimte vergroenen, verduurzamen en klimaatadaptieve maatregelen doorvoeren. Ook is er ruimte nodig voor mobiliteit en maatschappelijke voorzieningen. De gemeenteraad heeft uitgesproken dat er sprake is van een noodtoestand voor het klimaat en de natuur. Bij alle maatregelen die we nemen zullen we richting burgers en bedrijven benadrukken hoe urgent de situatie is wat betreft klimaat en natuur en dat nu handelen noodzakelijk is om de stad nu en in de toekomst leefbaar te houden.

Aanpassen van de stad aan het veranderende klimaat

Om de stad aan te passen aan het veranderende klimaat is in 2023 het Uitvoeringsprogramma "Leiden biodivers en klimaatbestendig 2023-2026" vastgesteld. Hierin staan de inspanningen opgenomen tot en met 2026. De ambitie in het Uitvoeringsprogramma is om in 2050 een klimaatbestendige stad te zijn, waarbij Leiden zichtbaar groener is geworden en de biodiversiteit is versterkt. Ook onderzoek naar de gevolgen van het veranderende klimaat op de stad maakt deel uit van het Uitvoeringsprogramma, net als het realiseren van vastgesteld beleid en concrete maatregelen. Vervolg op het uitvoeringsprogramma zal meegenomen worden in de nieuwe omgevingswetinstrumenten, waarbij een omgevingsprogramma voor het groen-blauw raamwerk ook mogelijkheden biedt voor een concreet uitvoeringsdeel.

Een klimaatadaptieve en leefbare stad

We combineren op een slimme manier projecten en werkzaamheden in de openbare ruimte en doen dit zo goed mogelijk samen met inwoners uit de wijken. Een bekend voorbeeld hiervan zijn de duurzame wijkvernieuwingen: tegelijkertijd met het vervangen van het riool richten we de openbare ruimte klimaatadaptief in en nemen we maatregelen om de biodiversiteit te versterken. Hiermee verbeteren we ook de leefkwaliteit in de stad. Meer groen draagt bij aan een betere mentale en fysieke gezondheid. Ook programma 4 met onder meer de agenda autoluwe binnenstad draagt bij aan het verbeteren van de leefomgeving van de stad. Door inzet op overgang naar fiets, voetganger en openbaar vervoer ontstaat ruimte voor vergroenen. We vragen ook andere partijen om mee te doen, de helft van de stad is namelijk particulier eigendom. Aan inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties vragen we daarom met ons samen te werken aan een

duurzame stad die ook voor de toekomstige generaties leefbaar blijft. Iedereen kan daarin kleine of grote stappen zetten; van de aanleg van een geveltuint tot het bouwen van natuurinclusieve en klimaatadaptieve gebouwen door ontwikkelaars. De gemeente ondersteunt inwoners en ondernemers met initiatieven zoals Samen aan de slag, subsidies of het delen van kennis. Samen aan de Slag richt zich op vergroenen van de stad en het actief benaderen van bewoners in buurten waar meer hittestress is én minder groeninitiatieven zijn.

Versterken van de biodiversiteit

Het versterken van de biodiversiteit en daarmee natuurinclusief inrichten en beheren van de stad zien we als één van onze belangrijke opgaven. We willen de zeven belangrijke leefgebieden (straat- en muurvegetatie, water- en oevermilieu, kruidenrijk grasland, struwelen en zoombegroeiing, bosplantsoen, bebouwing en weidegebied) in de stad versterken. We focussen komende tijd op het water- en oevermilieu. We werken aan ecologisch sterkere oevers en kademuren door meer natuurvriendelijke oevers aan te leggen en beschoeiingen waar mogelijk onder de waterlijn te brengen. Waar dat niet kan, komen er richtlijnen voor fauna-uittreedplaatsen. Ook beschermen we waardevolle muurvegetatie en onderzoeken we de aanleg van een groene kademuur.

Slim omgaan met de beschikbare ruimte

We moeten afwegen welke functies we allemaal nodig hebben van de bodem en hoe we de stad duurzaam ontwikkelen (klimaatadaptief, biodivers, duurzame energie, woningbouw etc.). De inpassing van extra systemen voor elektra en warmte vragen om regie en afwegingen zowel boven- als ondergronds. De keuzes komen steeds nadrukkelijker naar voren en vragen op strategisch, tactisch en operationeel niveau om regie op bodem en ondergrond. Om praktische ruimtelijke conflicten te voorkomen hebben we bekeken of we kabels en leidingen ondergronds verticaal kunnen ordenen i.p.v. horizontaal, zodat er meer ruimte ontstaat voor andere opgaven. Dit verticaal kabels- en leidingensysteem (VKLS) is een pilot die succesvol verloopt en waarmee we goede resultaten boeken, die vertrouwen geven voor toepassing in de toekomst. Het VKLS is opgenomen als mogelijkheid in de verordening fysieke leefomgeving, als een vorm van ondergrondse ordening die voorgeschreven kan worden. Er zijn enkele gemeentelijke projecten die interesse hebben getoond om in 2027 het VKLS toe te passen in hun project. Daarnaast zal de interne als externe integraal programmering geprofessionaliseerd worden in de samenwerking vanuit ons convenant met Dunea en Liander. Hiermee zal de impact van elkaars werkzaamheden duidelijker wordt en er keuzes gemaakt kunnen worden. Verder zal in 2027 (zoals in de Omgevingsvisie en het Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond is vastgelegd) voor gezonde bodems beleid worden voorgesteld binnen de gemeentelijke projecten (zoals groenprojecten, wijkvernieuwing). Een gezonde bodem is randvoorwaardelijk voor veel maatschappelijke ambities, zoals klimaatadaptatie (waterberging, tegengaan verdroging, wateroverlast), hittestress, biodiversiteit etc. Hierbij moet een balans gevonden worden gevonden tussen fysieke, chemische en biologische kwaliteiten van de bodem.

Beheren van de openbare ruimte

We beheren en onderhouden de openbare ruimte op basis van wettelijke kaders, de ambities uit het beleidsakkoord, zorgplichten en de beoogde functionaliteit en kwaliteit, zoals vastgelegd in de beleidskaders en beheerplannen. Dit jaar starten we met de uitvoering van de nieuwe uitvoeringsprogramma's beheer voor de kapitaalgoederen 2027–2031 (voorheen de beheerplannen). Hiermee bouwen we inhoudelijk voort op de vorige beheerplannen qua kwaliteit en met bijzondere aandacht voor circulariteit, water en groen, en de inpassing van lokale beleidsuitgangspunten. Extra uitdagingen hierbij vormen de oplopende levertijden in de markt en het invullen van (technische) vacatures.

De gemeente Leiden blijft ook in 2027 inzetten op de verdere verduurzaming van het wagenpark, met als doel te voldoen aan de eisen van de zero-emissiezone. Voor voertuigen waarvoor momenteel nog geen passend alternatief beschikbaar is, wordt – net als bij ondernemers – gebruikgemaakt van de beschikbare ontheffingsmogelijkheden om de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen. De aanbestedingen voor circa 100 personen- en bedrijfswagens en 30 vrachtwagens zijn in 2026 afgerond en dit jaar worden de eerste voertuigen uitgeleverd, waarbij elektrisch de voorkeur heeft en diesel alleen wordt ingezet waar elektrificatie (nog) niet haalbaar is. Verder wordt er gewerkt aan netverzwaring op de Kenauweg waardoor in de loop van 2027 verdere opschaling van elektrisch vervoer mogelijk wordt.

In 2027 ronden we de laatste zaken af in de uitvoering van de ideeën die we in 2026 samen met de wijkraad Stevenshof in de wijk hebben opgehaald. We rapporteren de (tussen)resultaten aan de raadscommissie Leefbaarheid en Bereikbaarheid.

Beleidsterrein 5A Verharde openbare ruimte

De gemeente heeft als primaire taak de zorg voor een goed functionerende openbare ruimte die aansluit bij de beleving van haar inwoners. We hanteren hierbij beeldkwaliteit Niveau B (conform de beeldkwaliteitsmeetlatten van de CROW). Voor de kwaliteit van de openbare ruimte zijn niet alleen het beheer en onderhoud belangrijk, maar ook functionele, esthetische, ruimtelijke en sociale aspecten. Hierbij regelt en borgt de gemeente dat ingrepen op het juiste moment, tegen de laagste mogelijk maatschappelijke kosten en zonder kapitaalvernietiging worden uitgevoerd. Binnen de beschikbare middelen wordt daarbij veel aandacht besteed aan verduurzaming en circulair werken.

Doelen en prestaties bij 5A Verharde openbare ruimte

Doel	Prestatie
5A1 Schoon, heel en veilig	5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte
	5A1.2 Beheren openbare ruimte
	5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval
	5A1.4 Beheren contracten buitenreclame
	5A1.5 Handhaven gebruik openbare ruimte
	5A1.6 Werken voor derden cluster beheer

5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte

Bodem en ondergrond

De bodem kan veel bieden aan de ontwikkeling van de stad: de bodem is het fundament waar veel functies bij elkaar komen, zoals waterberging, kabels en leidingen, boomwortels, fundering. Daarnaast kent de bodem uitdagingen uit het heden en verleden zoals bodemverontreiniging, ontplofbare oorlogsresten en bodemdaling. Daarom maken we de afweging welke functies we allemaal nodig hebben van de bodem en hoe we de stad duurzaam kunnen ontwikkelen (klimaatadaptief, biodivers, duurzame energie, woningbouw etc.). In het Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond (LUBO) 2024-2030 zijn de activiteiten voor bodem en ondergrond vastgelegd en hoe de gemeente de reserve LUBO en de door het rijk beschikbaar gestelde budgetten voor bodem en ondergrond wil inzetten. Gezonde bodems zijn een noodzaak om de ambities uit de Omgevingsvisie over o.a. klimaatadaptatie en biodiversiteit te verwezenlijken. In 2027 wordt voor gezonde bodems beleid ontwikkeld binnen de gemeentelijke projecten (zoals groenprojecten, wijkvernieuwing). In 2026 wordt de regionale nota bodembeheer geëvalueerd. Op basis hiervan bepalen we in 2027 of en zo ja welke aanpassingen er in het Omgevingsplan nodig zijn ten aanzien van het toepassen van grond in Leiden en de regiogemeenten. In 2027 start een regionaal onderzoek om nieuwe bodemkwaliteitskaarten op te stellen, die we in 2028 verwerken in het Omgevingsplan. In 2027 zet de gemeente de vervolgstappen om datagedreven te werken, in de Omgevingsvisie genaamd "Grand Design". Dit betekent een focus op besluitvorming mede op basis van data, gevisualiseerd in een Geo-Informatie Systeem. Hiervoor wordt het datagedreven werken in 2027 verankerd in zowel procedures als organisatie. Het doel is om via beter overzicht van alle huidige en toekomstige boven- en ondergrondse ruimtelijke claims, betere afwegingen te maken bij ruimtelijke ingrepen op zowel straat, buurt, wijk en stadsniveau. Op nationaal niveau is Leiden nauw betrokken bij de oprichting en uitvoering van het Nationaal Programma Bodem, Ondergrond en Grondwater, dat in 2027 start. Hieruit volgen belangrijke financiële, juridische en digitale (data) randvoorwaarden en uitgangspunten voor zowel regie op boven- en ondergrond als gezonde bodems. Leiden loopt nationaal voorop bij de onderwerpen gezonde bodems en regie op bodem en ondergrond.

Beleid openbare verlichting

Openbare verlichting Leiden participeert in een meerjarig onderzoek van diverse universiteiten waaronder die van Leiden en het Nederlands Instituut voor Ecologie in combinatie met diverse instituten in onder andere de gezondheidszorg en lichtwereld naar de invloed van (straat)verlichting op biodiversiteit. Vanuit de gemeente Leiden (openbare verlichting) haken we hierbij aan om uiteindelijk openbare verlichting te kunnen plaatsen waar wetenschappelijk onderbouwd, (meer) recht wordt gedaan aan mens, flora en fauna (zoveel mogelijk) binnen de normen van landelijke richtlijnen (verkeersveiligheid, sociale veiligheid). In 2027 maken we een plan hoe we de uitkomst van het onderzoek kunnen gebruiken binnen het, in 2025 vastgestelde, verlichtingsbeleid van Leiden. In 2027 geven wij uitvoering aan het beleid Openbare Verlichting & Donkerte 2025. Dit beleid is gericht op (sociale) veiligheid en het verminderen van de impact op de natuur.

5A1.2 Beheren openbare ruimte

Duurzame Wijkvernieuwingen

Met de duurzame wijkvernieuwingenprojecten vervangen we de riolering en verharding en richten de wijken klimaatadaptief in. Hierbij nemen we waar mogelijk andere opgaven mee en participeren we uitgebreid met bewoners en ondernemers. Zie ook 5B 1.2. In 2027 werken we verder aan de duurzame wijkvernieuwingenprojecten. Onderstaand een overzicht per project:

Project	Start	Gereed
Gasthuiswijk-Haagweg Zuid fase 2	In uitvoering	31-03-2027
Noorderkwartier-Oost fase 3, 4, 5	In uitvoering	30-06-2027
Raadsherenbuurt	In uitvoering	30-06-2027
Hoge Mors Fase 2	In uitvoering	30-12-2028
Gasthuiswijk-Haagweg Zuid fase 4	01-01-2027	31-12-2028
Gasthuiswijk-Haagweg Zuid fase 3	01-01-2027	31-03-2029
Hart van Meerborg	01-06-2027	30-06-2029
Merenwijk Horsten	01-01-2028	31-12-2029
Merenwijk Rodes	01-01-2028	31-12-2029
Fortuinwijk-Noord	01-04-2028	30-06-2032
Fortuinwijk-Zuid	01-04-2028	30-06-2032
Boshuizen	01-07-2029	31-12-2032

Wijkbeheer

Samen aan de Slag ontwikkelt zich verder als aanjager van vergroening en bewonersparticipatie in de stad. We zetten in op het versterken van de groencommunity, het stimuleren van vergroening in tuinen (tuinambassadeurs), buurten en bedrijventerreinen en het ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, gezondheid en sociale verbinding. Daarbij blijft de samenwerking met bewoners, maatschappelijke partners en andere gemeentelijke opgaven centraal staan.

Beheer kapitaalgoederen openbare ruimte

2027 Is het eerste uitvoeringsjaar van de uitvoeringsprogramma's Beheer voor alle assets behalve riolering. Voor deze laatste wordt in een ander ritme een Integraal Waterketenplan vastgesteld. Om continu te leren en waar mogelijk te verbeteren wordt actief kennis en ervaringen uitgewisseld met andere gemeenten over het beheer. Zo nemen we deel aan de landelijke Kennisgroep Assetmanager, de kopgroep Beheer en het programma DOOR (Dataharmonisatie Objecten Openbare Ruimte).

Beheren openbare verlichting

Het vervangen van armaturen naar LED ligt op schema en wordt in 2027 voortgezet. De verwachting is dat eind dit jaar 75% van alle conventionele Leidse armaturen vervangen of omgebouwd zijn naar LED.

Beheren bruggen en viaducten

We beheren en onderhouden de bruggen, tunnels en viaducten zodat de stad toegankelijk en bereikbaar is voor alle verkeersdeelnemers en voor de doorvaarbaarheid van het scheepvaartverkeer. Ook de bediening van de beweegbare bruggen hoort hierbij. De volgende activiteiten voeren we in 2027 uit:

- realisatie en afronding vernieuwing elektro-mechanica, conform de machinerichtlijn bij de Rijnzichtbrug en Singelbrug;
- realisatie en afronding vernieuwing zeven verkeersbruggen langs De Vliet;
- cyclisch onderhoud conserveren, slijtlagen, straatwerk, betononderhoud en remmingswerken;
- vervanging 31 houten bruggen, acht vlonders en zes steigers;
- vervanging twee betonnen bruggen (kw10893 en kw150);
- groot onderhoud van vier bruggen (kw125, kw66, kw158, kw62).

Beheer wegen

We onderhouden verharding op het wettelijke aansprakelijkheidsniveau (R-). Dat betekent dat we alleen ingrijpen (onderhoudsmaatregelen uitvoeren) wanneer het aansprakelijkheidsniveau dreigt te worden overschreden. In het komende uitvoeringsprogramma Beheer voeren we onderhoudswerkzaamheden uit verspreid door de stad op basis van inspectieresultaten. Hiernaast moet de verharding op een aantal wegen vervangen worden zoals de Willem van de Madeweg, delen van de IJsselmeerlaan en Gooimeerlaan, Breestraat en Wassenaarseweg.

Tegelijk met de onderhoudswerkzaamheden aan de wegen wordt ook groeiplaatsverbetering voor bomen die wortelopdruk veroorzaken toegepast. Ook worden waar mogelijk (kleine) verkeerskundige verbeteringen uitgevoerd. De Groene Kansenkaart is hierbij een integraal onderdeel van de werkzaamheden.

Uitvoeren straatreiniging en graffiti-bestrijding

Straatreiniging draagt bij aan een schone en veilige openbare ruimte door het opvegen van zwerfafval en blad, het legen en schoonhouden van prullenbakken, onkruidbestrijding en het verwijderen van graffiti. In 2027 wordt het prullenbakkenbestand verder geoptimaliseerd: Waar nodig worden ze schoongemaakt en waar mogelijk worden kleine prullenbakken 1:1 vervangen door grotere exemplaren. Gebleken is dat het huidige aantal pizzadozencontainers in de binnenstad volstaat. Wel zal het aantal statiegeldbakken verder uitgebreid worden en onderzoeken we manieren om overlast van sigarettenpeuken terug te dringen. Aanpak van de hotspotlocaties wordt verder geïntensiveerd en de resultaten worden gemonitord.

Beheren Walmuren

De volgende werkzaamheden voeren we in 2027 uit:

- cyclisch groot onderhoudsprogramma aan beschoeiingen en damwanden;
- uitvoeringvervangingsprogramma beschoeiing naar natuurlijke- en natuurvriendelijke-oeveren continueren en evalueren;
- continuering 10-jarige LVO programma (levensduur verlengend onderhoud van de grachtenkades) en herstel achterschotten L-wanden kademuren. In samenwerking met stakeholders ronden we de Ontwerpvisie Kades Binnenstad 2050 af als onderdeel van het LVO-programma.

Beheren straatmeubilair

Tijdens de jaarlijkse schouwen monitoren we wat nodig is om de beeldkwaliteit van het straatmeubilair op niveau B te houden. We brengen in heel Leiden de staat van het straatmeubilair in beeld met speciale aandacht voor scheefstand en bevuiling, omdat dit een terugkerend punt van aandacht is. Op basis hiervan bepalen we, indien nodig, welke maatregelen uitgevoerd moeten worden.

Beheren Spelen

De speelplekken worden conform het uitvoeringsplan Spelen onderhouden en beheerd. De aanwezige speeltoestellen worden jaarlijks op veiligheid getoetst aan het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen. Vervangen van speelplekken is bij einde levensduur en gebeurt planmatig. Participatie, inclusie en een verdere vergroening van speelplekken worden hierin meegenomen.

Verminderen van overlast in eigen wijk

Hoewel de beoordeling van de openbare ruimte in de stadsenquête ruim voldoende is blijven dumpingen en zwerfafval continu aandacht vragen. Middels diverse maatregelen wordt dit ondervangen. Denk aan plaatsen van grotere prullenbakken en het uitvoeren van *clean sweeps* in de wijken. In 2027 zullen we de wijken intrekken met een recyclewagen en worden recyclekasten uitgedeeld waar bewoners diverse zaken kunnen inleveren met als doel het hergebruik hiervan. Daarnaast is er zes wekelijks overleg met Handhaving op basis van een lijst met hotspots (locaties waar regelmatig afval wordt gedumpt). De hotspots worden regelmatig gezamenlijk bezocht om waar mogelijk verbaliserend op te treden en tegelijkertijd de locatie op te ruimen. Daarnaast worden elke dag de meldingen van overlast, zwerfafval en dumping opgepakt. Deze meldingen worden meestal binnen één werkdag opgelost. Bewoners worden bij opschoonacties ondersteund met materialen en containeradoptie wordt aangemoedigd. Het zwerfafval in het groen wordt zo veel als mogelijk voorafgaand aan de groenwerkzaamheden gedaan om te voorkomen dat het zwerfafval bij het groenafval komt.

5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval

Wekelijks wordt bij de ruim 78.000 huishoudens in Leiden afval opgehaald met minicontainers bij de laagbouw en verzamelcontainers bij de hoogbouw. Papier, glas en textiel worden apart opgehaald, aan-huis of met verzamelcontainers. Het kunststofafval, drankenkartons en blik worden nagescheiden uit het restafval. De voorbereiding van de GFE inzameling bij de hoogbouw heeft wat vertraging opgelopen maar zal in 2027 starten en de daaropvolgende jaren verder worden uitgerold door de stad. Dit geldt eveneens voor aanvullende recyclemogelijkheden. Om hergebruik van spullen te stimuleren gaan we naar de mensen toe. We introduceren hiervoor in 2027 een recyclekas voor boeken, elektrische apparaten, speelgoed en textiel. Naast het inleveren van de spullen uit de recyclekas kunnen inwoners hun herbruikbare spullen (die niet in de recyclekas passen) en klein chemisch afval (KCA) aanbieden bij de recyclewagen die op een vaste dag bij het winkelcentrum staat.

5A1.4 Beheren contracten buitenreclame

Om de opbrengsten uit buitenreclame zoveel mogelijk op peil te houden, zetten we in op actief contractbeheer en professioneel contractmanagement. Uw raad heeft met een [motie](#) het college opgedragen te onderzoeken om de exploitatie van lichtmastreclames niet te continueren. Het contract voor de lichtmastreclames is niet verlengd. Vanaf 2028 leidt dit tot een structurele afname van de reclameopbrengsten.

5A1.5 Handhaven gebruik openbare ruimte

Het toezicht en de handhaving in de openbare ruimte betreft de naleving van de (lokale) wet- en regelgeving zoals bijvoorbeeld vastgelegd in de APV. De prioriteiten waar de Buitengewoon Opsporingsambtenaren (Boa's) van de gemeente aan werken, zijn bepaald in de Visie op Handhaving 2025-2028 en het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma Handhaving (UPH). Uitgangspunt in de handhaving blijft beschermen van de leefbaarheid in de stad en het voorkomen dat leefbaarheidsproblemen veiligheidsproblemen worden.

5A1.7 Werken voor derden Cluster Beheer

In 2027 zetten we, op basis van de Centrumregeling die we hiervoor hebben afgesloten, de inzameling van diverse afvalstromen voort bij de buurgemeenten Oegstgeest, Zoeterwoude en Leiderdorp.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partij levert een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland
De Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen tussen het hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten: Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van afvalstoffenheffing uit.

Effectindicatoren bij 5A Verharde openbare ruimte

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 5A1 Schoon, heel en veilig						
5A1.a Rapportcijfer onderhoud openbare ruimte	7,0 (2021) 7,1 (2023) 7,1 (2025)	7,1	-	7,1	-	Stadsenquête
5A1.b Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' zwerfvuil ervaart	45% (2021) 36% (2023) 31% (2025)	39%	-	39%	-	Stadsenquête
5A1.c Gemeten kwaliteitsniveau 'zwerfvuil'	(2023) B (2024) B (2025)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.d Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' hondenpoep ervaart	23% (2021) 18% (2023) 16% (2025)	25%	-	25%	-	Stadsenquête
5A1.e Gemeten kwaliteitsniveau 'hondenpoep'	A (2023) A (2024) A (2025)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.f Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' onkruid ervaart	17% (2021) 18% (2023) 13% (2025)	25%	-	25%	-	Stadsenquête
5A1.g Gemeten kwaliteitsniveau 'onkruid'	B (2023) B (2024) B (2025)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.h Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' drijfvuil ervaart	23% (2021) 19% (2023) 14% (2025)	25%	-	25%	-	Stadsenquête
5A1.i Gemeten kwaliteitsniveau 'drijfvuil'	A (2023) A (2024)) B (2025)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.j Percentage inwoners dat het onderhoud van straten en wegen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt **	69% (2021) 69% (2023) 70% (2025)	68%	-	68%	-	Stadsenquête
5A1.k Gemeten kwaliteitsniveau verharding	B (2023) B (2024) B (2025)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.l Percentage inwoners dat het onderhoud van straatmeubilair als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	61% (2021) 67% (2023) 69% (2025)	70%	-	70%	-	Stadsenquête

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
5A1.m Gemeten kwaliteitsniveau 'straatmeubilair'	B (2023) B (2024) B (2025)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte

Beleidsterrein 5B Openbaar water

Water is een belangrijke kwaliteit in Leiden en heeft verschillende functies. Het watersysteem in West-Nederland, en dus ook in Leiden, is belangrijk voor de aan- en afvoer van water. Voor alle functies in de stad is het van belang dat er genoeg, maar ook niet teveel water is. Verder staat het volgende in de Omgevingsvisie Leiden 2040: "Openbaar water heeft niet alleen een recreatief, maar ook een functioneel nut. Het heeft een transportfunctie, kan warmte / koude opslaan, de stad koelen en overtollig water na hevige regenval opvangen." Naast het in stand houden van het watersysteem is ook de verbetering van de waterkwaliteit een belangrijke opgave. Hiervoor beperken we oa vervuiling door overstorten en leggen we natuurvriendelijke oevers aan en stimuleren we de groei van waterplanten, wat ook bijdraagt aan het versterken van de biodiversiteit.

Doelen en prestaties bij 5B Openbaar water

Doel	Prestatie
5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit	5B1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit
	5B1.2 Beheren openbaar water en riolering
5B2 Stimuleren van een doelmatig gebruik van het openbaar water	5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water
	5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen
	5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen
	5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water

5B1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit

In het kader van de Omgevingswet en de uitwerking van het Groen-Blauwe raamwerk is een verkenning uitgevoerd voor het water in Leiden vanuit het principe *Water en Bodem Sturend*. Samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland is zowel gekeken naar de verwachtingen ten aanzien van waterbeheer en klimaatverandering en naar de mogelijkheden voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Een goede waterkwaliteit is belangrijk voor de biodiversiteit en volksgezondheid. We doen onderzoek naar de waterkwaliteit, onder andere samen met de universiteit. Het herstel van waterplanten speelt hierin een belangrijke rol, in combinatie met het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Dit wordt ook meegenomen in de verdere samenwerking met het Hoogheemraadschap van Rijnland. Doelstellingen voor waterkwaliteit zijn nu nog niet concreet vastgelegd in beleid, maar dit wordt te zinnertijd meegenomen in de omgevingswetinstrumenten, waaronder een omgevingsprogramma voor het Groen-Blauw raamwerk. Een omgevingsprogramma leent zich goed voor het vastleggen van doelen en ambities en voor de programmering van uitvoeringsmaatregelen.

5B1.2 Beheren openbaar water en riolering

Beheren Openbaar Water

Beheer en onderhoud aan de watergangen waar de gemeente voor verantwoordelijk is doen we om de waterkwantiteit te borgen en de waterkwaliteit te verbeteren conform de "Legger" en Onderhoudsverordening van het Waterschap. We verwerken de vrijgekomen biomassa duurzaam bij een erkende verwerkingsinstallatie, of als dat kan in het terrein. De werkzaamheden worden verricht conform het ecologisch werkprotocol soortbescherming. De volgende activiteiten voeren we in 2027 uit:

- schouwen en schonen van 1,6 km² aan watergangen;
- op hotspots bladvissen;
- hotspots bladvissen baggeren watergangen baggercluster 2026-2027;
- monitoren en onderhouden van 19 fonteinën;
- reinigen van duikers en waar nodig herstellen.

Beheren Openbare Riolering

Het doel is het duurzaam beschermen van de volksgezondheid, het afvoeren van afvalwater en hemelwater en het reguleren van de grondwaterstand. Overeenkomstig het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 wordt onderstaand regulier en groot onderhoud verricht:

- reiniging en inspectie van circa 54 km vrij-verval riolering;
- reinigen van rioolgemalen;
- reinigen kolkafvoerleidingen;
- onderhoud zinker- en gemaalschuiven;
- reinigen circa 43.000 straat- en trottoirkolken;
- het renoveren van 14 gemalen.

In de duurzame wijkvernieuwingen wordt een ondergronds klimaatrobuust gescheiden systeem aangelegd. Hiermee wordt (gemengd) afvalwater getransporteerd naar zuivering, regenwater vertraagd op oppervlaktewater afgevoerd en grondwaterstand gereguleerd. De energietransitie wordt middels ruimtereservering meegenomen in het project. Bovengronds wordt de openbare ruimte klimaat-adaptief, biodivers en groener ingericht. Bij aanbestedingen worden duurzaamheid, hergebruik van materiaal en circulariteit opgenomen. De voortgang van de duurzame wijkvernieuwingen verloopt voorspoedig. In 2027 worden vier onderdoorgangen water-robuuster gemaakt. Met aantal mobiliteitsprojecten wordt “werk met werk” gemaakt zoals Lammenschansweg – Stationsgebied e.o. – Morsweg – Groene Loper.

5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water

In de visie op de Bezoekerseconomie is ervoor gekozen om niet in te zetten op grootschalige stimulering van het watertoerisme. Bezoekers met sloepen weten de stad immers al voldoende te vinden. In de [brief aan de raad](#) over het water in Leiden geeft het college aan dat een goede balans tussen het gebruik van het water en het waarborgen van de natuurlijke waterfuncties, zoals het afvoeren van overtollig water bij hevige regenval, noodzakelijk is. Ook schoon water voor mens en natuur speelt hierbij een belangrijke rol. Dit wordt verder uitgewerkt binnen het stadsbrede thema Groen-Blauw Raamwerk binnen de Omgevingsvisie. Via communicatie voor goed vaargedrag en handhaving wordt ingezet om dit vaarverkeer in goede banen te leiden.

5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen

In 2027 wordt in de Passantenhaven en de Charterhaven (langs de Zijlsingel) het jaarlijkse klein onderhoud uitgevoerd. Voor het overnachten in de haven int de gemeente havengelden. Door het nieuwe digitaal betalingssysteem en betere handhaving middels het Havenreglement, is de verwachting dat de inkomsten hoger worden en transparant geregistreerd. Daarnaast zorgt de gemeente in de havens voor een goed functionerende douche en toiletvoorziening. Dit betekent o.a. een jaarlijkse controle op legionella. Hierbij streven we naar het predicaat van de Blauwe Vlag.

5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen

De gemeente publiceert ieder kwartaal een lijst met vrije ligplaatsen voor pleziervaartuigen. Inwoners van Leiden die zich hebben geregistreerd op de wachtlijst kunnen hun interesse voor een vrije ligplaats kenbaar maken. De ligplaats wordt vervolgens vergund aan de inwoner die het hoogst op de wachtlijst staat. Aanvragen voor ligplaatsen voor bedrijfsvaartuigen worden op dit moment nog niet verdeeld. Dit komt doordat nader onderzoek nodig bleek naar de vraag of ligplaatsvergunningen voor bedrijfsvaartuigen moeten worden aangemerkt als schaarse vergunningen. Naar verwachting zijn de lotingssystematiek en het bijbehorende beleidskader medio 2027 gereed en kunnen de ligplaatsen worden uitgegeven.

5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water

Om overlast op het water te beperken, wordt door gemeentelijke handhavers nauw samengewerkt met de politie en andere partners op het water. De inzet van Handhaving op het water wordt bepaald in de Visie op Handhaving 2025-2028 en het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma Handhaving (UPH). Met oog op de beperkte bevoegdheden is deze inzet vooral preventief ingestoken. Het toezicht op het water blijft bestaan, maar wordt met een lagere frequentie opgepakt. Daarnaast wordt nog steeds ingezet op de handhaving op de ligplaatsenvergunningen van bedrijfs- en pleziervaartuigen en op het verwijderen van wrakboten. In 2027 wordt de huidige boot vervangen voor een elektrische boot. Deze vervanging is noodzakelijk omdat de huidige boot aan het einde van de afschrijving zit. Er wordt gekozen om de boot te vervangen voor een elektrische boot om zo invulling te geven aan de duurzaamheidsambities van de gemeente.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partij levert een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland
De Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen tussen het hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten: Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van de riool- en waterzorgheffing uit.

Effectindicatoren bij 5B Openbaar water

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 5B2 Verbeteren waterkwaliteit						
5B2.a Percentage inwoners dat het onderhoud van watergangen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	70% (2021) 71% (2023) 69% (2025)	66%	-	66%	-	Stadsenquête
Doel 5B3 Recreatieve waarde water vergroten						
5B3.a Rapportcijfer door Leidenaren voor de recreatieve kwaliteit van groen en water in Leiden	7,2 (2021) 7,0 (2023) 7,3 (2025)	7,3	-	7,3	-	Stadsenquête

Beleidsterrein 5C Openbaar groen en biodiversiteit

Een groene leefomgeving is belangrijk voor bewoners en bedrijven in een verstedelijkte stad als Leiden. Zeker wanneer er woningen bijkomen is het belangrijk dat er in die omgeving ook groene plekken zijn, waar bewoners kunnen verblijven en recreëren. Een groene inrichting draagt daarnaast ook bij aan de belangrijke opgaven als het behouden en versterken van de biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Verder is het belangrijk het groen in Leiden en het groen in de regio te verbinden zodat dieren en planten zich kunnen verplaatsen en burgers via groen naar het ommeland kunnen reizen.

Het college heeft zich tot doel gesteld om Leiden in de collegeperiode 2022-2026 zichtbaar groener te laten worden. Dit kan door de kwaliteit van het groen te verbeteren, door leefgebieden van planten en dieren te verbinden en door het toevoegen van extra groen, in een stad die tegelijkertijd werkt aan het toevoegen van veel extra woningen. Daarnaast heeft het college zich tot doel gesteld om meer en beter leefgebied voor flora en fauna te maken en door een bijdrage te leveren aan het klimaatadaptiever inrichten van Leiden.

Doelen en prestaties bij 5C Openbaar groen

Doel	Prestatie
5C1 Ontwikkelen en beheren van het openbaar groen	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid stedelijk en regionaal groen
	5C1.2 Renoveren en herinrichten parken
	5C1.3 Beheren openbaar groen
	5C1.4 Behandelen kapvergunningen
	5C1.5 Aanleggen Singelpark
	5C1.6 Beheren Oostvlietpolder
5C2 Bevorderen biodiversiteit	5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit
5C3 Bevorderen dierenwelzijn	5C3.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn

5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid stedelijk en regionaal groen

PanoramaPark

Op basis van het Beleidsakkoord 2022 – 2026 Samenleven in Leiden is gestart met het PanoramaPark, een groene ring meer door en langs de buitenrand van de stad. Er wordt gewerkt aan het Ontwikkelkader voor het PanoramaPark. Naar verwachting zal de realisatie zeker 20 jaar in beslag nemen, waarbij de eerste delen al de komende jaren worden uitgevoerd. Bij het uitvoeren van projecten zal worden aangesloten bij al lopende trajecten en bijbehorende gereserveerde financiering. Verder wordt onderzocht of er regionaal, provinciaal of rijksge geld beschikbaar kan komen voor deelprojecten. Het groenfonds binnen de Regionale InvesteringsAgenda van Holland Rijnland is hiervoor een mogelijkheid, net als middelen uit het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied of de Novex.

Nationaal Park Hollandse Duinen

In 2026 heeft het Nationaal Park Hollandse Duinen een definitieve status als Nationaal Park gekregen. In 2027 worden de communicatie activiteiten voortgezet; doel is bezoekers te verleiden om niet alleen de duinen te bezoeken maar ook andere gebieden als de landgoederen en de steden die grenzen aan het Nationaal Park, zoals Leiden.

Westflank / Holland Rijnland: Groen-Blauw Verbindt

Vanuit de Regionale investeringsagenda van Holland Rijnland zijn er middelen voor planvorming van een groen-blauw raamwerk in de regio, voortbouwend op zowel het Leidse groen-blauw raamwerk en het PanoramaPark. De middelen uit de RIA worden binnen het project Groen-Blauw Verbindt gebruikt om een aantal haalbaarheidsstudies uit te voeren voor groene ringen, groene randen en groene vingers. Op basis van deze haalbaarheidsstudies kunnen later middelen gezocht worden voor de realisatie en wordt gezocht naar meekoppelkansen in lopende projecten.

Groene Hoofdstructuur

De Groene Hoofdstructuur zoals vastgelegd in het Uitwerkingsplan uit 2018 (en geactualiseerd in 2022) is grotendeels gereed. De laatste projecten worden in 2026 uitgevoerd of worden meegenomen in bijvoorbeeld de realisatie van het PanoramaPark en het groen-blauwe raamwerk.

5C1.2 Renoveren en herinrichten parken

Leiden heeft veel parken. Om de kwaliteit van deze parken te behouden, te versterken en aan te passen aan nieuwe behoeften, heeft Leiden een Investeringsprogramma Parken (IP Parken), waarin middelen zijn

gereserveerd om ieder jaar één of meerdere parken te renoveren. Aan de hand van de evaluaties van de beheerplannen wordt jaarlijks bepaald welke parken in aanmerking komen voor een grootschalige onderhoudsbeurt. Het doel is om de parken in goede conditie te houden door deze ongeveer eens in de 25 jaar te renoveren (cyclus in beheerplannen). De gefaseerde renovatie in Polderpark Cronesteyn loopt nog door tot 2029. Verder wordt er gewerkt in het Merenwijkpark en het Hooghkamerpark, en worden in de komende periode renovaties opgestart in het Korte Vlietpark fase 2, het Roomburgerpark en het Stevenspark.

5C1.3 Beheren openbaar groen

Bij het (her)planten van bomen kijken we naar de juiste soort op de juiste plaats. Hierbij spelen de ecologische waarde, klimaatbestendigheid, toekomstbestendigheid, standplaats, esthetische waarde en welke soorten er weinig in de stad aanwezig zijn een rol.

We verwachten eind 2027 de achterstand van de kwarrende (zieke of niet groeiende) bomen te hebben ingelopen. Afhankelijk van de resultaten van de inspecties zullen naar schatting in 2027 meer dan 2000 bomen vervangen moeten worden. Dit gaat niet lukken dus een deel van de bomen wordt naar 2028 e.v. doorgeschoven waar mogelijk. De vervanging van deze bomen komt de gezondheid en kwaliteit van het totale bomenbestand in Leiden ten goede. Ook werken we in 2027 verder aan het verbeteren van de kwaliteit van het bomenbestand door extra voedsel in de bodem te brengen en door bij droge periodes (indien nodig) water te geven. De pilot met watersensoren geeft aan waar dat nodig is. Het verbeteren van de biodiversiteit wordt in 2027 voortgezet door ecologisch te maaien, door waar mogelijk gazons om te vormen naar bermen, door een andere maaifrequentie of door mozaïekbeheer (vlakken wel maaien en vlakken niet maaien zodat niet alles volledig kaal is) of door plantenvakken om te vormen naar bloemrijke bermen. Hierbij is van belang dat er een balans is tussen het draagvlak bij inwoners en de ecologische kwaliteit.

De Japanse duizendknoop wordt zesmaal per jaar behandeld om hem onder controle te houden. Daarnaast monitoren we de ervaringen en behaalde resultaten in Nederland met alternatieve vormen van bestrijding door onder andere de bladvlo die de natuurlijke vijand is van de Japanse duizendknoop.

5C1.4 Behandelen kapvergunningen

Het stedelijk groen is waardevol en het bomenbestand wordt gezien als ruimtelijke kwaliteit. Bij ruimtelijke ingrepen wordt vanaf de initiatieffase al zorgvuldig gekeken hoe bomen behouden kunnen blijven. Pas in het uiterste geval wordt tot kap overgegaan.

5C1.5 Aanleggen Singelpark

Het Singelpark is een project van en voor de bewoners, en maakt onderdeel uit van het Groen-Blauwe raamwerk. Het is een groene omlijsting van de historische binnenstad, een park waar Leiden zich mee op de kaart zet. Vele inwoners en bezoekers van Leiden kunnen genieten van het rondje Singelpark. De herinrichting van de Jan van Houtkade loopt volop. Vergroening van de Wereldtuin bij het Wereldmuseum is gestart in 2026 en wordt de komende jaren afgerond. Het Museum betaalt een groot deel van de vergroening zelf met de inzet van crowdfunding, en heeft daarnaast bijdragen ontvangen van de provincie Zuid-Holland, van Holland Rijnland en van de gemeente Leiden. Verder heeft de Vereniging Vrienden van het Singelpark in 2025 een driejarige subsidie van de gemeente ontvangen, die zij onder andere inzetten voor tuinieren op hoogte in het Lakenpark, de realisatie van een Singelpunt en natuur- en milieueducatie.

5C1.6 Beheren Oostvlietpolder

In onze Omgevingsvisie 2040 is benoemd dat de Oostvlietpolder groen blijft en dat dit één van de weinige locaties is in Leiden waar we kunnen investeren in natuur. In 2026 zijn de werkzaamheden voor WarmtelinQ in de Oostvlietpolder gestart. Deze lopen naar verwachting door in 2027. Verder wordt uitvoering gegeven aan een aantal maatregelen ter verbetering van de natuurwaarden (als onderdeel van het project Verbeteren natuurwaarden), in samenhang met recreatieve voorzieningen.

5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit

We richten ons op het versterken van de biodiversiteit in zeven verschillende leefgebieden in de stad (natuurvriendelijke oevers, kruidenrijk grasland, straatgroen, bosplantsoen, natuurvriendelijke bebouwing, weidevogelgebied en de kademuur). Begin 2026 is een uitvoeringsbesluit per leefgebied vastgesteld met uitvoeringsplannen per leefgebied. In de periode 2026-2029 worden de uitvoeringsplannen uitgewerkt en uitgevoerd. Het beheer wordt daarnaast meer ecologisch ingevuld door uitvoering te geven aan de gedragscode soortbescherming voor gemeente, waarvoor in 2026 een voor Leiden toepasbare uitwerking is vastgesteld. Ook wordt specifiek gewerkt aan het versterken van leefgebied van beschermde soorten die in gebouwen voorkomen – zoals huismussen en vleermuissoorten – in het kader van het soortenmanagementplan. Met dit soortenmanagementplan wordt de biodiversiteit versterkt én wordt veel tijd en geld bespaard voor natuurvergunningen rondom renovatie-, isolatie-, en nieuwbouwprojecten in de stad. In 2027 geven we verder invulling aan het vastgestelde beleid voor natuurinclusief ontwikkelen.

5C3.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn

In 2027 worden binnen de gemeente gerichte en zichtbare stappen gezet om dierenwelzijn en de kwaliteit van de openbare ruimte te versterken, dit in lijn met de in 2025 vastgestelde Nota Dieren. In 2026 is

het hondenlosloopbeleid geëvalueerd en dit leidt mogelijk tot aanpassingen in de openbare ruimte. Bij de eventuele herinrichting en verbetering van de losloopgebieden voeren we waar mogelijk fysieke verbeteringen uit om de kwaliteit en veiligheid van deze zones te vergroten. Zo worden deze toekomstbestendiger en gebruiksvriendelijker voor zowel honden als hun eigenaren. De subsidie voor de dierenambulance wordt omgezet naar een contract of dienstverleningsovereenkomst, waarmee de regionale samenwerking wordt versterkt én de financiële relatie met de dierenambulance en het Vogelasiel Leiden duurzaam wordt geborgd. Deze contractvorm biedt de dierenambulance de zekerheid om een stabiele en continu beschikbare dienst te kunnen blijven leveren. De eerste voorbereidingen hiervoor zijn halverwege 2026 gestart. Daarnaast wordt een plan voor het hertenkamp en de volière ontwikkeld en uitgevoerd, gericht op toekomstbestendige voorzieningen en verbeterd dierenwelzijn op deze locaties. Tot slot wordt de informatie over dieren op de gemeentelijke website uitgebreid, zodat inwoners beter worden geïnformeerd over regels, voorzieningen en gemeentelijke projecten.

Effectindicatoren bij 5C Openbaar groen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 5C1 Ontwikkelen en beheren van het openbaar groen						
5C1.a Percentage inwoners dat het onderhoud van groen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	72% (2021) 77% (2023) 72% (2025)	73%	-	73%	-	Stadsenquête
5C1.b Aantal hectare groen*	482 (2022) 483 (2023) 470 (2025)	≥474	≥474	≥474	≥474	GeoVisia
5C1.c Rapportcijfer door Leidenaars voor de recreatieve kwaliteit van groen en water in de omgeving van Leiden	7,9 (2021) 7,8 (2023) 7,7 (2025)	7,7	-	7,7	-	Stadsenquête
5C2 Bevorderen biodiversiteit						
5C2.a Het percentage gemeten dieren met een stabiele of positieve trend sinds 2004**	50% (2021) 49% (2023) 47% (2025)	50%	50%	50%	50%	Stadsnatuurmeetnet
5C2.b Voor planten: het percentage van de gemeten doelecotopen met een stabiele of positieve trend sinds 2004	69% (2022) 62% (2024)	55%	55%	55%	55%	Stadsnatuurmeetnet

* Zoals toegelicht bij de groenrapportage 2021 wordt voor deze indicator het beheersysteem Geovisia van de gemeente gebruikt. Het betreft het groenareaal in eigendom van de gemeente.

** Omdat het college biodiversiteit belangrijk vindt, zijn er nu voor het eerst cijfers opgenomen die echt iets zeggen over hoe het ervoor staat. Dat helpt het college en uw raad om beter te kunnen sturen. Toch zijn cijfers alleen niet genoeg — biodiversiteit is complex en vraagt om uitleg. Die geeft het college via de jaarlijkse rapportages van het stadsnatuurmeetnet, die openbaar beschikbaar zijn (via: <https://leiden.incijfers.nl/Onderzoeksbank/--Ruimtegebruik-en-duurzaamheid>). Op basis van die rapporten kiest het college jaarlijks welke maatregelen nodig zijn. De laatste jaren is er vooral geïnvesteerd in meer struiken, struwelen en natuurvriendelijke oevers, omdat die volgens de metingen de meeste aandacht nodig hebben. Het college verwacht dat de resultaten hiervan de komende jaren steeds meer zichtbaar worden in betere biodiversiteitscijfers. Daarnaast werkt het college samen met ecologen aan een nieuw adviesrapport over de biodiversiteit in Leiden, met daarin nieuwe voorstellen om waar nodig bij te sturen. Dat rapport wordt in het derde kwartaal met de gemeenteraad gedeeld. Op basis van al deze informatie is het vervolgens aan uw raad om te besluiten of u samen vindt dat het college genoeg doet voor de biodiversiteit.

Beleidsterrein 5D Milieu en duurzaamheid

Dit beleidsterrein omvat alle activiteiten binnen dit programma die gericht zijn op de functionaliteit van de openbare ruimte voor duurzaamheids- en milieuaspecten, voor zover ze geen plek hebben gekregen bij de beleidsonderdelen circulaire economie (programma 3), duurzame mobiliteit (programma 4), klimaatadaptatie en biodiversiteit (programma 5), energietransitie (programma 6) en duurzame verstedelijking (programma 6). De gemeente Leiden heeft ten aanzien van milieu de gemeentelijke taken en bevoegdheden op grond van milieuwetgeving overgedragen aan de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland. Het Algemeen Bestuur van de Omgevingsdienst stelt de kaders vast waarbinnen de milieudoelstellingen voor Leiden worden gerealiseerd. Het doen van investeringen in het verbeteren van de lokale milieukwaliteit is evenwel een lokale aangelegenheid.

Doelen en prestaties bij 5D Duurzaamheid

Doel	Prestatie
5D1 De stad behouden voor toekomstige generaties door het tegengaan en voorkomen van aantasting van het leefmilieu.	5D1.1 Milieubeheer algemeen
	5D1.2 Uitvoeren geluidsanering
	5D1.3 Uitvoeren bodemsanering
	5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid

5D1.1 Milieubeheer algemeen

Omgevingsdienst West-Holland

De Omgevingsdienst West-Holland voert de algemene milieutaken voor de gemeente Leiden uit. Een groot deel betreft het reguliere werk rondom de wettelijke taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast adviseert de Omgevingsdienst over milieuaspecten bij ruimtelijke planvorming en is de dienst actief op het brede terrein van veiligheid, milieu en duurzaamheid. Hierbij gaat het om onderwerpen als gevaarlijke stoffen, bodem- en luchtverontreiniging, geluid- en geurhinder, omgevingsveiligheid, en energie- en waterbesparing. In 2027 werkt de gemeente wederom constructief en nauw samen met de Omgevingsdienst aan de verdere uitwerking van het Omgevingsplan. Daarnaast wordt steeds intensiever met de Omgevingsdienst samengewerkt op het thema ondermijning.

Leidse Milieuraad

De gemeente Leiden wordt voor haar milieu- en duurzaamheidsbeleid geadviseerd door de Leidse Milieuraad (LMR). De LMR is een onafhankelijk adviesorgaan van het college en adviseert gevraagd en ongevraagd over de duurzaamheidsaspecten van het gemeentelijk beleid. Duurzaamheid wordt ruim opgevat en omvat milieu gerelateerde, sociale en economische aspecten. De Leidse Milieuraad heeft een [advies voor de nieuwe raadsperiode](#) uitgebracht.

Milieu binnen de Omgevingswet

Het onderwerp 'milieu' heeft binnen de Omgevingswet een expliciete rol gekregen. Tegelijkertijd wordt het verband tussen milieu en gezondheid hierbij steeds prominenter. Om aan de wettelijke, en eventueel ook verdergaande gezondheids-, normen te kunnen voldoen is beleid nodig om adequate afwegingen te maken voor het gebruik van de schaarse ruimte. Een schone (qua milieu) fysieke leefomgeving is een voorwaarde om de gezondheid van onze inwoners voldoende te beschermen. Het afwegingskader voor geluid en geur in de Omgevingswet vraagt om een lokaal beleid. Gezien de sterke samenhang met het thema lucht is gestart met de actualisatie van het geluidbeleid (uit 2004) en dit te integreren met de thema's lucht en geur in één Omgevingsprogramma Lucht, geur en geluid. Dit omgevingsprogramma zal naar verwachting begin 2027 door het college worden vastgesteld. Tevens wordt een geluidbelastingkaart vastgesteld conform de Omgevingswet, deze kaart geeft de geluidsbelasting weer in decibel (dB).

5D1.2 Uitvoeren geluidsanering

Leiden als fijne en gezonde stad om in te wonen, te werken en te leven betekent onder andere minder geluidsoverlast en een verbetering van de luchtkwaliteit. In het Omgevingsprogramma lucht, geur en geluid worden daartoe maatregelen opgenomen. Daarnaast draagt ook het uitvoeren van geluidsaneringsprojecten bij aan een vermindering van de geluidsoverlast. Bij de geluidsaneringsprojecten is er sprake van woningen die door het verkeerslawaaï een te hoge geluidsbelasting hebben. De geluidsbelasting is dusdanig hoog dat deze woningen op een landelijke lijst staan. Deze woningen komen in aanmerking voor een gevelisolatieonderzoek om te bepalen of het geluidniveau in de woning voldoet aan de wettelijke norm van 43 dB. Bij overschrijding van deze norm komt de woning in aanmerking voor geluidwerende gevelmaatregelen. De proceduretijd voor geluidsanering verschilt per project maar kan vanwege de huidige economische omstandigheden 5 tot wel 10 jaar duren. Er is een lange wachttijd voor de gevelisolatieonderzoeken vanwege een beperkt aantal gespecialiseerde adviesbureaus. Ook is er een wachtlijst bij aannemers voor het uitvoeren van geluidwerende

gevelmaatregelen. Voor deze zogeheten saneringslijsten is subsidie van het Rijk beschikbaar gesteld. Alle Leidse woningen die op deze landelijke saneringslijst staan zijn opgenomen in een project en hiervoor is projectsubsidie aangevraagd en ontvangen. Deze projecten worden de komende jaren uitgevoerd waarbij het gaat om geluidwerende gevelmaatregelen en soms ook maatregelen aan de weg. De projectbegeleiding van de sanering vindt plaats door de Omgevingsdienst.

5D1.3 Uitvoeren bodemsanering

Het uitvoeringsprogramma voor bodemsanering wordt door de gemeente Leiden opgesteld en vormt een onderdeel van het Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond 2024-2030. In Leiden vindt de aanpak van bodemverontreiniging plaats via twee sporen. Enerzijds wordt zoveel mogelijk gesaneerd in samenloop met bouw- of herinrichtingsplannen. Daarmee wordt de omgevingskwaliteit integraal verbeterd. Anderzijds worden locaties aangepakt op grond van milieuhygiënische urgentie (spoedlocaties). De Omgevingsdienst voert de taak bodemsanering voor de gemeente en waar nodig in afstemming met de gemeente uit.

5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid

Projectadvisering

Op de verschillende duurzaamheidsthema's is er beleid en wordt er beleid ontwikkeld. Dit beleid moet worden toegepast en uitgevoerd. Om ervoor te zorgen dat dit gebeurt, wordt het adviseren bij projecten integraal vormgegeven. Hierdoor wordt het duurzaamheidsbeleid meegenomen in projecten en tot uitvoering gebracht. Daarnaast zijn voor de programma's Klimaatadaptatie en biodiversiteit, energietransitie en circulaire economie uitvoeringsprogramma's opgesteld.

Duurzame gebiedsontwikkeling Spoorzone

Met de Duurzaamste Kilometer is duurzaamheid in de Spoorzone op de kaart gezet en is de Green Deal door vele betrokken stakeholders ondertekend. Hoewel de Duurzaamste Kilometer als zelfstandige organisatie per 2024 is gestopt, blijven de hoge duurzaamheidsambities bestaan. De ambities van de Duurzaamste Kilometer zijn inmiddels verankerd in de gebiedsvisies Schipholweg en Stationsgebied. Daarnaast zijn in de kaderbrief 2023 middelen gevraagd om vanaf 2024 gebiedsgericht te sturen. Duurzaamheid is daarbij 1 van de belangrijkste thema's waarbij gestuurd wordt om de ambities van de vastgestelde gebiedsvisies te realiseren. The Field manifesteert zich steeds meer als de ontmoetingsplek om te experimenteren en leren over duurzame gebiedsontwikkeling en neemt daarmee de rol van de DZKM over.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partij levert een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Omgevingsdienst West-Holland	
Motieven en doelen deelname GR	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van delen van de Omgevingswet, en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie Zuid-Holland bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.
Kansen	- Het verder bekwamen als centrum voor kennis- en advies, vergunningverlening en handhaving & toezicht. - De Omgevingswet biedt de ODWH een kans om de dienst zich als adviesdienst te profileren voor de regio.
Risico's (top 3)	- Een mogelijk hogere bijdrage aan de Omgevingsdienst West Holland dan de vastgestelde begroting. - Imagoschade voor de omgevingsdienst; negatieve beeldvorming kan ontstaan. - Onvoldoende robuustheid van de Omgevingsdienst West-Holland.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2027	Vanuit het Interbestuurlijk programma versterking Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving-stelsel (IBP-VTH) is een pakket opgeleverd ter versterking van het VTH-stelsel. Doelstellingen hierbij zijn onder meer het robuust maken van alle omgevingsdiensten en de ontwikkeling van een landelijk digitaal VTH-stelsel. Een omgevingsdienst is robuust wanneer deze voldoet aan een set van zes kritische prestatie-indicatoren (kpi's) en zes randvoorwaarden. De ODWH is in 2026 robuust bevonden. De komende jaren staan in het teken van borging en doorontwikkeling van het VTH-stelsel. De laatste jaren is ondermijning een belangrijk thema geworden. Daarom werkt de ODWH steeds actiever samen met diverse partners en andere omgevingsdiensten om het team Bibob nog beter te faciliteren. Het doel is met een integrale benadering van de opsporing van verborgen criminaliteit in de regio de ondermijnende invloed tegen te gaan. Tevens is er aandacht voor het verder ontwikkelen van de ODWH op het gebied van informatievoorziening en datakwaliteit. Voor de werving van personeel werkt de ODWH intensief samen met de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. Andere belangrijke doelen hierbij zijn om de dienst te verjongen en de kosten van inhuur te beperken.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2027	Zienswijze Begroting 2028 en MJR 2029-2031
Bijdrage 2027	€ 3.845.000 (begroting 2027)
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Toelichting effectindicator luchtkwaliteit

Jaarlijks worden de omgevingswaarden (normen) voor luchtkwaliteit gemonitord. Bij (dreigende) overschrijding van de luchtkwaliteitsnormen moet een omgevingsprogramma worden opgesteld. Momenteel worden de normen niet overschreden.

Effectindicatoren bij 5D Milieu en Duurzaamheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 5D1 Werken aan een duurzame stad						
5D1.a Aantal hoofdwegen* met stikstofgehalte >35 µg/m³	1 (2023)** 0 (2024) 0 (2025)	0	0	0	0	CIMLK

* De 23 gemeentelijke hoofdwegen zijn: Churchillaan, Dr Lelylaan, Haagweg, Haagse Schouwweg, Herenstraat, Hoge Rijndijk, Hooigracht, Kanaalweg, Kooilaan, Lammenschansweg, Langebrug, Langegracht, Levendaal, Noordeinde, Oranjeboomstraat, Plesmanlaan, Schipholweg, Stevenshofdreef, Tunnelmond Schipholweg / Stationsweg, Vrijheidslaan, Willem de Zwijgerlaan, Willem v d Madeweg, Zijlsingel.

** Dit betrof de tunnelmond van de Willem de Zwijgerlaan bij de Kooilaan.

Beleidsterrein 5E Klimaatadaptatie

In 2023 is het Uitvoeringsprogramma 2023-2026 "Samen maken we Leiden groener, gezonder en klaar voor de toekomst", vastgesteld. De ambitie is om in 2050 een klimaatbestendige stad te zijn, waarbij Leiden zichtbaar groener is geworden en de biodiversiteit is versterkt. We kiezen voor een aanpak waarbij we parallel aan het verdere onderzoek naar de gevolgen van het veranderende klimaat voor Leiden ook al concrete zichtbare resultaten in de stad realiseren. Een vervolg op het uitvoeringsprogramma zal meegenomen worden in de nieuwe omgevingswetinstrumenten.

We geven uitvoering aan twee subsidieregelingen voor het ontharden en vergroenen van tuinen en daken. Namelijk de subsidieregeling Groene tuinen en daken Leiden voor particulieren en huurders die in 2026 is vastgesteld, en een nog op te stellen subsidieregeling voor woningcorporaties. We wachten de landelijke ontwikkelingen af met betrekking tot het uitvoeren van stresstesten en bepalen dan of we op lokaal niveau nieuwe stresstesten gaan uitvoeren.

Doelen en prestaties bij 5E Klimaatadaptatie

Doel	Prestatie
5E1 Beperken van effecten van extreme neerslag, langdurige droogte en hittestress; betrekken bewoners en ondernemers bij klimaatverandering	5E1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid klimaatadaptatie

5E1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid klimaatadaptatie

De uitvoering van klimaatadaptatieve maatregelen nemen we mee bij de realisatie van projecten, zoals de wijkvernieuwingen, maar ook bij andere projecten. Bijvoorbeeld bij de infrastructurele projecten en gebiedsontwikkelingen proberen we klimaatadaptatie gelijk mee te nemen. Dit doen we door de vastgestelde richtlijnen klimaatadaptief bouwen mee te geven aan de projecten. De kosten hiervan worden gedekt door de riool- en waterzorgheffing. Waar nodig worden deze kosten voor de lopende projecten worden verwerkt in het Meerjaren Investeringsprogramma.

Om bewoners te stimuleren ook klimaatadaptatieve maatregelen te nemen hebben we naar aanleiding van de vastgestelde riool- en waterzorgheffing een uitgebreidere regeling voor klimaatadaptatieve maatregelen opgezet. Voor woningcorporaties wordt een aparte subsidieregeling opgezet, met klimaatadaptatieve maatregelen die goed aansluiten bij de opgave en de schaal van corporaties. Deze regeling gaat in 2027 in. De gemeente Leiden heeft verschillende panden met zeer verschillende functies in bezit, waar mogelijk gevolgen kunnen ontstaan door klimaatverandering (hitte, droogte, regenwateroverlast). De urgentie voor klimaatadaptatie wordt gezien, al is er geen volledig overzicht en ook nog geen risico-inschatting. De uitwerking Routekaart voor verduurzaming, die met name is gericht op de energietransitie, biedt ruimte om klimaatadaptatie eraan toe te voegen. Bijvoorbeeld op een locatie waar sprake is van overlast of waar een meekoppelkans is. Dit sluit aan bij de strategie die we hanteren op het gebied van klimaatadaptatie. Welke maatregelen er daadwerkelijk mogelijk zijn, hangt mede af van de functie en de toekomst van het pand. Gekoppeld aan het Duurzaam Meerjaren onderhoudsplan wordt ook een klimaatrisico analyse gedaan en inzicht gegeven in mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden.

Effectindicatoren bij 5E Klimaatadaptatie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 5E Beperken van effecten van extreme neerslag, langdurige droogte en hittestress; betrekken bewoners en ondernemers bij klimaatverandering						
5E1.a Percentage inwoners dat vindt dat groen belangrijk is voor klimaatadaptatie*	69% (2023) 77% (2025)	-	-	-	-	Stadsenquête
5E1.b Percentage afkoppeling van hemelwaterriool van het vuilwaterriool.	18% (2024) 20% (2025)	21%	23%	23%	23%	GeoVisia

* In Hoofdstuk 7 van het Uitvoeringsprogramma "Leiden biodivers en klimaatbestendig" staat beschreven hoe we de komende jaren toewerken naar een monitoringssystematiek voor klimaatadaptatie.

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV 26.0026 Zienswijze Conceptbegroting 2027 en MJR 2028-2030, jaarstukken 2025 en kadernota 2027 Omgevingsdienst West Holland
- RV 25.0107 Wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020, met betrekking tot de passantenhaven
- RV 25.0100 Aanvraag uitvoeringskrediet duurzame wijkvernieuwing Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid fase 4
- RV 25.0097 Verordening op de heffing en invordering van riool- en waterzorgheffing Leiden 2026
- RV 25.0090 Verordening op de heffing en invordering van binnenhavengeld Leiden 2026
- RV 25.0089 Verordening op de heffing en invordering van afvalstoffenheffing Leiden 2026
- RV 25.0078 Intrekken Beleidsplan Openbare Verlichting 2013
- RV 25.0069 Wijziging van APV gemeente Leiden 2020 en de VFL Leiden 2020 mbt dieren, mobiliteit en het vaststellen van een nieuwe Deconstructieverordening
- RV 25.0055 Herziening ligplaatsenplan 2000
- RV 25.0039 Zienswijze Begroting 2026 en meerjarenraming 2027-2029 Omgevingsdienst West-Holland
- RV 25.0019 Aanvraag uitvoeringskrediet Duurzame Wijkvernieuwing Hart van Meerburg
- RV 25.0010 Visie op Handhaving Openbare Ruimte 2025-2028
- RV 25.0006 Verordening tot wijziging van de verordening op de heffing en invordering van precariobelasting Leiden 2025
- RV 24.0101 Centrumregeling Afvalbeheertaken Leidse regio
- RV 24.0100 Grondstoffennota 2024-2027 inspraak verwerkt
- RV 24.0097 Verordening op de heffing en invordering van riool- en waterzorgheffing Leiden 2025
- RV 24.0096 Verordening op de heffing en invordering van afvalstoffenheffing Leiden 2025
- RV 24.0073 Wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020, onderdeel leidingen
- RV 24.0053 Verordening op de heffing en invordering van Riool- en waterzorgheffing Leiden 2025
- RV 24.0046 Verordening duurzaamheidsleningen Leiden 2024
- RV 24.0039 15e wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 24.0032 Zienswijze Begroting 2025 en Meerjarenraming 2026-2028 Omgevingsdienst West-Holland
- RV 24.0031 14e wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 24.0010 Wensen en bedenkingen discussienota 'invoering Riool- en Waterzorgheffing'
- RV 24.0008 Aanvraag rijksbijdrage project 'NGE werkzaamheden fietsenstalling De Geus' en 'risicoanalyse NGE wijkvernieuwingen'
- RV 24.0006 Centrumregeling Afvalbeheertaken Leidse regio
- RV 24.0002 Verordening tot wijziging van de Algemene plaatselijke verordening gemeente Leiden 2020 (januari 2024)
- RV 23.0131 Wijziging op de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 -- najaar 2023, markten en terrassen en rectificatie vanwege samenloop
- RV 23.0125 Herinrichting Openbare Ruimte Verbeekstraat
- RV 23.0127 Vaststellen Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 Leidse Regio
- RV 23.0117 13de wijziging Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 23.0114 Regionale nota bodembeheer en oplegnotitie
- RV 23.0107 Verordening afvoer hemelwater en grondwater Gemeente Leiden 2023
- RV 23.0085 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 - najaar 2023 (mb.t. houtopstanden - bomen)
- RV 23.0076 Uitvoeringsbesluit Professorenwijk-Oost fase 2
- RV 23.0066 Agenda Autoluwe Binnenstad - Herinrichting openbare ruimte Noordeinde
- RV 23.0064 Uitvoeringsbesluit Jan van Houtkade/Koepoortsbrug
- RV 23.0060 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 -- najaar 2023 (m.b.t. reclame, overlast fietsen en terrassen)
- RV 23.0042 Aanbevelingen onderzoek 'Overig groen' of stadsnatuur? (Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp)
- RV 23.0040 Uitvoeringsbesluit openbare ruimte Sportpark De Vliet
- RV 23.0032 Uitvoeringsbesluit duurzame wijkvernieuwing Hoge Mors (fase 2 en 3)
- RV 23.0019 Uitvoeringsbesluit Duurzame wijkvernieuwing Raadsherenbuurt fase 2
- RV 23.0013 Kaderbesluit Duurzame wijkvernieuwing Hart van Meerburg
- RV 23.0003 Wensen en bedenkingen Uitvoeringsprogramma 2023 Handhaving openbare ruimte
- RV 22.0094 Uitvoeringsbesluit Openbare Ruimte Indoor Sportcentrum (ISC)
- RV 22.0086 Aanbevelingen Rekenkamercommissie Leiden Leiderdorp rapport 'Beleid en beheer van de riolering'
- RV 22.0075 Verordening op de heffing en invordering van riool- en waterzorgheffing Leiden 2025
- RV 22.0074 Verordening op de heffing en invordering van binnenhavengeld Leiden 2023
- RV 22.0071 Verordening op de heffing en invordering van afvalstoffenheffing Leiden 2023

- RV 22.0068 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2022
- RV 22.0048 12e wijziging van de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 22.0046 Aanwijzing leden Algemeen bestuur Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 22.0020 Wijziging legesverordening 2022
- RV 22.0018 Wijziging van de Algemene plaatselijke verordening gemeente Leiden 2020 (APV)
- RV 21.0148 Uitvoeringsbesluit Hoge Mors Fase1 Diamantplein Granaatplein en Onyxstraat
- RV 21.0142 Wensen en bedenkingen Uitvoeringsplan 2022 Handhaving Openbare Ruimte
- RV 21.0139 Vaststelling Verordening bodemenergiesystemen gemeente Leiden 2022
- RV 21.0136 Uitvoeringsbesluit Vogelwijk / Raadsherenbuurt fase 1 wijkvervang
- RV 21.0128 Wijziging Verordening voor de Fysieke Leefomgeving Leiden 2020 ten behoeve van mogelijk maken ligplaatsen voor maatschappelijke doeleinden
- RV 21.0124 Verordening tot wijziging van de Afvalstoffenverordening 2020
- RV 21.0108 Uitvoeringsbesluit Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid fase 2
- RV 21.0103 Uitvoeringsbesluit Klimaatbestendige openbare ruimte Noorderkwartier-Oost fase 2
- RV 21.0086 Uitvoeringsbesluit Herinrichting Veerplein e.o. deelproject Singelpark
- RV 21.0082 Kaderbesluit Openbare Ruimte Sportpark De Vliet
- RV 21.0077 Uitvoeringsbesluit Openbare Ruimte projecten Binnenstad: Havenplein
- RV 21.0076 Kaderbesluit Hoge Mors
- RV 21.0073 Wijziging Verordening fysieke leefomgeving onderdeel bomen op punt ecologische waarden
- RV 21.0069 Beleidskader Buitenreclame Leiden 2021
- RV 21.0050 Kaderbesluit Energiepark
- RV 21.0036 Uitvoeringsbesluit Professorenwijk-Oost fase 1
- RV 21.0035 Uitvoeringsbesluit Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid fase 1
- RV 21.0034 Kaderbesluit Herinrichting Jan van Houtkade (Singelpark fase 2)
- RV 21.0029 Aanbevelingen Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp over Onderzoek naar de werking van het Bomenfonds in Leiden
- RV 21.0025 Omgevingsvergunning kunstwerk Schoorsteen Ankerpark
- RV 21.0023 Verordening tot wijziging van de Verordening fysieke leefomgeving Leiden 2020 onderdeel bomen
- RV 21.0021 Vaststellen tweede tranche van de Verordening fysieke leefomgeving
- RV 21.0017 Rechtmatigheid Referendum raadsvoorstel Inrichtingsvoorstel Wijkspark Roomburgerpark
- RV 21.0008 Aanbevelingen Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp over Evaluatie duurzaamheidsbeleid gemeente Leiden
- RV 21.0006 Visie Stadstuinieren
- RV 21.0004 Referendum raadsvoorstel Inrichtingsvoorstel wijkspark Roomburgerpark

Programmakosten

Omgevingskwaliteit		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Verharde openbare ruimte	Lasten	46.912	53.246	54.402	57.562	59.405	60.255
	Baten	-27.669	-28.174	-28.554	-30.844	-30.962	-31.051
Saldo		19.244	25.072	25.848	26.718	28.442	29.204
Openbaar water	Lasten	10.863	11.096	11.951	12.654	13.709	14.569
	Baten	-15.227	-15.490	-17.081	-18.092	-18.796	-19.528
Saldo		-4.364	-4.394	-5.131	-5.439	-5.086	-4.959
Openbaar groen	Lasten	12.268	13.711	13.830	14.159	14.788	14.830
	Baten	-274	-60	-56	-57	-56	-56
Saldo		11.993	13.651	13.773	14.102	14.731	14.773
Milieu en duurzaamheid	Lasten	4.883	5.711	5.015	4.984	4.973	4.961
	Baten	-154	-60	-62	-62	-62	-62
Saldo		4.729	5.652	4.953	4.923	4.911	4.900
Klimaatadaptatie	Lasten	378	1.017	643	636	636	531
	Baten	-0	-0	-0	-0	-0	-0
Saldo		377	1.017	643	636	636	531
Programma	Lasten	7.037	7.300	7.772	7.746	7.922	8.114
	Baten	-549	-7.534	-51	-51	-51	-51
Saldo van baten en lasten		6.488	-235	7.722	7.695	7.871	8.063
Reserves	Toevoeging	106	6	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-42	-	-	-	-
Mutaties reserves		106	-36	-	-	-	-
Resultaat		6.594	-271	7.722	7.695	7.871	8.063

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Het begrote saldo van baten en lasten is € 1.5 miljoen lager dan in 2026. Per beleidsterrein verklaren wij de grootste budgetbijstellingen (> € 250.000). Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hieronder per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Verharde Openbare ruimte

In 2027 stijgen de lasten met € 1.2 miljoen. Dit komt door gestegen en gewijzigde kostenverdeling bij voornamelijk personeel (€ 1.3 miljoen nadeel). Het restant verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen kleiner dan € 250.000 die samen op tellen tot € 178.000.

In 2027 stijgen de baten met € 300.000. Dit komt door stijging baten afvalstofheffing (€ 300.000 voordeel) De stijging van de afvalstoffenheffing komt daarmee op 1,3% ten opzichte van 2026. Het restant verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen kleiner dan € 250.000 die samen optellen tot € 80.000.

Beleidssterrein Openbaar water

In 2027 stijgen de lasten met € 855.000 dit komt voornamelijk door:

- kapitaalslasten van rioleringswerken (€ 473.000 nadeel);
- indexering salarissen (€ 232.000 nadeel).

Het restant verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen kleiner dan € 250.000 die samen optellen tot € 150.000

In 2027 stijgen de baten met € 1.6 miljoen. Dit komt door stijging baten riool- en waterzorgheffing (€ 1.4 miljoen voordeel) De stijging van de riool- en waterzorgheffing bedraagt daarmee 9% (nog exact

berekenen). Het restant verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen kleiner dan € 250.000 die samen optellen tot € 150.000.

Beleidssterrein Openbaar groen

In 2027 dalen de lasten met € 206.000. Dit komt voornamelijk door het jaarlijks incidenteel budget voor het panoramapark (€ 350.000 voordeel). Voor het panoramapark wordt per jaar een bedrag beschikbaar gesteld vanuit het meerjareninvesteringsplan. In 2026 is hiervoor een bedrag van € 350.000 beschikbaar gesteld. Voor het jaar 2027 is hiervoor geen bedrag opgenomen in de begroting waardoor er in 2027 een daling is van de lasten.

Beleidssterrein Milieu en duurzaamheid

In 2027 dalen de lasten met € 696.000. De daling komt voornamelijk door incidenteel budget in 2026 voor gevelsanering (€ 969.000 voordeel), waardoor er in 2027 een daling is van de lasten. Jaarlijks wordt het restant bedrag overgeheveld naar het volgend jaar als incidentele bijdrage. De bijdrage wordt gedekt uit de reserve GSB-middelen.

Beleidssterrein Klimaatadaptatie

In 2027 dalen de lasten met € 374.000. De daling komt voornamelijk door incidenteel budget in 2026 voor de groene daken subsidie (€ 163.000 voordeel) en klimaatadaptatie (€ 225.000 voordeel) waardoor er in 2027 een daling is van de lasten. Het restant verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen kleiner dan € 250.000 die samen optellen tot € 14.000.

Reserves

Reserves programma 5		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve asbestsanering (P5)	Toevoeging	106	106	106	106	106	106
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		106	106	106	106	106	106
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P5	Toevoeging	2	2	2	2	2	2
	Onttrekking	-210	-30	-30	-	-	-
Saldo		-208	-28	-28	2	2	2
Reserve gsb-middelen ISV/EZ P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-12	-969	-	-	-	-
Saldo		-12	-969	-	-	-	-
Reserve programma binnenstad P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-20	-	-	-	-	-
Saldo		-20	-	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P5	Toevoeging	748	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-17	-439	-	-	-	-
Saldo		732	-439	-	-	-	-
Reserve Bomenfonds P5	Toevoeging	40	70	-	-	-	-
	Onttrekking	-134	-85	-	-	-	-
Saldo		-94	-15	-	-	-	-
Reserve bovenwijkse voorz. Grondbedr. P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	18	-118	-	-	-	-
Saldo		18	-118	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domein P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-20	-20	-20	-	-	-
Saldo		-20	-20	-20	-	-	-
Totaal	Toevoeging	896	178	108	108	108	108
	Onttrekking	-394	-1.662	-50	-	-	-

Reserves programma 5		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserves programma 5		502	-1.484	58	108	108	108

Reserve asbestsanering

In 2027 is er een storting begroot van € 106.000 voor mogelijke inzet asbestsanering gemeentelijk vastgoed. De onttrekking aan deze reserve is begroot in programma 6.

Res. Leefbaarh.projecten in de wijken

In 2027 is er een storting begroot van € 2.000 voor kapitaalslasten en een onttrekking van € 30.000 voor de stichting Vrienden van het singelpark.

Reserve Sociaal Domein

In 2027 is er een onttrekking begroot van € 20.000 voor de stichting Vrienden van het singelpark.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
05A102	Beheren openbare ruimte	Investerings wegen 2027-2030	Maatsch.	V		-	2.935	3.349	1.865	385
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Bachstraat-Domela NieuwenhuisIn	Maatsch.	V		-	55	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Gasthuiswijk fase 3-4	Maatsch.	V		-	109		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Meerburg	Maatsch.	V		-	184		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	VMOR Meerburg	Maatsch.	V		-	3.504		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Kademuren 2026-2030	Maatsch.	V		-	3.405	6.341	6.341	6.341
05A102	Beheren openbare ruimte	Damwanden 2026-2030	Maatsch.	V		-	865	418	418	418
05A102	Beheren openbare ruimte	Groenemarededijk	Maatsch.	V		-	1.566		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Schelpenkade houten damwand	Maatsch.	V		-	-	1.013	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Parkbruggen	Maatsch.	V		-	369	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Verkeersbruggen - Maartje Offersbrug	Maatsch.	V		-	161	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Techn.installaties beweegb.bruggen 2027	Maatsch.	V		-	1.471			
05A102	Beheren openbare ruimte	Techn.installaties beweegb.bruggen 2028	Maatsch.	V		-		179		
05A102	Beheren openbare ruimte	Remmingswerken en meerpalen 2028-2030	Maatsch.	V		-	-	64	64	64
05A102	Beheren openbare ruimte	kw10893 - Betonbrug	Maatsch.	V		-	93			
05A102	Beheren openbare ruimte	kw150 - Cronesteynbrug Prov.	Maatsch.	V		-	294			
05A102	Beheren openbare ruimte	kw156 - Allemansbrug	Maatsch.	V		-		352		
05A102	Beheren openbare ruimte	kw258 - Brug in Vlietweg	Maatsch.	V		-		339		

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
05A102	Beheren openbare ruimte	Bruggen in de vlietweg 2027	Maatsch.	V		-	1.650			
05A102	Beheren openbare ruimte	Houten bruggen 2027-2030	Maatsch.	V		-	741	565	408	330
05A102	Beheren openbare ruimte	Lichtmasten 2024-2030	Maatsch.	V		-	-	58	783	783
05A102	Beheren openbare ruimte	Eigen net openbare verlichting 2027-2030	Maatsch.	V		-	78	78	78	78
05A102	Beheren openbare ruimte	Armaturen 2027-2030	Maatsch.	V		-	424	424	424	424
05A102	Beheren openbare ruimte	Armaturen Leidse Lantaarn - 2027	Maatsch.	V		-	989	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Armaturen Leidse Lantaarn - 2028	Maatsch.	V		-	-	791	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Automatisering gladheidsbestrijding 2027	Econ.	V		-	54	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen ruimtereservering	Maatsch.	V		-	436			
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord ruimtereservering	Maatsch.	V		-	736			
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	421		
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen KLIMA 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	2.670	
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	4.510			
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	-	3.200		
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk-De Horsten 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	2.670		
05A102	Beheren openbare ruimte	WV Gasthuiswijk wegen 3 4	Maatsch.	V		-	1.461			
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk Horsten ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	-	396	-
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Fortuinwijk Noord	Maatsch.	V			13.332			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Boshuizen fase 1	Maatsch.	V			825			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Boshuizen fase 2	Maatsch.	V			-	-	7.428	
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Slaaghwijk	Maatsch.	V			7.715			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Zijlwijk Noord fase 1	Maatsch.	V			659			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Zijlwijk Noord fase 2	Maatsch.	V			-	-	7.417	
05A102	Beheren openbare ruimte	WV Leedewijk Zuid fase 1	Maatsch.	V			-	-	-	234
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Ondergrondse en bovengrondse afvalcontainers 2027-2031	Econ.	V		-	302	608	608	608
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Pers afvalcontainer 2027-2031	Econ.	V		-	87	240	240	240

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat gebouw	Econ.	N	VK	-	3.058	-	-	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat machines	Econ.	N	VK	-	-	-	-	1.062
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Verv, hoofdgeb. ABW 2024 5 jaar	Econ.	V		-	420	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Zeeheldenbuurt IP 2025	Econ.	V		-	612	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Meerburg Hoge Rijndijk fase2	Econ.	N		-	-	-	1.974	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Meerburg Utrechts Jaagpad	Econ.	N		-	-	-	326	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Meerburg omg. Spaarnestraat	Econ.	N		-	-	-	792	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Schipholweg Transport	Econ.	V		-	-	2.883	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2024	Econ.	V		-	11.190	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2027	Econ.	V		-	-	-	9.108	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2028	Econ.	V		-	-	-	-	9.108
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijk 2027	Econ.	V		-	5.923	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Riebeekhof eo	Econ.	V		-	-	1.554	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Vervanging gemalen 2027-2030	Econ.	V		-	-	527	508	1.025
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Domela nieuwenhuislaan	Econ.	V		-	53	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Gasthuiswijk fase 3-4	Econ.	V		-	436	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Bachstraat	Econ.	V		-	292	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Rio gasthw haagweg-zuid fase 3&4	Econ.	N	NK	-	157	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Rio Gasthw Haagwg-zd fase1+2 2025-26	Econ.	V		-	280	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Gasthuiswijk RIO 3 4	Econ.	V		-	1.757	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	riolering Stationsweg	Econ.	N	NK	-	-	-	532	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Lammenschans	Econ.	V		-	1.778	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV KLIMA Merenwijk Horsten 2029	Econ.	V		-	-	-	3.007	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering binnenstad Z+N 2029	Econ.	V		-	-	-	2.521	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijkdistrict	Econ.	V		-	3.607	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Stationskwartier Marislaan	Econ.	V		-	-	-	830	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Stationskwartier Marislaan 2030	Econ.	V		-	-	-	-	13.677
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Lammenschansweg Transport 2030	Econ.	V		-	-	-	-	3.918
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijkdistrict 2030	Econ.	V		-	-	-	-	15.098
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Boshuizen 2030	Econ.	V		-	-	-	-	2.570
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Prins6 278m1 2030	Econ.	0		-	-	-	-	563
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Binnenstad buitenring / Steenstraat Groene Loper/ Kort Rapenburg overstort 2030	Maatsch.	0		-	-	-	-	751
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS herprofileringprojecten 2027-2030	Maatsch.	V		-	137	132	132	133
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS reconstructieprojecten 2027-2030	Maatsch.	V		-	68	66	66	67
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	IP parken 2027-2030	Maatsch.	V		-	684	661	661	667
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2024	Maatsch.	N	VK	-	526	-	-	-
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2025	Maatsch.	N	VK	-	407	-	-	-
05C103	Beheren openbaar groen	Speeltoestellen in openbare ruimte 2025-2030	Econ.	V		-	-	550	550	550
05C103	Beheren openbaar groen	Vervangen bomen 2026-2030	Econ.	V		-	1.276	1.276	1.276	1.276
05C105	Aanleggen Singelpark	Singelpark binnen het Energiepark	Maatsch.	N	NK	1.232	4.233	-	-	-
05C105	Aanleggen Singelpark	Energiepark brug	Maatsch.	N	VK	1.887	-	-	-	1.926
05C106	Beheren Oostvlietpolder	Aanleg volkstuinten	Maatsch.	N	NK	62	-	1.386	-	-
05C106	Beheren Oostvlietpolder	Herstel natuurwaarden Oostvlietpolder	Maatsch.	N		-	750	-	-	-
						3.181	86.657	30.146	51.423	62.298

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsidistaat 2026	subsidistaat 2027
Subsidie saldo	510.071	248.682

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

6

Stedelijke ontwikkeling

Stedelijke ontwikkeling

Programmanummer	6
Commissie	Stedelijke Ontwikkeling
Portefeuille(s)	Wonen, Bouwen & Welzijn Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Stedelijke ontwikkeling luidt:

De gemeente Leiden staat voor een optimale ruimtelijke ontwikkeling van de beschikbare, schaarse ruimte van stad en regio die gericht is op een kwalitatief hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving voor iedereen.

Inleiding

In 2027 blijft een gebalanceerde, duurzame ontwikkeling van Leiden het doel. Om aan de vraag naar woningen en ruimte voor werk te kunnen voldoen, is het van belang dat ook wordt gewerkt aan andere opgaven in de stad. Uitbreiding van de capaciteit van onze elektriciteitsnetten en de overgang naar alternatieve warmtevoorzieningen, de kwaliteit en kwantiteit van groen en water in de stad, voldoende buurtgerichte en stedelijke voorzieningen en ruimte voor duurzame mobiliteit zijn randvoorwaardelijk voor verstedelijking. Al deze opgaven hebben een ruimtevraag in de fysieke leefomgeving van de stad. Om gebalanceerde keuzes te kunnen maken is nodig dat we informatie-gestuurd en integraal samenwerken.

Door de omgevingswetinstrumenten in te zetten zijn de keuzes inzichtelijk voor collega's en inwoners van de stad. Uitnodigingsplanologie zorgt voor het optimaal benutten van de kostbare ruimte in de stad. In 2027 verbeteren we de digitale dienstverlening naar de stad. We stellen kaders voor het Leidse Omgevingsprogramma vast en richten het Leidse beleidshuis in.

Voor de periode van 2021 tot 2030 geldt de ambitie om 8.800 woningen en 2.700 studenteneenheden aan de stad toe te voegen. Voor deze woningen zijn de beoogde gebiedsontwikkelingen in beeld, maar een deel van deze projecten heeft een onrendabele top. Om onze bouwopgave toch te kunnen bekostigen worden de middelen uit de Realisatiestimulans in de reserve Grondexploitaties gedoteerd en zal de gemeente maximaal moeten blijven inzetten op het aantrekken van andere rijkssubsidies.

Netcongestie is in grotere mate een sturende factor voor verdere verstedelijking en verduurzaming van de gemeente. We werken onder andere aan het slimmer benutten van het net door bijvoorbeeld decentrale oplossingen te stimuleren, zoals energieopslag en groepstransportovereenkomsten, en het netbewust ontwikkelen van gemeentelijke projecten. Ook zetten we in op het versterken van onze informatiepositie, het integraal afwegen van energie- en netvraagstukken binnen gemeentelijke opgaven en het verbeteren van de samenwerking binnen de gemeente en met externe partners.

Alhoewel het beter benutten van het elektriciteitsnet en het ontwikkelen van innovatieve en casus-specifieke oplossingen van belang is voor een duurzame ontwikkeling van de stad, kunnen noodzakelijke uitbreidingen en verzwaringen van het net niet worden vermeden. In 2027 blijven we werken aan activiteiten uit de Uitvoeringsagenda Energietransitie, zoals het isoleren van gebouwen met de isolatieaanpak. We gaan in de warmtetransitie naar een fase van uitvoering. In het warmteprogramma is de voorkeursoplossing bepaald voor verschillende delen van de stad en het warmtebedrijf zal in 2027 opgericht en operationeel zijn.

Beleidssterrein 6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

Doelen en prestaties bij 6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

Doel	Prestaties
6A1 Toedelen van Ruimte	6A1.1 Opstellen kaderstellende visies voor de ruimtelijke ontwikkeling van regio, stad en stadsgebieden
	6A1.2 Stimuleren ruimtelijke initiatieven en ruimtelijke kwaliteit
	6A1.3 Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium
	6A1.4 Implementatie Omgevingswet
6A2 Ruimtelijke kwaliteit van de bebouwde ruimte	6A2.1. Behandelen verzoeken om omgevingsvergunning
	6A2.2. Het voeren van vooroverleg
6A3 Veilig bouwen en veilig gebruiken van bebouwde ruimte	6A3.1 Toezicht en handhaving op veilig bouwen en gebruiken

Prestatie 6A1.1 Opstellen kaderstellende visies voor de ruimtelijke ontwikkeling van regio, stad en stadsgebieden

Dynamiek in visievorming en samenwerking

De dynamiek in het ruimtelijk domein vraagt steeds om aanpassingen van beleid. Nieuwe inzichten over bijvoorbeeld ruimtegebruik, en wijzigend beleid van hogere overheden, zoals herzieningen van het provinciale Omgevingsbeleid, vragen om wendbaarheid op lokaal niveau.

Lokaal werken we aan de ruimtelijke vertaling van nieuwe beleidsambities, -ontwikkelingen en -inzichten in de Omgevingsvisie Leiden 2040 en de andere instrumenten van de Omgevingswet. Uitgangspunten zijn de bestaande kwaliteiten en kansen, en de verschillen in fysieke kenmerken en functies van de stadsgebieden.

Ons werk voldoet aan de eisen van de Omgevingswet en is vindbaar in het Omgevingsloket. Dit is een voortdurend proces.

Kaderstellende visies op regionaal en landelijk schaalniveau

We zorgen voor de vertaling van het beleid van hogere overheden in het lokale beleid, en brengen andersom bij zowel Rijk als provincie onze vastgestelde visies, beleid en andere relevante gemeentelijke en regionale informatie in. Het gaat hier om de Omgevingsvisie Leiden 2040, de Regionale Omgevingsagenda Holland Rijnland (ROA Holland Rijnland), de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland (RIA Holland Rijnland), de Regionale Energiestrategie (RES Holland Rijnland), de Regionale Woonagenda, de Regionale Mobiliteitsstrategie en Samenwerken in de Westflank. Hiermee geven we richtinggevende kaders mee aan de brede ontwikkeling van de stad en de regio.

Naar verwachting werken we in 2027 in ieder geval aan de volgende onderwerpen:

- Provinciaal werken we samen aan de wijzigingen van het provinciaal omgevingsbeleid en de gevolgen daarvan voor de regio en de stad.
- We werken mee aan de gebiedsgerichte uitwerking van het provinciaal omgevingsbeleid voor de Leidse regio en de Duin- en Bollenstreek
- Regionaal werken we samen aan de uitvoering van projecten uit de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland (RIA Holland Rijnland). Zoals de corridorstudie N206, Energylane, Groen-Blauw Verbindt (groenblauw raamwerk) en Kennis en Innovatie-as.
- We nemen deel aan het nationale programma NOVEX Zuidelijke Randstad.
- We werken samen met onze buurgemeenten van de Westflank aan de realisatie van gemeentegrensoverstijgende ruimtelijke projecten uit 'Samenwerken aan de Westflank'.

Lokaal werken we aan de actualisering van de lokale richtinggevende kaders, zoals de Omgevingsvisie Leiden 2040.

6A1.2 Stimuleren ruimtelijke initiatieven en ruimtelijke kwaliteit

Via documenten zoals de Omgevingsvisie, Omgevingsprogramma's en Gebiedsvisies geven we richting én ruimte om onze stadsdoelen te bereiken.

We willen graag meewerken aan plannen en initiatieven van derden in de stad die de ruimtelijke ontwikkeling versterken. Soms past zo'n idee of schetsplan niet direct binnen het bestaande beleid of het omgevingsplan. In die gevallen kijken we – in de geest van de Omgevingswet – of en hoe we toch kunnen meewerken. Als een initiatief bijdraagt aan de doelen van de gemeente, haalbaar lijkt én goed past in de omgeving, kan het in aanmerking komen voor verdere uitwerking.

We beoordelen zulke plannen globaal, op basis van de afspraken in het beleidsakkoord. Onze inzet van ambtelijke capaciteit richten we vooral op gebiedsontwikkelingen en projecten waarbij we meerdere doelen tegelijk kunnen realiseren.

Ruimtelijke kwaliteit

Met ruimtelijke kwaliteit bedoelen we hoe mensen de leefomgeving ervaren. Dit gaat onder andere over welstand, beeldkwaliteit en architectuur. Sturing op ruimtelijke kwaliteit gebeurt onder andere via de welstandsnota en inrichtingsprincipes voor openbare ruimte. Ook werken we nauw samen met het Rijnlands Architectuur Platform (RAP). Het RAP organiseert activiteiten en gesprekken over ruimtelijke kwaliteit en betreft de stad daarbij. De gemeente subsidieert het RAP structureel. Voor de periode 2023-2027 is opnieuw subsidie toegekend. In het najaar van 2026 wordt het programma voor 2027 vastgesteld.

Openbare ruimte en gebouwen

De kwaliteit van onze stad is belangrijk. We zorgen zelf voor een aantrekkelijke én betaalbare inrichting van de openbare ruimte. Hiervoor gebruiken we het Handboek Openbare Ruimte, dat ons helpt bij het goed inrichten en aanpassen van straten, pleinen en parken.

Ook stimuleren we ontwikkelaars en eigenaren om te investeren in goede gebouwen. Bij grotere ruimtelijke ontwikkelingen sturen we soms mee in de keuze van architecten. Onze stedenbouwkundig supervisor speelt daarbij een belangrijke rol.

Publiek debat

Binnen de gemeentelijke organisatie zorgen we ervoor dat er actief contact is tussen de gemeente en de buitenwereld: bewoners, ondernemers en andere betrokkenen. Regionale samenwerking en goede communicatie en participatie blijven belangrijke aspecten om te komen tot gedragen ruimtelijke kwaliteit.

6A1.3 Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium

Een effectieve implementatie van de Omgevingswet vraagt nog jaren tijd en aandacht. Dat doen we in Leiden stap voor stap, samen met de stad. Dit geldt ook voor de inrichting van de instrumenten van de Omgevingswet: de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan, en de omgevingsprogramma's. Alle instrumenten worden gepubliceerd en ontsloten via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Daar zijn nieuwe werkprocessen voor nodig. In 2027 starten we de processen voor beleidsrijke wijzigingen van de omgevingswetinstrumenten op.

Werken met de Leidse Omgevingsvisie

De Leidse Omgevingsvisie is volgens de standaard opgenomen in het DSO. Dat betekent dat de visie digitaal beschikbaar is in het landelijke systeem (DSO), gestructureerd volgens landelijke standaarden. In 2026 is de Omgevingsvisie beleidsarm geactualiseerd. Daarmee is een eerste cyclische wijziging een feit. Vanaf 2027 blijven we werken aan het actualiseren van de Omgevingsvisie Leiden 2040. Dat vraagt om het structureel monitoren, evalueren en analyseren van ons beleid voor de fysieke leefomgeving. Ook de sociaal-economische opgave die landen in het fysieke domein zijn hierin opgenomen. Structureel vertalen we nieuwe (landelijke) opgaven/transities, beleidsambities, -ontwikkelingen en -inzichten ruimtelijk in de Omgevingsvisie.

Bij het werken met de Leidse Omgevingsvisie heeft de gemeenteraad een kaderstellende rol. Keuzes en voorgestelde wijzigingen worden aan de gemeenteraad ter besluitvorming voorgelegd. De raad wordt jaarlijks geïnformeerd over de voortgang van de Omgevingsvisie.

Het Leidse Omgevingsplan

Sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet is automatisch het Omgevingsplan-van-rechtswege ontstaan. Dit 'tijdelijke regeling deel' bestaat o.a. uit de voorheen geldende bestemmingsplannen, de Verordening afvoer hemelwater en grondwater en een set rijksregels die de gemeente in beheer heeft gekregen - de zogenaamde 'Bruidsschat'. Bestaande regels en verordeningen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving en die niet automatisch opgaan in het Omgevingsplan-van-rechtswege, blijven tot ze zijn overgezet naar het Omgevingsplan van kracht. Sinds 1 januari 2024 worden vergunningaanvragen getoetst aan het Omgevingsplan. Wijziging van ruimtelijke regels betekent nu ook een wijziging van het Omgevingsplan.

De komende jaren werken we aan harmonisatie van de bestaande regels op thema en gebied zodat het Leidse Omgevingsplan één integraal en samenhangend geheel vormt en ook in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) goed raadpleegbaar is. Daarnaast streven we, waar mogelijk, naar vereenvoudiging en vermindering van regels. Eind 2031 moet het complete Leidse Omgevingsplan gereed zijn. Om deze termijn te halen werken we gedurende de transitieperiode aan het overzetten van bestaande juridische regels. Dit houdt in dat we ervoor moeten zorgen dat de regels voldoen aan de nieuwe wettelijke eisen. Het overzetten gebeurt de komende jaren via vaststelling van grote wijzigingsbesluiten door de gemeenteraad. Voor de organisatie betekent dit een intensief traject, waarbij gezien de deadline sprake is van een zekere tijdsdruk om alles over te zetten naar het Omgevingswetinstrument.

Op weg naar omgevingsprogramma's

Een omgevingsprogramma richt zich op concrete maatregelen die nodig zijn om de ambities uit de Omgevingsvisie Leiden 2040 te bereiken voor een specifiek thema of gebied. Het college van burgemeester en wethouders stelt een omgevingsprogramma vast. In Leiden hebben we nu het Omgevingsprogramma Geluid en het Volkshuisvestingsprogramma (juni 2025 vastgesteld). Ook wordt gewerkt aan een Omgevingsprogramma Binnenstad. In 2026 is gestart met het opstellen van kaders en richtlijnen voor de omgevingsprogramma's in Leiden. In 2027 wordt dit verder uitgewerkt en ter besluitvorming aangeboden aan college en raad.

6A1.4 Implementatie Omgevingswet

Sinds 1 januari 2024 geldt de Omgevingswet. De ambities van deze landelijke wet zijn minder regels en meer ruimte voor lokale afweging en initiatieven. Het motto 'ja, mits...' in plaats van 'nee, tenzij...' vraagt om een verandering van organisatie en bestuur, bij vergunningaanvragen, bij besluiten door college en raad, en in de samenwerking met de stad aan behoud en vernieuwing. Sleutelwoorden daarbij zijn digitaal, integraal, samen en met een houding die past bij de geest van de wet: initiatieven mogelijk maken, binnen de gestelde kaders.

Nieuwe gemeentebrede werkwijze

De implementatie van de Omgevingswet wordt op een programmatische wijze uitgevoerd in het Programma Leiden 2040. In 2026 is een plan van aanpak opgesteld voor de transitiefase richting 2032. We werken verder aan de implementatie van het 'Omgevingswetproof werken'. Dit houdt in dat we allemaal werken volgens de systematiek van de Omgevingswet: bestuur, beleidsafdelingen en ruimtelijke ordening, projectmanagers en vergunningverleners. Samen leren we stap voor stap werken met deze nieuwe wet, volgens nieuwe werkwijzen. Doelen hierbij zijn:

- We werken in de hele organisatie met de instrumenten van de Omgevingswet: de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan en Omgevingsprogramma's. Deze instrumenten maken onderdeel uit van het reguliere werk.
- We borgen het bestaande beleid zoveel mogelijk in de Omgevingswetinstrumenten. En stemmen de instrumenten op elkaar af.
- We zorgen dat beleid, beheer en uitvoering beter op elkaar aansluiten.

Het realiseren van deze doelstellingen vraagt om doorontwikkeling van nieuwe werkwijzen, instrumenten, en lerend werken voor alle betrokkenen, ambtelijk en bestuurlijk.

Het einde van de wettelijke transitieperiode is eind 2031. Dan moet het Leids Omgevingsplan gereed zijn en moet al het beleid voor de fysieke leefomgeving zijn opgenomen in de Omgevingswet-instrumenten. Door uitstel van inwerkingtreding van de wet en verlenging van deze periode heeft de lijnorganisatie in de transitieperiode extra inzet nodig om de wettelijke doelen te behalen.

We streven er naar de wettelijke termijn te halen. Dit doen we langs vier lijnen:

- Lijn 1. Ruimte voor ontwikkelingen en waarborgen voor kwaliteit – als doelstelling: we moeten kwaliteit van de stad behouden terwijl we ruimte creëren voor vernieuwing.
- Lijn 2. Eigentijdse informatievoorziening en dienstverlening – als middel: we streven naar goede dienstverlening en kwalitatieve en bruikbare gemeentelijke informatie via het Omgevingsloket.
- Lijn 3. Democratisch gelegitimeerde kaderstelling en besluitvorming – als waarborg: dankzij goede spelregels weten initiatiefnemers waar ze aan toe zijn en hoe ze invloed kunnen uitoefenen op de uitkomsten van de besluitvorming.
- Lijn 4: Met elkaar werken aan stapsgewijze verbetering – als houding: het gaat om ruimte geven, loslaten en vertrouwen. De stad is onze werkplek, dus besteden we bij onze organisatieontwikkeling aandacht aan werken met de Omgevingswet.

Het Programmteam Leiden 2040 initieert, bewaakt, begeleidt en ondersteunt de verschillende activiteiten en projecten in het kader van de implementatie van de Omgevingswet. Ook zorgt ze voor de borging van de samenhang tussen de verschillende instrumenten in de beleidscyclus voor de leefomgeving: visie, programma, plan, uitvoering en monitoring & evaluatie. Het streven is de programmaondersteuning in de transitieperiode geleidelijk af te bouwen.

6A2.1. Behandeling verzoeken om omgevingsvergunningen

Het behandelen van aanvragen omgevingsvergunningen is een wettelijke taak van de gemeente. De aanvragen behandelen we op een juridisch correcte, transparante wijze, binnen de wettelijke termijnen. Zodra blijkt dat een aanvraag niet voldoet aan het geldende ruimtelijk kader, beoordelen we of we alsnog medewerking kunnen verlenen.

De invoering van de Omgevingswet heeft gevolgen gehad voor de vergunningverlening. Verkorting van wettelijke termijnen vraagt om duidelijke regels, goede stroomlijning van werkprocessen binnen de gemeente en intensievere samenwerking met regionale ketenpartners zoals de omgevingsdienst. Gelijktijdig met de Omgevingswet is ook een klein gedeelte van de Wet Kwaliteitsborging ingegaan. Essentie van deze wet is dat de bouwtechnische toets en het bouwtechnische toezicht van gemeenten in fasen overgeheveld

is naar marktpartijen. De eerste fase gaat vooral om kleine bouwwerken en seriematige grondgebonden nieuwbouwwoningen. De impact van deze eerste fase op de vergunningverlening in Leiden is beperkt.

De kosten van de vergunningverlening (en het bouwtoezicht gedeeltelijk) dekken we met de legesopbrengsten.

6A2.2 Het voeren van vooroverleg/Omgevingstafel

Ook in 2027 voert de gemeente vooroverleg met initiatiefnemers van bouwplannen in de stad, via één van twee verschillende 'loketten'.

Het intake team houdt zich bezig met grotere en complexere bouwinitiatieven van projectontwikkelaars, waarvan verwacht wordt dat deze in latere planfasen gecoördineerd moeten worden door het gemeentelijke Projectbureau.

Conceptverzoeken voor kleinere en middelgrote bouwinitiatieven worden besproken aan de initiatieftafel. Dit is een goed middel om de burger of professional met een bouwinitiatief te begeleiden richting een vergunbare aanvraag wanneer het niet direct duidelijk is of de vergunningaanvraag kansrijk is. Of om, als een vergunningaanvraag geen enkele kans van slagen heeft, hierover zo snel mogelijk duidelijkheid te geven. Zo voorkomen we dat onnodig tijd en geld geïnvesteerd wordt in een onhaalbaar (bouw)plan, zowel door de initiatiefnemer als door de gemeente. Het conceptverzoek/de initiatieftafel biedt meer ruimte om reacties uit de omgeving van het initiatief in de planvorming te betrekken dan na het indienen van een aanvraag. Een goed doorlopen conceptverzoek met positief resultaat biedt ook de mogelijkheid voor snellere vergunningverlening

6A3.1. Toezicht en handhaving op veilig bouwen en gebruiken

In het toezicht en de handhaving op de (bouw)regelgeving zien we dat door de toenemende verdichting van de stad een onderscheid is ontstaan tussen het bouwtoezicht (nieuwbouw, verbouw) en het woningtoezicht (toezicht en handhaving op de bestaande stad).

Bouwtoezicht

Vanuit het bouwtoezicht wordt er toezicht gehouden om de verleende omgevingsvergunningen. Naast het technisch toezicht of de vergunning wordt uitgevoerd zoals deze is verleend, wordt het omgevingsmanagement een steeds belangrijker element van het toezicht.

De invoering van de eerste fase van de Wet Kwaliteitsborging (WKB) voor het bouwen heeft nauwelijks invloed op de werkvoorraad. In onze compacte stad komt nieuwbouw van kleine bouwplannen en seriematige woningbouw nauwelijks voor en is beperkt tot enkele meldingen per jaar. Er is op dit moment geen zicht op een verdere invoering van de volgende fases van de WKB. Het toezicht wordt uitgevoerd vanuit het Leids Toezichtsprotocol waarbij de prioriteiten worden bepaald in het VTH beleidsplan en jaarlijks in het VTH uitvoeringsplan. Op dit moment bestaan die prioriteiten uit constructieve veiligheid, brandveiligheid en omgevingsveiligheid. In 2027 zal het nieuwe VTH beleidsplan worden opgesteld, waarbij ook het Leids Toezichtsprotocol zal worden geactualiseerd.

Woontoezicht: de Leidse pandbrigade

De Leidse Pandbrigade wil bijdragen aan een mooi, schoon, onderhouden en veilig Leiden. De wooninspecteurs doen dit door het opsporen en tegengaan van misstanden in de bestaande bebouwing in de stad. Denk aan overbewoning, onrechtmatig gebruik van woningen, woonoverlast, aanpak achterstallig onderhoud en leegstand. De pandbrigade behandelt klachten, meldingen en handavingsverzoeken gaan over de bebouwde ruimte. Daarnaast is er aandacht voor goed verhuurderschap, een goede balans tussen zelfstandige bewoning en verkamering en toezicht en handhaving van toeristische verhuur. In 2027 is het voornemen om in het VTH beleidsplan de raad voor te stellen deze Leidse pandbrigade ook formeel in te stellen.

Beleidsterrein 6B Gemeentelijke gronden en gebouwen

Doelen en prestaties bij 6B Gemeentelijke gronden en gebouwen

Doel	Prestatie
6B1 Optimale exploitatie van gemeentelijke gronden en gebouwen	6B1.1 Voeren van een erfpachtbedrijf
	6B1.2 Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties
	6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Prestatie 6B1.1 Voeren van een erfpachtbedrijf

De reguliere werkzaamheden binnen het erfpachtbedrijf gaan over het voeren van de administratie, het aanpassen en innen van de erfpachtcanon, het adviseren en het verstrekken van inlichtingen over erfpacht aan bijvoorbeeld aspirant-kopers, erfpachters, notarissen en makelaars. Met het instrument erfpacht houdt de gemeente ook privaatrechtelijk grip op ontwikkelingen, wat de mogelijkheid van sturing vergroot. Leiden biedt erfpachters van woningen en appartementen de mogelijkheid om de erfpachtgrond te kopen.

Prestatie 6B1.2 Opstellen MPG en Vermogensbeheer grondexploitaties

Het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) 2027 is onderdeel van de jaarrekeningcyclus rekening 2026. In het MPG wordt verantwoording afgelegd over de lopende (en in voorbereiding zijnde) grondexploitaties. De verwachting is dat de in voorbereiding zijnde grondexploitatie Centrumgebied Telderskade nog in 2026 in uitvoering wordt genomen. In dat geval zal deze in 2027 onderdeel uitmaken van de actieve grondexploitaties in het MPG. Tevens is de verwachting dat in 2026 de grondexploitatie Vlietzone-Midden in uitvoering wordt genomen.

Onderstaande tabel toont de grondexploitaties die in het MPG 2026 zijn opgenomen en welke in het MPG 2027 zullen worden geëvalueerd en geactualiseerd.

Tabel : Grondexploitaties MPG 2027

<i>Grondexploitaties</i>
Rhijnvreugd
Bizetpad
Vijfhoven - Telderskade
Lammenschansdriehoek
Schipholweg 101 A t/m K
Groenordhallenterrein
Entreelocatie EL6,7
Stationsgebied – Rijnsburgerblok K1, 2, 5 en M-kavels Morspoortterrein
<i>Grondexploitaties in voorbereiding</i>
Stationsgebied - Trafolocatie en Morssingelblok H2-5
Telderskade - Centrumgebied
Vlietzone Midden

In 2027 zal zoals gebruikelijk de rapportage Reserve Grondexploitaties 2027 – Realisatie 2026 en vooruitblik 2027-2031 (voorheen Vermogensbeheer Grondexploitaties 2027-2031) worden opgesteld. Deze rapportage loopt samen op met de kaderbrief. In de kaderbrief 2027 zal ook voorgesteld worden om de naam van prestatie 6B1.2 te wijzigen.

De reserve Grondexploitaties draagt in belangrijke mate bij aan de bekostiging van ambities vanuit de verstedelijkingsopgave, veelal door het verzorgen van dekking voor tekorten op grond- en opstalexploitaties. De reserve Grondexploitaties wordt ook gevoed, bijvoorbeeld door het resultaat van het erfpachtbedrijf, grondverkoop en positieve exploitatieresultaten van grondexploitaties. Rekening houdend met verwachte onttrekkingen en stortingen wordt in de rapportage een sluitend perspectief gepresenteerd voor de komende 5 jaar (2027-2031).

Prestatie 6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen

In 2027 wordt opvolging gegeven aan de aanbevelingen van de evaluatie van het Beleidskader Vastgoed 2014. De maatschappelijke opgaven van vandaag vragen om een herijking van het beleidskader. Hiermee is in 2026 samen met de Raad voortvarend een begin gemaakt. In 2027 gaan we hiermee verder om te komen tot een nieuw vastgoedbeleid in 2027.

Het verduurzamen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille blijft een speerpunt. In 2026 is de routekaart uit 2019 voor verduurzaming van ons vastgoed geactualiseerd. Dit was noodzakelijk door de aangescherpte wet- en regelgeving en (deels) beleidsdoelen, de kennis en ervaring die is opgedaan, technologische (door)ontwikkelingen en gestegen kosten en energietarieven. Deze routekaart geeft stapsgewijs aan welke doelen er zijn gesteld aan het vastgoed om te komen tot een 'Paris Proof' portefeuille van het gemeentelijk vastgoed in 2050. Dit houdt in dat het gebouwenbestand in 2050 zo opgebouwd is dat de duurzaamheidsdoelstellingen uit het VN-klimaatakkoord van Parijs gehaald zijn. Het gaat om de thema's energiebesparing, circulair bouwen, klimaatadaptatie en natuurinclusief bouwen

Door in te zetten op de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan een groener, gezonder en duurzamer Leiden. Ook biedt het een impuls voor een gezonde vastgoedexploitatie van onze huurders.

In 2026 is een start gemaakt met het opstellen van de duurzame meerjarenonderhoudsplannen (DMJOP's). In het eerste kwartaal van 2027 wordt dit afgerond en voorgelegd aan de raad. Hiermee wordt per pand inzichtelijk welke investeringen er wanneer gedaan moeten worden om tot een 'Paris Proof' portefeuille van het gemeentelijk vastgoed te komen in 2050.

Voor vier gebouwen in de gemeentelijke portefeuille loopt nu een groter project voor verbouw, renovatie, uitbreiding en/of verduurzaming. In programma 8 onder Beleidsterrein 8A Cultuur wordt een toelichting gegeven op de ontwikkelingen rondom de muziekschool aan de Hazewindsteeg en de centrale bibliotheek aan de Burchtsteeg. Onder Beleidsterrein 8B Cultureel erfgoed wordt een toelichting gegeven op de ontwikkelingen rondom de restauratie, renovatie en verduurzaming van het complex aan de Boisotkade waar ELO is gehuisvest. Voor het Volkshuis zal in 2027 de verbouwing, funderingsherstel en verduurzaming plaatsvinden (de middelen hiervoor zijn al beschikbaar gesteld) en daarnaast zal het selectieproces om te komen tot een nieuwe huurder tot afronding worden gebracht.

Beleidsterrein 6C Wonen

Leiden is een aantrekkelijke stad. De meeste Leidenaren zijn erg tevreden over hun woning en woonomgeving. De landelijke trek naar de Randstad slaat deels ook neer in Leiden. Samen met de extramuralisering van de zorg (het bieden van gelijkwaardige zorg buiten de muren van een instelling), waaronder ook het langer zelfstandig thuis wonen van ouderen en de voortgaande daling van de gemiddelde huishoudensgrootte, betekent dit dat er de komende jaren een grote bouwopgave ligt. Via een goede analyse, monitoring en programmering geven we richting aan deze opgave. Daarnaast proberen we de bestaande woningvoorraad zo goed mogelijk te benutten en in te zetten op doorstroming. Zo kan bijvoorbeeld een oudere die in een grotere woning woont, voorrang krijgen op een passende woning dichtbij de benodigde voorzieningen.

In het Volkshuisvestingsprogramma hebben we de ambitie vastgelegd om vanaf 2021 tot 2030 8.800 woningen te realiseren, waarbij we in uitvoering van bouwplannen en projecten focussen op vijf kansrijke woningbouwlocaties: Stationsgebied, Wernink, Lammenschans, Willem de Zwijgerlaan en Westerpoort. We vinden het belangrijk dat er voldoende sociale huurwoningen, middeldure huurwoningen en betaalbare koopwoningen in de stad zijn. Daarom sturen we bij nieuwbouwprojecten op 35% sociale huurwoningen, 20% betaalbare koopwoningen, 15% middeldure huurwoningen. Om ervoor te zorgen dat een groot deel van de nieuwe sociale huurwoningen in bezit van de corporaties komt, brengen we woningcorporaties meer in positie bij ontwikkelende partijen. Hiervoor is een werkwijze uitgewerkt waarbij ontwikkelende partijen al vroeg in het proces met corporaties aan tafel gaan. We stellen voorwaarden aan de ambtelijke begeleiding van een bouwplan initiatief en sturen hierop via een inspanningsverplichting in de overeenkomst die we met een ontwikkelende partij sluiten.

Binnen onze ruimtelijke en financiële kaders onderzoeken en bouwen we nieuwe gezamenlijke woonconcepten die beter aansluiten bij de wensen van bijvoorbeeld ouderen. Hierbij wordt concreet gedacht aan geclusterde woonvormen voor ouderen die bijdragen aan het vergroten van de zelfredzaamheid en het verminderen van eenzaamheidsgevoelens. Op een aantal locaties zijn al plannen voor geclusterde woonvormen of woonvormen waarbij ontmoeting en omkijken naar elkaar wordt gestimuleerd.

Naar verwachting wordt in 2027 gestart met de bouw van de woontoren op de Kopermolen. Hierbij krijgen (oudere) bewoners uit de Merenwijk voorrang bij verhuur van de nieuwe woningen. De woontoren komt naast het winkelcentrum waarmee verschillende voorzieningen op loopafstand bereikbaar zijn. Naar verwachting is eind 2026/begin 2027 de oplevering van SAAM (voorheen Lorentzhof fase II). Hier wordt een geclusterde woonvorm voor ouderen gerealiseerd in samenwerking met het Ouderencontact Profburgwijk. Maar ook in bestaande bouw in o.a. de Stevenshof en de Merenwijk kijken we samen met onze partners of we in bepaalde complexen die al bestempeld zijn als seniorencomplexen, voorzieningen als zorg en welzijn kunnen toevoegen. In de Merenwijk worden drie flats van De Sleutels in de Molens omgevormd naar Welthuisflats. Wat begon met een idee van een wijkbewoner, is in twee jaar tijd uitgegroeid tot een bijzondere samenwerking in de wijk. Samen met Wijkvereniging Merenwijk, Libertas Leiden, De Sleutels, Hogeschool Leiden, ActiVite en Zorg en Zekerheid worden drie Welthuisflats ontwikkeld. In de Welthuisflat staat samen leven, elkaar helpen en gezondheid centraal. Het doel is dat bewoners zich prettig voelen in hun flat en in de buurt, en zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen.

Doelen en prestaties bij 6C Wonen

Doel	Prestaties
6C1 Hogere kwaliteit en toename van de woningvoorraad	6C1.1 Woonvisie Leiden 2020-2030 en Volkshuisvestingsprogramma
	6C1.2 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025
	6C1.3 Regionale woonvisie en woonruimteverdeling
	6C1.4 (Laten) uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuysvesting)
6C2 Opheffen illegale huisvesting	6C2.1 Toezien en handhaven op onrechtmatige bewoning

Prestatie 6C1.1 Woonvisie Leiden 2020-2030 en Volkshuisvestingsprogramma

Het Volkshuisvestingsprogramma 2025-2030 vormt sinds 2025 het centrale uitvoeringsprogramma voor het gemeentelijke volkshuisvestingsbeleid. In dit programma zijn de maatregelen opgenomen waarmee de gemeente uitvoering geeft aan de volkshuisvestelijke ambities uit de Omgevingsvisie en de Woonvisie. Het programma volgt de Uitvoeringsagenda Wonen 2020-2023 op en biedt richting aan de inzet op woningbouw, betaalbaarheid, leefbaarheid en beschikbaarheid van woningen.

De effectindicatoren bij 6C Wonen zijn aangepast aan de onderdelen waar we in het Volkshuisvestingsprogramma op sturen. De streefwaarden die zijn opgenomen komen voort uit de plannen die nu in de nieuwbouwmonitor zijn opgenomen. Door uit te gaan van de plannen (en niet van de algehele

doelstelling) wordt beter inzichtelijk waar verschuivingen plaatsvinden door bijvoorbeeld uitstel of aanpassing van plannen.

Sturen op de woningbouwopgave

Leiden heeft voorts nog de woningbouwambitie om in de periode 2021-2030 netto 8.800 woningen toe te voegen. Daarnaast hebben we de ambitie om in deze periode 2700 studentenkamers toe te voegen in de Leidse regio. We blijven de vastgestelde woningbouwdoelstellingen monitoren en we rapporteren hier twee keer per jaar over via de rapportage Woningbouwmonitor. Als uit de rapportage blijkt dat we op deelniveaus onze doelstellingen niet halen, sturen we in projecten de mix van woningbouwprogramma bij.

Woningmarktregulering en verkamering

Ook binnen de bestaande woningvoorraad blijft het belangrijk om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen en de leefbaarheid in buurten zo goed mogelijk te beschermen. Het pakket aan woningmarktregulerende maatregelen — waaronder verkamering en woningvorming, goed verhuurderschap en opkoopbescherming — dat in 2024 in werking is getreden, wordt actief gehandhaafd en gemonitord.

Ook in 2027 wordt handhavend opgetreden tegen geconstateerde misstanden op de huurwoningmarkt en tegen het niet naleven van geldende regels. De maatregelen rondom goed verhuurderschap dragen bij aan een eerlijkere huurmarkt en betere bescherming van kwetsbare huurders. Tegelijkertijd zorgen het verkameringsbeleid en de opkoopbescherming ervoor dat de leefbaarheid in wijken behouden blijft en schaarse woonruimte beter beschikbaar blijft voor starters en doorstromers, terwijl ongewenste opkoop door beleggers wordt beperkt.

Huurteam

In 2027 stopt de dienstverlening door het huurteam omdat deze activiteit slechts tijdelijk tot en met 2026 in de begroting was opgenomen. Huurders dienen via andere kanalen hun informatie en ondersteuning te zoeken. Onder andere via het gemeentelijke meldpunt goed verhuurderschap, de huurcommissie en het juridisch loket.

De zorgzame wijk: de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn

In de afgelopen jaren is ingezet op de scheiding van wonen en zorg. Inwoners die maatschappelijke zorg ontvangen, wonen vaker zelfstandig in de wijk met ambulante zorg en ondersteuning. Daarnaast zien we een dubbele vergrijzing op ons afkomen, waarbij ouderen langer zelfstandig blijven wonen. Dit vraagt niet alleen om passende huisvesting, maar ook om passende zorg, ondersteuning en begeleiding. Hierover gaat de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn. In 2025 is de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn vastgesteld. In deze visie zijn de ambities voor vijf bijzondere doelgroepen opgenomen (ouderen, dak- en thuisloze inwoners, wonen met begeleiding, jeugd en vluchtelingen). In 2026 zijn, door middel van pilots, wijkscans uitgevoerd om in beeld te brengen wat er nodig is om de wijk zorgzaam(er) te maken. Met deze pilots wordt onderzocht hoe we tot effectieve wijkscans kunnen komen die we vanaf 2027 kunnen uitvoeren in de verschillende wijken in Leiden. Daarnaast wordt verdere invulling gegeven aan de uitvoering van deze ambities in verschillende uitvoeringsprogramma's zoals het Uitvoeringsprogramma 'Leiden op leeftijd', het Programma 'Maatschappelijke Zorg Leidse Regio', de 'Uitvoeringsagenda Integrale aanpak jongeren tussen de 16 en 27 jaar in een kwetsbare positie' en het Programma 'Oekraïners, Statushouders en Asielzoekers'. In het kernteam Wonen, Zorg en Welzijn wordt de onderlinge samenhang geborgd en knelpunten besproken.

Prestatie 6C1.2 Prestatieafspraken met corporaties

We verwachten in 2027 te werken met nieuwe meerjarige prestatieafspraken voor de periode 2026-2030. Deze lokale prestatieafspraken zijn aanvullend op de Nationale prestatieafspraken waarin de volgende thema's aan de orde komen: nieuwbouw, betaalbaarheid, duurzaamheid en leefbaarheid. Ook in andere documenten zijn afspraken met woningcorporaties (en andere partijen) gemaakt. In 2024 zijn de woningcorporaties, GGD Hollands Midden en de gemeente een samenwerking gestart om een robuuste aanpak op de schimmelproblematiek te ontwikkelen. Ook in de prestatieafspraken is verankerd dat schimmel- en vochtproblematiek structureel en duurzaam wordt aangepakt. Hierbij worden ook de huurders betrokken. Deze aanpak wordt in 2027 voortgezet.

Prestatie 6C1.3 Regionale woonagenda en woonruimteverdeling

Uitvoering RWA 2023

Het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland heeft de Regionale Woonagenda (RWA) vastgesteld, waarna de uitvoering is gestart. Die gaat vooral over de uitvoering van de geactualiseerde regionale woningbouwproductie. We versterken de regionale afstemming van de woningbouwprogrammering door meer te kijken naar de kwalitatieve opgave en deze met de (sub)regio's af te stemmen. Onderdeel van de uitvoering van de regionale woningbouwproductie is de jaarlijkse regionale afstemming van de woningbouwplanlijst en aanbidding hiervan aan de provincie door Holland Rijnland.

Actualisatie regionale Huisvestingsverordening (rHVV)

In 2026 heeft Holland Rijnland drie sporen gestart die betrekking hebben op de woonruimteverdeling. Deze sporen zullen geheel 2027 doorlopen:

1. *Implementatie van verplichte urgentiecategorieën uit de Wet versterking regie volkshuisvesting.*
Deze opdracht wordt in nauwe samenwerking ter hand genomen met BMO (programma 9 Maatschappelijke ondersteuning).
2. *Bestuursopdracht Wonen Eerst:* het nader uitwerken van een gezamenlijke, regionaal gedragen visie en aanpak voor Wonen Eerst. Deze aanpak moet structureel aansluiten op de verplichtingen uit de Wet Versterking regie volkshuisvesting, onderdeel worden van de herziening van het woonruimteverdeelsysteem en de hierbij mogelijk benodigde aanpassing van de huisvestingsverordening. Deze opdracht wordt in nauwe samenwerking met BMO uitgewerkt (programma 9 Maatschappelijke ondersteuning).
3. *Herziening woonruimteverdeelsysteem.* Daarin wordt onderzocht of de huidige wijze van verdelen nog passend is bij de huidige tijd en omstandigheden. Naar verwachting zal Holland Rijnland eind 2026 hier een bestuurlijke opdracht voor geven.

Regionale Woondeal Holland Rijnland

De gemeenten in Holland Rijnland (waaronder Leiden) hebben met de provincie Zuid-Holland en het rijk de Regionale Woondeal vastgesteld. Mede als implementatie van de Wet versterking regie volkshuisvesting moet de Woondeal begin 2027 geactualiseerd worden. Het regionale Woningbouwprogramma moet voldoen aan de wet: 2/3 betaalbaar waarvan 30% sociaal. Daarnaast is de inzet van Holland Rijnland en provincie om de (wederkerige) woningbouwvoorwaarden met het rijk te actualiseren. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over netcongestie, mobiliteit, onrendabele toppen, stikstof en investeringsvermogen van corporaties.

Uitvoering Beleid Woonwagens

In de RWA hebben gemeenten afgesproken om 36 standplaatsen in de regio te realiseren (12 per subregio). Helaas ligt er met de buurgemeenten nog geen gedragen afspraak om dit te realiseren. We zullen de gesprekken binnen de Leidse regio voortzetten om te komen tot 12 nieuwe standplaatsen in de Leidse regio. In 2027 gaan we verder met het onderzoek naar de mogelijkheid om twee standplaatsen in de koopsector te realiseren op Trekvaartplein.

Prestatie 6C1.4 (Laten) uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuysvesting)

Transportcapaciteit woningbouw en landelijk prioriteringskader ACM

Door de toenemende druk op het elektriciteitsnet wordt het steeds minder vanzelfsprekend dat bouwprojecten tijdig een aansluiting kunnen krijgen. Om te helpen voorkomen dat woningbouw onnodig vertraging oploopt, is per 1 juli 2026 het landelijke prioriteringskader van de Autoriteit Consument & Markt (ACM) in werking getreden. Dit kader biedt de mogelijkheid om, onder voorwaarden, woningbouwprojecten eerder in aanmerking te laten komen voor transportcapaciteit op het elektriciteitsnet.

Vanaf 2027 vervult de gemeente Leiden een coördinerende rol bij het eerder aanvragen van transportcapaciteit voor woningbouwprojecten. Hierbij worden aanvragen, binnen de landelijke kaders, afgestemd met de provincie, netbeheerders en betrokken partners. Door netcapaciteit al vroeg in het planproces mee te nemen, kunnen woningbouwontwikkelingen beter worden afgestemd op de beschikbare capaciteit van het elektriciteitsnet en wordt de voortgang van woningbouwprojecten zo goed mogelijk ondersteund. Ook deze mogelijkheid om eerder netcapaciteit aan te vragen voor woningbouwprojecten biedt geen garantie dat deze projecten tijdig een aansluiting kunnen krijgen: de kans is aanzienlijk dat sommige projecten hierdoor vertraging zullen oplopen, al is nu nog niet te zeggen in welke mate en in welke wijken dit zich zal voordoen.

Projecten

Onder deze prestatie zijn de projecten opgenomen die qua omvang het grootste zijn en het meeste bijdragen aan de woningbouwopgave in de komende tien jaar. Projecten waarbij "derden / de markt" verantwoordelijk zijn, worden niet opgenomen. Voor het aantal woningen dat wordt toegevoegd per project verwijzen we u naar de rapportage woningbouwmonitor. De volgende belangrijkste projecten worden toegelicht:

1. Lammenschansdriehoek
2. Stationsgebied
3. De Zwijger
4. Entreegebied
5. Westerpoot
6. Vondelkwartier
7. Energiepark
8. Werninkterrein
9. LEAD
10. Groenoordhallen fase 2

11. Telderskade e.o.
12. Plesmanlaan 100 / Jacobs
13. Meerburg, Rivierenbuurt

Bij deze projecten is de gemeente (mede) verantwoordelijk en is veelal sprake van een breder doel dan alleen de vergroting van de woningvoorraad. Hierbij kan gedacht worden aan het (gecombineerd) realiseren van sociaal culturele voorzieningen, het realiseren van goede bereikbaarheid en parkeervoorzieningen en het verbeteren van de stedenbouwkundige kwaliteit van de binnenstad en andere gebiedsdelen. Bij dergelijke projecten heeft de gemeente als opdrachtgever een sturende rol en is voor het proces verantwoordelijk. Veelal heeft de gemeente hierbij ook een grondpositie.

1. Lammenschansdriehoek

Sinds 2012 is in de Lammenschansdriehoek sprake van een gebiedsontwikkeling op basis van uitnodigingsplanologie. De verschillende deelgebieden binnen de Lammenschansdriehoek bevinden zich allemaal in een andere fase van ontwikkeling.

Kanaalpark

Voor de ontwikkellocatie Kanaalpark 142 voert GREEN een verkenning uit naar een woonconcept met zorg- en seniorenwoningen. De gemeente is voornemens om een intentieovereenkomst te sluiten.

Voor de ontwikkellocatie Kanaalpark 140 onderzoekt de initiatiefnemer de mogelijkheid voor een nieuwbouw appartementencomplex met circa 200 woningen, waarbij ook bedrijvigheid in het gebouw wordt opgenomen. Hiervoor heeft de gemeente een intentieovereenkomst gesloten en werkt de gemeente aan het opstellen van een anterieure overeenkomst.

Lammenschansstrip

De bouw van de projecten Omega, Kappa, Zirro en Schouls is in volle gang. Samen zijn de projecten goed voor 1080 woningen en voorzieningen. De verwachting is dat eind Q4 2027 de woningen worden opgeleverd. De openbare ruimte fase 2, waar de aanbestedingsprocedure medio 2026 voor is afgerond, zal dan ook in gebruik genomen kunnen worden.

Gamma-locatie

Er is een anterieure overeenkomst (AOK) getekend met De Raad Bouwontwikkeling B.V. In deze overeenkomst is het project benoemd. Het Bouwplan omvat de bouw van ruim 400 woningen, waarvan 35% sociale huurwoningen en 35% in de middeldure huur-/koop categorie, en maatschappelijke en/of commerciële voorzieningen. Het streven is om in 2027 het omgevingsplan ter vaststelling gereed te hebben en de omgevingsvergunning te kunnen afgeven waarna de uitvoering kan worden opgestart.

2. Stationsgebied

Middenin het Stationsgebied ligt de Knoop Leiden Centraal, het belangrijkste OV-knooppunt in de regio, dat van het Stationsgebied een belangrijk visitekaartje van onze stad maakt. Het Stationsgebied verbindt bovendien de historische binnenstad en het Leiden Bio Science Park. Dit belangrijke gebied wordt getransformeerd naar een plek waar ruimte is voor wonen, werken, ontspannen, reizen en ontmoeten.

In begrotingsprogramma 4 (Mobiliteit) valt meer te lezen over de doelen van het MIRT-project Knooppunt Leiden Centraal. Tijdens het BO MIRT van 2025 is een voorkeursalternatief gekozen voor het nieuwe station, in de vorm van het model 'Stadszijde Verhoogd'. Het station krijgt daarmee een verhoogd busstation aan de binnenstadzijde met op- en afritten naar de Plesmanlaan en Rijnsburgerweg, zodat de stationspassage, het Stationsplein, de Stationsweg en de Joop Walenkamptunnel auto- en busvrij worden, en de stationsomgeving het onbetwiste domein van de voetganger en fietser kan worden. Deze keuze maakt ook dat de Buslocatie niet langer een ontwikkellocatie is, en dat de Trafolocatie en de Connexxionlocatie onderdeel blijven van de scope van het MIRT-project. Pas aan het einde van de MIRT-Planstudiefase (medio 2029) wordt duidelijk in hoeverre deze beide locaties nog ontwikkeld kunnen worden volgens de kaders van de gebiedsvisie Stationsgebied.

Op de volgende gebiedsontwikkelingen wordt hierna ingegaan:

- Rijnsburgerblok / Lorenz Fase 2
- De Geus
- Morspoortterrein, Morssingelblok en Trafolocatie
- Gebiedsmarketing, participatie en verduurzaming

Rijnsburgerblok / Lorenz fase 2

Het tweede deel van het Rijnsburgerblok is Lorentz fase 2. ABC Vastgoed is geselecteerd om deze ontwikkeling op te pakken. Het bouwplan bevat circa 13.000 m² bruto vloeroppervlakte aan kantoren met horecavoorzieningen in de plint en circa 4.000 m² bruto vloeroppervlak aan woningen. De kaders voor

deze ontwikkeling blijven in principe binnen het uitvoeringsbesluit voor Rijnsburgerblok fase 1 en 2 en het vastgestelde bestemmingsplan. De bouw is naar verwachting in de tweede helft van 2026 gestart.

De Geus

Een grote bioscoop, horeca, kapperszaak, een Jumbo supermarkt én woningen op de hoek van het Stationsplein geven het Stationsplein de gewenste allure. In de kelder van het gebouw komt een openbare fietsenstalling die door gemeente wordt geëxploiteerd. De realisatie van het project is fors vertraagd. Door de hoge grondwaterdruk in de bouwput heeft de aannemer veel problemen gehad met het wegpompen van water (retourbemaling).

De bouw is naar verwachting in de eerste helft van 2028 gereed, waarna de openbare ruimte wordt ingericht aan het Stationsplein en de Stationsweg. Op het Stationsplein vergroten we de veiligheid voor de fietsers door die te scheiden van de bussen.

Morspoortterrein, Morssingelblok en Trafolocatie

In oktober 2024 is gestart met de sloop van het kantoorgebouw Stationsplein 107. Begin 2027 wordt gestart met het bouwen van het eerste bouwdeel. Voor de nieuwe ondergrondse Morspoortterreingarage is in oktober 2024 een kaderbesluit genomen. De bouw zal naar verwachting eind 2029 beginnen.

Voor het Morssingelblok (H-kavels) lopen gesprekken met de eigenaar van de Stationspleinflat voor sloop/nieuwbouw. De gemeente heeft medio 2023 met Urban Interest, eigenaar van de Stationspleinflat, een Intentieovereenkomst en Allonge gesloten voor de herontwikkeling van de Stationspleinflat en het achterliggende parkeerterrein. Het doel is om te komen tot de realisatie van circa 500 nieuwe woningen en winkels. Ook de realisatie van huurwoningen op één van de kavels van het Morspoortterrein maakt onderdeel uit van deze overeenkomst. De verwachting is dat na realisatie van De Geus de sloop/nieuwbouw van het Morssingelblok en de realisatie van huurwoningen op één van de kavels van het Morspoortterrein kan beginnen.

De Trafolocatie maakt nu nog onderdeel uit van de MIRT verkenning Knooppunt Leiden Centraal en wordt op een later moment verder uitgewerkt.

3. De Zwijger

In april 2023 heeft de gemeenteraad het kaderbesluit met daarbij de integrale gebiedsvisie (project genaamd "Park de Zwijger") en een geïntegreerde oplossing voor het deeltracé Leidse Ring Noord-Willem de Zwijgerlaan (project LRN) vastgesteld. In het beleidsakkoord 2022-2026 staat dit gebied benoemd bij de top vier van kansrijke focuslocaties voor woningbouw. Voor dit project is voorlopig € 8,5 miljoen beschikbaar gesteld aan subsidies (Woningbouwimpuls subsidie en Versnellingsimpuls Mobiliteitsfonds) door het Rijk. Het eerste bouwplan van Park de Zwijger betreft "Touw". De werkzaamheden hiervan zijn gestart in december 2025. Daarmee is de deadline van start bouw gehaald en is voldaan aan een van de voorwaarden uit de verkregen WBI-subsidie.

Bij de transformatie van het gebied komen veel (ontwerp)uitdagingen en belangen bij elkaar. Dit biedt interessante kansen maar vraagt ook nauwe afstemming. Daarbij is er extra aandacht voor de integraliteit van de gebiedsontwikkeling met de LRN inclusief bijbehorende participatie met de omgeving (bewoners, (wijk)verenigingen en bedrijven). Voor beide gemeentelijke projecten is één participatieplan gemaakt gericht op deze geïntegreerde aanpak. Ook wordt de participatie voortgezet in nauwe samenwerking met de corporaties (en met marktpartijen wanneer die actief worden in het gebied). Tot slot bieden de kaders van de gebiedsvisie ruimte om invulling te geven aan de afspraken tussen de gemeente en de CV Kooiplein (Heijmans Vastgoed) uit het project Kooiplein e.o., waarmee de kans op ontwikkeling wordt vergroot.

Na participatie voor de noordzijde is de Update Gebiedsvisie Park De Zwijger-Deelgebied Hoven Oost eind 2025 vastgesteld in de gemeenteraad. Daarmee kunnen de plannen voor Park De Zwijger verder worden vormgegeven.

Ten gevolge van nieuwe technisch inhoudelijke inzichten over de gebiedsontwikkeling (woningbouw en infrastructuur) dienen een aantal zaken nader onderzocht te worden. De resultaten hiervan zijn naar verwachting in eind 2026 bekend. Hierover zal de raad daarna ook worden geïnformeerd.

4. Entreegebied

Het Entreegebied wordt het kloppende hart van het Leiden Bio Science Park, met als belangrijke uitdaging de toevoeging van een groot aantal woningen en stedelijke voorzieningen. De autoluwe zone biedt veel ruimte voor groen, ondanks de hoge bebouwingsdichtheid. Rondom de gebouwen komen tuinen met inheemse bomen en planten en vijvers. De eerste drie gebouwen, met in totaal 700 studenten- en 206 sociale huurwoningen zijn inmiddels opgeleverd. In 2026 is de bouw van gebouw 8 gestart. Hierin komen 141 (sociale) huurwoningen en ruimte voor een supermarkt en retail in de plint. Het gebouw wordt in 2028 opgeleverd. In

overleg met de gemeente en de universiteit werkt de ontwikkelaar in 2027 verder aan de uitwerking van de bouwplannen voor de verschillende kavels en openbare ruimte van het Entreegebied. Om de plannen juridisch planologisch mogelijk te maken wordt een wijziging gemaakt op het omgevingsplan of wordt afgeweken van het Omgevingsplan met een BOPA.

5. Westervoort

De ontwikkelaars laten in 2027 het schetsontwerp voor kavel A (de Holiday-Inn locatie) toetsen door de gemeente en de gemeente stelt een schetsontwerp op voor de openbare ruimte en de nieuwe rondweg in Westervoort. Na vaststelling van het schetsontwerp start de ontwikkelaar met het voorlopig ontwerp. Parallel zal, opeenvolgend op de vast te stellen samenwerkingsovereenkomst (SOK), toegewerkt worden naar een koopontwikkelovereenkomst.

6. Vondelkwartier

Binnen de vastgestelde Gebiedsvisie Vondelkwartier zijn kavels opgenomen die ontwikkeld kunnen worden door de eigenaar/ontwikkelaar. Deze kavels zijn:

- Motorhuislocatie, eigenaar Stichting De Vijf Beuken/projectontwikkelaar GCCF/FSD
- Paviljoenlocatie, eigenaar Gemeente Leiden, projectontwikkelaar Spuigroep B.V.
- Mercedes-IJshallocatie, eigenaar/erfpachter en ontwikkelaar Westelijke Investment B.V.
- ROC en gezondheidscentrum-locatie, eigenaar Gemeente Leiden

Ontwikkelaar GCCF is begin 2021 gestart met de ontwerpfase. Bestemmingsplan Vondel en de Zwaan is 10 oktober 2024 aangenomen door de raad. Daarna is beroep aangetekend en wachten we op behandeling bij de Raad van State. Het bouwplan bestaat uit 576 woningen met commerciële/maatschappelijke ruimte in de plint.

Voor de Mercedeslocatie ligt het initiatief bij Westelijke Investment. De eerste stap in dit traject is een intentieovereenkomst tussen de gemeente en Westelijke Investment, waarna het ontwerp verder wordt uitgewerkt in samenspraak met gemeente, betrokken voorzieningen en de buurt.

Voor het ROC/Gezondheidscentrum is de gemeente de mogelijkheid van sloop/nieuwbouw aan het onderzoeken. Hierover is de gemeente in gesprek met de huidige huurders. De intentie is dat de maatschappelijke voorzieningen in het Vondelkwartier blijven.

7. Energiepark

Na het verlenen van de vergunning en het slopen van het Stadsbouwhuis (deelgebied J) in 2026, wordt in 2027 fase 1 van de woningbouw in deelgebied J gestart. Voor deelgebied E (huidige PLNT-locatie) wordt in 2027 het definitief ontwerp opgesteld. Voor deelgebied G en H (locatie Ambachtsplein en Tweelinghuis) wordt, nadat het schetsontwerp is afgerond in 2026, in 2027 gestart met het voorlopig ontwerp. Daarnaast is het Energiepark onderdeel van het Singelpark. Het park aan het Papegaaisbolwerk wordt stapsgewijs getransformeerd. Na een grootschalige verlegging van Vattenfall (Q2 2026-Q1 2027) t.b.v. de ontwikkeling van woningen en de maatschappelijke opvang in deelgebied E, wordt de volgende fase van de park herinrichting gerealiseerd.

8. Werninkterrein

Voor het voormalig bedrijfsterrein Wernink betoncentrale is een herontwikkelingsplan voor een gemengd stedelijk woonmilieu gemaakt met de huidige erfpachter/ontwikkelaar ABB. Op 14 februari 2023 is het ontwerpbestemmingsplan ter visie gelegd en is de gemeenteraad geïnformeerd over het vervolgproces van de ontwikkeling met ABB. Helaas kon er met ABB geen overeenstemming worden bereikt en is het project on hold gezet en financieel afgesloten.

Op 9 november 2023 heeft de gemeenteraad een motie aangenomen om in te zetten op een snelle doorstart van het Werninkterrein en hiervoor met een strategie te komen. Ondertussen heeft ontwikkelaar ABB samenwerking gezocht met een andere ontwikkelaar: Niersman B.V.. Er is nieuw budget beschikbaar gesteld vanuit het krediet derden om de haalbaarheid verder te onderzoeken en tot een doorstart van de ontwikkeling van het Werninkterrein te kunnen komen. De raad is met een brief d.d. 28-10-2025 geïnformeerd over de stand van zaken. Het genoemde onderzoek ziet met name op de ontsluitingsmogelijkheden voor het Werninkterrein en moet resulteren in een anterieure overeenkomst met de ontwikkel- en bouwcombinatie. De verwachting is dat er in de tweede helft van 2026 een go/no-go moment zal zijn naar aanleiding van de resultaten van dat onderzoek. In het geval van een go wordt het bestemmingsplan met een aantal aanpassingen begin 2027 aan de gemeenteraad aangeboden. In 2027 kunnen dan de ontwerpen voor gebouwen, openbare ruimte en ontsluiting verder worden uitgewerkt.

9. LEAD

Ontwikkelaar RED Company gaat aan de Willem de Zwijgerlaan het woningbouwplan LEAD realiseren. Het plan omvat drie woontorens, waarvan één solitair en twee op een getrapte onderbouw, een dubbellaagse

ondergrondse parkeergarage, ondersteunende en maatschappelijke voorzieningen in de plint en een parkachtige herinrichting van de directe woonomgeving. Het woonprogramma heeft een omvang van 580 woningen, waarvan tenminste 25% sociale huurwoningen en een deel gericht op starters. Naast het substantiële toe te voegen woonprogramma is er veel aandacht voor duurzaamheid en toekomstgerichte mobiliteit. In 2024 zijn de voorbereidingen voor de nieuwbouw getroffen zoals het verleggen van kabels en leidingen. In 2025 is een nieuwe telecomvoorziening gerealiseerd en is gestart met de bouw van de parkeergarage. Het jaar 2026 staat in het teken van het slopen van het oude KPN-gebouw en de start van de bouw van de woongebouwen op de parkeergarage. De bouw loopt door in 2027 en 2028. Eind 2028 is de oplevering van LEAD voorzien.

10. Groenoord fase2

De gemeente en de eigenaar-ontwikkelaar zijn met elkaar in gesprek over de wijze van vervolg van de gebiedsontwikkeling. Daaraan ligt o.a. een samenwerkingsovereenkomst uit 2006 ten grondslag. Onderdeel van het overleg met de ontwikkelaar is de te maken afspraken over het ruimtelijk plan en de programmering. Bij deze kaderstelling zal de raad eind 2026 nader worden betrokken.

11. Telderskade e.o.

Voor het deelproject 'Vijfhoven', namelijk de woningbouw Boomhof inclusief kinderopvang, wordt in 2026 door de ontwikkelende partij de benodigde planologische procedure doorlopen (te weten Bopa en omgevingsvergunning bouwactiviteit). Zonder bezwaren zijn deze voorzien na de zomer van 2026. In 2026 wordt de eerste fase van het nieuwe speelpark gerealiseerd, op de plek van het huidige voetbalveld.

Voor het deelproject Centrumgebied wordt het uitvoeringsbesluit begin 2027 verwacht. In 2027 zal een tender doorlopen worden om een ontwikkelende partij te selecteren die het gebied nader zal uitwerken en zal realiseren. In de tussentijd is het gebied tijdelijk ingericht met onder meer een moestuin voor de buurt, tot de herontwikkeling van start gaat.

12. Plesmanlaan 100 / Jacobs

Op 3 juni 2026 heeft de Raad uitspraak gedaan in de beroepsprocedure voor het bestemmingsplan Plesmanlaan 100. Eerder was op 21 november 2025 de zitting in deze procedure. De uitspraak van de Raad van State betekent groen licht voor dit transformatieproject met 420 woningen en commerciële voorzieningen in de plint van het gebouw. Hiermee is het bestemmingsplan onherroepelijk geworden en in werking getreden. Wegens het in 2023 genomen coördinatiebesluit geldt dit ook voor de omgevingsvergunning.

De ontwikkelaar Urban Interest start na de bouwvak 2026 met de bouw. De uitvoering omvat de gedeeltelijke, circulaire sloop van het gebouw, waarbij het betonnen casco behouden blijft en hierna wordt ingericht en opgetopt met extra bouwlagen. De oplevering van het pand is eind 2028 voorzien.

13. Meerburg, Rivierenbuurt

In 2025 zijn corporaties De Sleutels en Portaal onderling niet tot een sluitende afspraak gekomen om uitvoering te kunnen geven aan de vastgestelde Gebiedsvisie. Gezien het belang van het project probeert de gemeente in 2026 daarom om samen met de beide corporaties alsnog tot een haalbaar plan te komen voor de uitvoering van de Gebiedsvisie. Als dit lukt, kan Portaal starten met de uitwerking van de bouwplannen voor de eerste twee blokken zodat een treintje ontstaat van opeenvolgende deelprojecten, zoveel mogelijk conform de motie Treintje in Meerburg (M.23.0049.62). Ook het ontwerp voor de inrichting van de openbare ruimte wordt verder uitgewerkt. Hierbij worden de werkzaamheden afgestemd met het project duurzame wijkvernieuwing Meerburg.

Prestatie 6C2.1 Toezien en handhaven op onrechtmatige bewoning

Samen met de woningbouwcorporaties zien we toe op het rechtmatig gebruik van sociale huurwoningen. Doel hiervan is onder andere het bewaken van de beschikbaarheid van de woningvoorraad aan sociale huurwoningen.

Effectindicatoren bij 6C Wonen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 6C1 Hogere kwaliteit en toename van de woningvoorraad						
6C1.a Netto toename aantal woningen (excl. studentenhuisvesting)	284 (2023) 1.019 (2024) 432 (2025)	1.572	749	2.381	3.441	Juno
6C1.b Percentage sociale huurwoningen (nieuwbouw)	-9% (2023)* 23% (2024) 73% (2025)	34%	33%	35%	40%	Juno
6C1.c Percentage middeldure nieuwbouwwoningen (huur en betaalbare koop)	42% (2023) 32% (2024) 13% (2025)	25%	29%	31%	26%	Juno
6C1.d Toename aantal zelfstandige studentenwoningen in de Leidse regio**	992 (2023) 393 (2024) 0 (2025)	294	48	465	0	Juno
6C1.e Toename aantal onzelfstandige studentenwoningen in de Leidse regio	0 (2023) 0 (2024) 0 (202)	0	0	0	0	Juno
6C1.f Gemiddelde WOZ waarde	€ 390.000 (2023) € 394.000 (2024) € 409.000 (2025)	-	-	-	-	CBS*** (wsjg - BBV)
6C1.g Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen	13,1 (2022) 19,4 (2023) 16,5 (2024)	-	-	-	-	CBS*** (wsjg - BBV)

* De negatieve waarde voor het gerealiseerde percentage sociale huurwoningen komt doordat er in dat jaar meer sociale huurwoningen gesloopt zijn, dan er aan nieuwbouw is opgeleverd. Voor een toelichting op deze cijfers verwijzen we u naar de nieuwbouwmonitor.

** De opgave voor studentenhuisvesting zien wij als een opgave voor de Leidse regio. De cijfers die hier zijn opgenomen betreffen dan ook de gehele Leidse regio.

*** Deze BBV-indicator is landelijk verplicht. De realisatiewaarden staan op [waarschaatsjg.nl](https://www.waarschaatsjg.nl). Vanwege deze wettelijk opgelegde werkwijze zien we af van het opnemen van streefwaarden.

**** Eerder kon u ook cijfers over gemeentelijke woonlasten voor respectievelijk eenpersoons- en meerpersoonhuishoudens in deze tabel vinden. Deze cijfers kunt u voortaan terugvinden in de paragraaf 'Lokale heffingen'.

Beleidsterrein 6D Energietransitie

Doelen en prestaties bij 6D Energietransitie

Doel	Prestatie
6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050	6D1.1 Energiebesparing
	6D1.2 Opwek duurzame energie
	6D1.3 Warmtetransitie

Leiden heeft de ambitie om in 2050 een klimaatneutrale gebouwde omgeving te hebben met betaalbare energie en schone lucht. Om dit te bereiken zet de gemeente in op drie samenhangende lijnen: minder energie gebruiken door isolatie en besparing, meer duurzame energie opwekken, en de warmtevoorziening verduurzamen door afkoppeling van aardgas. In 2027 worden de lopende programma's voortgezet en worden verdere stappen gezet in de uitvoering van wijkaanpakken, de oprichting van een regionaal warmtebedrijf, de aanpak van netcongestie en de voorbereiding op nieuwe wetgeving.

6D1.1 Energiebesparing

Binnen deze prestatie wordt ingezet op het terugdringen van het energieverbruik in de gebouwde omgeving, door isolatie van woningen en ondersteuning van inwoners en bedrijven. Concrete doelen hebben betrekking op het terugdringen van het aantal woningen met een slecht energielabel en het verminderen van de totale energievraag.

Isolatieoffensief

Met het Leids Isolatieoffensief 2023-2030 worden koopwoningen met energielabel D, E, F of G geïsoleerd tot minimaal label C, met specifieke aandacht voor Leidenaren met beperkte financiële middelen. Woningcorporaties werken in het kader van de landelijke prestatieafspraken aan het verduurzamen van woningen met label E, F of G vóór 2028, met uitzondering van onder andere monumenten en gemengde vve's.

Met rijks gelden voor energiearmoede en isolatie worden woningeigenaren met een laag inkomen in grondgebonden woningen en vve's financieel ondersteund. Vanuit de gemeentelijke begroting worden particuliere verhuurders, vve-eigenaren en eigenaren van grondgebonden woningen ondersteund met advies en informatie. Omdat energiearmoede een blijvend aandachtspunt is en energieprijzen naar verwachting hoog blijven, volgt de gemeente de ontwikkelingen nauwgezet en past het beleid waar nodig aan.

In 2027 worden de bestaande activiteiten voortgezet: financiële ondersteuning, collectieve inkoopacties, ondersteuning van vve's, informatievoorziening, extra aandacht voor huishoudens met een laag inkomen en duurzaamheidsadviezen voor historische panden van Erfgoed Leiden.

Ecologisch onderzoek

Voor isolatiewerkzaamheden aan spouwmuren en daken is in veel gevallen ecologisch onderzoek vereist. In 2024 is samen met adviesbureau Habitus een gemeentebreed onderzoek gestart om een Soortenmanagementplan (SMP) op te stellen. Op basis daarvan kan een gebiedsbrede vergunning voor flora- en fauna-activiteiten worden aangevraagd, waardoor bewoners, corporaties en andere partijen geen afzonderlijk onderzoek meer hoeven te doen en isolatiemaatregelen eenvoudiger kunnen worden uitgevoerd.

Begin 2026 is de vergunning aangevraagd voor de eerste wijken (Leiden Noord, Binnenstad Noord, Stationsdistrict en een deel van het Roodenburgerdistrict). Eind 2026 en eind 2027 volgen de aanvragen voor de overige wijken. De deelvergunningen worden naar verwachting in 2027 en 2028 verleend, waarvan het eerste deel in werking treedt in september 2027.

Samenwerking met Energiek Leiden en Energiefixers071

De gemeente zet de samenwerking met Energiek Leiden en Energiefixers071 voort en ondersteunt hen financieel tot 2028, conform de in 2023 gemaakte afspraken. Over een meer structurele financiering voor de periode daarna wordt nagedacht.

Energietransitie bij bedrijven

In 2026 heeft het college een ondersteuningspakket voor Leidse bedrijven vastgesteld. In 2027 worden bedrijven en stadspartners benaderd om hun energieverbruik te optimaliseren en te verduurzamen.

6D1.2 Opwek duurzame energie

Binnen deze prestatie wordt ingezet op het vergroten van het aandeel duurzame energie in de totale energiemix, door in te zetten op het verduurzamen van de elektriciteits- en warmtevoorziening. Concrete doelen betreffen een stijging van het percentage duurzame warmtebronnen in de warmtemix, een verlaging

van de CO₂-uitstoot van geleverde warmte, een stijging van het aandeel duurzame energie en een stijging van de totale hoeveelheid zonne-energie.

Zonne-energie

Het doel is een stijging van de zonne-energie van 152 TJ (gecorrigeerd, gerealiseerd in 2024) naar 271 TJ in 2030. In het door het college vastgestelde plan Zon op dak in Leiden (2026-2027) is geïnventariseerd welke acties worden ingezet om zonnepanelen bij particulieren te blijven stimuleren, ook na de afschaffing van de salderingsregeling per 2027. Zonne-energie wordt daarnaast onder de aandacht gebracht in de aanpak voor bedrijven en vve's. In samenwerking met energiecoöperatie Zon op Leiden en Energiek Leiden loopt een pilot met een solar carport.

Om de streefwaarde voor 2030 te halen is een gestage groei noodzakelijk. De afschaffing van de salderingsregeling maakt dat lastiger, maar zonnepanelen en zonnethermie blijven zinvol, zeker gelet op het eigen verbruik. De hoge energieprijzen als gevolg van de geopolitieke situatie kunnen een extra stimulans vormen. De gemeente zet in op communicatie richting inwoners en werkt plannen uit voor informatieavonden en straatacties.

Project Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER) A4/N11

Het OER-project A4/N11 betreft de realisatie van zonne-energie met opstellingen in bermen en op publieke gronden langs de rijkswegen A4 en N11, met locaties in Leiden, Leiderdorp, Kaag en Braassem, Alphen aan den Rijn en Bodegraven-Reeuwijk. Het project bevindt zich in de verkenningsfase en gaat in het najaar van 2026 over naar de planfase. De provincie Zuid-Holland treedt dan op als bevoegd gezag en bereidt een projectbesluit voor onder de Omgevingswet.

Regionale Energiestrategie

In 2025 heeft de RES Holland Rijnland (RES-HR) een zienswijze ingediend op het Omgevingsbeleid 2025 van de provincie Zuid-Holland. De regio benadrukt dat duurzame opwek alleen haalbaar is wanneer deze in samenhang wordt ontwikkeld met omgevingskwaliteit, landschap, natuur en netcongestie. Een evenwichtige spreiding van windenergie over de regio is daarbij van belang. Deze lijn wordt door alle gemeenten onderschreven.

De regio waardeert dat de provincie erkent dat er onvoldoende ruimte en draagvlak is voor 39 tot 44 extra windturbines. De genoemde 39 tot 44 turbines zijn een rekenkundige vertaling van het tekort aan windopwek. Dit aantal staat niet voor een voorgenomen aantal locaties voor windturbines. Op dit moment staan er tien grote windturbines in Holland Rijnland. In het huidige voorstel zijn drie primaire zoekgebieden opgenomen voor circa 20 tot 25 turbines, met een sterke concentratie in het oosten van de regio. Een deel van de gemeenten ervaart dit als onevenredig en stelt vraagtekens bij de haalbaarheid, mede omdat de opbrengst van zonne-energie hoger uitvalt dan eerder aangenomen en daarmee een deel van de opgave kan opvangen.

De RES-HR heeft daarnaast gevraagd om herijking van het RES-bod uit 2021. De regio hanteert de zonneladder, dat is de voorkeursvolgorde voor zonne-energie, waarbij eerst daken en onbenutte terreinen in beeld komen en pas daarna landbouw- en natuurgrond. Goede monitoring is essentieel om de opbrengsten van zon te betrekken bij de invulling van de opgave. Het besluitvormingsproces, inclusief de modulaire herziening, biedt meer duidelijkheid over de provinciale koers. De regio blijft in gesprek over de verdere uitwerking en een herijking van de regionale energieafspraken.

Netcongestie

Netcongestie ontwikkelt zich steeds meer van een energievraagstuk naar een ruimtelijke, organisatorische en maatschappelijke opgave. De komende jaren wordt de uitbreiding van het elektriciteitsnet zichtbaar in de stad, door de aanleg van nieuwe elektriciteitsstations, kabeltracés en aanpassingen in de openbare ruimte. Tegelijkertijd blijft de vraag naar elektriciteit toenemen als gevolg van woningbouw, verduurzaming, mobiliteit en economische ontwikkelingen.

Het programma Netcongestie richt zich op drie sporen: het versnellen van netuitbreidingen, het beter benutten van bestaande netcapaciteit en het versterken van de gemeentelijke informatiepositie en sturing. Hierbij wordt nauw samengewerkt met Liander, regionale partners en andere overheden.

In 2027 ligt de nadruk op het begeleiden en versnellen van grootschalige netuitbreidingsprojecten, waaronder nieuwe 50 kV-stations, kabeltracés en de buurtaanpak van Liander. Daarnaast wordt ingezet op het ondersteunen van slimme en collectieve energieoplossingen, het integreren van netcapaciteit in ruimtelijke ontwikkelingen en woningbouw, het versterken van de gemeentelijke informatiepositie via data- en GIS-toepassingen en het verbeteren van de samenwerking tussen gemeentelijke afdelingen, netbeheerders en externe partners.

De omvang van de opgave vraagt om structurele gemeentelijke inzet. Actieve regie, projectcoördinatie en bestuurlijke afstemming zijn noodzakelijk om netuitbreidingen tijdig en zorgvuldig te realiseren.

6D1.3 Warmtetransitie

Binnen deze prestatie wordt ingezet op het realiseren van aardgasvrij Leiden door de warmtetransitie in uitvoering te brengen. Dit gebeurt door vast te leggen waar en met welke oplossingen de gemeente aan de slag gaat, gebiedsaanpakken op te zetten met partners, lokale slagkracht te ondersteunen en de ontwikkeling van warmtenetten te stimuleren. Om dit mogelijk te maken wordt, samen met andere publieke partners en in lijn met nieuwe landelijke wetgeving, een publiek warmtebedrijf opgericht.

Concrete doelen betreffen een stijging van het aantal woningen aangesloten op een warmtenet, een stijging van het aantal woningen met een individuele aardgasvrije warmteoplossing en een daling van het aantal woningen met een aardgasinstallatie.

Lokale slagkracht

De samenwerking met Energiek Leiden wordt voortgezet. Energiek Leiden ondersteunt bewoners via energiecoaches, energiefixers en buurtinitiatiefcoaches en organiseert collectieve inkoopacties. Het in 2026 vastgestelde Samenwerkingskompas lokale warmte-initiatieven biedt Leidse warmte-initiatieven handvatten om hun slagkracht richting uitvoering te vergroten, met een heldere rolverdeling tussen gemeente en Energiek Leiden.

Warmteprogramma

De gemeenteraad heeft in de Uitgangspunten Gebiedsgerichte Warmtetransitie (2025) de kaders vastgesteld voor de verdere uitvoering van de warmtetransitie. Op basis hiervan stelt de gemeente in 2027 het Warmteprogramma vast, als opvolger van de Transitievisie Warmte uit 2022. Hierin wordt inzichtelijk gemaakt waar, wanneer en hoe de warmtetransitie in de stad wordt vormgegeven. Ter ondersteuning hiervan worden het Strategisch Kader Bodemenergie Bestaande Bouw en de Handreiking Energievoorziening bij Nieuwbouw vastgesteld en geïntegreerd in het Warmteprogramma. Daarbij wordt het beleid voor Bodemenergie vastgelegd in de Verordening fysieke leefomgeving, onderdeel Leidingen en het Handboek leidingen.

Duurzame warmtebronnen

Naast grootschalige warmtenetten vormen ook lokale warmtebronnen, zoals warmte uit oppervlaktewater of bodemwarmte, een belangrijk perspectief. In het najaar van 2025 heeft Syntraal in opdracht van de gemeente en Energiek Leiden de beschikbare lokale warmtebronnen geanalyseerd en inzichtelijk gemaakt via een interactieve online omgeving. In 2027 wordt verder gewerkt aan de aanleg van WarmtelinQ+, die in 2028 operationeel wordt en warmte levert aan het bestaande warmtenet via aanlandlocatie De Sleutel.

Gebiedsaanpakken

De omschakeling naar aardgasvrij Leiden krijgt gebiedsgericht vorm, in samenwerking met netbeheerder, bewoners en woningcorporaties. De gemeente voert regie op de gebiedsaanpakken in Zuidwest, Stevenshof, Merenwijk en Waardeiland. Elke wijk heeft een eigen dynamiek en aanpak.

In de Merenwijk gaat het project in 2027 over van de initiatieffase naar de definitiefase. De technische voorkeursvariant wordt nader uitgewerkt, inclusief de zoektocht naar een warmtebedrijf of warmtegemeenschap, het ontwerp van de energievoorziening en de business case, in nauwe samenspraak met bewoners.

Op Waardeiland wordt in 2027 gewerkt aan de tweede fase van de Buurtwarmtewijzer, die inzicht geeft in geschikte oplossingen en businesscases. Deze inzichten vormen de basis voor het wijkuitvoeringsplan dat in de tweede helft van 2027 wordt opgesteld. In de Stevenshof staat in 2027 de uitvoering van gasloos koken centraal, op basis van het wijkuitvoeringsplan inclusief bijbehorende subsidieregeling. Vaststelling van het wijkuitvoeringsplan voor de Stevenshof is gepland voor eind 2026. Daarnaast wordt de Buurtwarmtewijzer aan de Rijndijk afgerond, als input voor het wijkuitvoeringsplan voor de gehele Stevenshof.

In Zuidwest wordt een nieuw warmtenet op middentemperatuur ontwikkeld. In 2027 wordt het wijkuitvoeringsplan voor Fortuinwijk-Noord uitgevoerd, gecombineerd met de rioolvervangingen om overlast en kosten te beperken. De woningcorporaties zijn een belangrijke partner. Daarnaast wordt in 2027 het wijkuitvoeringsplan voor Fortuinwijk-Zuid vastgesteld.

Het publieke warmtebedrijf WLR

Leiden is voornemens deel te nemen in regionaal warmtebedrijf RPIW WLR, samen met de gemeenten Voorschoten, Zoeterwoude, Katwijk, Oegstgeest en Leiderdorp, en met Firan Warmte Servicebedrijf (Firan WSB), Alliander Warmteinvesteringbedrijf (AWIB) en Nationale Deelneming Warmte. Begin 2027 wordt een oprichtingsbesluit verwacht, zodat het warmtebedrijf zo snel mogelijk operationeel kan worden.

Samenwerking zes Warmte Leidse Regio (WLR)-gemeenten

Naast het werk van de kwartiermaker werken de zes gemeenten onder leiding van een programmamanager samen op inhoud, organisatie en uitvoering. Onderwerpen zijn onder meer gedeelde aandeelhoudersafspraken, afstemming over gemeentegrens-overstijgende warmtekavels, afstemming tussen gemeentelijke warmteprogramma's en de concretisering van de warmte-hoofdinfrastructuur in de regio.

Inrichten bevoegd gezag nieuwe wetgeving

De gemeente bereidt zich voor op de rol als bevoegd gezag onder de Wgiw en de Wcw. De organisatorische inrichting die nodig is voor de uitvoering van de wettelijke taken wordt de komende jaren verder vormgegeven, waarbij samenwerking met de andere WLR-gemeenten voordelen kan bieden gezien het regionale karakter van veel taken.

Effectindicatoren bij 6D Energietransitie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050						
6D1.a CO2 uitstoot gebouwde omgeving, in tonnen	260.000 (2022) 225.000 (2023) 215.000 (2024)	200.000	185.000	170.000	155.000	RWS, via Klimaatmonitor
6D1.b Percentage huishoudens in energiearmoede	4% (2022) 5% (2023) 6% (2024)	2,4%	1,6%	0,8%	0,4%	TNO
6D1.c Aantal geregistreerde woningen met energielabel E, F of G	7.185 (2023) 6.840 (2024) 6.645 (2025)	2.780	1.855	925	500	RVO, via Klimaatmonitor
6D1.d Totaal energieverbruik gebouwde omgeving, in TJ	4.300 (2022) 3.900 (2023) 3.900 (2024)	4.500	4.500	4.500	4.500	Klimaatmonitor
6D1.e Aandeel duurzame warmtebronnen in geleverde warmtemix	0% (2022) 0% (2023) 0% (2024)	17%	19%	22%	26%	Warmte-etiket Vattenfall
6D1.f CO2-emissie van het warmtenet per GJ, in kg	42,8 (2022) 46,3 (2023) 46,0 (2024)	22	19	17	16	Warmte-etiket vattenfall
6D1.g Hernieuwbare elektriciteit via zon, in TJ	111 (2022) 136 (2023) 159 (2024)	209	230	250	270	CBS, via klimaatmonotor
6D1.h Percentage bekende hernieuwbare energie	5% (2021) 6% (2022) 6 % (2023)	27%	30%	33%	36%	Klimaatmonitor
6D1.i Aantal woningen op een warmtenet	12.800 (2022) 13.000 (2023) 13.600 (2024)	18.500	19.400	20.300	21.200	CBS, via Klimaatmonitor
6D1.j Aantal woningen met elektrische verwarming	3.600 (2022) 4.400 (2023) 5.600 (2024)	5.300	5.900	6.400	6.800	CBS, via klimaatmonitor
6D1.k Aantal woningen dat gebruik maakt van een aardgasinstallatie	43.900 (2022) 43.800 (2023) 43.700 (2024)	33.100	31.700	30.200	28.600	CBS, via Klimaatmontor

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV_26.0007_Vaststellen_TAM_IMRO_Elza_Hoeve_e.o._wijziging_omgevingsplan_
- RV_26.0008_Adviesrecht_aanvraag_omgevingsvergunning_Rapenburg_48_Pieterskerkhof_4A_4B__Het_Huis_van_Leyden
- RV 25.0111 Instellen subcommissie vastgoed_ vaststellen opdracht en benoemen leden incl. erratum (1)
- RV 25.0108 Vaststelling Herstelbesluit ex artikel 6 19 Awb bestemmingsplan Verbrede reikwijdte Energiepark e.o. incl. erratum
- RV 25.0107 Wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020_ met betrekking tot de passantenhaven
- RV 25.0099 Verordening uitvoering en handhaving omgevingsrecht Leiden 2025
- RV 25.0091 Grondexploitatie Schipholweg 101 A tot en met K
- RV 25.0087 Vaststelling bestemmingsplan Schipholweg 101 A tot en met K
- RV 25.0072 Uitnodiging tot formuleren wensen en bedenkingen voorgenomen oprichting RPIW WLR en gemeentelijke warmtebedrijf 'Warmtebedrijf Leiden'
- RV 25.0058 Kaders ontwikkeling van de nieuwe muziekschool en aanvraag voorbereidingskrediet
- RV 25.0064 Update gebiedsvisie Park de Zwijger, Deelgebied Hoven Oost
- RV 25.0077 Herstelbesluit ex artikel 6.19 Awb Bestemmingsplan Watergeuskade
- RV 25.0071 Afgifte Verklaring van geen bedenkingen Rijn en Schiekade 145
- RV 25.0062 Vaststellen van 'De zorgzame wijk de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn' (incl. err.)
- RV 25.0061 Kaders gebiedsontwikkeling Westerpoort (incl. amendementen)
- RV 25.0059 Herziening vergoeding administratiekosten erfpacht 2026-2030
- RV 25.0055 Herziening ligplaatsenplan 2000 (P11)
- RV 25.0043 Wensen en bedenkingen op de concept Regionale Huisvestingsverordening Holland Rijnland 2026 incl. amendementen
- RV 24.0104 Leegstandsverordening Leiden na Errata 1-2-3 en amendement verwerkt
- RV 25.0052 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2025-2029
- RV 25.0051 Meerjaren Perspectief Grondexploitaties Plus 2025 inclusief erratum
- RV 25.0021 Vaststelling Uitgangspunten Gebiedsgerichte Warmtetransitie
- RV 25.0042 Technische wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 (Vfl) en de Huisvestingsverordening
- RV 25.0037 Actualisatie GREX Morspoortterrein
- RV 25.0028 Garantstellingen SHWJ voor projecten Vierlinghlaan Koningstraat, Kanaalpark en Lusthoflaan
- RV 25.0027 Rijn en Schiekade 145 bouw en renoveren van een woonark
- RV 25.0020 Aanvraag uitvoeringskrediet Kopermolen
- RV 25.0023 Vaststelling herstelbesluit bestemmingsplan Plesmanlaan 100
- RV 24.0107 Vaststelling bestemmingsplan Schipholweg 66-128 te Leiden
- RV 24.0106 Vaststelling beeldkwaliteitsplan Schipholweg
- RV 24.0115 Voorstel tot wijziging van de Verhuurverordening en de Huisvestingsverordening
- RV 24.0112 Vaststelling Parapluplan Limes Unesco
- RV 24.0103 Wensen en bedenkingen Inzetdocument Prestatieafspraken 2025-2030
- RV 24.0064 Vaststelling bestemmingsplan Vondel en de Zwaan
- RV 24.0079 Vaststelling Herstelbesluit bestemmingsplan Verbrede reikwijdte Energiepark e.o.
- RV 24.0069 Aanvraag voorbereidingskrediet ondergrondse parkeergarage
- RV 24.0067 Grondopbrengsten en plankosten woonwagenlocatie TrianSemlerstraat
- RV 24.0063 Grondexploitatie Entreegebied LBSP
- RV 24.0058 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2024-2028
- RV 24.0057 Meerjarenperspectief Grondexploitaties plus 2024
- RV 24.0046 Verordening duurzaamheidsleningen Leiden 2024
- RV 24.0044 Nota van Uitgangspunten en Uitvoeringskrediet Gooimeerlaan 25 (incl. err)
- RV 24.0036 Bestemmingsplan Rhijnvreugd
- RV 24.0034 Vaststellen bestemmingsplan Touw (hoek Sumatrastraat-Antillenstraat)
- RV 24.0061 Wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020, slotbepaling (technische wijziging)
- RV 24.0029 Adviezen burgerberaad versnellen energietransitie incl am
- RV 24.0022 Vaststellen bestemmingsplan 'Woongebouw De Kopermolen'
- RV 24.0024 Vaststelling bestemmingsplan Humanities Campus
- RV 24.0023 Vaststellen Beeldkwaliteitplan Humanities Campus
- RV 24.0027 Vaststelling bestemmingsplan Bizetpad
- RV 24.0028 Vaststelling grondexploitatie Bizetpad t.b.v. realisatie woningbouwprogramma door Ons Doel
- RV 24.0026 Ontwerp omgevingsvergunning en afgifte ontwerp verklaring van geen bedenkingen LBSP, Sport- en tentamencentrum
- RV 24.0018 Ontwerp-VVGB Fietsenstalling Lange Mare bij de Hartebrugkerk

- RV 24.0016 Verruimen mogelijkheden voor zonnepanelen op dakvlakken met dakkapellen in beschermd stadsgezicht
- RV 24.0007 Ruimtelijke en programmatische beleidskaders voor Prins6 en Rijtjes (incl. am)
- RV 24.0003 Wensen en bedenkingen Jaarverslag 2023 en Uitvoeringprogramma 2024 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)
- RV 23.0130 Kaders Herontwikkeling Rivierenbuurt
- RV 23.0131 Wijziging op de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2023, markten en terrassen en rectificatie vanwege samenloop
- RV 23.0126 Vaststelling bestemmingsplan Plesmanlaan 100
- RV 23.0125 Herinrichting Openbare Ruimte Verbeekstraat (incl. erratum)
- RV 24.0005 Wijziging van de Huisvestingsverordening, onderdeel woonruimtevoorraad, Leiden 2021 en 2024
- RV 23.0119 Uitvoeringsbesluit Gebiedsontwikkeling Telderskade – Deelproject Vijfhoven (incl. errata)
- RV 23.0116 Pakket Woningmarktregulerende Maatregelen
- RV 23.0113 Benoemingsbesluit leden Welstands- en Monumentencommissie Leiden
- RV 23.0112 Afgifte definitieve vvgb Schelpenkade 35A
- RV 23.0084 Voorbereidingsbesluit Energiepark 2023
- RV 23.0082 Aanscherping adviesrecht onder de Omgevingswet
- RV 23.0081 Delegatiebesluit Omgevingsplan Leiden 2023
- RV 23.0080 Vaststelling bestemmingsplan Corantijnstraat
- RV 23.0079 Vaststelling bestemmingsplan, beeldkwaliteitsplan en beleidsregel Energiepark e.o.
- RV 23.0063 Vaststelling bestemmingsplan Willem de Zwijger blok 1 tm 5
- RV 23.0062 Vaststelling bestemmingsplan Morspoortgebied
- RV 23.0055 Voortzetting samenwerking warmte Leidse Regio
- RV 23.0060 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2023 (m.b.t. reclame, overlast fietsen en terrassen)
- RV 23.0056 Vaststelling van de Verordening nadeelcompensatie gemeente Leiden 2023
- RV 23.0051 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2023-2027
- RV 23.0050 Meerjaren Perspectief Grondexploitaties Plus 2023 (MPGPlus 2023)
- RV 23.0054 Aanpassen percentages sociaal en middelduur in de Woonvisie 2020-2030 en de Uitvoeringsagenda Wonen 2020-2023 en wijziging Verordening doelgroepenwoningbouw Leiden 2021 (1e wijziging)
- RV 23.0038 Nota van Uitgangspunten woningbouwontwikkeling Lorentzhof Fase 2
- RV 23.0035 Bestemmingsplan Watergeuskade
- RV 23.0036 Beeldkwaliteitsplan Watergeuskade en wijzigen Welstandsnota Leiden 2020
- RV 23.0029 Aanvullend krediet fietsenstalling de Geus
- RV 23.0027 Bestemmingsplan P.J. Blokhof (gecoördineerde besluitvorming)
- RV 23.0028 Uitvoeringskrediet Huis van de Buurt, fase 1, Boshuizerkade 119
- RV 23.0021 Vaststellen stedenbouwkundig plan Humanities Campus
- RV 23.0016 Burgerberaad versnellen energietransitie
- RV 23.0024 Raadsvoorstel Rhijnvreugd openen grondexploitatie met bijbehorend krediet
- RV 23.0009 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Park De Zwijger en aanvullende kaders Leidse Ring Noord Willem de Zwijgerlaan
- RV 23.0008 Wensen en bedenkingen VTH-Uitvoeringsprogramma van 2023
- RV 23.0007 Vaststelling bestemmingsplan 'Lammenschansweg – Zirro en Schouls'
- RV 23.0006 Wensen en bedenkingen op de Regionale Woonagenda en Regionale Huisvestingsverordening
- RV 23.0005 Afgifte ontwerp verklaring van geen bezwaar (vvgb) Schelpenkade 35A
- RV 22.0092 Schrappen kleureneis voor zonnepanelen in zuidelijke schil
- RV 22.0091 Aanvraag gemeentegarantie Stichting Universitaire Woonwijk Boerhaave, nieuwbouw 51 woningen Mariënpoolstraat
- RV 22.0076 Vaststelling grondexploitatie Morspoortterrein t.b.v. realisatie van het beoogde bouwprogramma (incl. Am))
- RV 22.0065 Vaststellen Beleidsplan Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) 2023-2027 (incl. erratum)
- RV 22.0068 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2022
- RV 22.0058 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2022-2026
- RV 22.0062 Coördinatieverordening Leiden 2023
- RV 22.0055 Afgifte definitieve VVGB Morsweg naast 60
- RV 22.0054 Afgifte ontwerp VVGB woonark Schelpenkade 62a
- RV 22.0044 Vaststelling Verordening op de gemeentelijke adviescommissie omgevingskwaliteit Leiden 2023 (WML)
- RV 22.0045 Vaststelling bestemmingsplan Turkoois
- RV 22.0036 Vaststelling bestemmingsplan De Premier Vijf Meilaan 210
- RV 22.0035 Vaststelling Beeldkwaliteitsplan De Premier en wijzigen Welstandsnota Leiden 2020
- RV 22.0021 Vaststelling bestemmingsplan Rooseveltstraat 65-79 gecoördineerde besluitvorming

- RV 22.0033 Ontwerp Verklaring van geen bedenkingen ten behoeve van uitgebreide omgevingsvergunning schip Sneeuwwitje Ankerpark
- RV 22.0022 Ontwerp omgevingsvergunning en afgifte ontwerp verklaring van geen bedenkingen Archimedesweg 15
- RV 22.0003 Lijst van gevallen adviesrecht onder de Omgevingswet
- Motie VOD VVD Maatwerk per straat
- RV 22.0007 Vaststelling Transitievisie Warmte Leiden
- RV 22.0012 Ontwerp omgevingsvergunning Morsweg naast 60 (071 Nieuwe Parels)
- RV 22.0003 Lijst van gevallen adviesrecht onder de Omgevingswet
- RV 22.0008 Vaststelling bestemmingsplan Lammenschansweg Omega-locatie
- RV 21.0139 Vaststelling Verordening bodemenergiesystemen gemeente Leiden 2022
- RV 21.0135 Vaststellen bestemmingsplan Mary Zeldenrustweg 18
- RV 21.0132 Toetsingskader voor kwaliteit van hoogbouw
- RV 21.0119 Stedenbouwkundig plan Pesthuis
- RV 21.0101 Vaststellen ontwikkelperspectief Leiden-Noord
- RV 21.0091 Nota van Uitgangspunten bouwplan Verbeekstraat
- RV 21.0079 Nota van Uitgangspunten woningbouw Corantijnstraat
- RV 21.0089 Vaststelling bestemmingsplan Haagweg- Noordman
- RV 21.0072 Vaststelling bestemmingsplan Groenordbedrijven
- RV 21.0078 Vaststelling Omgevingsvisie Leiden 2040 1.1
- RV 21.0056 Strategische uitgangspunten omgevingsplan Leiden
- RV 21.0092 Huisvestingsverordening als onderdeel van de Verordening Fysieke Leefomgeving Leiden en standstill verkamering
- RV 21.0087 Bestuurlijke werkafspraken Omgevingswet: werkwijzer bestuur
- RV 21.0061 Start projecten Vlietzone-Midden, Sportpark De Mors, Gemeentewerf en Duurzaamheidsplein
- RV 21.0030 Gebiedsvisie Roosevelt-West
- RV 21.0044 Mogelijkheden starterslening
- RV 21.0074 Vaststelling bestemmingsplan Lammenschansweg HOF 36
- RV 21.0055 Nota van Uitgangspunten P.J. Blokhof
- RV 21.0058 Kaderbesluit herontwikkeling Werninkterrein
- RV 21.0038 Gebiedsvisie Stationsgebied
- RV 21.0042 Vaststelling bestemmingsplan De Geus
- RV 21.0040 Kaderbesluit Groene Kaasmarkt
- RV 21.0031 Nota Kostenverhaal
- RV 21.0046 Vaststellen Regionale Energiestrategie (RES)
- RV 21.0043 Wensen en bedenkingen Regionale Omgevingsagenda Holland Rijnland
- RV. 21.0026 Raadsvoorstel samenwerking warmtetransitie Leidse regio en restwarmte via warmtelinQ+
- RV 21.0019 Afgifte verklaring van geen bedenkingen voor de uitgebreide omgevingsvergunningen Ypenburgbocht
- RV 21.0021 Vaststellen tweede tranche van de Verordening Fysieke Leefomgeving Leiden
- RV 21.0014 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Telderskade
- RV 21.0007 Verordening doelgroepen woningbouw Leiden 2021
- RV 21.0013 Kaderbesluit Diamantplein
- RV 21.0003 Nota van Uitgangspunten Plesmanlaan 100
- RV 21.0001 Kredietvoting project Kopermolen

Programmakosten

Stedelijke ontwikkeling		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	Lasten	11.521	10.831	9.262	8.944	8.140	7.332
	Baten	-8.085	-7.916	-6.362	-6.365	-6.365	-5.765
Saldo		3.436	2.915	2.900	2.579	1.776	1.568
Gemeentelijk vastgoed	Lasten	32.497	42.145	34.110	26.909	26.368	27.538
	Baten	-32.223	-42.294	-36.255	-34.774	-32.455	-24.910
Saldo		273	-150	-2.145	-7.865	-6.087	2.627
Wonen	Lasten	767	1.851	1.071	1.043	1.019	1.017
	Baten	-472	-1	-36	-36	-36	-36
Saldo		295	1.849	1.035	1.006	983	981
Energietransitie	Lasten	7.618	13.790	13.524	5.866	5.235	5.270
	Baten	-7.286	-5.895	-521	-	-	-
Saldo		332	7.895	13.003	5.866	5.235	5.270
Programma	Lasten	6.913	9.270	15.648	7.535	9.253	9.436
	Baten	-11.053	-5.942	-5.803	-9.784	-27.312	-1.044
Saldo van baten en lasten		-4.140	3.329	9.845	-2.249	-18.059	8.392
Reserves	Toevoeging	-	587	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.317	-1.091	9	9	9	9
Mutaties reserves		-1.317	-504	9	9	9	9
Resultaat		-5.457	2.825	9.854	-2.240	-18.050	8.401

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht. Het begrote saldo van baten en lasten voor het programma Stedelijke ontwikkeling is in 2027 € 2,3 miljoen hoger dan in 2026. Per beleidsterrein verklaren wij de grootste budgetbijstellingen (> € 250.000).

Beleidssterrein Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

De lasten in 2027 zijn € 1,6 miljoen lager dan de lasten in 2026 door:

- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor aanjagen verstedelijkingsdoelen (€ 193.000)
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor invoering Omgevingswet (€ 608.000)
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor het behandelen van verzoeken voor omgevingsvergunningen (€ 518.000)
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor lokaal volkshuisvestingsbeleid (€ 122.000)
- Het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor het toezicht houden op veilig bouwen (€ 205.000)

De baten in 2027 zijn € 1,6 miljoen lager dan de baten in 2026 door:

- de incidentele opbrengsten van private initiatiefnemers van bouwplannen zijn in 2027 € 1,8 miljoen lager dan in 2026. Dit betreft een bijdrage per wonigbouwequivalent die opgenomen wordt als standaardbepaling bij het sluiten van anterieure overeenkomsten
- hoger geraamde opbrengsten van leges bouwvergunningen in 2027 (€ 154.000)

Beleidssterrein Gemeentelijk vastgoed

De lasten in 2027 zijn € 8,0 miljoen lager dan de lasten in 2026 door:

- verschillen in jaarschijven van de onderliggende grondexploitaties / projecten zoals opgenomen in de prestatie 'Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties'. De grondexploitatie kosten van de uit te voeren werkzaamheden zijn jaarlijks niet constant. Deze verschillen hebben geen effect op het begrote resultaat van Programma 6 omdat het saldo van ieder jaarschijf via het onderhanden werk naar de balans wordt geboekt

- daling van lasten bij de prestatie 'Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitatie en Vermogensbeheer Grondexploitatie' als gevolg van minder incidentele exploitatie-bijdragen aan kredieten in 2027 (€ 3,1 miljoen), hetgeen wordt gecompenseerd door een lagere onttrekking aan verschillende reserves voor hetzelfde bedrag
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor onderhoud Gravensteen (€ 500.000)
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor subsidie wonen boven winkels en dekking onrendabele top project Touw (€ 662.000)
- het ramen van incidenteel budget in 2027 voor verhuizing en inrichting bibliotheek Nieuwstraat (€ 1,5 miljoen)

De baten in 2027 zijn € 6,0 miljoen lager dan de lasten in 2026 door:

- verschillen in jaarschijven van de onderliggende grondexploitatie / projecten zoals opgenomen in de prestatie 'Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitatie en Vermogensbeheer Grondexploitatie'. De opbrengsten middels (grond)verkoop zijn jaarlijks niet constant. Deze verschillen hebben geen effect op het begrote resultaat van Programma 6 omdat het saldo van ieder jaarschijf via het onderhanden werk naar de balans wordt geboekt
- In 2027 is de rijksbijdrage Realisatiestimulans woningbouw opgenomen (€ 3,8 miljoen). Zie ook bijlage 5.3 Mutaties t.o.v. Programmabegroting 2026
- Het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor subsidie provincie (€ 888.000)

Beleidsterrein Wonen

De lasten in 2027 zijn € 760.000 lager dan de lasten in 2026 door:

- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor bovenlokaal volkshuisvestingsbeleid (€ 670.000)
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor lokaal volkshuisvestingsbeleid (€ 90.000)

De baten in 2027 zijn € 35.000 hoger dan de baten in 2026 door:

- het vanaf 2027 opnemen van hogere leges als gevolg van huisvestingsvergunningen.

Beleidsterrein Energietransitie

De lasten in 2027 zijn € 267.000 lager dan de lasten in 2026 door:

- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor de aanpak van energiearmoede en isolatie offensief (€ 2,7 miljoen)
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor soortenmanagementplan (€ 400.000), lokale initiatieven en organisatie (€ 500.000)
- het vervallen van incidenteel budget in 2027 voor het opwekken van duurzame energie (€ 190.000)
- het ramen van incidenteel budget in 2027 voor de warmtetransitie (€ 3,5 miljoen). Dit betreft de budgetten voor de wijkaanpakken en de energietransitie aardgasvrije stad

De baten in 2027 zijn € 5,4 miljoen lager dan de baten in 2026 door:

- de rijksbijdrage voor de aanpak van energiearmoede en isolatie offensief neemt in 2027 af (€ 2,7 miljoen) en CDOKE middelen (€ 2,1 miljoen). Vanaf 2027 is de CDOKE een decentralisatieuitkering, onderdeel van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, deze inkomsten vallen in programma 11 van de begroting
- de bijdrage van de regiogemeenten aan het programma Warmte Leidse Regio neemt in 2027 af (€ 500.000); de programmalasten nemen eveneens af

Reserves

Reserves programma 6		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve grondexploitatie P6	Toevoeging	11.206	9.459	5.598	8.991	9.123	1.695
	Onttrekking	-7.941	-4.654	-2.888	-5.655	-5.791	-2.291
Saldo		3.265	4.805	2.710	3.337	3.332	-596
Reserve afkoop adm.kst. Erfpacht	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-177	-	-	-	-	-
Saldo		-177	-	-	-	-	-
Egalisatiereserve inkomsten bouwleges P6	Toevoeging	3.260	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-339	-	-5.000	-	-	-
Saldo		2.922	-	-5.000	-	-	-
Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 P6	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-336	-500	-500	-	-	-
Saldo		-336	-500	-500	-	-	-
Reserve risico's projecten in uitvoering	Toevoeging	141	68	0	0	0	0
	Onttrekking	-955	-	-	-	-	-
Saldo		-814	68	0	0	0	0
Reserve Stedelijke Ontwikkeling P6	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-174	-	-	-	-
Saldo		-	-174	-	-	-	-
Reserve asbestsanering (P6)	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-155	-	-	-	-
Saldo		-	-155	-	-	-	-
Reserve parkeren P6	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-26	-26	-26	-26	-26	-26
Saldo		-26	-26	-26	-26	-26	-26
Reserve bedrijfsvoering plankosten P6	Toevoeging	4.358	150	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		4.358	150	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P6	Toevoeging	1.417	3.422	1.283	672	672	244
	Onttrekking	-60	-514	-86	-21	-21	-21
Saldo		1.357	2.907	1.197	651	651	223
Reserve instandhouding molens	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-180	-	-	-	-
Saldo		-	-180	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	20.383	13.099	6.881	9.664	9.795	1.940
	Onttrekking	-9.833	-6.204	-8.500	-5.702	-5.838	-2.338
Reserves programma 6		10.550	6.895	-1.619	3.962	3.957	-398

Reserve Grondexploitatie

De reserve Grondexploitatie wordt gevoed via bestemming bij de jaarrekening, door positieve resultaten van grondexploitatie, resultaat van erfpacht en de rijksbijdrage Realisatiestimulans woningbouw. Voor 2027 is een storting geraamd van € 5,6 miljoen.

Voor 2027 is een onttrekking geraamd van € 2,9 miljoen en deze bestaat uit:

- dekking kapitaallasten (rente) Morsweg 1 (€ 43.000)
- beheerskosten tijdelijk vastgoed (€ 598.000)
- bijdrage kosten erfpacht (€ 340.000)
- bijdrage uitvoering leegstandsverordening (€ 62.000)
- verplaatsing voetbalkooi Touw (€ 43.000)
- bijdrage ontwikkeling Energiepark (€ 835.000)
- Bijdrage aan gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting (€ 960.000)

Egalisatiereserve inkomsten bouwleges

Voor 2027 is een onttrekking geraamd van € 5,0 miljoen die gestort wordt in de Concernreserve.

Reserve Leids Uitvoeringsprogramma LUBO 2016

Voor 2027 is een onttrekking geraamd van € 500.000 voor het uitvoeren van bodemsanering.

Reserve Parkeren

Voor 2027 is een onttrekking geraamd van € 26.000 voor beheerskosten parkeerapparatuur Houtkwartier.

Reserve Duurzame Stad

Voor 2027 is een storting begroot van € 1,2 miljoen en een onttrekking van € 86.000. De storting betreft een bijdrage parkeren (€ 950.000), een bijdrage kostenverhaal bij de particuliere ontwikkelaars (€ 600.000) en vrijval kapitaallasten (€ 432.000). De storting is verlaagd voor inzet middelen energietransitie (€ 487.000), voor klimaatadaptatie (€ 105.000) en voor opgave circulaire economie (€ 105.000). De onttrekking van € 86.000 betreft inzet energietransitie.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
06A201	Behandeling verzoeken omvergunningen	Vervanging Power browser 2026	Econ.	V		-	-	-	299	-
06A201	Behandeling verzoeken omvergunningen	Openbare ruimte Humanities Campus	Maatsch.	N	NK	119	-	-	-	997
06B102	Opstellen MPG en Vermogensbeheer	Park de Zwijger – Gebiedsontwikkeling	Maatsch.	N		178	891	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg 2025	Econ.	V		1.090	-	4.191	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg (aanvulling)	Econ.	N	VK	5.000	-	-	-	9.566
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Verbouwing bibliotheek Nieuwstraat	Econ.	V		2.036	-	21.476	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Gebiedsontwikkeling Telderskade	Maatsch.	N	VK	50	-	-	6.392	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Technische installaties De Waag 2026	Econ.	V		-	480	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	installaties Marienpoelstraat 1a	Econ.	V		-	-	106	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Vervangen zonwering Sumatrastraat	Econ.	V		-	-	53	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	bouw, valkenpad 3-5 1 2031	Econ.	V		-	-	-	-	300
	Totaal programma 6					10.509	1.371	25.827	6.692	10.863

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investeringsplan wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsiestaat 2026	subsiestaat 2027
Subsidie saldo	1.259.680	635.674

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

7

Jeugd en onderwijs

Jeugd en onderwijs

Programmanummer	7
Commissie	Onderwijs en Samenleving
Portefeuille(s)	Kansengelijkheid, Jeugd & Onderwijs

De missie van het programma Jeugd en onderwijs luidt:

In Leiden groeien kinderen en jongeren gezond en veilig op in een stimulerende omgeving, zodat zij hun talenten volledig kunnen ontwikkelen en volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen.

Inleiding

In de gemeente Leiden staat de gezonde, veilige en kansrijke ontwikkeling van kinderen en jongeren centraal. Daarbij zetten we in op een leefomgeving waarin kinderen gezond en veilig opgroeien en gestimuleerd worden om hun talenten volledig te kunnen ontwikkelen, te spelen en te bewegen. De uitvoering van de Jeugdwet richt zich primair op preventie en laagdrempelige ondersteuning via het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) Leiden en de lokale Jeugdteams Leidse Regio, om zwaardere zorgtrajecten zo vroeg mogelijk te voorkomen. Wanneer de veiligheid of ontwikkeling van een kind ernstig in het geding is of wanneer sprake is van criminaliteit, biedt de gemeente een sluitend vangnet met jeugdbescherming en jeugdreclassering. Deze wettelijk opgelegde maatregelen worden in opdracht van de gemeente uitgevoerd door gecertificeerde instellingen, zoals Jeugdbescherming west, die samen met justitiële partners, scholen en gezinnen werken aan gedragsverandering en het herstellen van een stabiele, veilige leefomgeving.

In en rond het Leidse onderwijs en de kinderopvang werken we samen aan het creëren van gelijke kansen voor alle kinderen en jongeren in Leiden. Ons doel is dat ieder kind toegang heeft tot goed onderwijs en goede kinderopvang, en zich kan ontwikkelen tot een zelfstandig inwoner. Hiervoor zetten we in op een divers, duurzaam en toekomstbestendig scholenlandschap dat stimulerend, gezond, inclusief en passend is. We doen dit in nauwe samenwerking met onze partners via gezamenlijke werkgroepen vanuit de Leidse Educatieve Agenda en het actieplan Kansrijk Onderwijs Leiden. Hierin staat integrale samenwerking centraal. Een goed voorbeeld hiervan is de wijze waarop we vanuit verschillende beleidsterreinen investeren in de inzet van brugfunctionarissen in het onderwijs.

Taskforce

Het regionaal beleidsprogramma van Holland Rijnland werkt in 2027 aan verschillende projecten om de maatregelen van de Taskforce te implementeren (afkomstig uit het eindrapport van onderzoeksbureau KokxDeVoogd). Zo worden voorstellen uitgewerkt voor het werken met beschikkingen, proces- en casusregie en het versterken van de regionale governance.

Jeugdhulp

De gemeente Leiden en jeugdhulpregio Holland Rijnland spannen zich voortdurend in om wachtlijsten en tekorten in de specialistische jeugdhulp, zonder verlies van kwaliteit, te verminderen. De ambitie is om toe te werken naar de realisatie van de regiovisie en tegelijkertijd de regionale samenwerking efficiënter in te richten. In 2027 wordt daarvoor, naast de maatregelen vanuit de Taskforce, verder gewerkt aan onder andere

afbouw van Jeugdzorg+ en van de Buiten Budgettaire Route (BBR) en aan het creëren van een dekkend en duurzaam zorglandschap.

Hervormingsagenda

De landelijke Hervormingsagenda Jeugd draagt bij aan het voorkomen, verbeteren, toegankelijk en betaalbaar houden van de jeugdhulp. Hierbij ligt de nadruk op het versterken van de veerkracht van de jeugdigen en hun gezinnen in het dagelijkse leven, met inzet van het eigen netwerk. De maatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd richten zich lokaal op het afbakenen van jeugdhulp, verstevigen van de jeugdteams en versterken van de pedagogische basis. Op regionaal niveau wordt vanuit de Hervormingsagenda ingezet op het versterken van de samenwerking bij de inkoop van specialistische jeugdhulp en het organiseren van regionale voorzieningen. In 2027 worden de ingezette acties verder uitgewerkt.

Verkenning Integrale ondersteuning en Toegang

Met de verkenning Integrale ondersteuning is de huidige situatie van de organisatie van de lokale teams en hun taken in beeld gebracht. Ook zijn de kansen en knelpunten van de huidige integrale samenwerking in het sociaal domein in beeld gebracht. Dit heeft geleid tot een advies met een veranderrichting voor de lokale teams en de integrale samenwerking en een veranderopdracht. Deze veranderopdracht beoogt de sociale en pedagogische basis uniformer te gaan organiseren, de toegangsfunctie goed te positioneren, te zorgen dat integrale ondersteuning vanzelfsprekend wordt en dat de regie van de gemeente wordt versterkt. De nadruk ligt op de behoefte van de inwoner en de positionering van de professionals. Het is de intentie om de uitvoering van deze veranderopdracht in 2027 voort te zetten. De gemeenteraad heeft hiervoor bij de Kadernota 2026 middelen vrijgemaakt.

Beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen

In de eerste helft van 2027 bieden we het nieuwe integrale beleidskader gezondheid, sport, spelen en bewegen aan de raad aan. Hierin worden de ambities van het nieuwe college opgenomen. In het beleidskader schetsen we de ambities voor de komende jaren op deze beleidsterreinen en leggen we nadrukkelijk de verbinding met andere domeinen, zoals welzijn en stedelijke ontwikkeling. De participatierapportage over de gesprekken die hierover met de stad zijn gevoerd, vormt hiervoor de basis. Na vaststelling van het beleidskader werken we verder aan de uitvoering van dit nieuwe beleid. Naast Programma 7A Jeugd is dit beleidskader ook van toepassing op Programma 8C Sport en Programma 9B Preventie.

Leiden Kennisstad

De twee vlaggenscheppen van Leiden Kennisstad die het onderwijs raken zijn Leren met de Stad en het Leiden Education Fieldlab (LEF). In de innovatiesubsidieronde van 2026 is aan een aantal projecten subsidie toegekend die zichtbaar maken hoe Leiden kennisstad het onderwijs verder versterkt. Zo wordt in 2027 verder ingezet op gezamenlijk onderzoek van mbo, hbo en wo naar het eigen onderwijs. Daarin benutten de kennisinstellingen actief hun eigen manier van onderzoek en inspireren en leren ze van elkaar. Ook wordt ingezet op de versterking van sterk techniekonderwijs in de *life sciences* in het basis- en middelbaar onderwijs. Daarmee verbinden we ontwikkelkansen voor jongeren en talentontwikkeling op het Leiden Bio Science Park en bouwen we verder aan een gedeelde trots op *Life Sciences & Health* in Leiden.

Nieuw onderwijskansenbeleid

Het nieuwe onderwijskansenbeleid wordt begin 2027 ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden. Begin 2027 wordt gewerkt aan en met een concreet uitvoeringsplan, waarin acties staan opgenomen om de onderwijskansen van kinderen te vergroten.

Vervolg Leidse Gelijke Kansen Aanpak

In het eerste kwartaal van 2026 werd de evaluatie over de inzet op het vergroten van gelijke kansen vanuit de Leidse Gelijke Kansen Aanpak met de raad gedeeld. De integrale aanpak vanuit onderwijs- en armoedebeleid werd in 2024 als driejarig project gestart en loopt in 2026 af.

Evaluatie Leidse Educatieve Agenda

In 2027 wordt de Leidse Educatieve Agenda (LEA) 2024-2028 met alle betrokken partners in en rond het onderwijs geëvalueerd. De LEA 2024-2028 bevat de gezamenlijke vier ambities op de belangrijkste thema's met bijbehorende gezamenlijke doelen, opgaven en uitvoeringsplannen. De vier geformuleerde ambities vormen de basis voor deze evaluatie. Op basis van deze evaluatie wordt in 2027 gewerkt aan de nieuwe Leidse Educatieve Agenda vanaf 2028.

Van verzuim naar schoolaanwezigheid

Schoolaanwezigheid krijgt een steeds belangrijkere plek in onze inzet om verzuim, thuiszitten en schooluitval te voorkomen. De kern van deze aanpak is dat scholen en partners niet alleen reageren op afwezigheid, maar vooral werken aan aanwezigheid, welbevinden en verbondenheid met school. In het ondersteuningsplan 2026-2030 van het samenwerkingsverband primair onderwijs regio Leiden is proactief werken aan schoolaanwezigheid daarom als speerpunt opgenomen. Mede op initiatief van gemeente Leiden

doen vijf pilotscholen in het voortgezet onderwijs via de pilot Schoolaanwezigheid 2026-2028 ervaring op met een schoolbrede en preventieve aanpak, waarbij bestaande inzet rond verzuim, ondersteuning en thuiszitters beter wordt verbonden. Schoolaanwezigheid is ook een hoofdthema in het beleidsplan 2027-2030 van het Regionaal Bureau Leerrecht (RBL), zie ook 7C4.2.

Kindcentrum Stevenshof

In 2027 wordt gewerkt aan de tijdelijke huisvesting en sloop van de scholen en kinderopvang in de Stevenshof vanwege de vervangende nieuwbouw voor het Kindcentrum Stevenshof. De Wereldwijzer, De Stevenshofschool, FloreoKids en gemeente Leiden blijven in 2027 samenwerken aan de samenwerkingsafspraken voor het nieuwe kindcentrum in de Stevenshof. De doorlopende leer- en ontwikkellijn van de kinderen staan hierin centraal.

Beleidsterrein 7A Jeugd

Doelen en prestaties bij 7A Jeugd

Doelen	Prestatie
7A1 Een krachtige en pedagogische samenleving	7A1.1 betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie
	7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte
7A2 Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin	7A2.1 Vanuit het CJG uitvoeren Wet Publieke Gezondheid
	7A2.2. Vanuit het CJG organiseren van informatie en advies en opvoedingsondersteuning
	7A2.3 Vanuit het CJG organiseren van jeugdhulp door middel van jeugdteams
7A3 Goede specialistische hulp beschikbaar	7A3.1 Het organiseren van specialistische hulp

7A1.1 betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie

In Leiden vertegenwoordigen jeugd en jongeren een groot deel van de inwoners. Het is belangrijk hen te betrekken bij het vormen van beleid of bij het oplossen van vraagstukken die spelen in de gemeente, zie ook prestatie 1A2.2 (Informeren en betrekken van inwoners, ondernemers en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid). Dit levert waardevolle inbreng op voor innovatieve en duurzame oplossingen en het draagt bij aan burgerschapsontwikkeling van jeugd en jongeren zelf. Met de kinderraad wordt op een serieuze manier invulling gegeven aan jeugdparticipatie. Bij de kinderraad wordt jaarlijks een groep 7 van een basisschool aangewezen, waarin kinderen aan de slag gaan met een vraagstuk in de stad. In 2027 gaan we door met de kinderraad. De jongerenraad was een pilot en loopt tot en met schooljaar 2025-2026. Daarna wordt op basis van de eindevaluatie en scenario's een afweging gemaakt over een mogelijk vervolg.

7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte

Speelruimtebeleid

De openbare ruimte speelt in een compacte stad als Leiden een belangrijke rol voor bewegen, spelen, (ongebonden) sporten en ontmoeten. In 2027 zetten we in op de doorontwikkeling van de Beweegseutels – onze inrichtingsprincipes voor een beweegvriendelijke openbare ruimte – zodat deze beter aansluit bij de actuele opgave op het gebied van gezondheid, inclusiviteit en vergroening. Met deze inzet borgen we dat de openbare ruimte uitnodigt tot gezond en actief gebruik en bijdraagt aan een leefomgeving die beweging stimuleert. Tenslotte zetten we verder in op de samenwerking met de Leidse Bond van Speeltuinen voor de uitvoering van de SamenSpeelbelofte en het versterken van een Leids speelnetwerk. Daarbij gaat bijzondere aandacht uit naar speeltuinverenigingen Merendroom en Zuid-West, waar opgaven liggen voor de herinrichting van de speeltuin en de renovatie van het gebouw (Merendroom) en nieuwbouw (Zuid-West).

Groene Schoolpleinen

We hebben samen met de schoolbesturen gestuurd op het groener en uitdagender inrichten van schoolpleinen en het openbaar toegankelijk maken daarvan. We maken in toekomstige projecten zoveel mogelijk gebruik van de ervaringen uit het pilotproject Bonaireplein, dat in 2026 groener en uitdagender is ingericht. Het herinrichten van schoolpleinen vergroot de beschikbare speel- en beweegruimte in dichtbebouwde wijken en versterkt de sociale functie van schoolpleinen.

7A2.1. Vanuit het CJG uitvoeren Wet Publieke Gezondheid

Met vier locaties verspreid over de stad biedt het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) laagdrempelige ondersteuning aan kinderen, jongeren en ouders. Door de toenemende druk op de specialistische jeugdhulp verschuiven steeds meer hulpvragen naar de sociale en pedagogische basis. Daarom zetten we ons in 2027 in op het behouden en versterken van de huidige dienstverlening van het CJG, waaronder de Jeugdgezondheidszorg (JGZ).

Een duidelijke positionering van het CJG binnen de ontwikkelingen rondom de lokale teams is daarbij van groot belang. Daarnaast zijn heldere kaders nodig voor de verschuiving van lichte specialistische hulp naar de sociale en pedagogische basis, zodat het CJG zijn preventieve rol kan blijven vervullen zonder dat deze voorzieningen overbelast raken. Tegelijkertijd werkt Hecht met het programma JGZ-Fit aan het herstel en de versterking van de JGZ-organisatie. Hierbij ligt de focus onder meer op het terugdringen van personeelstekorten, het verlagen van het ziekteverzuim en het toekomstbestendig organiseren van de dienstverlening.

7A2.2. Vanuit het CJG organiseren van informatie en advies en opvoedondersteuning

Samen met het CJG en andere partners uit het medisch en sociaal domein werken wij binnen de lokale coalitie aan het programma Gezonde Kansrijke Start Leiden. In lijn met de landelijke basisfunctionaliteiten van het

Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) zetten wij regionaal in op de ontwikkeling van een Integrale Gezinspoli voor gezinnen met meervoudige of complexe problematiek. Daarnaast intensiveren we de regionale inzet op Nu Niet Zwanger en werken we aan een domeinoverstijgende aanpak voor een Rookvrije Start. Naast deze regionale opgaven blijven we investeren in lokale behoeften en ontwikkelingen, te denken valt bijvoorbeeld aan het beperken van schermgebruik bij jonge kinderen en ouders.

7A2.3 Vanuit het CJG organiseren van jeugdhulp door middel van jeugdteams

In 2027 wordt de hulp en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen door Stichting Jeugdteams Leidse regio voortgezet. Hierbij ligt de nadruk op normaliseren, collectivieren, afbakenen van jeugdhulp, casusregie en verdere ontwikkeling van data en monitoring. Op 30 juni 2028 loopt de huidige opdracht aan de Jeugdteams af. Daarom wordt in 2027 een nieuwe opdracht voorbereid, zodat in 2028 hulp en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen volgens de Jeugdwet kan worden gecontinueerd. De adviezen vanuit de evaluatie van de Jeugdteams, de verkenning integrale ondersteuning en landelijke ontwikkelingen worden hierin meegenomen.

7A3.1 Het organiseren van specialistische hulp

De gemeente en jeugdhulpregio Holland Rijnland spannen zich voortdurend in om wachtlijsten en tekorten in de specialistische jeugdhulp, zonder verlies van kwaliteit, te verminderen. De ambitie is om toe te werken naar de realisatie van de regiovisie en tegelijkertijd de regionale samenwerking efficiënter in te richten. In 2027 wordt daarvoor, naast de maatregelen vanuit de Taskforce Jeugdhulp, verder gewerkt aan onder andere afbouw van Jeugdzorg+ en van de Buiten Budgettaire Route (BBR) en aan het creëren van een dekkend en duurzaam zorglandschap.

Effectindicatoren bij 7A Jeugd

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 7A1 Een krachtige pedagogische samenleving						
7A1.a Percentage inwoners dat het eens of helemaal eens is met de stelling dat er in de buitenruimte voldoende gelegenheid is om te sporten, bewegen of spelen voor kinderen / jongeren	65% (2021) 62% (2023) 63% (2025)	71%		72%		Stadsenquête
7A1.b Percentage inwoners dat het eens of helemaal eens is met de stelling dat er in de buitenruimte voldoende gelegenheid is om te sporten, bewegen of spelen voor volwassenen	52% (2021) 55% (2023) 50% (2025)	61%		65%		Stadsenquête
7A1.c Percentage inwoners dat vindt dat in de buurt voldoende speelmogelijkheden voor kinderen zijn	49% (2021) 41% (2023) 49% (2025)	56%		57%		Stadsenquête
7A1.d Percentage inwoners dat vindt dat de speelmogelijkheden in de buurt veilig zijn	50% (2021) 41% (2023) 48% (2025)	53%		56%		Stadsenquête
7A1.e Percentage inwoners dat vindt dat de speelmogelijkheden in de buurt uitdagend zijn	20% (2021) 13% (2023) 18% (2025)	28%		28%		Stadsenquête
7A1.f Percentage inwoners dat vindt dat er goede voorzieningen voor jongeren zijn	46% (2021) 45% (2023)	31%		35%		Veiligheidsmonitor
Doel 7A3 Goede specialistische hulp beschikbaar						
7A3.a Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp	15,8% (2022) 16,7% (2023) 17,3 (2024)	14,0%	14,0%	14,0%	8% *	CBS (wsjg - BBV)
7A3.b Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming	11,2% (2022) 1,0% (2023) 1,0% (2024)	1%	1%	1%	1%	CBS (wsjg - BBV)
7A3.c Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdreclassering	0,03% (2022) 0,02% (2023) 0,02% (2024)	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	CBS (wsjg - BBV)
7A3.d Aantal Leidse gezinnen die door vrijwilligers worden ondersteund bij opvoedproblemen	27 (2023) 40 (2024) 23 (2025)	45	50	60	60	Jaarrapportage HomeStart
7A3.e Percentage jeugdhulptrajecten met verblijf	2,9% (2023) 2,6% (2024) 1,33% (2025)	2,0%	2,0%	2,0%	1,0%	SOZ/ Holland Rijnland

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
7A3.f Aantal jongeren in gesloten jeugdhulp	5 (2023) 2 (2024) 4 (2025)	2	0	0	0	SOZ/ Holland Rijnland
7A3.g Gemiddelde trajectduur in dagen	196 (2023) 280 (2024) 225 (2025)	180	180	180	180	SOZ/ Holland Rijnland
7A3.h Percentage jeugdigen met hoogspecialistische ambulante jeugd-GGZ van het totaal aantal jeugdigen met jeugdhulp	20% (2023) 19% (2024) 17,7% (2025)	20%	20%	19%	16%	SOZ/ Holland Rijnland
7A3.i Aantal trajecten ingezet bij niet-gecontracteerde aanbieders	97 (2023) 111 (2024) 201 (2025)	30	20	30	100	SOZ/ Holland Rijnland

* De streefwaarde is lager dan voorgaande jaren. Vanuit de Taskforce Jeugdhulp en de Hervormingsagenda zijn namelijk verschillende maatregelen ingezet die moeten leiden tot minder kinderen die gebruik maken van gespecialiseerde jeugdhulp.

Verbonden partijen

Service-organisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)	
Motieven en doelen deelname GR	De Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (een gemeenschappelijke regeling) behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp.
Kansen	De gemeenten van Holland Rijnland delen de visie op de uitvoering van de jeugdhulp met Leiden, namelijk het thuis zo normaal mogelijk kunnen opgroeien en het centraal stellen van kind en gezin bij het uitvoeren van de hulp. Als regio zijn de gemeenten daardoor een krachtiger opdrachtgever voor de uitvoerende partijen. Het contractmanagement, dat door de Serviceorganisatie wordt uitgevoerd, is een concreet voorbeeld daarvan. Daarnaast sluit het regionaal inkopen en aanvoeren van de jeugdhulp het beste aan bij de uitvoeringsvormen en werkgebieden van de betrokken aanbieders, wat onnodige administratieve lastendruk voorkomt. Tot slot vormen de 13 portefeuillehouders Jeugd van Holland Rijnland het bestuur van de Serviceorganisatie, wat de gemeenten sturingsmogelijkheid geeft. Bovenstaande werkwijze sluit aan bij de uitgangspunten die in de Hervormingsagenda Jeugd zijn vastgelegd over de breedte van de regionale samenwerking.
Risico's (top 3)	1. Aansturing geschiedt vanuit 13 gemeenten en moet dus ook op basis van overeenstemming tussen deze gemeenten. 2. De lokale P&C-cycli van de gemeenten t.a.v. de uitvoering van de specialistische jeugdhulp zijn afhankelijk van de kwaliteit en tijdigheid van de gegevens vanuit de Serviceorganisatie Zorg 3. Balans en samenwerking tussen de gemeenten (sturing op beleid) en de Serviceorganisatie (sturing op contracten) in accountmanagement van aanbieders.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2027	- Uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp. - Kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van de uitvoering van de jeugdhulpcontracten - Afhandeling facturatie van de jeugdhulp cf. contracten via berichtenverkeer - Opstellen definitieve prognose, afrekening en rapportage over 2023, prognoses en (tussen-)rapportage over 2024 en begroting 2025
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2027	- Continue versterking van de interne controlfunctie en de P&C cyclus, verbetering van de informatievoorziening en datagedreven contractmanagement. - Continue verbetering beheersbaarheid van de jeugdhulp(middelen) en versteviging van het zorglandschap - Aansluiten gemeente Alphen aan den Rijn inkoopregio Holland Rijnland en dienstverlening SOZ
Bijdrage 2027	€ 1.019.471

Beleidsterrein 7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Doelen en prestaties bij 7B Peuterspeelzalen en kinderopvang

Doelen	Prestatie
7B1 Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra	7B1.1 Zorg dragen voor voldoende aanbod peuterspeelopvang
	7B1.2 Waarborgen kwaliteit kinderopvang / peuterspeelopvang

7B1.1 Zorg dragen voor voldoende aanbod peuterspeelopvang

De geboortecijfers, en daarmee het aantal peuters in Leiden, blijven naar verwachting licht dalen, ook in 2027. We blijven echter zorgdragen voor een ruim voldoende kwalitatief aanbod van peuterspeelopvang en voorschoolse educatie (VE). Daar blijft de hiervoor bestemde subsidieregeling 'Peuterspeelzaal en voorschoolse educatie' van kracht. Daarnaast blijven we ons inzetten voor beter bereik van deze doelgroeppeuters.

7B1.2 Waarborgen kwaliteit kinderopvang/peuterspeelopvang

We houden wettelijk toezicht op de kwaliteit van kinderopvang volgens de landelijke eisen. Daarnaast zetten we in Leiden ook in op: talentontwikkeling, het versterken van eigen kracht van het kind, extra ondersteuning indien nodig en de relatie tussen ouders en professionals bevorderen. Om die reden is de kinderopvang ook partner binnen de 'Rijke Leerdag' (Rijksprogramma School en Omgeving: zie 7C3.1).

Effectindicatoren bij 7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 7B1 Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra						
7B1.a Percentage kinderen van 0 tot 4 jaar dat deelneemt aan kinderdagopvang*	67% (2022) 90% (2024) 66% (2025)	66%	67%	98% *	98	CBS

* De streefwaarde is vanaf 2029 hoger, omdat het Rijk toewerkt naar (nagenoeg) gratis kinderopvang voor werkende ouders.

Beleidsterrein 7C Onderwijsbeleid

Doelen en prestaties bij 7C Onderwijsbeleid

Doelen	Prestatie
7C1 Gelijke kansen voor kinderen en jongeren	7C1.1 Waarborgen van aanbod, kwaliteit en deelname aan voor- en vroegschoolse educatie
	7C1.2 Ondersteunen van een hoogwaardig taalaanbod in het onderwijs
	7C1.3 Bevorderen van een goede samenwerking tussen ouder en professional
7C2 Goede onderwijs-ondersteuning en samenwerking in het onderwijs	7C2.1 Ondersteunen zorg voor leerlingen met specifieke behoeften
	7C2.2 Stimuleren samenwerking en voorzieningen in het onderwijs
7C3 Als Kennisstad toekomstbestendig onderwijs bevorderen met extra aandacht voor duurzaamheid, internationalisering en talentontwikkeling	7C3.1 Stimuleren van een duurzame rijke leeromgeving waarin leerlingen en onderwijsprofessionals hun eigen talenten kunnen ontwikkelen met aandacht voor een doorlopende leerlijn
	7C3.2 Stimuleren dat leerlingen worden voorbereid op een internationale samenleving
	7C3.3 Bevorderen van toekomstgerichte talentontwikkeling door samenwerking van onderwijs met bedrijven en instellingen
7C4 Zoveel mogelijk leerlingen volgen onderwijs en halen een startkwalificatie of het verwerven van een werkplek	7C4.1 Sturing geven aan projecten die zich richten op het behalen van een startkwalificatie, terugkeer naar het onderwijs (ook voor thuiszitters) of het verwerven van een werkplek
	7C4.2 Tegengaan verzuim leerplichtigen

7C1.1 Waarborgen van aanbod, kwaliteit en deelname aan voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

In 2027 gaan we aan de slag met passende interventies voor kinderen met extra ondersteuningsbehoeften. Zo zullen voorschoolse brugfunctionarissen per schooljaar 2026-2027 niet alleen toeleiden naar voorschoolse educatie (VE), maar ook een rol spelen in het ondersteunen van ouders en professionals. Zo normaliseren we ondersteuning binnen de reguliere kinderopvang en werken hierbij samen met kinderopvangorganisaties om dit structureel te borgen. Ook zetten we passende interventies voor kinderen in met (extra) ondersteuningsbehoeften. De pilot 'Groeigroep', een voorziening voor vierjarigen die nog niet volledig 'schoolrijp' zijn, wordt in 2027 verlengd. Deze ontwikkelgroep draagt bij aan een soepelere doorstroom naar regulier of gespecialiseerd onderwijs. Het doel is kinderen zo veel mogelijk binnen het regulier onderwijs te houden, passende doorstroom naar gespecialiseerd onderwijs te bevorderen en instroom in een kinderdagcentrum (KDC) te voorkomen.

7C1.2 Ondersteunen van een hoogwaardig taalaanbod in het onderwijs

De afgelopen jaren is het onderwijsaanbod voor nieuwkomers in het primair en voortgezet onderwijs in de Leidse regio versterkt en uitgebreid dankzij regionale samenwerking. In 2027 onderzoeken we samen met onderwijspartners en leerwerkbedrijven hoe we het aanbod verder kunnen verbeteren en verbreden voor nieuwkomers die beter aansluiten bij praktijkgericht onderwijs of die extra ondersteuning nodig hebben om succesvol door te stromen naar een Entree-opleiding of werk.

7C1.3 Bevorderen van een goede samenwerking tussen ouder en professional

Binnen de Kansrijk Onderwijs werkgroep 'Partnerschap met ouders' wordt ingezet op het verdiepen en verbreden van de 'ouderschapstheorie' (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid). Werken volgens de ouderschapstheorie biedt professionals een ingang om het contact met ouders (terug) te krijgen. In Leiden wordt al gewerkt vanuit deze theorie door brugfunctionarissen en het Centrum Jeugd en Gezin (CJG). Vanuit Kansrijk Onderwijs, mogelijk gemaakt vanuit de Gelijke Kansen Alliantie Agenda (vanuit het ministerie van OC&W), wordt geïnvesteerd in professionaliseringsaanbod gebaseerd op de ouderschapstheorie samen met Hogeschool Leiden. Dit professionaliseringsaanbod wordt vervolgens breed opengesteld met als doel om dit tot gedeelde taal en kennisbasis te maken.

7C2.1 Ondersteunen zorg voor leerlingen met specifieke behoeften

Gemeenten en onderwijs blijven samen verantwoordelijk voor een samenhangend geheel van voorzieningen waardoor iedere jeugdige zoveel mogelijk onderwijs kan volgen op een passende plek. In 2027 werken we aan meer samenhang tussen bestaande voorzieningen, waaronder dagbesteding, en stimuleren de samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en andere betrokken partners. Daarbij sluiten we aan bij de landelijke beweging van zorg naar onderwijs, met extra aandacht voor jeugdigen die nu vooral zorg ontvangen of nog maar beperkt onderwijs volgen.

Leerlingenvervoer

In schooljaar 2026-2027 onderzoeken we verder hoe meerjarige beschikkingen in het leerlingenvervoer uitwerken in de praktijk. Daarnaast wordt de pilot voortgezet waarin leerlingen kunnen oefenen met reizen in het openbaar vervoer. Het is goed voor het zelfvertrouwen van leerlingen om te leren reizen met het openbaar vervoer en het maakt hen beter voorbereid op hun toekomst.

7C2.2 Stimuleren samenwerking en voorzieningen in het onderwijs

Als antwoord op de vraag van jongeren die iets anders of iets extra's nodig hebben, zijn we de afgelopen jaren gestart met verschillende Maatschappelijke Diensttijd (MDT)-programma's. Vanuit de aanpak Gelijke Kennis werken we aan een gezamenlijke kennisbasis als het gaat om de ontwikkeling van kinderen. Hierin brengen we onderwijs, brugfunctionarissen en wijkteams bij elkaar om zo op een integrale manier te professionaliseren. Ook in 2027 worden vanuit de stedelijke jeugdaanpak op scholen signaaloverleggen georganiseerd. Deze overleggen hebben als doel om de samenwerking voor veiligheid in en om het onderwijs tussen de gemeente, het onderwijs, de politie, de GGD en andere partijen te versterken en om signalen sneller uit te wisselen.

7C3.1 Stimuleren van een duurzame rijke leeromgeving waarin leerlingen en onderwijsprofessionals hun eigen talenten kunnen ontwikkelen met aandacht voor een doorlopende leerlijn

In Leiden geloven we dat kennis die je samen maakt het welzijn in de stad vergroot en tegelijkertijd de kwaliteit van onderwijs en onderzoek bevordert en zichtbaar maakt. Niet alleen heeft Leiden als Kennisstad alle onderwijssectoren in huis, van peuterspeelzaal tot alle vormen van vervolgonderwijs, maar er zijn ook veel educatie- en onderzoekspartners, musea en netwerkorganisaties zoals het Leiden Education Fieldlab (LEF). Samen vormt dit een rijk leerecosysteem. In 2027 zetten we in op de uitvoering van de innovatieprojecten die in de subsidieronde 2026 zijn toegekend. Samen met het LEF geven we bredere invulling aan de dwarslijn 'innoveren met LEF' waarbij we niet alleen de onderwijsinnovatiesubsidieprojecten ondersteunen, maar ook andere innovatieve initiatieven in het onderwijs de ruimte geven om aan te sluiten. Andere zichtlijnen in het LEF waar we ons samen voor inzetten zijn o.a. 'brede vorming' en 'anders samenwerken'.

Techniek en talentontwikkeling

Samen met scholen, vervolgonderwijs, Stichting Leiden Bio Science Park en bedrijven gaan we labtechniek voor het Leidse basis- en voortgezet onderwijs meer op de kaart zetten. De inzet op techniek en talentontwikkeling draagt bij aan de brede vorming in het onderwijs. We verbinden deze onderwijsdoelstelling waar ook onze economische kracht als stad ligt. Kinderen jong in aanraking laten komen met techniek rondom bijvoorbeeld 'Life Sciences and Health' ofwel gezondheid, verhoogt de kans dat zij later voor technische studies en banen kiezen. Hieraan is grote behoefte in Nederland. Ons Leiden Bio Science Park biedt veel baankansen, met name ook voor technisch mbo-geschoolden. Er is goed aanbod om kinderen te interesseren in labtechniek, maar het kan nog beter ingezet worden. In 2027 onderzoeken we hoe we de bestaande onderwijsplatforms en netwerken beter kunnen inzetten om dit inzichtelijk te maken voor scholen.

Rijke Leerdag

In 2027 verdiepen we het concept van de Rijke Leerdag Leiden verder. De coalitie is in de nieuwe rijkssubsidieronde School en Omgeving 2025-2028 flink uitgebreid. De coalitie, bestaande uit Leidse scholen, schoolbesturen, gemeente, kinderopvangorganisaties, sport- en cultuurinstellingen, welzijnsorganisaties en andere maatschappelijke partners, zal zich weer focussen op afstemming en kwaliteitsverbetering van het aanbod van de naschoolse activiteiten. Het programma richt zich nog steeds op brede talentontwikkeling door een breed aanbod aan binnen- en buitenschoolse activiteiten aan te kunnen bieden aan leerlingen op het gebied van sport, cultuur, (wereld)burgerschap, taal, muziek, nieuwe media, kunst, dans, natuur en theater. Naast het programma School en Omgeving wordt vanuit de Leidse Educatieve Agenda, en het Actieplan Kansrijk Onderwijs Leiden, ook ingezet op naschoolse activiteiten bij scholen die niet binnen deze rijksregeling vallen.

Natuur- en Duurzaamheidseducatie

In 2027 wordt het aanbod voor natuur- en duurzaamheidseducatie nauwer verbonden met actuele maatschappelijke opgaven in de stad. Daarbij gaat bijzondere aandacht uit naar biodiversiteit (en het belang daarvan voor al het leven op aarde), afvalpreventie en het bevorderen van reparatie en hergebruik, de energietransitie en een gezonde en duurzame voedselomgeving. Daarnaast wordt een koppeling met techniekonderwijs en het Bio Science Park verkend. Rond deze thema's wordt het netwerk van kennis- en onderwijsinstellingen, onderwijsaanbieders en lokale initiatieven verder uitgebouwd, onder meer door schoolbezoeken en via het LEF en Verwonder om de Hoek (zie ook 8A1.3 en 8A3.2).

Groenblauwe schoolpleinen

Zie onder 7A1.2.

7C3.2 Stimuleren dat leerlingen worden voorbereid op een internationale samenleving*

In Leiden willen we ruimte bieden aan de internationale diversiteit van onze bewoners, zodat elk kind en iedere jongere het aanbod krijgt dat het best past bij zijn of haar onderwijsbehoefte. Als vervolg op onze inzet op het

versterken en het uitbreiden van het nieuwkomersonderwijs (in de Leidse regio), zetten we in 2027 in op het versterken van de overgang van het nieuwkomersonderwijs naar het regulier onderwijs, zowel in het primair- als het voortgezet onderwijs.

Daarnaast zien we een toenemend aantal jonge inburgeraars en alleenstaande minderjarige vreemdelingen in Leiden en de Leidse regio. Deze groep heeft in het thuisland vaak in beperkte mate of geen middelbaar onderwijs gehad en vindt hierdoor lastig aansluiting in het regulier onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs (MBO) (zie ook Programma 10). In 2027 werken we samen met het (middelbaar beroeps-)onderwijs en werkgevers voor een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, met name voor de groep anderstalige 18-plussers.

7C3.3 Bevorderen van toekomstgerichte talentontwikkeling door samenwerking van onderwijs met bedrijven en instellingen

Door als onderwijs samen te werken met bedrijven en stadspartners kunnen we kinderen en jongeren beter voorbereiden op de arbeidsmarkt. In verschillende sectoren zijn tekorten, zoals onderwijs, zorg en techniek. We willen kinderen en jongeren laten zien waar hun talenten liggen en hoe zij deze kunnen inzetten voor maatschappelijke vraagstukken. Dat doen we door bij te dragen aan verschillende initiatieven, zoals MDT UniverCity, MDT Skill School, MDT Talent en Toekomst en Leren met de Stad. Ook stimuleren we de ontwikkeling van hybride onderwijs binnen het mbo.

Maatschappelijke Diensttijd

Maatschappelijke Diensttijd (MDT) is een landelijk programma waarin jongeren tussen de 12 en 30 jaar zich vrijwillig inzetten voor een ander. MDT draagt bij aan de ambitie van de gemeente Leiden om een stad te zijn die jongeren perspectief biedt, in hun kracht zet en actief betreft bij maatschappelijke vraagstukken. Hiervoor werken we samen met MDT UniverCity (rijkssubsidie t/m 2028) en Skill School (rijkssubsidie t/m 2027), waarbij jongeren mede-ontwikkelaar zijn van oplossingen, zichzelf uitdagen zich daarin te ontwikkelen en de kans krijgen om impact te maken. Daarnaast zetten we ook in 2027 in op de verduurzaming van de kernwaarden van MDT samen met de partners Studio Moio, REA College Heliomare, Technolab en Skill School via het project Jongerenkracht Verankerd.

7C4.1 Sturing geven aan projecten die zich richten op het behalen van een startkwalificatie, terugkeer naar het onderwijs of het verwerven van een werkplek

Met onze lokale en regionale inzet werken we aan het voorkomen van schooluitval en bieden we jongeren perspectief op onderwijs, ontwikkeling en werk. Daarbij kijken we niet alleen naar schoolprestaties, maar ook naar welzijn, aanwezigheid op school en de aansluiting op een passende vervolgstap. Uitval ontstaat vaak door een combinatie van factoren. Dat vraagt om een gezamenlijke aanpak met het onderwijs, het Regionaal Bureau Leerrecht, Jeugdteams, jongerenwerk en partners uit de brede sociale basis. Leiden versterkt de regionale aanpak met lokale maatregelen, zoals vroegsignalering via jongerenwerk op school, inzet van trajecten als Skill School en ondersteuning via de brede sociale basis. Studentenwelzijn blijft een belangrijk aandachtspunt binnen het Leidse mbo-pijlerplan. Zo houden we jongeren eerder en langer in beeld en ondersteunen we hen op weg naar een startkwalificatie of passende vervolgstap.

Uitvoering regionale VSV-aanpak

In 2027 werken we verder aan de uitvoering van het Regionaal Programma Voortijdig Schoolverlaten (VSV) en Duurzaam Werk 2026–2029. Leiden voert dit programma niet zelfstandig uit, maar heeft als contactgemeente voor de Doorstroompuntregio en als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio een belangrijke rol in de regionale samenwerking met gemeenten, onderwijs en het Doorstroompunt. Het programma verbindt ondersteuning op school, begeleiding bij overstappen binnen het onderwijs en begeleiding richting werk. Daarmee sluit de aanpak beter aan op de momenten waarop jongeren risico lopen om uit te vallen of uit beeld te raken. Een startkwalificatie blijft een belangrijk doel, maar voor sommige jongeren kan praktijkleren, certificering of begeleiding richting duurzaam werk een passender route zijn.

7C4.2 Schoolaanwezigheid van leerplichtige jongeren versterken en verzuim verminderen

Het Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) voert voor Leiden en de regiogemeenten binnen Holland Rijnland de Leerplichtwet en kwalificatieplicht uit. In 2027 blijft inzicht in verzuim en schoolaanwezigheid de basis voor tijdige gesprekken met jongeren, ouders en scholen. Het RBL werkt met vaste contactpersonen voor scholen, zodat signalen dicht bij de leerling en de school worden opgepakt. Vanaf 2027 werkt het RBL met een nieuw beleidsplan voor 2027-2030, met als belangrijke speerpunten: schoolaanwezigheid stimuleren en verzuim verminderen, zorgvuldig omgaan met vrijstellingen van onderwijs en thuiszitten voorkomen en verminderen. De ervaringen met preventieve gesprekken op enkele voortgezet onderwijs-scholen laten zien dat eerder contact met leerlingen en ouders kan bijdragen aan een betere schoolgang van leerlingen die verzuimen. Daarmee sluit de inzet van het RBL aan bij de bredere beweging naar schoolaanwezigheid: eerder signaleren, beter begrijpen wat er speelt en leerlingen ondersteunen om verbonden te blijven met school.

Effectindicatoren bij 7C Onderwijsbeleid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 7C1 Gelijke kansen voor kinderen en jongeren						
7C1.a Aantal kinderen van 2,5 - 4 jaar dat heeft deelgenomen aan ve	328 (2023) 345 (2024) 346 (2025)	370	340	300	370*	Telgegevens VE-aanbieders
Doel 7C4 Zo veel mogelijk leerlingen worden behouden voor het onderwijs en halen een startkwalificatie*						
7C4.a Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen* (aantal absoluut verzuimers die langer dan 3 maanden niet ingeschreven staan op een school (PO + VO + geen eerdere schoolinschrijving)	8,7 (2023) 7,5 (2024) 8,1 (2025)	9,0	9,0	9,0	9,0	RBL
7C4.b Relatief verzuim per 1.000 leerlingen** (aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft 5-18jr)	23 (2023) 28 (2024) 25 (2025)	23	23	27	27	RBL
7C4.c Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie VO en MBO	2,5% (2023) 2,5% (2024) 2,35% (2025)	2,4%	n.t.b.***	n.t.b.***	n.t.b.***	RBL

*Toelichting 7C1.a: de streefwaarde voor 2030 bedraagt 370 kinderen. Deze waarde is gebaseerd op zowel de verwachte daling van het aantal geboorten als op het verbeterde inzicht in indicatie, toeleiding en bereik van VE-kinderen sinds de invoering van de peutermonitor, waardoor meer kinderen in beeld komen.

**Toelichting 7C4.c: Door wetswijzigingen is de doelgroep voortijdig schoolverlaters vanaf 2026 uitgebreid met jongeren van 23 tot en met 26 jaar. OCW levert in 2027 nieuwe streefcijfers aan. Deze worden gebaseerd op het risico dat jongeren binnen deze bredere doelgroep het onderwijs zonder startkwalificatie verlaten.

Beleidssterrein 7D Onderwijshuisvesting

Doelen en prestaties bij 7D Onderwijshuisvesting

Doel	Prestaties
7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting	7D1.1 Realisatie van nieuwbouw, uitbreiding en vervanging van lesgebouwen en gymnastieklokalen
	7D1.2 In stand houden van de bestaande gymnastieklokalen door onderhoud en aanpassingen
	7D1.3 Uitvoering van de overige wettelijke taken zoals ozb, schadeherstel en bekostiging gymnastiekonderwijs

7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting

De gemeente blijft zich in 2027 inzetten voor het uitvoeren van het Beleidsrijke integraal huisvestingsplan (IHP) voor onderwijs 2026-2042. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor een aantal wettelijke taken ten aanzien van onderwijshuisvesting. Dit omvat het faciliteren van schoolbesturen bij de realisatie van hun scholenbouwprojecten (door de inzet van gemeentelijk projectmanagement), het bekostigen van onroerendezaakbelasting (OZB), het vergoeden van schadeherstel, het faciliteren en bekostigen van gymnastiekonderwijs en het in stand houden van bestaande gymnastieklokalen. Landelijke wetgeving voor het funderende onderwijs, waaronder nieuwe wetgeving over onderwijshuisvesting, zal in 2027 gewijzigd worden. Als gevolg hiervan stelt de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een nieuwe modelverordening op voor gemeenten. Wij verwachten in 2027 op basis van deze modelverordening met een raadsvoorstel te komen voor een nieuwe Leidse *Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs*.

De volgende projecten uit de Herwaardering van het IHP 2023-2032 zijn momenteel in uitvoering, zoals opgenomen in de Voortgangsbrieven projecten Onderwijshuisvesting (Raadsinformatiebrieven B 09 d.d. 05-06-2026):

- Vernieuwbouw internationale Schakelklas (ISK) van de Scholengroep Leonardo da Vinci (Vijf Meilaan 137). Status: wordt medio 2027 in gebruik genomen.
- Vervangende nieuwbouw Vlietland College (Johan Wagenaarlaan). Status: wordt medio 2027 in gebruik genomen.
- Vernieuwbouw Lucas van Leyden (Vliet 20). Status: start bouw najaar 2027; verwachte ingebruikname voorjaar 2029.
- Vervangende nieuwbouw Kindcentrum Stevenshof (Stevenshofschool, Wereldwijzer, gymzaal, kinderopvang) – Antoinette Kleynstraat 4. Status: start bouw najaar 2027; verwachte ingebruikname voorjaar 2029.
- Vernieuwbouw Vrije School Mareland (Maresingel 19). Status: afronding initiatieffase voorjaar 2027.
- Vernieuwbouw gymzaal met twee zaaldelen Oppenheimstraat. Status: wordt voorjaar 2027 in gebruik genomen.
- Vernieuwbouw met uitbreiding Leidse Houtschool (Adriaan Pauwstraat 1).
- Vernieuwbouw met uitbreiding Eerste Leidse Schoolvereniging (E.L.S.) (P.C. Hooftlaan 12). Status: afronding initiatieffase voorjaar 2027.
- Vernieuwbouw met uitbreiding Da Vinci College (Kagerstraat 7). Status: afronding initiatieffase voorjaar 2027.

Daarnaast lopen in 2027 de volgende projecten:

- Uitbreiding van de school voor speciaal basisonderwijs De Vlieger met vier permanente leslokalen ter vervanging van vier noodlokalen. Verwachte ingebruikname 2028.
- Uitbreiding van de Driestar aan de Vennemeerstraat door verplaatsing van de fietsenstalling van de begane grond van het schoolgebouw naar de naast gelegen parkeergarage. Hierdoor ontstaat er op de begane grond ruimte om extra lokalen te realiseren. Verwachte ingebruikname voorjaar 2027.
- Uitbreiding van de Thermiek (Blauwe Vogelweg) door aanpassing en ingebruikname van het gebouw van het voormalige Auriscollege aan de Obrechtstraat. Verwachte ingebruikname begin 2028.

Andere ontwikkelingen

In Leiden is, evenals bij andere gemeenten, onvoldoende capaciteit op het elektriciteitsnetwerk beschikbaar. Dit duurt tot circa 2032. Om het risico op vertraging te verkleinen wordt per scholenbouwproject zo mogelijk met maatschappelijke prioritering, uitbreiding van de capaciteit aangevraagd als deze in de nieuwe situatie ontoereikend is. Om dezelfde reden wordt per project de mogelijkheid onderzocht van het opslaan van energie.

Effectindicatoren bij 7D Onderwijshuisvesting

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting						
7D1.a Rapportcijfer inwoners voor de kwaliteit van schoolgebouwen	7,5 (2021) 7,4 (2023) 7,7 (2025)	7,5		7,5	-	Stadsenquête

Kaderstellende beleidsstukken

Inleiding

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))
- Leidse Visie Gelijke Kansen 2023 ([RV 23.0106](#))
- Leidse Gelijke Kansen Aanpak (WAJ-55-2024)

7A

- Regiovisie gespecialiseerde jeugdhulp 'Samen rondom de jeugd' (RV 26.0020)
- Verordening Jeugdhulp gemeente Leiden 2026 (RV 26.0019) Handreiking Samenwerken in de stad (RV 24.0014)
- Handreiking Samenwerken in de stad ([RV 24.0014](#))
- Beleidskader Spelen en Bewegen ([RV 17.0081](#))

7B

- Subsidieregeling Peuterspeelopvang en VVE, Leiden 2016 (BW 22.0139)

7C

- Leidse Educatieve Agenda 2024 - 2028 ([BW 23.0512](#))
- Programma Leiden Kennisstad. Samenwerkingsovereenkomst 2023-2027
- Beleidsplan RBL 2022-2025
- Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2021-2024 Zuid-Holland Noord (wordt verlengd tot en met medio 2025: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0043356/2024-06-22>)
- Subsidieregeling Voortijdig Schoolverlaten 2023 ([BW 23.0380](#))
- Visie Internationalisering 2020 (RV 20.0051)
- Subsidieregeling Brugfunctionaris (WAJ 13-2024)
- 'Een vliegende start' Onderwijskansenbeleid Leiden 2023 - 2026 ([RV 23.0108](#))
- Subsidieregeling Internationale taalklassen
- Subsidieregeling Bekostiging conciërges en ander onderwijsondersteunend personeel in het primair onderwijs ([BW 16-9-2025](#))

7D

- Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs ([RV 15.0005](#))
- Integraal Huisvestingsplan voor Onderwijs 2020-2032, herijking IHP 2019-2030 ([RV 20.0127](#))
- Beleidsrijk Integraal Huisvestingsplan onderwijs 2026-2042 (RV 25.0035)

Programmakosten

Jeugd en onderwijs		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Jeugd	Lasten	48.640	57.072	54.411	54.379	54.386	54.406
	Baten	-2.177	-2.606	-361	-2.094	-2.094	-2.094
Saldo		46.464	54.466	54.050	52.285	52.293	52.312
Peuterspeelopvang en kinderopvang	Lasten	2.186	2.243	2.307	2.307	2.304	2.303
	Baten	-4	-5	-5	-5	-5	-5
Saldo		2.181	2.238	2.302	2.303	2.299	2.299
Onderwijsbeleid	Lasten	12.326	12.847	12.238	12.207	12.182	12.175
	Baten	-6.192	-6.015	-6.080	-6.051	-6.051	-6.051
Saldo		6.134	6.832	6.157	6.155	6.131	6.124
Onderwijshuisvesting	Lasten	12.635	16.381	14.752	15.587	16.602	17.484
	Baten	-349	-413	-425	-425	-425	-425
Saldo		12.285	15.969	14.327	15.162	16.177	17.059
Programma	Lasten	7.331	13.235	9.227	9.402	9.636	9.678
	Baten	-2.689	-1.860	-35	-1.770	-1.770	-1.770
Saldo van baten en lasten		4.642	11.375	9.192	7.631	7.865	7.908
Reserves	Toevoeging	5.079	173	-	-	-	-
	Onttrekking	-55	-1.548	-55	-55	-55	-55
Mutaties reserves		5.024	-1.375	-55	-55	-55	-55
Resultaat		9.667	10.000	9.137	7.576	7.810	7.852

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Jeugd

De lasten in 2027 zijn € 2,7 miljoen lager (voordeel) dan in 2026 door:

- Medio april heeft het Portefeuillehoudersoverleg Jeugd (PHO) ingestemd met de begroting 2026 van het beleidsprogramma Jeugd Holland Rijnland (HR). De begroting van het beleidsprogramma wordt steeds per jaar vastgesteld. Voor 2027 staat het beleidsprogramma daarom nog niet in de begroting (€ 1,5 miljoen).
- In 2026 staat er een subsidie begroot aan het LUMC vanuit de specifieke uitkering randvoorwaardelijke functies jeugdhulp. De beschikking voor 2027 is pas later ontvangen en staat nog niet in de begroting (€ 800.000). De SPUK randvoorwaardelijke functies jeugdhulp ontvangt gemeente Leiden, als centrumgemeente, van het Ministerie van VWS en beschikt deze aan kinder- en jeugdpsychiatrie centrum LUMC Curium. Met deze SPUK doet het LUMC Curium wetenschappelijk onderzoek om kennis voor de kinder-jeugdpsychiatrie te genereren, te verspreiden en toe te passen.
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 400.000.

De baten in 2027 zijn € 2,2 miljoen lager (nadeel) dan in 2026 door:

- De bijdragen van de regiogemeenten aan het beleidsprogramma Jeugd Holland Rijnland staan nog niet begroot voor 2027, omdat de begroting hiervan nog niet vastgesteld is (€ 1,4 miljoen).
- Net zoals de lasten staan ook de baten van de specifieke uitkering randvoorwaardelijke functies jeugdhulp nog niet begroot voor 2027 (€ 800.000).

Beleidssterrein Peuterspeelopvang en kinderopvang

De hogere lasten worden verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 (nadeel)

Beleidssterrein Onderwijsbeleid

De lasten in 2027 zijn € 600.000 lager (voordeel) dan in 2026 door:

- Het incidentele budget van € 800.000 voor Gelijke Kansen loopt af na 2026.
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 200.000.

Beleidssterrein Onderwijshuisvesting

De lasten in 2027 zijn € 1,6 miljoen lager (voordeel) dan in 2026 door:

- In 2026 staan voor verschillende scholen incidentele plankosten begroot. Onder andere voor het Vlietland College, Eerste Leidse School en het Da Vinci College (€ 600.000).
- In 2026 staat het incidentele OnderwijsHuisvestingsBudget Asielzoekers (OHBA) geraamd voor het huisvesten van het basisonderwijs aan asielkinderen (€ 500.000).
- In 2026 staat een incidenteel budget geraamd voor het inrichten van de openbare ruimte bij de ISK en Vlietland College aan de Vijf Meilaan (€ 500.000).

Reserves

Reserves programma 7		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve onderwijshuisvesting	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-55	-55	-55	-55	-55	-55
Saldo		-55	-55	-55	-55	-55	-55
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz. P7	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-50	-	-	-	-
Saldo		-	-50	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domein P7	Toevoeging	5.079	2.082	1.883	2.100	0	0
	Onttrekking	-3.087	-9.185	-	-	-	-
Saldo		1.993	-7.103	1.883	2.100	0	0
Totaal	Toevoeging	5.079	2.082	1.883	2.100	0	0
	Onttrekking	-3.142	-9.290	-55	-55	-55	-55
Reserves programma 7		1.937	-7.208	1.828	2.045	-55	-55

Reserve onderwijshuisvesting

Er is een onttrekking begroot van € 55.000 voor de personele inzet en plankosten. Dit is bedoeld om het uitvoerend vermogen bij de uitvoering van het Integraal huisvestingplan 2020 - 2030 te versterken en de risico's daarbij te beperken.

Reserve sociaal domein

Afgelopen jaar is de financieringssysteem aangepast van t-2 naar t-0. Deze aanpassing brengt een voordeel met zich mee voor de bijdrage van de gemeente Leiden. De laatste jaren hebben de kosten op jeugdhulp zich namelijk gunstig ontwikkeld. Het begrote overschot van € 1,9 miljoen op de budgetten voor de specialistische jeugdhulp wordt in 2027 en 2028 gestort in de reserve sociaal domein. Daarna wordt deze ruimte ingezet om de openstaande bezuinigingstaakstelling in te vullen. De taakstelling wordt hiermee volledig ingevuld.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
07A102	Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	Speeltoestellen in speeltuinen 2027-2030	Econ.	V		-	180	180	180	180
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Vrije school Mareland	Econ.	V		-	7.694	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Leidse Houtschool	Econ.	V	VK	-	9.166	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Da Vinci College	Econ.	V		-	26.197	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Specifiek locatiegebonden kosten 2022	Econ.	V		-	15	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Specifiek locatiegebonden kosten 2025	Econ.	V		-	515	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Eerste Leidse Schoolvereniging uitbr.	Econ.	V		-	6.808	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Vrije school Mareland Gym	Econ.	V		-	-	-	716	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Scholencomplex Stevenshof Gym	Econ.	V		-	2.158	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Lucas van Leyden Gym	Econ.	V		-	1.927	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Gymaccomodatie Oppenheimstraat 4a	Econ.	V		-	238	-	-	-
	Totaal programma 7					-	54.897	180	896	180

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investeren wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voeren kredieten.

Subsidies

	subsidiejaar 2026	subsidiejaar 2027
Subsidie saldo	9.574.368	8.758.741

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 Subsidies.

8

Cultuur, sport en recreatie

Cultuur, sport en recreatie

Programmanummer	8
Commissie	Onderwijs en Samenleving Werk en Middelen Stedelijke Ontwikkeling
Portefeuille(s)	Energie, Werk, Inkomen en Cultuur Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën

De missie van het programma Cultuur, sport en recreatie luidt:

Cultuur, cultuurhistorie, sport, recreatie en evenementen vormen een belangrijk deel van het stadsklimaat, dragen bij aan de ontwikkeling van alle Leidenaren en maken deelname aan het maatschappelijke leven voor iedereen toegankelijk. Dat is van grote waarde voor de versterking van de aantrekkelijkheid van de stad voor bewoners en bezoekers. In de gezonde stad hebben mensen de ruimte om te sporten en te bewegen.

Inleiding

Cultuur, erfgoed, evenementen

Leiden is een Stad van ontdekkingen, stad van (internationale) kennis én (historische) cultuur. De culturele rijkdom draagt bij aan het aantrekkelijke vestigingsklimaat van de stad. Cultuur biedt de gelegenheid tot ontwikkelen en ontmoeten, tot genieten en ontdekken. Cultuur moet toegankelijk zijn voor iedereen, ongeacht leeftijd, afkomst, opleiding, herkomst, talent en/of vitaliteit. Leiden heeft naast vele makers ook diverse theater- en muziekpodia met een gevarieerd aanbod aan voorstellingen. En naast vele monumenten en musea heeft Leiden ook unieke archieven, opleidingen, onderzoeksinstellingen en bedrijven die zich bezighouden met erfgoed. Door het educatieve aanbod komt jong en oud in contact met cultuur en erfgoed. Cultuur verbindt en draagt bij aan maatschappelijke en sociale doelen, aan het welzijn van inwoners. En vele bezoekers van binnen en buiten Leiden maken jaarlijks gebruik van het diverse aanbod van evenementen die passen bij het profiel van Leiden, Stad van ontdekkingen.

Sport

Sport- en beweegstimulering

We vinden het belangrijk dat alle Leidenaren gezond en actief kunnen leven. Voldoende bewegen vormt een belangrijke basis voor een gezonde leefstijl. Daarom stimuleren we dat inwoners van alle leeftijden voldoende kunnen sporten, spelen en bewegen. Samen met sportverenigingen, buurtsportcoaches en andere partners in de stad werken we aan een toegankelijk en aantrekkelijk sport- en beweegaanbod.

Op uiteenlopende manieren maken we voldoende sporten en bewegen voor Leidse inwoners aantrekkelijk en laagdrempelig. Via Schoolsport071 organiseren we sportkennismakingsactiviteiten voor jong en oud. Buurtsportcoaches werken wijkgericht aan een toegankelijk sport- en beweegaanbod. Daarnaast ondersteunen we met de Sleutelpas inwoners die (financiële) hulp nodig hebben bij het betalen van een sportlidmaatschap en sportmaterialen.

Ontwikkeling sportaccommodaties

Wijkspark de Mors

De herontwikkeling van sportpark de Mors is volop in beweging. Twee natuurgras voetbalvelden zijn inmiddels vervangen door kunstgras voetbalvelden. Voetbalverenigingen DoCoS en Sporting Leiden maken hier intensief gebruik van. Ook is de 3 Octoberhal, samen met de bijbehorende gebouwen, gesloopt. Daarmee is ruimte

gemaakt voor nieuwe ontwikkelingen. Begin 2027 wordt een nieuw kunstgras rugbyveld opgeleverd voor rugbyclub DIOK. Later in het jaar openen we een Urban Sportpark. Hier kunnen inwoners van Leiden straks terecht voor skaten, freerunnen en calisthenics.

Sportpark Cronesteinkade

Vorig jaar is het voorlopig ontwerp voor project buurtpark Cronesteinkade uitgewerkt tot een definitief ontwerp. In het buurtpark wordt een volwaardig sportveld aangelegd waarop gekorfbald en gehockeyd wordt. Langs het veld wordt een duurzaam paviljoen gebouwd. Dit paviljoen is bedoeld voor de sportverenigingen (korfbalvereniging Trigon en hockeyclub Roomburg), scholen en buitenschoolse opvang 't Kasteel. Ook andere organisaties uit de buurt kunnen hier gebruik van maken. Daarnaast wordt een speellint aangelegd, waarbij de kwaliteit van de speelplekken wordt verbeterd en speelvoorzieningen worden toegevoegd. Ook stadstuinderij Het Zoete Land krijgt een vaste plek in dit park. Begin 2027 besluit de gemeenteraad over het beschikbaar stellen van krediet voor de uitvoering van het buurtpark. Volgens planning wordt daarna gestart met fase 1 (het paviljoen) en daarna met fase 2 (het multifunctionele veld). In 2028 kan er op dit veld gesport worden en wordt de openbare ruimte (het parkdeel) ingericht.

Sporthal Noord

In 2026 zijn we gestart met een project gericht op de bouw van een nieuwe sporthal. We hebben een studie uitgevoerd naar de inpassing van een nieuwe sporthal op drie locaties in Leiden Noord en naar de mogelijkheden van aanvullende ruimtelijke potentie voor maatschappelijke functies, in lijn met de motie *Onderzoek naar multifunctioneel gebruik sporthal in Leiden-Noord*. De gemeenteraad neemt begin 2027 een besluit over de meest geschikte locatie. Daarna werken we het schetsontwerp uit naar een voorlopig ontwerp en bereiden we de aanvraag van een investeringskrediet voor.

Aanpassen sportzaal Apollolaan

Voor het Vlietland College is een nieuw schoolgebouw inclusief sporthal voorzien aan de Vijf Meilaan. Het eigendom van het huidige schoolgebouw inclusief sportzaal aan de Apollolaan vloeit terug naar de gemeente. In de Herwaardering van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs is vastgelegd dat dit schoolgebouw als wissellocatie wordt gebruikt voor andere scholen. Overdag wordt de sportzaal gebruikt voor het onderwijs. In 2027 verrichten we aanpassingen aan de sportzaal om de zaal in de avonden en weekenden te kunnen verhuren aan sportverenigingen, in lijn met het raadsbesluit van maart 2025. Hiermee kunnen we een groot deel van de behoefte aan meer binnensportcapaciteit oplossen.

Regionaal capaciteitsonderzoek

In 2026 hebben we een regionaal capaciteitsonderzoek naar sportaccommodaties laten uitvoeren. Hiermee hebben we op hoofdlijnen inzicht verkregen in hoe de huidige en toekomstige vraag naar sportaccommodaties zich verhoudt tot het huidige en toekomstige aanbod in de Leidse regio. Het onderzoek brengt de regionale samenhang van knelpunten en opgaven in beeld. We verkennen de kansen voor samenwerking met buurgemeenten en gezamenlijke oplossingen.

Beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen

In de eerste helft van 2027 bieden we het nieuwe integrale beleidskader gezondheid, sport, spelen en bewegen aan de raad aan. Hierin worden de ambities van het nieuwe college opgenomen. In het beleidskader schetsen we de ambities voor de komende jaren op deze beleidsterreinen en leggen we nadrukkelijk de verbinding met andere domeinen, zoals welzijn en stedelijke ontwikkeling. De participatierapportage over de gesprekken die hierover met de stad zijn gevoerd, vormt hiervoor de basis. Na vaststelling van het beleidskader werken we verder aan de uitvoering van dit nieuwe beleid. Naast programma 8C Sport is dit beleidskader ook van toepassing op Programma 7A Jeugd en Programma 9B Preventie.

Beleidssterrein 8A Cultuur

Inleiding

Leiden streeft naar een sterke culturele basisinfrastructuur, kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief. We lichten er voor 2027 enkele belangrijke ontwikkelingen uit;

- Evaluatie van het vernieuwde subsidiestelsel voor de cultuursector
- Evaluatie van de cultuurvisie en het opstellen van een beleidskader Cultuur dat nog beter gaat helpen bij de keuzes voor het inzetten van de financiële middelen van de gemeente Leiden in het nieuwe meerjarige stelsel.
- Er zal worden gewerkt aan huisvesting van de bibliotheek en van de muziekschool en worden toegewerkt naar twee uitvoeringsbesluiten in 2028.
- Er komt een aangepaste subsidieregeling Amateurkunst.

Subsidiestelsel cultuur

Begin 2026 is van start gegaan met het nieuwe subsidiestelsel cultuur. Momenteel loopt de evaluatie van dit nieuwe stelsel. De ervaringen en effecten van de drie nieuwe regelingen worden geëvalueerd met de interne en de externe stakeholders. De uitkomsten van deze evaluatie worden in het 3e kwartaal opgeleverd en dienen mede als input voor een nieuw beleidskader Cultuur.

Cultuurvisie

De Cultuurvisie 2020 *'De Kracht van Cultuur'* vormt de basis voor het cultuurbeleid van Leiden. In 2025 is het subsidiestelsel vernieuwd, waarmee een transparantere en meerjarige ondersteuning van culturele organisaties is gerealiseerd voor de periode 2026–2028. In 2027 werken we aan een nieuw beleidskader cultuur, in lijn met het nieuwe beleidsakkoord, dat richting geeft aan het cultuurbeleid voor de komende jaren. Onderdeel van dit proces is een evaluatie van de huidige Cultuurvisie. Het kader geeft richting aan het cultuurbeleid met concrete beleidsdoelen, keuzes en financiële uitgangspunten. Hiermee ontstaat een duidelijke basis voor de beoordeling van subsidieaanvragen voor de periode 2029–2032 en voor de verdere ontwikkeling van de meerjarige subsidieregeling.

BplusC – muziekschool en bibliotheek

BplusC werkt verder aan de vernieuwing van activiteiten en diensten. Samen met BplusC geven we verder invulling aan het hiermee samenhangende (her)huisvestingsvraagstuk. In het project Herinrichting muziekeducatie en -programmering in één pand aan de Oude Vest/Hazewindsteeg is in amendement A.25.0058.02 (Tussenstap voor de Muziekschool), dat de raad bij de vaststelling van de aanvraag van het voorbereidingskrediet heeft aangenomen, vastgelegd dat op basis van inzicht in de belangrijkste risico's een go/no-go-besluit wordt genomen. In 2027 vinden de voorbereidende onderzoeken en verdere uitwerking plaats. Op basis daarvan werken we toe naar het go/no-go-besluit, dat naar verwachting in 2027 aan de raad kan worden voorgelegd. Bij positieve besluitvorming wordt in 2027 verder gewerkt aan de ontwerpfase.

We werken verder aan de ontwikkeling van een *moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek op de huidige locatie* aan de Nieuwstraat 4. Deze bibliotheek wordt een centrale ontmoetingsplek waar mensen, kennis en organisaties samenkomen rondom actuele thema's in de samenleving. In 2027 zal een verder vervolg gegeven worden aan diverse onderzoeken en de verdere uitwerking van het ontwerp om te komen tot een geactualiseerde kostenramingen en bouwaanvraag.

Doelen en prestaties bij 8A Cultuur

Doel	Prestaties
8A1. 1. Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief	8A1.1. Ondersteunen en mogelijk maken voorstellingen en optredens podiumaanbod
	8A1.2 Ondersteunen en mogelijk maken museaal aanbod
	8A1.3 Ondersteunen en mogelijk maken educatief aanbod
	8A1.4 Ondersteunen en mogelijk maken beeldende kunst (in de openbare ruimte)
	8A1.5 Ondersteunen amateurkunstverenigingen
	8A1.6 Ondersteunen lokale media
	8A1.7 Ondersteunen projecten voor diversiteit, toegankelijkheid, ander publieksbereik, spreiding in de stad
	8A1.8 Exploitatie Stedelijk museum De Lakenhal
8A2. Cultuur draagt bij aan maatschappelijke doelen door culturele activiteiten	8A2.1 Stimuleren en ondersteunen netwerkvorming en kennisontwikkeling cultuur- en zorgsector
	8A2.2 Stimuleren en ondersteunen dat cultuur bij draagt bij aan integratie nieuwkomers
	8A2.3 Onderzoek en stimuleren grotere toegankelijkheid cultuur voor smalle beurs en jongeren
8A3. Leiden onderscheidt zich (inter)nationaal met kennis en cultuur	8A3.1 Versterken unieke weefsel kennis en cultuur
	8A3.2 Cultuureducatie icm natuur- en milieueducatie om de hoek

8A1.1. Ondersteunen en mogelijk maken voorstellingen en optredens podiumaanbod

Leidse culturele instellingen hebben de opgave om - vanuit de ambities van de Leidse Cultuurvisie - samen te werken, onder andere ook op het gebied van programmering en publiekswerving. Het streven is een breed en divers publiek. Met de grote(re) instellingen worden de subsidieafspraken vastgelegd in de subsidiebeschikking. Een aantal publieksbereik podia hebben voor de periode 2026 tot en met 2028 een meerjarige subsidie ontvangen, zoals:

- De Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal (LSSGZ), met professioneel theater, amateurtheater en concerten. LSSGZ streeft in 2027 naar meer diversiteit in eigen producties, blijvende inzet op de zakelijke markt en een sterke cultuureducatie.
- Theater Ins Blau, met een vlakke-vloer theater en creatieve broedplaats, zet in op nieuwe vormen van theater (ook in de wijk) door middel van een professioneel jaarprogramma en uitbreiding van samenwerking met Leidse makers.
- Theater de Generator biedt een diversiteit aan maatschappelijk relevant theater.
- Poppodium Nobel, met muziek en andere vormen van (pop)cultuur, streeft steeds naar nieuwe vormen van muziek en diversiteit in genres.
- Podium Wibar biedt onder andere jongeren een laagdrempelig podium.

Een van de doelstellingen van het nieuwe subsidiestelsel is ook het creëren van vernieuwing en doorstroming binnen de sector. In de huidige meerjarige regeling (2026-2028) worden vijf producerende gezelschappen in verschillende disciplines ondersteund: 1. professionele dansproducties (Dansblok), 2. filosofisch muziektheater (KASSETT), 3. maatschappelijke theaterproducties (PSJ Vertelt), 4. Interdisciplinair muziektheater (Veenfabriek) en 5. multidisciplinaire locatievoorstellingen (Fields of Wonder). Van deze vijf gezelschappen zijn twee gezelschappen nieuw in ons subsidiestelsel.

De raad heeft bij de kaderbrief 2024 middelen beschikbaar gesteld voor de veiligheid van theatertechniek in de Leidse Schouwburg-Stadsgehoorzaal. In 2025 is de led toneelverlichting in de stadsgehoorzaal vernieuwd. In 2026 is de led toneelverlichting in de Leidse Schouwburg vernieuwd en is een start gemaakt met het vernieuwen van de trek- en hijsinstallaties, onder andere de orkestbaklift. In 2027 zullen meerdere onderdelen van de hijs- en trekinstallaties in de Leidse Schouwburg worden vervangen.

8A1.2 Ondersteunen en mogelijk maken museaal aanbod

De 14 Leidse musea bieden gezamenlijk een gevarieerd museaal aanbod rond uiteenlopende thema's. Door een brede programmering van tentoonstellingen en activiteiten versterken zij een toegankelijk en aantrekkelijk museumklimaat dat maatschappelijke relevantie combineert met publieksbereik.

Museum De Lakenhal en Molenmuseum De Valk vallen onder de gemeentelijke organisatie. Daarnaast ondersteunt de gemeente Leiden structureel het Japanmuseum SieboldHuis en Museum het Leids Wevershuis en vindt regelmatig overleg met de rijksmusea plaats.

8A1.3 Ondersteunen en mogelijk maken educatief aanbod

Een aantal culturele instellingen in Leiden verzorgt het gesubsidieerde cultuur-educatief aanbod. Dit gebeurt onder schooltijd voor leerlingen van de Leidse scholen, maar ook na schooltijd. Als gevolg van het nieuwe subsidiestelsel is het mogelijk dat het aanbod na schooltijd gaat wijzigen. Dit is mede afhankelijk van het advies van de externe adviescommissie.

BplusC

Ook in 2027 richt BplusC zich met de cultuureducatie volledig op muzikale educatie. De opdracht is om verder te werken aan een toekomstbestendige muziekschool met een breed, inclusief en eigentijds aanbod dat aansluit bij de behoeften van inwoners en ontwikkelingen in de samenleving. De gemeente zet daarbij in op aanbod waarvoor geen of onvoldoende (commerciële) markt beschikbaar is, met specifieke aandacht voor jongeren tot 21 jaar en mogelijkheden voor samenspel. Daarnaast heeft BplusC de opdracht om de samenwerking binnen het Leidse muziekecosysteem verder te versterken. BplusC vervult hierin een verbindende rol en draagt bij aan samenhang, kwaliteit en de verdere ontwikkeling van het muziekonderwijs in Leiden.

BplusC werkt samen met het onderwijs door middel van het landelijke programma de Bibliotheek op School waarbij ze in de Leidse variant 'STEK' leesbevordering en cultuureducatie aanbieden. De ambitie is om dit in 2027 te versterken.

Verwonder om de hoek

De Cultuureducatiegroep, BplusC en Naturalis werken in de Leidse Regio samen aan Verwonder om de hoek (VodH), het regioproject in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK4 2025-2028). De essentie ligt daarbij op kwalitatief hoogwaardige cultuur-, natuur-, wetenschap-, techniek- en duurzaamheidseducatie (CNWTD), samenwerking tussen basisscholen en aanbieders en verbinden van binnen- en buitenschoolse CNWTD-educatie. Het complete aanbod van deelnemende aanbieders is gebundeld op één platform. De focus in 2027 ligt op de curriculumvernieuwing op de scholen en gelijke kansen. Ook wordt in 2027 in aanloop naar de nieuwe CMK5 (2029-2032) gestart met de voorbereiding op een verdere doorontwikkeling van Verwonder om de Hoek en een verkenning op een evenredige subsidiering van buitenschools cultuuraanbod over de disciplines muziek, theater, dans en beeldende kunst. (zie ook 8A3.2)

8A1.4 Ondersteunen en mogelijk maken beeldende kunst (in de openbare ruimte)

Beeldende kunst in de openbare ruimte draagt bij en voegt toe aan de kwaliteit en uitstraling van een nieuw gebied. Bovendien draagt beeldende kunst in de openbare ruimte bij aan *placemaking*; het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en het leven van de mensen die er gebruik van maken. Er is vanaf 2026 structureel extra budget voor onderhoud en reparaties van kunst in de openbare ruimte. Ook blijft er aandacht voor het herplaatsen van kunst in de openbare ruimte uit de gemeentelijke opslag.

In de periode 2026 t/m 2029 zijn er extra middelen beschikbaar gesteld voor beeldende kunst bij gebiedsontwikkelingen. Het kunstwerk BUITENPOORTERS van Fleur van den Berg bij het Morspoortterrein en het kunstproject Scherp/Diepte in het viaduct over de Robert Boyleweg (onder de A44) door de kunstenaars Vendel en de Wolf zijn voorbeelden van kunst die gerealiseerd gaan worden.

8A1.5 Ondersteunen amateurkunstverenigingen

Jaarlijks maken circa 65 amateurkunstgezelschappen, zoals bijvoorbeeld koren, orkesten, ensembles of toneelgroepen, gebruik van de Subsidieregeling Amateurkunst Leiden. Ook in 2027 is het mogelijk om subsidie aan te vragen voor culturele evenementen die volledig met amateurkunstgezelschappen worden uitgevoerd en bijdragen aan een laagdrempelig, inclusief en divers amateurkunstaanbod met een breed bereik.

8A1.6 Ondersteunen lokale media

Lokale omroep

De gemeente Leiden werkt in 2027 samen met Centraal+ en de regiogemeenten aan een sterke en toekomstbestendige streekomroep. Daarbij staan een kwalitatief hoogwaardige publieke nieuwsvoorziening, regionale samenwerking en de verdere ontwikkeling van de streekomroepfunctie centraal. In 2027 staat daarnaast de invoering van de Wet versterking lokale omroepen centraal. Deze wetswijziging leidt tot een nieuw landelijk stelsel van publieke streekomroepen vanaf 1 januari 2028. De gemeente bereidt zich samen met Centraal+, de regiogemeenten en landelijke partners voor op deze overgang, waaronder de aanwijzingsprocedure voor de toekomstige streekomroep en de gewijzigde rol van gemeenten binnen het nieuwe mediabestel. De gemeente blijft de uitvoering van het nieuwe landelijke stelsel van publieke streekomroepen monitoren en voert periodiek overleg met Centraal+ en de regiogemeenten over de kwaliteit, continuïteit en verdere professionalisering van de publieke mediafunctie in de regio.

Mediafonds

Sterke lokale media zijn van groot belang voor de stad en de (lokale) democratie. Het Leids Mediafonds bevordert de kwaliteitsjournalistiek om inwoners, instellingen en bedrijven beter te informeren over wat er speelt in Leiden en de directe omgeving. Vanuit het fonds worden journalistieke producties met relevantie voor Leiden ondersteund. In 2027 stopt de ondersteuning van het Mediafonds aangezien middelen tot en met 2026 in de begroting waren opgenomen.

8A1.7 Ondersteunen projecten voor diversiteit, toegankelijkheid, ander publieksbereik, spreiding in de stad

In 2027 wordt de in 2026 ingezette lijn doorgezet. Toegankelijkheid, de spreiding in de stad en de landelijke Code Diversiteit en Inclusie zijn een integraal onderdeel van de drie nieuwe subsidieregelingen. Om in aanmerking te komen voor subsidie moeten de culturele organisaties in hun aanvraag aangeven hoe ze omgaan met de Code Diversiteit en Inclusie, reflecteren waar ze nu staan op het gebied van personeel, partners, programma en publiek en welke stappen ze op deze samenhangende onderwerpen gaan zetten.

8A1.8 Exploitatie Stedelijk museum De Lakenhal

Museum De Lakenhal positioneert zich nadrukkelijk als hét stadsmuseum voor kunst en geschiedenis van Leiden. Vanuit de eigen collectie en rijke Leidse bronnen realiseert het museum een veelzijdig tentoonstellings- en publieksprogramma voor een breed en divers publiek. Daarbij wordt intensief samengewerkt met maatschappelijke en culturele partners in de stad.

In 2027 presenteert Museum De Lakenhal een ambitieuze programmering met zowel oude als hedendaagse kunst. Een belangrijk hoogtepunt is de viering van het 500-jarig jubileum van het 16e-eeuwse meesterwerk *Het Laatste Oordeel* van Lucas van Leyden. Daarnaast investeert het museum in verdiepend onderzoek naar het koloniale verleden en naar vrouwelijke kunstenaars uit Leiden, in relatie tot de eigen collectie.

Het museum continueert succesvolle programmalijnen zoals *College op Zondag* en *Lakenhal Laat*, gericht op jongvolwassenen. Ook de wekelijkse activiteiten voor gezinnen en breed publiek in het atelier en de tentoonstellingszalen blijven een vaste waarde. Het programma *Memorabel*, gericht op mensen met dementie en volledig gefinancierd door externe fondsen, wordt eveneens voortgezet. Rondom tentoonstellingen ontwikkelt het museum een divers aanbod aan participatieve en educatieve publieksprogramma's, specifiek gericht op verschillende doelgroepen.

Voor 2027 streeft het museum naar 80.000 bezoekers. Na de sterke groei van de afgelopen jaren ligt de nadruk vooral op het bestendigen van het huidige publieksbereik. Verdere groei blijft een ambitie, maar zal uitdagender worden door het ontbreken van grote publiekstrekkingen en mogelijke onzekerheden in de fondsenwerving. Het museum stuurt in 2027 op inhoudelijk en maatschappelijke impact en publieksverbreding.

8A2.1 Stimuleren en ondersteunen netwerkvorming en kennisontwikkeling cultuur- en zorgsector

Kunst op Recept en Out of the Blue (een variant van Kunst op Recept speciaal voor jongeren) worden voortgezet in 2027. De focus in 2027 ligt op de doorontwikkeling van het aanbod, het verbreden van het (sociale) netwerk en didactische ontwikkeling van de betrokken kunstenaars. De cultuurcoaches zorgen voor de verbinding tussen zorg- en welzijnspartners, de (scholing van) kunstenaars en het contact met en de begeleiding van de deelnemers.

8A2.2 Stimuleren en ondersteunen dat cultuur bij draagt bij aan integratie nieuwkomers

In de cultuursector speelt met name BplusC hierin een belangrijke rol. BplusC draagt bij aan integratie door taalontwikkeling te combineren met culturele activiteiten, waardoor nieuwkomers op een toegankelijke en creatieve manier de taal leren. Daarnaast fungeert de bibliotheek als een laagdrempelige ontmoetingsplek waar sociale contacten ontstaan. Voor kinderen van nieuwkomers biedt deze omgeving bovendien een veilige en vertrouwde basis om zich te ontwikkelen en onderdeel te worden van de samenleving. (Zie ook 8A1.7)

8A2.3 Onderzoek en stimuleren grotere toegankelijkheid cultuur voor smalle beurs en jongeren

De inzet van de cultuurcoaches wordt ook in 2027 voortgezet vanuit de drie samenhangende thema's: kunst en cultuur in welzijn, kunst en cultuur met kinderen en kunst en cultuur in de wijk. Out of the Blue (zie ook 8A2.1) is een variant van het Kunst op Recept, speciaal voor jongeren. Dit wordt voortgezet in 2027.

In 2026 is de gemeente Leiden gestart met de Sleutelpas (zie ook programma 10 onder Werk en Inkomen). Het gebruik van de Sleutelpas moet de financiële drempels verlagen voor het bezoek aan Leidse culturele instellingen door inwoners met een laag inkomen. Met het kindtegoed op de Sleutelpas kunnen kinderen deelnemen aan buitenschools cultureel aanbod. In 2027 bekijken we de resultaten van het gebruik van de pas.

8A3.1 Versterken unieke weefsel kennis en cultuur

De subsidieregeling Culturele projecten heeft naast culturele projecten een apart onderdeel voor projecten op het snijvlak van cultuur en kennis. Met deze subsidieregeling is het mogelijk om nieuwe initiatieven en activiteiten op het snijvlak van kennis en cultuur te stimuleren en te ondersteunen (zie ook ambities Kennisstad, programma 3E). Dit zetten we in 2027 voort, passend bij het stadsprofiel van Leiden, Stad van Ontdekkingen.

8A3.2 Cultuureducatie icm natuur- en milieueducatie om de hoek

Het regioproject Verwonder om de hoek brengt kinderen en ouders/verzorgers op betekenisvolle wijze binnen én buiten school in aanraking met cultuur, natuur, wetenschap, techniek en duurzaamheid (CNWTD). De Cultuureducatiegroep, BplusC en Naturalis werken in de Leidse Regio samen aan Verwonder om de hoek in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK4 2025-2028). De focus in Leiden in 2027 ligt op de curriculumvernieuwing op de scholen en gelijke kansen, waarbij de samenwerking wordt versterkt met onderwijskansenscholen, scholen met een brugfunctionaris, speciaal (basis)onderwijs en scholen waarvan leerlingen minder in aanraking komen met naschools aanbod (op het gebied van CNWTD). (zie ook 8A1.3).

Effectindicatoren bij 8A Cultuur

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 8A1 Cultuur heeft een breed en divers aanbod met meer kwaliteit en vernieuwing; musea en podia zetten Leiden nationaal en regionaal op de kaart						
8A1.a Percentage Leidenars dat per jaar een culturele voorstelling of voorziening bezoekt	37% (2021) (*) 82% (2023) 87% (2025)	87%	87%	88%	89%	Stadsenquête
8A1.b Aantal bezoeken aan gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen (**) (x1.000)	194 (2022) 238 (2023) 270 (2024)	288	288	289	289	Jaaropgave culturele instellingen
Doel 8A3 Cultuur (ver)bindt en ontwikkelt talenten en activiteiten die passen bij Leiden, Stad van ontdekkingen						
8A3.a Percentage Leidenars dat actief participeert in kunst en cultuur	47% (2021) 48% (2023) 54% (2025)	54%	54%	55%	56%	Stadsenquête

(*) tijdens coronasluiting

(**) betreft bezoeken aan: Leidse Schouwburg, Stadsgehoorzaal, Qbus (podiumzaal Muziekhuis BplusC), Theater Ins Blau, Gebr. De Nobel.

Beleidsterrein 8B Cultureel erfgoed

Inleiding

Het erfgoedbeleid is vastgelegd in de Leidse Erfgoednota. Het erfgoedbeleid draagt bij aan de toekomstvisie Leiden, Stad van Ontdekkingen (internationale kennis en historische cultuur). Leiden heeft met erfgoed een onderscheidende kracht in huis; zo heeft Leiden én de (internationale) kennis én collecties, én de aantrekkelijke historische stad én de grote mate van betrokkenheid van bewoners. Zowel de gemeente als vele stadspartners dragen bij aan de ambities uit de Erfgoednota. Erfgoed heeft ook een link met programma kennisstad, waarin erfgoed de komende jaren één van de drie thema's is. Met de ambitie om Leiden de plek in Nederland te laten zijn die volop kansen biedt voor verbindingen tussen cultuur, erfgoed, wetenschap en samenleving (zie programma 3E Vitale binnenstad en kennisstad).

Doelen en prestaties bij 8B Cultureel erfgoed

Doel	Prestaties
8B1. Het Leids verleden wordt duurzaam ingezet als onderscheidende kracht: kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar voor diverse groepen en het cultureel erfgoed wordt behouden voor toekomstige generaties. Erfgoednota: Ambitie 1 Leiden staat met al haar erfgoedkennis en –collecties nationaal en internationaal aan de top; Ambitie 2 Leiden wil haar historische omgevingskwaliteit behouden, benutten en versterken voor een aantrekkelijke, vitale en toekomstbestendige stad; Ambitie 3 Leiden bruist van erfgoedbeleving voor en door bewoners en bezoekers.	8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden en Omstreken
	8B1.2 Exploitatie en beheer Molen de Valk
	8B1.3 Toezicht en handhaven monumenten
	8B1.4 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners

8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden en Omstreken

Als speler in de Stad van Ontdekkingen bouwt Erfgoed Leiden en Omstreken aan historische kennis en collecties, samen mét en voor Leiden, de regio, internationale partners en het erfgoedveld. Erfgoed Leiden bewaart, onderzoekt en maakt erfgoed van stad en regio toegankelijk. Hier wordt kennis over het verleden zichtbaar, begrijpelijk en bruikbaar. Zo wordt erfgoed niet alleen bewaard, maar krijgt ook betekenis in het leven van nu, het helpt bij de keuzes van vandaag. Zo is erfgoed duurzaam veiliggesteld voor de toekomst.

Vanuit de Archiefwet, de Erfgoedwet en de Omgevingswet worden aangesloten overheidsorganisaties in staat gesteld hun erfgoedtaken zo goed mogelijk uit te voeren. Sinds de invoering van de Omgevingswet in 2024 wordt een bijdrage geleverd aan de verdere implementatie van de Omgevingswet-instrumenten en het behoud van de Jonge Bouwkunst. De regio wordt zoveel mogelijk ontzorgd bij de implementatie en het gebruik van het e-depot. Fysieke en digitale archieven en collecties worden niet alleen beheerd, er is ook toezicht daarop, zowel voor Leiden als voor de regio, ook als dit nog niet is overgebracht. Vanuit advisering voor monumentaal en duurzaam erfgoed levert Erfgoed Leiden een bijdrage aan de monumentenzorg en de verduurzaming van de stad.

De erfgoedcollecties die Erfgoed Leiden beheert voor Leiden en de regio zijn via de vernieuwde website toegankelijk en optimaal vindbaar, bruikbaar en doorzoekbaar voor het publiek.

Erfgoed Leiden wil ook op andere manieren publiek verleiden en nieuwsgierig maken naar de rijkdom van de erfgoedcollecties, zodat ze er zelf mee aan de slag kunnen voor onderzoek of verhalen. Dat kan niet alleen in de studiezaal of bij molenmuseum De Valk, maar ook door het aanbieden van educatie of betrokkenheid bij evenementen, tentoonstellingen of exposities.

De restauratie, renovatie en verduurzaming van het complex aan de Boisotkade wordt in 2027 afgerond. Het publiek gaat in het najaar hiervan meegenieten. Met deze voltooiing heeft Leiden straks een verduurzaamde, aantrekkelijke en gastvrije Erfgoedhotspot voor iedereen met belangstelling voor de geschiedenis van Leiden en de regio.

8B1.2 Exploitatie molenmuseum De Valk

Rijksmonument en gemeentelijk molenmuseum De Valk is niet alleen een beeldbepalend icoon van de stad. Het is een internationaal-publiekstrekker voor jong en oud. Voor veel bezoekers letterlijk het hoogtepunt van een bezoek aan de stad. Het vertelt het historische verhaal van molens in het algemeen en deze stadskorenmolen op een oud bolwerk in het bijzonder.

Voor 2027 werkt het museum aan het vergroten van de lokale en regionale bekendheid voor het laagseizoen. Er wordt gezorgd voor meer veiligheid rond en in de molen. En, na bijna 40 jaar, worden de tentoonstellingsruimten gerenoveerd. Er worden 40.000 bezoekers verwacht.

8B1.3 Toezicht en handhaven op monumenten

Het toezicht en handhaven op monumenten heeft binnen de VTH-keten (vergunning, toezicht en handhaving) absolute prioriteit. Deze prioriteitstelling is vastgelegd in het VTH-beleidsplan en het jaarlijkse VTH-uitvoeringsprogramma. Naast het vergunning-gebonden toezicht wordt ook ingezet op het onderzoeken van klachten en meldingen en verzoeken tot handhaving van monumenten. Er wordt zowel een preventieve als proactieve rol vervuld. Hierbij wordt nauw samengewerkt met Erfgoed Leiden en Omstreken.

8B1.4 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners

Erfgoed in verbinding

Deze prestatie is mede in vervolg op 8B1.1. In de uitvoering van het erfgoedbeleid speelt de gemeentelijke instelling Erfgoed Leiden en Omstreken namelijk een centrale rol. Daarbij wordt ook stapsgewijs uitvoering geven aan de uitgangspunten van het Verdrag van Faro, gericht op de maatschappelijke betekenis en participatie rond erfgoed.

We continueren het gesprek en de uitwisseling met diverse erfgoedpartners, zoals aan de Leidse Erfgoedtafel en de tafel religieus erfgoed. Voor de prestaties met verbindingen tussen kennis, cultuur en erfgoed verwijzen we ook naar 8A1.2 (Ondersteunen en mogelijk maken museaal aanbod) en 8A3.1 (Versterken unieke weefsel kennis en cultuur). Daarnaast maakt erfgoed deel uit van de samenwerking Kennisstad met de pijler Erfgoed (zie programma 3E Vitale binnenstad en Kennisstad). En sluit erfgoed aan bij diverse ruimtelijke ontwikkelingen (programma Stedelijke Ontwikkeling).

Erfgoed en de Omgevingswet

De omgang met - en bescherming van - het fysieke erfgoed maakt integraal deel uit (wettelijke verplichting) van de Omgevingswet. Dat geldt voor erfgoed boven en onder de grond, voor historische objecten en historische structuren van Leiden. De inbedding of actualisatie van erfgoed in de instrumenten van de Omgevingswet is een doorlopend proces, waarbij de planning vanuit programma Stedelijke Ontwikkeling leidend is.

Archeologie in Omgevingsplan

Bij de actualisatie van erfgoed in de instrumenten van de Omgevingswet wordt ook gebruik gemaakt van voortschrijdend inzicht over de aanwezige cultuurhistorische waarden. Zo is - op basis kennisontwikkeling - de archeologische waarden- en verwachtingenkaart van Leiden geactualiseerd. Een voorstel met aangepaste beleidsregels voor het definitieve Omgevingsplan komt in 2026/2027 naar de raad. Het uitgangspunt is maatwerk; beschermen waar nodig maar soepel waar kan.

Actualisatie onderzoeksagenda

Voortschrijdend inzicht betekent ook actualisatie van de integrale onderzoeksagenda archeologie en bouwhistorie. Sommige vraagstukken zijn beantwoord maar er zijn ook nieuwe vraagstukken bijgekomen. De onderzoeksagenda vormt de basis voor het benodigde onderzoek in de vergunningprocedures.

Omgevingsprogramma's en projecten

Vanuit erfgoed wordt structureel input geleverd voor diverse gemeentelijke Omgevingsprogramma's, zowel thematische programma's als gebiedsgerichte programma's (bv het Omgevingsprogramma Binnenstad). Vanuit de gedachte; Hoe benutten we de kansen en kwaliteiten van erfgoed in de ontwikkeling van de stad? Dat geldt ook voor de input in diverse ruimtelijke projecten zoals bv. de Groene loper of het Panoramapark.

Naoorlogs erfgoed

Vanuit voorgaande jaren wordt het thema naoorlogs erfgoed verder opgepakt, onder meer in de vorm van de aanwijzing van gemeentelijke monumenten. Daarbij vraagt een naoorlogs monument bij een toekomstige wijziging een andere benadering dan bv een 17e-eeuws monument.

Subsidies

We continueren de Subsidieregeling Historisch Stadsbeeld voor het herstellen van onder andere historische winkelpuien en kleuren op gevels. Dit draagt bij aan een aantrekkelijk stadsbeeld en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Programma 8b erfgoed kent daarnaast twee vaste begrotingssubsidies: voor de (stichting) open monumentendagen in Leiden en voor het onderhoud van rijksmonument de Pieterskerk.

Leiden heeft geen subsidieregeling voor de restauratie van gemeentelijke monumenten. Wel worden de lopende (eerder vastgestelde) subsidies van de oude regeling (hoofdstuk 3 monumenten van de subsidieverordening stadsvernieuwing) nog afgerond. Deze subsidies zijn al vastgesteld, maar komen na 15

jaar via het Restauratiefonds tot uitkering. De laatste subsidie is in 2015 vastgesteld. In 2030 wordt de laatste subsidie dan ook uitgekeerd.

Effectindicatoren bij 8B Cultureel erfgoed

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 8B1 Het Leids verleden is duurzaam ingezet als onderscheidende kracht; kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar; cultureel erfgoed is behouden voor toekomstige generaties						
8B1.a Percentage Leidenaars met belangstelling voor cultureel erfgoed	89% (2023) 88% (2025)	90%	-	90%	-	Stadsenquête
8B1.b Aantal bezoeken eigen websites (x1.000)	989 (2024) 906 (2025)	1.000	1.000	1.000	1.000	Erfgoed Leiden
8B1.c Aantal bezoeken collecties via andere websites (gebruik digitale bronnen via Open Data) (x1.000)	5.142 (2024) 9.953 (2025)	9.000	9.000	9.000	9.000	Erfgoed Leiden
8B1.d Aantal bezoekers Boisotkade*	5.638 (2024) 4.502 (2025)	7.000*	9.000	9.000	9.000	Erfgoed Leiden
8B1.e Aantal bezoekers Molen de Valk	35.164 (2024) 38.164 (2025)	35.000	36.500	36.500	36.500	Erfgoed Leiden

Effectindicator Realisatie Streefwaarden

* in 2027 zal het gebouw aan de Boisotkade nog maanden gesloten zijn ivm de verbouwing. Studiezaal op tijdelijke locatie bij het Hoogheemraadschap Rijnland ontvangt ook bezoek dat hierbij wordt meegerekend. Officiële heropening wordt eind 2027 verwacht.

Beleidsterrein 8C Sport

Doelen en prestaties bij 8C Sport

Doel	Prestaties
8C1 Leiden heeft aantrekkelijke, duurzame en multifunctionele sportvoorzieningen	8C1.1 Exploiteren, beheren en onderhouden van de gemeentelijke sportaccommodaties
	8C1.2 Uitvoering geven aan het sportaccommodatieplan v.w.b. de jaarschijf 2024
8C2 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl	8C2.1 Leidenaars bewegen voldoende
	8C2.2 Leiden heeft sterke toekomstbestendige sportverenigingen
8C3. De fysieke leefomgeving bevordert sporten, spelen en bewegen	8C3.1 De openbare ruimte is beweegvriendelijk

8C1.1 Exploiteren, beheren en onderhouden van de gemeentelijke sportaccommodaties

Het beheren en exploiteren van gemeentelijke sportaccommodaties in de gemeente Leiden wordt steeds belangrijker. Sportaccommodaties vervullen een essentiële maatschappelijke functie doordat zij inwoners van alle leeftijden de mogelijkheid bieden om te sporten, bewegen en elkaar te ontmoeten. Door de groeiende aandacht voor gezondheid, preventie, sociale cohesie en een actieve leefstijl neemt de vraag naar kwalitatief hoogwaardige en goed toegankelijke sportvoorzieningen toe.

Voor de gemeente Leiden betekent dit dat sportaccommodaties niet alleen worden gezien als gebouwen of sportvelden, maar als belangrijke maatschappelijke voorzieningen die bijdragen aan gezondheid, participatie, inclusie en de leefbaarheid van de stad. Voor 2027 betekent dit het volgende:

- Er wordt integraal gewerkt aan het project nieuwe sporthal in Noord.
- Horeca de Zijl wordt afgeschaald naar een ondersteunende functie die meer investeert in gezond aanbod ondersteunend aan het maatschappelijk doel van deze sportfaciliteit.

8C1.2 Uitvoering geven aan het sportaccommodatieplan

Aan de basis van het duurzaam in stand houden van de sportaccommodaties staat het Uitvoeringsprogramma Beheer Sport 2027-2031. Dit programma biedt kaders voor het kwaliteitsniveau waarop de accommodaties worden beheerd en onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd (bijvoorbeeld verlichting, ICT, velden en kleedkamers). Veiligheid en kwaliteit van de sportaccommodaties spelen hierin een centrale rol. We bouwen inhoudelijk voort op het uitvoeringsprogramma domein Sport met aandacht voor circulariteit, blauw en groen en inpassing van lokale beleidswensen.

De volgende investeringen waren in 2026 beschikbaar maar zijn na keuringen aan de gebruiksnorm uitgesteld tot 2027 of 2028: Kikkerpolder II, vervanging kunstgrasveld 2 geschikt voor voetbal en honk- en softbal (2027); Morskwartier I en II, vervanging twee toplagen kunstgras pupillenvelden mogelijk met energiewinning in het veld (2028) en Morskwartier I, renovatie kunstgrasveld 3 (2028).

De volgende investeringswerkzaamheden staan in 2027 in de begroting en zijn gepland: Noord, renovatie kunstgrasveld 1 korfbal; Kikkerpolder, I vervanging toplaag kunstgrasveld 1; Roomburg hockey, vervanging toplaag waterveld 1; Leidse Hout, vervanging toplagen kunstgras rond en naast de atletiekbaan; De Vliet, vervanging materieelloots/personeelsverblijf en vervanging gemeentelijk sport materieel.

Er staan ook investeringen gepland voor nieuwe ontwikkelingen. Deze worden buiten het uitvoeringsprogramma beheer sport opgepakt zoals: Sportpark Cronesteinkade (nieuw multifunctioneel gebouw en groot hockeyveld) en Herontwikkeling sportcomplex Morskwartier.

Prestatie 8.C2.1 Leidenaars bewegen voldoende

We investeren in duurzame sportdeelname en stimuleren daarmee een gezonde en actieve leefstijl van onze inwoners. Via schoolsport071 organiseren we samen met sportaanbieders laagdrempelige sportkennismakingsactiviteiten voor jong en oud. Voor inwoners die de kosten van een sportlidmaatschap niet kunnen dragen, biedt de Sleutelpas ondersteuning. De buurtsportcoaches van Inluzio werken wijkgericht aan een toegankelijk en passend beweegaanbod in de buurt. Daarnaast ondersteunt de consulent aangepast sporten inwoners met een beperking bij hun beweegvraag en helpt de consulent sportverenigingen hun aanbod inclusiever en beter toegankelijk te maken. Ook ondersteunen we lokale sportevenementen, zoals de Singelloop, de Gouden Spike en de Leiden Marathon. Via Stichting Topsport Leiden stimuleren en begeleiden we sporttalenten in hun ontwikkeling richting de topsport. Leiden beschikt over vijf Regionale Talent Centra (RTC's) voor basketbal, rugby, shorttrack, tafeltennis en waterpolo. Met deze inzet willen we zoveel mogelijk Leidenaren stimuleren om meer te bewegen en actief deel te nemen aan sport.

Prestatie 8C2.2 Leiden heeft sterke en toekomstbestendige sportverenigingen

De breedtesportcoördinator van de gemeente Leiden ondersteunt sportverenigingen bij hun ontwikkeling naar vitale en toekomstbestendige verenigingen. Hij informeert sportverenigingen over relevante ontwikkelingen via nieuwsbrieven, onderhoudt een actieve online community en organiseert inspirerende netwerkbijeenkomsten. Daarnaast biedt hij gerichte ondersteuning op het gebied van bestuur, financiën, sponsoring en cetera. Verenigingen met bredere ambities faciliteert hij met (externe) intensievere begeleiding. De clubkadercoach, in dienst bij Includio, ondersteunt verschillende verenigingen bij het versterken van het technisch kader op de club. De topsportcoördinator van Stichting Topsport Leiden biedt aanvullende ondersteuning aan de Leidse topsportverenigingen.

Daarnaast zetten we ons met de werkgroep Veilig sportklimaat in voor een veilig sportklimaat. We ondersteunen en stimuleren sportverenigingen actief bij het creëren van een positief en sociaal veilig sportklimaat. We volgen hierbij de landelijke richtlijnen van NOC*NSF en moedigen verenigingen aan te werken volgens de vier V's voor veiligheid: vastgestelde gedragscode, vertrouwenscontactpersoon, verklaring omtrent gedrag (VOG) en vakkundige trainers en coaches. Verenigingen die hieraan voldoen ontvangen het keurmerk Veilig Sporten in Leiden. Zo maken we samen duidelijk dat veiligheid, respect en sportplezier de norm zijn. Met deze gezamenlijke inzet werken we aan sterke, veilige en toekomstbestendige sportverenigingen in Leiden.

Prestatie 8C3.1 De openbare ruimte is beweegvriendelijk

Leidenaren sporten en bewegen steeds vaker in de openbare ruimte. In 2027 zetten we in op de doorontwikkeling van de Beweegsleutels, onze inrichtingsprincipes voor een beweegvriendelijke openbare ruimte, zodat deze beter aansluiten bij de actuele opgave op het gebied van gezondheid, inclusiviteit en vergroening. Met deze inzet borgen we dat de openbare ruimte uitnodigt tot gezond en actief gebruik en bijdraagt aan een leefomgeving die beweging stimuleert. Om ook ongebonden sporters beter te faciliteren, investeren we in extra sport- en beweegvoorzieningen in de openbare ruimte. Er worden in 2027 twee sportvoorzieningen extra in de openbare ruimte aangelegd. Hiermee geven we verder uitvoering aan opdracht van de raad aan het college in RV 21.0061 *Start projecten Vlietzone-Midden, Sportpark De Mors, Gemeentewerf en Duurzaamheidsplein* om het verlies aan sportareaal bij de Vliet te compenseren met vier sportvoorzieningen in de openbare ruimte.

Effectindicatoren bij 8C Sport

Effectindicator*	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 8C1 Leiden zorgt voor voldoende en kwalitatief goede sportvoorzieningen						
8C1.a Rapportcijfer van Leidenaren voor de hoeveelheid sportvoorzieningen	7,3 (2021) 7,2 (2023) 7,1 (2025)	7,4	-	7,4	-	Stadsenquête
8C1.b Rapportcijfer van Leidenaren voor de kwaliteit van sportvoorzieningen	7,2 (2021) 7,0 (2023) 7,3 (2025)	7,4	-	7,4	-	Stadsenquête
8C1.c Aantal bezoekers zwembaden	368.000 (2023) 405.000 (2024) 430.000 (2025)	430.000	430.000	430.000	430.000	Gemeente Leiden
Doel 8C3 Leiden stimuleert dat alle inwoners meer sporten en bewegen*						
8C3.a Percentage Leidenaren dat niet wekelijks sport	42% (2020) 38% (2022) 33% (2024)	40%	40%	30%	31%	RIVM (wsjg - BBV)

*Indicator 8C3.a Percentage Leidenaren dat wekelijks niet sport, dient ieder jaar te dalen. Daarom is de streefwaarde lager dan in 2025.

Beleidsterrein 8D Recreatie

Doelen en prestaties bij 8D Recreatie

Doel	Prestaties
8D1 Voldoende recreatieve mogelijkheden voor Leidenaren	8D1.1 Beheer en exploitatie van Jeugddorp Zuid-west
	8D1.2 Beheer en exploitatie van volkstuinen
	8D1.3 Verstrekken van subsidie aan amateurtuinders
8D2 Voldoende onderscheidende evenementen ter versterking van de levendigheid in de stad, het aantrekken van extra bezoekers en versterking van de lokale economie	8D2.1 Evenementencoördinatie
	8D2.2 Be/afhandelen van aanvragen evenementenvergunning
	8D2.3 Ondersteunen van de drie grootschalige en overige evenementen
	8D2.4 Verstrekken van evenementensubsidie
	8D2.5 Meerjarige resultaatafspraken met organisatoren van identiteitsversterkende evenementen

8D1 Voldoende recreatieve mogelijkheden voor Leidenaren

8D1.1. Beheer en exploitatie van Jeugddorp Zuid-west

Sinds de start van het project Vlietzone - Midden (bedrijventerrein) is een alternatieve locatie gezocht en gevonden voor Stichting Jeugddorp. Vanaf 2025 vindt Jeugddorp plaats bij de atletiekvereniging in Leidse Hout. Jaarlijks krijgt Stichting Jeugddorp een activiteitsubsidie voor sport- en spelactiviteiten voor kinderen uit gezinnen met een beperkt inkomen.

8D1.2 Beheer en exploitatie van volkstuinen

Gemeente Leiden heeft onder andere 6 volkstuincomplexen. Deze vallen onder de Leidse Volkstuin Organisatie (LVO), voorheen de Leidse Bond van Amateurtuinders. De gemeente en de LVO zijn langjarige afspraken overeengekomen.

8D1.3 Verstrekken van subsidie aan amateurtuinders

Het college versterkt sinds 2011 een jaarlijks terugkerende onderhoudssubsidie aan de Leidse Volkstuin Organisatie (LVO) voor huurders-onderhoudsverplichtingen.

8D2 Voldoende onderscheidende evenementen ter versterking van de levendigheid in de stad, het aantrekken van extra bezoekers en versterking van de lokale economie

Evenementenklimaat

In 2027 zetten we de versterking van het Leidse evenementenklimaat voort. We werken aan een aantrekkelijk, toegankelijk en toekomstbestendig evenementenaanbod dat bijdraagt aan de levendigheid van de stad, de sociale samenhang en de economische vitaliteit. Daarbij blijven we inzetten op een goede spreiding van evenementen over het jaar en de stad, een efficiënte ondersteuning van organisatoren en een sterke samenwerking tussen gemeente, organisatoren en andere partners.

De uitvoering van het evenementenbeleid wordt voortgezet, met aandacht voor een goede balans tussen levendigheid, leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid. Ook blijven we werken aan kennisdeling, samenwerking en een verdere professionalisering van de sector.

Als onderdeel van de impuls voor de evenementensector wordt de ondersteuning van organisatoren voortgezet. Via het Evenementenloket Leiden, dat door Centrummanagement Leiden en Leiden&Partners wordt uitgevoerd, kunnen organisatoren terecht voor advies, kennisdeling, netwerkvorming en praktische ondersteuning. Ook wordt gewerkt aan gezamenlijke voorzieningen en het versterken van de samenwerking binnen de sector.

Samen met organisatoren en stadspartners blijven we werken aan een weerbare en toekomstbestendige evenementensector, met aandacht voor actuele uitdagingen zoals stijgende kosten, druk op de openbare ruimte, duurzaamheid, toegankelijkheid en vrijwilligersinzet.

Leidens Ontzet

De in 2025 en 2026 ingezette ontwikkeling naar een toekomstbestendige organisatie van Leidens Ontzet wordt in 2027 voortgezet. Daarbij wordt verder gebouwd aan een duurzame, toegankelijke en goed beheersbare viering, met oog voor veiligheid, bezoekersspreiding en een effectieve samenwerking tussen alle betrokken partijen. In 2026 werd het zoneplan rondom de festiviteiten verder doorgevoerd, waardoor bezoekersstromen beter zijn gespreid en de druk op de binnenstad beter kon worden beheerst. Binnen

de verschillende zones werken organisatoren bovendien steeds intensiever samen. Deze samenwerking draagt niet alleen bij aan een betere afstemming van programmering, logistiek en veiligheidsmaatregelen, maar leidt ook tot efficiënter gebruik van voorzieningen en daarmee tot kostenbesparingen. Daarnaast werden in 2026 evenemententerreinen op het water gerealiseerd, waarmee extra ruimte is gecreëerd voor programmering en publieksactiviteiten. Ook werd geïnvesteerd in aanvullende sanitaire voorzieningen, waardoor de beschikbaarheid van plasgelegenheid voor bezoekers wordt verbeterd. Deze in voorgaande jaren ingevoerde uitgangspunten worden in 2027 verder ontwikkeld en waar nodig aangescherpt op basis van opgedane ervaringen. Belangrijke aandachtspunten blijven de spreiding van bezoekers, toegankelijkheid, veiligheid en een heldere rol- en taakverdeling tussen de gemeente en de betrokken stadspartners. Daarnaast wordt ingezet op een samenhangende programmering die de identiteit van Leidens Ontzet versterkt en bijdraagt aan een aantrekkelijke, inclusieve en gastvrije viering voor inwoners en bezoekers. Door de groeiende samenwerking tussen organisatoren en partners ontstaat bovendien een steviger fundament voor een toekomstbestendige viering van Leidens Ontzet.

8D2.1 Evenementencoördinatie

De inzet van een evenementencoördinator draagt bij aan een zorgvuldig en efficiënt verloop van evenementen in de stad. De evenementenkalender blijft daarbij een belangrijk instrument voor afstemming tussen organisatoren, gemeentelijke afdelingen en andere betrokken partijen.

8D2.2 Be/afhandelen van aanvragen evenementenvergunning

Ten behoeve van vergunningverlening is het digitale evenementenplatform het belangrijkste instrument. Dit systeem ondersteunt evenementenorganisatoren, gemeenten en hulp- en adviesdiensten (zoals politie, brandweer, GHOR en Veiligheidsregio) bij het gezamenlijk verzamelen, beoordelen en bespreken van alle gegevens die nodig zijn voor een integrale evenementenvergunning of melding.

De EvenementAssistent, die hiervoor jarenlang is gebruikt, voldoet steeds minder aan de huidige eisen op het gebied van gebruiksvriendelijkheid en efficiëntie. Op dit moment wordt gewerkt aan de overgang naar een nieuw, gebruiksvriendelijker systeem voor de aanvraag en behandeling van evenementenvergunningen. De verwachting is dat deze overgang begin 2027 zal plaatsvinden. Hiermee wordt beoogd de samenwerking tussen alle betrokken partijen verder te verbeteren, processen efficiënter in te richten en de jaarlijkse evenementenkalender eenvoudiger en beter afgestemd op te stellen.

8D2.3 Ondersteunen van de drie grootschalige en overige evenementen

De gemeente ondersteunt organisatoren bij het organiseren van veilige, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige evenementen, waaronder de drie grootschalige evenementen Koningsnacht/-dag, Lakenfeesten en Leidens Ontzet. Daarbij wordt ingezet op kennisdeling, samenwerking en praktische ondersteuning van de evenementensector.

Via het Evenementenloket Leiden worden organisatoren ondersteund met advies, netwerkvorming en kennisuitwisseling. Ook worden bijeenkomsten georganiseerd rond actuele thema's zoals vergunningverlening, veiligheid, duurzaamheid, toegankelijkheid en natuurwetgeving.

Daarnaast kunnen organisatoren gebruikmaken van het stadsbrede flora- en faunaonderzoek voor de belangrijkste evenemententerreinen. Hierdoor zijn minder afzonderlijke ecologische onderzoeken nodig, wat leidt tot lagere kosten en meer duidelijkheid bij de voorbereiding van evenementen. Met deze ondersteuning wordt gewerkt aan een sterk, toekomstbestendig en toegankelijk evenementenklimaat in Leiden.

8D2.4 Verstrekken van evenementensubsidie

De gemeente ondersteunt evenementenorganisatoren via de subsidieregelingen binnen het cultuurbeleid. Hiermee worden evenementen ondersteund die bijdragen aan een levendig, toegankelijk en aantrekkelijk cultureel aanbod in de stad. De gemeente monitort de werking van het subsidiestelsel en blijft in gesprek met organisatoren over de toegankelijkheid en uitvoerbaarheid van de regelingen. Daarnaast blijven via andere programma's, zoals de Vitale Binnenstad, aanvullende middelen beschikbaar voor evenementen die bijdragen aan economische, maatschappelijke of ruimtelijke doelstellingen.

8D2.5 Meerjarige resultaatafspraken met organisatoren van identiteitsversterkende evenementen

Dit is een oude prestatie. Voor ontwikkelingen ten aanzien van bv. het Leidens Ontzet zie de inleiding bij 8D2.

Kaderstellende beleidsstukken

■ 8A Cultuur

Overzicht afgelopen 6 jaar:

- RV 21.0131 Wensen en bedenkingen Ontwikkeling muziekeducatie en -programming
- RV 22.0093 Intrekken Deelverordening cultuur 2012
- RV 23.0014 Wensen en bedenkingen huisvesting moderne bibliotheek
- RV 23.0073 Advies gemeenteraad aan het Commissariaat voor de Media inzake de representativiteit van de lokale omroep voor Leiden voor de periode 2023-2028
- RV 25.0031 Kaders herontwikkeling bibliotheek en aanvraag voorbereidingskrediet
- RV 25.0058 Kaders ontwikkeling van de nieuwe muziekschool en aanvraag voorbereidingskrediet

■ 8B Erfgoed

Overzicht afgelopen 6 jaar:

- RV 20.0147 Leidse Erfgoednota (2014, in 2020 gecontinueerd)
- RV 21.0143 Nota religieus erfgoed Leiden, kaders voor de toekomst
- *Het fysieke en ruimtelijke erfgoed maakt ook deel uit van andere beleidskaders zoals de Omgevingsvisie, bestemmingsplannen / omgevingsplan, Verordening fysieke leefomgeving, Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) en de Welstandsnota. Voor deze kaders verwijzen we naar programma 6 Stedelijke Ontwikkeling.*

■ 8C Sport

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))
- Beleidskader *Samen maken we de stad gezond en actief* 2019-2023 ([RV 19.0093](#))
- Sportaccommodatieplan 2012-2025 ([RV 12.0118](#))
- [RV 17.0062](#) Contourenplan buitensportaccommodaties
- De Leidse Beweegseutels (Z/21/3229757)
- Deelverordening Subsidiëring Jeugdsport (RV 12.0021)
- Deelverordening Subsidiëring Incidentele Subsidies Sportevenementen (RV 12.0021)
- Evaluatie beleidskader Sport & Gezondheid en Beleidskader Spelen & Bewegen (WFS-127-2024)
- Kaderbesluit sportpark de Mors ([RV 23.0065](#))

■ 8D Recreatie

- RV 20.0008 Evenementenbeleid Leiden 2020
- RV 21.0061 Start projecten Vlietzone-Midden, Sportpark De Mors, Gemeentewerf en Duurzaamheidsplein
- RV 24.0009 Kaderbesluit Vlietzone-midden

Programmakosten

Cultuur, sport en recreatie		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Cultuur	Lasten	21.916	23.248	22.889	22.933	22.621	22.540
	Baten	-2.167	-1.012	-1.069	-1.089	-1.089	-1.089
Saldo		19.749	22.236	21.820	21.843	21.532	21.450
Cultureel erfgoed	Lasten	6.424	6.668	6.672	6.997	6.988	6.916
	Baten	-1.269	-1.143	-1.265	-1.265	-1.265	-1.265
Saldo		5.155	5.525	5.407	5.732	5.722	5.651
Sport	Lasten	19.659	22.929	20.676	20.567	20.315	20.207
	Baten	-6.783	-6.903	-6.013	-6.013	-6.013	-6.013
Saldo		12.876	16.026	14.663	14.554	14.302	14.194
Recreatie	Lasten	2.250	1.587	1.429	1.429	1.429	1.429
	Baten	-379	-211	-218	-218	-218	-218
Saldo		1.871	1.376	1.211	1.211	1.211	1.211
Programma	Lasten	13.805	12.984	11.747	11.283	11.206	11.168
	Baten	-2.683	-2.415	-2.296	-2.312	-2.312	-2.312
Saldo van baten en lasten		11.122	10.569	9.451	8.971	8.894	8.856
Reserves	Toevoeging	-	28	-	-	-	-
	Onttrekking	-525	-85	-	-	-	-
Mutaties reserves		-525	-58	-	-	-	-
Resultaat		10.598	10.511	9.451	8.971	8.894	8.856

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Cultuur

De lasten in 2027 zijn € 500.000 lager (voordeel) dan de lasten in 2026 door:

- Het vervallen van het incidenteel budget 2026 voor verduurzaming Ars aemula (€ 700.000 voordeel).
- Het verlagen van het incidenteel budget van de SPUK voor het versterken van lokale bibliotheekstelsel in 2027 (€ 400.000 voordeel).
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 100.000 voordeel.
- Het resterende verschil wordt verklaard door indexaties die optellen tot € 700.000 nadeel.

Beleidssterrein Cultureel erfgoed

Het verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000.

Beleidssterrein Sport

De lasten in 2027 zijn €2,5 miljoen lager (voordeel) dan de lasten in 2026 door:

- Lagere begrote uitgaven die worden gedekt uit de specifieke uitkering spuk (€ 850.000 voordeel).
- Het vervallen van het incidentele budget 2026 voor Wijk sportparkontwikkeling (€ 400.000 voordeel).
- Het vervallen van het incidentele budget 2026 voor de investeringsbijdrage voor de compensatie van de sportvelden Vlietzone (€ 300.000 voordeel).
- Het vervallen van het incidentele budget 2026 voor de definitiefase van de sporthal Leiden Noord (€ 500.000 voordeel).
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 450.000 (voordeel).

De baten in 2027 zijn € 900.000 lager (nadeel) dan de baten in 2026 door:

- Lagere begrote inkomsten uit de specifieke uitkering spuk (€ 850.000 nadeel)
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 50.000 (nadeel)

recreatie

Het verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000.

Reserves

Reserves programma 8		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve aankopen kunst De Lakenhal	Toevoeging	57	28	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		57	28	-	-	-	-
Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal	Toevoeging	325	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		325	-	-	-	-	-
Reserve exploitatie De Nobel	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-9	-9	-9	-9	-9	-9
Saldo		-9	-9	-9	-9	-9	-9
Reserve bedrijfsvoering ELO	Toevoeging	0	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-362	-12	-12	-12	-12	-12
Saldo		-362	-12	-12	-12	-12	-12
Reserve stedelijke ontwikkeling P8	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-30	-30	-	-	-	-
Saldo		-30	-30	-	-	-	-
Reserve sportstimuleringsfonds	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-175	-	-	-	-
Saldo		-	-175	-	-	-	-
Reserve economische impulsen Kennis P8	Toevoeging	3.200	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-273	-	-	-	-	-
Saldo		2.927	-	-	-	-	-
Reserve restauratie collectie Lakenhal	Toevoeging	-	5	-	-	-	-
	Onttrekking	-2	-	-	-	-	-
Saldo		-2	5	-	-	-	-
Reserve grondexploitaties P8	Toevoeging	-	26	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-100	-100	-100	-100	-
Saldo		-	-74	-100	-100	-100	-
Reserve projecten en tentoonstelling MDL	Toevoeging	203	54	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		203	54	-	-	-	-
Reserve sportstimulering schaatsen	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		-	-	-	-	-	-
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P8	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-111	-	-	-	-	-
Saldo		-111	-	-	-	-	-

Reserves programma 8		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve exploitatie Oppenheimstraat P8	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-100	-	-	-	-	-
Saldo		-100	-	-	-	-	-
Reserve programma binnenstad P8	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-50	-	-	-	-	-
Saldo		-50	-	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	3.785	113	-	-	-	-
	Onttrekking	-937	-326	-121	-121	-121	-21
Reserves programma 8		2.848	-213	-121	-121	-121	-21

Reserve exploitatie De Nobel

In 2027 is conform RB 11.0101 de onttrekking van € 9.135 geraamd.

Reserve bedrijfsvoering ELO

In 2027 staat de onttrekking kapitaallasten Verbouwing ELO geraamd.

Reserve grondexploitaties

Er wordt jaarlijks tot en met 2029 € 100.000 onttrokken uit de reserve grondexploitatie P8 voor beeldende kunst.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
08A101	Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	VVI Kunstinstituten 2027-2030	Econ.	V		-	673	583	690	720
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Verbouwing Boissotkade 2026	Econ.	V		-	167	-	-	-
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Inrichting archeol.centra Boissotkade 2026	Econ.	V		-	69	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Morskwartier I Toplg kunstgras 2 voetbal	Econ.	V		-	-	-	-	461
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 1 korfbal onderbouw	Econ.	V		-	48	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 1 korfbal topplaat	Econ.	V		-	83	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 2+3 korfbal onderb	Econ.	V		-	-	-	110	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 2+3 korfbal topplaat	Econ.	V		-	-	-	188	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder I Topplaat kunstgras 1 voetbal	Econ.	V		-	567	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Entree Vlietzone	Maatsch.	N	NK	-	899	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 onderbouw	Econ.	V		-	271	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 topplaat	Econ.	V		-	717	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II Toplg kunstgras 1 voetb	Econ.	V		-	-	583	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg Toplaag verv waterveld 1 hockey	Econ.	V		-	518	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg, Toplaag waterveld 2 +3 hockey	Econ.	V		-	-	-	-	726
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg, Ren. gravelbanen 1 tm 9 tennis	Econ.	V		-	-	243	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Montgomerystraat Toplaag verv veld 1,2 en 3 korfbal	Econ.	V		-	-	-	-	266
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Montgomerystraat Onderbouw verv veld 1,2 en 3 korfbal	Econ.	V		-	-	-	-	107
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout Toplaag kunstgras atletiek	Econ.	V		-	123	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout, Verv. Tribune atletiek	Econ.	V		-	-	519	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vliet, Verv. Materieel berging-pers verb	Econ.	V		-	481	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors bovenveld(12jr)	Econ.	V	VK	259	388	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors onderveld(24jr)	Econ.	V	VK	-	598	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld onderlaag Cronesteinkade 24jr	Econ.	N	VK	-	774	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld bovenbouw Cronesteinkade 12jr	Econ.	N	VK	-	382	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade	Econ.	N	VK	-	2.000	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade installaties	Econ.	N	VK	-	915	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	herinrichting Cronesteinpark	Maatsch.	N		-	1.255	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vervangen materieel 2026-2030	Econ.	V		-	601			
08C201	Leidenaars bewegen voldoende	Compensatie sportvelden Vlietzone	Maatsch.	V		328	1.124	-	-	-
	Totaal programma 8					1.574	12.655	1.928	988	2.279

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investeringsplan wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsidiejaar 2026	subsidiejaar 2027
Subsidie saldo	17.174.430	15.833.848

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

9

Maatschappelijke Ondersteuning

Maatschappelijke Ondersteuning

Programmanummer	9
Commissie	Onderwijs en Samenleving
Portefeuille(s)	Economie, Sport, Kennis & Gezondheid Wonen, Bouwen en Welzijn Kansengelijkheid, jeugd en onderwijs

De missie van het programma Maatschappelijke Ondersteuning luidt:

De gemeente Leiden wil een inclusieve, toegankelijke en sociale stad zijn voor alle inwoners, waarin iedereen naar vermogen kan deelnemen, iedereen regie heeft over de wijze waarop hun zorgbehoefte wordt vervuld en waar er zo nodig een vangnet is voor degene die onvoldoende in staat zijn voor zichzelf te zorgen. We stimuleren actieve deelname aan het maatschappelijk leven.

Inleiding

In de gemeente Leiden vormt maatschappelijke ondersteuning een integraal vangnet om ervoor te zorgen dat iedereen volwaardig kan deelnemen aan de samenleving en zo lang mogelijk zelfstandig thuis kan blijven wonen. De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) richt zich op praktische en preventieve hulp zoals huishoudelijke ondersteuning, woningaanpassingen en dagbesteding. Daarnaast biedt de gemeente intensievere begeleiding en opvang voor kwetsbare burgers die te maken hebben met complexe problematiek, zoals dakloosheid, verslaving of psychische kwetsbaarheid. De toegang tot ondersteuning is laagdrempelig georganiseerd via de lokale Sociaal Wijkteams Leiden. Hier werken professionals samen met de inwoner, diens netwerk en specialistische partners aan een sluitende aanpak op maat.

Vanaf 2027 wordt uitvoering gegeven aan het Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord (AZWA), waarin het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA) zijn samengebracht. Het AZWA heeft als doel de beweging van zorg naar gezondheid verder te versterken, met nadruk op preventie, vroegsignalering en het versterken van de sociale basis. Binnen dit kader wordt intensief samengewerkt met de gemeenten van de Regio Holland Rijnland, Zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid, zorgaanbieders, welzijnsorganisaties en regionale partners. Deze samenwerking is gericht op het verbeteren van de gezondheid van inwoners, het vergroten van zelfredzaamheid en het toekomstbestendig houden van het zorg- en ondersteuningsaanbod. Met behulp van de specifieke uitkering investeren gemeenten in de sociale basis, sport en gezondheidsbevordering. Hiermee wordt een integrale en duurzame aanpak gerealiseerd die bijdraagt aan het behalen van de gestelde regionale gezondheidsdoelstellingen. Hierbij wordt gefocust op een lokale uitwerking en inbedding in staand gemeentelijk beleid.

Diversiteit, Inclusie en Gelijkwaardigheid

De gemeente Leiden heeft de ambitie dat iedereen meetelt in Leiden en dat iedereen zichzelf kan zijn. Met respect voor wat je kan en voelt, wat je afkomst, cultuur, geloof en uiterlijk is. Want als iedereen zich thuis, geaccepteerd en veilig voelt, wordt Leiden een fijne stad voor iedereen. We zetten ons in om een diverse, inclusieve en gelijkwaardige gemeentelijke organisatie te zijn, en om al het werk dat we doen op die manier uit te voeren. We streven ook naar meer bewustwording op dit thema in de samenleving.

Om Diversiteit, Inclusie en Gelijkwaardigheid goed en structureel te verankeren in de brede organisatie is het belangrijk dat iedereen zich er verantwoordelijk voor voelt. Elke medewerker van de gemeente heeft een taak

om discriminatie te voorkomen en een gelijkwaardige behandeling van collega's en inwoners van de stad te borgen. Dat is geen extraatje op het werk dat al geleverd wordt, maar een integraal onderdeel ervan.

In 2027 ligt er vanuit de DIG-coördinator een advies aan de organisatie hoe de doelen diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid verder te implementeren in de organisatie, wat zijn uitwerking heeft in de stad.

Regenboogstad Leiden

De verwachting is dat het Regenboogprogramma van het ministerie van OC&W verlengd wordt vanaf 2027 tot en met 2030. Door het ondertekenen van een intentieverklaring ontvangen wij een subsidie (Regenbooggelden) van het ministerie van OC&W (hierna ministerie) om LHBTIQ+ discriminatie tegen te gaan. Voorwaarde is dat hetzelfde bedrag dat we van het ministerie ontvangen als gemeente zelf inleggen en de beleidsdoelen volgen van het ministerie. Op dit moment wordt al rekening gehouden met deze co-financiering op de begroting. Op basis van die beleidsdoelen wordt een uitvoeringsplan gemaakt. De beleidsdoelen die in het plan worden opgenomen geven richting aan een nieuwe subsidieregeling die in de loop van 2027 kan worden opgesteld. Deze subsidieregeling moet ervoor zorgen dat de Regenbooggelden gelijkwaardig verdeeld worden.

Koloniaal- en slavernijverleden

Vanuit het project koloniaal en slavernijverleden gaan we in 2027 door met het vervolgonderzoek, een denktank en de realisatie van monument(en) voor dit verleden. Het vervolgonderzoek over 'kleur in de stad' en doorwerking loopt en zal halverwege 2028 gereed zijn. De denktank komt 3 á 4 keer per jaar bij elkaar. Daarnaast gaan we verder met het proces om monumenten voor dit verleden te realiseren.

Hecht

Hecht dient nog een taakstelling van in totaal 1,4% in te vullen. In 2027 is hiervoor de helft ingevuld via efficiency-slagen binnen de organisatie. De overige 0,7% wilt Hecht in 2028 invullen. Hecht wil verder invulling gaan geven aan hun lange termijnstrategie en koers, die zij met het nieuwgevormde Algemeen Bestuur willen vormgeven. Hierover zal de gemeenteraad nog afzonderlijk worden geïnformeerd.

Beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen

In de eerste helft van 2027 bieden we het nieuwe integrale beleidskader gezondheid, sport, spelen en bewegen aan de raad aan. Hierin worden de ambities van het nieuwe college opgenomen. In het beleidskader schetsen we de ambities voor de komende jaren op deze beleidsterreinen en leggen we nadrukkelijk de verbinding met andere domeinen, zoals welzijn en stedelijke ontwikkeling. De participatierapportage over de gesprekken die hierover met de stad zijn gevoerd, vormt hiervoor de basis. Na vaststelling van het beleidskader werken we verder aan de uitvoering van dit nieuwe beleid. Naast Programma 9B Preventie is dit beleidskader ook van toepassing op Programma 7A Jeugd en Programma 8C Sport.

Sterke Sociale Basis

Het doel van de Sterke Sociale Basis (SSB) is om activiteiten te organiseren waardoor inwoners elkaar ontmoeten, meedoen en zich verbonden voelen. Dit doen de partners van de Sterke Sociale Basis door samen te werken met vrijwilligersorganisaties, sportverenigingen, huisartsen, wijkagenten, et cetera. De SSB is ingedeeld in drie thema's (opdrachten) 'Opgroeien', 'Samen Meedoen' en 'Basiskracht'. Voor alle inwoners bieden we laagdrempelige activiteiten in de wijk. Dit gebeurt via de SSB-partners SOL, Inluzio en BuZz. Zij bieden activiteiten zoals 'Een Goede Buur', mantelzorgondersteuning, taallessen of sportactiviteiten voor jongeren. De Sterke Sociale Basis is gestart in juli 2020 en tussentijds geëvalueerd in 2024. Op basis van de uitkomsten van de tussentijdse evaluatie zijn de overeenkomsten verlengd tot 1 juli 2029. Daarbij zijn voor de uitvoering van de opdracht de komende jaren vijf prioriteiten geformuleerd:

- Aanpakken van eenzaamheidsproblematiek en mentale druk;
- Inzetten op 'bestaanszekerheid' door (onder andere) ontwikkelen van basisvaardigheden;
- Investeren in de zorgzame buurt;
- De rol, zichtbaarheid en effecten van het jeugd- en jongerenwerk vergroten;
- Ondersteuning van (overbelaste) mantelzorgers op niveau houden.

De eindevaluatie van de Sterke Sociale Basis wordt naar verwachting medio 2027 afgerond. De resultaten van deze evaluatie dienen als input voor een vervolg van de Sterke Sociale Basis per 1 juli 2029.

Wmo maatwerkvoorzieningen

In 2027 start (de voorbereiding van) een aantal aanbestedingen voor Wmo-ondersteuning. We bereiden in dit jaar de nieuwe contracten voor ambulante ondersteuning, huishoudelijk ondersteuning en wonen met ondersteuning Leidse Regio voor, omdat de huidige overeenkomsten eind 2029 aflopen. In 2028 loopt ook de overeenkomst voor trapliften af. Deze aanbesteding starten wij ook in 2027. Tot slot continueren we in 2027 het regionale traject om te komen tot een (structurele) logeerszorgvoorziening.

De zorgzame wijk: de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn

In 2025 is de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn vastgesteld. In deze visie zijn de ambities voor vijf bijzondere doelgroepen opgenomen (ouderen, dak- en thuisloze inwoners, wonen met begeleiding, jeugd en vluchtelingen). Verdere toelichting op de visie is opgenomen in Programma 6.

Programma Maatschappelijke Zorg Leidse regio

Het programma Maatschappelijke zorg Leidse regio zet in 2027 in op de transformatie naar Wonen Eerst en op het voorkomen van huisuitzettingen. De aanpak Wonen Eerst is een systeemaanpak waarbij een eigen, stabiele woonplek het uitgangspunt is in plaats van her sluitstuk. Mensen die dakloos zijn krijgen direct een woning, met ambulante begeleiding op maat. Wonen is de basis om aan herstel te kunnen werken. In 2027 zetten wij op in op uitbreiding van het aantal opvanglocaties voor daklozen en voor de uitbreidingsopgave voor Wonen met ondersteuning.

GHB aanpak

In maart 2025 heeft het Trimbos instituut het rapport 'GHB-problematiek in de regio Holland Rijnland' opgeleverd. In dit rapport wordt gesproken over de aard en omvang van GHB-gebruik in de regio en worden enkele aanbevelingen gedaan. Uit het onderzoek blijkt dat de omvang van de groep GHB-gebruikers in de regio hoog is en zelfs boven het gemiddelde van andere gemeenten ligt. Bovendien is het gebruik in een deel van deze groep zeer problematisch. Holland Rijnland vangt als een van de weinige regio's in Nederland inwoners met een problematische GHB-verslaving op in de Maatschappelijke Opvang. Dit zorgt ervoor dat de problematiek geconcentreerd en zichtbaar blijft en voorkomt dat deze mensen op straat slapen, maar levert ook behoorlijke uitdagingen op rondom veiligheid en overlast.

Om het probleem adequaat op te kunnen pakken is besloten om in Holland Rijnland de pilot GHB-aanpak uit te voeren voor twee jaar. Deze aanpak bestaat o.a. uit twee casemanagers die outreachend werken en een integraal casuoverleg met slagkracht. Op deze manier wordt getracht om mensen naar de juiste zorg en ondersteuning te begeleiden. Daarnaast zijn vier geluidsichte units geplaatst op de Nieuwe Energie, zodat gebruikers die overlast veroorzaken niet op straat terecht komen.

Multiprobleemgezinnen

De gemeente Leiden zet twee maatwerkfunctionarissen in om tot een doorbraak te komen bij inwoners met complexe multiproblematiek waar de reguliere hulpverlening vastloopt. De maatwerkfunctionaris doet dit via een integraal overleg, de maatwerkroute en de doorbraakroute. Naast meerwaarde in casuïstiek organiseren zij ook leercirkels casuïstiek om de samenwerking zowel binnen de gemeente en het sociaal domein als ook met relevante partners te verbeteren en/of processen efficiënter te maken. Ook daarvan is het doel om de hulp bij multiprobleemgezinnen met complexe casuïstiek te verbeteren en waar mogelijk in de toekomst soortgelijke complexe casuïstiek te voorkomen.

Verkenning Integrale ondersteuning en toegang

In het kader van integrale dienstverlening streeft de gemeente Leiden naar meer integrale ondersteuning in het sociaal domein.[119] [VM10] Hiervoor is in de eerste helft van 2026 een verkenning uitgevoerd waarin geadviseerd wordt hoe integraal werken in het sociaal domein versterkt kan worden en hoe de toegang, waaronder de sociale wijkteams, meer uniform kan worden ingericht. De verkenning naar integrale ondersteuning & toegang biedt handvatten voor de verdere versterking van de integrale ondersteuning en toegang, zie ook programma 7

OSA

Oekraïners

Eind oktober 2026 beschikken we over 4 opvanglocaties voor Oekraïense ontheemden. Hierdoor voldoen we aan de taakstelling van 622 opvangplekken. Naast de opvanglocaties verblijven er ook nog steeds ontheemden bij particulieren. De verwachting is dat de Richtlijn Tijdelijke Bescherming beëindigd wordt per 4 maart 2028. Dit betekent dat 2027 in het teken zal staan van de voorbereidingen op de wijzigingen van de opvang van Oekraïners. Het Rijk heeft een lange termijn aanpak gepresenteerd dat gericht is op duurzame vrijwillige terugkeer naar Oekraïne. Ontheemden krijgen de mogelijkheid gebruik te maken van een transitiedocument dat ze een tijdelijke status geeft van drie jaar om zich voor te kunnen bereiden op eventuele terugkeer. Daarmee vallen ze vanaf maart 2028 onder de Participatiewet en andere wet- en regelgeving. Deze aanpak vraagt voorbereiding van Oekraïense ontheemden én van gemeente zelf.

Statushouders

In 2027 streven we ernaar de jaarlijkse taakstelling te behalen. Hiervoor volgen we nauwgezet de landelijke ontwikkelingen en het beleid rondom de huisvesting van statushouders. Ook blijven we intensief samenwerken met de woningcorporaties en Stichting Vluchtelingenwerk bij de huisvesting en de begeleiding van statushouders. En blijven we werken aan het aanjagen en ontwikkelen van andere specifieke woonvormen voor statushouders.

Het blijft een grote uitdaging om de taakstelling te behalen. Er is druk op de sociale woningbouwvoorraad vanwege een lage mutatiegraad en 'stadsvernieuwingsurgenten' door sloop- en nieuwbouw van corporatiewoningen. Daarnaast zorgt de herhuisvestingsopgave na eerste vestiging, vertraagde gezinshereniging en nareizigers met grote gezinnen, voor druk op de huisvesting.

Met de 22 kleinschalige opvang plekken via voogdijinstelling Nidos voldoen we, net als voorgaande jaren, in 2027 aan de taakstelling voor minderjarige statushouders (AMS). Daarnaast bouwen we als gemeente met Nidos en de contractpartners van Nidos aan stevige netwerken rondom deze jongeren.

Asielzoekers

We vinden het belangrijk om te werken volgens de geldende wetgeving en staat achter de vastgestelde Spreidingswet. Op basis van de van kracht zijnde Spreidingswet heeft Leiden in de eerste cyclus de taakstelling om in totaal 740 asielzoekers op te vangen, waarvan zeventig alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV'ers) en 670 reguliere asielzoekers. Leiden voldoet in 2027 aan deze taakstelling.

In 2027 monitoren we de bezetting, het functioneren van de opvanglocatie en de impact op de omgeving. Waar nodig sturen we bij. We onderzoeken wat de opvang van AMV'ers vraagt aan aanvullende voorzieningen en samenwerking.

We verkennen op welke wijze we de opvang van asielzoekers duurzaam kunnen realiseren, aangezien de huidige opvanglocaties tijdelijke locaties zijn tot eind 2027 en eind 2029. Hiervoor volgen we actief landelijke ontwikkelingen en beleid, zoals aanpassingen in de Spreidingswet of het Rijksbeleid rondom AMV-opvang. Daarnaast verkennen we de uitruilmogelijkheden met regiogemeenten. Waarbij taakstellingen voor OSA doelgroepen uitgewisseld kunnen worden.

Beleidsterrein 9A Sociale binding en participatie

Doelen en prestaties bij 9A Sociale binding en participatie

Doel	Prestatie
9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog	9A1.1 Organiseren van een passend voorzieningenaanbod dat aansluit op de sociale situatie van de wijk
	9A1.2 Organiseren van activiteiten die maatschappelijke participatie bevorderen en sociaal isolement voorkomen
	9A1.3 Bevorderen van cliëntbetrokkenheid en participatie op het gebied van maatschappelijke ondersteuning
	9A1.4 Opdracht geven voor het uitvoeren van de vijf basisfuncties voor lokale ondersteuning van vrijwilligerswerk

9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog

Samen Ondernemend Leren (SOL)

SOL biedt ondersteuning en activiteiten voor alle kinderen, jongeren en jongvolwassenen. Op die manier levert SOL een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen. Daarmee is de inzet van SOL preventief op de inzet van specialistische Jeugdhulp. SOL heeft in het bijzonder aandacht voor (sociale) veiligheid en gezondheid. Dat doen ze door onder andere in elke wijk wekelijks sport- en spelactiviteiten aan te bieden, ambulante rondes te lopen en een gezonde en actieve leefstijl te stimuleren. Naast het reguliere accommodatie gebonden jongerenwerk op een veilige en uitdagende plek, wordt (individuele) professionele begeleiding geboden aan jongeren tussen de twaalf en zevenentwintig jaar door middel van diverse programma's, projecten en workshops. Het doel is dat jongeren hun talenten ontdekken en ontwikkelen en dat ze op school en daarbuiten successen ervaren. In 2027 wil SOL vanuit het nieuwe mobiele Jongereninformatiepunt nóg meer jongeren bereiken op plaatsen waar zij samenkomen, zoals op een schoolplein of een sportvereniging.

Incluzio Leiden

Incluzio biedt via de Huizen van de Buurt en Buurtontmoetingsplekken wijkgerichte ondersteuning en activiteiten. Incluzio zet in op het verder ontwikkelen van laagdrempelige vormen van dagbesteding en ondersteuning. De behoeften van de deelnemers aan activiteiten van Incluzio zijn verschillend en zijn gerelateerd aan de thema's armoede, eenzaamheid, vitaliteit en bewegen. In 2027 zet Incluzio in op het faciliteren en organiseren van ontmoeting in Cronestein. Ook wordt er ingezet op het opzetten en doorontwikkelen van 'voorzorgcirkels' en wordt onder meer aandacht gegeven aan inwoners met GGZ-problematiek in de wijken. Dit doet Incluzio in samenwerking met het Sociaal Wijkteam, GGZ Rivierduinen en De Binnenvest.

BuZz

BuZz zet zich in op het ontwikkelen van basisvaardigheden, zoals taalvaardigheden en sociaal maatschappelijke vaardigheden. Daarbij werkt BuZz samen met verschillende vrijwilligersorganisaties. Belangrijk onderdeel van BuZz is hun inzet om deelnemers te bewegen om te werken of om vrijwilligerswerk te doen. In 2027 blijven omgaan met geld, basis van de Nederlandse taal en gezondheid aandachtspunten. Samen met partners in het sociaal domein organiseert BuZz hierop activiteiten, zoals de 'geldparade' en laagdrempelige taallessen in de buurt. Het aanbod is afgestemd op de behoefte van de inwoner en verschilt daarom per wijk.

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligers zijn onmisbaar voor de stad. De behoeften van vrijwilligers zijn de afgelopen jaren veranderd. Ze willen zich vaak niet meer voor lange tijd binden. Aan de andere kant zien we wel een grote bereidheid om tijdelijk in een organisatie actief te zijn. Incluzio wil graag inspelen op de nieuwe behoeften van vrijwilligers en de vrijwilligersorganisaties. Dit doen ze onder andere via een digitale vacaturebank, mediacampagnes en waarderings- en wervingsacties voor vrijwilligersorganisaties. Voor vrijwilligersorganisaties is in 2025 een nieuwe subsidieregeling opgesteld. Ook voor maatschappelijke initiatieven, bejaardensociëteiten en wijk- en buurtverenigingen zal in 2027 een nieuwe regeling opgesteld worden.

Leiden op Leeftijd

Ook in 2027 geven wij uitvoering aan de drie actielijnen ten behoeve van het creëren van een leeftijdsvriendelijke stad. Wij willen o.m. verdere uitvoering geven aan wijkscans voor de Zorgzame wijk, als onderdeel van de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn. Ook richten wij ons op uitwerking en concretisering van het concept WelThuisflat. Daarbij wordt de samenwerking gezocht met partijen op het gebied van wonen, zorg en welzijn nauw samen vanuit één herkenbaar team ten behoeve van (langer) zelfstandig wonende senioren.

Mantelzorg

De ondersteuning van mantelzorgers is via de Sterke sociale Basis primair belegd bij Inluzio. Door de vergrijzing wordt er steeds meer gevraagd van mantelzorgers. In het uitvoeringsprogramma Leiden op leeftijd 2026-2030 is daartoe opgenomen wat we doen om (jonge) mantelzorgers te ondersteunen.

Effectindicatoren bij 9A Sociale binding en participatie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog						
9A1.a Schaalscore sociale cohesie (op een schaal van 1 tot 10)	6,1 (2021) 6,0 (2023) 6,0 (2025)	6,2	-	6,3	6,3	Veiligheidsmonitor
9A1.b Percentage inwoners dat het eens is met de stelling "Ik woon in een gezellige buurt waar mensen elkaar helpen en dingen samen doen"	52% (2021) 51% (2023) 51% (2025)	43%	-	46%	55%	Veiligheidsmonitor
9A1.c Percentage Leidenars dat vrijwilligerswerk doet	33% (2021) 38% (2023) 32% (2025)	38%	-	40%	33%	Stadsenquête
9A1.d Percentage inwoners dat kan terugvallen op mensen in de buurt als men hulp nodig heeft	77% (2021) 79% (2023) 78% (2025)	72%	-	73%	78%	Stadsenquête
9A1.e Percentage inwoners - heb ik gedaan of ben ik toe bereid: "het ondersteunen van buurtgenoten die hulp nodig hebben"	56% (2021) 51% (2023) 65% (2025)	53%	-	54%	65%	Stadsenquête
9A1.f Percentage inwoners dat mantelzorg verleent	14% (2021) 17% (2023) 13% (2025)	23%	-	23%	23%	Stadsenquête

Beleidsterrein 9B Preventie

Doelen en prestaties bij 9B Preventie

Doel	Prestaties
9B1 Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk	9B1.1 Organiseren van een samenhangend aanbod van informatieverstrekking, advies en clientondersteuning
9B2 Gezondheidsproblemen worden voorkomen	9B2.1 Uitvoeren van wettelijke taken basisgezondheidszorg
9B3 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl	9B3.1 Leidenars hebben kennis van een gezonde en actieve leefstijl
	9B3.2 Leidenars gaan verantwoord om met genotmiddelen
	9B3.3 Leidenars hebben een gezond gewicht

9B1.1 Organiseren van een samenhangend aanbod van informatieverstrekking, advies en clientondersteuning

Het doel voor 2027 is om ervaringskennis te versterken. Dit wordt gedaan via het oprichten van een regionale academie voor ervaringsdeskundigheid. Deze academie is opgericht in 2026 middels financiering vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) door Lumen en Kernkracht. Doel van deze academie is dat meer mensen opgeleid als ervaringsdeskundige en zo de positie van cliëntondersteuning en belangenbehartiging vanuit ervaringskennis versterkt wordt.

9B2.1 Uitvoeren van wettelijke taken basisgezondheidszorg

De uitvoering van de wettelijke taken voortvloeiend uit de Wet publieke gezondheid (WPG) ligt grotendeels bij Hecht/GGD. Hecht is de regionale gezondheidsdienst die verantwoordelijk is voor het beschermen, bewaken en bevorderen van de publieke gezondheid. De organisatie voert een breed pakket aan werkzaamheden uit, variërend van infectieziektebestrijding en jeugdgezondheidszorg tot gezondheidsbevordering. De uitvoering vindt plaats via een combinatie van wettelijk verplichte taken die bij Hecht zijn belegd, gemeentelijke taken die in opdracht worden uitgevoerd en aanvullende activiteiten zonder directe wettelijke grondslag. Na realisatie van 4,6% in 2026, wordt in 2027 aanvullend 0,7% ingevuld door middel van efficiencymaatregelen en optimalisatie van de bedrijfsvoering. De resterende 0,7% wordt voorzien in 2028. Daarnaast richt Hecht zich in 2027 op de doorontwikkeling van de organisatie en het bepalen van een lange termijnstrategie. Samen met het nieuwgevormde Algemeen Bestuur wordt gewerkt aan het aanscherpen van de koers en prioriteiten voor de komende jaren. Deze strategische ontwikkeling zal bijdragen aan een robuuste en toekomstgerichte publieke gezondheidszorg in de regio.

9B3 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl

In 2027 wordt doorgewerkt aan het verbeteren van de gezonde en actieve leefstijl en het verantwoord opgaan met genotmiddelen. Dit gebeurt gedeeltelijk middels de opdracht van de Sterk Sociale Basispartners en de uitvoering van de gezondheidsbevorderaars van de GGD. Daarnaast loopt er voor specifieke doelgroepen zoals studenten een specifieke aanpak op onderdelen. Via het nieuwe beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen zullen de doelen hiervoor worden geëvalueerd. Vanaf 2027 gebeurt dit ook mede vanuit de integrale aanpak voor het Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord (AZWA) die als overkoepelende doelstelling heeft het verminderen en voorkomen van gezondheidsachterstanden.

Voedselomgeving

Het thema voeding en voedselomgeving blijft in 2027 een aandachtspunt, naast uitvoering van de City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving ook met focus op verdere ontwikkeling van een gemeentelijke voedselstrategie voor Leiden. Naast de opstart in 2026 met uitvoerende acties vanuit de motie (*M VOD GL c.s. Een gemeentelijke voedselstrategie voor Leiden, 05-03-2026*) incidenteel door de gemeenteraad beschikbaar gestelde middelen (€ 150.000), wordt gekeken of en hoe structurele verankering in gemeentelijk beleid en de samenwerking met partners in de stad op de langere termijn mogelijk is en kan worden vormgegeven.

Aanpak mentale gezondheid en eenzaamheid

De huidige uitvoering van het plan van aanpak wordt in 2027 gecontinueerd binnen de beschikbare middelen, om invulling te geven aan de door uw raad meegegeven wensen en bedenkingen op het door het college in maart 2025 vastgestelde Leidse Aanpak Eenzaamheid en Mentale Gezondheid 2025-2026. Medio 2027 dient daartoe nog een afzonderlijke keuze te worden gemaakt over de continuering en mogelijke structurele inbedding inclusief financiering van de afzonderlijke maatregelen.

Leiden Healthy Society Center

In 2027 voert het Leiden Healthy Society Center (LHSC) het jaarplan uit, voortbouwend op de aanpak van 2026. De activiteiten bestaan uit vier kenniscafés, één à twee beleidslabs en een publieksevenement, zoals het jaarlijkse Gezondheidsfestival, waarmee de verbinding tussen kennis, beleid, praktijk en inwoners wordt versterkt. Daarnaast wordt gewerkt aan een meerjarenplan voor de periode 2028–2030, inclusief een meerjarige begroting en afspraken over de structurele personele inzet van de algemene en communicatiecoördinatoren.

Ook zet het LHSC de in 2026 ingezette ontwikkeling voort om de maatschappelijke impact van de samenwerking inzichtelijk te maken, onder meer met behulp van het *impactmodel LEF* en het jaarverslag LHSC 2026.

Effectindicatoren bij 9B Preventie

Effectindicator*	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 9B1 Burgers zijn zo zelfredzaam mogelijk						
9B1.a Percentage inwoners dat zich kan redden in het dagelijks leven	89% (2021) 86% (2023) 85% (2025)	97%	-	97%	-	Stadsenquête
9B1.b Percentage mantelzorgers dat zich tamelijk tot zeer zwaar belast voelt	22% (2021) 28% (2023) 27% (2025)	19%	-	22%	-	Stadsenquête

* Bij de uitwerking van het nieuwe beleidskader Sport, Gezondheid & Spelen worden ook nieuwe indicatoren voor Beleidsterrein 9B opgesteld om uitvoering te geven aan Motie 'Beter voorkomen dan genezen' (M.23.0049.39).

Verbonden partijen

Hecht	
Motieven en doelen deelname GR	Hecht heeft als doel uitvoering te geven aan taken voor de aan de regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid, zorg- en veiligheidshuis, ambulancevervoer en de coördinatie en regie van de geneeskundige hulpverlening bij rampen en crisis. Onder Hecht vallen de GGD, de RAV, het ZVH en de GHOR.
Kansen	Hecht is een belangrijke ketenpartner binnen de Zorg, Veiligheid en de preventieve gezondheid. Hecht kan snel inspringen op vragen uit de maatschappij en signaleert daarnaast (zowel door onderzoek als vanuit de praktijk) maatschappelijke trends.
Risico's (top 3)	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2026	Taken die bij Hecht zijn belegd, betreffen: • taken die een gemeente wettelijk moet uitvoeren en bij de GGD belegd; • niet-wettelijke taken die gemeenten bij Hecht hebben belegd; en • taken die Hecht uitvoert in opdracht van andere organisaties dan gemeenten.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2026	Conform art. 26 van de Gemeenschappelijke Regeling Hecht wordt de ontwerpbegroting voorgelegd aan de afzonderlijke gemeenteraden die een zienswijze hierop kunnen formuleren. Daarnaast moet Hecht in 2026 invulling geven aan 4,6% besparing op hun begroting voor 2027 op zoek nogmaals 1,4%.
Bijdrage 2027	€ 8,9 miljoen
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Beleidsterrein 9C Ondersteuning

Doelen en prestaties bij 9C Ondersteuning

Doel	Prestatie
9C1 Integraal zorg en ondersteuning op maat	9C1.1 Organiseren toegang zorg en welzijn door middel van Sociaal wijkteams
9C2 Mensen met een beperking zijn in staat zelfstandig te leven	9C2.1 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van algemene Wmo-voorzieningen
	9C2.2 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van maatwerk Wmo-voorzieningen

Effectindicatoren bij 9C Ondersteuning

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 9C1 Integraal zorg en ondersteuning op maat						
9C1.a Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'Ik wist waar ik moest zijn met mijn hulpvraag'	76% (2022) 74% (2023) 79% (2025)	90%	90%	90%	85%	CEO Wmo
9C1.b Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'De medewerker nam mij serieus'	93% (2022) 91% (2023) 86% (2025)	95%	95%	95%	90%	CEO Wmo
9C1.c Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'ik werd snel geholpen'	81% (2022) 71% (2023) 77% (2025)	76%	76%	76%	85%	CEO Wmo
9C1.d Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'Er is in het gesprek samen naar een oplossing gezocht'	83% (2022) 82% (2023) 79% (2025)	81%	81%	81%	85%	CEO Wmo
Doel 9C2 Mensen met een beperking zijn in staat zelfstandig te leven						
9C2.a Percentage inwoners dat zich beter kan redden door de ondersteuning	84% (2022) 80% (2023) 81% (2025)	87%	87%	87%	85%	CEO Wmo
9C2.b Aantal cliënten met een maatwerkarrangement WMO per 1.000 inwoners	69 (2021) 68 (2022) 65 (2023)	60	60	60	60	GMSD (wsjg - BBV)

Beleidsterrein 9D Kwetsbare groepen

Doelen en prestaties bij 9D Kwetsbare groepen

Doel	Prestatie
9D1 Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen	9D1.1 Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid
	9D1.2 Uitvoering geven aan toeleiding naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek en begeleiding van ex-gedetineerden en vreemdelingen in nood
	9D1.3 Uitvoering geven aan opvang en huisvesting van kwetsbare groepen
	9D1.4 Uitvoering geven aan beschermd wonen
9D2 Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld	9D2.1 Uitvoering geven aan maatregelen die het voorkómen van geweld in huiselijke kring, het stoppen van geweld en het herstel van veiligheid in het huishouden of gezin bevorderen
	9D2.2 Uitvoering geven aan opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring

9D1.1 Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid

Voor zowel het voorkomen dat inwoners dak- of thuisloos raken als voor herstel na dak- of thuisloosheid hebben Leidse inwoners een eigen woonplek nodig. Voor deze inwoners zijn onvoldoende woonplekken beschikbaar. Daarnaast zitten de ambulante maatschappelijke opvang plekken in de Leidse regio vol, net zoals de regionale plekken op de Nieuwe Energie. Enerzijds doordat meer dakloze inwoners zich melden bij de toegang van de Binnenvest en recht hebben op opvang en anderzijds door de trage uitstroom naar woningen op de overspannen woningmarkt. De keten van de maatschappelijke opvang is vastgelopen. Dit vraagt relatief veel tijd en aandacht van gemeenten binnen de Leidse regio (wonen en sociaal domein), de Binnenvest maar ook van corporaties in de Leidse regio. Dat geldt ook voor 2027, waar verder wordt gezocht naar oplossingen zoals (tijdelijke en structurele) uitbreiding van opvangplekken maar ook het verder concretiseren van de meer structurele aanpak van Wonen Eerst die nu nog in de kinderschoenen staat.

9D1.2 Uitvoering geven aan toeleiding naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek en begeleiding van ex-gedetineerden en vreemdelingen in nood

Samen met de Leidse regio is in 2026 een nieuw convenant rondom 'bemoeizorg' opgesteld. Hierin zijn de afspraken voor het toeleiden naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek herijkt. Dit convenant is samen met de partners opgesteld die bemoeizorg uitvoeren in de Leidse regio (Binnenvest, Rivierduinen, Brijder, Hecht en het Sociaal Wijkteam). Vanuit het programmateam Maatschappelijke Zorg Leidse Regio is er financiering voor outreachend werk van De Binnenvest, Brijder en GGZ Rivierduinen. In Leiden heeft het SWT daarnaast de opdracht om bemoeizorg te leveren. Knelpunten in de toeleiding naar zorg voor mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek worden opgepakt met onder andere de pilot van de Maatschappelijke Eerste Hulp (MEH) en het project doorontwikkeling bemoeizorg vanuit het programma Domeinoverstijgend Samenwerken Zorg en Veiligheid (DOSZV). Tot slot is er een onderzoek voor de verbetering aanpak zorgmijders door het SWT vanuit IZA-SPUK middelen. De eerste resultaten hiervan worden eind 2026 verwacht.

De gemeente subsidieert Stichting Cool en Stichting Vluchtelingenwerk voor hun activiteiten voor vreemdelingen in nood. Stichting Cool biedt ondersteuning en begeleiding aan ongedocumenteerden via onder andere een spreekuur en woonbegeleiding bij een kleinschalige opvang. Stichting Vluchtelingenwerk biedt juridische ondersteuning om, indien mogelijk, tot een duurzamer perspectief te kunnen komen.

9D1.3 Uitvoering geven aan opvang en huisvesting van kwetsbare groepen

Vanwege onder meer de wooncrisis stijgt het aantal dak- en thuisloze inwoners sinds eind 2025 fors. Zowel op de opvang van dak- en thuisloze inwoners met behoefte aan 24/7 ondersteuning als dak- en thuisloze inwoners met een lichtere ondersteuningsbehoefte is de druk hoog. De Leidse Regio zet zich in om de opvangcapaciteit uit te breiden. Tegelijkertijd wordt zowel op Holland Rijnland niveau als op de schaal van de Leidse regio stappen gezet in de transformatie naar Wonen Eerst.

9D1.4 Uitvoering geven aan beschermd wonen

De Leidse regio kent ongeveer 170 plekken voor wonen met ondersteuning (Beschermd wonen en lichtere varianten van groepswonen). Omdat plekken voor beschermd wonen kostbaar zijn en inwoners die zich hiervoor melden al een woonplek en begeleiding hebben, wordt een wachtlijst gehanteerd om leegstand van dure plekken te voorkomen. De gemiddelde trajectduur van inwoners met een indicatie voor wonen met ondersteuning wonen met ondersteuning tot aan uitstroom is ongeveer 2,75 jaar. Dit betekent dat gemiddeld circa 62 plekken per jaar vrijkomen vanwege uitstroom. Op de wachtlijst voor van de Leidse regio staan

ongeveer 70 inwoners. De Leidse regio heeft in Voorschoten een uitbreiding met 10 plekken in voorbereiding van de Leidse regio per 2028.

9D2.1 Uitvoering geven aan maatregelen die het voorkómen van geweld in huiselijke kring, het stoppen van geweld en het herstel van veiligheid in het huishouden of gezin bevorderen

De regiovisie aanpak huiselijk geweld Hollands Midden 2024-2028 ‘Geweld Hoort Nergens Thuis’ is vastgesteld. Op basis van deze regiovisie wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld om de vastgestelde ambities te realiseren. Daarnaast heeft Regioplan een plan opgesteld om de effecten van de uitvoering te monitoren. 2026 is het eerste jaar waarin de effecten van de uitvoering wordt gemeten bij uitvoeringspartners. Begin 2027 wordt voor dat jaar een uitvoeringsprogramma opgesteld en wordt de monitoring van de regiovisie voortgezet.

9D2.2 Uitvoering geven aan opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring

Vanaf 2026 is landelijk structureel 12 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitbreiding van plekken in de vrouwenopvang omdat er een landelijk tekort is aan plekken. In Holland Rijnland wordt ook op piekmomenten een tekort aan opvangplekken ervaren, vergelijkbaar met het landelijke beeld. Leiden is centrumgemeente voor deze regio. Er wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om in onze regio met twee á drie plekken uit te breiden. De huidige locatie van Rosa Manus is daarvoor niet geschikt en niet toekomstbestendig. Daarom wordt momenteel door Rosa Manus verkend wat de mogelijkheden zijn om het pand te verbouwen dan wel om nieuwbouw te realiseren of een bestaand pand te kopen of te huren. Alle opties inclusief noodzakelijke vervangende huisvesting en de benodigde investeringen worden daartoe in beeld gebracht. Op basis van deze verkenning zal medio 2027 een richtinggevende keuze moeten worden gemaakt door Leiden als centrumgemeente in samenspraak met de regiegemeenten.

Effectindicatoren bij 9D Kwetsbare groepen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 9D1 Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen						
9D1.a Aantal huisuitzettingen (uit corporatiewoningen) Leiden	8 (2022) 23 (2023) 17 (2024)	0	0	0	0	GGD
9D1.b Gemiddelde verblijfsduur in regionale opvang De Nieuwe Energie in dagen	164 (2024) 180 (2025)	90	90	90	90	Binnenvest
9D1.c Gemiddelde verblijfsduur in de vrouwenopvang in maanden**	6 (2021) 9 (2022) 8 (2024)	7	7	7	7	Rosa Manus
9D1.d Gemiddelde wachttijd in aantal maanden na uitstroom van de wachtlijst beschermd wonen cliënten Leidse regio.***	11,7 (2022) 12 (2025)	12	12	12	12	cSam
9D1.e Aantal gehuisveste statushouders in Leiden****	275 (2023) 217 (2024) 244 (2025)	220	220	220	220	COA
9D1.f Het aantal dakloze jongeren in Leiden tussen de 18 en 27 jaar	*(2025)	-	-	5	5	HECHT

* Realisatiewaarde 2025 9D1.f ontbreekt en wordt verwacht in september vanuit HECHT

**Dit is de gemiddelde verblijfsduur in de vrouwenopvang. De werkelijke verblijfsduur van elke cliënt is volledig afgestemd op de persoonlijke situatie. De opvang van een cliënt duurt zo lang als nodig is om de juiste vervolgstap te kunnen zetten. Dit kan dus veel langer of veel korter zijn dan de gemiddelde verblijfsduur.

***Vanwege doorcentralisatie van Beschermd Wonen van centrumgemeente Leiden naar alle gemeenten van Holland Rijnland in combinatie met de overgang naar een nieuw registratiesysteem voor Wmo in Leiden per 1 oktober 2023 is er voor de wachtlijst beschermd wonen Leidse regio over 2023 geen realisatiecijfer beschikbaar en is hier no die voor 2022 weergegeven.

****Voor indicator 9D1.e zijn geen streefwaarden voor de aankomende jaren opgenomen, omdat het Rijk deze per half jaar bepaalt.

Kaderstellende beleidsstukken

Inleiding

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))

9A en B

- Financiën Uitvoering programma Sterke sociale basis ([RV 19.0005](#))
- Op weg naar de toekomstige Sterke Sociale Basis ([BW 19.0280](#))
- Beleidskader sport en gezondheid 2019-2023 'Samen maken de stad gezond en actief' ([BW 19.0380](#) / [RV 19.0093](#))
- Beleidskader Spelen en Bewegen ([RV 17.0081](#))
- Preventie- en handavingsplan alcohol 2019 – 2022 ([BW 19.0392](#))
- Zienswijze op Kadernota 2020 RDOG HM ([RV 19.0010](#))
- Wijkenvisie Roomburg / Meerburg Leiden 2030 ([RV 17.0048](#))
- Deelverordening subsidieregeling maatschappelijke initiatieven Leiden 2020 ([BW 19.0349](#))
- Beschikbaar stellen middelen wijkaanpak JUP en Diamantplein ([RV 18.0015](#))
- Wijkvisie Prinsessenbuurt & de Hoven Leiden – (laat) de bewoner van noord aan het woord ([RV 18.0018](#))
- Versterken buurtfunctie door investering in mfa nieuw pancrat / eksterpad ([RV 17.0007](#))
- Besteding middelen mantelzorg ([BW 17.0467](#)).

9C

- Kader sociale wijkteams in Leiden ([RV 17.0077](#))
- Toekomst integraal pgb in Leiden ([RV 17.0035](#))
- Inkoopstrategie Begeleiding, Maatschappelijke Zorg en Huishoudelijke Ondersteuning Leidse regio-gemeenten ([RV 21.0083](#))
- Verordening maatschappelijke ondersteuning ([RV 22.0069](#))

9D

- Woonvisie 2020-2030; Goed wonen in Leiden ([BW 19.0426](#) / [RV 19.0104](#))
- De zorgzame wijk: de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn ([RV. 25.0062](#))
- Investering maatschappelijke zorg ([RV 18.0089](#))
- Geweld Thuis Samen Aanpakken – Regiovisie aanpak huiselijk geweld Hollands Midden 2024 – 2028 ([RV24.0021](#))
- Regionaal Beleidskader Maatschappelijke Zorg 2017 – 2025 ([RV.16.0106](#))

Programmakosten

Maatschappelijke ondersteuning		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Sociale binding en participatie	Lasten	14.435	15.374	13.804	13.625	13.586	13.417
	Baten	-565	-713	-14	-14	-14	-14
Saldo		13.870	14.661	13.790	13.611	13.572	13.402
Preventie	Lasten	13.141	14.494	8.395	8.395	8.178	8.166
	Baten	-5.862	-6.011	-162	-162	-162	-162
Saldo		7.279	8.483	8.233	8.233	8.017	8.004
Ondersteuning	Lasten	46.596	46.675	48.619	49.173	42.034	42.229
	Baten	-1.270	-1.212	-1.280	-2.807	-2.807	-2.807
Saldo		45.326	45.463	47.339	46.365	39.227	39.422
Kwetsbare groepen	Lasten	64.358	68.308	58.871	64.472	57.327	56.367
	Baten	-13.419	-13.380	-2.739	-2.739	-2.739	-864
Saldo		50.938	54.928	56.132	61.733	54.588	55.503
Programma	Lasten	39.626	44.164	37.567	38.124	38.117	38.056
	Baten	-13.453	-6.579	-96	-96	-96	-96
Saldo van baten en lasten		26.173	37.585	37.471	38.028	38.021	37.960
Reserves	Toevoeging	4.244	2.266	1.530	1.530	1.530	650
	Onttrekking	-11.931	-995	-599	-5.799	-16	-
Mutaties reserves		-7.687	1.272	931	-4.269	1.514	650
Resultaat		18.486	38.856	38.402	33.759	39.535	38.610

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Sociale binding en participatie

De lasten in 2027 zijn per saldo € 1,6 miljoen lager (voordeel) dan in 2026 door:

- een incidenteel rijksbudget in 2026 van € 500.000 voor de sociale basis, onderdeel van de Brede SPUK (specifieke uitkering)
- een incidenteel rijksbudget in 2026 van € 200.000 voor alcoholpreventie voor studenten
- een incidenteel budget in 2026 van € 400.000 voor het tegengaan van eenzaamheid (beleidsakkoord 2022-2026)
- een incidenteel budget in 2026 van € 300.000 voor onderzoek naar het slavernijverleden (kaderbrief 2025)
- een incidenteel budget in 2026 van € 200.000 voor studentenwelzijn (kaderbrief 2025)
- een bezuiniging van € 150.000 vanaf 2027 op het budget maatschappelijke initiatieven om de taakstelling op het sociaal domein in te vullen die ontstaan was door de stijging van de jeugdzorgkosten (kaderbrief 2024)
- een toename door correctie van de onderindexering van de SSB-partners van € 158.000 vanaf 2027 (zie bijlage [5.3. Belangrijkste mutaties Programmabegroting 2027](#))

De baten in 2027 zijn € 700.000 lager (nadeel) dan in 2026 door:

- een incidenteel rijksbudget in 2026 van € 500.000 voor de sociale basis, onderdeel van de Brede SPUK (specifieke uitkering).
- een incidenteel rijksbudget in 2026 van € 200.000 voor alcoholpreventie voor studenten.

Beleidssterrein Preventie

De lasten en baten in 2027 zijn € 6,0 miljoen lager (voordeel/nadeel) dan in 2026 door een incidenteel rijksbudget in 2026 van € 6,0 miljoen voor het Integraal zorgakkoord (SPUK IZA).

Beleidsterrein Ondersteuning

De lasten zijn in 2027 zijn € 1,8 miljoen hoger (nadeel) dan in 2026 door:

- indexering nemen de lasten met € 1,2 miljoen toe, waaronder een correctie van de onderindexering van de maatwerkvoorzieningen met € 610.000 en de SWT met € 75.000 vanaf 2027 (zie bijlage [5.3. Belangrijkste mutaties Programmabegroting 2027](#))
- een volumetoename bij de Wmo huishoudelijke hulp, € 600.000

De baten in 2027 zijn € 68.000 hoger (voordeel) dan in 2026 door:

- indexering nemen de baten toe met € 68.000

Beleidsterrein Kwetsbare groepen

De lasten zijn in 2027 zijn € 9,5 miljoen lager (voordeel) dan in 2026 door:

- de lasten voor de opvang van (Oekraïense) vluchtelingen dalen in 2027 met € 7,6 miljoen. Dit komt met name omdat de opvangregeling met betrekking tot vluchtelingen uit de Oekraïne tot maart 2027 is begroot.
- een incidenteel budget geraamd van € 1,1 miljoen in 2026, gedekt vanuit de Investeringsfondsen Maatschappelijke zorg.
- een incidenteel budget van € 700.000 in 2026 voor de regeling Huisvesting bijzondere doelgroepen.
- een incidenteel budget van € 600.000 voor het Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming gedekt vanuit de reserve sociaal domein.
- indexering nemen de lasten in 2027 toe met € 0,5 miljoen.

De baten zijn in 2027 € 10,5 miljoen lager (nadeel) dan in 2026 door:

- de baten voor de opvang van (Oekraïense) vluchtelingen dalen in 2027 met € 10,5 miljoen. Dit komt met name omdat de opvangregeling met betrekking tot vluchtelingen uit de Oekraïne tot maart 2027 is begroot. Het verschil van € 2,9 miljoen met de lastendaling wordt onder andere veroorzaakt doordat er kosten op andere beleidsterreinen staan begroot. De daling van de uitvoeringskosten leidt tot een lagere doorrekening vanuit de kostenverdeelstaat. Inmiddels is duidelijk dat de opvangregeling Oekraïense vluchtelingen wordt verlengd tot begin maart 2028. De extra lasten en baten zullen later worden toegevoegd via een technische wijziging.

Reserves

Reserves programma 9		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P9	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-176	-605	-	-	-	-
Saldo		-176	-605	-	-	-	-
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P9	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-64	-90	-	-	-	-
Saldo		-64	-90	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domein P9	Toevoeging	4.005	3.055	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.876	-6.879	-964	-595	-25	-
Saldo		1.129	-3.824	-964	-595	-25	-
Res. Spec voorz maatsch zorg P9	Toevoeging	150	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		150	-	-	-	-	-
Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	Toevoeging	4.244	4.992	1.530	1.530	1.530	583
	Onttrekking	-11.755	-1.197	-599	-5.799	-16	-
Saldo		-7.511	3.795	931	-4.269	1.514	583
Res. Maatschappelijke Zorg Leidse regio	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-55	-	-	-	-	-
Saldo		-55	-	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	8.400	8.047	1.530	1.530	1.530	583
	Onttrekking	-14.927	-8.770	-1.563	-6.394	-41	-

Reserves programma 9		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserves programma 9		-6.527	-723	-33	-4.864	1.489	583

Reserve sociaal domein

Er zijn onttrekkingen geraamd voor: ondersteuning opvang en begeleiding uitgeproceerde asielzoekers en migranten met en zonder verblijfsrecht (€ 209.000 kaderbrief 2025), coördinator inclusiviteit diversiteit gelijkwaardigheid (€ 160.000 kaderbrief 2025), Leidse gezinsverpleegkundige (€ 25.000 kaderbrief 2025), maatwerk-functionaris (€ 100.000 derde technische wijziging 2025) en regionale aanpak huiselijk geweld (€ 470.000 slotwijziging 2025).

Reserve Oekraïne, asielzoekers en statushouders

Er zijn stortingen geraamd voor: huurinkomsten Alrijne-gebouw (€ 190.000 tweede technische wijziging 2024), inkomsten daggelden voor flex-woningen Gooimeerlaan (€ 880.000 slotwijziging 2024) en huurinkomsten Schuttersveld (€ 460.000 eerste technische wijziging 2026).

Er zijn onttrekkingen geraamd voor: Op je plek in de zorg (€ 302.000 slotwijziging 2025), begeleiding van minderjarige asielzoekers (€ 173.000 slotwijziging 2024), stabiele situatie ongedocumenteerden (kaderbrief 2025 € 100.000) en dagprogramma asielzoekers bij DZB (programmabegroting 2026 € 24.000).

Investerings

Niet van toepassing

Subsidies

	subsiestaat 2026	subsiestaat 2027
Subsidie saldo	28.470.326	27.216.828

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

10

Werk en inkomen

Werk en inkomen

Programmanummer	10
Commissie	Werk en Middelen
Portefeuille(s)	Energie, Werk, & Inkomen en Cultuur Kansengelijkheid, Jeugd & Onderwijs

De missie van het programma Werk en inkomen luidt:

Leiden wil een inclusieve stad zijn met een gunstig economisch klimaat, waarin alle Leidenaars kunnen deelnemen, zich kunnen ontwikkelen door middel van werk en maatschappelijke participatie en waar een vangnet is voor wie dat nodig heeft.

Inleiding

Elke inwoner van Leiden verdient bestaanszekerheid en gelijke kansen. De recente ontwikkelingen in de wereld, zoals de stijgende inflatie en aanhoudende onzekerheden op de arbeidsmarkt maken het noodzakelijk dat de gemeente blijft inzetten op inkomensondersteuning, armoedebestrijding en vroegtijdige schuldpreventie. Hoewel de sterke banengroei na de coronaperiode grotendeels is afgevlakt en het UWV voor de komende jaren slechts lichte werkgelegenheidsgroei verwacht, blijven we inwoners actief ondersteunen richting deelname aan samenleving en arbeidsmarkt.

Onze aanpak is gericht op drie kerndoelen: voldoende en stabiel inkomen, deelname aan de samenleving en werk, en het voorkomen en bestrijden van schulden. We versterken de toegang tot regelingen en effectief bewezen interventies, met extra aandacht voor laagdrempelige hulp via wijkloketten en maatwerk voor degenen die dat het meest nodig hebben. Voor mensen die niet (meer) zelfstandig het arbeidsproces kunnen hervatten, blijven sociale activering en passende begeleiding centrale onderdelen van ons beleid.

Vergrijzing en aanhoudende personeelstekorten in cruciale sectoren zoals zorg, onderwijs en de technische beroepen die nodig zijn voor de energietransitie, vragen om gerichte inzet op scholing en re-integratie. De gemeente pakt dit regionaal op: binnen het Werkcentrum Holland Rijnland en samen met maatschappelijke partners helpt zij inwoners duurzaam aan het werk en vroegtijdig financiële problemen te signaleren.

Met deze programmabegroting schetsen wij onze inzet voor de komende jaren. We houden vast aan een mensgerichte, preventieve en samenwerkingsgerichte aanpak, zodat alle Leidenaars zo veel mogelijk mee kunnen doen en uitzicht hebben op een stabiele toekomst.

Beleidsplan armoede en schulden

In 2027 wordt aan de raad het beleidsplan armoede en schulden 2027-2030 voorgelegd. In het beleidsplan wordt aan de hand van de evaluaties van beide beleidsplannen en de ambities uit het nieuwe coalitieakkoord, onder andere aandacht besteed aan preventie, bereiken van inwoners, vroegsignalering, doelgroepgericht werken, één loket per wijk, minimaregelingen, financiële begeleiding en schuldhulpverlening.

Participatiewet in Balans

Vanaf 2027 treden de laatste wijzigingen uit de Participatiewet in Balans in werking. Het gaat om wijzigingen zoals verruiming van bijverdiengrenzen, ambtshalve toekennen Individuele Inkomenstoeslag, bufferbudget en

maatschappelijke participatie. Een aantal wijzigingen gaat ook samen met het wetsvoorstel Handhaving Sociale Zekerheid dat vanaf 2027 in werking treedt.

Beleidsterrein 10A Arbeidsparticipatie

Doelen en prestaties bij 10A Arbeidsparticipatie

Doel	Prestatie
10A1 Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk	10A1.1 Inzetten van re-integratie en participatievoorzieningen
	10A1.2 Aanbieden volwasseneneducatie
	10A1.3 Inzetten dienstverlening voor jongeren, statushouders en migranten
10A2 Mensen met loonwaarde onder het wettelijk minimumloon werken zo regulier mogelijk	10A2.1 Inzetten sociale werkvoorziening
	10A2.2 Inzetten beschut werk
	10A2.3 Inzetten loonkostensubsidie

10A.1 Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk

DZB Leiden

DZB voert een belangrijk deel van het beleidsplan Werk en Participatie 2024-2027 uit. Daarnaast groeit DZB verder door naar een toekomstbestendig re-integratie- en werkontwikkelbedrijf. Het impulsbudget sociale infrastructuur wordt ingezet voor activiteiten die daaraan bijdragen. Daarbij ligt de focus in 2027 op:

- Het in beeld brengen van doelgroepen die nu buiten beeld blijven en hen een passend aanbod bieden met speciale aandacht voor de arbeidstoeleiding van nieuwkomers.
- Het versterken van de ontwikkelingsfunctie zodat deelnemers en werknemers vaardigheden ontwikkelen die aansluiten op de arbeidsmarkt en hun zelfredzaamheid vergroten.
- Het versterken van de samenwerking met andere gemeenten, wijkteams, onderwijsinstellingen, UWV en zorginstanties.
- Het verbeteren van de fysieke infrastructuur zoals het toekomstbestendig maken van de huisvesting van beschutte werkplekken. Een voorbeeld is de renovatie en verduurzaming van Le Pooleweg 6, de chocoladefabriek van DZB Leiden waar 130 mensen werken op een beschutte werkplek.

Door extra in te zetten op deze activiteiten kunnen meer inwoners zich ontwikkelen en (weer) meedoen met werk of een andere manier (weer) meedoen in de samenleving.

Arbeidsmarktregio

Als centrumgemeente heeft Leiden een regierol in de arbeidsmarktregio Holland Rijnland. Hierin werken we nauw samen met andere gemeenten, UWV, bonden, werkgevers en onderwijs in de regio. In 2025 is het Werkcentrum Holland Rijnland van start gegaan. Iedereen met vragen over werk, loopbaan of (om)scholing kan bij het werkcentrum terecht. Samen met onze partners in de arbeidsmarktregio zorgen we ervoor dat we mensen op vier locaties in de regio kunnen ontvangen (Leiden, Alphen aan den Rijn, Katwijk en Lisse). Sinds juli 2026 is de regionale werkgeversdienstverlening geïntegreerd in het werkcentrum. Via blijvende communicatie zorgen we ervoor dat het Werkcentrum Holland Rijnland een bekend merk wordt. Daarnaast starten we met sectorsprekuren of workshops. In de meerjarenbeleidsagenda 2026-2030 schetsen de partners in de arbeidsmarktregio de kaders voor gezamenlijke initiatieven. We richten ons op cruciale sectoren als de zorg, techniek, IT en Bioscience. Initiatieven via de meerjarenagenda zijn aanvullend op de reguliere inzet van de partners. Geleidelijk zullen de komende jaren concrete projecten meer vorm gaan krijgen. Het kan gaan om scholings- of oriëntatieprojecten in een kansrijke sector, extra inzet op (vak)taal, praktijkleren of andere initiatieven.

Voor het organiseren van het Werkcentrum en het invullen van de regierol is via het gemeentefonds structureel € 650.000 per jaar beschikbaar. Daarnaast ontvangt de arbeidsmarktregio tijdelijk budget voor gezamenlijke initiatieven op het gebied van bijvoorbeeld werk of scholing. Dit is het impulsbudget voor de arbeidsmarktregio's. Het bedrag is tussen 2025 en 2030 gemiddeld € 1 miljoen per jaar. Daarna wordt het budget afgebouwd tot € 0 in 2034. De inzet van deze middelen gebeurt op basis van een begroting die in nauwe samenspraak met de partners in het Regionaal Beraad wordt opgesteld. Deze begroting fungeert als bestedingsplan onder deze programmabegroting voor 2027 en wordt formeel door het college van Leiden vastgesteld.

10A1.2 Aanbieden volwasseneneducatie

In 2027 geven we uitvoering aan de lokale invulling bij beleidsplan Basisvaardigheden in Holland Rijnland 2025-2028: Leiden-Leiderdorp. Het Taalpact Leiden-Leiderdorp is daarin leidend. Binnen dit netwerk werken de gemeenten Leiden en Leiderdorp, het Taalhuis BplusC, Stichting Lezen en schrijven, taalaanbieders, welzijnsorganisaties en vrijwilligersorganisaties nauw samen. Vanuit de verschillende actielijnen van het Taalpact worden activiteiten ontwikkeld, met in de komende periode extra focus op specifieke doelgroepen: 65-plussers met beperkte digitale vaardigheden, absolute beginners (taalniveau A0) en laaggeletterden (mensen

die in hun moedertaal niet kunnen lezen en schrijven). Tegelijkertijd wordt in 2027 een nieuwe aanbesteding uitgevoerd voor taalaanbieders die vallen binnen de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB).

10A1.3 Inzetten dienstverlening voor jongeren, statushouders en migranten

Ondersteuning jongeren

Het team Jongeren van W&I werkt nauw samen met DZB om jongeren naar werk en/of onderwijs te begeleiden. Jongeren die zich via het onderwijs melden bij de gemeente in het kader van de wet Van School naar Duurzaam Werk worden via een gezamenlijke intake opgepakt. Per individu wordt bekeken wat de meest passende weg is om de toekomst van de jongere zo goed mogelijk vorm te geven. Jonge statushouders krijgen via Leidse Inburgering en de gespecialiseerde inzet van zowel onderwijsconsulenten als trainers een maatwerktraject richting regulier onderwijs (MBO, HBO of WO) of arbeidsmarkt.

Statushouders en overige inburgeringsplichtigen

De gemeente Leiden ondersteunt statushouders en gezinsmigranten in hun tocht om actief mee te doen in de Nederlandse samenleving. Primair is het doel om te voldoen aan de inburgeringsplicht en het taalniveau te verhogen. Daarnaast doet de gemeente er alles aan om inburgeringsplichtigen te begeleiden richting onderwijs en arbeidsmarkt. Dit laatste in nauwe samenwerking met DZB.

Medio 2026 is het Europees Asiel- en Migratiepact ingegaan tezamen met nieuwe nationale wetgeving op het gebied van asiel en migratie. Hoewel dit de Wet Inburgering 2021 niet raakt, heeft deze nieuwe wetgeving wel degelijk impact op inburgeringsplichtigen en de afwegingen die ze maken bij een keuze voor onderwijs, arbeidsmarkt of voltooiing van de inburgering. De gemeente Leiden ondersteunt inburgeringsplichtigen zo goed mogelijk bij het maken van deze afwegingen in samenwerking met partners als Vluchtelingenwerk.

Effectindicatoren bij 10A Arbeidsparticipatie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 10A1 Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk						
10A1.a Netto arbeidsparticipatie, % werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	74% (2023) 75% (2024) 74% (2025)	75%	75%	75%	75%	CBS (wsjg - BBV)
10A1.b Aantal banen per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	853 (2022) 850 (2023)	860	860	860	860	LISA (wsjg - BBV)
10A1.c Werkloze jongeren, percentage 16- tot en met 22-jarigen	1% (2020) 1% (2021) 1% (2024)	1%	1%	1%	1%	CBS (wsjg-BBV)
10A1.d Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	117 (2022) 124 (2023) 132 (2024)	120	125	130	130	CBS (wsjg - BBV)
10A1.e Aantal gestarte trajecten basisvaardigheden	370 (2023) 274 (2024) 184 (2025)	280	300	300	300	Taalschool
10A1.f Percentage succesvolle uitstroom	78% (2023) 74% (2024) 83% (2025)	80%	80%	80%	80%	Taalschool
10A1.g Gemiddelde trajectwaardering	8,6 (2023) 8,3 (2024) 8,5 (2025)	8,5	8,5	8,5	8,5	Taalschool
Doel 10A2 Mensen met loonwaarde onder het minimumloon werken zo regulier mogelijk						
10A2.a Aantal volledige banen in de WSW uitgedrukt in standardeenheden (SE)*	582 (2023) 542 (2024) 520 (2025)	448	415	385	348	DZB
10A2.b Aantal banen met loonkostensubsidie via DZB (banenafpraak en beschut werk)	236 (2023) 275 (2024) 285 (2025)	376	411	446	481	DZB
10A2.c Aantal nieuw beschut werk	56 (2023) 67 (2024) 80 (2025)	116	131	146	80	DZB
10A2.d Aantal opstapsubsidies eerste jaar	8 (2022) 6 (2024) 12 (2025)	20	20	20	20	DZB

*10A2.a Aantal volledige banen in Wsw: streefwaardes 2027-2029 zijn gecorrigeerd op basis van nieuwe prognose voor verwachte uitstroom

** In de volgende programmabegroting zal de indicator '10A1.h Duurzame uitstroom naar werk' worden opgenomen. Omdat er op dit moment nog geen nulmeting is gedaan, is de indicator ook nog niet in de tabel opgenomen.

Beleidsterrein 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Doelen en prestaties bij 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Doel	Prestatie
10B1 Minima doen mee in de samenleving en raken niet in een sociaal isolement	10B1.1 Ondersteunen van mensen die gebruik maken een bijstandsuitkering om actief te zijn in de samenleving en niet in een sociaal isolement te raken
10B2 Armoedebestrijding	10B2.1 Behandelen aanvragen individuele bijzondere bijstand en individuele inkomens toeslag
	10B2.2 Verstrekken (bijdrage in) premie Collectieve Ziektekostenverzekering Minima
	10B2.3 Verstrekken tegemoetkoming kinderopvang op Sociaal Medische Indicatie
	10B2.4 Kwijtschelding gemeentelijke heffingen
	10B2.5 Subsidies minimabeleid

10B2.2 Verstrekken tegemoetkoming kinderopvang op Sociaal Medische Indicatie

In 2027 verkennen we op welke manier we de tegemoetkoming kinderopvang op Sociaal Medische Indicatie beter in kunnen zetten als onderdeel van integrale ondersteuning van kwetsbare gezinnen. We doen dit door samenwerkingen tussen werk en inkomen, het sociaal wijkteam en de jeugd en gezinsteams te verbeteren.

In 2024 en 2025 waren de cijfers voor instroom en uitstroom in de bijstand als volgt:

Participatieladder

Positie op de participatieladder	Aantal personen op 31-12-2025, minimaal 2 jaar in uitkering
1 Geïsoleerd	212
2 Sociale contacten buiten de deur	869
3 Deelname georganiseerde activiteiten	473
4 Onbetaald werk	337
5 Betaald werk met ondersteuning	159
6 Betaald werk	32
onbekend	90
Totaal	2172

Effectindicatoren bij 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 10B2 Armoedebestrijding*						
10B2.a Gebruik Collectieve Ziektekostenverzekering Minima	5.740 (2023) 5.875 (2024) 5.951 (2025)	-	-	-	-	Zorg en Zekerheid
10B2.b Inzet maatwerkbudget	331 (2023) 270 (2024) 245 (2025)	-	-	-	-	Privo
10B2.c Aantal goedgekeurde aanvragen Stichting Leergeld	1.818 (2023) 1.875 (2024) 1.905 (2025)	-	-	-	-	Stichting Leergeld
10B2.d Aantal goedgekeurde aanvragen Jeugdfonds Sport en Cultuur	1.087 (2023) 1.139 (2024) 1.047 (2025)	-	-	-	-	Jeugdfonds Sport en Cultuur
10B2.e Aantal goedgekeurde aanvragen Volwassenenfonds Sport en Cultuur	689 (2023) 998 (2024) 1.047 (2025)	-	-	-	-	Volwassenfonds Sport en Cultuur

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
10B2.f Aantal gekochte Zomerzwemabonnementen	442 (2023) 443 (2024) 381 (2025)	-	-	-	-	W&I

*Het beleidsplan loopt tot en met 2026 en er zijn streefwaarden voor de looptijd van het beleidsplan opgenomen. Omdat het niet bekend is of we deze regelingen ook nog na afloop van dit beleidsplan hebben, zijn er geen streefwaarden opgenomen.

Beleidssterrein 10C Inkomensvoorzieningen

Doelen en prestaties bij 10C Inkomensvoorzieningen

Doel	Prestatie
10C1 Leidenaren (18 tot AOW-leeftijd) voor wie een financieel vangnet nodig is, ontvangen inkomensondersteuning	10C1.1 Behandelen aanvragen en beheer uitkeringen Participatiewet, loaw, loaz, Bbz- inkomensvoorzieningen
	10C1.2 Uitvoeren fraudepreventie en opsporen uitkeringsfraude
	10C1.3 Uitvoeren terugvordering en verhaal

10C1.2 Uitvoeren fraudepreventie en opsporen uitkeringsfraude

In het eerste kwartaal van 2027 verwachten we dat de wetswijziging 'handhaving sociale zekerheidswetten' van kracht gaat. Deze wetgeving geeft meer ruimte voor passende handhaving en bijvoorbeeld ruimte om te kiezen voor waarschuwen waar dat gepast is. Dit is een goed moment om onze aanpak van de handhaving in de sociale zekerheid te vernieuwen in lijn met de Participatiewet in Balans. Het college verwacht hier in het eerste kwartaal van 2027 meer over te kunnen delen.

10C1.3 Uitvoeren terugvordering en verhaal

In 2027 gaat naar verwachting de Wet handhaving sociale zekerheid van kracht. Deze wet legt onder andere het concept van dringende redenen om van terugvordering af te zien duidelijk uit. Daarom past het college haar beleidsregels terug- en invordering aan. Bij de uitwerking van dit beleid wordt de motie [M.25.0073.25 GEWIJZIGD D66 Kwijtschelding oude bijstandsvorderingen](#) meegenomen.

Effectindicatoren bij 10C Inkomensvoorzieningen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 10C1 Leidenars (18 t/m 64 jaar) voor wie een financieel vangnet nodig is, ontvangen inkomensondersteuning						
10C1.a Personen met een bijstanduitkering, aantal per 1.000 inwoners*	39,3 (2022) 36,4 (2023) 35,7 (2024)	35	34	33,5	33	CBS (wsjg - BBV)
10C1.b % ontvangen bedrag van het totaalsaldo vorderingen (Incassoquote)	15% (2022) 17% (2024) 18% (2025)	15%	15%	15%	15%	W&I
10C1.c Percentage huishoudens dat ten minste één jaar een inkomen heeft tot 120% van het sociaal minimum*	14% (2021) 13% (2022) 13% (2024)	13%	12%	12%	12,5%	CBS
10C1.d Aantal Leidse huishoudens dat langdurig in armoede leeft*	4.400 (2022) 4.300 (2023) 4.200 (2024)	4.300	4.250	4.200	4.150	CBS

*De opgenomen streefwaarden geven een inschatting voor de komende jaren, waarbij gewerkt en gestreeft wordt om het aantal (binnen ons bereik en mogelijkheden) zo laag mogelijk te krijgen. Echter, economische omstandigheden, de arbeidsmarkt en (beleids)keuzes vanuit het Rijk spelen een grote rol in deze cijfers.

Beleidsterrein 10D Schuldhulpverlening

Doelen en prestaties bij 10D Schuldhulpverlening

Doel	Prestatie
10D1 Het ontstaan dan wel escalatie van problematische schuldensituaties is voorkomen	10D1.1 Uitvoeren van vroegsignalering, preventieve maatregelen, stabilisatietrajecten en budgetbeheer
10D2 Problematische schuldensituaties zijn beheersbaar gemaakt en (zo mogelijk) opgelost	10D2.1 Uitvoeren schuldhulpverlening

10D1 Het ontstaan dan wel escalatie van problematische schuldensituaties is voorkomen

In 2027 gaan we verder met het bereiken van inwoners via de vroegsignalering en zetten we in op preventie met bijvoorbeeld de week van het geld, de budgetcursus en financiële educatie in het onderwijs. Echter zal de inzet minder worden doordat er vanaf 2027 minder ambtelijke capaciteit beschikbaar is.

Vanaf juni 2025 loopt het experiment met de Belastingdienst en Dienst Toeslagen om via het team Eerste Hulp Bij Geldzorgen meer mensen in beeld te krijgen. Het gaat om inwoners met een betalingsachterstand die nog niet bekend zijn bij de gemeente. In het derde kwartaal 2027 vindt de eindevaluatie plaats van het experiment. Aan de hand van de eindevaluatie zal het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid besluiten of de Belastingdienst en Dienst Toeslagen als signaalpartner toegevoegd worden aan de vroegsignalering.

10D2 Problematische schuldensituaties zijn beheersbaar gemaakt en (zo mogelijk) opgelost

In 2027 voeren we schuldhulpverlening uit en gaan we net als in 2026 verder met het invoeren en uitvoeren van de elementen uit de basisdienstverlening zoals Data Delen Armoede en Schulden voor schuldhulpverlening en vroegsignalering en financiële begeleiding. Door daling van de ambtelijke capaciteit in 2027 zal de wachttijd oplopen. Ook financiële begeleiding zal minder intensief plaatsvinden vanwege minder beschikbare middelen.

Effectindicatoren bij 10D Schuldhulpverlening

Effectindicator	Realisatie*	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
Doel 10D1 Het ontstaan dan wel escalatie van problematische schuldensituaties is voorkomen.						
10D1.a.Het gemiddelde schuldbedrag van particulieren die zich bij de schuldhulpverlening hebben gemeld	33.344 (2024) 32.403 (2025)	€35.000	€35.000	€35.000	€35.000	Stadsbank
10D1.b Het gemiddelde aantal schuldeisers van particulieren die zich bij de schuldhulpverlening hebben gemeld	16 (2024) 16 (2025)	11	11	11	11	Stadsbank
10D1.c Het percentage particuliere aanvragers voor schuldhulpverlening, dat eerder (binnen een periode van 36 maanden voorafgaand aan de aanvraag) een minnelijk of wettelijk traject hebben doorlopen	2% (2024) 2% (2025)	3%	3%	3%	3%	Stadsbank
10D1.d Aantal ex-ondernemers dat zich meldt bij de Stadsbank	-**	-	-	-	-	Stadsbank
10D1.e Aantal ondernemers dat zich meldt bij de Stadsbank***	62 (2023) 88 (2024) 107 (2025)	60	60	60	70	Stadsbank
10D1.f Aantal meldingen signaalpartners Eerste Hulp Bij Geldzorgen	7.212 (2023) 6.718 (2024) 7.215 (2025)	6.000	6.000	6.000	6.000	EHBG
10D1.g Het percentage inwoners waarbij via Eerste Hulp Bij Geldzorgen daadwerkelijk contact tot stand is gekomen met de inwoner	18% (2023) 42% (2024) 61% (2025)	22%	23%	23%	25%	EHBG
10D1.h Het percentage waarbij de inwoner hulp via Eerste Hulp Bij Geldzorgen accepteert	6% (2023) 12% (2024) 18% (2025)	10%	10%	11%	12%	EHBG
Doel 10D2 Problematische schuldensituaties zijn beheersbaar gemaakt en (zo mogelijk) opgelost						
10D2.a Aantal gestarte schuldregelingen	92 (2024) 83 (2025)	120	120	120	100	Stadsbank
10D2.b Aantal geslaagde schuldbemiddelingstrajecten	36 (2024) 34 (2025)	30	30	30	30	Stadsbank

Effectindicator	Realisatie*	Streefwaarden				Bron
		2027	2028	2029	2030	
10D2.c Aantal geslaagde saneringskredieten****	128 (2024) 36 (2025)	110	110	110	50	Stadsbank

*Door de wijzigingen bij de effectindicatoren is het niet voor alle indicatoren mogelijk om de realisatiewaarden van de afgelopen jaren te vermelden. De huidige effectindicatoren worden gemeten vanaf 2023 en worden vanaf 2024 gerapporteerd.

** Het aantal ex-zzp'ers wordt op dit moment niet geregistreerd. Dit wordt in het registratiesysteem aangepast.

*** Het armoede- en schuldenbeleid heeft als doel om schulden zo vroeg mogelijk aan te pakken en te voorkomen dat er een volledige schuldsanering nodig is. Daarom streven we naar daling van het aantal aanvragen, door bijvoorbeeld preventie en hulp via team EHBG te versterken.

**** Als er geen geld is om schulden af te betalen, kiezen we bij de Stadsbank sinds 2024 niet meer saneringskrediet met minimaal bedrag, maar sturen we een betalingsvoorstel van 0% en vragen we de schulden volledig kwijt te schelden. Dit zorgt voor een lager aantal saneringen met een krediet.

Kaderstellende beleidsstukken

Inleiding

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))

10A

- Re-integratieverordening Participatiewet 2023 ([RV 23.0094](#))
- Beleidsplan 'Werk en Participatie' 2024-2028 ([RV 24.0088](#))
- Beleidsplan 'Basisvaardigheden in Holland Rijnland' 2025-2028 ([RV 25.0004](#))
- Verordening verrekening bestuurlijke boete Wet inburgering gemeente Leiden 2023 ([RV.220090](#))

10B

- Beleidsplan Armoede 2024-2026 'Samen Sterker' ([RV 23.0093](#))
- Evaluatie beleidsplan Armoede 2024-2026 'Samen Sterker' ([WAJ-1623-2026](#))
- Verordening individuele inkomenstoelage Leiden 2015 ([RV 14.0111](#))

10C

- Notitie en verordening Tegenprestatie Participatiewet 2015 ([RV 14.0105](#))
- Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ 2016 ([RV 16.0048](#))

10D

- Beleidsplan schuldhulpverlening Leiden 2021-2024; Schuldhulpverlening Eerder, beter, sneller! (herziene versie 2023)([RV 24.0093](#))
- Evaluatie beleidsplan schuldhulpverlening Leiden 2021-2024; Schuldhulpverlening Eerder, beter, sneller! (herziene versie 2023) ([WAJ-1623-2026](#))
- Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening Leiden 2021 ([RV.20.145](#))

Programmakosten

Werk en inkomen		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Arbeidsparticipatie	Lasten	44.333	46.161	46.468	45.249	43.219	42.212
	Baten	-16.647	-17.763	-18.268	-18.268	-18.268	-18.268
Saldo		27.685	28.399	28.200	26.981	24.951	23.944
Maatsch. participatie en onderst. minima	Lasten	14.303	14.183	13.420	13.418	12.109	12.108
	Baten	-2.003	-913	-1.327	-1.685	-585	-585
Saldo		12.300	13.270	12.093	11.734	11.525	11.523
Inkomensvoorzieningen	Lasten	71.603	79.323	78.779	78.772	78.770	78.769
	Baten	-68.640	-69.731	-69.798	-69.798	-69.798	-69.798
Saldo		2.963	9.591	8.981	8.974	8.972	8.971
Schuldhelpverlening	Lasten	5.249	6.490	6.071	5.836	5.835	5.834
	Baten	-1.823	-660	-694	-695	-695	-695
Saldo		3.426	5.830	5.377	5.141	5.140	5.139
Programma	Lasten	51.784	56.910	66.238	66.135	66.224	66.328
	Baten	-74.125	-32.825	-1.233	-1.233	-1.233	-1.233
Saldo van baten en lasten		-22.341	24.085	65.005	64.902	64.991	65.095
Reserves	Toevoeging	-	1.000	-	-	-	-
	Ottrekking	-2.831	-802	-410	-244	-	-
Mutaties reserves		-2.831	198	-410	-244	-	-
Resultaat		-25.172	24.283	64.595	64.658	64.991	65.095

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Arbeidsparticipatie/Werk en Inkomen

De lasten in 2027 zijn per saldo € 1.250.000 lager (voordeel) dan in 2026 door:

- stijging van de kosten door een extra rijksbudget in 2027 van € 224.000 voor dienstverlening reïntegratie jongeren
- een incidenteel budget van € 1.438.000 in 2026 voor het regionaal arbeidsmarktbeleid en -projecten (budgetoverheveling slotwijziging 2025)
- een incidenteel budget van € 140.000 in 2026 voor externe inhuur inburgering

De baten in 2027 zijn € 84.000 hoger (voordeel) dan in 2026 door:

- indexering

Beleidssterrein Arbeidsparticipatie/DZB

De lasten in 2027 zijn € 1.557.000 hoger (nadeel) dan in 2026 door:

- stijging van de lasten van € 999.000 als gevolg van mutaties van rijksbijdrage die via de algemene uitkering ontvangen worden voor de WSW, het budget uit de meicirculaire 2026 is wel in jaarschijf 2027 verwerkt maar nog niet in jaarschijf 2026
- stijging van de lasten van € 289.000 als gevolg van mutaties van rijksbijdrage die via de algemene uitkering ontvangen worden voor de Trajectbegeleiding, het budget uit de meicirculaire 2026 is wel in jaarschijf 2027 verwerkt maar nog niet in jaarschijf 2026
- stijging van de lasten door indexering van € 507.000
- daling van de lasten door een taakstelling vanuit het Sociaal Domein (2025) van € 238.000

De baten in 2027 zijn € 421.000 hoger (voordeel) dan in 2026 door:

- Indexering

Beleidsterrein Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

De lasten in 2027 zijn per saldo € 850.000 lager (voordeel) dan in 2026 door:

- een incidenteel rijksbudget van € 100.000 in 2026 voor de alleenverdienerstoeslag (budgetoverheveling in slotwijziging 2025)
- een incidenteel budget van € 450.000 voor intensivering van het armoedebelief gedekt uit de reserve sociaal domein dat tot en met 2026 beschikbaar is gesteld
- een incidenteel budget van € 200.000 in 2026 voor het bouwdepot
- een lagere doorrekening vanuit de kostenverdeelstaat in 2027 van € 100.000
- de lasten zijn € 80.000 hoger door deelname van Leiderdorp aan de Sleutelpas (daalt naar € 15.000 in 2028) (Fin.Verk.2026)

De baten in 2027 zijn € 400.000 hoger (voordeel) dan in 2026 door:

- een hogere geraamde opbrengst van € 400.000 voor de Leidse Sleutelpas, het betreft met name een hogere omzet (€ 315.000) en een incidentele bijdrage van Leiderdorp (€ 80.000 (daalt naar € 15.000 in 2028)) (Fin.Verk.2026)

In 2028 zijn de baten hoger omdat de geraamde opbrengst aan verkooppassen met € 358.000 toeneemt om toe te groeien naar het kostenneutrale punt in 2029. In 2029 zijn de lasten en baten van de Sleutelpas nog niet opgenomen, waardoor de lasten € 1,3 miljoen en de baten €1,1 miljoen lager zijn ten opzichte van 2028.

Beleidsterrein Inkomensvoorzieningen

De lasten in 2027 zijn € 1,0 miljoen lager (voordeel) dan in 2026 door:

- een lagere doorrekening vanuit de kostenverdeelstaat (= technische verdeling directe organisatiekosten over de programma's)

Beleidsterrein Schuldhulpverlening

De lasten in 2027 zijn € 600.000 lager (voordeel) dan in 2026 door:

- een incidenteel budget van € 350.000 voor Eerste hulp bij geldzorgen (EHBG) dat tot en met 2026 beschikbaar is gesteld, gedekt uit de reserve sociale domein.
- een structurele taakstelling van € 260.000 die tot en met 2026 is geschrapt, gedekt uit de reserve sociaal domein, door de extra inzet op EHGB werd verwacht dat het aantal aanvragen schuldhulpverlening zou dalen, maar dat is niet gebeurd waardoor de personele inzet niet kon worden verlaagd.

In 2027 is er incidenteel € 240.000 beschikbaar bestaande uit een budget van € 100.000 voor begeleiding (budgetoverheveling slotwijziging 2025) en een rijksbudget van € 140.000 voor vroegsignalering (budgetoverheveling resultaatbestemmingsvoorstel 2025). Daardoor is er vanaf 2028 € 240.000 minder beschikbaar.

Reserves

Reserves programma 10		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
DZB Bedrijfsreserve dzb-Leiden wsw	Toevoeging	2.330	577	-	-	-	-
	Onttrekking	-565	-623	-	-	-	-
Saldo		1.765	-46	-	-	-	-
DZB Reserve zachte landing rijksbez. Wsw	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-33	-191	-136	-136	-141	-151
Saldo		-33	-191	-136	-136	-141	-151
DZB Reserve frictiekosten ID/WIW DZB	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-6	-	-	-	-	-
Saldo		-6	-	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domeins P10	Toevoeging	1.265	1.822	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.851	-2.283	-410	-244	-	-
Saldo		-1.586	-460	-410	-244	-	-
Totaal	Toevoeging	3.595	2.400	-	-	-	-
	Onttrekking	-3.454	-3.097	-546	-380	-141	-151
Reserves programma 10		140	-697	-546	-380	-141	-151

Reserve DZB zachte landing rijksbezuinigen WSW

Er is een onttrekking geraamd van € 136.000 ter dekking van tijdelijke projecten die gericht zijn op het opvangen van de effecten van de landelijke bezuinigen uit 2015 op de Wet Sociale Werkvoorziening.

Reserve sociaal domein

Er is een onttrekking geraamd van € 120.000 (derde technische wijziging 2025) voor Laaggeletterdheid.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
10A201	Inzetten sociale werkvoorziening	Vervanging bedrijfsmiddelen 2026-2029	Bedrijfsm.	V		-	589	589	589	589
						-	589	589	589	589

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsiestaat 2026	subsiestaat 2027
Subsidie saldo	1.812.554	1.506.960

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

3.1.11 Dekkingsmiddelen, Overhead, Vpb en onvoorzien

Algemene dekkingsmiddelen

Binnen de begroting bestaat er onderscheid tussen specifieke dekkingsmiddelen en algemene dekkingsmiddelen. Specifieke dekkingsmiddelen (bijvoorbeeld opbrengsten voor ophalen afval, verstrekken van vergunningen, onderhouden van het riool, reisdocumenten etc.) hangen samen met een concreet beleidsveld en staan opgenomen in de betreffende programma's. Deze dekkingsmiddelen verlagen het saldo van lasten en baten op de betreffende programma's in de begroting.

De algemene dekkingsmiddelen onderscheiden zich van specifieke dekkingsmiddelen doordat zij vrij aan te wenden zijn. De besteding van deze inkomsten is niet aan een bepaald programma (doel) gebonden. De algemene dekkingsmiddelen vormen de financiële dekking van de bestedingen van de programma's 1 tot en met 10, en zijn ingedeeld naar voorgeschreven categorieën en onvoorzien.

In dit hoofdstuk lichten wij de algemene dekkingsmiddelen toe.

Algemene middelen		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lokale heffingen besteding niet gebonden	Lasten	-	-	-	-	-	-
	Baten	-74.615	-78.368	-81.336	-82.778	-82.368	-85.200
Saldo		-74.615	-78.368	-81.336	-82.778	-82.368	-85.200
Algemene uitkering	Lasten	-	251	264	389	309	235
	Baten	-401.459	-407.893	-426.617	-424.255	-422.525	-428.188
Saldo		-401.459	-407.641	-426.352	-423.866	-422.216	-427.953
Dividend	Lasten	72	90	90	90	90	90
	Baten	-3.034	-2.630	-2.630	-2.630	-2.630	-2.630
Saldo		-2.962	-2.540	-2.540	-2.540	-2.540	-2.540
Saldo financieringsfunctie	Lasten	485	3.741	8.134	12.867	16.336	20.718
	Baten	-535	-376	-376	-376	-376	-376
Saldo		-50	3.365	7.758	12.491	15.960	20.342
Overige alg.dekkingsmiddelen	Lasten	3.562	6.277	1.566	1.660	2.673	2.118
	Baten	-	-182	-188	-188	-188	-188
Saldo		3.562	6.095	1.379	1.472	2.485	1.930
Programma	Lasten	-540	8.524	9.222	14.309	20.703	24.223
	Baten	-211.183	-303.296	-437.044	-435.672	-435.245	-440.908
Saldo van baten en lasten		-211.723	-294.772	-427.821	-421.363	-414.542	-416.685
Reserves	Toevoeging	-	18.083	-	316	-	-
	Onttrekking	-53.875	-26.873	-14.940	-4.185	-11.094	-4.745
Mutaties reserves		-53.875	-8.790	-14.940	-3.869	-11.094	-4.745
Resultaat		-265.598	-303.562	-442.761	-425.232	-425.635	-421.431

Budgettaire ontwikkelingen

Het begrote saldo van baten en lasten voor Algemene Dekkingsmiddelen is in 2027 € 21,4 miljoen hoger dan in 2026. Om dit verschil te verklaren lichten we de nieuwe ontwikkelingen die voor het eerst in deze begroting zijn opgenomen kort toe. Vervolgens verklaren we per beleidsterrein de grootste budgetbijstellingen (> € 250.000).

Lokale heffingen

De baten in 2027 zijn € 3 miljoen hoger (voordeel) dan de baten in 2026 door:

- Hoger begrote inkomsten voor lokale heffingen vanwege de doorgevoerde actualisatie en indexatie, voor nadere informatie wordt verwezen naar de [paragraaf lokale heffingen](#) (€ 3 miljoen voordeel)

Algemene uitkering

De baten in 2027 zijn € 18,7 miljoen hoger (voordeel) dan de baten in 2026 door:

- Indexering 2027 is een voordeel van € 8,5 miljoen
- Volumegroei van het gemeentefonds is een voordeel van € 2,2 miljoen
- Groei van de gemeente € 3,0 miljoen
- Taakmutaties is een voordeel van € 5,0 miljoen

Dividend

Geen afwijkingen toe te lichten

Financieringsfunctie

De lasten in 2027 zijn € 4,4 miljoen hoger (nadeel) dan de lasten in 2026 doordat de investeringsvolumes in het meerjarenbeeld toenemen. Doordat deze investeringen gefinancierd moet worden lopen de rentelasten op.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De lasten in 2027 zijn € 4,7 miljoen lager (voordeel) dan de lasten in 2026 door:

- Een voordeel van € 4,9 mln wordt veroorzaakt doordat in de begroting 2026 budget beschikbaar is voor de dekking van plankosten in definitiefase, volgens het planmatig werken aan Leidse opgaven, van diverse bestaande en toekomstige exploitatieprojecten voor een bedrag van € 5,5 mln. In 2027 is een bedrag van € 662.000 begroot voor hetzelfde doel. Wanneer de uitgaven van bestaande en toekomstige exploitatieprojecten niet volledig worden gerealiseerd in 2026 blijven deze middelen beschikbaar in 2027.
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 200.000 (nadeel).

Reserves

Reserves programma AD		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve flankerend beleid AD	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-8	-100	-	-	-	-
Saldo		-8	-100	-	-	-	-
Bedrijfsvoeringsreserve concern	Toevoeging	1.787	395	-	-	-	-
	Onttrekking	-343	-1.938	-938	-	-	-
Saldo		1.444	-1.543	-938	-	-	-
Concernreserve	Toevoeging	7.619	-	-	6.436	-	12.062
	Onttrekking	-43.788	-25.065	-8.784	-	-7.104	-
Saldo		-36.169	-25.065	-8.784	6.436	-7.104	12.062
Reserve bedrijfsvoering plankosten	Toevoeging	300	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.268	-4.734	-	-	-	-
Saldo		-968	-4.734	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domein AD	Toevoeging	55	240	-	-	-	-
	Onttrekking	-71	-	-	-	-	-
Saldo		-17	240	-	-	-	-
Reserve afschrijvingen investeringen	Toevoeging	19.217	35.205	16.263	6.761	33.948	38
	Onttrekking	-7.342	-5.831	-3.725	-3.413	-3.766	-3.980
Saldo		11.875	29.374	12.538	3.348	30.183	-3.942
Reserve budgetoverheveling	Toevoeging	14.970	89	-	316	-	-
	Onttrekking	-12.428	-14.121	-1.543	-385	-	-
Saldo		2.542	-14.032	-1.543	-69	-	-
Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 AD	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-210	-	-	-	-
Saldo		-	-210	-	-	-	-
CR Reserve egalisatie kapitaallasten	Toevoeging	109	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-193	-1.140	-257	-358	-224	-765

Reserves programma AD		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo		-85	-1.140	-257	-358	-224	-765
CR Reserve risicobijdrage	Toevoeging	-	258	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		-	258	-	-	-	-
CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel.	Toevoeging	3.258	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.204	-749	-631	-29	-	-
Saldo		2.053	-749	-631	-29	-	-
Totaal	Toevoeging	47.314	36.188	16.263	13.513	33.948	12.100
	Onttrekking	-66.646	-53.889	-15.878	-4.185	-11.094	-4.745
Reserves programma AD		-19.332	-17.701	385	9.328	22.855	7.355

Reserve Flankerend beleid AD

Voor 2027 zijn er geen mutaties begroot. De organisatieontwikkeling zal op een later moment als onttrekking in het meerjarenbeeld worden opgenomen.

Bedrijfsvoeringsreserve concern

De begrote onttrekking van € 938.000 betreft:

- De in de kaderbrief 2024-2028 opgenomen afboeking boekwaarde stadswerf (€ 490.000).
De bouw van de nieuwe stadswerf is vertraagd en de sloop van de oude werf zal naar waarschijnlijkheid niet eerder plaatsvinden dan in 2032. In de 3e Technische wijziging 2026 wordt voorgesteld de begrote onttrekking terug te draaien. De resterende boekwaarde van de bestaande stadswerf zal op een later moment als onttrekking in het meerjarenbeeld worden opgenomen.
- Eenmalige kosten voor de gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting (€ 448.000).
Nader toegelicht bij [overhead gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting](#).

Concernreserve

Voor 2027 is er een onttrekking van € 8,8 miljoen begroot. De concernreserve is de sluitpost van de begroting waarmee het saldo van baten en lasten in ieder boekjaar wordt verrekend. Deze onttrekking is het gevolg van besluitvorming bij eerdere begrotingen en kaderbrieven. Zie voor meer informatie over de stand van de concernreserve ten opzichte van het weerstandsvermogen [2. Hoofdpijnen financiële positie](#) en [3.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Reserve bedrijfsvoering plankosten

Voor 2027 zijn er geen mutaties begroot.

Reserve Sociaal Domein AD

Voor 2027 zijn er geen mutaties begroot.

Reserve afschrijvingen investeringen

De reserve afschrijving investeringen dient als dekking van vervangingsinvesteringen waarover de raad heeft besloten. In 2027 wordt voor diverse investeringen per saldo € 16,3 miljoen toegevoegd en wordt als dekking voor kapitaallasten per saldo € 3,7 miljoen onttrokken.

Reserve budgetoverheveling

Voor 2027 is er een onttrekking van € 1,5 miljoen begroot

In de reserve budgetoverheveling worden de budgetten verzameld die eerder bij de voortgangsrapportages voor overheveling zijn aangemeld. Per saldo gaat het in 2027 om een onttrekking van € 1,5 miljoen.

Reserve Leids uitvoeringsprogramma LUBO 2016 AD

Voor 2027 zijn er geen mutaties begroot.

Reserve egalisatie kapitaallasten centrumregeling (CR)

Voor 2027 is er een onttrekking van € 300.000 begroot

Jaarlijks wordt binnen de Centrumregeling gerekend met een vast bedrag aan kapitaallasten. Het verschil tussen dit vaste bedrag en de werkelijke kapitaallasten wordt jaarlijks geëgaliseerd met deze reserve. De werkelijke kapitaallasten zijn in 2027 € 300.000 hoger dan dit vaste bedrag en wordt daarom onttrokken.

Reserve risicobijdrage centrumregeling (CR)
Voor 2027 zijn er geen mutaties begroot.

Reserve bedrijfsvoering Centrumregeling (CR)
Voor 2027 is een onttrekking van € 600.000 begroot
In 2027 wordt er een bedrag van € 600.000 onttrokken voor kwaliteitsverbeteringen in de dienstverlening van de Centrumregeling bedrijfsvoering Leidse Regio.

Investeringsen
Niet van toepassing.

Subsidies
Niet van toepassing.

Verbonden Partijen
De onderstaande Verbonden Partijen leveren een bijdrage aan het programma Algemene dekkingsmiddelen.
Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Alliander
Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.

Dunea
Dunea produceert en levert aan circa 1,3 miljoen klanten betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van ZuidHolland.

NV Bank Nederlandse Gemeenten
BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor inwoners en organisaties.

Overhead, Vpb en Onvoorzien

Overhead wordt gedefinieerd als 'alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces', en bevat naast personele kosten ook een aantal andere kostenposten.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de baten en lasten van overhead in dit programma moeten worden opgenomen. Overhead mag alleen nog aan grote projecten of investeringen worden toegerekend als dit anders tot grote nadelen in de begroting zou leiden. De toerekening van overheadkosten bij het bepalen van tarieven voor heffingen en leges gebeurt buiten de begroting om. Door het apart opnemen van overhead winnen begroting en verantwoording aan transparantie en kan beter worden gestuurd op de bedrijfsvoering. Bovendien is het doel dat door het hanteren van een landelijk voorgeschreven systematiek een goede vergelijking kan worden gemaakt met andere gemeenten.

De personele kosten van overhead bevatten de kosten van:

- de leidinggevenden in het primaire proces;
- de medewerkers van Inkoop en Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie;
- de medewerkers van P&O / HRM;
- interne en externe communicatiemedewerkers, met uitzondering van klantcommunicatie;
- de medewerkers van Juridische zaken;
- de medewerkers van Bestuurszaken en bestuursondersteuning;
- de medewerkers van Informatievoorziening en automatisering, met uitzondering van functioneel beheer;
- de medewerkers van Facilitaire zaken en huisvesting;
- de medewerkers bezig met postbehandeling en archivering;
- de medewerkers voor bedrijfsvoering;
- de managementondersteuning in het primaire proces

De andere overheadkosten betreffen:

- de kosten voor de huisvesting voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen gemeentelijke organisatie;
- de personele kosten van medewerkers die niet eerder genoemd zijn, maar die werkzaamheden verrichten die niet zijn toe te rekenen aan een of meerdere taakvelden;
- de verzekeringskosten en opleidingskosten voor personeel;
- de bijdrage aan een verbonden partij, voor zover deze verbonden partij werkzaam is voor het taakveld 0.4 Overhead.

Overhead

Overhead		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Overhead	Lasten	93.954	103.545	100.429	97.468	96.615	97.160
	Baten	-17.589	-18.074	-16.756	-16.987	-16.977	-16.977
Saldo		76.365	85.471	83.673	80.481	79.637	80.182
Programma	Lasten	61.309	76.878	66.180	63.234	62.460	62.493
	Baten	-15.101	-11.794	-16.071	-16.303	-16.293	-16.293
Saldo van baten en lasten		46.208	65.083	50.109	46.931	46.167	46.201
Resultaat		46.208	65.083	50.109	46.931	46.167	46.201

Budgettaire ontwikkelingen

Het begrote saldo van baten en lasten voor Overhead is in 2027 € 1,8 miljoen lager dan in 2026. Om dit verschil te verklaren lichten we de nieuwe ontwikkelingen die voor het eerst in deze begroting zijn opgenomen kort toe. Vervolgens verklaren we per beleidsterrein de grootste budgetbijstellingen (> € 250.000).

De lasten in 2027 zijn € 3,1 miljoen lager (voordeel) dan de lasten in 2026 door:

- Gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting
Eerder heeft de gemeenteraad besloten tot de herontwikkeling van het Energiepark. Het gebied biedt mogelijkheden voor een combinatie van industrieel erfgoed, publieke ruimte, woningbouw, cultuur, ondernemerschap en maatschappelijke voorzieningen. Het Tweelinghuis maakt onderdeel uit van de gebiedsontwikkeling Energiepark en wordt momenteel gebruikt voor ambtelijke huisvesting. In de plannen van Energiepark staat onder andere dat het oude gedeelte van het Tweelinghuis wordt gesloopt en

vervangen door sociale woningbouw. Dit maakt dat de gemeente voor een aantal keuzes staat over de toekomstige ambtelijke huisvesting.

Vanuit de gebiedsontwikkeling Energiepark speelt daarnaast een urgent (her)huisvestingsvraagstuk voor PLNT. PLNT moet uiterlijk 30 september 2027 de huidige locatie verlaten om voor de gebiedsontwikkeling zo'n 150 woningen en een nieuwe maatschappelijke opvang op deze plek te realiseren. De gemeente en PLNT onderzoeken alternatieve locaties. Het beschikbaar komen van de nieuwbouw van het Tweelinghuis biedt een mogelijke oplossing, maar ook andere locaties worden verkend. Voor de locatie Tweelinghuis zijn binnen de ontwikkeling van het Energiepark verschillende scenario's denkbaar, zoals woningbouw, ruimte voor maatschappelijke functies, ondernemerschap en mogelijk andere initiatieven.

In deze begroting is het scenario volledig verlaten van het Tweelinghuis financieel verwerkt. De raad wordt op een later moment benaderd over het beschikbaar stellen van de bijbehorende kredieten. (€ 1,6 miljoen nadeel)

- De indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030 (€ 4,7 miljoen voordeel).

De baten in 2027 zijn € 1,3 miljoen lager (nadeel) dan de baten in 2026 door:

- De indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2027-2030 (€ 1,2 miljoen nadeel).
- Het overige verschil wordt verklaard door diverse bijstellingen < € 250.000 die optellen tot € 100.000 (nadeel).

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
12A010	Overhead IDA	CR AV-middelen Stads Kantoor Leiden 2024	Bedrijfsm.	V		-	386	-	-	-
11A011	Stelposten concern	Nader in te vullen agv prijsstijgingen22	Maatsch.	N	NK	-	2.021	-	-	-
12A003	Overhead facilitaire zaken	Meubilair Stoelen 2027	Econ.	V		-	578	-	-	-
12A003	Overhead facilitaire zaken	Ambtenarenhuisvesting / energiepark	Econ.	N	VK	624	1.291	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Tankgebouw DZB Le Pooleweg 6	Econ.	V		-	-	417	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Carillon en toren- uurwerk / koffiekamer	Econ.	V		-	177	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Stadhuis noodstroomvoorziening 2025	Econ.	V		-	143	-	-	-
12A010	Overhead IDA	Surfaces + toebehoren 2026-2030	Bedrijfsm.	V		-	359	946	2.167	100
12A010	Overhead IDA	Telefonie 5 jaar (toestellen) 2026-2030	Bedrijfsm.	V		-	140	140	140	140
12A010	Overhead IDA	Switches 2026-2030	Bedrijfsm.	V		-	222	222	222	222
12A010	Overhead IDA	Docking-Monitoren- werkstations 2027 -2030	Bedrijfsm.	V		-	236	384	290	236
12A010	Overhead IDA	AV-middelen div.locaties derden 2026	Econ.	V		-	138	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Leiden div.locaties 2026	Econ.	V		-	157	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Raadszaal Leiden 2030	Econ.	V		-	-	-	-	690
12A010	Overhead IDA	AV-middelen div.locaties derden 2031	Econ.	V		-	-	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Leiden div.locaties 2031	Econ.	V		-	-	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stadhs LN ex.Raadszaal 2027	Econ.	V		-	312	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stads Kantoor Leiden 2029	Econ.	V		-	-	-	416	-
P72	HKPL CONCERNSTAF	Vervangen JOIN zaaksysteem 2026	Econ.	V		-	1.119	-	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Luchtbehandelingsinstallatie ABW 15	Econ.	V		-	152	-	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 6 jaar 2027-2028	Econ.	V		-	877	-	1.765	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 8jr 2027-2030	Econ.	V		-	75	6.173	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Aanschaf kraakperswag	Econ.	V		-	470	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Nieuwe stadswerf 30 jaar	Econ.	V		-	-	-	-	21.366
	Totaal programma Algemene dekkingsmiddelen en Overhead					624	8.852	8.282	5.001	22.755

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2027-2030. In paragraaf 4.2.2 Investeringsplan wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Beleidsindicatoren

Volgens de voorschriften in het BBV moeten 39 beleidsindicatoren verplicht bij de programma's worden opgenomen. Met deze beleidsindicatoren is het via 'waarstaatjegemeente.nl' beter mogelijk de resultaten van de gemeenten onderling te vergelijken. Van deze indicatoren vallen er 5 onder het hoofdstukveld 0 Bestuur en Organisatie. Omdat het voornamelijk overhead gerelateerde indicatoren betreft, worden ze in deze paragraaf opgenomen.

Indicator	Eenheid	Periode	Leiden	Nederland	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2026	15,18	-	Begroting 2027
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2026	15,10	-	Begroting 2027
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2026	1.752	-	Begroting 2027
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2026	16,3%*	-	Begroting 2027
Overhead	% van totale lasten	2026	11%	-	Begroting 2027

* Betreft het streefcijfer zoals opgenomen in de [paragraaf bedrijfsvoering](#).

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Vennootschapsbelasting		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Vennootschapsbelasting	Lasten	341	178	183	217	217	217
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		341	178	183	217	217	217
Programma	Lasten	341	178	183	217	217	217
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten		341	178	183	217	217	217
Resultaat		341	178	183	217	217	217

Er zijn geen wijzigingen in het structurele budget voor vennootschapsbelasting, behoudens de toepassing van de index.

Onvoorzien

Onvoorzien		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Onvoorzien	Lasten	-	284	292	292	292	292
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		-	284	292	292	292	292
Programma	Lasten	-	213	292	292	292	292
	Baten	-	-	-	-	-	-

Onvoorzien		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo van baten en lasten		-	213	292	292	292	292
Resultaat		-	213	292	292	292	292

Er zijn geen wijzigingen in het structurele budget voor onvoorziene posten, behoudens de toepassing van de index.

3.2 Paragrafen

3.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf bevat informatie over de lokale heffingen. Eerst komt de actualiteit aan de orde. Daarna worden de heffingen behandeld die deel uitmaken van de zogenaamde woonlasten, te weten de onroerende-zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de riool- en waterzorgheffing. Vervolgens wordt ingegaan op de heffingen die geen deel uitmaken van de woonlasten: de parkeerbelastingen, de toeristenbelasting, de precariobelasting en de overige heffingen. Tot slot wordt het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Leiden behandeld.

A. Overzicht van de lokale heffingen

De volgende heffingen worden door de gemeente Leiden geïnd:

1. Onroerende-zaakbelastingen,
2. Afvalstoffenheffing,
3. riool- en waterzorgheffing,
4. Parkeerbelasting,
5. Toeristenbelasting,
6. Precariobelasting,
7. leges,
8. Binnenhavengeld,
9. marktgelden.

De belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) verzorgt voor Leiden de heffing en de invordering van een groot aantal lokale belastingen en heffingen (Onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing, toeristenbelasting en precariobelasting). Ook bepaald de BSGR de WOZ-waarde voor alle onroerende zaken in onze gemeente. Meer informatie over de BSGR is te vinden in de paragraaf Verbonden partijen en op www.bsgr.nl

B. Ontwikkelingen / Actualiteit

Trendmatige verhoging

De trendverhoging voor 2027 is in Leiden berekend op 3,2% voor de belastingen en de heffingen die hieronder worden gespecificeerd.

Beleid lokale heffingen (tarieven)

Onroerende-zaakbelastingen

Onroerende-zaakbelastingen worden geheven van eigenaren van onroerende woningen en niet-woningen en van gebruikers van onroerende niet-woningen. De eigenaar/gebruiker op 1 januari van enig jaar is belastingplichtig voor het gehele jaar. Grondslag is de waarde van de onroerende zaak die is vastgesteld met een WOZ-beschikking. Voor het belastingjaar 2027 geldt de waarde van de onroerende zaak per 1 januari 2027.

De OZB voor woningen en niet-woningen wordt verhoogd voor met de trend voor de loon- en prijsstijging, voor 2027 3,2%. Na bepaling van de nieuwe WOZ-waarden zullen alle tarieven aan die nieuwe waarden worden bijgesteld. Uitgangspunt hierbij is: stijgt de waarde, dan daalt het tarief, waarna de geraamde opbrengst gelijk blijft.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een heffing voor de dekking van de kosten van inzameling van huishoudelijke afvalstoffen. De heffing komt ten laste van gebruikers van percelen waarvoor de gemeente een inzamelverplichting voor huishoudelijk afval heeft. De heffing is afhankelijk van de omvang van het betreffende huishouden. Er worden drie tarieven gehanteerd, namelijk voor een-, twee- en drie- of meerpersoonshuishoudens.

De afvalstoffenheffing is maximaal 100% kostendekkend. Wijzigingen in aantal te belasten huishoudens, oninbaarheid dan wel kwijtscheldingen hebben hierdoor invloed op de hoogte van de tarieven. De afvalstoffenheffing wordt met 1,3% verhoogd. Dit is inclusief de trend van 3,2% voor de loon- en prijsstijging. Door vrijval van de afschrijvingslasten met € 600.000 van de ondergrondscontainers blijft de stijging beperkt tot 1,3%.

Voor de afvalstoffenheffing geldt dat de geraamde baten de geraamde lasten niet mogen overstijgen. Met de geraamde opbrengst voor 2027 zal de kostendekkendheid op 99,9% liggen.

Riool- en waterzorgheffing

In de riool- en waterzorgheffing wordt geheven van eigenaren en gebruikers van alle percelen in Leiden, ook al hebben de percelen geen aansluiting op de gemeentelijke riolering. Eigenaren van woningen betalen een vast bedrag per woning. Voor gebruikers van woningen is het tarief afhankelijk van de omvang van het huishouden. Er zijn drie tarieven, namelijk voor een-, twee- en drie- of meerpersoonshuishoudens. Bij niet-woningen is de hoogte van de aanslag, voor zowel eigenaren als voor gebruikers, afhankelijk van de hoogte van de WOZ-waarde.

Net als bij de afvalstoffenheffing hebben wijzigingen in aantallen huishoudens en oninbaarheid dan invloed op de hoogte van de tarieven. De kapitaallasten voor de riolering en waterzorg stijgen door uitvoering van de wijkvervangingen, hierdoor vallen de geraamde rente- en afschrijvingslasten hoger uit. De tarieven voor riool- en waterzorgheffing stijgen met 9,0%. Dit is inclusief de trend van 3,2% voor loon- en prijsstijging. In 2026 bedroeg de stijging 0,3%.

Voor de riool- en waterzorgheffing geldt dat de geraamde baten de geraamde lasten niet mogen overstijgen. Met de geraamde opbrengst voor 2027 bedraagt de kostendekkendheid 99,9%

Parkeerbelasting

Parkeerbelastingen worden geheven voor het parkeren van een voertuig op een aangewezen plaats en tijdstip of voor verleende parkeervergunningen. Met de heffing van parkeerbelastingen worden algemene inkomsten verkregen. Zie voor een toelichting op de ontwikkeling parkeerbelastingen de tekst bij het programma Beleidsterrein 4B Bereikbaarheid.

Toeristenbelasting

Voor overnachtingen in hotels, pensions of andere vakantieonderkomens binnen de gemeente Leiden wordt van niet-ingezetenen toeristenbelasting geheven. De belasting wordt geheven van degene die de gelegenheid tot overnachting biedt (de hotelier, pensionhouder, e.d.); deze mag de belasting doorberekenen aan degene die overnacht. Tot en met 2025 zijn de trendverhogingen cumulatief eens in de drie jaar toegepast. In 2026 heeft er weer een trendverhoging plaats. Naar aanleiding van de motie 'eerlijke toeristenbelasting' heeft er een evaluatie plaatsgevonden. Eén van de uitkomsten is dat het tarief met ingang van 2026 jaarlijks wordt gecorrigeerd met de trend voor de loon- en prijsstijging. De toeristenbelasting wordt in 2027 met 3,2 % verhoogd.

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. De belasting is verschuldigd door degene die de voorwerpen daar heeft of ten behoeve van wie ze daar zijn. Met de heffing van precariobelasting worden algemene inkomsten verkregen. Voor 2027 worden de tarieven verhoogd met de trend van 3,2%. De aanslagen worden achteraf opgelegd. De aanslagen over 2027 worden dus in 2028 opgelegd.

Leges

Leges zijn vergoedingen voor een product die bij de gemeente wordt aangevraagd of voor een dienst die door de gemeente op verzoek wordt uitgevoerd.

In algemene zin worden de legestarieven verhoogd met de trend van 3,2%. Enkele nieuwe belastbare feiten worden opgenomen c.q. bestaande belastbare feiten worden gewijzigd in relatie tot onder meer gewijzigde regelgeving. Enkele tarieven worden aangepast om een betere aansluiting te krijgen tussen tijdsbesteding van de behandeling van de aanvraag en de hoogte van het tarief. Verder zijn gemeentes gebonden aan de door de rijksoverheid vastgestelde maximumtarieven.

Binnenhavengeld

Binnenhavengelden worden betaald door de houder van een ligplaatsvergunning of de eigenaar van een vaartuig voor het gebruik van het havengebied en voor het genot van de door de gemeente verstrekte diensten in verband met dat gebruik. Het te betalen bedrag is afhankelijk van de duur van het verblijf en de oppervlakte/lengte (in strekkende meters / in m²) van het vaartuig. De opbrengsten van binnenhavengelden worden onder ander gebruikt voor handhaving en het onderhoud van de havens en grachten.

De tarieven van de havengelden worden niet verhoogd, aangezien de tarieven in 2026 flink zijn opgehoogd. Beleidsterrein 5B2. Exploiteren havens en waterwegen.

Marktgeld

Marktgelden worden geheven voor alle week- en dagmarkten in de gemeente. Er zijn tarieven voor een vaste standplaats en een dagplaats. Belastingplichtigen betalen een bedrag op basis van de plaats (m2) die wordt ingenomen. De opbrengsten van de belasting wordt onder andere ingezet voor het onderhoud van de markt. Daarbij valt te denken aan het reinigen van het marktterrein, toezicht op de markt en energie- en watervoorzieningen.

De tarieven worden verhoogd met de trend van 3,2%
Beleidssterrein 3A Ruimte om te ondernemen.

Opbrengsten

Voor 2027 raamt de gemeente Leiden aan te ontvangen lokale heffingen de volgende bedragen:

Heffing, bedragen * € 1.000	2026	2027
Afvalstoffenheffing	22.895	23.195
Ozb-eigenaren woningen	32.083	33.540
Ozb-eigenaren niet-woningen	23.813	24.590
Ozb-gebruikers niet-woningen	21.952	22.707
Parkeerbelastingen	17.903	17.721
Precariobelasting	482	497
Riool- en waterzorgheffing woningen	12.189	13.416
Riool- en waterzorgheffing niet-woningen	2.362	2.576
Toeristenbelasting	2.064	1.820
Totaal	135.743	140.062
Kwijtschelding	2.190	2.247

Kostendekking lokale heffingen

Omdat de overhead met ingang van 2017 niet langer wordt doorgerekend aan de programma's heeft de wetgever bepaald dat in de paragraaf lokale heffingen volgens een voorgeschreven model inzicht wordt gegeven in de mate van kostendekkendheid van de heffingen. Die kostendekkendheid moet buiten de boekhouding om worden berekend. Voor de toerekening van de overhead zijn daartoe twee verdeelsleutels toegestaan, te weten de loonkosten per taakveld of de omvang per taakveld. Beide sleutels mogen worden toegepast, maar is eenmaal een keuze gemaakt, dan moet die sleutel ook consequent worden gehanteerd. Deze sleutels moeten in de financiële verordening door de Raad worden bevestigd. Op basis van de opgestelde berekening kiezen wij ervoor om standaard te kiezen voor de verdeelsleutel van de loonsom per taakveld. Loonkosten bepalen in de meeste gevallen immers een groot deel van het tarief. Die sleutel ligt dan ook het meest voor de hand en de uitkomsten laten ook zien dat via deze sleutel verhoudingsgewijs een hoger deel van de overhead mag worden toegerekend aan de betreffende exploitatie respectievelijk in het tarief mag worden betrokken.

Berekening kostendekkendheid van de Riool- en waterzorgheffing	
Verkeer en vervoer	655
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.666
Inkomensregelingen (kwijtschelding)	545
Waterbeheer en riolering	9.880
Overhead	2.386
BTW	861
Totale kosten	15.993
Opbrengst heffingen	15.993
Dekking	100%

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing	
Verkeer en wegen (straatreiniging)	2.313
Inkomensregelingen (kijtschelding)	1.748
Afval	13.958
Overhead	3.070
BTW	2.122
Totale kosten	23.211
Opbrengst heffingen	23.195
Dekking	99,9%

Berekening kostendekkendheid van de leges	
<i>Titel 1 Burgerzaken leges</i>	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	2.666
Overhead	733
BCF - btw	
Totaal lasten	3.399
Legesopbrengsten	3.168
<i>Titel 2 Bouw leges (wabo)</i>	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	5.164
Overhead	2.527
BCF - btw	
Totaal lasten	7.691
Baten	4.999
<i>Titel 3 Overige leges (evenementen en horeca)</i>	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	358
Overhead	191
BCF - btw	
Totaal lasten	549
Baten	154
Kostendekkendheid	
Titel 1 burgerzaken	93,2%
Titel 2 bouw leges	65,0%
Titel 3 overige leges	28,0%
Totaal	71,5%

Lokale lastendruk

Onderstaand is de lokale lastendruk in de jaren 2026 en 2027 aangegeven. De lasten zijn weergegeven voor een huurwoning en een koopwoning en onderscheiden in de verschillende huishoudengrootten waarvoor Leiden verschillende tarieven kent. Het betreft de tarieven voor eenpersoonshuishoudens (1 PH); voor tweepersoonshuishoudens (2 PH) en voor drie- of meerpersoonshuishoudens (3 PH).

Bij een huurwoning bestaan de lasten uit afvalstoffenheffing en riool- en waterzorgheffing. Bij een koopwoning bestaan de lasten uit, naast de genoemde gebruikerslasten, ook uit de door eigenaren verschuldigde onroerende-zaakbelastingen.

Uitgangspunten is een **koopwoning** met een gemiddelde WOZ-waarde en de naar verwachting door een huishouden verschuldigde afvalstoffenheffing en riool- en waterzorgheffing. De gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning in Leiden was voor het belastingjaar 2026 circa € 609.000. De gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning is € 555.000 (herleid uit Coelo, *Atlas van de lokale lasten 2026*). In het belastingjaar 2027 zullen er weer nieuwe WOZ-waarden (naar prijspeil 2026) gelden.

	2026 1 PH	2027 1 PH	2026 2 PH	2027 2 ph	2026 3 PH	2027 3 ph
Huurwoning						
Afvalstoffenheffing	269	272	388	393	506	513
Riool- en waterzorgheffing	68	74	98	107	130	142
Totaal	337	346	486	500	636	655
Ontwikkeling woonlasten huurder t.o.v. 2026		2,7%		2,9%		3,0%
Koopwoning						
Onroerende-zaakbelasting koopwoning WOZ waarde 609.000	643	663	643	663	643	663
Afvalstoffenheffing	269	272	388	393	506	513
Riool- en waterzorgheffing	157	171	188	205	220	240
Totaal	1.069	1.106	1.219	1.261	1.369	1.416
Ontwikkeling woonlasten eigenaar/gebruiker t.o.v. 2026		3,4%		3,4%		3,4%

Vergelijking lastendruk met omliggende gemeenten over jaar 2026

In de tabel hieronder staan, op alfabetische volgorde, de woonlasten 2026 weergegeven van de in Leiden omliggende gemeenten. De cijfers zijn overgenomen uit de Atlas lokale lasten 2026 van het Coelo. Daarin staan de lasten voor eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens in koopwoningen. Voor Leiden wordt voor de woonlasten van meerpersoonshuishoudens het tarief voor 3- of meerpersoonshuishoudens gehanteerd.

Gemeente	Woonlasten eenpersoonshuishoudens	Woonlasten meerpersoonshuishoudens	gem. WOZ waarde koopwoning x 1.000
Katwijk	1.080	1.225	603
Leiden	1.068	1.367	609
Leiderdorp	1.174	1.416	586
Leidschendam-Voorburg	1.035	1.115	583
Oegstgeest	1.455	1.677	748
Teylingen	1.017	1.152	609
Voorschoten	1.450	1.548	695
Wassenaar	1.649	1.915	986
Zoeterwoude	1.267	1.301	613

De woonlasten in Leiden liggen voor eenpersoonshuishoudens onder het gemiddelde in de regio. Voor meerpersoonshuishoudens liggen de woonlasten in Leiden op het gemiddelde in de regio. Meer informatie is beschikbaar op de website <http://leiden.woonlastenmeters.nl/>

Kwijtscheldingsbeleid

Voor de volgende heffingen kan om kwijtschelding worden verzocht:

- Onroerende-zaakbelastingen;
- Afvalstoffenheffing;
- Riool- en waterzorgheffing;
- Precariobelasting voor woonboten als de aanslag wordt opgelegd aan een belastingplichtige die de woonboot als permanente woning gebruikt;
- Binnenhavengeld voor woonboten als de belastingplichtige de woonboot als permanente woning gebruikt.

Of iemand in aanmerking komt voor kwijtschelding wordt getoetst aan de betalingscapaciteit en de hoogte van het vermogen van een belastingplichtige. Hier zijn normeringen voor. Minimaal 80% van de betalingscapaciteit dient te worden aangewend ter voldoening van belastingsschulden. De betalingscapaciteit wordt berekend door het netto besteedbaar inkomen te verminderen met de genormeerde kosten van bestaan. Deze genormeerde

kosten van bestaan betreffen een percentage van de uitkering die de belastingplichtige naar de normen van de bijstandsregelgeving zou kunnen krijgen. De gemeente Leiden kent in het kader van het kwijtscheldingsbeleid een 100%-norm. Dit is het maximaal toegestane percentage.

3.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf biedt op basis van een risicosimulatie en een overzicht van financiële kengetallen inzicht in de financiële positie van de gemeente Leiden. Uit de risicosimulatie blijkt dat het weerstandsvermogen van de gemeente in de programmabegroting 2027 op korte termijn uitstekend is. Zie ook de [hoofdpijnen financiële positie](#) voor het meerjarig verloop van de concernreserve en de onzekerheden die voor de langere termijn van invloed zijn op de gemeentebegroting.

De financiële kengetallen laten net als bij de vorige programmabegroting zien dat de schuldpositie in de toekomst sterk oploopt als gevolg van de investeringen die de gemeente doet en de inzet van bestemmingsreserves. Deze groei is in de eerste jaren lager dan op basis van eerdere begrotingen werd verwacht.

1. Risico's

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie. Met behulp van een risicomanagementinformatiesysteem prioriteert, analyseert en beoordeelt de gemeentelijke organisatie risico's op systematische wijze. Door een goed systeem van risicomanagement kunnen bestuurders en managers vervolgens voor risico's, die het behalen van de doelstellingen van de organisatie bedreigen, passende beheersmaatregelen nemen. Op basis van de inventarisatie is een risicoprofiel voor 2027 opgesteld. Het onderstaande overzicht toont de tien grootste risico's voor het jaar 2027 met de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit aangevuld met de getroffen beheersmaatregel. Onderaan de tabel is het totaalbedrag voor de overige risico's opgenomen.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's

Prgr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximale impact (€)	Invloed
Div.	De loon- en prijsontwikkeling is in specifieke gevallen / sectoren hoger dan de gemeentelijke indexering.	Geïndexeerde budgetten komen onder druk te staan. Dit leidt tot overschrijdingen en / of noodzaak tot bijsturing.	a. Hanteren van eenduidige indexeringssystematiek op basis van de (bijgestelde) inflatieverwachting van het CPB in het CEP voor het lopende begrotingsjaar en het komende begrotingsjaar. b. In alle fasen van het Leidse planproces kostenraming zo goed mogelijk actualiseren op basis van de marktontwikkelingen (gemeentebreed) c. Bijsturen op het kwaliteitsniveau / fasering	50%	3.000.000	10,35%
AD	Lagere groei of afname maatstaven en beperkte economische groei zorgen voor een lagere Algemene uitkering uit het Gemeentefonds	Lagere inkomsten leiden tot tegenvaller in de begroting. Om structureel tegenvallende inkomsten op te vangen moet de gemeente bezuinigen of inkomsten verhogen.	a. Tijdig vertalen circulaire Gemeentefonds in besluitvorming zodat financiële consequenties goed kunnen worden verwerkt. Risico kan niet worden voorkomen b. Monitoren ontwikkeling van de belangrijkste maatstaven in verhouding tot de gehanteerde uitgangspunten Gemeentefonds	50%	3.000.000	10,30%
Div.	Een partij aan wie de gemeente een garantstelling voor een geldlening heeft verstrekt kan zijn betalingsverplichting niet nakomen.	Gemeente moet gegarandeerde geldsom voldoen aan de bank of de exploitatie van de geldnemer ondersteunen. Dit zorgt voor een tegenvaller in de begroting.	a. Zorgvuldige toets op de haalbaarheid van de exploitatie bij een garantie-aanvraag o.b.v. Verordening gemeentegaranties; b. Eisen van aanvullende zekerheden als de garantie wordt aangesproken o.b.v. Verordening gemeentegaranties; c. Jaarlijkse toets van de Jaarrekeningen van de partijen waaraan een garantstelling is verstrekt; d. Wettelijke zorgplicht van de banken tegenover de borgsteller (extern).	10%	13.390.000	9,20%
AD	Bij een cyberaanval, zoals gijzelssoftware, aanvallen via leveranciers of misleidende zakelijke e-mails, kan de beschikbaarheid, betrouwbaarheid en	Verstoring van bedrijfsprocessen en (tijdelijke) uitval van systemen (dit raakt dienstverlening), herstelkosten,	a. Versterken van digitale weerbaarheid en technische beveiliging b. Verbeteren van detectie, monitoring en interventie c. Versterken van continuïteit,	30%	4.500.000	9,19%

Prgr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximale impact (€)	Invloed
	vertrouwelijkheid van cruciale informatie worden aangetast.	juridische of nalevingsrisico's en misbruik of diefstal van gevoelige gemeente- of inwonerinformatie	back-up en herstelvermogen d. Moderniseren en vernieuwen van netwerkinfrastructuur e. Periodiek toetsen van de weerbaarheid en investeren in aanvullende beveiligingsmaatregelen			
AD	De energielasten schieten onverwachts uit als gevolg van de volatiele energiemarkt.	Kosten voor energie vallen veel hoger uit dan verwacht, waardoor energiebudgetten niet voldoen	a. Doorbelasten energieprijzen aan huurders b. Opstarten verduurzaamheidsprogramma's van gemeentelijk vastgoed c. Afwegingen maken wat de mogelijkheden zijn voor drastische energiebesparing bij een extreem scenario	30%	1.000.000	2,07%
4	Leidse Ring Noord, deeltracé Plesmanlaan: Risico's hebben te maken met een onvoorziene situatie in de ondergrond, schade aan kabels en leidingen, geen akkoord krijgen op de voorgestelde fasering en verschillende wijzigingen die opdrachtnemer moet uitvoeren ten opzichte van het referentie ontwerp dat in het contract is opgenomen.	Oplopende (plan)kosten, vertraging.	a. Onderzoeken of kosten ten gevolge van onvoorziene situatie in de ondergrond gedeclareerd kunnen worden bij LUBO. b. Bij opdrachtnemer aansturen op goede afspraken met verkeersregie en andere stakeholders die invloed kunnen uitoefenen op planning en fasering.	30%	979.000	2,00%
AD	Renterisico: de rentelasten zijn hoger dan waarmee in de begroting rekening is gehouden.	Om de hogere rentelasten te kunnen dekken moet de gemeente bezuinigen of inkomsten verhogen. Dit zorgt voor een tegenvaller in de begroting.	a. Gezien de investeringen in (school)gebouwen (40 jaar afschrijving) en wegen / bruggen (veelal 60 jaar afschrijving) in het investeringsprogramma lang vastzetten van de looptijd van leningen b. Jaarlijks bij de Kaderbrief / Begroting afwegen van de renteverwachting.	30%	950.000	1,96%
4	Leidse Bio Science Park, duurzame reconstructie openbare ruimte en infrastructuur: nieuwe inzichten vanuit partners (ander ontwerp en/of tracé) in verband met extreem lange doorlooptijd van de uitvoering van het project, door extreem lange doorlooptijd knelt loon- en prijsontwikkeling.	Hogere (plan)kosten	a. Kosten van voortschrijdend inzicht neerleggen bij deze partners; b. Kosten tot minimum beperken.	50%	545.000	1,88%
10	Sleutelpas: Na 4 jaar kunnen de kooppassen niet dekken	Structureel tekort op de begroting	a. Versterken communicatie- en aanbodmanagement b. Voorstel voor overleg en evaluatie c. Monitoren en rapporteren d. Omliggende gemeenten benaderen	50%	517.500	1,78%
AD	Een cyberaanval of verstoring bij kritieke leveranciers.	Door een sterke afhankelijkheid van en verbondenheid met kritieke leveranciers kan een abrupte verstoring ontstaan van de dienstverlening en bedreiging van de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van informatie.	a. Regionale samenwerking en gezamenlijke informatiebeveiliging b. Dienstverlenings- en samenwerkingsafspraken met regiogemeenten en verbonden partijen c. Aansluiting op landelijke beveiligings- en waarschuwingsketens	50%	500.000	1,73%
			Impact 10 belangrijkste financiële risico's		28.381.500	50,46%
			Impact overige risico's		37.756.483	49,54%

Prgr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximale impact (€)	Invloed
			Totale impact financiële risico's		66.137.983	100,00%

Hoe is het risicoprofiel veranderd ten opzichte van de vorige inventarisatie?

Ten opzichte van de meest recente risico-inventarisatie ([Jaarstukken 2025](#)) is de totale impact van de financiële risico's afgenomen van € 67,0 miljoen naar € 66,1 miljoen. De wijzigingen binnen de top 10 zijn als volgt te duiden:

- De economische onzekerheid blijft onverminderd groot. De risico's op tegenvallers loon- en prijsontwikkeling, renteontwikkeling en energieprijzen houden we daarom gelijk aan de inventarisatie bij de Jaarstukken 2025.
- In de aanloop naar deze Programmabegroting 2027 is een strategische risicoanalyse informatieveiligheid (IV) uitgevoerd. Op basis hiervan zijn opnieuw de IV-risico's bepaald. Hierbij is het risico op een cyberaanval gesplitst in een aanval via systemen die in gebruik zijn door gemeente Leiden en een aanval via voor de gemeente Leiden kritieke leveranciers. De impact van het top-10 risico is hierdoor met € 500.000 verlaagd en nieuwe risico's zijn aan het risicoprofiel 2027 toegevoegd.
- Het risico op de maatstaven voor de verdeling van het Gemeentefonds is gelijk aan de inventarisatie bij de Jaarstukken 2025. Een lager inwoneraantal door verdunning van de bestaande woningen of een lagere woningbouwproductie dan geraamd werkt door in de inkomsten van de gemeente. Het risico door de 10% korting op de specifieke uitkeringen (afkomstig uit coalitieakkoord kabinet Schoof) is uit de risicoinventarisatie worden gehaald omdat het effect hiervan voor de gemeente op basis van recente circulaire van het Gemeentefonds als minimaal wordt ingeschat.
- Met een relatief grote investeringsagenda is Leiden ook relatief gevoelig voor projectrisico's. Voor deze programmabegroting zijn alle risicodossiers van lopende projecten weer geactualiseerd. Dit leidt tot het bijstellen van (deelprojecten van) Leidse Ring Noord en duurzame reconstructie LBSP binnen de top 10-risico's. Het kanspercentage van het risico van de gebiedsontwikkeling Energiepark is verlaagd en met het oog op beheersing opgesplitst in aparte risico's voor de onderdelen maatschappelijke opvang, vastgoed en de gebiedsontwikkeling. Hierdoor is dit risico niet meer zichtbaar in het overzicht. Ook risico Haarlemmerweg schuift uit de top-10 door een lagere risico-inschatting.
- Nieuw in de top-10 is de Sleutelpas. De businesscase rond deze pas is erop gebaseerd dat de kooppassen de kosten van de minimapassen deels dekken. De verkoop in 2026 is echter lager dan de ramingen. Het is een risico dat deze inkomsten ook in 2027 ontoereikend zijn om de kosten te dekken.

Wat maakt wel en geen deel uit deze risico-inventarisatie?

Het risicoprofiel bij de Programmabegroting 2027 richt zich op de risicogebeurtenissen die in begrotingsjaar 2027 kunnen optreden. Bij komende begrotingen komen steeds weer nieuwe begrotingsjaren in beeld met nieuwe risico's maar vallen ook risico's af omdat ze niet meer actueel zijn. Hierdoor kan het risicoprofiel weer toe- of afnemen en dus ook de omvang van het benodigd weerstandsvermogen.

De volgende materiële risico's maken nu géén onderdeel uit van deze inventarisatie, maar kunnen in de toekomst wel gaan spelen:

- Gemeente Leiden heeft een relatief omvangrijke investeringsagenda met meerdere grote projecten die tot en met 2029 in de planning staan (zie ook [hoofdstuk 4.2.2. Investerings](#)). In de risicoinventarisatie voor 2027 zijn alleen investeringen meegenomen die in 2027 in uitvoering zijn of - naar verwachting - in 2027 in uitvoering gaan. Bij het beschikbaar stellen van het uitvoeringskrediet maakt de raad steeds de definitieve risicoafweging.
- Het risico van onvoldoende netcapaciteit (netcongestie) staat niet als los risico in de risicoinventarisatie. Waar dit knelpunt in 2027 speelt, is dit immers meegenomen bij de beoordeling van het risicoprofiel per gemeentelijk project. Voor de komende jaren zal netcongestie echter een belangrijke factor blijven bij de haalbaarheid van de gemeentelijke ambities.
- Binnen de Leidse begroting kennen we diverse 'gesloten systemen'. Risico's binnen deze systemen drukken niet rechtstreeks op het gemeentebrede risicoprofiel, maar moeten in eerste instantie worden opgevangen uit de hiervoor gevormde reserves. Pas als deze reserves ontoereikend zijn, komen tegenvallers ten laste van het gemeentebrede weerstandsvermogen. De belangrijkste gesloten systemen zijn:
 - Tegenvallers binnen het gesloten systeem rond het sociaal domein worden verrekend met de reserve sociaal domein. Hiervoor wordt in de reserve een risicobuffer van ten minste € 5 miljoen aangehouden. Zie hiervoor ook paragraaf [3.2.11 Bijzonder programma doorontwikkeling sociaal domein](#);
 - Tegenvallers binnen de grondexploitaties worden (via risicoreserves) verrekend met de reserve grondexploitaties. Het risicoprofiel van de grondexploitaties wordt jaarlijks toegelicht in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG). Het risicomangement van deze projecten en het zorgdragen voor een toereikend weerstandsvermogen voor deze projecten maken deel uit van het MPG. Zie ook paragraaf [3.2.7. Grondbeleid](#).
 - Tegenvallers in de ontwikkeling en exploitatie van auto- en fietsparkeervoorzieningen worden verrekend met de reserve parkeren binnen de parkeerexploitatie. Zie ook bijlage [5.5 Langjarige ontwikkeling reserve parkeren](#).

- Verschillende intern verzelfstandigde organisatieonderdelen zoals De Zijlbedrijven, Erfgoed Leiden en Omstreken en De Lakenhal hebben bedrijfsreserves waaruit tegenvallers in eerste instantie moeten worden opgevangen. Ook voor de centrumregeling rondom de bedrijfsvoering (IDA) wordt een dergelijke reserve aangehouden.

Wat betekent het nieuwe risicoprofiel voor het benodigd weerstandsvermogen?

Als alle risico's zich gelijktijdig in hun volle omvang zouden voordoen zou een nadeel optreden van € 66,1 miljoen. Het reserveren van een dergelijk groot bedrag als buffer voor alle risico's is echter ongewenst omdat het niet waarschijnlijk is dat alle risico's zich in 2027 gelijktijdig, en in hun maximale omvang, voordoen. Daarom is op basis van de ingevoerde risico's een risicosimulatie uitgevoerd. Bij deze simulatie is gerekend met een zekerheidspercentage van 90%. Het resultaat is dat met een benodigde weerstandscapaciteit van **€ 11,0 miljoen** het voor 90% zeker is dat de risico's die in 2027 zouden kunnen optreden kunnen worden afgedekt.

Een voldoende weerstandsvermogen betekent dat een nadelig rekeningresultaat in 2027 waarschijnlijk kan worden opgevangen uit de concernreserve. Vervolgens zal deze concernreserve echter wel weer moeten worden aangevuld voor risico's die in de volgende jaren kunnen optreden. Er zal dus *altijd* alsnog financieel moeten worden bijgestuurd als risico's daadwerkelijk optreden. Het weerstandsvermogen is dus *geen dekking* om hogere kosten zonder bijsturing te kunnen opvangen.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door alle risico's waarvoor geen of onvoldoende beheersmaatregelen zijn of kunnen worden getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Onderstaande tabel bevat een overzicht van de meest relevante zekerheidspercentages en de daarmee corresponderende benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages	Bedrag (€)
75%	8.519.949
80%	9.096.600
85%	9.851.299
90%	11.038.203
95%	13.912.423

2. Beschikbare weerstandscapaciteit

In theorie beschikt een gemeente over incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de concernreserve, de bestemmingsreserves, de langlopende voorzieningen, de begrotingspost onvoorzien en aanwezige stille reserves. De structurele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang van toekomstige bezuinigingsmogelijkheden en het onbenutte deel van de belastingcapaciteit. Het is een politieke afweging om te bepalen welke delen van de incidentele en structurele componenten men tot de weerstandscapaciteit wil rekenen.

De raad heeft in de [Financiële verordening 2023](#) (RV 23.0072) de concernreserve aangemerkt als weerstandscapaciteit. Hierbij heeft de raad besloten dat wanneer de benodigde weerstandscapaciteit groter is dan de beschikbare weerstandscapaciteit, het college in de paragraaf weerstandsvermogen een voorstel doet over de wijze hoe het hiermee om wil gaan. De begrote stand van de concernreserve per 31 december 2027 is inclusief het resultaat van de Tweede voortgangsrapportage 2025 € 24.838.000

3. Weerstandsvermogen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, moet de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven:

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	24.838.000	= 2,25
	Benodigde weerstandscapaciteit		11.038.203	

Leiden streeft voor het eerste begrotingsjaar een weerstandsvermogen na dat tenminste voldoende is. Dit vereist een ratio weerstandsvermogen dat gelijk is of hoger is dan 1.

Tabel 3: Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	< 0.6	ruim onvoldoende

Belangrijk bij de interpretatie van dit getal is dat de concernreserve in het meerjarenbeeld wordt ingezet voor het dekken van incidentele lasten of - via stortingen in de reserve afschrijvingen investeringen - voor het dekken van kapitaallasten. Onderaan het hoofdstuk 'hoofdpijnen financiële positie' staat het meerjarig verloop van de concernreserve. Hieruit blijkt dat deze reserve eind 2030 na alle begrote stortingen en onttrekkingen een omvang heeft van € 19,7 miljoen. Dit komt neer op een ratio weerstandsvermogen van 1,78. Dit ruimt voldoende.

4. Ratio's / kengetallen

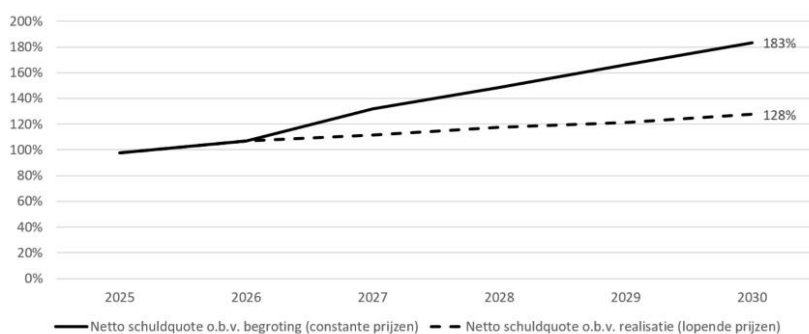
De paragraaf weerstandvermogen en risicobeheersing bevat vijf financiële kengetallen. De berekeningswijze van de kengetallen is vastgelegd in een ministeriële regeling. Mede op basis van deze kengetallen dient de paragraaf een analyse te geven van de financiële positie van de gemeente.

Tabel 4: Financiële kengetallen

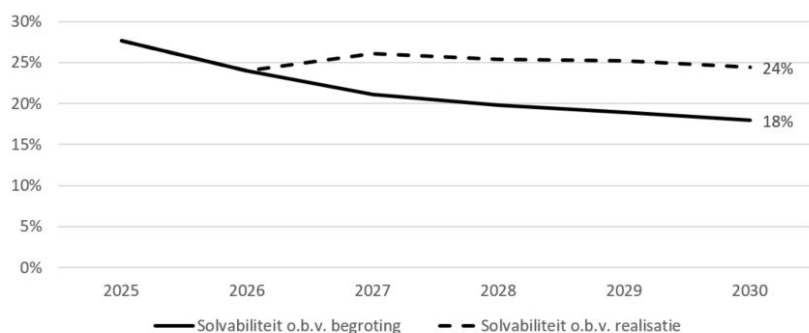
Kengetallen	Realisatie	Begroting				
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1a. Netto schuldquote	97,8%	107,0%	132,1%	148,7%	166,1%	183,2%
1b. Netto schuldquote gecorr. voor alle verstrekte leningen	95,3%	104,6%	129,6%	146,3%	163,6%	180,8%
2. Solvabiliteitsratio	27,7%	24,0%	21,1%	19,8%	18,9%	17,9%
3. Grondexploitatie	1,7%	-0,1%	1,1%	1,8%	0,0%	0,7%
4. Structurele exploitatieruimte	5,0%	-2,2%	2,3%	1,9%	2,0%	0,2%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	125,5%	124,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Op basis van de nieuwe geprognosticeerde balans zijn de financiële kengetallen geactualiseerd. De nu opgenomen kengetallen kunnen als volgt worden geduid:

- De schuldpositie loopt in de komende jaren op. Deze ontwikkeling is al in meerdere begrotingen gerapporteerd. Leiden zal voor het uitgebreide investeringsprogramma dat in deze en vorige collegeperiodes is ingezet moeten lenen. Het kengetal van de netto schuldquote zet de omvang van de netto schuld (dit is de schuld met aftrek van het geld dat de gemeente nog van derden tegoed heeft) af tegen de totale baten.
- De ontwikkeling van het kengetal schuldquote vindt alleen op deze wijze plaats als alle plannen binnen dit meerjarenbeeld volgens planning worden uitgevoerd. In afgelopen begrotingen zagen we steeds dat deze planning te optimistisch was. Terugkijkend lagen in jaarrekeningen de uitgaven binnen de investeringen en de uitputting van de reserves steeds lager dan de begroting. Daarnaast is het meerjarenbeeld ook opgesteld op basis van constante prijzen waarbij het effect van inflatie op baten en lasten niet in de cijfers wordt getoond. De onderstaande figuur geeft de ontwikkeling van de netto schuldquote weer op basis van de cijfers in de begroting (doorgetrokken lijn, op basis van constante prijzen) én met de aanname dat het investeringsniveau de komende jaren gelijk is aan de maximale jaarlijkse realisatie in de afgelopen periode met een afslag voor historisch onderuitputting van reserves en voorzieningen (stippellijn). Hierbij is de aanname gedaan dat de jaarlijkse investeringsbedragen en baten van de gemeente vanaf 2028 door de reguliere loon- en prijsontwikkeling stijgen met een gemiddeld percentage van 2,5%.

- Het kengetal van solvabiliteit wordt in het bedrijfsleven gebruikt om een beeld te geven van de mate waarin het bezit van een bedrijf (uitgedrukt in het balanstotaal) is gefinancierd met schulden. Hiermee weten financiers de mate waarin bij een faillissement de nog openstaande schulden kunnen worden afgelost vanuit de waarde van het bezit. Voor gemeenten speelt dit aspect uiteraard niet. Het kengetal solvabiliteit geeft een beeld van de mate waarin het gemeentelijk bezit met leningen is gefinancierd. Ook dit kengetal daalde in de afgelopen jaren minder sterk dan begroot. De onderstaande figuur geeft de ontwikkeling van de solvabiliteit weer op basis van de cijfers in de begroting (doorgetrokken lijn) en in de situatie als het investeringsniveau en onderuitputting reserves de komende jaren gelijk is aan de realisatie in de afgelopen periode (stippellijn).

- Het kengetal voor de grondexploitatie drukt uit in hoeverre een gemeente in grond heeft geïnvesteerd. Leiden kent geen grote uitleglocaties of grondposities waarop risico wordt gelopen. Voor een uitgebreider beeld van de grondexploitaties verwijzen we naar de [Paragraaf Grondbeleid](#).
- De gemeente Leiden heeft met een sluitende meerjarenbegroting een goede uitgangspositie om structureel bij te sturen als dit nodig is. De kostendekkende riool- en afvalstoffenheffing en relatief hoge ozb voor niet-woningen maken dat de Leidse belastingdruk hoger is dan het landelijk gemiddelde. Dit beperkt de effectieve ruimte om hier bij te sturen. De verhouding tot de woonlasten in de Leidse regio staat opgenomen in [paragraaf lokale heffingen](#).

Hoge schuld leidt tot hogere kwetsbaarheid voor rentestijging, lagere flexibiliteit

De indicatoren zijn een grofmazig instrument om een uitspraak te kunnen doen over de financiële positie van een gemeente. De schuldquote en solvabiliteitsratio laten zien dat het ambitieniveau om te investeren in de stad gepaard gaan met zwaardere financieringslasten. Deze financieringslasten zijn gedekt in de meerjarenbegroting. Wel levert een hoge schuldpositie voor de toekomst risico's op:

- Een hoge schuld betekent dat de gemeente bij (her)financiering risico loopt op een rentestijging. Bij het (her)financieren van € 10 miljoen, betekent 1% hogere rente dan geraamd voor € 100.000 aan extra structurele lasten die bij een volgende kaderbrief moeten worden opgevangen. Zie voor meer toelichting op de beheersing van het renterisico [paragraaf 3.2.4. Financiering](#).
- Kapitaallasten zijn niet beïnvloedbaar: als de investering is afgerond, drukken de kapitaallasten hiervan gedurende de afschrijvingstermijn op de gemeentelijke begroting. De flexibiliteit om bij te sturen neemt dan dus af.

3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf wordt aangegeven hoe kapitaalgoederen in gemeentelijk eigendom worden beheerd. In de Financiële verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet (RV 13.0017), staat in artikel 13 dat er een actueel beleidskader onderhoud kapitaalgoederen is.

De onderstaande beleidskaders kapitaalgoederen zijn gerealiseerd en vastgesteld door de raad. Het betreft de volgende kapitaalgoederen:

1. Water (baggeren)
2. Openbare Verlichting
3. Groen (incl. bomen)
4. Kunstwerken
5. Walmuren, beschoeiingen en Natuurvriendelijke oevers
6. Straatmeubilair
7. Spelen
8. Wegen
9. Riolering
10. Vastgoed
11. Sportaccommodaties

De beleidskaders en uitvoeringsprogramma's van de kapitaalgoederen bevatten per kapitaalgoed:

- de kaders waarbinnen de instandhouding de kapitaalgoederen uitgevoerd moet worden;
- het gewenste onderhoudsniveau van het kapitaalgoed;
- de grootte van het areaal;
- de kosten voor de instandhouding van het kapitaalgoed zoals klein- en groot onderhoud en vervangingskosten;
- de huidige staat van onderhoud zoals een technische beoordeling en schouw van de kwaliteit van het kapitaalgoed;
- een scenario voor het onderhoud van kapitaalgoederen.

Overzicht beheerplannen

De volgende uitvoeringsprogramma's beheer (voorheen beheerplannen) worden per programma opgenomen.

Programma	Omschrijving beheerplan	Vastgesteld door de raad	Frequentie actualisatie	Volgende actualisatie	Voorziening	Financiële vertaling in de begroting	Achterstallig onderhoud
5	Beheerplan Water	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Openbare Verlichting	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Groen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	Beheerplan Kunstwerken	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Walmuren	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Straatmeubilair	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Spelen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	IWKp 2019-2023	2023	Een keer per 5 jaar	2029	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Wegen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
6	MJOB Gemeentelijk Vastgoed	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
8	Beheerplan Sport	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee

Openbare ruimte

De openbare ruimte wordt ook komend jaar beheerd en onderhouden op basis van wettelijke regels, zorgplicht en de bedoelde functionaliteit en kwaliteit zoals die in de beleidskaders en beleidsplannen is benoemd. De uitwerking hiervan komt samen in de Uitvoeringsprogramma's Beheer (voorheen beheerplannen) en het integraal waterketenprogramma IWKp. Onderdeel van de Uitvoeringsprogramma's Beheer zijn de einde levensduur vervangingen van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Denk aan riolering, wegen en kunstwerken. Het beheer van de openbare ruimte verandert; niet langer traditioneel "steentje er uit - steentje er in", maar toekomstgericht of kansgestuurd onderhoud en beheer. Elke vervanging is zo een kans voor vernieuwing. Vernieuwing die rekening houdt met de maatschappelijke, technologische en klimatologische ontwikkelingen. Vernieuwing waar klimaatadaptieve maatregelen en de energietransitie integraal in meegenomen worden. Sinds een paar jaar werkt de gemeente Leiden bij het uitvoeren van de rioolopgave en de vervangingsopgave van de openbare ruimte wijkgericht; via de duurzame wijkvernieuwingen. Dat betekent niet alleen het vervangen van het gemengde riool door een gescheiden riool, maar ook de vervanging van de verharding, groen, straatmeubilair, klimaatadaptieve inrichting en het meenemen van een ruimtereservering voor de energie infrastructuur in de ondergrond. Een integrale herinrichting van de openbare ruimte gekoppeld aan de rioolvervanging.

Voor de kapitaalgoederen Wegen, Walmuren en Beschoeiingen, Kunstwerken, Riolering, Water en Sport bestaan voorzieningen voor groot onderhoud.

Kennis over de omvang van de te onderhouden domeinarealen, maar ook de mutaties in de arealen zijn van belang. Niet alleen om het onderhoud te borgen maar vooral ook om jaarlijks het noodzakelijke budget te kunnen reserveren om goed onderhoud te kunnen plegen. Extra budget is nodig indien het areaal wordt uitgebreid of een inrichting (bijvoorbeeld bij herinrichting van een deel van de openbare ruimte) met hogere beheerlasten wordt gekozen.

De doelstelling is steeds de mutaties in de beheerarealen inzichtelijk te hebben en op basis hiervan de reservering en aanvraag van de benodigde onderhoudsbudgetten te borgen. De mutaties in het beheerareaal (wijziging van oppervlakten, lengten, aantallen, etc. van de beheerobjecten) en de daarbij behorende beheerkosten als gevolg van grote (gemeentelijke) bouwprojecten – als belangrijke veroorzakers van aanpassingen in de openbare ruimte – worden hierbij in beeld gebracht. Met kennis van de toekomstige beheerkosten van het nieuwe plan en de benodigde investeringskosten is het dan aan de raad om een afgewogen beslissing te nemen en desgewenst goedkeuring te geven aan de uitvoering van het betreffende project.

De Uitvoeringsprogramma's Beheer geven op de middellange termijn aan welke onderhouds- en vervangingsmaatregelen in welk jaar genomen worden om het kapitaalgoed in stand te houden. De beheerplannen zijn gebaseerd op een technische controle en/of schouw van het areaal en geven een realistisch beeld van de uit te voeren werkzaamheden en de hiervoor benodigde budgetten. In 2023 is het IWKp 2024-2028 vastgesteld. In 2026 zijn de nieuwe Uitvoeringsprogramma's Beheer Kapitaalgoederen openbare ruimte 2027 - 2031 opgesteld en aan het bestuur aangeboden voor vaststelling.

Onderstaand wordt per kapitaalgoed ingegaan op: Beleidskader, Doelen en Financiën en Prestaties

Water

Beleidskader

Het kader voor water is opgenomen in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Water, Integraal Waterketen Programma 2024-2028 en de “legger” van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Dit is vertaald in het Uitvoeringsprogramma Beheer Water 2027-2031. Op basis hiervan wordt ervoor gezorgd dat het openbare water in Leiden volgens de vastgestelde ambities wordt onderhouden.

Doelen en Financiën

Zie programma 5 “Omgevingskwaliteit beleidsterrein Openbaar water” met als doelen: waterkwantiteit op orde, verbeteren waterkwaliteit en recreatieve waarde water vergroten. Zie voor de financiën ook het hoofdstuk “Reserves en voorzieningen”.

Prestaties 2027

De doelstelling van deze prestatie is het schoon en doorvaarbaar (op diepte) houden van watergangen alsook het beschermen van de daar aanwezige flora en fauna. Door het periodiek verwijderen van(drijf)vuil, waterplanten en bagger uit de oppervlaktewateren blijven deze schoon, doorvaarbaar en behouden zij hun functie in de afvoer van hemelwater. We verwerken de vrijgekomen biomassa duurzaam, naar een erkende verwerkingsinstallatie, of als dat kan in het terrein. Daarnaast worden de gemeentelijke fonteinën onderhouden. De werkzaamheden worden conform het ecologisch werkprotocol soortenbescherming uitgevoerd. De volgende activiteiten worden in 2027 verricht:

- schouwen en schonen van 1,6 km² aan watergangen;
- op hotspots bladvissen;
- hotspots bladvissen baggeren watergangen baggercluster 2026-2027;
- monitoren en onderhouden van 19 fonteinën;
- reinigen van duikers en waar nodig herstellen.

Kerngegevens	Eenheid	Waarde
Water		
Oppervlakte Water in beheer bij gemeente Leiden	m ²	1.602.999
Fonteinën eigendom Leiden	st.	19
Waterspeelplaatsen in beheer Leiden	st.	3
Duikers	st.	813

Openbare Verlichting

Beleidskader

De kaders voor openbare verlichting zijn gesteld in het Beleidsplan openbare verlichting 2013 en illuminatiebeleid 2016 “VerLEIDEN met Licht”. Met het bijbehorende uitvoeringsprogramma wordt gezorgd dat de openbare verlichting in Leiden conform de vastgestelde ambities wordt onderhouden.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 “Omgevingskwaliteit” beleidsterrein “Verharde openbare ruimte”.
Doel: Beheren Openbare Ruimte.

Prestaties 2027

In 2027 ligt de focus op het (vervroegd) vervangen van armaturen met fluorescentielampen door LED-armaturen en het in de binnenstad het vervangen van Leidse lantarens door de LED-versie hiervan.

Openbare verlichting	Eenheid	Waarde
Lichtmasten, inclusief wandarmaturen, grondspots en overspanningen in beheer	st.	20.800
Armaturen	st.	21.750
Lichtbronnen LED (onderdeel armatuur)	st.	12.550
Lampen (conventionele armaturen)	st.	9.200
Kasten	st.	86

Groen

Beleidskader

Het kader voor groen is opgenomen in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Groen. Dit beleidskader is vertaald in het uitvoeringsprogramma Beheer Groen 2027-2031. Met het uitvoeringsprogramma wordt zorggedragen dat het groen in Leiden conform de vastgestelde ambities onderhouden wordt.

Doelen en Financiën

Zie programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Openbaar Groen", doelen: Beheren openbaar groen en renoveren en herinrichten van parken.

Prestaties 2027

- Ook in 2027 worden locaties in Leiden vergroend op basis van de vastgestelde GroeneKansenKaart.
- Het verbeteren van de biodiversiteit wordt in 2027 voortgezet door ecologisch te maaien, door waar mogelijk gazons om te vormen naar bermen, door een andere maaifrequentie of door mozaïekbeheer (vlakken wel maaien en vlakken niet maaien zodat niet alles in 1 keer kaal is) of door plantenvakken om te vormen naar bloemrijke bermen. Hierbij is van belang dat er een balans is tussen het draagvlak van inwoners en ecologische kwaliteit.
- We werken verder aan het verbeteren van de kwaliteit van het bomenbestand door extra voedsel in de bodem te brengen en door bij droge periodes (indien nodig) water te geven. De pilot met watersensoren geeft aan waar dat nodig is.
- We richten beheerbewust in. Dit houdt in dat bij reconstructievakken gestreefd wordt naar een inrichting die zowel extensief in beheer is, als vormgegeven wordt met soorten die de biodiversiteit bevorderen.
- We verwachten in 2027 een vervolg te geven aan het vervangen van kwarrende (zieke of niet groeiende) bomen. De vervanging van deze bomen komt de gezondheid en kwaliteit van het totale bomenbestand in Leiden ten goede en draagt bij aan een veilige openbare ruimte.
- Er gaan meer bomen geplant worden. Vanuit Beheer brengen we expertise in om de juiste boom op de juiste plek onder de juiste plantcondities toe te voegen. Bomen zijn belangrijk voor de biodiversiteit en leveren een grote bijdrage aan een goed leefklimaat en woongenot.
- Bij het (her)planten van bomen kijken we naar de juiste soort op de juiste plaats. Hierbij spelen de ecologische waarde, klimaatbestendigheid, toekomstbestendigheid, standplaats, esthetische waarde en welke soorten er weinig in de stad aanwezig zijn een rol.
- De Japanse duizendknoop wordt zes maal per jaar behandeld om hem onder controle te houden. Daarnaast monitoren we de ervaringen en behaalde resultaten in Nederland met alternatieve vormen van bestrijding zoals de bladvlo die de natuurlijke vijand is van de Japanse duizendknoop.
- In 2027 wordt verder ingezet op het digitaliseren van het groenareaal. Hierdoor komt het areaal nog beter in beeld en kan er meer data gestuurd gewerkt worden. Dit zorgt voor een goede en duidelijke opdrachtverstrekking en voorkomt fouten in de buitenruimte.

Groen	Eenheid	Waarde
Areaal Groen totaal Leiden	ha.	739
Groen Beheer (eigendom) Leiden	ha.	470
Gras Beheer (eigendom) Leiden	ha.	356
Natuurlijke beplanting Beheer (eigendom) Leiden	ha.	66
Cultuur beplanting Beheer (eigendom) Leiden	ha.	45
Bomen totaal in Leiden	st.	85.612
Bomen eigendom Leiden	st.	74.714

Kunstwerken

Beleidskader

Het kader voor kunstwerken is gesteld in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Kunstwerken.

Doelen en Financiën

Zie programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Verharde openbare ruimte", doel: Beheren Openbare Ruimte.

Prestaties 2027

- Realisatie en afronding vernieuwing elektro-mechanica, conform de machinerichtlijn bij de Rijnzichtbrug en Singelbrug;
- Realisatie en afronding vernieuwing zeven verkeersbruggen langs De Vliet;
- Cyclisch onderhoud conserveren, slijtlagen, straatwerk, betononderhoud en remmingswerken;
- Vervanging 31 houten bruggen, acht vlonders en zes steigers;

- Vervanging twee betonnen bruggen (kw10893 en kw150);
- Groot onderhoud van vier bruggen (kw125, kw66, kw158, kw62).

Kunstwerken	Eenheid	Waarde
Vaste bruggen binnen Leiden	st.	257
Beweegbare bruggen binnen Leiden (eigendom Leiden)	st.	30
Fiets- / voetbrug binnen Leiden	st.	206
Tunnels binnen Leiden (eigendom Leiden)	st.	24
Viaducten binnen Leiden	st.	19
Steigers	st.	75

Walmuren, beschoeiingen en natuurvriendelijke oevers

Beleidskader

Het kader voor walmuren en beschoeiingen is verwoord in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed walmuren, beschoeiingen en natuurvriendelijke Oevers.

Doelen en Financiën

Zie programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Verharde openbare ruimte", doel: Beheren Openbare Ruimte.

De structurele kosten voor het onderhouden van de walmuren en beschoeiingen worden ten laste van de exploitatie gebracht. Om het groot onderhoud uit te kunnen voeren (in deze het vervangen van beschoeiingen) wordt gebruik gemaakt van een voorziening.

Prestaties 2027

- Cyclisch groot onderhoudsprogramma aan beschoeiingen en damwanden;
- Uitvoeringvervangingsprogramma beschoeiing naar natuurlijke- en natuurvriendelijke-oevers continueren en evalueren;
- Continuering 10-jarige LVO programma (levensduur verlengend onderhoud van de grachtenkades) en herstel achterschotten L-wanden kademuren. In samenwerking met stakeholders ronden we de Ontwerpvisie Kades Binnenstad 2050 af als onderdeel van het LVO-programma.

Walmuren, beschoeiingen en natuurlijke oevers	Eenheid	Waarde
Beschoeiingen eigendom Leiden	m1	72.617
Kademuren eigendom Leiden	m1	21.163
Damwanden eigendom Leiden	m1	32.739
Natuurlijke oevers eigendom Leiden	m1	142.964

Straatmeubilair

Beleidskader

Het kader voor straatmeubilair is gesteld in het beleidskader openbare Ruimte, kapitaalgoed Straatmeubilair.

Doelen en Financiën

Zie programma 5 "Omgevingskwaliteit", beleidsterrein "Verharde openbare ruimte", doel: Beheren straatmeubilair.

Prestaties 2027

De prestaties hebben betrekking op het beheren en onderhouden van het straatmeubilair in relatie tot het handboek Kwaliteit Openbare Ruimte met als doel een schone, hele en veilige inrichting van de stad (zichtbaar, herkenbaar en aanwezig). Het straatmeubilair wordt in stand gehouden op het landelijke CROW-beeldkwaliteitsniveau B. De onderhoudswerkzaamheden voeren we uit volgens een uitvoeringsprogramma straatmeubilair. Vanuit de jaarlijkse schouwen monitoren we wat nodig is om de beeldkwaliteit van het straatmeubilair op niveau B te houden.

Straatmeubilair	Eenheid	Waarde
Banken/picknicktafels	st.	2.551
Fietsvoorzieningen	st.	12.422
Hekwerken	m1	11.451
Palen	st.	10.477
Verkeersvoorzieningen Borden c.a.	st.	59.241
Laadpalen verkeer	st.	1.015
Parkeerobject	st.	230

Spelen

Beleidskader

Het kader voor spelen is gesteld in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Spelen. Dit beleidskader is vertaald in het uitvoeringsprogramma Spelen 2027-2031.

Doelen en Financiën

Zie programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Openbare Ruimte", doelen: Beheren Spelen en Programma 7 "Jeugd en onderwijs" beleidsterrein "Jeugd", doel Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte.

Prestaties 2027

- Voor het vernieuwen van speelplekken wordt gewerkt vanuit een meerjarige vervangingsplanning. Op basis hiervan worden gemiddeld 20 plekken per jaar vernieuwd. Er is hierbij extra aandacht voor participatie zodat de vervanging van speeltoestellen aansluit bij de wens van bewoners.
- Waar de locaties het toelaten, haken we aan bij de vergroening zoals opgenomen op de groene kansenskaart.
- De speeltuinen en speelplekken worden conform het uitvoeringsprogramma Spelen onderhouden en beheerd.
- De op de speelplekken aanwezige speeltoestellen worden qua veiligheid getoetst aan de Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS) en onderhouden op de vastgestelde beeldkwaliteit CROW-niveau B.

Spelen	Eenheid	Waarde
Speeltuinen	st.	14
Speelplekken	st.	329
Speeltoestellen	st.	1484
Sporttoestellen	st.	308
Speelondergronden	m ²	57.778

Wegen

Beleidskader

Het kader voor wegen is gesteld in het vastgestelde Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Wegen. In 2027 beheren we de wegen op het vastgestelde wettelijke aansprakelijkheidsniveau (R-), wat overeenkomt met beeldkwaliteitsniveau B (vastgesteld kwaliteitsniveau). We voeren onderhoud uit wanneer dit niveau dreigt te overschrijden. Dit gebeurt via het uitvoeringsprogramma Wegen 2027-2031, dat nu in concept voor ligt.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 “Omgevingskwaliteit”, beleidsterrein “Verharde openbare ruimte”.
Doel: beheer wegen.

Prestaties 2027

De planning van de onderhouds- en vervangingswerkzaamheden wordt afgestemd met de werkzaamheden die vanuit de programma’s Bereikbaarheid en Binnenstad worden uitgevoerd.

- Het is de ambitie van het college meer groen in de stad te krijgen. Dat betekent dat we ook bij onderhoud en vervangingen kijken waar meer groen aangelegd kan worden. De Groene Kanskaart is een integraal onderdeel van de werkzaamheden.
- Verspreid door de stad wordt op basis van de inspectieresultaten groot onderhoud uitgevoerd.
- Op een aantal wegen ligt een vervangingsopgave: Willem van de Madeweg, delen van de IJsselmeerlaan en Gooimeerlaan, Wassenaarseweg en Breestraat
- Tegelijk met de onderhoudswerkzaamheden aan de wegen wordt ook groeiplaatsverbetering voor bomen die wortelopdruk veroorzaken toegepast.
- Ook worden waar mogelijk (kleine) verkeerskundige verbeteringen uitgevoerd.

Riolering

Beleidskader

Het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 vormt het beleidskader voor het rioolbeheer. Het vertrekpunt voor dit programma is de waterketen en het is opgesteld vanuit de samenwerking in de waterketen in de Leidse Regio (Dunea, Hoogeheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Zoeterwoude, Oegstgeest, Wassenaar en Voorschoten).

De rioleringszorg is noodzakelijk vanuit het oogpunt “duurzaam beschermen van volksgezondheid en milieu” en het voorkomen van wateroverlast. Het algemene doel is vertaald naar het inzamelen van afvalwater, hemelwater en grondwater. De werkzaamheden binnen deze prestatie zijn gericht op het beheer en onderhoud van alle openbare rioleringen, putten, kolken en schuiven en het bedienen en onderhouden van riool-, polder-, tunnel- en overstortgemalen en de rioolgemalen en het drukrioolstelsel.

Doel en Financiën

Via de riool- en waterzorgheffing brengt de gemeente kosten in rekening voor het beheer en onderhoud van het rioleringsstelsel bij diegenen die direct of indirect belang hebben bij de uitvoering van de waterzorgtaken van de gemeente. De kosten die in de riool- en waterzorgheffing zijn ondergebracht betreffen onder andere investeringskosten en exploitatiekosten.

Prestaties 2027

De werkzaamheden en projecten die in 2027 worden uitgevoerd of gestart worden qua uitvoering, zijn:

- reiniging en inspectie van circa 55km vrij-verval riolering;
- reinigen van rioolgemalen;
- reinigen kolkafvoerleidingen;
- onderhoud zinker- en gemaalschuiven;
- reinigen circa 43.000 straat- en trottoirkolken;
- het renoveren van 14 gemalen;
- De onderdoorgangen Oegstgeesterweg, Plesmanlaan, Dr. Lelylaan en Lammenschansweg worden water-robuster gemaakt;
- “werk met werk” wordt gemaakt met mobiliteitprojecten Lammenschansweg, STEO, Morsweg, Groene Loper.

In de duurzame wijkvernieuwingen wordt ondergronds een klimaatrobuust gescheiden systeem aangelegd. Hiermee wordt (gemengd) afvalwater getransporteerd naar zuivering, regenwater vertraagd op oppervlaktewater afgevoerd en grondwaterstand gereguleerd. De energietransitie wordt middels ruimtereservering meegenomen in het project. Bovengronds wordt de openbare ruimte klimaat-adaptief, biodivers en groener ingericht. Bij aanbestedingen worden duurzaamheid, hergebruik van materiaal en circulariteit opgenomen.

Riolering	Eenheid	Waarde
Vrijverval riool Vuilwater	km1	333,2
Vrijverval riool Hemelwater	km1	60,5
Drukriolering	km1	34,6
Nooduitlaten	st	176
HWA uitlaten	st	81
Gemaal objecten	st	329
Kolken	st	43716

Vastgoed

In de portefeuillestrategie staat ook omschreven aan welke organisatiedoelen het gemeentelijk vastgoed een bijdrage kan leveren en hoe dit in de toekomst gemeten en gemonitord kan worden. Hiermee is op strategisch / tactisch niveau richting gegeven aan meerjarige ontwikkeling van de gemeentelijke vastgoedportefeuille. Onderhoud van de vastgoedobjecten levert op tactisch en uitvoerend niveau een belangrijke bijdrage aan de dynamiek van de portefeuille.

Het onderhoud en de mate van verduurzaming is een direct gevolg van de toekomstvisie op een gebouw. Een gebouw dat tot in lengte van jaren wordt geëxploiteerd wordt anders onderhouden dan een gebouw dat over bv. 2 – 4 jaar wordt gerenoveerd, verkocht of gesloopt. Ook de weging over de hoogte van de duurzaamheidsambities ligt anders.

De onderhoudsstrategie geeft op tactisch en uitvoerend niveau kaders voor de gewenste prestaties en kwaliteitsniveaus van de gemeentelijke vastgoedobjecten. Kostenefficiëntie en het hierbij zo doelmatig mogelijk inzetten van de (financiële) middelen is een belangrijk uitgangspunt.

Uiteindelijk is de praktisch vertaald naar vier onderhoudskwaliteitsniveaus, te weten:

- Leegstand
- Afstoot, sloop, renovatie
- Basis
- Plus

De verschillen tussen de onderhoudsniveaus worden op vier thema's beschreven: veiligheid en gezondheid, continuïteit bedrijfsvoering, esthetiek en financieel.

	<i>Leegstand</i>	<i>Afstoot, sloop, renovatieplan</i>	<i>Basis</i>	<i>Plus</i>
	<i>Veiligheid en gezondheid</i>			
<i>Wet- en regelgeving</i>	✓	✓	✓	✓
	<i>Continuïteit bedrijfsvoering</i>			
<i>Gebruik van het gebouw</i>	<i>Nvt</i>	<i>kan gedurende enige tijd verstoord zijn</i>	<i>kan gedurende korte tijd verstoord zijn</i>	<i>is slechts in uitzonderlijke gevallen verstoord</i>
<i>Vervangingen</i>	<i>reactief: Ter voorkoming van kapitaalvernietiging</i>	<i>reactief: Wanneer gebouwonderdeel defect is</i>	<i>proactief: Op basis van theoretische levensduur of naar aanleiding van toenemende storingsgraad</i>	<i>proactief: Iets eerder dan verwachte levensduur of naar aanleiding van toenemende storingsgraad</i>
	<i>Esthetiek</i>			
<i>Vervuiling</i>	<i>aanwezig</i>	<i>aanwezig</i>	<i>aanwezig</i>	<i>beperkt aanwezig</i>
<i>Veroudering</i>	<i>grote mate</i>	<i>grote mate</i>	<i>enige mate</i>	<i>beperkte mate</i>
	<i>Financieel</i>			
<i>Kans op klachten en storingen</i>	<i>Nvt</i>	<i>groot</i>	<i>gemiddeld</i>	<i>klein</i>
<i>Mate van gepland onderhoud</i>	<i>geen</i>	<i>klein</i>	<i>gemiddeld</i>	<i>groot</i>

Uitgangspunt in alle onderhoudsniveaus is dat efficiënt en doelmatig wordt omgegaan met middelen. Waar mogelijk worden uitgaven niet eerder gedaan dan deze noodzakelijk zijn.

Uitvoeringsprogramma en vastgoed (B&W 13.0350).

Het niveau waarop het vastgoed in stand gehouden wordt is vastgesteld aan de hand van een objectief meetinstrument voor het inspecteren en onderhouden van vastgoed. Een instrument dat is gebaseerd op de Condiëtmeteringsmethodiek volgens NEN 2767. Het niveau waarop het onderhoud gemiddeld gehouden wordt is vastgesteld op conditieniveau 4 – 3, afhankelijk van het toekomstscenario van het object. Leegstand, afstoot, sloop en renovatiepanden mogen degraderen tot conditiescore 4. Bij de doorexploiteersscenario's is dit conditiescore 3. Voor de in stand houding van Rijksmonumenten wordt naast de NEN2767 specifieke methodes toegepast voor het behouden van cultureel erfgoed.

De meerjaren onderhoudsplannen voor de gemeentelijke vastgoedportefeuille zijn in 2020 opnieuw vastgesteld. Vanuit inkoopstrategie is er gekozen voor het clusteren van gelijksoortige onderhoudswerkzaamheden in de tijd, waarbij gestreefd wordt naar een gelijkmatige spreiding van uitgaven door de jaren. Het onderhouden van monumenten is vergunningsplichtig, waardoor een langere voorbereidingstijd nodig is. De bedragen zijn onderbouwd en de planning van onderhoudswerkzaamheden door de jaren kan verschuiven, omdat het conditieniveau waarop onderhoud wordt gepleegd, afhankelijk is van de mate van degradatie, dat niet volgens vaste patronen en tijdslijnen verloopt.

Financiën

In de begroting is een jaarlijkse storting opgenomen voor planmatig onderhoud van ambtelijke huisvesting en maatschappelijk vastgoed. Op basis de geactualiseerde meerjaren onderhoudsplannen in 2021 en de stand van de voorziening is de verwachting dat bij gelijke omvang van de portefeuille de financiële middelen tot 2030 toereikend zijn om de doorgerekende kosten van groot (planmatig) onderhoud te dekken. Bij elke jaarrekening zal worden gerapporteerd over de meerjaren saldi van de onderhoudsvoorzieningen vastgoed in relatie tot ontwikkelingen in de omvang van de vastgoedportefeuille.

Sportaccommodaties

Beleidskader

Het gemeentelijke sportbeleid is verankerd in het beleidskader Sport en Gezondheid 2019 – 2023 Samen maken we de stad gezond en actief en het Sportaccommodatieplan 2025-2036, die dient als basis voor investeringen in nieuwe sportvoorzieningen.

Doel en Financiën

Doel van het beleidskader is dat meer Leidenaren gaan sporten en bewegen. Dit is van belang omdat sporten en bewegen het gezond zijn, ontmoeten, plezier hebben en participeren stimuleert. Leiden maakt het voor iedereen mogelijk te bewegen en te sporten, in georganiseerd en ongeorganiseerd verband. Daarvoor beheert, onderhoudt en exploiteert de gemeente diverse sportaccommodaties, zoals sportvelden, drie zwembaden en een aantal sporthallen/gebouwen.

Prestaties 2027

Het beheer en onderhoud wordt uitgevoerd volgens het Uitvoeringsprogramma Sport 2027-2031. In 2027 worden onderstaande werkzaamheden verricht. Deze investeringen stonden in 2026 beschikbaar maar zijn na keuringen aan de gebruiksnorm uitgesteld tot 2027 of 2028:

- Kikkerpolder II, vervanging kunstgrasveld 2 geschikt voor voetbal en honk- en softbal (2027);
- Morskwartier I en II, vervanging twee toplagen kunstgras pupillenvelden mogelijk met energiewinning in het veld (2028);
- Morskwartier I, renovatie kunstgrasveld 3 (2028).

Deze investeringswerkzaamheden staan in 2027 in de begroting gepland.:

- Noord, renovatie kunstgrasveld 1 korfbal;
- Kikkerpolder I, vervanging topplaat kunstgrasveld 1;
- Roomburg, hockey, vervanging topplaat waterveld 1;
- Leidse Hout, vervanging toplagen kunstgras rond en naast de atletiekbaan;
- De Vliet, Vervanging materieelloods/personeels verblijf;
- Vervanging materieel C&C sport.

Er staan ook investeringen gepland voor nieuwe ontwikkelingen. Deze worden buiten het Uitvoeringsprogramma Beheer Sport opgepakt zoals:

- Sportpark Cronesteinkade (nieuw multifunctioneel gebouw en groot hockeyveld);
- Herontwikkeling sportcomplex Morskwartier Vervanging kunstgrasveld 2 geschikt voor voetbal en honk- en softbal bij kikkerpolder II.

Sportbedrijf accommodaties en velden	Eenheid	Waarde
Zwembaden	st	3
Ijsbaan	st	1
Sportparken met:		
Voetbalvelden	st	20,5
Korfbalvelden	st	9,5
Hockeyvelden	st	3,5
Atletiekbaan	st	1
Tennisbanen	st	21
Diverse sportaccommodaties (Sporthallen, Sportzalen, Turnhallen en Tafeltennishaal)	st	10
Overige velden voor andere takken van sport	st	8
Buitengebied Jeugddorp	m2	14.771

Financieel overzicht Kapitaalgoederen					
Beheerplan	Begroting	2027	2028	2029	2030
Water (baggeren)	Onderhoudsbudget	673	673	682	682
	Voorziening	222	222	222	222
	Kapitaallasten	23	23	23	24
Openbare verlichting	Onderhoudsbudget	680	680	680	680
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	735	819	895	942
Groen	Onderhoudsbudget	5.273	5.297	5.322	5.322
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	1.860	2.052	2.197	2.292
Kunstwerken	Onderhoudsbudget	1.220	1.220	1.220	1.220
	Voorziening	2.236	2.236	2.236	2.236
	Kapitaallasten	1.792	2.469	2.511	2.504
Walmuren	Onderhoudsbudget	254	254	254	254
	Voorziening	190	190	199	199
	Kapitaallasten	799	1.073	1.365	1.537
Straatmeubilair	Onderhoudsbudget	987	987	990	990
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	845	1.032	953	916
Spelen	Onderhoudsbudget	444	444	444	444
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	662	673	764	825
Wegen	Onderhoudsbudget	1.156	1.156	1.156	1.156
	Voorziening	2.450	2.438	2.455	2.455
	Kapitaallasten	5.775	8.013	10.096	12.134
Riolering	Onderhoudsbudget	2.141	2.141	2.141	2.141
	Voorziening	885	885	885	885
	Kapitaallasten	2.230	2.937	3.895	4.775
Vastgoed	Onderhoudsbudget	3.728	2.673	2.673	2.673
	Voorziening	3.484	3.484	3.484	3.484
	Kapitaallasten	15.191	17.367	18.702	20.679

Financieel overzicht Kapitaalgoederen					
Sportaccommodaties	Onderhoudsbudget	1.633	1.633	1.633	1.632
	Voorziening	1.480	1.480	1.480	1.480
	Kapitaallasten	5.127	5.440	5.176	5.091

Overzicht Kerngegevens	Eenheid	Waarde
Water		
Oppervlakte Water in Leiden	m2	1.602.999
Fontein eigenendom Leiden	st.	19
Waterspeelplaatsen in beheer Leiden	st.	3
Duikers	m1	813
Openbare verlichting		
Lichtmasten, inclusief wandarmaturen, grondspots en overspanningen in beheer	st.	20.800
Armaturen	st.	21.750
Lichtbronnen LED (onderdeel armatuur)	st.	12.550
Lampen (conventionele armaturen)	st.	9.200
Kasten	st.	86
Groen		
Areaal Groen (totaal)	ha	739
Groen Beheer Leiden	ha	470
Gras Beheer Leiden	ha	356
Natuurlijke beplanting Beheer Leiden	ha	66,0
Cultuur beplanting Beheer Leiden	ha	45,0
Bomen totaal in Leiden	st.	85.612
Bomen eigenendom Leiden	st.	74.714
Kunstwerken		
Vaste bruggen binnen Leiden	st.	257
Beweegbare bruggen binnen Leiden	st.	30
Fiets- / voetbruggen binnen Leiden	st.	206
Tunnels binnen Leiden	st.	24
Viaducten binnen Leiden	st.	19
Steigers	st.	75
Walmuren, beschoeiingen en natuurlijke oevers		
Beschoeiingen eigenendom Leiden	m1	72.617
Kademuren eigenendom Leiden	m1	21.163
Damwanden eigenendom Leiden	m1	32.739
Natuurlijke oevers eigenendom Leiden	m1	142.964
Straatmeubilair		
Banken/picknicktafels	st.	2.551
Fietsvoorzieningen	st.	12.422
Hekwerken	m1	11.451
Palen	st.	10.477
Verkeersvoorzieningen Borden c.a.	st.	59.241
Parkeerobject	st.	230
Spelen		
Speeltuinen	st.	14

Overzicht Kerngegevens	Eenheid	Waarde
Speelplekken	st.	329
Speeltoestellen	st.	1.484
Speeltoestellen/Sportvoorzieningen	st.	308
Wegen		
Asfalt (Dicht asfaltbeton)	m2	1.273.951
Elementen	m2	3.312.093
Cement	m2	17.744
Overige	m2	742.824
Riolering		
Vrijverval riool Vuilwater	km1	333,2
Vrijverval riool Hemelwater	km1	60,5
Drukriolering	km1	34,6
Nooduitlaten	st.	176
HWA uitlaten	st.	81
Gemaal objecten	st.	329
Kolken	st.	43.716
Sportaccommodaties en velden		
Zwembaden	st.	3
Ijsbaan	st.	1
Sportparken met:		
Voetbalvelden	st.	20,5
Korfbalvelden	st.	10
Hockeyvelden	st.	3,5
Atletiekbaan	st.	1
Tennisbanen	st.	21
Diverse sportaccommodaties (Sporthallen, Sportzalen, Turnhallen en Tafeltennishaal)	st.	10
Overige velden voor andere takken van sport	st.	8
Buitengebied Jeugddorp	m2	14.771
Portefeuille gebouwen en objecten GVB per 01-08-2025		
Ambtelijke huisvesting vastgoed	st.	25
Cultuur vastgoed	st.	70
Maatschappelijk vastgoed	st.	40
Onderwijs & Kinderopvang	st.	36
Tijdelijk vastgoed	st.	25
		196

3.2.4 Financiering

Inleiding

In de paragraaf Financiering wordt de financieringsfunctie van de gemeente Leiden uiteengezet voor de jaren 2027-2030. Dit gebeurt in een onderdeel 'algemene ontwikkelingen' en een onderdeel 'ontwikkelingen gemeente Leiden'. Onder de algemene ontwikkelingen komen de renteontwikkelingen en ontwikkelingen in de wet- en regelgeving aan de orde. In de paragraaf ontwikkelingen gemeente Leiden geven we een toelichting op de renterisiconorm, de kasgeldlimiet en de financiering van de gemeente.

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt naast macro-economische ontwikkelingen voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Het doel van de ECB is prijsstabiliteit. Een inflatie van 2% op de middellange termijn wordt als ideaal gezien.

De ECB heeft geen directe invloed op stijgende prijzen (inflatie). Maar de centrale bank kan met haar monetaire beleid de inflatie wel indirect beïnvloeden. Voor het monetaire beleid beschikt de ECB over verschillende instrumenten. De zogenoemde beleidsrente is een belangrijk instrument. Die rente bepaalt de rentetarieven voor banken om geld bij de ECB te lenen of aan te houden.

Na een periode met een stabiele rente, is de ECB medio 2026 begonnen met de rente stapsgewijs te verhogen. De ECB doet dit vanwege de opgelopen inflatie. Het is de verwachting dat er ook in het eerste deel van 2027 een relatief hoge rente nodig zal zijn om de inflatie te beperken.

Het beleid van de ECB heeft de grootste invloed op de kortlopende rente. De langlopende rente wordt momenteel hoofdzakelijk bepaald door de geopolitieke ontwikkelingen. De langlopende marktrente laat zich daardoor niet voorspellen. Op termijn lijken zowel een rentestijging als een rentedaling een realistisch scenario.

In de begroting houden we rekening met een rentepercentage van 3,5% voor het aantrekken van nieuwe leningen. Hiermee houden we budgettair dus geen rekening met een nieuwe periode van rentestijging binnen het meerjarenbeeld. Dit lijkt, vanwege de huidige marktomstandigheden, ook verantwoord. Door het lopende investeringsprogramma kan een verdere renteverhoging of -verlaging een relatief groot effect hebben op de gemeentebegroting. We blijven de kapitaalmarkt daarom nauwlettend volgen en indien nodig komen we bij de volgende begroting met voorstellen om ons beleid aan te passen.

Renteontwikkelingen

Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
Rente kapitaalmarkt	3,50%	3,50%	3,50%	3,50%	3,50%
Rente geldmarkt	2,75%	2,75%	2,75%	2,75%	2,75%

Ontwikkelingen gemeente Leiden

Beleidsvoornemen treasury

In de financiële verordening (RV 23.0072) zijn de kaders voor de treasuryfunctie door de Raad bepaald.

Het beleid is erop gericht om het renterisico te beperken en om de kosten van de financiering te optimaliseren. Het aantrekken van kortlopende- en langlopende financiering zijn hierbij de belangrijkste instrumenten. Op basis van de marktrente en de verwachte ontwikkeling van de marktrente, wordt bepaald welke soort financiering het beste past bij het invullen van een financieringsbehoefte.

Risicobeheer

Voor de beheersing van de renterisico's gelden twee concrete richtlijnen: de kasgeldlimiet en de renterisiconorm (beide benoemd in de wet FIDO).

De kasgeldlimiet

De gemiddelde vlottende schuld, over drie maanden gezien, is voor een gemeente gelimiteerd op 8,5% van het begrotingstotaal. De kasgeldlimiet heeft het volgende verloop (gehad):

- Kasgeldlimiet 2025 € 63 miljoen
- Kasgeldlimiet 2026 € 67 miljoen
- Kasgeldlimiet 2027 € 67 miljoen

Voor 2027 verwachten wij geen overschrijding van de kasgeldlimiet.

De renterisiconorm

Over de langlopende schuld mogen de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. In onderstaande tabel is de verwachte ontwikkeling van deze renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven:

Nr.	Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
1	Begrotingstotaal	782.266	787.472	780.677	793.242	765.938
2	Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%	20%
3	Renterisiconorm (1x2)	156.453	157.494	156.135	158.648	153.188
4	Renteherzieningen	0	0	0	0	0
5	Aflossingen	31.216	47.703	59.009	68.672	78.371
6	Bedrag waarover renterisico gelopen wordt (4+5)	31.216	47.703	59.009	68.672	78.371
7	Ruimte onder renterisiconorm (3-6)	125.237	109.792	97.126	89.977	74.817

De bedragen aan langlopende leningen waar de gemeente Leiden de komende jaren een renterisico over loopt, blijven ruimschoots binnen de wettelijke norm (wet FIDO).

De leningenportefeuille

Voor 2027 verwachten we voor ca. € 226 miljoen aan langlopende leningen aan te trekken.

Met de exploitatielasten van de leningen hebben we in de begroting rekening gehouden.

Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
Stand 1 januari	567.110	675.511	853.812	987.938	1.113.127
Nieuwe leningen	139.617	226.004	193.135	193.860	211.015
Reguliere aflossingen	31.216	47.703	59.009	68.672	78.371
Stand per 31 december	675.511	853.812	987.938	1.113.127	1.245.771
Rentelasten	8.521	16.985	23.209	28.538	33.842

De verwachte ontwikkeling van de leningenportefeuille moet in samenhang worden gezien met het verwachte verloop van de activa, de voorraad grond, het eigen vermogen en de vlottende schuld. Hiervoor verwijzen wij naar de in deze begroting opgenomen [geprognosticeerde balans](#).

Rentemethodiek en renteresultaat

Voor de toerekening van de rentelasten maakt de gemeente Leiden gebruik van de rente-omslagmethode. Het totaal van de rentelasten wordt 'omgeslagen' over het geheel van de investeringen. De rentelasten betreffen het totaal van de rentelasten op de langlopende geldleningen en de kortlopende financiering minus de renteopbrengsten van overtollige middelen en verstrekte geldleningen.

Door toepassing van de rente-omslagmethode worden de rentelasten aan de hand van de stand van de investeringen toegerekend aan de prestaties in de programmabegroting. De achterliggende gedachte is hierbij dat de gehanteerde omslagrente een reëel percentage is. Zodra de afwijking tussen de gehanteerde omslagrente en de werkelijke rentelast groter wordt dan 0,5% dient de gehanteerde omslagrente aangepast te worden.

	Renteresultaat			2027
a	De externe rentelasten	17.635		
b	De externe rentebaten	-376		
	Saldo rentelasten en rentebaten		17.259	
c1	De rente doorberekend aan de facilitaire grondexploitatie	0		
c2	De rente van projectfinanciering richting het taakveld	0		
c3	De rentebaat van doorverstrekte leningen richting het taakveld	0		
	Saldo aan taakvelden toe te rekenen externe rente		0	
d1	Rente over eigen vermogen		0	
d2	Rente over voorzieningen		0	
	Saldo rente over het eigen vermogen en de voorzieningen		0	
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			17.259
	Totaal aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-11.740
	Renteresultaat op het taakveld Treasury (-/- = voordeel)			5.519

Doordat er een verschil is tussen het gehanteerde omslagpercentage en het werkelijke percentage (toegestaan binnen een bandbreedte van -0,5% en 0,5%) ontstaat een renteresultaat.

Het gepresenteerde renteresultaat van € 5.519.000 nadelig betekent dat de gehanteerde omslagrente van 1% lager is dan het werkelijke percentage (1,46%). Er wordt dus minder rente doorberekend naar de activa, dan dat er daadwerkelijke aan rente wordt betaald aan de geldverstrekkers. Het verschil bevindt zich binnen de gestelde bandbreedte, wat betekent dat een reëel rentepercentage wordt toegerekend aan de activa. Door de gestegen marktrente zal ook de werkelijke rente de komende jaren verder stijgen. Jaarlijks beoordelen we voorafgaand aan de kaderbrief of de omslagrente hierop moet worden aangepast.

Overig

Complexe financiële producten

De gemeente Leiden maakt geen gebruik van complexe financiële producten zoals derivaten.

Geldstromenbeheer

De betalingen van de gemeente worden zo veel mogelijk via de BNG geleid omdat door de BNG de kortlopende financieringsbehoefte voor de gemeente Leiden wordt afgedekt. Met de BNG is daartoe een ruime kredietfaciliteit van € 75 miljoen overeengekomen. Via de ING worden een aantal bulkmutaties, zoals bijvoorbeeld parkeervergunningen en parkeergelden, afgehandeld.

3.2.5 Bedrijfsvoering

De gemeente staat voor steeds complexere maatschappelijke opgaven. Een professionele en toekomstbestendige bedrijfsvoering is een belangrijke voorwaarde om deze opgaven aan te pakken en goede dienstverlening te bieden aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. In deze paragraaf gaan we in op de belangrijkste ontwikkelingen binnen de bedrijfsvoering en hoe deze bijdragen aan een wendbare en toekomstbestendige organisatie.

De paragraaf Bedrijfsvoering bestaat uit drie delen:

1. *Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio*: over de samenwerking in de regio;
2. *Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse regio*: de belangrijkste plannen voor 2027 volgens drie thema's
3. *Doelmatigheid- en doeltreffendheidsonderzoeken*: een overzicht van de onderzoeken die we in 2027 gaan uitvoeren.

De eerste twee delen gaan over het werk dat we deels ook voor de Leidse regio doen. Het laatste deel gaat over het werken in en voor Leiden.

1. Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio

Sinds 1 januari 2023 voert de gemeente Leiden de bedrijfsvoering uit voor de gemeenten Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. Dit gebeurt op basis van de [Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio](#). We werken samen met de deelnemende gemeenten aan de verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering in de regio. Per ontwikkeling bepalen de gemeenten of zij hieraan willen deelnemen. Daarnaast verzorgt Leiden de bedrijfsvoering voor de gemeenschappelijke regelingen Regio Holland Rijnland en Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland. Dit gebeurt op basis van afzonderlijke dienstverleningsovereenkomsten.

2. Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse Regio

Het Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse Regio geeft richting aan de verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering. In 2027 werken we aan de drie thema's uit dit plan:

- Duurzame inzetbaarheid;
- Wendbare bedrijfsvoering;
- Digitale transformatie.

a. Duurzame inzetbaarheid

In 2027 investeren we verder in een toekomstbestendige organisatie met voldoende, deskundige en betrokken medewerkers. We versterken de hele medewerkersreis: van arbeidsmarktcommunicatie, werving en onboarding tot ontwikkeling, behoud en uitstroom. Zo blijven we een aantrekkelijke werkgever en kunnen we goed blijven inspelen op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

Daarnaast werken we aan een inclusieve en lerende organisatie. We stimuleren de ontwikkeling van medewerkers en leidinggevendenden. Ook versterken we inclusief leiderschap en objectieve werving en selectie. We zorgen voor eigentijdse arbeidsvoorwaarden en transparante beloning.

Ook werken we verder aan de ontwikkeling van de organisatie. We versterken integrale samenwerking, leiderschap en procesgericht werken. Zo houden we de organisatie wendbaar en toekomstbestendig. Met behulp van medewerkersonderzoeken en HR-informatie volgen we de ontwikkeling van de organisatie en sturen we bij waar dat nodig is.

■ Actualisatie arbeidsvoorwaarden

In 2027 bereiden wij ons voor op de gevolgen van de nieuwe cao en nieuwe wet- en regelgeving. Waar nodig actualiseren wij de arbeidsvoorwaarden, zodat deze actueel, duidelijk en passend blijven voor huidige en toekomstige medewerkers.

■ Wet loontransparantie

Naar verwachting treedt op 1 januari 2027 de Wet loontransparantie in werking. Deze wet moet ervoor zorgen dat mannen en vrouwen gelijk worden beloond voor gelijk of gelijkwaardig werk. Werkgevers moeten daarom duidelijk kunnen uitleggen hoe functies worden gewaardeerd en hoe salarissen en salarisverhogingen worden bepaald. Dit moet gebeuren op basis van objectieve en genderneutrale criteria. Ook krijgen sollicitanten en medewerkers meer informatie over beloning. De Gemeente Leiden moet daarnaast vanaf juni 2028 periodiek rapporteren over loonverschillen tussen mannen en vrouwen.

Als werkgever bereiden we ons hierop voor. We toetsen onze huidige werkwijze en ons beloningsbeleid aan de nieuwe wet en passen deze waar nodig aan. Ook bereiden we ons voor op het recht van medewerkers op informatie en op de toekomstige loonrapportage.

De raad kan de uitvoering en eventuele financiële gevolgen volgen via de reguliere begrotings- en verantwoordingscyclus.

- **Stagebeleid**

We actualiseren in 2027 het bestaande stagebeleid. We kijken daarbij naar ontwikkelingen binnen en buiten de organisatie en naar wat nodig is om stages goed te laten aansluiten bij de behoeften van studenten en de organisatie. Tegelijkertijd wordt dit uitgewerkt in een passende werkwijze en inrichting.

- **Diversiteit, Inclusie en Gelijkwaardigheid**

In 2027 geven we verder uitvoering aan het projectplan diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. We blijven werken aan een organisatie waarin iedereen zichzelf kan zijn, zich kan ontwikkelen en tot bloei kan komen. Daarbij hebben we aandacht voor inclusief leiderschap, objectieve werving en selectie, leren en ontwikkelen en een inclusieve organisatiecultuur.

In 2027 zetten we vervolgstappen om objectief werven en selecteren structureel onderdeel te maken van onze werving- en selectieprocessen. Door de voortgang periodiek te evalueren, kunnen we de aanpak waar nodig tijdig bijsturen en verbeteren.

- **Organisatieontwikkeling**

We werken in 2027 verder aan de ontwikkeling van de organisatie. We verkennen welke veranderingen nodig zijn in onze manier van werken, de inrichting van de organisatie, het leiderschap en het vakmanschap van medewerkers. Daarbij kijken we ook hoe we maatschappelijke opgaven meer integraal kunnen aanpakken. Bij deze opgaven zijn vaak meerdere teams en beleidsterreinen betrokken. Er zijn mogelijkheden om dit samenspel verder te versterken.

Op basis van deze verkenning voeren we de benodigde veranderingen door. Daarbij zetten wij externe expertise in om de organisatieontwikkeling te begeleiden en we zorgen ervoor dat de veranderingen blijvend resultaat opleveren.

Wat gaan we meten?

In de jaarstukken laten we zien hoe het gaat met onze medewerkers. We doen dit op een aantal punten. In de begroting laten we voor twee zaken al zien hoe we er voor staan: externe inhuur en ziekteverzuim.

Tabel: indicatoren HR&O

Indicatoren	Realisatie 2025	Streven 2026	Streven 2027
Ziekteverzuim	7,6%	7,0%	7,2%
Externe inhuur	16,3% (PM)	17,5%	16,3%

Toelichting bij bovenstaande tabel:

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim binnen de gemeente Leiden en landelijk laat een stijgende trend zien. Binnen gemeenten lag het verzuim in 2025 op het hoogste niveau in ruim 20 jaar. Tot juni 2026 lag het verzuim bij de Gemeente Leiden over de afgelopen twaalf maanden op 7,4%. Voor 2027 hanteren we een streefcijfer van 7,2%. Dit streefcijfer is ambitieus, want deze is lager dan het huidige gemiddelde, en ook realistisch, omdat we op korte termijn geen sterke daling verwachten.

Werkdruk, stress en privésituaties spelen een belangrijke rol bij langdurig verzuim. Ook de krapte op de arbeidsmarkt blijft van invloed. We blijven in 2027 investeren in preventie, vitaliteit en effectieve verzuimbegeleiding, zodat uitval zoveel mogelijk wordt voorkomen en de duur van verzuim wordt beperkt.

Externe inhuur

De inzet van tijdelijk personeel blijft in 2027 nodig vanwege arbeidsmarktkrapte, vervanging bij ziekte, tijdelijke projecten en specialistische expertise. De inhuurcijfers laten een dalende trend zien. Dit komt onder andere door:

- Meer inzicht in de toekomstige personeelsbehoefte door strategische personeelsplanning;
- De gerichte aanpak van ziekteverzuim, met nadruk op preventie;
- Een versterkte benadering van de arbeidsmarkt waarmee vacatures eerder worden ingevuld;
- De blijvende effecten van de aangescherpte [Wet deregulering beoordeling arbeidsrelatie](#) (DBA).

We streven ernaar om deze dalende cijfers aan te houden. Het streefcijfer stellen we daarom naar beneden bij van 17,5% in 2026 naar 16,3% in 2027.

HR&O kerngetallen

Naast de realisatiewaarden voor ziekteverzuim en externe inhuur nemen we in de jaarstukken meer kengetallen op. Dit zijn:

- Formatie en Bezetting.
- Stages.

- Banenafpraak.
- Totaal uitgaven personele lasten en externe inhuur.

b. Wendbare bedrijfsvoering

Een wendbare bedrijfsvoering vraagt om een organisatie die zich kan aanpassen aan veranderingen in de maatschappij, organisatie en wet- en regelgeving. In 2027 versterken we de basis voor een wendbare bedrijfsvoering. We richten ons daarbij op duurzame bedrijfsvoering, toekomstbestendige huisvesting en het vernieuwen van de Module Bedrijfsvoering.

- **Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) en duurzaam inkopen**

De rijksoverheid voert vanaf 2027 [nieuwe regels](#) in op het gebied van verduurzaming voor opdrachtgeven en inkopen. Hierdoor krijgen duurzaamheid en maatschappelijke waarde een belangrijkere plek in aanbestedingen en investeringen. Om aan de nieuwe regels te kunnen voldoen, moeten we sommige werkwijzen en processen aanpassen. Dit kan gevolgen hebben voor de kosten. Om deze ontwikkelingen te ondersteunen, stellen we een nieuw Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkomen (MVOI) vast. Hiermee maken we duurzaam en verantwoord inkopen meer en beter onderdeel van onze dagelijkse werkzaamheden.

- **Gemeentelijke huisvesting**

In 2027 zetten we belangrijke stappen in de verdere ontwikkeling van de gemeentelijke huisvesting. Het nieuwe college neemt een besluit over het Strategisch Huisvestingsplan (SHP). In dit plan staat hoe de organisatie in de toekomst haar huisvesting wil regelen. Tegelijkertijd bereiden we ons voor op ontwikkelingen rond het Tweelinghuis, dat onderdeel is van de gebiedsontwikkeling Energiepark. Hierbij gaat het onder andere om de geplande sloop van het oudbouwgedeelte eind 2027 en de verhuizing van werkplekken naar andere locaties. Deze ontwikkelingen kunnen gevolgen hebben voor de toekomstige gemeentelijke huisvesting.

- **Vernieuwen module bedrijfsvoering**

We hebben afspraken vastgelegd over de bedrijfsvoering die we leveren aan de gemeenten binnen de [Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio](#) en de gemeenschappelijke regelingen Regio Holland Rijnland en SOZ. Deze afspraken staan in de Module Bedrijfsvoering. De huidige dienstverleningsovereenkomsten met de partnergemeenten binnen de centrumregeling lopen tot het einde van 2027. In 2027 werken we aan het vernieuwen van de Module Bedrijfsvoering, die per 1 januari 2028 in werking treedt.

c. Digitale transformatie

Digitale transformatie is een ontwikkeling van meerdere jaren en raakt de hele organisatie. Het is belangrijk dat de gemeente goed en flexibel kan blijven inspelen op maatschappelijke vraagstukken. Digitale transformatie betekent meer dan het automatiseren van werkzaamheden. Het betekent dat we digitale middelen gebruiken om onze manier van werken en onze processen te vernieuwen. Zo kunnen we dingen anders én beter doen. We kunnen bijvoorbeeld grote hoeveelheden beleidsdocumenten sneller analyseren, of bij ruimtelijke plannen gebruikmaken van informatie over de historische ontwikkelingen van de stad.

Tegelijkertijd wordt de maatschappij steeds digitaler. Daarom moeten we onze manier van werken aanpassen om goed aan te blijven sluiten bij inwoners, ondernemers en partners. Digitale transformatie is daarom niet alleen een operationele opgave, maar ook een strategische keuze. Samen met de organisatie onderzoeken we hoe we ons werk en onze samenwerking met de stad blijvend kunnen vernieuwen.

In 2027 werken we samen met de organisatie verder aan het onderdeel maken van digitalisering van ons dagelijks werk. Een belangrijk onderdeel hiervan is een visietraject. Dit helpt ons om richting te geven aan onze keuzes en investeringen. Daarbij leggen we nadruk op samen doen en leren.

We richten onze aandacht op een aantal thema's. Een betrouwbare digitale basis vormt daarbij het fundament: **stabiliteit en veiligheid** en een **informatiehuishouding op orde** zijn de technische en organisatorische basis waarop we verder bouwen. Daarnaast ontwikkelen we **datagedreven werken** en het gebruik van **kunstmatige intelligentie** (KI, of in het Engels Artificial Intelligence/AI). Dit alles doen we niet alleen: **samenwerken aan digitalisering** vormt de verbindende schakel.

- **Stabiliteit en Veiligheid**

Een stabiele en veilige ICT-omgeving is geen doel, maar een doorlopende opgave. In 2026 zijn we gestart met een meerjarig programma om onze digitale infrastructuur stap voor stap te versterken. In 2027 leggen we de nadruk op drie zaken:

1. Digitale soevereiniteit voor kritische processen

Digitale soevereiniteit is de mate waarin wij zeggenschap en controle hebben over onze eigen data, software en digitale infrastructuur. We brengen de afhankelijkheden van onze belangrijkste digitale voorzieningen in beeld. Als deze afhankelijkheden risico's vormen voor de uitvoering van de dienstverlening, nemen we maatregelen om deze risico's te beheersen of te verminderen. Zo verhogen we onze digitale weerbaarheid tegen digitale risico's.

2. BIO2: van ingericht naar aantoonbaar werkend

In de [Baseline Informatiebeveiliging Overheid](#) (BIO2) staat wat gemeenten minimaal geregeld moeten hebben voor informatiebeveiliging. In 2027 maken we informatiebeveiliging verder onderdeel van onze ICT-processen. Daarmee zorgen we dat beveiligingsmaatregelen niet alleen zijn ingericht, maar ook aantoonbaar bijdragen aan betrouwbare en veilige systemen die kritische processen ondersteunen.

3. Meebewegen met AI-gestuurde dreigingen

Om onze dienstverlening betrouwbaar en veilig te houden, versterken we in 2027 onze digitale weerbaarheid. Ook zorgen we ervoor dat we snel kunnen reageren op beveiligingsincidenten. Door het gebruik van AI zien we dat aanvallen sneller, gericht en moeilijker te herkennen zijn. Daarom investeren we in een structurele aanpak, waarbij systemen tijdig worden bijgewerkt en beveiligingsmaatregelen proactief worden uitgevoerd. Zo verkleinen we de kans op verstoringen en vergroten we de betrouwbaarheid en continuïteit van onze dienstverlening.

■ Informatiehuishouding op orde

Een goede informatiehuishouding is nodig om overzicht en waarde uit onze digitale informatie te halen. Het is ook de basis voor datagedreven werken en het gebruik van kunstmatige intelligentie. Onze informatie staat nu verspreid over veel verschillende plekken en systemen. Ook is het organiseren en actueel houden van digitale bestanden en documenten beperkt. Op 1 januari 2027 treedt de [nieuwe Archiefwet](#) in werking. Om ons daarop voor te bereiden, verbeteren we de kwaliteit, toegankelijkheid en het beheer van onze informatie.

■ Datagedreven Werken

De hoeveelheid beschikbare informatie groeit snel. Maatschappelijke vraagstukken worden ingewikkelder en vragen om goed onderbouwde keuzes. Het is daarom belangrijk dat keuzes gebaseerd zijn op betrouwbare informatie. Datagedreven werken helpt daarbij. Door data op een zorgvuldige manier te verzamelen, combineren en analyseren, krijgen we beter inzicht in ontwikkelingen. Zo kunnen we beter beleid maken en onze dienstverlening verbeteren.

Datagedreven werken kent twee onderdelen:

- Informatiegestuurd werken: data helpen ons om ontwikkelingen te begrijpen en beleid te onderbouwen;
- Gebiedsgericht (ruimtelijk) werken: medewerkers gebruiken digitale middelen om hun werk in de fysieke ruimte beter uit te voeren.

Met onze datastrategie bepalen we hoe we datagedreven werken binnen de gemeente verder ontwikkelen. We investeren in een goede basis, zoals een dataplatform en geografische informatiesystemen. We besteden ook aandacht aan de kennis en vaardigheden van medewerkers. Zo zorgen we ervoor dat data op een betrouwbare, begrijpelijke en toegankelijke manier ingezet worden bij maatschappelijke opgaven en besluitvorming. We bouwen verder aan bestaande initiatieven zoals het Grand Design, dat al laat zien hoe waardevol het is om data over het ruimtelijke domein samen te gebruiken.

■ Kunstmatige intelligentie

Kunstmatige intelligentie (AI) ontwikkelt zich snel en kan de manier waarop we werken en onze bedrijfsvoering veranderen. AI biedt kansen om processen slimmer in te richten, medewerkers te ondersteunen en onze dienstverlening te verbeteren. Tegelijkertijd is het belangrijk om AI zorgvuldig te gebruiken. We moeten goed afwegen wat het gebruik van AI betekent voor publieke waarden, privacy, veiligheid en de verantwoordelijkheid van medewerkers voor de keuzes die zij maken.

In 2027 investeren we in het verantwoord en effectief gebruik van AI. Daarbij zetten we de mens centraal. We helpen medewerkers om te leren werken met AI en zich verder te ontwikkelen. We ontwikkelen beleid met maatschappelijke en publieke waarden als uitgangspunt. Ook versterken we de kennis en vaardigheden van onze medewerkers en zorgen voor goede voorzieningen voor dagelijks gebruik van AI. We kijken daarnaast naar wat AI betekent voor onze manier van werken en de inrichting van onze bedrijfsvoering. Ook werken we samen met regionale en landelijke partners om kennis te delen en gezamenlijk te leren van nieuwe ontwikkelingen.

■ Samenwerken aan digitalisering

Digitalisering vraagt om goede samenwerking. Veel gemeentes staan voor dezelfde uitdagingen. Daarom hebben we elkaar nodig. Binnen onze organisatie werken we samen in multidisciplinaire teams. In die teams brengen we collega's van verschillende afdelingen met hun eigen specialisme samen. In de regio werken we actief samen, bijvoorbeeld op het gebied van AI. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) organiseert een landelijke aanpak om digitale oplossingen zo veel mogelijk samen te ontwikkelen. Dat wordt ook wel de collectivisering van digitalisering genoemd. Wij sluiten daarbij aan. Een voorbeeld hiervan is Common Ground. Door samen standaarden, voorzieningen en oplossingen te ontwikkelen, verbeteren we onze dienstverlening en onze digitale wendbaarheid. Deze standaarden en gezamenlijke voorzieningen vormen ook de basis voor onze dienstverlening. Ze maken de verbinding tussen onze kanalen en de achterliggende systemen mogelijk. Hierdoor kan de Leidenaar zijn zaken steeds meer via één digitale omgeving regelen en volgen. Op landelijk niveau zijn we betrokken bij de [Nederlandse digitaliseringsstrategie](#) (NDS). In 2027 blijven we actief bijdragen aan deze samenwerkingen. digitalisering levert het meeste op wanneer we samenwerken. We brengen in kaart welke digitale initiatieven er lopen. Zo voorkomen we dubbel werk en benutten we kansen voor samenwerking. We organiseren kennissessies per cluster en inspireren hen om de specifieke uitdagingen en werkzaamheden met slimme oplossingen aan te pakken. Zo maken we digitalisering samen effectief en doelgericht. Dit zorgt ervoor dat inwoners profiteren van beteren, snellere en beter op elkaar afgestemde digitale diensten.

Wat gaan we meten?

- Aantal datalekken.
- Aantal IT beveiligingsincidenten en inbreuken.
- Aantal algoritmes in register

3. Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken

In de Gemeentewet (artikel 213a) staat dat het college regelmatig de doelmatigheid en doeltreffendheid van hun eigen bestuur moet onderzoeken. Doelmatigheid gaat over onze werkprocessen: deze moeten zo slim mogelijk zijn ingericht. Doeltreffendheid gaat over onze doelen: deze willen we graag halen.

In de financiële verordening (artikel 37) staat dat het college in de paragraaf bedrijfsvoering van de programmabegroting een lijst zet van onderzoeken die zij willen uitvoeren. Voor 2027 zijn dat:

Programma	Onderwerp
3	Evaluatie van de samenwerking Leiden Kennisstad
3	Evaluatie Leidse Ladder
3	Evaluatie Milieu Kosten Indicator
3	Evaluatie uitvoeringsprogramma circulaire economie
3	Evaluatie omgevingsprogramma lucht, geluid en geur
4	Evaluatie beleidsregels parkeernormen Leiden 2020
4	Evaluatie parkeerbeleid
5	Evaluatie bodembeheer
8	Evaluatie Subsiestelsel Cultuur
8	Evaluatie Cultuurvisie

3.2.6 Verbonden partijen

Algemeen

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners van de gemeente waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft en waarin zij daardoor medeverantwoordelijkheid draagt ('mede-eigenaarschap'). Van een financieel belang is sprake indien Leiden risico loopt met de aan deze partij beschikbaar gestelde middelen of als Leiden aangesproken kan worden als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van bestuurlijk belang is sprake als Leiden zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht. Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (Gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente in verband met dat mede-eigenaarschap loopt geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (governance). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Artikel 38 van de [Financiële verordening gemeente Leiden 2023](#) bevat de gemeentelijke visie op de omgang met de verbonden partijen en de concrete maatregelen die worden genomen om de risico's van die aangegane medeverantwoordelijkheid te beheersen. De grondhouding voor het aangaan van publiekrechtelijke samenwerking in een verboden partij is positief, mits aan een aantal voorwaarden is voldaan. De grondhouding voor samenwerking met een privaatrechtelijke verbonden partij is 'nee, tenzij' er bijzondere redenen zijn voor de privaatrechtelijke samenwerkingsvorm.

In deze paragraaf wordt per verbonden partij weergegeven welk bestuurlijk en financieel belang de gemeente in een verbonden partij heeft, de 'eigenaarsrol'. Uit de toelichting bij de programma's blijkt welke bijdrage de verbonden partij levert aan het realiseren van de doelen van de gemeente Leiden en welke kansen en risico's er zijn voor doelbereiking, de 'opdrachtgeversrol'. Ook geven we daar inzicht in de belangrijkste bestuurlijke mijlpalen voor uw raad, zodat u weet op welk moment u invloed kunt uitoefenen op deze gemeenschappelijke regeling. Als we bijvoorbeeld verwachten dat meerjaren beleidsplannen in 2027 aan uw raad voor zienswijze worden voorgelegd, zullen we dit in de toelichting bij het betreffende programma melden. Met deze toelichtingen voldoen we aan de verslaggevingsregels (BBV).

In de meerjarenbegroting 2027-2030 is de financiële ruimte verwerkt voor het toewerken naar de oprichting van een warmtebedrijf en een ruimtelijke ontwikkelmaatschappij bedrijventerreinen (ROM-B). Hiervoor moet nog verdere beleidsvorming en besluitvorming in raad en college plaatsvinden. Op het moment dat deze partijen formeel zijn opgericht worden ze meegenomen in het overzicht van verbonden partijen.

De bedrijfsvoeringstaken van de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude zijn ondergebracht bij Leiden via de centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio. De afvalbeheertaken zijn eveneens ondergebracht bij Leiden via de centrumregeling Afvalbeheer Leidse Regio. In beide centrumregelingen treedt Leiden op als centrumgemeente en zijn de overige gemeenten de partnergemeenten. Omdat een centrumregeling geen verbonden partij is, volgt in deze paragraaf geen verdere toelichting.

Overzicht verbonden partijen

Het onderstaande overzicht bevat voor de gemeenschappelijke regelingen de geprognosticeerde cijfers voor 2027. Voor de overige verbonden partijen zijn de gegevens over het jaar 2026 of 2025 opgenomen.

Totaal overzicht Leiden van de bijdragen aan verbonden partijen

Verbonden partij	Begroot 2026	Begroot 2027
Regio Holland Rijnland	1.660	1.721
Service-organisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)	1.125	1.019
Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland	2.518	2.579
Veiligheidsregio Hollands Midden	13.913	14.690
Omgevingsdienst West-Holland	3.699	3.845
Hecht (voorheen RDOG)	8.523	8.985

Bedragen x € 1.000

Gemeenschappelijke regelingen

Bij de gemeenschappelijke regelingen zijn de deelnemende overheden onbeperkt aansprakelijk voor eventuele tekorten. Daarom is hier sprake van het zwaarste toezichtsregime waarbij bestuurders deelnemen aan het bestuur en de Leidse gemeenteraad ook een zienswijze geeft op de begroting.

Prog. 1	Regio Holland Rijnland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Nee
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Nee
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Van der Velden en Van Noort zijn lid van het DB. Van der Velden is voorzitter en Van Noort is portefeuillehouder Duurzaamheid, Energie en Groen.
Doelstelling / publiek belang	Regio Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Aard van samenwerking	Regionale afstemming van de beleidsuitvoering op onderdelen		
Lokale beleidsruimte	Volledig, er zijn geen beleidsbevoegdheden overgedragen		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 33 leden waarvan 4 leden afkomstig uit de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 2 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Leiden.		
Samenwerkingspartners	13 gemeenten waaronder Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Leiden etc.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2027 424 32.352 -	31-12-2027 424 32.352 0
Overige informatie / website	https://hollandrijnland.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie toelichting programma 1 Bestuur en Dienstverlening, beleidsterrein A Bestuur			

Prog. 1	Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Nee
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	North
Doelstelling / publiek belang	De Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van lokale belastingen uit. Ook bepaalt de BSGR de hoogte van de WOZ-waarde voor alle onroerende zaken in deze gemeenten.		
Aard van samenwerking	Gezamenlijke uitvoering van heffing en inning.		
Lokale beleidsruimte	De gemeente Leiden bepaalt zelf de tarieven en het beleid rondom kwijtschelding etc.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 12 leden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig van de gemeente Leiden.		
Samenwerkingspartners	Hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude.		
Financieel belang	Een jaarlijkse bijdrage volgens een in de begroting opgenomen verdeelsleutel. Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2027 930 14.629 -	31-12-2027 815 14.609 0
Overige informatie / website	Bij de ontwikkelingen en groei moet in gedachten gehouden worden dat de BSGR primair een maatschappelijke organisatie is die dienend is richting haar deelnemers en burgers. Basiswaarden als eerlijkheid, rechtvaardigheid en billijkheid staan daarbij voorop. www.bsgr.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 1 Bestuur en dienstverlening, beleidsterrein B Dienstverlening			

Prog. 2	Veiligheidsregio Hollands Midden		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Nee
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	P. Heijkoop
Doelstelling / publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Aard van samenwerking	Uitvoeren van en adviseren over rampen- en crisisbestrijding en –preventie.		
Lokale beleidsruimte	Beperkt. De gemeenten hebben de wettelijke plicht om doelen voor brandweezorg vast te stellen, maar het grootste deel van de beleidsruimte ligt bij het AB van de Veiligheidsregio.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	De achttien burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van Veiligheidsregio Hollands Midden. Peter van der Velde, waarnemend burgemeester in Leiden, is 1e plaatsvervangend voorzitter van het Algemeen Bestuur (AB) van VRHM. Het Dagelijks Bestuur van VRHM bestaat uit een vertegenwoordiging van het Algemeen Bestuur, aangevuld met de 1e plaatsvervangend voorzitter van de veiligheidsregio. Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering en verdere uitwerking van strategische beslissingen die worden genomen door het Algemeen Bestuur.		
Samenwerkingspartners	Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Krimpenerwaard, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Waddinxveen, Zoeterwoude, Zuidplas.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten. Leiden heeft op basis van de uitkering uit het Gemeentefonds voor crisisbeheersing en rampenbestrijding hierin een aandeel van ongeveer 20%.		
Risico's / weerstandsvermogen	De veiligheidsregio heeft een inventarisatie van de risico's gemaakt. De drie belangrijkste risico's zijn: 1. Toekomstige vakbekwaamheid: de huidige structurele middelen zijn onvoldoende om nu en in de toekomst te kunnen voorzien in voldoende en opgeleide brandweermensen, ook gelet op nieuwe incident- en crisistypen. 2. Huisvesting: Ook de komende jaren staat de nieuwbouw en verbouwing van een aantal kazernes gepland. Op basis van eerdere ervaringen is duidelijk dat nieuwbouw en verbouwing leiden tot forse structurele meerkosten kan leiden voor de veiligheidsregio. 3. Besturing en bedrijfsvoering op orde: De stap naar een toekomstgerichte en wendbare organisatie kan de VRHM alleen realiseren als de bedrijfsvoering, werkwijzen en organisatiestructuur en bijbehorende cultuur dit optimaal faciliteren. De Veiligheidsregio heeft in een specifieke paragraaf van de meerjarenbegroting berekend hoe hoog het weerstandsvermogen moet zijn. Het weerstandsvermogen (artikel 11 BBV) is de relatie tussen: 1. De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover VRHM beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. 2. Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. De beschikbare weerstandscapaciteit van VRHM bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin incidenteel af te dekken. Deze bestaat primair uit de algemene reserve. Om te bepalen of de beschikbare weerstandscapaciteit toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de beschikbare weerstandscapaciteit enerzijds, en anderzijds de financieel gekwantificeerde risico's en de daarvoor benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit kan worden afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. Huidige weerstandsvermogen voor 2027 = Beschikbare weerstandcapaciteit = € 1.921.000 gedeeld door Benodigde weerstandscapaciteit = € 1.921.000 = 1. Een weerstandsvermogen van 1 tot 1,5 geldt als voldoende om alle risico's af te dekken.		
Kerncijfers Begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2027 8.087 79.255	1-12-2027 6.700 79.290 0
Overige informatie / website	www.vrhm.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 2 Veiligheid, beleidsterrein A Veiligheid			

Prog. 5	Omgevingsdienst West-Holland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	North
Doelstelling / publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie Zuid-Holland bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.		
Aard van samenwerking	Uitvoering van de wettelijke milieutaken en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie bij de uitvoering van hun milieutaken.		

Lokale beleidsruimte	Voor geluid, luchtkwaliteit, bodem en externe veiligheid voert de Omgevingsdienst het beleid uit voor de gemeente Leiden. Voor een beleidswijziging is evenwel een Leids college- of raadsbesluit nodig.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het algemeen bestuur en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 bestuurslid afkomstig uit de gemeente Leiden. Het algemeen bestuur bestaat uit 26 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeenten Leiden.		
Samenwerkingspartners	De ODWH werkt voor de gemeenten Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Zoeterwoude en de provincie Zuid-Holland. Daarnaast voert de Omgevingsdienst de regionale milieutaken uit voor de regio Holland Rijnland.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Risico's zijn opgenomen in de begroting van de ODWH zelf en hebben vooral betrekking op continuïteit van de dienstverlening en efficiency/kosten. Door de terugname van de bouwtaken door Noordwijk ontstaat in 2027 een tekort naar schatting van € 1,2 miljoen. De ODWH vangt dit tekort in eerste instantie op door de ontvangen compensatie van Noordwijk in te zetten. De ontvangen compensatie heeft een tijdelijk karakter. Om de financiële continuïteit van de ODWH na 2027 te waarborgen, zet de ODWH zich in op het herstellen van een structureel financieel evenwicht. Door een combinatie van gerichte kostenreductie en het zoeken naar mogelijkheden voor taakuitbreiding met de deelnemers. De verwachting is met deze aanpak de begroting stapsgewijs weer in balans te brengen, terwijl tegelijkertijd de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening geborgd blijven.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2027 1.014 14.595	31-12-2027 4.066 12.025 0
Overige informatie / website	www.odwh.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 5 Omgevingskwaliteit, beleidsterrein D Duurzaamheid			

Prog. 7	Service-organisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Jermoumi
Doelstelling / publiek belang	De regeling behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp.		
Aard van samenwerking	Belangenbehartiging van de gemeenten op het terrein van de uitvoering van de gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet.		
Lokale beleidsruimte	Volledig, er zijn geen beleidsbevoegdheden overgedragen.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zoveel leden als er deelnemende gemeenten zijn. De portefeuillehouder Jeugd is lid van het bestuur.		
Samenwerkingspartners	De 13 gemeenten uit Holland Rijnland.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's	Risico's zijn opgenomen in de begroting van de SOZ zelf en hebben vooral betrekking op continuïteit van de dienstverlening, efficiency/kosten en misbruik van regelingen.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2027 423 0 0	31-12-2027 717 0 0
Overige informatie / website	www.serviceorganisatiezorghollandrijnland.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie toelichting programma 7 Jeugd en onderwijs, beleidsterrein 7A Jeugd			

Prog. 9	Hecht (voorheen RDOG)		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Veltman
Doelstelling / publiek belang	Een beter leven in Hollands Midden. Alles wat Hecht doet moet leiden tot verbetering van de kwaliteit van het leven in de regio, waarvoor we samen verantwoordelijk zijn. Dit moet leiden tot meer positief ervaren gezondheid, meer veiligheid en meer kansen.		
Aard van samenwerking	Uitvoeren van de wettelijke (GGD-)taken die gemeenten in Hollands Midden gezamenlijk bij Hecht hebben belegd.		

Prog. 9	Hecht (voorheen RDOG)		
Lokale beleidsruimte	Binnen de begrotingscyclus van Hecht wordt de gemeenteraad gevraagd een zienswijze in te dienen. Deze zienswijze wordt meegenomen in de programmabegroting van Hecht voor het volgende kalenderjaar.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 18 leden van de 18 gemeenten in de regio Hollands Midden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.		
Samenwerkingspartners	Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Krimpenerwaard, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Waddinxveen, Zoeterwoude en Zuidplas.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Met de uitvoering van het Herstelplan Eigen Vermogen wordt in 2027 naar verwachting voldaan aan het vastgestelde minimale weerstandsvermogen van € 3,0 miljoen.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2027 5.023 52.495	31-12-2027 6.308 52.739 0
Overige informatie / website	www.wijzijnhecht.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 9 Maatschappelijke ondersteuning , beleidsterrein B Preventie			

Vennootschappen

Van de vennootschappen vallen de verbonden partijen Innovation Quarter, Uniq en Alliander binnen het zwaarste toezichtsregiem 'E'. Hier nemen portefeuillehouders of ambtenaren deel aan de jaarlijkse Algemene vergadering van aandeelhouders en de ALV en vindt actieve participatie plaats in besluitvorming over bijvoorbeeld beleidsstrategie en begrotingen (bijvoorbeeld via 'Raad van Participanten' bij Innovation Quarter). Bij Dunea en de BNG beperkt de gemeentelijke betrokkenheid zich tot het jaarlijks kennis nemen van de jaarrekening en het zo nodig bezoeken van de aandeelhoudersvergadering.

Prog. 3	Innovation Quarter		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid		
Doelstelling/ Publiek Belang	De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland door o.a. : - het positioneren en profileren van de regio ZH en het uitvoeren van marktstrategieën; - het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio ZH door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, advisering en begeleiden van ondernemingen; - het stimuleren en faciliteren van innovatie en het verbinden van partijen voor economische structuurversterking; - het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie		
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden (2,94% aandelen) is samen met diverse andere gemeenten (Rotterdam (8,5%), Den Haag / Stichting HEID (4,9%), Delft (2,6%), Dordrecht en Westland (ieder 0,7%), de provincie Zuid-Holland (31,5%), Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (45,1%) en enkele universiteiten en ziekenhuizen (Universiteit Leiden, TU Delft, Erasmus MC en LUMC (ieder 0,7%) aandeelhouder van deze BV.		
Jaarlijkse bijdrage	Naast het gestorte aandelenkapitaal geeft de gemeente Leiden een aanvullende financiële exploitatiebijdrage van € 238.000 in 2027 voor de bijdrage aan de economische structuur van Leiden en de regio Zuid Holland.		
Financieel belang	De Gemeente Leiden is in het bezit van 3.700.000 aandelen op naam à € 1,00.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 114.607 23.249	31-12-2025 112.109 22.587 - 2.498
Risico's	Leiden loopt als aandeelhouder risico over het ingebrachte kapitaal. Het is mogelijk dat investeringen die IQ doet in startups en snelgroeiende ondernemers niet terug kunnen worden betaald. De strenge selectieprocedures en strakke begeleiding van Innovation Quarter zijn er zo op gericht dit zoveel mogelijk te voorkomen en ervoor te zorgen dat de investeringen juist renderen en banen opleveren. Als dit toch niet lukt, neemt het vermogen van Innovation Quarter af en moet de gemeente bij de jaarrekening ook een deel van de waarde van de Leidse deelneming afwaarderen. Voor dit risico wordt een verliesvoorziening gevormd ter hoogte van € 690.000. Naar verwachting is dit voldoende om de gemaakte (en toekomstige) aanloopverliezen op te vangen.		
Overige informatie	www.innovationquarter.nl Voor de opdrachtgeversrol, zie het overzicht 3b2.1 stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken.		

Prog. 3	Uniiq BV		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid		
Doelstelling/ Publiek Belang	Economische structuurversterking in Zuid Holland via het verstrekken van financieringen aan startende bedrijven en of innovatieve vernieuwingen in bestaande bedrijven.		
Bestuurlijk belang	UNIIQ is medio 2016 is opgericht door een consortium van InnovationQuarter en de Technische Universiteit Delft, de Universiteit Leiden en het Erasmus Medisch Centrum. UNIIQ heeft zeven aandeelhouders: Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter, Libertas Ergo Holding (Universiteit Leiden), stichting Techno-Input (TU Delft), Erasmus MC Holding (ieder 20.000 aandelen), gemeente Leiden (1 mln. aandelen), stichting Holdingfonds Economische Investerings Den Haag (HEID) (2 mln. aandelen) en Erasmus Enterprices (1 aandeel). De financiering van UNIIQ wordt opgebracht door een bredere groep: Provincie Zuid-Holland € 10 mln. (EFRO + eigen middelen + Rijkscofinanciering), Stichting HEID € 2 mln. (Rijkscofinanciering) en Rotterdam € 3 mln. (EFRO).		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Gemeente Leiden heeft voor € 1 miljoen aan aandelenkapitaal in Uniiq ingebracht. In 2025 is een aanvullend € 850.000 aandelenkapitaal ingebracht .		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	31-12-2024 2.289 13.112	31-12-2025 n.n.b. n.n.b. n.n.b.
Risico's	Uniiq BV investeert in de vroege productontwikkeling van startups. Omdat dit een zeer risicovolle fase is, heeft de gemeente Leiden op voorhand een verliesvoorziening getroffen voor de helft van het ingebrachte aandelenkapitaal (€ 500.000). In 2025 is een aanvullende verliesvoorziening van € 850.000 getroffen in verband met de vergroting van het aandelenkapitaal		
Overige informatie	www.innovationquarter.nl / www.uniiq.nl Voor de opdrachtgeversrol, zie het overzicht 3b2.1 stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken.		

Prog. 10	DZB Partycatering BV		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	De BV had ten doel om cateringactiviteiten uit te voeren in nauwe samenwerking met DZB. Deze cateringactiviteiten zijn gestopt. De BV kan daarom binnenkort worden opgeheven.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden is voor 100% aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Aandelenkapitaal ad € 18.000. De aandeelhouder is niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de BV.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 145 1	31-12-2025 (concept) 145 1 0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dzb.nl		

Prog. 11	Alliander		
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 6.038.000 6.918.000	31-12-2025 6.203.000 7.960.000 289.000

Prog. 11	Alliander
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.
Overige informatie	www.alliander.com

Prog. 11	Dunea		
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid dat niet afkomstig is uit de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden		
Financieel belang	De gemeente heeft 377.188 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 260.184 395.994	31-12-2025 267.785 425.584 7.601
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dunea.nl		

Prog. 11	NV Bank Nederlandse Gemeenten		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten. De gemeenten zijn aandeelhouders, de gemeente Leiden is voor 0,62% aandeelhouder. De gemeente Leiden heeft 347.646 aandelen (€ 441.510,42) in de BNG. Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 4.777.000 123.164.000	31-12-2025 4.863.000 110.701.000 172.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.bng.nl		

Stichtingen en verenigingen

De onderstaande stichtingen en verenigingen vallen onder het lichtste toezichtsregiem: jaarlijks neemt het college kennis van de Jaarrekening van deze partijen. Verdere sturing vindt eventueel plaats vanuit de opdrachtgeversrol.

Prog. 3	Coöperatief Leids Startersfonds
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging
Doelstelling/ Publiek Belang	Een aantal vooraanstaande Leidse ondernemers heeft in december 2014 het Coöperatief Leids Startersfonds opgericht. Deze coöperatie heeft als doel het bestrijden van winkelleegstand en het bevorderen van (jong) ondernemerschap.
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden neemt deel in het coöperatief Startersfonds als B-lid, dat wil zeggen als mede-geldschietter van de Coöperatie. In de Algemene Vergadering heeft een B-lid vijfentwintig (25) stemmen.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.

Prog. 3	Coöperatief Leids Startersfonds		
Financieel belang	Gemeente Leiden neemt deel in de Coöperatie met een eenmalige kapitaalsinbreng van bij de start van € 100.000, welke in 2019, 2021 en 2023 op verzoek van de stichting is verlaagd, waardoor kapitaalsinbreng nu nog € 10.000 is.		
Kerncijfers Jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 23 8	31-12-2025 20 8 - 2
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.leidsstartersfonds.nl Voor de opdrachtgeversrol; zie beleidsterrein 3B faciliteren en stimuleren van ondernemers.		

Prog. 6	Stichting universitaire woonwijk Boerhaave		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/ Publiek Belang	Het bevorderen van de huisvesting voor Promovendi die verbonden zijn aan de Universiteit Leiden en LUMC. Dit doet de stichting door het bouwen en verhuren van daartoe geschikte wooneenheden. Het college (BW23.0030) heeft het meest recente bouwproject in de Mariënpoolstraat aangewezen als een Dienst van Algemeen Economisch Belang (DAEB).		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 5 Leden waarvan 2 op bindende voordracht van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Gemeente Leiden staat borg richting geldverstrekkers voor de financiering van Stichting universitaire woonwijk Boerhaave. Hiertegenover staan zekerheden in de vorm van hypotheekrecht op het vastgoed van de stichting.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 9.879 44.845 -	31-12-2025 10.274 43.186 394
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden. Eventuele waardedaling van het onroerend goed is vanwege de 'overwaarde' van de onderliggende zekerheden ten opzichte van de gegarandeerde (restant)leensom een beperkt risico.		
Overige informatie	Geen		

Prog. 6	Stichting stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten		
Vestigingsplaats	Hoevelaken		
Rechtsvorm	Stichting zonder winstoogmerk		
Doelstelling/ Publiek Belang	Het stimuleren van kwaliteitsverbetering in de volkshuisvesting door het verstrekken van laagrentende leningen via het SVN aan door de gemeente Leiden aangewezen instellingen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers bestuur. Het bestuur wordt door de deelnemende gemeenten benoemd en bestaat uit 5 leden, de directie bestaat uit 2 leden. Geen van de bestuursleden zijn afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Leiden heeft afgerond € 3,9 miljoen op de Gemeentelijke rekening in dit fonds gestort. Via de SVN is het mogelijk een lening aan te vragen voor diverse initiatieven die bijdragen aan een beter woon- en leefklimaat in Leiden. Leiden beslist zelf aan wie de leningen via de SVN worden verstrekt.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 68.835 1.891.120	31-12-2024 71.433 2.273.143 31.694
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.svn.nl		

Prog. 10	Stichting Participatiewerk Regio Leiden		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/ Publiek Belang	Deze stichting is opgericht zodat medewerkers die aangewezen zijn op a) Beschut Werk b) werk in DZB-Diensten of c) gedetacheerd zijn bij reguliere bedrijven voor maximaal 23 maanden door middel van een eigen arbeidsvoorwaardenpakket aan het werk kunnen zonder ambtenaar te worden.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Omdat de Stichting een niet commerciële organisatie is, hoeft er géén stichtingskapitaal gestort te worden, het financieel belang voor gemeente Leiden is nihil.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 0 80	31-12-2024 n.n.b. n.n.b. n.n.b.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dzb.nl		

Prog. 5	Coöperatieve Vereniging Midwaste		
Vestigingsplaats	Delft		
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging		
Doelstelling/ Publiek Belang	Zorgdragen voor kennisdeling en samenwerking. Bouwen aan een meer circulaire wereld. Minimaliseren restafval en maximaliseren van recycling en hergebruik van grondstoffen.		
Bestuurlijk belang	Bestuursleden worden benoemd door de ALV. Leiden zit niet in het bestuur. Door haar lidmaatschap kan de gemeente haar stem uitbrengen tijdens de ALV van de coöperatie.		
Jaarlijkse bijdrage	Er wordt een jaarlijkse vaste fee betaald en een vergoeding per ton ingebracht afval.		
Financieel belang	Er is geen kapitaal ingebracht. Geen winsttoogmerk.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2025 1.806	31-12-2025 1.808 25
Risico's	Er is geen kapitaal ingebracht en er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Www.midwaste.nl		

3.2.7 Grondbeleid

Het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen (artikel 9 lid 2). In artikel 16 van het BBV is bepaald waaruit de paragraaf grondbeleid ten minste dient te bestaan. Kortgezegd geeft de gemeenteraad in deze paragraaf aan wat het te voeren grondbeleid het komende jaar zal zijn om de ruimtelijke doelstellingen/opgaven te realiseren. In de paragraaf Grondbeleid van de eerstvolgende jaarrekening wordt vervolgens gerapporteerd wat er is gerealiseerd en hoe dit zich verhoudt tot de voornemens uit de begroting.

Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert

Het grondbeleid van de gemeente Leiden is weergegeven in de nota grondbeleid Leiden 2015 – Ruimte voor Kansen – Kansen voor Ruimte. In 2021 is het grondbeleid overeenkomstig de bedoeling van de Omgevingswet geïntegreerd in de Omgevingsvisie, welke in het tweede halfjaar van 2021 door de raad is vastgesteld. De hierin opnieuw verwoorde keuze ten aanzien van het grondbeleid komt in hoofdlijnen overeen met de keuzes uit 2015: Om te zorgen dat er aan de ruimtelijke ambities en doelstellingen van de gemeente gewerkt wordt kiest Leiden voor een situationeel grondbeleid: per locatie en situatie maken we een afweging wat de beste aanpak is. Bepalende factoren in de keuze voor het grondbeleid zijn beschikbare middelen; de (organisatorische) capaciteit; risico's en meer in het algemeen de vraag of de specifieke ambitie en/of doelstelling ook door de markt opgepakt zal worden. De uiteindelijke keuze voor het grondbeleid verschilt per situatie en locatie en wordt afgewogen voorgelegd aan de raad.

Grondbeleid in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting

De begroting 2026 is de vierde en laatste begroting van het beleidsakkoord 2022 – 2026: 'Samen leven in Leiden'. Het slim inzetten van het grondbeleidsinstrumentarium kan met name een bijdrage leveren aan de ambities beschreven in paragraaf 3.1 van het beleidsakkoord: Volkshuisvesting en duurzame woningbouw. Deze ambities komen grotendeels terug in de doelstellingen van programma 6: Stedelijke ontwikkeling. De Leidse bouwambitie van 8.800 woningen vanaf 2021 tot 2030 staan grotendeels in huidige bouwplannen. In deze huidige bouwplannen is veelal een keuze gemaakt voor de gemeentelijke rol en de inzet van het grondbeleidsinstrumentarium. Voor het overige deel is het belangrijk om in te schatten of de markt de benodigde nieuwe bouwplannen snel genoeg gaat oppakken. Indien nodig kan op gebieds-, project- en op plotniveau gekozen worden voor een actieve gemeentelijke rol.

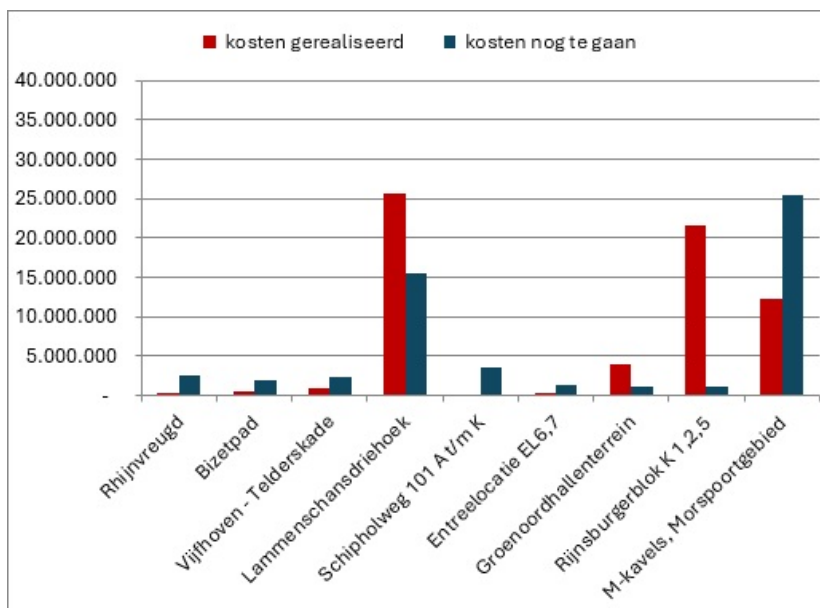
Vanwege de beperkte beschikbare (financiële) middelen en organisatorische capaciteit moet de gemeente voortdurend afwegen en prioriteren met welke projecten het meest kan worden bijgedragen aan de ambities. Het prioriteren betekent niet dat bepaalde andere projecten nooit gerealiseerd zullen worden, we kunnen het als gemeente echter niet alleen en zullen samen met partijen in de stad moeten investeren en risico's delen. Voor die projecten waarbij de gemeente zelf minder inzet kan plegen is het van groot belang dat de gemeente samenwerkingen met marktpartijen en institutionele partners aangaat waarbij de gemeente ook zaken durft over te laten aan andere partijen. Op die manier kan constructief worden gewerkt aan een stad waar het (nog) prettig(er) wonen en leven is.

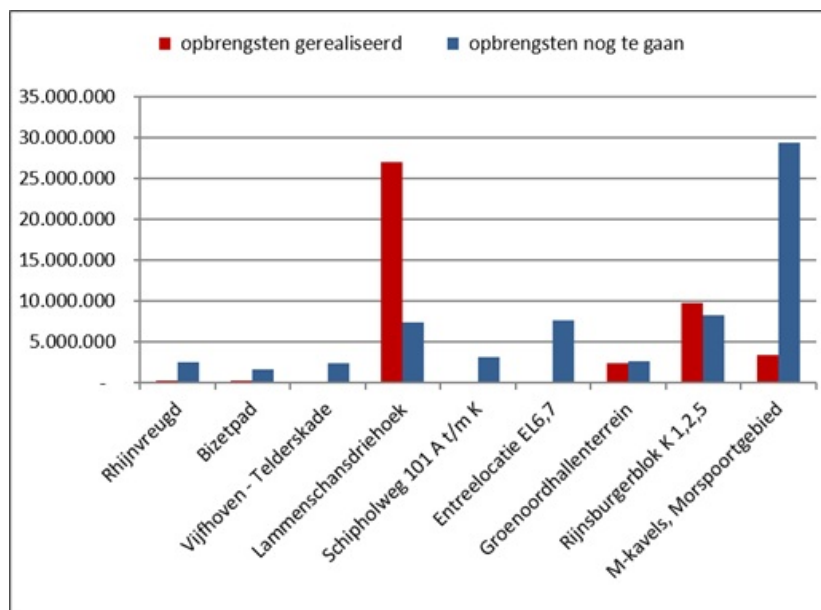
Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties (BIE)

Het totaalresultaat van de grondexploitaties (ook wel 'Bouwgronden In Exploitatie', afgekort BIE), bedraagt per 1 januari 2026 € 10,7 miljoen negatief (tekort). Voor de dekking van de grondexploitaties met een negatief resultaat zijn voorzieningen getroffen voor in totaal een bedrag van € 16,1 miljoen. De in 2025 nieuw geopende grondexploitatie Schipholweg 101 A t/m K heeft een verwacht negatief grondexploitatieresultaat van bijna € 0,5 miljoen. De cumulatieve boekwaarde voor alle BIE's bedraagt € 22,1 miljoen.

	Boekwaarde	Resultaat (NCW)
Projectnaam	(31-12-2024)	(1-1-2025)
Rhijnvreugd	-13.247	-90.995
Bizetpad	-200.086	-443.692
Vijfhoven - Telderskade	-658.923	-576.008
Lammenschansdriehoek	1.312.955	-6.231.334
Schipholweg 101 A t/m K	0	-458.236
Entreelocatie EL6,7	-286.826	5.285.422
Groenordhallenterrein	-1.507.310	89.774
Rijnsburgerblok K 1,2,5	-11.803.693	-4.225.961
M-kavels, Morspoortgebied	-8.966.029	-4.081.230
Totaal BIE	-22.123.159	-10.732.260
	NCW = Netto Contante Waarde	

In de volgende grafieken is zowel realisatie als de prognose van nog te realiseren investeringen en opbrengsten zoals gerapporteerd in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2026 per 1-1-2026 weergegeven. Daaruit blijkt dat er met name nog grote investeringen plaatsvinden in Lammenschansdriehoek en Stationsgebied; bij deze laatste voornamelijk in deelgebied de M-kavels aangezien in Rijnsburgerblok K1,2,5 de investeringen grotendeels gedaan zijn. Daarnaast zijn er enkele kleinere grondexploitaties waarvoor zowel de investeringen als opbrengsten grotendeels nog in de toekomst zullen plaatsvinden. Het betreft de grondexploitaties Rhijnvreugd, Bizetpad, Vijfhoven-Telderskade, Schipholweg 101 A t/m K en Entreegebied EL6,7.

Medio 2026 is op hoofdlijnen een update van de grondexploitaties gemaakt. Hierover wordt gerapporteerd in de tweede Voortgangsrapportage 2026 die gelijktijdig met deze begroting in de raad zal worden behandeld.

Een onderbouwing van de winstneming

Volgens de voorschriften van de BBV worden winsten pas genomen op het moment dat deze zich manifesteren. In de regel dus als er sprake is van een positief grondexploitatie resultaat bij afsluiten van deze exploitatie. Onder strikte voorwaarden kan en dient tussentijds winst worden genomen. Als eenduidige systematiek is daartoe de Percentage of Completion (POC) methode voorgeschreven (BBV). Aangezien de meeste grondexploitaties zoals hierboven aangegeven een negatief resultaat hebben en de Entreelocatie net is gestart, wordt er voor 2027 geen winstneming voorzien.

Beleidsuitgangspunten in relatie tot de risico's van grondzaken.

Binnen het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties worden de financiële effecten van de risico's in de projecten (benodigde weerstandscapaciteit) geconfronteerd met de beschikbare risicobuffers (aanwezige weerstandscapaciteit). Het gemeentelijke weerstandsvermogen is gedefinieerd als de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Daarbij streeft de gemeente Leiden naar een weerstandsvermogen dat ten minste voldoende is, dat wil zeggen een weerstand coëfficiënt van minimaal 1,0. De beschikbare weerstandscapaciteit voor de grondexploitaties bevindt zich in de reserve 'Risico's projecten in uitvoering'. Deze reserve wordt gevoed vanuit de reserve Grondexploitaties, de centrale reserve bij het Grondbedrijf. Als de benodigde risicoreserve naar beneden wordt bijgesteld, vloeien de middelen ook weer terug naar de reserve Grondexploitaties. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald

door voor de projecten in uitvoering (BIE, Bouwgronden In Exploitatie), risico's te inventariseren en te kwantificeren. De risico-buffer in de reserve Risico's projecten in uitvoering is per 1-1-2026 € 5,4 miljoen.

3.2.8 Subsidies

Subsidiekaders

Subsidiëring is één van de middelen die de gemeente heeft om de beleidsdoelen uit te voeren. De doelen en bijbehorende prestaties worden opgenomen in de programmabegroting en vormen de basis voor de subsidieverlening. In beleidsnota's maken wij de afweging op welke manier wij onze doelen willen realiseren. Bijvoorbeeld door regelgeving, communicatie of door bekostiging van bepaalde activiteiten of diensten. Dit laatste kan door de gemeente zelf worden uitgevoerd, of door middel van subsidie of inkoop. Dat 'zelf uitvoeren' kan ook in samenwerking met andere gemeenten (bijvoorbeeld een gemeenschappelijke regeling). Als er gebruik wordt gemaakt van het middel subsidiëring gelden in ieder geval de Algemene Wet Bestuursrecht en de Algemene Subsidieverordening gemeente Leiden (ASV). Daarnaast zijn er extra afzonderlijke subsidieregelingen met aanvullende regels op verschillende beleidsterreinen. Zie ook www.leiden.nl/subsidies. Het college stelt voor 2027 een aantal subsidieplafonds vast. Hiermee legt het college vast welk bedrag maximaal beschikbaar is voor een subsidieregeling. Deze paragraaf geeft daar informatie over.

Indexering 2027

In de begroting 2027 zijn de subsidies met 4,6 % geïndexeerd. Met uitzondering van de subsidies die worden verstrekt vanuit de Decentralisatie-uitkeringen voor Vrouwenopvang en Maatschappelijke opvang, aangezien die decentralisatie-uitkeringen vanuit het rijk niet geïndexeerd worden. Deze subsidieposten vallen onder Programma 9.

Subsidiestaat

Hieronder is het overzicht opgenomen met de subsidies per programma/beleidsterrein.

Programma	Beleidsterrein	PB 2026 ¹	PB 2027
1 Bestuur en dienstverlening		165.233	151.531
	Bestuur	165.233	151.531
3 Economie		2.110.861	2.087.767
	Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	700.515	720.573
	Marketing en promotie	636.671	630.232
	Ruimte om te ondernemen	173.668	181.656
	Vitale Binnenstad en Kennisstad	600.007	555.306
5 Omgevingskwaliteit		510.071	248.682
	Klimaatadaptatie	372.325	209.200
	Openbaar groen	137.746	39.482
6 Stedelijke ontwikkeling		1.259.680	635.674
	Energietransitie	1.036.490	584.716
	Gemeentelijk vastgoed	174.473	-
	Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	44.704	46.760
	Wonen	4.013	4.198
7 Jeugd en onderwijs		9.574.368	8.758.741
	Jeugd	1.706.839	853.463
	Onderwijsbeleid	6.131.645	6.092.865
	Onderwijshuisvesting	3.176	-
	Peuterspeelopvang en kinderopvang	1.732.708	1.812.413
8 Cultuur, sport en recreatie		17.174.430	15.833.848
	Cultureel erfgoed	308.499	290.243
	Cultuur	15.374.230	14.672.085
	Recreatie	37.739	39.475
	Sport	1.453.962	832.045
9 Maatschappelijke ondersteuning		28.470.326	27.216.828

Programma	Beleidssterrein	PB 2026 ¹	PB 2027
	Kwetsbare groepen	19.992.069	18.881.390
	Ondersteuning	6.053.318	6.406.771
	Preventie	838.028	737.750
	Sociale binding en participatie	1.586.911	1.190.917
10 Werk en inkomen		1.812.554	1.506.960
	Arbeidsparticipatie	350.503	352.293
	Maatsch. participatie en onderst. minima	1.006.181	869.415
	Schuldhelpverlening	455.870	285.252
Eindtotaal		61.077.523	56.440.031

¹ Betreft stand begroting 2026 van 20 juli 2026

Toelichting subsidiestaat:

Het totaal van de subsidies begroot in 2027 bedraagt € 56.440.031 Dit bedrag is € 4.637.492 lager dan het begrote bedrag in 2026. Het verschil wordt in grote lijnen verklaard door de volgende posten (mutaties groter dan € 100.000 per beleidssterrein).

Programma 5 Omgevingskwaliteit

Klimaatadaptie

In 2026 is incidenteel een bedrag van € 170.000 voor de subsidieregeling groene daken en tuinen overgeheveld vanuit 2025.

Programma 6 Stedelijke ontwikkeling

Energietransitie

In 2026 is er € 1.036.490 beschikbaar aan subsidies voor energiearmoede en lokale initiatieven energietransitie. Grotendeels betreft dit middelen die het Rijk beschikbaar heeft gesteld via specifieke uitkeringen.

Gemeentelijk vastgoed

In 2026 is € 174.473 beschikbaar aan de subsidie wonen boven winkels. Deze subsidie zou volledig worden ingezet voor het project De Bakkerij. Dit project is echter komen te vervallen.

Programma 7 Jeugd en Onderwijs

Jeugd

De subsidiebudgetten binnen beleidssterrein Jeugd zijn in 2027 € 853.000 lager dan in 2026 door:

- De subsidie voor academische centra kinder- en jeugdpsychiatrie van € 840.000 is voor 2027 nog niet opgenomen in de begroting. We hebben van het Ministerie van VWS inmiddels een toekenning gekregen voor dit bedrag. Het zal via een technische wijziging worden toegevoegd aan de begroting.

Programma 8 Cultuur, sport en recreatie

Cultuur

De subsidiebudgetten cultuur zijn in 2027 € 702.000 lager dan in 2026 door:

- Incidenteel subsidiebudget voor ARS van €700.000 in 2026 beschikbaar gesteld in de kaderbrief 2025-2029 voor de verduurzaming van het pand.
- Voor de versterking van het lokale bibliotheekstelsel was in 2025 en 2026 een budget van afgerond € 384.000 per jaar beschikbaar. In de begroting vanaf 2027 is dit budget niet opgenomen.
- Het overige positieve verschil wordt vooral verklaard door de indexatie van de subsidiebudgetten van cultuur.

Sport

De subsidiebudgetten Sport zijn € 622.000 lager dan in 2026 door:

- Een aantal budgetten wordt in 2027 niet meer via een subsidieconstructie besteed maar op andere wijze. Hieronder valt onder andere de bijdrage aan de Schoolsportcie (€ 200.000).
- Het aflopen van de subsidieregeling sportstimulering na 2026. Deze regeling was tijdelijk en werd bekostigd vanuit de reserve sportstimulering (€ 175.000).
- Na 2026 lopen zowel de hogere compensatie voor de WOZ van de IJshal als de tijdelijke exploitatiesubsidie voor de IJshal af (samen € 160.000).

Programma 9 Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare groepen

De subsidiebudgetten binnen beleidssterrein Kwetsbare groepen zijn € 1.111.000 lager dan in 2026 door:

- In 2026 staat er een incidentele subsidie aan de Bakkerij begroot (€ 490.000).
- Er staat in 2026 incidenteel budget voor subsidie aan de Binnenvest (€ 290.000)
- Er is in 2026 extra budget beschikbaar gesteld voor de jongerenopvang aan het Maansteenpad (€ 610.000)
- Er staat in 2027 dubbel subsidiebudget voor ongedocumenteerden. De extra middelen uit de Kaderbrief 2025 beginnen namelijk per 2027, terwijl de extra middelen uit de Kaderbrief 2024 tot en met 2027 begroot staan. Dit wordt gecorrigeerd bij de derde technische wijziging. (€ 100.000)

Ondersteuning

De subsidiebudgetten binnen beleidsterrein Ondersteuning zijn € 353.000 hoger dan in 2026 door:

- Reguliere indexering van de subsidiebudgetten (€ 269.000)

Preventie

De subsidiebudgetten binnen beleidsterrein Preventie zijn € 100.000 lager dan in 2026 door:

- Het aflopen van subsidiebudget wat uit de specifieke uitkering Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) bekostigd wordt (€ 133.000).

Sociale binding en participatie

De subsidiebudgetten binnen beleidsterrein Sociale binding en participatie zijn € 353.000 lager dan in 2026 door:

- Het aflopen van subsidiebudget wat uit de specifieke uitkering Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) bekostigd wordt (€ 230.000).
- De bezuiniging op de subsidieregeling maatschappelijke initiatieven vanaf 2027. Hiertoe is besloten bij de Kaderbrief 2024 (€ 150.000).

Programma 10 Werk en Inkomen

Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

De subsidiebudgetten binnen beleidsterrein Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima zijn in 2027 € 137.000 lager dan in 2026 door:

- In 2025 en 2026 was er budget beschikbaar voor de pilot het Bouwdepot Leidse Regio. In 2027 is dit budget niet meer beschikbaar.

Schuldhelpverlening

De subsidiebudgetten binnen beleidsterrein Schuldhelpverlening zijn in 2027 € 171.000 lager dan in 2026 door:

- Een deel van Eerste Hulp bij Geldzorgen wordt uitgevoerd door het SWT, dat daarvoor een subsidie ontvangt. In 2027 is dit budget niet meer beschikbaar.

Subsidieregister

Bij de Kaderbrief 2023-2027 (RV23.0049.56) is door de gemeenteraad de motie 'Een inzichtelijker subsidieregister' (M.23.0049.56) aangenomen om tot een gebruiksvriendelijker subsidieregister te komen. In 2025 is de uitwerking van deze motie afgerond. Het subsidieregister is ook [online te raadplegen](#) via de gemeentewebsite.

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2027
1 Bestuur en dienstverlening	Bestuur	01A205 Adviseren bestuur over communicatie	917100 overige subsidies niet overheid	9.854
			917171 Stichting Dodenherdenking Leiden	27.443
			917173 Oranjevereniging Leiden	9.634
			917313 Stichting Beheer Begraafplaats Rhijnhof	104.600
2 Economie	Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	03B102 Verbet. Aansl. onderwijs-arbeidsmarkt	914536 St. PLNT Innovatie en Ondernemerschap	176.656
			917258 Stichting Gulliver Leiden	6.278
			910955 Stichting Leiden Bio Science Park	288.214
			917042 ROM InnovationQuarter BV	237.648
			917282 Stichting Medical Delta	11.777
	Marketing en promotie	03C101 Citymarket stim. toerist. aantrekkelijk	917120 Stadspartner Leiden Stad v Ontdekkingen	386.493

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2027
		03C102 Faciliteren Centrummanagement Leiden	917041 Stichting Centrummanagement Leiden (CML)	243.739
	Ruimte om te ondernemen	03A101 Regionale en lokale beleidsontwikkeling	917100 overige subsidies niet overheid	105.175
		03A102 Ontwikkelen Leiden Bio Science Park	913826 St. Ruimte Onderzoek Nederland (SRON)	76.481
	Vitale Binnenstad en Kennisstad	03E101 Vitale Binnenstad	917280 SR vitale binnenstad	471.082
		03E201 Kennisstad	918217 Kennisstad algemeen	47.070
			918222 Plaats Kamer v Verenigingen Leiden PKvV	37.154
5 Omgevingskwaliteit	Klimaatadaptatie	05E101 Ontwikk en uitv beleid waterkwantit-kwal	917329 SR Groene daken en Tuinen	209.200
	Openbaar groen	05C301 Ontwikk en uitv beleid dierenwelzijn	917271 St. Dierenambulance Vogelasiel Leiden	39.482
6 Stedelijke ontwikkeling	Energietransitie	06D101 Energiebesparing	919262 energietransitie	584.716
	Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	06A103 Opst. en act. ruimtelijk instrumentarium	917226 Stichting Rijnlands Architectuur Platf	46.760
	Wonen	06C103 Regionale woonagenda en woonruimteverd.	917100 overige subsidies niet overheid	4.198
7 Jeugd en onderwijs	Jeugd	07A101 Betrekken jeugd via jeugdparticipatie	917100 overige subsidies niet overheid	38.840
		07A102 Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	917118 Leidse Bond van Speeltuinenverenigingen	103.456
		07A202 Vanuit CJG org. informatie en opvoeding	917022 Stichting Rivierduinen	36.047
			917025 Stichting 1801-Onderwijsadvies	25.585
			917036 Hecht	590.888
			917100 overige subsidies niet overheid	14.950
			917293 Coöp Verlosk Praktijken Leiden	18.875
			919980 Stichting Hogeschool Leiden	17.665
		07A203 Vanuit het CJG organiseren jeugdhulp	917100 overige subsidies niet overheid	7.157
	Onderwijsbeleid	07C101 Waarborg aanbod, kwaliteit, deelname VVE	917025 Stichting 1801-Onderwijsadvies	112.268
			917036 Hecht	32.922
			917043 St. Jeugd en Samenleving Rijnland JES	800.749
			917147 SR Peuterspeelopvang en VE	1.987.147
		07C102 Stim. Hoogwaardig taalaanbod	917043 St. Jeugd en Samenleving Rijnland JES	178.072
			917053 SR internationale taalklassen	220.639
			917059 St. Confessioneel Onderwijs Leiden SCOL	299.593
			917060 St. Openbaar Primair Spec Onderwijs PROO	281.721
			917100 overige subsidies niet overheid	108.156

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2027
			917273 Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	25.116
		07C103 Bevord. Samenw. Ouder en Prof.	917004 Stichting BplusC	119.749
			917025 Stichting 1801-Onderwijsadvies	11.348
			917043 St. Jeugd en Samenleving Rijnland JES	149.256
		07C201 Onderst. zorg leerlingen spec. behoeften	917002 Schoolbesturen bao	28.953
			917003 Schoolbesturen vo	141.700
			917025 Stichting 1801-Onderwijsadvies	178.849
		07C202 Stim. samenwerking voorzieningen onderw	917000 overige subsidies overheid	205.740
			917052 SR bekostiging conciërges po	380.762
			917100 overige subsidies niet overheid	218.119
		07C301 Stimul. aanbod leerlingen eigen talenten	917005 Bright Kids	30.103
			917100 overige subsidies niet overheid	24.215
			917262 Technolab	96.124
		07C303 Bevorderen toekomstgerichte talentontwik	917169 Vereniging Natuurbeleving Bewaarde Land	20.190
			917170 Vereniging Leidse Schooltuinen	39.824
			917262 Technolab	37.046
			917263 Stichting Naar Buiten!	57.067
			917264 Naturalis Verwonderpaspoort	37.046
		07C401 Sturing geven op uitvalcijfers met RMC	917051 SR voortijdig schoolverlaten	270.391
	Peuterspeelopvang en kinderopvang	07B101 Zorgdr. Vold. aanbod peuterspeelopvang	917147 SR Peuterspeelopvang en VE	1.709.664
			917198 Cardea Jeugdzorg	102.749
8 Cultuur, sport en recreatie	Cultureel erfgoed	08B104 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	917113 Stichting Pieterskerk Leiden	102.575
			917141 SR Hist. stadsbeeld	163.782
			917268 Stichting Open Monumentendagen Leiden	23.886
	Cultuur	08A101 Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	917110 Toneelvereniging Imperium	4.396
			917314 Meerjarig culturele activiteiten	1.025.697
			917315 MCS Broedplaatsen	81.117
			917318 MCS Poppodium	1.319.508
			917319 MCS Schouwburg en Stadsgehoorzaal	3.709.765
			917320 MCS Vlakke vloer theater	540.782

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2027
			917321 SCP eenjarige culturele activiteiten	248.760
			917322 SCP Kennis en Cultuur	27.928
			917323 SR Kleine projecten	116.809
		08A102 Ondersteunen museaal aanbod	917039 Stichting Japanmuseum SieboldHuis	192.391
			917183 Stichting Het Leids Wevershuis	5.447
			917324 SR publicatie	12.979
		08A103 Ondersteunen educatief aanbod	915068 BplusC bibliotheek	4.757.418
			915069 BplusC muziekschool	1.313.648
			916207 DU Overheidsbrede Dienstverlening	108.667
			917000 overige subsidies overheid	52.300
			917004 Stichting BplusC	30.887
			917046 BplusC huisvestingsproces	43.781
			917100 overige subsidies niet overheid	184.290
			917114 Ars Aemula Naturae	156.900
			917316 MCS Cultuurpart beeldende kunst theater	161.808
			917317 MCS Cultuurparticipatie in de wijken	79.381
		08A104 Ondersteunen beeldende kunst (in de OR)	917248 Onderh beeldende kunst en muurgedichten	6.435
		08A105 Ondersteunen amateurkunstverenigingen	915099 SR Cult evenementen Amateurkunst 2026	37.751
			917150 SR Amateurkunst Leiden	203.639
		08A106 Ondersteunen lokale media	917167 Wettelijke bijdrage lokale omroep	119.038
			917227 Leids Mediafonds	4.019
		08A302 Cultuureducatie icm natuur- en milieuedu	917999 Stichting Cultuureducatiegroep	126.544
	Recreatie	08D102 Beheer en exploitatie volkstuinen	914674 Recreatief tuinieren	39.475
	Sport	08C101 Exploiteren gem sportaccommodaties	914707 Binnenbad de Vliet	37.000
			917100 overige subsidies niet overheid	53.181
		08C201 Leidenaars bewegen voldoende	914301 SISA H30 Brede Spuk combin.functies	406.049
			917100 overige subsidies niet overheid	25.834
			917103 Leidse Sport Federatie	7.927
			917104 Stichting Marathon Leiden	34.061
			917151 DV incidentele subsidies sportevenement	35.830
			917152 DV Subsidiëring Jeugdsport.	71.664
			917157 Stichting Topsport Leiden	157.987
			917253 Stichting Singelloop Leiden	2.512

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2027
9 Maatschappelijke ondersteuning	Kwetsbare groepen	09D101 Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	917100 overige subsidies niet overheid	116.143
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	755.385
		09D102 Toel. zorg verslavings- en psychia. prob	917100 overige subsidies niet overheid	212.757
			917214 St. Vluchtelingenwerk ZWN	370.853
			917297 St. Comité Ondersteuning Ongedoc Leiden	95.574
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	378.900
		09D103 Uitv. opvang en huisvesting kwetsbare gr	917012 Stichting De Binnenvest	5.255.580
			917021 Brijder Verslavingsgroep	26.450
			917036 Hecht	43.500
			917050 Stichting De Binnenvest -Maansteenpad	1.000.000
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	2.901.900
			917310 SR Maats. zorg LR nieuw	400.000
			918254 St. Limor-Land Inst MaatschOnderstRehab	679.350
	Ondersteuning	09D104 Uitv. geven aan beschermd wonen	917220 Coöperatie SWT	200.419
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	67.600
		09D201 Voorkomen geweld in huiselijke kring	917011 Stichting Vrouwenopvang Rosa Manus	4.748.000
			917022 Sichtung Rivierduinen	128.816
			917036 Hecht	1.385.053
			917208 Stichting Reclassering Nederland	115.110
		09C101 Organiseren toegang sociale wijkteams	917220 Coöperatie SWT	6.043.654
		09C202 Organiseren aanbod maatwerk WMO voorz.	917220 Coöperatie SWT	363.117
	Preventie	09B101 Organiseren samenhangend aanbd mtsch.wrk	912060 Stichting MEE Zuid-Holland Noord	197.049
			917008 Leidse Vereniging van Mantelzorgers	13.396
			917100 overige subsidies niet overheid	29.088
		09B201 Uity wettelijke tkn basisgezondheidszorg	917022 Sichtung Rivierduinen	202.171
			917100 overige subsidies niet overheid	17.687
			917327 SR Huisvesting huisartsen	104.600
			917894 Stichting Lumen Holland Rijnland	173.759
	Sociale binding en participatie	09A101 Organiseren voorzieningenaanbod	917009 St. Kwadraad	170.784
			918228 SR SSB Opgroeien	238.610
			918229 SR SSB Samen Meedoen	97.956

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2027
		09A102 Organiseren act. maatschappelijke partic	914675 Stichting Jeugdorp Leiden	3.956
			917100 overige subsidies niet overheid	11.592
			917153 SR Maatschappelijke Initiatieven	2.167
			917154 DV Subsidiëring Bejaardensociëteiten	9.397
			917155 DV Subs. Wijk- en Buurtverenigingen	112.960
			917199 COC Leiden	51.170
			917251 Stichting Scarabee	12.559
			918198 Integratiegelden	26.375
			918230 SR SSB Basiskracht	236.099
		09A103 Bevorderen cliëntbetrokkenheid	917018 Stichting Leiden Ongehinderd	51.572
			917027 Htib-Leiden	13.869
			917028 Stichting Radius	84.188
			917100 overige subsidies niet overheid	8.237
			917197 St Adviesraad Sociaal Domein	39.734
			917246 Stichting Narcis	5.653
			917247 Stichting Vrouwenennetwerk Leiden e.o.	6.278
		09A104 Uitv. Basisfuncties onderst vrijw.werk	910928 Stichting Issoria Hospice & Thuis	3.842
			917219 St. Vrienden van Xenia Hospice	3.919
10 Werk en inkomen	Arbeidsparticipatie	10A101 Inz. re-integratie en participatievoorz.	917192 Stichting Dress for Success Leiden	12.142
			917193 Stichting JobOn	22.484
			917195 Vereniging Ekklesia Leiden	6.072
		10A102 Aanbieden volwasseneneducatie	910373 bibliotheek	239.558
			917004 Stichting BplusC	72.037
	Maatsch. participatie en onderst. minima	10B205 Subsidies minimabeleid	917100 overige subsidies niet overheid	102.851
			917188 Stichting Urgente Noden Leiden	70.357
			917189 Stichting Voedselbank Leiden e.o.	42.949
			917191 Leergeld Leiden	154.668
			917220 Coöperatie SWT	91.456
			917301 St. Volwassenenfonds Sport & Cultuur	254.302
			917826 Jeugdsportfonds Zuid-Holland	152.832
	Schuldhelpverlening	10D201 Uitvoeren schuldhelpverlening	917220 Coöperatie SWT	285.252
Eindtotaal				56.440.031

Mededinging begrotingssubsidies

Een aantal organisaties ontvangt een jaarlijkse, structurele subsidie van de gemeente. Deze organisaties staan op naam in de begroting met daarbij de maximale hoogte van het subsidiebedrag, een zogeheten begrotingssubsidie. Op 23 juli 2025 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geoordeeld dat bij de verstrekking van begrotingssubsidies sprake is van schaarse publieke middelen. Dit betekent dat bij de verdeling van begrotingssubsidies mededingingsruimte moet worden geboden aan andere (potentiële) gegadigden. Ook dient een begrotingssubsidie op objectieve, toetsbare en redelijke criteria te worden gemotiveerd door eerst een voorgenomen besluit te nemen en deze te publiceren. Hierna volgt een zienswijzeprocedure van 8 weken bij het voorgenomen besluit, voordat een definitief besluit over de subsidieverlening wordt genomen.

Het college heeft in juni 2026 de 'Beleidsregels begrotingssubsidies gemeente Leiden' vastgesteld, met criteria waaraan de begrotingssubsidies 2027 zijn getoetst. Begin juli 2026 is voor bijna alle begrotingssubsidies 2027 een voorgenomen besluiten gepubliceerd. Andere potentiële gegadigden hebben 8 weken de mogelijkheid gehad om op de voorgenomen besluiten te reageren door een zienswijze in te dienen. In het najaar 2026 volgt nog een kleine publicatie van de laatste begrotingssubsidies voor 2027.

Eventuele zienswijzen worden meegenomen in de afweging om te komen tot het definitieve besluit over de subsidieverlening van de begrotingssubsidies voor 2027, die uiterlijk in december 2026 worden beschikt.

Overzicht subsidies boven € 100.000

Organisaties waaraan in 2027 naar verwachting een subsidiebedrag van € 100.000 of meer wordt toegekend:

Organisatie naam	nr Doel	Beleidsdoel
Academisch Ziekenhuis Leiden	7A3	Goede specialistische hulp beschikbaar
Ars Aemula Naturae	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Coöperatie SWT Leiden en omgeving U.A.	9B1	Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk
	9C1	Integrale zorg en ondersteuning op maat
	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
	10B2	Armoedebestrijding
Energiek Leiden	6D1	Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050
Hecht	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
Humanitas	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
InnovationQuarter	3B2	Meer kennisintensieve bedrijvigheid
Smallsteps BV (Partou)	7C1	Goede onderwijskansen voor kinderen en jongeren
Stichting 1801	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	7C2	Goede onderwijs-ondersteuning en samenwerking in het onderwijs
Stichting @ease	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Stichting Agglomeratieomroep Holland Centraal	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Barka	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting Bibliotheek Bollenstreek	10A1	Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk
Stichting Bibliotheek plus Centrum voor Kunst en Cultuur	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
	8A3	Leiden onderscheidt zich (inter)nationaal met kennis en cultuur
	8C2	Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl
	3E2	Kennisstad
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren

Organisatie naam	nr Doel	Beleidsdoel
Stichting Bibliotheek Rijn en Venen	10A1	Leidenaars hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk
Stichting Cardea Jeugdzorg	7B1	Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra
Stichting Centrummanagement Leiden (CML)	3C1	Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden
Stichting Comité Ondersteuning Ogedocumenteerden Leiden (COOL)	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
Stichting Cultuureducatiegroep	8A3	Leiden onderscheidt zich (inter)nationaal met kennis en cultuur
	8C2	Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl
	3E2	Kennisstad
Stichting De Binnenvest	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting De Veenfabriek	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Hogeschool Leiden	3E2	Kennisstad
Stichting Ins Blau	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Japanmuseum Sieboldhuis	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Jeugd en Samenleving Rijnland	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	7C4	Zoveel mogelijk leerlingen volgen onderwijs en halen een startkwalificatie of verwerven een werkplek
Stichting Jeugdfonds Sport & Cultuur Zuid-Holland	10B2	Armoedebestrijding
Stichting Kwadraad	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Stichting Limor (Landelijke Instelling voor Maatschappelijke Ondersteuning en Rehabilitatie)	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting Leiden Bio Science Park	3B2	Meer kennisintensieve bedrijvigheid
Stichting Leids Stimuleringsfonds Lokale Journalistiek	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
	8A2	Cultuur draagt bij aan maatschappelijke doelen door culturele activiteiten
Stichting Lumen Holland Rijnland	9B1	Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk
	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
	9B2	Gezondheidsproblemen worden voorkomen
Stichting MEE Zuid-Holland Noord	9B1	Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk
Stichting Nobel	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Openbaar Primair en Speciaal Onderwijs Leiden-Leiderdorp	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	7C2	Goede onderwijs-ondersteuning en samenwerking in het onderwijs
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
Stichting Peuterspeelzalen Leiden e.o.	7B1	Kwalitatief en goed toegankelijk aanbod van kindercentra
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
Stichting Pieterskerk Leiden	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
	8B1	Het Leids verleden wordt duurzaam ingezet als onderscheidende kracht: kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar voor diverse groepen en het cultureel erfgoed wordt behouden voor toekomstige generaties.

Organisatie naam	nr Doel	Beleidsdoel
Stichting PLNT	3B2	Meer kennisintensieve bedrijvigheid
Stichting PS Theater	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Reclassering Nederland	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
Stichting Rivierduinen	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	9B2	Gezondheidsproblemen worden voorkomen
	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
Stichting Stadspartners Leiden Stad van Ontdekkingen	3C1	Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden
Stichting Technolab Leiden	7C3	Als Kennisstad toekomstbestendig onderwijs bevorderen met extra aandacht voor duurzaamheid, internationalisering en talentontwikkeling
	3B1	Sterker ondernemersklimaat
Stichting Topsport Leiden	8C2	Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl
Stichting VluchtelingenWerk Nederland	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting Volwassenenfonds Sport & Cultuur	10B2	Armoedebestrijding
Stichting "Voor Elkaar" Leiden	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Stichting Vrouwenopvang Rosa Manus	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
Triora	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen

Subsidieplafonds 2027

Bij het vaststellen van de Verordening tot wijziging van de Algemene Subsidieverordening Leiden 2021 (RV.22.0081) is door de gemeenteraad de motie "Informeren subsidieplafonds" (M.22.0081.01) aangenomen om duidelijk geïnformeerd te worden over ingestelde subsidieplafonds.

In onderstaand overzicht zijn alle door het college ingestelde subsidieplafonds, onder voorbehoud van goedkeuring van de begroting, opgenomen.

Nr.	Naam subsidieregeling	Bedrag subsidieplafond	Toepassing per kalenderjaar (2027)	Toepassing voor de gehele regeling
1	Subsidieregeling Bekostiging conciërges primair onderwijs	380.762	X	
2	Subsidieregeling Inzet Brugfunctionaris Leiden schooljaar 2026-2027	320.000		X
3	Subsidieregeling Meerjarige cultuursubsidies 2026-2028		X	
	Deelplafond activiteit			
a.	Broedplaats	81.117		
b.	Cultuurparticipatie beeldende kunst en theater voor kinderen en jongeren	161.808		
c.	Cultuurparticipatie in de wijken	79.381		
d.	Poppodium	1.319.508		
e.	Een Schouwburg en stadsgehoorzaal	3.709.765		
f.	Vlakke vloertheater	540.782		
g.	Andere culturele activiteiten	1.025.697		
4	Subsidieregeling Culturele projecten		X	
	Titel II Culturele projecten	248.760		
	Titel III Kennis en Cultuur	54.078		
	<i>*Indien het subsidieplafond voor titel II of titel III niet is bereikt, wordt het restant aan het subsidieplafond voor titel III of titel II toegevoegd.</i>			

Nr.	Naam subsidieregeling		Bedrag subsidieplafond	Toepassing per kalenderjaar (2027)	Toepassing voor de gehele regeling
5	Subsidieregeling Kleine projecten cultuur en publicaties			X	
	Titel II Kleine culturele projecten				
	Verdeeld over de perioden:		116.809		
	januari tot en met april € 38.936				
	mei tot en met augustus € 38.936				
	september tot en met december € 38.936				
	Titel III Publicatiesubsidies		12.979		
	Verdeeld over de perioden:				
	januari tot en met april € 4.326				
	mei tot en met augustus € 4.326				
	september tot en met december € 4.326				
	<i>*Indien het subsidieplafond voor een aanvraagperiode niet is bereikt, wordt het restant aan het subsidieplafond voor de eerstvolgende aanvraagperiode toegevoegd.</i>				
6	Subsidieregeling Circulair herwaarderen				X
	Categorie A Circulaire ondernemersinitiatieven		150.000		
	Categorie B Circulaire bewonersinitiatieven		20.000		
	Categorie C Kleine circulaire bewonersinitiatieven		10.000		
7	Subsidieregeling Groene tuinen en daken		209.200	X	
8	Subsidieregeling Historisch Stadsbeeld		163.782	X	
	Project Historische winkelpui (januari tot en met april)	€ 80.000*			
	Project Historische winkelpui				
	Project Gevelreclame				
	Project Historisch object				
	Project Historische kleuren				
		€ 83.782			
	<i>*indien in het eerste kwartaal 2027 het subsidiedeelplafond voor project Historische winkelpui niet is bereikt, wordt het restant aan het geheel van alle projecten in de subsidieregeling toegevoegd.</i>				
9	Subsidieregeling Huisvesting bijzondere doelgroepen		500.000	X	
10	Subsidieregeling Huisvesting huisartsen gemeente Leiden 2026-2028		300.000		X
11	Subsidieregeling Internationale taalklassen		400.000	X	
12	Subsidieregeling Isolerende Maatregelen vve's Leiden 2023-2029		1.740.000		X
13	Subsidieregeling Lokale warmte initiatieven 2026-2027		90.000		X
14	Subsidieregeling Leidse Onderwijsinnovatie		323.510	X	
15	Subsidieregeling Maatschappelijke initiatieven		28.542	X	
16	Subsidieregeling Maatschappelijke Zorg Leidse regio			X	
	Categorie A Bestaande initiatieven		4.659.666		
	Categorie B Nieuwe initiatieven		250.000		
17	Subsidieregeling Voortijdig schoolverlaten		270.391	X	
18	Subsidieregeling Vitale Binnenstad			X	
	Categorie A subsidie beeldbepalend initiatief		235.541		
	Categorie B impulssubsidie		235.541		
19	Subsidieregeling Vrijwilligersorganisaties Sterke sociale basis			X	

Nr.	Naam subsidieregeling	Bedrag subsidieplafond	Toepassing per kalenderjaar (2027)	Toepassing voor de gehele regeling
	Thema Opgroeien	238.610		
	Thema Samen Meedoen	97.956		
	Thema Basiskracht	236.099		

De subsidieplafonds zijn opgesteld op basis van de bedragen zoals opgenomen in deze continuïteitsbegroting. Uit de financiële verwerking van de keuzes uit het nieuwe beleidsakkoord volgen mogelijk nieuwe subsidiebedragen voor 2027. Over de effecten hiervan op de subsidieplafonds 2027 zal het college een nieuw besluit nemen

3.2.9 Taakstellingen en reserveringen

De raad wordt via de planning- en controlcyclus geïnformeerd over de voortgang van de realisatie van de taakstellingen. Omdat de invulling van taakstellingen gedurende het jaar op elk moment kan plaatsvinden biedt een overzicht van taakstellingen een momentopname. In deze paragraaf geven wij het actuele overzicht van de hoogte van de overgebleven taakstellingen. Op dit moment zijn er geen algemene taakstellingen in de begroting opgenomen.

Hoewel formeel geen taakstelling is in de begroting rekening gehouden met planningsoptimisme bij investeringen. Meer over het planningsoptimisme leest u in de [paragraaf kapitaallasten](#) van hoofdstuk 4.2.2 Investerings.

3.2.10 Demografische ontwikkelingen

Doel van deze paragraaf is om demografische trends te signaleren in de stad zoals bijvoorbeeld de ontwikkelingen in het aantal inwoners en de leeftijdsopbouw van de bevolking. Deze ontwikkelingen hebben invloed op de gemeentelijke taken en kosten. Aan de orde komen ontwikkelingen in:

- de omvang en leeftijdsopbouw van de Leidse bevolking van 2016 tot 2040
- de omvang en samenstelling van de huishoudens in Leiden van 2016 tot 2024

Ontwikkeling van de Leidse bevolking van 2016 tot 2040

Het aantal inwoners van Leiden groeide van 122.612 inwoners op 1 januari 2016 tot 130.298 op 1 januari 2026. Dat is een stijging met 7.686 personen, ofwel +6%. Sinds een dip op 1 januari 2021, een gevolg van de coronapandemie, is de bevolking weer met ongeveer 6.500 personen gestegen. Dit is mede het gevolg van de komst van vluchtelingen uit Oekraïne. Wat ook een rol speelde was dat vanwege de herintroductie van de uitwonendenbeurs, studenten meer geneigd zijn zich in te schrijven in de gemeente waar ze op kamers wonen. Tussen 1 januari 2025 en 1 januari 2026 is het aantal inwoners met ongeveer 300 gedaald.

In Leiden is sprake van vergrijzing. Het aantal 65-plussers steeg de afgelopen tien jaar van 17.222 naar 21.843 (+4.621 ofwel +27%). Het aantal 75-plussers is in deze periode zelfs met 40% gestegen. Steeds meer Leidenaren geboren in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw (naoorlogse geboortegolf) bereiken deze leeftijd. Het aantal jongeren tot twintig jaar is de afgelopen tien jaar met 8% afgenomen.

Ontwikkeling van het aantal inwoners in Leiden 2016-2026

Jaar	0-19 jaar	20-64 jaar	65+ jaar	Totaal
2016	24.082	81.308	17.222	122.612
2017	23.964	82.015	17.774	123.753
2018	23.930	82.090	18.397	124.417
2019	23.448	82.582	18.876	124.906
2020	22.979	82.820	19.300	125.099
2021	22.560	81.906	19.630	124.096
2022	22.216	82.774	20.047	125.037
2023	22.319	84.243	20.517	127.079
2024	22.691	86.396	20.980	130.067
2025	22.255	86.908	21.432	130.595
2026	22.041	86.414	21.843	130.298

Bron: BRP

Bevolkingsprognoses, vooral voor jaren in de nabije toekomst, zijn altijd omgeven door onzekerheidsmarges. Het is moeilijk in te schatten wat het effect is van internationale ontwikkelingen (vluchtelingen), geboortecijfers, woningbezetting en migratiestromen. Toch is, rekening houdend met de woningbouwplanning per 1 januari 2026, een prognose gemaakt van het aantal inwoners tot en met 2040. Het totale aantal inwoners van Leiden zal volgens deze prognose in 2040 147.707 bedragen. Duidelijk te zien is dat het aantal 65-plussers flink zal blijven stijgen. In de eerste jaren neemt het aantal 20-64-jarigen ook toe omdat in die periode een flinke toename van de woningvoorraad in de pijplijn zit.

Prognose van het aantal inwoners in Leiden per 1 januari 2030-2040

Jaar	0-19 jaar	20-64 jaar	65+ jaar	Totaal
2030	22.054	90.442	23.864	136.360
2035	22.848	97.636	25.776	146.260
2040	23.121	97.834	26.752	147.707

Bron: Gemeente Leiden ism. Pronexus

Ontwikkeling van het aantal huishoudens in Leiden van 2016 tot en met 2025

Het aantal huishoudens in Leiden is de afgelopen jaren gestegen van 66.793 in 2016 naar 74.251 in 2025. Het percentage eenpersoonshuishoudens is gestegen naar afgerond 57%. In heel Nederland ligt dit percentage op 40%.

Huishoudens in Leiden 2016-2025

Jaar	Eenpersoons	Meerpersoons	Totaal aantal	% eenpersoons
2016	36.098	30.695	66.793	54,0%
2017	36.835	30.934	67.769	54,4%
2018	36.897	31.186	68.083	54,2%
2019	37.195	31.354	68.549	54,3%
2020	37.323	31.376	68.699	54,3%
2021	36.504	31.573	68.077	53,6%
2022	37.598	31.639	69.237	54,3%
2023	38.462	32.025	70.487	54,6%
2024	41.683	32.037	73.720	56,5%
2025	42.159	32.092	74.251	56,8%

Bron: CBS

2026 is nog niet bekend

3.2.11 Bijzonder Programma Doorontwikkeling Sociaal Domein

Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de financiën binnen het hek rondom het sociaal domein.

Definitie van het hek rond het sociaal domein

Binnen het beschikbare budget willen we onze taken zo goed mogelijk uitvoeren en onze visie realiseren. We betrekken de budgetten voor het sociaal domein bij elkaar middels de huidige financiële systematiek. Bij de Programmabegroting 2019 heeft de Raad ermee ingestemd om een hek rondom het sociaal domein te plaatsen en een reserve sociaal domein te maken. Door het hek is het sociaal domein een financieel gesloten systeem. Voor- en nadelen binnen het hek rond het sociaal domein worden verrekend met de reserve. Om tot een reëel en structureel sluitend meerjarenbeeld te komen is bij de Kaderbrief 2025 besloten om de ruimte binnen het hek uit te breiden.

Met deze uitbreiding wordt de komende jaren onder andere ingezet op het versterken van preventie, een sterke sociale basis en snelle, lichte hulp, zodat inwoners optimaal kunnen (blijven) participeren en zwaardere zorg kan worden voorkomen. Op lange termijn wil de gemeente stapsgewijs blijven hervormen binnen de specialistische jeugdhulp.

Het BUIG-budget is buiten het hek geplaatst. Dit is het budget vanuit het Rijk waaruit de bijstandsuitkeringen worden gedekt. Hier is voor gekozen omdat het BUIG-budget in het verleden tijdens het lopende jaar soms met vele miljoenen werd verlaagd. Dit zou ongewenst grote gevolgen hebben voor de begroting van het sociaal domein. Er zijn van 2019 t/m 2025 jaarlijks voordelen gerealiseerd op het BUIG-budget (cumulatief € 23,7 miljoen). Deze voordelen zijn toegevoegd aan de algemene middelen.

Samenvatting financiën binnen het hek rond het sociaal domein

Programmabegroting 2027

Samenvatting begroting 2027 Sociaal domein	lasten	baten	saldo
uit programma Onderwijs en Jeugd	53.179.000	-360.000	52.819.000
uit programma Maatschappelijke ondersteuning	128.900.000	-4.189.000	124.711.000
uit programma Werk en Inkomen exclusief DZB	25.643.000	-6.910.000	18.733.000
uit programma Werk en Inkomen onderdeel DZB	37.753.000	-13.377.000	24.376.000
totaal	245.475.000	-24.836.000	220.639.000

Taakstelling sociaal domein

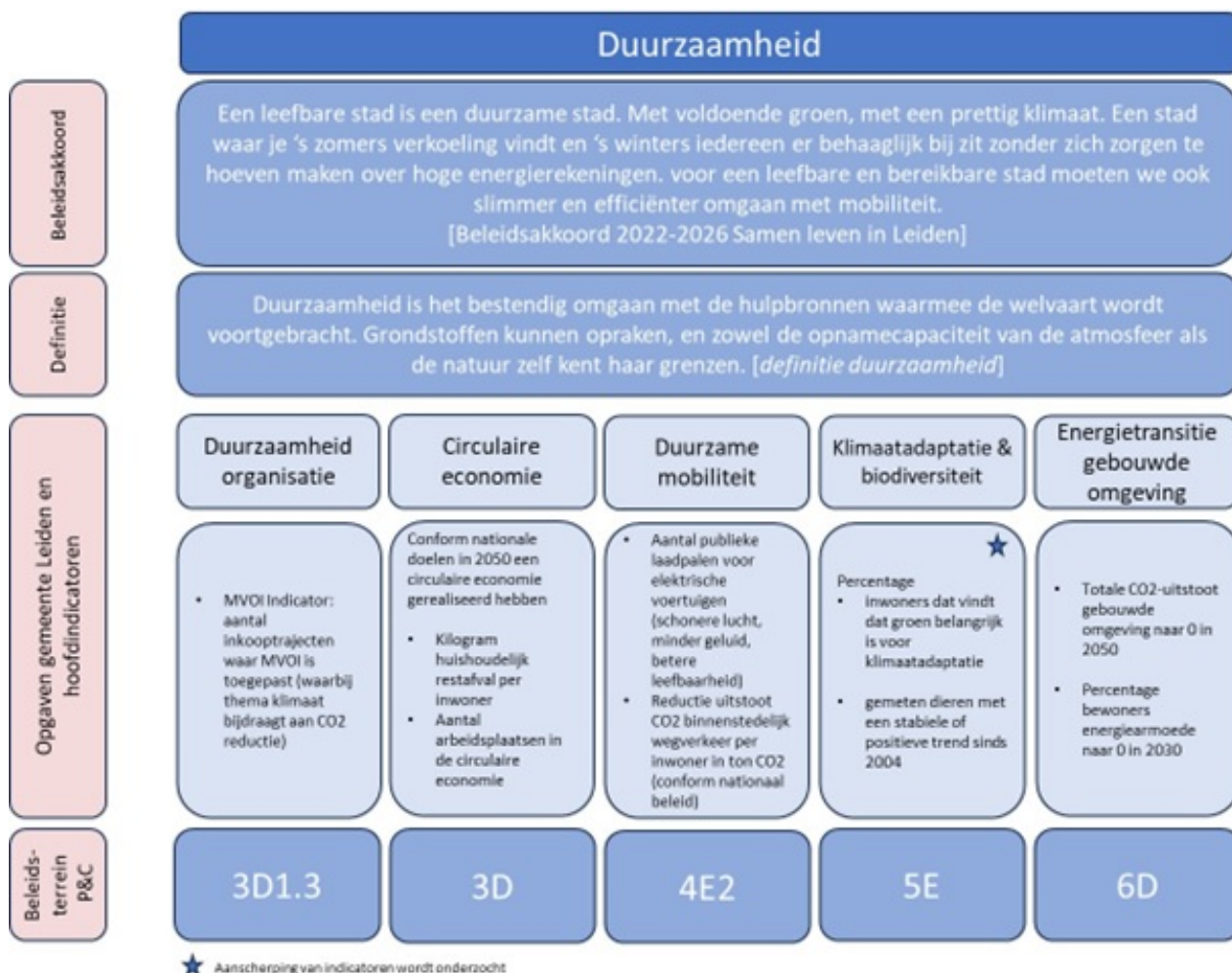
In 2028 stond nog een taakstelling van € 0,5 miljoen geraamd op de specialistische jeugdzorg, vanaf 2029 € 2,6 miljoen. De tweede prognose 2025 van de Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ) voor het meerjarenbeeld 2026-2029 liet een gunstige financiële ontwikkeling zien. De eerste prognose 2026 van SOZ voor het meerjarenbeeld bevestigde deze gunstige ontwikkeling. Daardoor is de taakstelling vanaf 2028 nu volledig afgeraamd. De gunstige ontwikkeling is mede veroorzaakt door het ingezette beleid: investeren in de sterke sociale basis, verbeterde triage, normaliseren, collectivieren, afbakening jeugdhulp en verbetering data en monitoring. In de toekomst zullen de acties vanuit de bestuurlijke taskforce mogelijk nog effect hebben.

Reserves

De reserve sociaal domein wordt gebruikt voor gerichte bestedingen, maar dient ook voor het opvangen van risico's binnen het hek rond het sociaal domein. Voor het opvangen van risico's wordt € 5,0 miljoen gereserveerd. De reserve wordt formeel gemuteerd na genomen raadsbesluiten en daardoor ontstaat er geen volledig beeld van de reserve. Er zitten immers bestedingsplannen in de pijplijn. Naast de officiële stand van de reserve sociaal domein wordt daarom ook een stand bijgehouden waarin de toekomstige ontwikkelingen zijn opgenomen. Een deel van de reserve bevat regionale middelen, die binnen de reserve apart zijn geoormerkt. Het betreft onder andere Beschermd wonen, Vrouwenopvang en Laaggeletterdheid. De reserve kan ook buiten het sociaal domein worden ingezet, mits het een aantoonbaar voordeel oplevert voor het sociaal domein. De uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) is onderdeel van het sociaal domein, maar het resultaat op de WSW wordt verrekend met de bedrijfsreserve DZB. Het resultaat van Re-integratie Leiden wordt verrekend met de reserve sociaal domein. Wanneer de bedrijfsreserve DZB groter is dan 10% van de gerealiseerde lasten, dan vindt er afroaming plaats ten gunste van de reserve sociaal domein.

3.2.12 Bijzonder Programma Duurzaamheid

Leiden is een prachtige stad om in te wonen en te werken. Tegelijk neemt de druk op de stad toe door bijvoorbeeld het groeiende aantal inwoners en klimaatverandering. We willen onze stad nu en in de toekomst duurzaam en leefbaar houden. Om dat te bereiken, hebben we duurzaamheid onderverdeeld in een aantal duurzaamheidsopgaven: circulaire economie (programma 3), duurzame mobiliteit (programma 4), klimaatadaptatie en biodiversiteit (programma 5), energietransitie (programma 6) en duurzame verstedelijking (programma 6). Hieronder is dit schematisch weergegeven.

Ontwikkelingen

Het klimaat is altijd al aan het veranderen onder invloed van verschillende factoren. Alleen nu verandert het klimaat in een veel hoger tempo. Dit komt doordat de mens steeds meer broeikasgassen is gaan uitstoten. Broeikasgassen, zoals CO₂, houden de aarde als een soort deken warm. De snelle toename van deze broeikasgassen in de atmosfeer zorgt ervoor dat onze planeet sneller opwarmt. Deze opwarming gaat gepaard met extremere weersomstandigheden zoals heviger regenvall, hitte en droogte. Door opwarming van de aarde wordt ons klimaat en daardoor de leefbaarheid ernstig bedreigd.

Ook in Leiden voelen we hier de gevolgen van. Sommige plekken worden heel warm in de zomer, straten lopen onder bij hevige regenvall en door aanhoudende droogte kan het grondwaterpeil zakken, wat kan leiden tot bodemdaling en negatieve gevolgen heeft voor funderingen en de natuur. Als we hier niks aan doen, dan kunnen deze veranderingen de leefbaarheid in Leiden aantasten.

Verduurzaming van de stad is daarom essentieel om de verstedelijking en specifiek de grote vraag naar woningen op te kunnen vangen. Een stad die niet duurzaam en gezond is, is niet leefbaar en niet aantrekkelijk om te wonen, recreëren, verblijven en werken. Met de keuze voor duurzame verstedelijking koppelt Leiden de opgave van klimaatneutraliteit en klimaatbestendigheid aan betaalbare woningen, schoon vervoer en meer groen. Zowel het veranderende klimaat, de toename van de wereldbevolking, de zoektocht naar steeds schaarser wordende grondstoffen en het bijbehorende gebruik van natuur leidt tot verminderde aantallen van

soorten en soms zelf tot uitsterving. Ook in Leiden zien we dat de ontwikkelingen in de stad impact hebben op de bestaande flora en fauna. We moeten in Leiden daarom niet alleen zoeken naar oplossingen voor de mens, maar ook voor de natuur.

Invulling Leiden aan duurzaamheidsopgave: mitigatie en adaptatie

Leiden is sinds 2010 een Global Goal gemeente. Dit betekent dat de gemeente haar lokale beleid koppelt aan de zeventien wereldwijde doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. Deze 'Global Goals for sustainable development' richten zich onder andere op het tegengaan van klimaatverandering en een transitie naar duurzame vormen van energie.

De gemeente Leiden heeft de Europese en nationale doelstellingen vertaald in een lokale ambitie. De ambitie van Leiden is: *Leiden is in 2050 een klimaatneutrale, circulaire, klimaatbestendige, biodiverse en zichtbaar groenere stad.*

Als gemeente hebben we hiervoor twee vormen van beleid: *het reduceren van broeikasgas emissies (klimaatmitigatie)* zoals CO₂. Hiermee remmen we klimaatverandering af en minimaliseren we de temperatuurstijging op aarde om zo de heftigere consequenties van klimaatverandering te voorkomen. Dit doen we door middel van de duurzaamheidsopgaven energietransitie (programma 6), circulaire economie (programma 3) en duurzame mobiliteit (programma 4). De tweede vorm is *klimaatadaptatie*, waar we onze samenleving zo goed mogelijk inrichten zodat we om kunnen gaan met de gevolgen van klimaatverandering. Hieronder vallen maatregelen zoals het reduceren van hitte in steden door het toevoegen van groen en het verbeteren van onze afwateringsystemen om de grotere hoeveelheden neerslag te kunnen verwerken. Dit doen we in alle ontwikkelingen en specifiek in de duurzaamheidsopgave Klimaatadaptatie en biodiversiteit (programma 5).

Wat gaan we in 2027 doen?

Voor elk van deze opgaven is een strategie met bijbehorende uitvoeringsagenda / uitvoeringsprogramma opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's richten zich op de ambities, doelen, benodigde inspanningen en beoogde resultaten op de kortere termijn. We blijven in 2027 inzetten op het nog meer en beter op elkaar afstemmen van communicatie naar bewoners en ondernemers toe, vanuit de verschillende opgaven. Dit doen we door een overkoepelende boodschap uit te dragen, zodat ook voor bewoners en ondernemers duidelijk is dat alles onder de koepel van duurzaamheid plaatsvindt. Hiermee versnellen we de duurzame beweging onder inwoners, ondernemers, partners en medewerkers met een activerend, herkenbaar verhaal.

Daarnaast starten we in 2027 een verkenning naar een meer overkoepelende monitoring en rapportage over duurzaamheidsdoelen. Hierbij sluiten zoveel mogelijk aan op nationale en internationale standaarden en de politieke en maatschappelijke behoefte.

Wat betekent dat?

Klimaatneutraal (of CO2-neutraal): Een stad die met al zijn processen bijdraagt aan verkleinen van klimaatverandering.

Circulair: Een stad waarin geen afval bestaat en waar grondstoffen steeds opnieuw worden gebruikt.

Klimaatbestendig: Een stad zodanig ingericht dat de effecten van de klimaatverandering (hitte, droogte, hevige regenval, overstromingen) opgevangen kunnen worden.

Biodivers: Een stad waar veel verschillende soorten planten en dieren kunnen leven en groeien.

Zichtbaar groener: Een stad met veel groen.

De beschikbare middelen

Rapportage over de beschikbare middelen gebeurt niet in deze paragraaf, maar bij de betreffende begrotingsprogramma's. Dit maakt het mogelijk om uitgaven en prestaties op duurzaamheidsthema's (zoals 'Fiets-op-1'), beter te relateren aan de andere ambities in dat begrotingsprogramma (zoals 'Bereikbaarheid'). Middelen vanuit de verschillende dekkingsbronnen worden bij het beleidsveld Energietransitie in gezamenlijkheid toegelicht. Zo worden middelen uit de reserve Duurzame Stad voor de energietransitie in samenhang met de middelen die het Rijk beschikbaar stelt voor capaciteit voor klimaat- en energiebeleid en voor de aanpak van energiearmoede toegelicht. We hopen op deze manier beter inzicht te kunnen geven in de relaties tussen verschillende financiële stromen.

Dashboard ruimtegebruik en duurzaamheid

Op het dashboard 'ruimtegebruik en duurzaamheid' op leiden.incijfers.nl is de monitoringsinformatie over de duurzaamheidsopgaven gebundeld.

3.2.13 Openbaarheidsparagraaf - Wet open overheid (Woo)

Een open overheid is belangrijk voor het vertrouwen tussen de samenleving en de overheid. Het is ook een belangrijk onderdeel van de democratie. De Wet open overheid (Woo) regelt het recht op toegang tot informatie van de overheid. De Woo kent drie hoofdonderdelen:

- Actieve openbaarmaking - de gemeente maakt uit zichzelf informatie openbaar;
- Passieve openbaarmaking - de gemeente maakt op verzoek bepaalde informatie openbaar, bijvoorbeeld via een Woo-verzoek;
- Een informatiehuishouding die op orde is.

In de Openbaarheidsparagraaf van de begroting laten we zien wat onze beleidsplannen zijn voor de Woo. Dit is een wettelijke verplichting, die in de Woo is opgenomen.

Actieve openbaarmaking

De Woo verplicht gemeenten tot het actief openbaar maken van een aantal categorieën van informatie. De invoering van de actieve openbaarmaking vindt plaats in vier fases, ook wel tranches genoemd. Per tranche komen [nieuwe informatiecategorieën](#) beschikbaar. Hierbij kun je denken aan het openbaar maken van raads- en collegebesluiten, Woo-verzoeken/besluiten en wet- en regelgeving. Maar ook aan bijvoorbeeld adviezen, convenanten, klachten en beschikkingen.

De eerste tranche van actief openbaar maken is al ingevoerd. Informatie over de organisatie, de werkwijze en de bereikbaarheidsgegevens van de gemeente zijn te vinden in [de Woo-index](#). Het is belangrijk dat de informatie die we actief openbaar maken op een centrale plek staat. Zo is deze voor inwoners, journalisten en andere betrokkenen makkelijk te vinden.

Het programma Open en Toegankelijke Overheidsinformatie (OTO) is in 2026 afgerond. In 2027 bereiden we samen met de organisatie de volgende tranches voor. Deze bevatten vooral meer complexere informatiecategorieën. De ingangsdatum voor gemeenten is nog niet vastgesteld. De invoering van deze tranches vereisen niet alleen een verandering in de techniek, maar ook om veranderingen in de manier van werken.

Passieve openbaarmaking

In Leiden groeit de vraag naar overheidsinformatie door inwoners en organisaties. Dit sluit aan bij het landelijk beeld. Ook zien we een toename in het aantal complexe Woo-verzoeken. We blijven ons inzetten om op tijd alle Woo-verzoeken af te handelen. Dit doen we onder andere door zo snel mogelijk contact op te nemen met de verzoekers. Zo krijgen we beter inzicht in de vraag achter het verzoek en kunnen we waar mogelijk het verzoek gericht maken.

De groeiende behoefte aan overheidsinformatie vraagt meer van de organisatie. Daarom is een procesoptimalisatie doorlopen en wordt monitoring van het Woo-proces ingericht. We houden aandacht voor voldoende personele inzet voor de afhandeling van de verzoeken. In 2027 zetten we in op het voorkomen van geschillen, die vaak de oorzaak zijn van het doen van een Woo-verzoek.

Informatiehuishouding op orde

Om als gemeente de Woo goed te kunnen uitvoeren is het van belang dat onze informatiehuishouding op orde is. Dit betekent dat informatie volledig, vindbaar en toegankelijk moet zijn. In de [Paragraaf Bedrijfsvoering](#) staat beschreven welke stappen we in 2027 zetten om onze informatiehuishouding verder te verbeteren als onderdeel van de digitale transformatie.

Hoofdstuk 4

4 Financiële begroting

4.1 Overzicht van baten en lasten

4.1.1 Overzicht van baten en lasten in meerjarig perspectief

Programma	L/B	Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Bestuur en dienstverlening	Lasten	29.323	29.574	29.985	28.653	28.747	28.827
	Baten	-4.896	-4.148	-4.404	-4.408	-4.407	-4.407
Saldo		24.428	25.426	25.581	24.245	24.340	24.419
Veiligheid	Lasten	18.842	19.145	19.374	19.321	19.319	19.318
	Baten	-973	-33	-35	-36	-36	-36
Saldo		17.869	19.112	19.339	19.285	19.283	19.283
Economie	Lasten	13.046	16.194	12.421	12.363	12.170	12.023
	Baten	-2.119	-4.083	-2.645	-2.655	-2.635	-2.594
Saldo		10.926	12.111	9.775	9.708	9.535	9.429
Mobiliteit	Lasten	28.230	38.634	31.284	31.354	36.995	35.977
	Baten	-27.900	-25.881	-24.488	-24.446	-24.446	-24.446
Saldo		330	12.753	6.796	6.908	12.549	11.531
Omgevingskwaliteit	Lasten	75.303	84.781	85.840	89.995	93.511	95.146
	Baten	-43.323	-43.784	-45.754	-49.055	-49.876	-50.697
Saldo		31.980	40.997	40.086	40.940	43.635	44.449
Stedelijke ontwikkeling	Lasten	52.403	68.616	57.967	42.762	40.762	41.157
	Baten	-48.067	-56.106	-43.175	-41.175	-38.856	-30.711
Saldo		4.337	12.510	14.792	1.587	1.906	10.446
Jeugd en onderwijs	Lasten	75.787	88.542	83.708	84.479	85.474	86.368
	Baten	-8.723	-9.038	-6.871	-8.574	-8.574	-8.574
Saldo		67.064	79.505	76.837	75.905	76.900	77.794
Cultuur, sport en recreatie	Lasten	50.249	54.432	51.666	51.926	51.352	51.091
	Baten	-10.598	-9.269	-8.565	-8.586	-8.586	-8.586
Saldo		39.651	45.163	43.101	43.341	42.767	42.506
Maatschappelijke ondersteuning	Lasten	138.530	144.852	129.689	135.665	121.126	120.178
	Baten	-21.116	-21.316	-4.195	-5.722	-5.722	-3.847
Saldo		117.413	123.535	125.494	129.943	115.404	116.331
Werk en inkomen	Lasten	135.487	146.157	144.738	143.276	139.933	138.922
	Baten	-89.113	-89.068	-90.087	-90.446	-89.345	-89.345
Saldo		46.374	57.089	54.651	52.830	50.588	49.577
Algemene middelen	Lasten	4.120	10.359	10.055	15.005	19.408	23.161

Programma	L/B	Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
	Baten	-479.643	-489.448	-511.146	-510.226	-508.087	-516.581
Saldo		-475.523	-479.089	-501.091	-495.221	-488.680	-493.420
Overhead	Lasten	93.954	103.545	100.429	97.468	96.615	97.160
	Baten	-17.589	-18.074	-16.756	-16.987	-16.977	-16.977
Saldo		76.365	85.471	83.673	80.481	79.637	80.182
Onvoorzien	Lasten	-	284	292	292	292	292
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		-	284	292	292	292	292
Vennootschapsbelasting	Lasten	341	178	183	217	217	217
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		341	178	183	217	217	217
Totaal	Lasten	715.613	805.294	757.630	752.776	745.920	749.837
Totaal	Baten	-754.061	-770.249	-758.122	-762.316	-757.548	-756.802
TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN		-38.447	35.046	-492	-9.540	-11.628	-6.965
RESERVES Bestuur en dienstverlening	Toevoeging	421	31	-	-	-	-
	Onttrekking	-252	-135	-45	-25	-25	-25
Saldo		170	-104	-45	-25	-25	-25
RESERVES Veiligheid	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-100	-	-	-	-
Saldo		-	-100	-	-	-	-
RESERVES Economie	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-122	-171	-	-	-	-
Saldo		-122	-171	-	-	-	-
RESERVES Mobiliteit	Toevoeging	31.338	2.988	3.177	987	1.941	1.370
	Onttrekking	-2.781	-16.526	-2.592	-1.500	-18.380	-1.800
Saldo		28.557	-13.539	585	-513	-16.439	-430
RESERVES Omgevingskwaliteit	Toevoeging	896	178	108	108	108	108
	Onttrekking	-394	-1.662	-50	-	-	-
Saldo		502	-1.484	58	108	108	108
RESERVES Stedelijke ontwikkeling	Toevoeging	20.383	13.099	6.881	9.664	9.795	1.940
	Onttrekking	-9.833	-6.204	-8.500	-5.702	-5.838	-2.338
Saldo		10.550	6.895	-1.619	3.962	3.957	-398
RESERVES Jeugd en onderwijs	Toevoeging	5.079	2.082	1.883	2.100	0	0
	Onttrekking	-3.142	-9.290	-55	-55	-55	-55
Saldo		1.937	-7.208	1.828	2.045	-55	-55
RESERVES Cultuur, sport en recreatie	Toevoeging	3.785	113	-	-	-	-
	Onttrekking	-937	-326	-121	-121	-121	-21
Saldo		2.848	-213	-121	-121	-121	-21
RESERVES Maatschappelijke ondersteuning	Toevoeging	8.400	8.047	1.530	1.530	1.530	583
	Onttrekking	-14.927	-8.770	-1.563	-6.394	-41	-
Saldo		-6.527	-723	-33	-4.864	1.489	583
RESERVES Werk en inkomen	Toevoeging	3.595	2.400	-	-	-	-

Programma	L/B	Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2025	2026	2027	2028	2029	2030
	Onttrekking	-3.454	-3.097	-546	-380	-141	-151
Saldo		140	-697	-546	-380	-141	-151
RESERVES Algemene middelen	Toevoeging	47.314	36.188	16.263	13.513	33.948	12.100
	Onttrekking	-66.646	-53.889	-15.878	-4.185	-11.094	-4.745
Saldo		-19.332	-17.701	385	9.328	22.855	7.355
Totaal	Toevoeging	121.211	65.124	29.842	27.901	47.322	16.101
Totaal	Onttrekking	-102.488	-100.169	-29.350	-18.361	-35.694	-9.136
TOTAAL MUTATIES IN RESERVES		18.723	-35.046	492	9.540	11.628	6.965
	Lasten/Toev	836.825	870.418	787.472	780.677	793.242	765.937
	Baten/Ontr.	-856.549	-870.418	-787.472	-780.677	-793.242	-765.937
RESULTAAT		-19.724	0	-	-	-	-

4.1.2 Grondslagen voor de begroting

Kerngegevens en uitgangspunten

De ramingen in deze Programmabegroting zijn gebaseerd op onderstaande kerngegevens en uitgangspunten.

Kerngegevens en uitgangspunten waarop de (meerjaren)begroting is samengesteld.

	Realisatie 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
A. Sociale structuur			
Aantal inwoners *) **):	130.328	131.317	132.827
van 0 - 19 jaar	22.024	21.916	21.920
van 20 - 64 jaar	86.458	87.033	88.091
van 65 jaar en ouder	21.846	22.368	22.816
*) de opgenomen realisatiecijfers 2025 zijn de definitieve cijfers van eind 2025 (Bron:CBS).			
**) de begrotingscijfers ultimo 2026 zijn opnieuw berekend en geactualiseerd en wijken daarom af van de begrotingscijfers zoals opgenomen in de programmabegroting 2025.			
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden ultimo jaar:	2.959	3.000	3.100
Participatiewet	2.894	2.940	3.050
Werknemers en Zelfstandigen (IOAW/IOAZ)	65	60	50
Bijzondere bijstand:	804	900	900
Aantal WSW geïndiceerde inwoners in dienst bij een sociale werkvoorziening*)	394	352	347
*) realisatie 2025 betreft de definitieve stand per 31-12-2025, in de jaarrekening 2025 is opgenomen de voorlopige stand			
B. Fysieke structuur			
Oppervlakte gemeente:	2.327 ha	2.327 ha	2.327 ha
Waarvan:			
Binnenwater	142 ha	142 ha	142 ha
Historische stads- of dorpskern	125 ha	125 ha	125 ha
Zelfstandige verblijfsobjecten met woonfunctie*)	65.784	66.662	67.877
*) cijfer realisatie 2025/begroting 2026 betreft definitieve/geactualiseerde stand. CBS-statline: voor de eindstand van 2025			
Aantal woonschepen*)	225	220	220
Aantal woonwagens	133	133	133
*) cijfer begroting 2026 is geactualiseerd			
Rente:			
Omslagrente	0,80%	1,00%	1,00%
Loon- en prijscompensatie:			
Lonen	5,60%	3,60%	3,70%
Prijzen	1,20%	2,80%	2,60%
Investerings	3,40%	4,30%	2,10%
Subsidies	4,50%	3,40%	4,60%
Gemeenschappelijke regelingen	9,30%	2,25%	4,53%

	Realisatie 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Indexering inkomsten:			
Tarieven, belastingen en rechten en overige opbrengsten	4,30%	3,60%	3,20 %

Toelichting: bovenstaande cijfers hebben als peildatum 31 december van het desbetreffende jaar.

Ontwikkeling woningvoorraad

Woningen	2026	2027	2028	2029	2030
Aantal woningen per 1 januari	65.784	66.662	67.877	68.124	69.369
Netto toevoeging aantal woningen	878	1.215	247	1.245	1.157
Raming woningen begroting 2027-2030	66.662	67.877	68.124	69.369	70.526
Geraamd woningen begroting 2026-2029	66.319	67.929	67.929	68.472	68.472
Verschil met raming 2026-2029	343	-52	195	897	2.054

Ontwikkeling aantal inwoners per ultimo jaar

	2026	2027	2028	2029	2030
Bevolkingsprognose per 31-12	131.317	132.827	134.140	136.360	139.915

Raming ontwikkeling bedrijfsruimte in m2 BVO

	2027	2028	2029	2030
Te realiseren vloeroppervlak 2027-2030 ¹	-52.215	14.456	10.560	22.095

¹ Bovenstaande oppervlaktes betreffen alle niet-woonmutaties exclusief functie overig. Administratieve correcties van al bestaande situaties zijn hierin niet meegenomen. Voor de jaren 2028 t/m 2030 zijn de geplande oppervlaktes gehalveerd, vanwege de onzekerheid van de planning verder in de toekomst.

4.1.3 Structureel en reëel evenwicht

Structureel en reëel evenwicht

Op basis van onderstaand overzicht wordt aangetoond of de meerjarenraming 2027-2030, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval is, is de kans groot dat er op termijn een begrotingstekort ontstaat.

Structureel evenwicht

Als in het betreffende begrotingsjaar structurele lasten gedekt zijn door structurele baten is er sprake van structureel evenwicht. Incidentele lasten mogen gedekt worden door zowel structurele als door incidentele baten.

Reëel evenwicht

Reëel evenwicht houdt in dat de ramingen volledig, realistisch en haalbaar moeten zijn. Bij de toets of het realiteitsgehalte van de ramingen voldoende is spelen diverse onderwerpen een rol:

- Uitgangspunten in de begroting (o.a. realiteit van: ombuigingen, verwerking loon- en prijsstijgingen en algemene uitkering);
- Weerstandsvermogen en risico's;
- Ontwikkeling van de grondexploitaties;
- Onderhoud van kapitaalgoederen (wegen, groen, gebouwen en riolering) ;
- Onderzoek van de jaarrekening.

Analyse van het structureel begrotingsevenwicht

Het structureel begrotingsevenwicht wordt berekend door de som van de incidentele lasten en de toevoegingen aan reserves te verminderen met de incidentele baten en de onttrekkingen aan reserves. Hierbij is het uitgangspunt dat alle toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves incidenteel van aard zijn. Uitzondering is een onttrekking ter dekking van kapitaallasten. Dit soort onttrekkingen zijn structureel van aard. Leiden kent nog een aantal andere uitzonderingen. Die staan in de tabel hieronder. Als de bedragen groter zijn dan € 250.000 wordt de mutatie kort toegelicht. Het structurele saldo moet op termijn positief zijn (de structurele baten zijn dan groter dan de structurele lasten). De provincie spreekt als financieel toezichthouder een oordeel uit over het al dan niet structureel en reëel sluitend zijn van de begroting.

De Programmabegroting 2027 heeft in alle jaren een structureel evenwicht:

	2027	2028	2029	2030
Saldo baten en lasten	-492	-9.540	-11.628	-6.965
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	492	9.540	11.628	6.965
Resultaat na bestemming	-	-	-	-
Af: Incidentele lasten	34.304	19.706	15.811	-988
Bij: Incidentele baten	20.134	18.013	15.694	8.149
Af: toevoegingen aan reserves	29.842	27.901	47.322	16.101
Bij: onttrekkingen aan reserves	29.350	18.361	35.694	9.136
Af: Structurele onttrekking reserve afschrijving investeringen	3.725	3.413	3.766	3.980
Bij: Structurele storting reserve duurzame stad (zal tzt omgezet worden naar kap.lasten en/of andere structurele lasten)	683	72	72	244
Bij: Structurele storting reserve bereikbaarheidsprojecten (zal tzt omgezet worden naar structurele onderhoudskosten)	150	150	75	75
Bij: Structurele storting reserve asbestsanering	106	106	106	106
Structureel saldo van de begroting	-17.448	-14.318	-15.257	-1.383
Structureel evenwicht	JA	JA	JA	JA

Bij het interpreteren van het structureel saldo is het goed om de volgende keuzes in de Leidse begroting te betrekken:

- Op de Algemene dekkingsmiddelen staat een 'vrije' structurele begrotingspost ('behoedzaamheidsruimte') als buffer voor structurele tegenvallers. Deze behoedzaamheidsruimte van € 450.000 in 2027, € 1,0 miljoen in

2028 en € 3,1 miljoen in 2029 en verder telt bij de berekening van het structurele saldo mee als structurele uitgave. Tegenover dit budget zijn nog geen verplichtingen aangegaan.

- In de structurele lasten in 2030 is rekening gehouden met € 10 miljoen aan kapitaallasten van investeringen die binnen het meerjarenbeeld 2027-2030 gaan starten, maar waarvan de maximale kapitaallasten pas in 2031 en verder in de begroting zullen komen. Zie voor nadere toelichting van deze post het onderdeel 'Maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2027 - 2030' in de paragraaf ontwikkeling kapitaallasten van hoofdstuk [4.2.2. Investeringsplan](#).
- Omdat de uitgaven van investeringen vaak achterblijven ten opzichte van de (oorspronkelijke) raming, treedt jaarlijks een vrijval van kapitaallasten op ('planningsoptimisme'). Vanuit de ervaringscijfers van de afgelopen jaren ramen we jaarlijks in de begroting een 'stelpost onderuitputting kapitaallasten' om dit effect al op voorhand in de begroting mee te nemen. Deze post neemt gedurende het meerjarenbeeld toe omdat we zien dat projecten - naarmate ze verder in de tijd liggen - onzekerder zijn. Zie hiervoor ook de toelichting in het hoofdstuk [4.2.2. Investeringsplan](#). Dit komt neer op een geraamde onderuitputting van € 1,4 miljoen in 2027 die oploopt tot € 2,5 miljoen in 2030. Deze stelpost is in afgelopen jaren steeds gerealiseerd. Onlangs hebben de provinciaal toezichthouders gezamenlijk een [gemeenschappelijk toezichtkader \(GTK\) voor gemeenten](#) gepubliceerd. Nieuw hierin zijn gedetailleerde (reken)voorschriften van de wijze waarop gemeenten een stelpost onderuitputting in hun begroting mogen opnemen. Deze vergen nog nadere analyse naar de toepassing in de Leidse context en de wijze waarop we de zeer grote infrastructurele investeringen rondom Leiden Centraal en de Leidse Ring Noord in onze begroting hebben verwerkt. Hierover zullen we in de tweede helft 2026 nadere afstemming zoeken met de toezichthouder. De uitkomsten hiervan nemen we mee bij het opstellen van de Kaderbrief 2027-2031.

Incidentele lasten en baten

Resultaat na bestemming (incl. reservemutaties)	2027	2028	2029	2030
Incidentele lasten				
Programma				
Bestuur en dienstverlening	159	-	-	-
Veiligheid	1	-	-	-
Economie	96	87	-	-
Mobiliteit	4.171	1.551	4.634	1.861
Omgevingskwaliteit	79	9	9	-
Stedelijke ontwikkeling	26.883	11.872	10.945	10.077
Jeugd en onderwijs	663	21	21	-
Cultuur, sport en recreatie	1.001	165	165	-
Maatschappelijke ondersteuning	521	5.993	29	-
Werk en inkomen	8	8	8	-
Algemene middelen	-	-	-	-12.926
Overhead	721	-	-	-
Saldo Incidentele lasten	34.304	19.706	15.811	-988
Incidentele baten				
Programma				
Bestuur en dienstverlening	-	-	-	-
Veiligheid	-	-	-	-
Economie	-	-	-	-
Mobiliteit	-	-	-	-
Omgevingskwaliteit	-	-	-	-
Stedelijke ontwikkeling	20.105	18.013	15.694	8.149
Jeugd en onderwijs	29	-	-	-
Cultuur, sport en recreatie	-	-	-	-
Maatschappelijke ondersteuning	-	-	-	-
Werk en inkomen	-	-	-	-
Algemene middelen	-	-	-	-
Overhead	-	-	-	-
Saldo incidentele baten	20.134	18.013	15.694	8.149
Saldo incidentele lasten en baten	14.170	1.693	117	-9.137

Bedragen x € 1.000,-

Per programma volgt hieronder een toelichting van de incidentele lasten en baten > € 250.000. Alle overige posten worden in een totaalbedrag genoemd.

Bestuur en dienstverlening

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Overige posten		159	-	-	-
Totaal lasten		159	-	-	-
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	45	25	25	25
Totaal onttrekkingen uit reserves		45	25	25	25
Totaal baten en onttrekkingen		45	25	25	25
Saldo Bestuur en dienstverlening		114	-25	-25	-25

Bedragen x € 1.000,-

Veiligheid

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Overige posten		1	-	-	-
Totaal lasten		1	-	-	-
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Saldo Veiligheid		1	-	-	-

Bedragen x € 1.000,-

Economie

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Overige posten		96	87	-	-
Totaal lasten		96	87	-	-
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal Baten		-	-	-	-
Saldo Economie		96	87	-	-

Bedragen x € 1.000,-

Mobiliteit

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Bereikbaarheid	Verbeteren openbaar vervoer	2.691	1.551	3.731	1.861
	Waarborgen doorstroming	1.480	-	903	-
Overige posten		1	-	-	-
Totaal lasten		4.171	1.551	4.634	1.861
Stortingen in Reserves	Reserve parkeren P4	1.585	837	1.866	1.295
	Reserve bereikbaarheidsprojecten	1.442	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		3.027	837	1.866	1.295
Totaal lasten en stortingen		7.198	2.388	6.500	3.156
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Reserve parkeren P4	-	-	8.000	-
	Reserve bereikbaarheidsprojecten	1.442	-	880	-
	reserve grondexploitatie P4	-	-	8.000	-
	Reserve OV knoop Leiden CS	1.150	1.500	1.500	1.800
Totaal onttrekkingen uit reserves		2.592	1.500	18.380	1.800
Totaal baten en onttrekkingen		2.592	1.500	18.380	1.800
Saldo Mobiliteit		4.606	888	-11.880	1.356

Bedragen x € 1.000,-

Verbeteren openbaar vervoer

Investeringsprogramma OV Knoop Leiden CS

De kosten voor het investeringsprogramma OV Knoop Leiden CS zijn in de komende jaren geraamd. (2027 € 1,7 miljoen, 2028 en 2029 € 1,6 miljoen per jaar en 2030 € 1,9 miljoen) De geraamde bedragen worden voor een groot deel gedekt door een onttrekking uit de reserve OV Knoop Leiden CS.

WOKT Leiden-Utrecht beter bereikbaar

Met het uitspreken van de intentie om bij te dragen kan samen met de regionale bijdragen van andere partners een Woningbouwontwikkeling Korte Termijn (WOKT) subsidieaanvraag worden ingediend bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Dit is een randvoorwaarde voor verstedelijking en het versterken van het vestigingsklimaat. Het programma *Leiden-Utrecht Beter Bereikbaar* (LUBB) levert een belangrijke bijdrage aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling van de stad Leiden. Door het verhogen van de treinfrequentie tussen Leiden en Utrecht wordt het openbaar vervoer aantrekkelijker en betrouwbaarder. Dit ondersteunt de regionale woningbouwopgave, vermindert de druk op het wegennet en draagt bij aan duurzame mobiliteit. Daarnaast versterkt het programma de strategische positie van Leiden als centrumstad binnen de regio Holland-Rijnland en als internationale kennisstad. (€ 2027 € 1.000.000, 2029 € 2.170.000)

Waarborgen doorstroming

2027 - € 1.442.000 - Dit betreft de bijdrage aan het krediet plankosten definitiefase voor infrastructurele werken. Plankosten in definitiefase van een project worden niet geactiveerd maar incidenteel afgedekt via de reserve bereikbaarheidsprojecten. Deze bijdrage houdt direct verband met de in het beleidsakkoord "Samen Leven in Leiden" opgenomen investeringsambities voor verkeersveilige gebiedsontsluitingen en overige mobiliteitsinvesteringen. De kosten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve bereikbaarheidsprojecten.

2029 - € 880.000 - Op 28 mei 2026 heeft de raad, als onderdeel van de 1e technische wijziging 2026 (RB26.0011), besloten om het geraamde bedrag in het meerjareninvesteringsplan voor Leidse Ring Noord algemene kosten met € 880.000 te verhogen. Dit bedrag wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve bereikbaarheidsprojecten.

Reserve parkeren

Het resultaat van de parkeerexploitatie wordt verrekend met de reserve parkeren. Daarnaast is in de kaderbrief 2025-2029 besloten om in 2029 € 8 mln vanuit de reserve parkeren te storten in de reserve afschrijvingen investeringen ter dekking van de kosten met betrekking tot MIRT Knoop Leiden Centraal.

Reserve bereikbaarheidsprojecten

In 2027 wordt € 1.442.000 onttrokken aan de reserve afschrijvingen investeringen en gestort in de reserve bereikbaarheidsprojecten.

Voor de onttrekkingen: Zie Waarborgen doorstroming

Reserve grondexploitaties

In de kaderbrief 2025-2029 is besloten om in 2029 € 8 mln vanuit de reserve grondexploitaties te storten in de reserve afschrijvingen investeringen ter dekking van de kosten met betrekking tot MIRT Knoop Leiden Centraal.

Reserve OV Knoop Leiden CS

Zie Verbeteren openbaar vervoer

Omgevingskwaliteit

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Overige posten		79	9	9	-
Totaal lasten		79	9	9	-
Stortingen in reserves	Overige reserves	2	2	2	2
Totaal stortingen in reserves		2	2	2	2
Totaal lasten en onttrekkingen		80	11	11	2
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	50	-	-	-
Totaal onttrekkingen uit reserves		50	-	-	-
Totaal baten en onttrekkingen		50	-	-	-
Saldo Omgevingskwaliteit		30	11	11	2

Bedragen x € 1.000,-

Stedelijke ontwikkeling

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Energietransitie	Energiebesparing	435	-	-	-
	Warmtetransitie	6.741	-	-	-
Gemeentelijk vastgoed	Opstellen MPG en Vermogensbeheer	17.047	11.004	10.077	10.077
	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	1.515	-	-	-
Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	Implementatie Omgevingswet	1.099	867	867	-
Overige posten		47	-	-	-
Totaal lasten		26.449	11.872	10.945	10.077
Stortingen in reserves	Reserve grondexploitaties P6	5.598	8.991	9.123	1.695
	Reserve Duurzame Stad P6	600	600	600	-
	Overige reserves	0	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		6.198	9.592	9.723	1.695

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Totaal lasten en stortingen		32.647	21.463	20.668	11.773
Baten					
Energietransitie	Energiebesparing	435	-	-	-
Gemeentelijk vastgoed	Opstellen MPG en Vermogensbeheer	19.671	18.013	12.082	8.149
	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	-	-	3.612	-
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		19.671	18.013	15.694	8.149
Onttrekkingen uit reserves	Reserve grondexploitaties P6	2.888	5.655	5.791	2.291
	Egalisatiereserve inkomsten bouwleges P6	5.000	-	-	-
	Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 P6	500	-	-	-
	Overige reserves	112	47	47	47
Totaal onttrekkingen uit reserves		8.500	5.702	5.838	2.338
Totaal baten en onttrekkingen		28.171	23.714	21.532	10.487
Saldo Stedelijke ontwikkeling		4.476	-2.251	-864	1.285

Bedragen x € 1.000,-

Energiebesparing

De gemeente ontvangt een specifieke uitkering voor isolatie (SPUK Isolatie C94). De lasten en baten voor deze subsidieregeling zijn voor 2027 geraamd op € 435.000.

Warmtetransitie

De € 6,7 miljoen incidentele middelen zijn beschikbaar voor een -nog nader te besluiten- incidentele bijdrage in de warmtetransitie, zoals bijvoorbeeld een bijdrage aan een regionale warmtebedrijf voor het afdekken van het vollooprisico (te laag percentage bewoners dat overstapt op het warmtenet).

Opstellen MPG en Vermogensbeheer

Plansturing spoorzone (€ 410.000 per jaar voor de periode 2026 t/m 2030)

In de Spoorzone (Vondelkwartier, Stationsgebied en Schipholweggebied) wordt de komende jaren een grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd. Er worden in het gebied onder andere ca. 5.000 woningen gerealiseerd en er wordt ca. 100.000 m2 kantoren toegevoegd en vernieuwd. Deze verstedelijkingsopgave bestaat uit veel verschillende projecten en programma's. Voor deze integrale gebiedsontwikkeling is het van belang gebiedsgericht, gebiedsoverstijgend en project- en programmaoverstijgend te blijven sturen. Voor deze sturing is een budget van € 410.000 per jaar beschikbaar gesteld voor de periode 2026 tot en met 2030. (kaderbrief 2025-2029)

Grondexploitatie algemeen Rijksbijdrage (2027 tm 2029 - € 3,8 miljoen)

Vanuit de Rijksregeling 'Realisatiestimulans' wordt voor de jaren 2027 tot en met 2029 een bijdrage verwacht van € 3,8 miljoen per jaar. Dit bedrag wordt in de reserve grondexploitaties gestort.

Energiepark (Lasten 2027 € 1,8 miljoen, 2028 € 2,0 miljoen, 2029 en 2030 € 2,3 miljoen -- Baten 2027 € 1,0 miljoen, 2028 € 5,5 miljoen, 2029 en 2030 € 0,8 miljoen)

Voor de gebiedsontwikkeling van het Energiepark zijn incidentele lasten en baten geraamd.

Het restant van de incidentele lasten en baten heeft voornamelijk betrekking op de geraamde mutaties binnen het grondbedrijf.

Exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Project Verkoop gemeentelijk vastgoed

In 2029 is rekening gehouden met de verkoop van een aantal gemeentelijke panden. De opbrengst daarvan wordt in de reserve grondexploitaties gestort.

Vernieuwing bibliotheek Nieuwstraat € 1.515.000 (2027)

De gemeente wil met haar gesubsidieerde aanbod een nóg groter bereik realiseren onder de bewoners. Dat willen we onder meer bereiken door de bibliotheek te helpen transformeren naar een moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek. Het college is gestart met de ontwikkeling van een moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek op de huidige locatie Nieuwstraat 4. De huidige bibliotheek in de

Nieuwstraat is wat betreft inrichting en concept verouderd. Samen met BplusC werkt de gemeente Leiden daarom aan de modernisering van de bibliotheek, waarbij de bibliotheek transformeert naar een plek die mensen, kennis en organisaties met elkaar verbindt rond thema's die spelen in de samenleving. Voor tijdelijke huisvesting van de bibliotheek tijdens de verbouwing is een budget ad € 1.515.000 geraamd.

Implementatie omgevingswet

In de begroting van de jaarschijven 2027 t/m 2029 zijn er kosten voor de uren van de implementatie van de omgevingswet opgenomen. De omgevingswet is sinds 1 januari 2024 in werking getreden, waar vooral de afdeling ruimtelijke ontwikkeling de grootste impact hiervan ervaart.

Reserve grondexploitaties

De stortingen bestaand uit:

Realisatiestimulans € 3,8 miljoen 2027 tot en met 2029

Zie opstellen MPG en Vermogensbeheer

AZC Paardenwei € 160.000 2027 tm 2029

Op 25 september 2025 heeft de raad besloten om de tijdelijke huuropbrengst van de Paardewei, onderdeel van de gebiedsontwikkeling Westerpoot, 5 jaar lang te storten in de reserve grondexploitaties.

Energiepark € 3,4 miljoen 2028

Verkoop gemeentelijk vastgoed € 3,5 miljoen 2029

Zie Exploiteren van gemeentelijk vastgoed

De rest van de stortingen bedragen samen ongeveer € 1.700.000 per jaar en bestaat uit:

- positief exploitatieresultaat Rijnsburgerweg € 500.000
- resultaat erfpachtsbedrijf € 780.000
- rente-effect grondexploitaties € 360.000
- positief exploitatieresultaat SRON € 25.000

De onttrekkingen bestaan uit:

- Dekking voor de beheerskosten strategisch vastgoed (2027 € 598.000 en 2028 tot en met 2029 € 419.000).
 - Energiepark (€ 836.000 2027 en € 1,5 miljoen 2029 en 2030)
 - Gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting € 960.000
 - Resultaat erfpacht € 342.000 per jaar
 - Muziekschool Hazewindsteeg € 3.500.000 in 2029 (kaderbrief 2025-2029)
 - Kruispunt E. van Beinumstraat-5Meilaan, als onderdeel van bouwproject 'De Premier' € 350.000 2027
 - Dekking diverse kosten als gevolg van nieuwe Leegstandverordening (RB24.0104) € 62.000 (2027 en € 124.000 2028)
 - Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg (€ 4.723.000 in 2028) (kaderbrief 2025-2029)
- De overige onttrekkingen zijn kleiner dan € 100.000.

Reserve duurzame stad

Bij de kaderbrief 2020-2023 is het Financieel Perspectief Duurzame Stad (FPDS) 2020-2030 vastgesteld. Eén van de onderdelen was een taakstelling op het realiseren van een bijdrage door ontwikkelende partijen. De gemeente Leiden vraagt een bijdrage aan ontwikkelaars en/of grondeigenaren van bouwactiviteiten voor het realiseren van deze voorzieningen die bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de stad, deze bijdrage is gestoeld op artikel 13.22 van de Omgevingswet. De bijdragen, jaarlijks € 600.000 gedurende de looptijd van het FPDS, worden in de reserve duurzame stad gestort.

Egalisatiereserve inkomsten bouwleges

Bij de kaderbrief 2023-2027 is besloten om in 2027 € 5.000.000 vrij te laten vallen uit de reserve inkomsten bouwleges. Dit bedrag wordt op dat moment gestort in de reserve afschrijvingen investeringen. Daardoor ontstaat ruimte om kapitaallasten die nu van de structurele begrotingsruimte worden gedekt, te dekken vanuit de reserve afschrijvingen investeringen.

Reserve Leids uitvoeringsprogramma LUBO

De kosten voor bodemsanering worden gedekt door een onttrekking uit deze reserve. Voor 2027 is € 500.000 geraamd. ([RB26.0033 2de Technische wijziging 2026](#))

Jeugd en onderwijs

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Onderwijshuisvesting	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	615	1	1	-
Overige lasten		48	20	20	-
Totaal lasten		663	21	21	-
Stortingen in reserves	Reserve Sociaal Domein P7	2.559	2.100	0	0
	Overige reserves	-	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		2.559	2.100	0	0
Totaal lasten en stortingen		3.222	2.121	21	0
Baten					
Overige baten		29	-	-	-
Totaal baten		29	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Reserve Sociaal Domein P7	676	-	-	-
	Overige reserves	55	55	55	55
Totaal onttrekkingen uit reserves		731	55	55	55
Totaal baten en onttrekkingen		760	55	55	55
Saldo Jeugd en onderwijs		2.462	2.066	-34	-55

Bedragen x € 1.000,-

In stand houden bestaande gebouwenvoorraad

In het kader van de uitvoering van de herwaardering van het IHP Onderwijshuisvesting zijn in de kaderbrief 2023 eenmalige kosten opgenomen. Het betreft (niet te activeren) plankosten in de initiatieffase van onderwijshuisvesting projecten, afschrijving van restant boekwaarden, tijdelijke huisvesting en sloopkosten.

Reserve sociaal domein

Er wordt € 1,3 miljoen om de investeringen van de taskforce in 2027 uit te voeren, en de lokale beleidscapaciteit jeugd uit te breiden.

In de begroting 2026 was ook al incidenteel een storting van € 621.000 opgenomen naar aanleiding van de lagere uitgaven jeugdhulp. De lagere kosten zetten zich in 2025 voor, waarmee in de financiële verkenningen nog een structureel een storting van € 2,6 miljoen is meegenomen (met als basis de 2^e prognose 2025 en de 1^e prognose 2026 van de SOZ).

In 2028 vindt een storting plaats van € 2,1 miljoen voortkomend uit de financiële verkenning waarbij zowel de 2^e prognose 2025 als de 1^e prognose 2026 van de SOZ als basis hebben gediend.

Cultuur, sport en recreatie

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Sport	Exploiteren gem sportaccommodaties	622	-	-	-
Overige posten		379	165	165	-
Totaal lasten		1.001	165	165	-
Stortingen in reserves	Overige reserves	-	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		-	-	-	-
Totaal lasten en stortingen		1.001	165	165	-
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-

Beleidsterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	121	121	121	21
Totaal onttrekkingen uit reserves		121	121	121	21
Totaal baten en onttrekkingen		121	121	121	21
Saldo Cultuur, sport en recreatie		880	43	43	-21

Bedragen x € 1.000,-

Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties

Buurtpark Cronesteinkade (€ 622.000 2027)

Om dit project te realiseren heeft de raad bij de kaderbrief 2026-2029 besloten om € 7.043.000 (waarvan € 525.000 reeds beschikbaar is gesteld bij de kaderbrief 2024-2028) op te nemen in het Meerjareninvesteringsplan en eenmalig € 622.000 incidenteel te ramen in de rekening van baten en lasten.

Maatschappelijke ondersteuning

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Kwetsbare groepen	Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	302	5.934	0	-
Overige posten		218	59	29	-
Totaal lasten		521	5.993	29	-
Stortingen in reserves	Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	1.530	1.530	1.530	583
	Overige reserves	-	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		1.530	1.530	1.530	583
Totaal lasten en stortingen		2.051	7.523	1.559	583
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
	Reserve Sociaal Domein P9	964	595	25	-
	Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	599	5.799	16	-
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	-	-	-	-
Totaal onttrekkingen uit reserves		1.563	6.394	41	-
Totaal baten en onttrekkingen		1.563	6.394	41	-
Saldo Maatschappelijke ondersteuning		488	1.129	1.518	583

Bedragen x € 1.000,-

Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid

Het in 2026 geraamde bedrag ad € 302.000 betreft budget voor het project 'Op je plek in de zorg'. Dit project draagt bij aan de ambitie om Leiden te positioneren als de zorgopleidingsregio voor statushouders en studenten, waarbij wonen & inburgeren en leren & werken in de zorg hand in hand gaan. Dit bedrag wordt onttrokken aan de reserve Oekraïners, Statushouders en Asielzoekers (OSA).

De € 5,9 mln die in 2027 is geraamd betreft de onrendabele top op flexwoningen aan de Gooimeerlaan. Deze woningen worden momenteel ingezet voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. Deze kosten worden voor het overgrote deel verrekend met de reserve Oekraïne, statushouders en asielzoekers. (RB24.0044)

Reserve sociaal domein

Er is een onttrekking van € 25.000 per jaar begroot voor gezinsverpleegkundigen voor de periode 2027 t/m 2029. Er is een onttrekking van € 160.000 begroot 2027 voor borging programma Leiden Inclusief. In 2027 is een onttrekking ad € 209.000 begroot voor ondersteuning van ongedocumenteerden. Voor de indexering van de decentralisatieuitkering vrouwenopvang is voor zowel 2027 als 2028 een onttrekking geraamd ad € 470.000. Tot slot worden 2 maatwerkfunctionarissen voor Multiprobleemgezinnen vanuit deze reserve bekostigd. Dit betreft € 100.000 voor 2027 en 2028.

Reserve Oekraïne, statushouders, asielzoekers

De stortingen in de reserve Oekraïne, statushouders en asielzoekers bestaan uit twee componenten. Als eerste is er een jaarlijkse storting begroot van € 650.000 in verband met de huurinkomsten die de gemeente ontvangt uit het Alrijne-gebouw en uit het pand aan het Schuttersveld. Daarnaast wordt er jaarlijkse storting van € 880.000 begroot uit de inkomsten van de dagelden voor de flexwoningen aan de Gooimeerlaan.

In 2027 wordt er € 575.000 onttrokken aan de reserve als dekking voor de kosten van voor de stabiele situatie voor ongedocumenteerden (€ 100.000), project 'Op je plek in de zorg' (€ 302.000) en voor de begeleiding van minderjarige statushouders (€ 173.000).

De onttrekking in 2028 ad € 5,8 miljoen betreft dekking van de onrendabele top van de flexwoningen aan de Gooimeerlaan.

Werk en inkomen

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Overige lasten		8	8	8	-
Totaal lasten		8	8	8	-
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Reserve Sociaal Domeins P10	410	244	-	-
	Overige reserves	136	136	141	151
Totaal onttrekkingen uit reserves		546	380	141	151
Totaal baten en onttrekkingen		546	380	141	151
Saldo Werk en inkomen		-538	-372	-132	-151

Bedragen x € 1.000,-

Reserve sociaal domein

De kosten van de Sleutelpas worden in 2027 (€ 291.000) en 2028 (€ 124.000) onttrokken aan deze reserve. Voor laaggeletterdheid wordt in de jaren 2027 en 2028 € 120.000 per jaar onttrokken. Deze middelen zullen worden ingezet voor coördinatie en projecten ten behoeve van de taalvaardigheid.

Algemene middelen en overhead

Beleidssterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Lasten					
Overige alg.dekkingsmiddelen	Stelposten concern	-	-	-	-12.926
Overhead	Overhead kostenplaatsen	512	-	-	-
Overige posten		209	-	-	-
Totaal lasten		721	-	-	-12.926
Stortingen in reserves	Concernreserve	-	6.436	-	12.062
	Reserve afschrijvingen investeringen	16.263	6.761	33.948	38
	Reserve budgetoverheveling	-	316	-	-
	Overige reserves	-	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		16.263	13.513	33.948	12.100
Totaal lasten en stortingen		16.984	13.513	33.948	-826
Baten					
Overige posten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Bedrijfsvoeringsreserve concern	938	-	-	-
	Concernreserve	8.784	-	7.104	-
	Reserve budgetoverheveling	1.543	385	-	-
	CR Reserve egalisatie kapitaallasten	257	358	224	765
	CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel.	631	29	-	-
	Overige onttrekkingen	-	-	-	-
Totaal onttrekkingen		12.153	772	7.328	765
Totaal baten en onttrekkingen		12.153	772	7.328	765

Beleidsterrein	Prestatie	2027	2028	2029	2030
Saldo Algemene middelen		4.831	12.741	26.621	-1.591

Bedragen x € 1.000,-

Stelposten concern

Een deel van de investeringen uit het investeringsplan wordt pas in 2030 of later opgeleverd. De afschrijving start daarom pas na 2030. De structurele dekking voor die kapitaallasten valt in 2030 incidenteel vrij.

Overhead kostenplaatsen

Nieuwe stadswerf (€ 508.000 2027)

Conform RB21.0061 Schuifoperatie Vlietzone Midden is gestart met de definitiefase Nieuwe Stadswerf. Besloten is om de huidige gebouwen aan de Adm. Banckertweg en de Kenauweg te vervangen door een compacte efficiënte nieuwbouw. Om de boekwaarde van de huidige panden aan de Kenauweg en aan de Adm. Banckertweg af te boeken is in 2027 een budget geraamd ad € 508.000. Dit budget wordt voor € 490.000 gedekt door een onttrekking uit de bedrijfsvoeringsreserve concern.

Bedrijfsvoeringsreserve concern

- Zie Overhead kostenplaatsen - Nieuwe stadswerf
- Een onttrekking van € 448.00- voor de gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting

Concernreserve

De concernreserve dient als buffer voor de afdekking van niet-kwalificeerbare risico's en de egalisatie van exploitatieresultaten. De minimale omvang van de concernreserve aan het eind van het meerjarenbeeld is vastgesteld op 150% van de uitkomst van de risicosimulatie. Rekeningsresultaten worden toegevoegd aan de concernreserve. De concernreserve is in principe vrij besteedbaar met inachtneming van de minimale omvang zoals die is vastgelegd in de financiële verordening. Het surplus in de concernreserve kan worden gebruikt voor het sluitend maken van het meerjarenbeeld bij de begroting of kaderbrief. De geraamde stortingen en onttrekkingen zijn mede afkomstig uit eerdere jaren (resultaten van voorgaande P&C producten).

Reserve budgetoverheveling

In de reserve budgetoverheveling worden de budgetten verzameld die eerder bij de voortgangsrapportages en technische wijzigingen voor overheveling zijn aangemeld. Die budgetten worden dan 1 of enkele jaren later opnieuw geraamd met als dekking een onttrekking uit deze reserve.

De opvallende storting ad € 316.000 in 2028 in deze reserve heeft te maken met het naar voren halen van de kosten voor de 2de kamerverkiezingen van 2028 naar 2025. In dit geval zijn de kosten eerder gemaakt dan dat het budget geraamd was.

Reserve egalisatie kapitaallasten CR

In de reserve egalisatie kapitaallasten worden de verschillen tussen de begrote en werkelijke kapitaallasten in enig begrotingsjaar verrekend. Afwijkingen in de kapitaallasten hebben geen effect op het begrotingsresultaat van Leiden. Het betreft alleen de kapitaallasten van investeringen die vallen onder de Centrumregeling Leidse Regio.

CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregeling

In overeenstemming met de uitgangspunten in de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio worden het jaarlijks resultaat van de CR verrekend deze reserve (= egalisatiefunctie). De reserve wordt ingezet ten behoeve van kwaliteitsverbeterende maatregelen van de CR.

De onttrekking die in 2027 is geraamd heeft voor € 342.000 betrekking op Informatiebeveiliging en privacy. De overige geraamde onttrekkingen zijn allen kleiner dan € 150.000.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Hieronder staan de structurele stortingen en onttrekkingen binnen reserves. De bedragen in de tabellen die groter of gelijk zijn aan € 250.000 worden toegelicht.

Structurele toevoegingen aan reserves		2027	2028	2029	2030
Programma					
Mobiliteit	Reserve bereikbaarheidsprojecten	150	150	75	75
	Totaal Mobiliteit	150	150	75	75
Omgevingskwaliteit	Reserve asbestsanering (P5)	106	106	106	106
	Totaal Omgevingskwaliteit	106	106	106	106
Stedelijke ontwikkeling	Reserve Duurzame Stad P6	683	72	72	244
	Totaal Stedelijke ontwikkeling	683	72	72	244
Saldo structurele toevoegingen aan reserves		939	328	253	425
Structurele onttrekkingen aan reserves					
Programma					
Algemene middelen	Reserve afschrijvingen investeringen	3.725	3.413	3.766	3.980
	Totaal Algemene middelen	3.725	3.413	3.766	3.980
Saldo structurele onttrekkingen aan reserves		3.725	3.413	3.766	3.980
Saldo structurele mutaties reserves		-2.786	-3.085	-3.513	-3.555

Bedragen x € 1.000,-

Toevoegingen

Reserve Duurzame stad

Bij de decemberwijziging 2018 (RB18.0112) is de reserve duurzame stad ingesteld. Projecten op gebied van duurzame verstedelijking, duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie worden door deze reserve gedekt. Daarbij wordt de storting veelal omgezet in structurele lasten.

Onttrekkingen

Reserve Afschrijvingen investeringen

Vanuit deze reserve worden jaarlijkse afschrijvingskosten van investeringen gedekt.

4.2 Uiteenzetting van de financiële positie

4.2.1 Geprognosticeerde begin- en eindbalans

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 20; lid 1 b) is de verplichting vastgesteld dat de gemeenten een geprognosticeerde begin- en eindbalans van de begrotingsjaren opnemen onder de uiteenzetting van de financiële positie.

Het meerjarig opnemen van de geprognosticeerde balans geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Voor meer inhoudelijke duiding verwijzen wij graag naar de paragraaf [weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Prognose meerjarenbalans	Realisatie	Begroting				
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Activa						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	7.786	7.786	7.786	7.786	7.786	7.786
Materiële vaste activa	1.070.060	1.130.395	1.298.129	1.434.308	1.585.582	1.715.214
Financiële vaste activa	31.289	31.197	31.153	31.019	30.899	30.827
Totaal vaste activa	1.109.135	1.169.378	1.337.068	1.473.113	1.624.267	1.753.827
Vlottende activa						
Voorraden	15.534	1.686	11.085	16.399	2.409	7.713
Uitzettingen	79.933	79.933	79.933	79.933	79.933	79.933
Liquide middelen	3.430	0	0	0	0	0
Overlopende activa	27.856	27.856	27.856	27.856	27.856	27.856
Totaal vlottende activa	126.753	109.475	118.874	124.188	110.198	115.502
Totaal activa	1.235.888	1.278.853	1.455.942	1.597.301	1.734.465	1.869.329
Passiva						
Vaste passiva						
Reserves	322.016	306.696	307.188	316.728	328.356	335.321
Resultaat boekjaar	19.725	0	0	0	0	0
Voorzieningen	45.412	39.886	39.579	39.422	40.391	39.667
Vaste schuld	630.074	736.780	913.386	1.045.817	1.169.311	1.300.260
Totaal vaste passiva	1.017.227	1.083.362	1.260.153	1.401.967	1.538.058	1.675.248
Vlottende passiva						
Vlottende schuld	128.036	104.866	105.164	104.709	105.782	103.456
Overlopende passiva	90.625	90.625	90.625	90.625	90.625	90.625
Totaal vlottende passiva	218.661	195.491	195.789	195.334	196.407	194.081
Totaal passiva	1.235.888	1.278.853	1.455.942	1.597.301	1.734.465	1.869.329

Bedragen x € 1.000 / standen per 31/12

4.2.2 Investerings

Meerjareninvesteringsplan 2027-2030

Hoe werkt het ook alweer met investeringen?

De gemeente investeert jaarlijks vele tientallen miljoenen euro's in fysieke infrastructuur, groenvoorzieningen, (onderwijs)huisvesting, ICT, bedrijfsmiddelen etc. Het kenmerk van deze investeringen is dat zij hun nut over meerdere jaren bewijzen. Daarom moeten de (kapitaal)lasten van een investering (rente en afschrijving) over meerdere jaren gespreid worden. Een investering wijkt daardoor af van een exploitatiebudget in de begroting. Een exploitatiebudget beperkt zich tot één jaar en wordt aan het einde van het jaar via de jaarrekening afgerekend. Een investeringsbudget wordt veelal pas na meerdere jaren afgerekend en afgesloten.

De voorgenomen investeringen worden jaarlijks, in het meerjareninvesteringsplan, voor de komende vier jaar inzichtelijk gemaakt. Daarnaast kennen we de investeringen die door de Raad beschikbaar zijn gesteld en in uitvoering zijn. Over de voortgang van deze investeringen wordt in de jaarrekening gerapporteerd en zo nodig tussentijds in de voortgangsrapportages.

Een investering kan geheel of gedeeltelijk worden gedekt uit inkomsten, zoals bijdragen uit reserves of bijdragen van rijk, provincie of derden. Het overgrote deel van de investeringen wordt, volgens de wet- en regelgeving, gedekt door de investering over meerdere jaren af te schrijven. De kapitaallasten van de investering (de rente en afschrijving) worden dan in de begroting opgenomen.

Het berekenen van de kapitaallasten vindt plaats door het maken van een reële inschatting van de cashflow van investeringen in de jaren dat het werk wordt uitgevoerd (de kasuitgaven op een investering). Dat geldt voor de investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2027 - 2030 maar ook voor de lopende investeringen.

Waar besluit de raad over bij de programmabegroting?

De investeringsvolumes uit het meerjareninvesteringsplan worden opgesteld volgens de bepalingen uit de financiële verordening,

In het meerjareninvesteringsplan zijn de totale investeringsvolumes opgenomen in het jaar dat deze door de Raad beschikbaar worden gesteld om tot uitvoering over te gaan (dat is dus iets anders dan de cash-flow van de investering die zich over meerdere jaren uitstrekt, beginnend in het jaar van beschikbaar stellen).

Voor het beschikbaar stellen van de investering (naar een krediet in de gemeentelijke administratie) zijn er drie mogelijkheden:

1. Routinematige investeringen: deze worden voor het eerste begrotingsjaar van het meerjareninvesteringsplan door de raad beschikbaar gesteld bij het vaststellen van de programmabegroting.
2. Investerings in bedrijfsmiddelen: deze worden, conform financiële verordening, beschikbaar gesteld door het college van burgemeester en wethouders. Onder de randvoorwaarde dat de afschrijvingstermijnen in overeenstemming zijn met de financiële verordening en er dekking is in de begroting.
3. Overige "nieuwe" investeringen: hier stelt de raad later, via een apart raadsbesluit, het krediet beschikbaar

Motie van de raad ten aanzien van informatie over de status van investeringen:

De gemeente Leiden heeft een omvangrijk en ambitieus meerjareninvesteringsplan. In de motie M.23.0049.09: Meer inzicht in status van projecten en investeringen, is verzocht om meer inzicht te geven in de status van projecten en bijbehorende investeringen door te vermelden in welke fase ze bevinden. Hieronder gaan wij in op deze motie en de wijze waarop we deze invullen.

Vervangings-en nieuwe investeringen:

Eerst is het van belang een onderscheid te maken tussen vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen. Dit wordt aangegeven in de kolom nieuw/vervang van het meerjareninvesteringsplan.

Een vervangingsinvestering is een investering die dient ter vervanging van afgeschreven kapitaalgoederen, bijvoorbeeld in de openbare ruimte van de gemeente of voor (onderwijs)huisvesting. Vervangingsinvesteringen zijn noodzakelijk om het bestaande voorzieningenniveau in de gemeente op peil te houden. In de beheerplannen van de gemeente worden de vervangingsinvesteringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt. In het meerjareninvesteringsplan categoriseren we deze als vervangingsinvestering ("V").

Een nieuwe investering is een investeringen die de kapitaalgoederenvoorraad doet toenemen, bijvoorbeeld door de groei van de stad en/of nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van duurzaam investeren. Nieuwe investeringen worden via de besluitvorming (meestal via de kaderbrief) toegevoegd in het meerjareninvesteringsplan en categoriseren we als ("N")

Vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen kunnen dicht bij elkaar liggen. Het vervangen van een afgeschreven kapitaalgoed doen we in de huidige tijdgeest en met de kennis en technieken van nu. We categoriseren deze als "V". Daar waar sprake is van uitbreiding van het voorzieningenniveau - en vervanging daar mogelijk een klein onderdeel van uitmaakt -, spreken we van een nieuwe investering. Bijvoorbeeld ten aanzien van grote reconstructies van bestaande wegen. We categoriseren deze als "N".

Voor en na kaderbesluit

Daar waar sprake is van uitbreiding van het voorzieningenniveau met nieuwe investeringen kan mogelijk een prioritering plaatsvinden. Een belangrijk criterium daarbij vormt de fase waarin de investering zich bevindt. In het meerjareninvesteringsplan maken we onderscheid tussen investeringen vóór kaderbesluit ("VK") en na Kaderbesluit ("NK").

In de fase vóór Kaderbesluit worden interne kosten van voorbereiding (ambtelijke capaciteit) gemaakt die gedekt zijn in de begroting. Ook zijn de kosten van extern onderzoek en advies beperkt van aard en gedekt in de begroting. De (financiële) gevolgen van een keuze om de nieuwe investering voor Kaderbesluit geen doorgang te laten vinden zijn in de regel te overzien maar zullen per investering moeten worden onderzocht.

Na Kaderbesluit verandert de dynamiek van een nieuwe investering. Interne plankosten nemen substantieel toe. Hetzelfde geldt voor de externe kosten van onderzoek en advies. Er wordt aanbesteed en mogelijk grote financiële verplichtingen aangegaan. Omdat kosten na kaderbesluit in de regel worden geactiveerd zullen er bij een keuze om de nieuwe investering na kaderbesluit geen doorgang te laten vinden, incidentele middelen moeten worden gevonden om deze af te dekken. Of moeten (te) ontvangen subsidies worden terugbetaald aan de subsidieverstrekker. Per nieuwe investering zal dit, afhankelijk van het moment na kaderbesluit, in meer of mindere mate financiële consequenties hebben.

Los van bovenstaande financiële aspecten is het altijd van belang om te kijken naar afhankelijkheden tussen diverse nieuwe investeringen in het meerjareninvesteringsplan. Vrijwel geen enkele nieuwe investering in het meerjareninvesteringsplan is op zichzelf staand maar maakt onderdeel uit van een "samenhangende visie op...".

Conclusie

Het geven van inzicht in de status van de Leidse investeringsvoornemens vergt verdieping in de opbouw van het meerjareninvesteringsplan van de gemeente. Hierbij van belang is het verschil tussen vervangings- en nieuwe investeringen. Binnen de nieuwe investeringen is vervolgens het stadium voor of na kaderbesluit het meest relevant. Daarbij moeten we opmerken dat elke prioritering te allen tijde maatwerk naar de inhoudelijke en financiële effecten van keuzes vereist. In onderstaand schema zijn deze effecten op hoofdlijnen samengevat:

soort investering	beïnvloedbaarheid	financieel effect	overig
vervangingsinvestering	Nauwelijks/geen mogelijkheid.	Structurele voordelen op de kapitaallasten. Geringe incidentele nadelen op afboeken gemaakte kosten.	In stand houden bestaande voorzieningenniveau
nieuwe investering voor kaderbesluit	Mogelijk.	Structurele/incidentele voordelen op de kapitaallasten. Geringe incidentele nadelen op afboeken gemaakte kosten.	Nieuwe investering staat niet op zichzelf maar maakt onderdeel uit van 'samenhangende visie op..' Mislopen subsidies.
nieuwe investering na kaderbesluit	Nauwelijks/geen mogelijkheid.	Structurele/incidentele voordelen op de kapitaallasten. Mogelijk grote incidentele nadelen op afboeken gemaakte kosten.	Nieuwe investering staat niet op zichzelf maar maakt onderdeel uit van 'samenhangende visie op..' Mislopen subsidies.

Op deze manier denken wij op een goede manier tegemoet te komen aan de wens van de raad een beter inzicht te krijgen in de status van toekomstige investeringen.

Ontwikkeling kapitaallasten

1. Ontwikkeling kapitaallasten 2027 – 2030:

Het totaal van de kapitaallasten voor de begroting 2027 - 2030 laat, ten opzichte van de huidige begroting (2026 - 2029), de volgende ontwikkeling zien:

meerjarenbeeld kapitaallasten	2027	2028	2029	2030
2026 - 2029	55.382	62.610	71.736	71.736
2027 - 2030	50.151	59.613	66.219	70.616
verschil:	-5.231	-2.997	-5.517	-1.120

bedragen x € 1.000

De budgettaire effecten moeten gecorrigeerd worden voor bijvoorbeeld mutaties in kapitaallasten die worden verrekend met reserves ter dekking van kapitaallasten (de parkeerreserve, de reserve afschrijving investeringen etc.). Voor- en nadelen op de kapitaallasten van investeringen in bedrijfsmiddelen worden gestort in de reserve bedrijfsvoering concern of worden verrekend in de heffingen (riool- en waterzorgheffing en afvalstoffenheffing). Tot slot wordt de stelpost kapitaallasten waarbij in het laatste jaar de maximale kapitaallasten van het meerjareninvesteringsplan 2026 – 2029 staat opgenomen, gecorrigeerd naar nul.

De diverse correcties geven het volgende beeld:

meerjarenbeeld kapitaallasten	2027	2028	2029	2030
correctie kapitaallasten verrekenen met reserves/heffingen oa.	1.392	-216	499	-1.227
correctie kapitaallasten bedrijfsmiddelen	162	41	-58	47
correctie stelpost kapitaallasten	59	-77	267	267
terugboeken maximale kapitaallasten mijp 2026-2029				-10.000
correctie totaal	1.613	-252	708	-10.913

bedragen x € 1.000

Ten opzichte van de begroting 2025 - 2028 geeft dit de volgende voordelige budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten te zien:

meerjarenbeeld kapitaallasten	2027	2028	2029	2030
totaal resultaat:	-3.618	-3.249	-4.809	-12.033

bedragen x € 1.000

Opgesplitst per programma geeft dit het volgende beeld:

Per Programma:	2027	2028	2029	2030
Bestuur & Dienstverlening	-22	30	-	-
Veiligheid	-	-	-	-
Economie & Toerisme	1	-3	-3	-4
Mobiliteit	-955	-1.415	-3.229	-2.308
Omgevingskwaliteit	-128	59	38	94
Stedelijke Ontwikkeling	-559	-457	-397	846
Jeugd en Onderwijs	-1.373	-200	-899	-22
Sport, Cultuur & recreatie	-47	-56	13	-54
Welzijn en Zorg	-1	-1	-1	-10
Werk en Inkomen	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	-534	-1.206	-331	-10.575
Totaal:	-3.618	-3.249	-4.809	-12.033

bedragen x € 1.000

Toelichting op de grote verschillen:

In het programma Mobiliteit is sprake van majeure voordelen vanaf 2029 die vooral te maken heeft met een geactualiseerde cash flow op de OV Knoop Leiden Centraal, op basis van de meest actuele planning, waarbij de Leidse werkzaamheden starten vanaf 2030. Het voordeel in de kapitaallasten bedraagt € 1,8 mln. vanaf 2029. De actuele planning van werkzaamheden voor de groene loper (stadsentree) leidt tot een voordeel van € 400.000 vanaf 2029. De werkzaamheden voor de Noord-Zuid verbindingsas vallen buiten het meerjarenbeeld. Dit geeft een voordeel van € 100.000 in 2027, oplopend tot € 300.000 vanaf 2030.

De verschillen binnen het programma Omgevingskwaliteit zijn nihil. Dat komt doordat, als onderdeel van de financiële verkenningen 2026 – 2030, de uitvoeringsprogramma's beheer en onderhoud openbare ruimte 2027 – 2031 zijn geactualiseerd. De budgettaire effecten hiervan voor de kapitaallasten ontwikkeling worden apart aangemeld. Na besluitvorming over de begroting 2027 zullen deze kapitaallasten worden verwerkt in dit programma.

In het programma Stedelijke Ontwikkeling wordt het nadeel van € 846.000 veroorzaakt door de verbouwingbibliotheek Nieuwstraat. In de kapitaallasten ontwikkeling van vorig jaar stond deze buiten het meerjarenbeeld.

In het programma Jeugd en Onderwijs worden de voordelen veroorzaakt door een geactualiseerde planning van de bouw van diverse en scholen en gymzalen uit het integraal huisvestingsplan. Het grote voordeel in 2027 wordt veroorzaakt door scholencomplex Stevenshof + gymzaal (€ 830.000) en Internationale schakelklas (€ 370.000). Het voordeel in 2029 wordt veroorzaakt door de actuele planning van het Da Vinci College.

In het programma Algemene dekkingsmiddelen is sprake van majeure voordelen in de vervanging van het wagenpark als gevolg van vertraging in het realiseren van voldoende laadcapaciteit. Het grote voordeel in het jaar 2030 veroorzaakt door het corrigeren van de stelpost kapitaallasten waarbij in het laatste jaar de maximale kapitaallasten van het meerjareninvesteringsplan 2026 – 2029 stonden begroot. Daartegenover staat het begroten van de nieuwe maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2027 – 2030.

2. Maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2027 - 2030:

In de begroting 2027 - 2030 is in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2027 – 2030 meegenomen. Een aantal laatste cash-flows zal in en na 2030 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2027 – 2030 vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van deze kapitaallasten een toename verwacht van € 14,9 mln. Dit hangt samen met een te activeren investeringsvolume van € 429,9 mln.

Voor kredieten/investeringen met start cash flow in de periode 2027 – 2030 en laatste cash flow in 2030 (dus in gebruik name in 2030) bedraagt de toename in 2031 ten opzichte van 2030 € 5,6 mln.

Voor kredieten en investeringen met start cash flow in de periode 2026 – 2030 maar met de laatste cash flow vanaf 2031 en verder (dus in gebruik name vanaf 2031), bedraagt de toename ten opzichte van 2030 € 9,3 mln.

In onderstaand overzicht wordt een aantal grote veroorzakers van de maximale kapitaallasten per programma benoemd:

Onderbouwing maximale kapitaallasten	investering	kapitaallasten
Bereikbaarheid	303,7	9,9
LRN divers	92,3	2,9
Groene Lopers	12,7	0,4
Parkeergarage Morspoortterrein	54,0	1,6
Onrendabele top verstedelijking	11,6	0,4
Noord Zuid verbindingssas diverse investeringen	20,4	0,6
OV Knoop Leiden Centraal	51,1	1,8
Overig (waaronder nwe jaarschijf infra)	61,6	2,2
Omgevingskwaliteit	63,5	1,5
Diverse rioleringswerken	54,4	1,2
Overig (w.o. diverse parken)	9,1	0,3
Stedelijke Ontwikkeling	11,5	0,5
Muziekschool Hazewindsteeg	9,4	0,5
Verduurzamen vastgoed	2,1	0,1
Jeugd en Onderwijs	23,5	1,0
IHP De Weerklankplus gymzaal	8,5	0,3
IHP onderwijs (Mareland/ELS o.a.)	14,6	0,5
Algemene Dekkingsmiddelen	40,8	2,7
nieuwe stadswerf bouw en inrichting	35,0	1,8
nieuwe jaarschijf 2029 wagenpark	5,8	0,9
totaal:	443,0	15,6

Een deel van de maximale kapitaallasten in het programma Omgevingskwaliteit wordt verrekend met heffingen voor de riool en waterzorg (€ 1,2 mln.) In het programma Mobiliteit wordt de maximale kapitaallast van € 1,5 mln. van de parkeergarage Morspoortterrein gedekt door de parkeerreserve.

Dat betekent dat de budgettaire ontwikkeling van de maximale kapitaallasten € 12,9 mln. bedraagt (€ 15,6 mln. - € 2,8 mln.).

3. Conclusies:

- De budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten 2026 – 2029 bedraagt:

meerjarenbeeld kapitaallasten	2027	2028	2029	2030
totaal resultaat:	-3.618	-3.249	-4.809	-12.033

Bedragen x € 1.000

- De voordelen in elk jaar zijn incidenteel van aard.
- In de begroting 2027 - 2030 is in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2027 – 2030 meegenomen. Een aantal cash-flows zal in en na 2030 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de laatste jaarschijf van de begroting vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van de kapitaallasten een toename verwacht van € 14,9 mln. Dit effect zit voornamelijk op programma's Mobiliteit (betrekking hebbend op de Leidse Ring Noord en OV Knoop Leiden Centraal). Een deel (totaal € 2,7 mln.) van de maximale kapitaallasten wordt verrekend met de riool- en waterzorgheffing (€ 1,2 mln.) en de reserve parkeren (€ 1,5 mln.). Wat betekent dat de budgettaire ontwikkeling van de maximale kapitaallasten, op te nemen in het jaar 2030, € 12,9 mln. bedraagt.
- In de begroting 2027 - 2030 is naast de incidentele voordelen als gevolg van het aanpassen van cash-flows op basis van actuele planningen ook een stelpost onderuitputting kapitaallasten opgenomen omdat blijkt dat een zeker "planningsoptimisme" elk jaar leidt tot een voordeel in de kapitaallasten van een jaar.
- Bij het bepalen van de cash-flows voor de ontwikkeling van de kapitaallasten 2027 - 2030 is, in navolging van vorig jaar, extra aandacht gegeven aan een realistische planning van de cash-flows door een nog intensievere afstemming tussen budgethouder/projectleider, planning- en risicomedewerker en projectcontroller. Tevens heeft een review (door directie en ambtelijk opdrachtgevers) van de cash-flows plaatsgevonden voor de grote projecten, de projecten in de onderwijshuisvesting en de vervangingsinvesteringen in de domeinen van de openbare ruimte.
- Het resultaat hiervan heeft vorig jaar geleid tot het aanpassen van de stelpost onderuitputting kapitaallasten omdat we deze vanwege het meer reëel plannen van de cash flow vooral in de eerste jaren van het meerjarenbeeld de stelpost niet realiseren. Voor het meerjarenbeeld 2027 bedraagt de stelpost:

stelpost onderuitputting kapitaallasten	2027	2028	2029	2030
totaal stelpost oud:	-1.781	-2.137	-2.493	-2.493
verlagen conform lijn KB 2024	357	356	356	
Totaal stelpost nieuw:	-1.424	-1.781	-2.137	-2.493

bedragen x € 1.000

Overzicht (niet) beschikbaar te stellen kredieten

Voor 2027 worden de volgende kredieten beschikbaar gesteld:

Vervangingsinvesteringen met maatschappelijk nut

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
4 Mobiliteit	4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting	Vervanging verkeerslichten	455		
		Medium verkeersmaatregelen	102		
		Verkeersveilige schoolomgevingen	357		
5 Omgevingskwaliteit	5A1.2 Beheren openbare ruimte	Kademuren	3.405		
		Wegen	2.935		
		Damwanden	865		
		Technische installaties beweegbare bruggen	1.471		
		Bruggen in de Vlietweg	1.650		
		Houten bruggen	741		
		Openbare verlichting - Eigen net	78		
		Openbare verlichting - Armaturen	424		
		Openbare verlichting - Leidse Lantaarn	989		
		Automatisering gladheidsbestrijding	54		
	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid sted. en regionaal groen	Groene Hoofdstructuur herprofileringsprojecten	137		
		Groene Hoofdstructuur reconstructieprojecten	68		
		Parken	684		
	5C1.3 Beheren openbaar groen	Vervangen bomen	1.276		
7 Onderwijs	7A1.1 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte	Speeltoestellen in speeltuinen	180		
8 Sport, cultuur en recreatie	8C1.1 Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties	Vervangen materieel	124		
		Noord Renovatie kunstgras 1 korfbal onderbouw	48		
		Noord Renovatie kunstgras 1 korfbal toplaag	83		
TOTAAL			16.127	0	0

Bedragen x € 1.000,-

Vervangingsinvesteringen met economisch nut

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
5 Omgevingskwaliteit	5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval	Ondergrondse en bovengrondse afvalcontainers	302		
		Pers afvalcontainer	87		
8 Sport, cultuur en recreatie	8A1.1 Ondersteunen voorstellingen- en podiumaanbod	Vervangingsinvesteringen kunstinstanties	673		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
Algemene middelen en overhead	Stedelijk Beheer	Wagenpark 6 jaar	877		
		Wagenpark 8 jaar	75		
		Aanschaf kraakperswag	470		
TOTAAL			2.484	0	0

Bedragen x € 1.000,-

De volgende investeringen staan in het meerjareninvesteringsplan in jaarschijf 2026, maar worden in tegenstelling tot de hierboven getoonde investeringen niet beschikbaar gesteld bij de programmabegroting 2027. Voor deze investeringen zal later een separaat raadsvoorstel worden aangeboden. De kapitaallasten behorende bij de investeringen zijn, zoals voor alle investeringen die zijn opgenomen in het meerjareninvesteringsplan, opgenomen in de meerjarenbegroting.

Opmerking: In de kolom 'Waarvan gedekt door Leiden (reserves e.d.)' zijn ook de bedragen opgenomen die in de reserve afschrijvingen investeringen zijn gestort. De investering wordt afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslast wordt gedekt door een vrijval vanuit de reserve afschrijvingen investeringen.

Niet beschikbaar te stellen investeringskredieten

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
1. Bestuur en dienstverlening	1B.103 Op orde houden basisregistraties	Tachymeters 2 stuks	230		
3. Economie	3E1.1 Vitale binnenstad	Toiletten binnenstad	56	40	
4. Mobiliteit	4A1.1 Beïnvloeding modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer	Herontwikkeling van de Kaasmarkt	2.111		
		Projecten Autoluwe Binnenstad	5.972		3.500
		Autoluwe gebied met behulp van kentekenregistratie A	374		
		Omgeving Pieterskerk en Hooglandse Kerk	284		
		Knip Langebrug	284		
		Herinrichting Lange Brug fase 2	284		
		GL Stevenshofdreef-Ommedikseweg	5.867		200
		GL Mors Morsweg Morssingel	177		174
		GL Haagweg Churchillaan	6.682	2.000	2.000
	4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer	Zero emissie	337		
	4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Den Haag West	227		213
		Fietscorridor Alphen aan den Rijn	351		167
		Kruising Plantijnstraat-Kanaalweg	212		
		Projecten fiets op 1	8.573		4.430
		Fietsprojecten	2.910		
	4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer	Centrumroute	66		
		Mobiliteitsinvestering	371		
		Overige busroutes en -maatregelen	144		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
		Verplaatsen bus infra tbv concessie	320	100	
		Knooppunt Leiden Centraal	25.236	23.195	
		Verbeteren Bereikbaarheid (OV)	558		
	4B1.4 Waarborgen doorstroming	Bijdrage aanvullende inpassingswensen RLR	1.014	800	
		LRN algemene kosten	4.038	880	
		LBSP infrastructuur	318		
		ORB - Singelpark-Promenade	52		
		Herinrichtingsmaatregelen verbinding centrum-N11	13.696	4.000	1.624
		Herinrichtingsmaatregelen Spanjaardsbrug eo	1.346		335
		Overige herinrichtingsmaatregelen	564		
		Herinrichtingsmaatregelen Churchilllaan e.o.	456		
		Churchilllaan	266		
		Verkeersmaatregelen K501 Churchilllaan-Kennedylaan	71		
		Verkeersveiligheid in de wijken	695		
		Diverse Mobiliteitsinvesteringen	1.741	1.741	
		Churchilllaan KLIMA 40 jaar	1.644		
		Diverse kruispunten KLIMA 40 jaar	109		
		Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstraat	456		
	4B1.5 Verbeteren parkeeraanbod	Aanschaf parkeerautomaten	843		
		Scanauto tbv parkeercontrole	413		
		Handterminals stadstoezicht	220		
	4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting	Uitvoeringsprogramma wijkcirculatie en veiligheidsplan	510		
		Herinrichting Lammenschansweg	16.521	5.681	
		Impuls verkeersveiligheid aandachtslocaties	1.317		
5 Omgevingskwaliteit	5A1.2 Beheren openbare ruimte	RWN Bachstraat-Domela Nieuwenhuislaan	55		
		RWN Gasthuiswijk fase 3-4	109		
		WV Gasthuiswijk wegen fase 3-4	1.461		
		RWN Meerburg	184		
		VMOR Meerburg	3.504		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
		Groenemaredijk	1.566		
		Parkbruggen	369		
		Verkeersbruggen - Maartje Offersbrug	161		
		kw10893 - Betonbrug	93		
		kw150 - Cronesteynbrug Prov.	294		
		Boshuizen ruimtereservering	436		
		Fortuinwijk WV wegen fase 1	825		
		Fortuinwijk Noord ruimtereservering	736		
		Fortuinwijk Noord KLIMA 40 jaar	4.510		
		Fortuinwijk Noord Wegen	13.332		
		Slaaghwijk WV wegen	7.715		
		Zijlwijk WV wegen fase 1	659		
	5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat gebouw	3.058		
		Vervanging hoofdgebouw ABW 5 jaar	420		
	5B1.2 Beheren openbaar water en riolering	Riolering Zeeheldenbuurt	612		
		Fortuinwijk Boshuizen	11.190		
		Riolering Merenwijk	5.923		
		KLIMA Domela nieuwenhuislaan	53		
		KLIMA Gasthuiswijk fase 3-4	436		
		KLIMA Bachstraat	292		
		WV Riolering Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 3+4	157		
		WV Riolering Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 1+2	280		
		WV Gasthuiswijk Riolering fase 3+4	1.757		
		Riolering Lammenschansweg	1.778		
		Riolering Merenwijkdistrict	3.607		
	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid sted. en regionaal groen	2e Groene ring	933		
	5C1.5 Aanleggen Singelpark	Singelpark binnen het Energiepark	4.233		1.232
	5C1.6 Beheren Oostvlietpolder	Herstel natuurwaarden Oostvlietpolder	750		
6 Stedelijke ontwikkeling	6B1.2 Opstellen MPG en Vermogensbeheer	Park de Zwijger - Gebiedsontwikkeling	891	178	
	6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Technische installaties De Waag	480		
7 Onderwijs	7D1.2 In stand houden bestaande gebouwenvoorraad	Specifiek locatiegebonden kosten	530		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
		Vrije school Mareland	7.694		
		Leidse Houtschool	9.166		
		Da Vinci college	26.197		
		Eerste Leidse Schoolvereniging uitbreiding	6.808		
		Scholencomplex Stevenshof gym	2.158		
	7D1.3 Uitvoering van overige wettelijke taken	Gymaccommodatie Oppenheimstraat 4a	238		
		Lucas van Leyden gym	1.927		
8 Sport, cultuur en recreatie	8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden e.o.	Verbouwing Boisotkade	167		
		Inrichting archeol.cent. Boisotkade	69		
	8C1.1 Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties	Compensatie sportvelden Vlietzone	1.124	328	
		Entree Vlietzone	899		
		Kikkerpolder I Toplaag kunstgras 1 voetbal	567		
		Kikkerpolder II, Renovatie kunstgras 2 onderbouw	271		
		Kikkerpolder II, Renovatie kunstgras 2 toplaag	717		
		Roomburg Toplaag vervanging waterveld 1 hockey	518		
		Leidse hout Toplaag kunstgras atletiek	123		
		Vliet Vervanging materieel berging-personeelsverblijf	481		
		Herinrichting sportpark de Mors bovenveld (12jr)	388	259	
		Herinrichting sportpark de Mors onderveld (24jr)	598		
		Combiveld onderlaag Cronesteinkade (24jr)	774		
		Combiveld bovenbouw Cronesteinkade (12jr)	382		
		Clubhuis Cronesteinkade	2.000		
		Clubhuis Cronesteinkade installaties	915		
		Herinrichting Cronesteinpark	1.255		
Algemene middelen en overhead	Stelposten concern	Nader in te vullen agv prijsstijgingen	2.021		
	Overhead facilitaire zaken	Meubilair stoelen	578		
		Ambtenarenhuisvesting / Energiepark	1.291	624	
	Overhead huisvesting	Carillon en toren- uurwerk / koffiekamer	177		
		Stadhuis noodstroomvoorziening	143		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
	Interne dienstverlening en advisering (IDA)	Vervangen JOIN zaaksysteem	1.119		
	Beheer	Luchtbehandelingsinstallatie ABW 15	152		
TOTAAL			249.580	39.826	13.875

Bedragen x € 1.000,-

Investerings bedrijfsvoering

Het college heeft de volgende kredieten voor investeringen in bedrijfsmiddelen beschikbaar gesteld (conform financiële verordening gemeente Leiden 2023 (artikel 29 lid 4):

Investerings in bedrijfsmiddelen

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar gesteld bedrag
10. Werk en inkomen	10A2.1 Inzetten sociale werkvoorziening	Bedrijfsmiddelen DZB	589
Algemene Dekkingsmiddelen en overhead	Overhead Interne dienstverlening en advisering (IDA)	Docking-, werkstations en monitoren	236
		Surfaces met toebehoren	359
		Telefoontoestellen	140
		Switches	222
		AV-middelen Stads kantoor Leiden	386
		AV-middelen div.locaties derden	138
		AV-middelen Leiden div.locaties	157
		AV-middelen Stadhuis Leiden excl Raadszaal	312
TOTAAL			2.539

Bedragen x € 1.000,-

Meerjareninvesteringsplan 2027-2030

Alle investeringen voor de periode 2027 tot en met 2030 worden weergegeven in het meerjareninvesteringsplan. Bij iedere investering onderscheiden we een categorie en een investeringssoort.

Categorie

- Investering met economisch nut (econ.)
- Investering met maatschappelijk nut (maatsch.)
- Investering in bedrijfsmiddelen (bedrijfsm.)
- Bijdrage aan investeringen van derden (Inv. derden)

Investeringssoort en status investering

- Vervangingsinvestering (V)
- Nieuwe- of uitbreidingsinvestering (N)
- Voor (VK) en Na (NK) Kaderbesluit bij Nieuwe- of uitbreidingsinvestering (N)

In onderstaand meerjareninvesteringsplan zijn alle raadsbesluiten tot en met juli 2026 verwerkt

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
01B103	Op orde houden basisregistraties	Tachymeters 2 stuks 2027	Econ.	V		-	230	-	-	-
	Totaal programma 1					-	230	-	-	-
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
03E101	Vitale Binnenstad	Toiletten binnenstad	Econ.	N	VK	40	56		-	-
	Totaal programma 3					40	56	-	-	-
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	VK Projecten Autoluwe Binnenstad 2021-2029	Maatsch.	N	VK	4.500	5.972	1.065	1.021	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Herontwikkeling van de Kaasmarkt	Maatsch.	N	VK	-	2.111	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Autoluwe gebied mbv kentekenregistr A	Maatsch.	N	VK	-	374	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Fietspad Korte Mare	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	142
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Afsl. Oude Rijn donkersteeg-Pelikaanstr	Maatsch.	V	VK	-	-	-	-	190
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Omgeving Pieterskerk en Hooglandse Kerk	Maatsch.	N	VK	-	284	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1	Maatsch.	N	VK	-	213	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1 A	Maatsch.	N	VK	-	71	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Herinrichting Langebrug fase 2	Maatsch.	N		-	284	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Rapenburg + Steenschuur West	Maatsch.	N	VK	-	-	711	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Apothekersdijk	Maatsch.	N		-	-	-	-	732
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Ruimte maken westkant turfmarkt tot Mare	Maatsch.	N		-	-	-	-	1.137

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Stevenshofdreef-Ommedikseweg	Maatsch.	N	NK	200	5.867	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL VRI's Stevenshofdreef-Ommedikseweg	Maatsch.	N	NK	-	-	238	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Plesmanlaan Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	7.196	-	7.776	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Dr. Lelylaan - Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	4.696	-	5.227	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Mors Morsweg Morssingel IP	Maatsch.	N	NK	174	177	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Haagweg Churchillaan IP	Maatsch.	N	NK	4.000	6.682	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Bostelbrug	Maatsch.	N	NK	200	-	5.615	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Steenstraat t/m Kort Rapenburg	Maatsch.	N	NK	2.470	-	-	7.831	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Stadsentree De Groene Loper Stationsweg	Maatsch.	N		1.630	-	1.748	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Ontdemping Kort Rapenburg	Maatsch.	N	VK	-	-	12.763	-	-
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Dynamisch verkeersmng verkeersmonitor 2	Maatsch.	N	VK	-	-	1.137	-	-
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Zero Emissie	Maatsch.	N	NK	-	337	-	-	-
04B101	Verbeteren bereikbaarheid voetgangers	Vh Kwaliteitsverbetering Breestraat	Maatsch.	V		-	-	1.537	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Den Haag West 2016	Maatsch.	N	VK	213	227	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	MEAS-locatie Rooseveltstraat-Vijfmeilaan IP	Maatsch.	V		-	-	-	549	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Noordwijk	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	75
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2016	Maatsch.	N	VK	167	351	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2018	Maatsch.	N	VK	-	-	-	502	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Kruising Plantijnstraat-Kanaalweg	Maatsch.	V		-	212	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	VK Projecten Fiets op 1 2025-2029	Maatsch.	N	VK	10.430	8.573	3.275	9.507	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietsprojecten	Maatsch.	N		-	2.910	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Centrumroute	Maatsch.	N	VK	-	66	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Mobiliteitsinvestering 2024	Maatsch.	N	VK	-	371	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Overige busroutes en -maatregelen	Maatsch.	N	VK	-	144	144	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verplaatsen bus infra tbv concessie	Maatsch.	N	VK	100	320	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Knooppunt Leiden Centraal tot	Maatsch.	N	VK	40.917	25.236	-	-	52.847
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verbeteren Bereikbaarheid (OV)	Maatsch.	N	VK	-	558	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Bijdrage aanvullende inpassingswens RLR	Maatsch.	N	NK	800	1.014	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Geb.ontw. Park de Zwijger-Dakpark	Maatsch.	N		2.500	-	-	4.473	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	LRN algemene kosten 1	Maatsch.	N	VK	880	4.038	-	-	15.054
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 60 jaar	Maatsch.	N	NK	3.391	-	42.329	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Schipholweg-West 40 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	2.042	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 40 jaar	Maatsch.	N	NK	9.472	-	-	25.499	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 10 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	438
04B104	Waarborgen doorstroming	Restant Ontsl Knelpunt LBSP centrum N/W	Maatsch.	N	NK	-	-	1.544	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur	Maatsch.	N	NK	-	288	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur 3	Maatsch.	N	NK	-	29	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	ORB 1-Singelpark-Promenade 3	Maatsch.	N	NK	-	52	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsm verb. Centrum - N11 2	Maatsch.	N	NK	5.624	13.696	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	VRI's Hoge Rijndijk	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	1.101
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Spanjaardsbr. Eo 2	Maatsch.	N	NK	335	1.346	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 4	Maatsch.	N	NK	-	63	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 5	Maatsch.	N	NK	-	502	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Churchillilaan eo	Maatsch.	N	VK	-	456	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillilaan	Maatsch.	V		-	266	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verk.maatr.K501 ChurchillIn-Kennedylaan	Maatsch.	N	VK	-	71	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verkeersveiligheid in de wijken 2025	Maatsch.	N	NK	-	695	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Div Mobiliteitsinvestering 2025	Maatsch.	N	VK	1.741	1.741	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	268	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	35	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	1.644	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Diverse kruispunten KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	109	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	212
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg KLIMA 40 jaar	Econ.	N	VK	-	-	-	1.654	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk KLIMA 40 jaar	Econ.	N	NK	-	-	-	-	692
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	270	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk ruimtereservering	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	91
04B104	Waarborgen doorstroming	onrendab. top projecten versted	Maatsch.	N	VK	-	-	-	11.911	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN Overkluizing WdZwijge/verleng Kooiln	Maatsch.	N	NK	14.949	-	-	27.715	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Uitvoering bebodingsplan Rijnlandroute	Maatsch.	N	NK	230	-	320	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstr	Maatsch.	N	NK	-	234	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstr IP index	Maatsch.	N	NK	-	221	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Aanschaf parkeerautomaten	Econ.	V		-	843	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Scanauto tbv parkeercontrole	Econ.	V		-	413	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Handterminals stadstoezicht	Econ.	V		-	220	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Parkeergarage Morspoortterrein	Econ.	N	VK	-	-	-	-	55.162
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliotheek Nieuwstr. Fietskelder	Econ.	N	VK	-	-	1.597	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliothk Nieuwstr. Fietskelder install.	Econ.	N	VK	-	-	886	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Inr fietsenst bibliothk Nieuwstr 10 jr	Econ.	N	VK	-	-	-	233	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	scanauto parkeerbeheer 2029	Econ.	V		-	-	-	41	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Voertuigen handh beheer en onderh 2029	Econ.	V		-	-	-	199	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Vervanging handh informatiesysteem 2028	Maatsch.	V		-	-	51	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	rec.krpt.lammenschwg-tomatenstr	Maatsch.	V		-	-	-	1.153	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	UVP Wijkcirc.en weiligheidsplan 2027-2029	Maatsch.	V	VK	-	510	613	306	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Medium verkeersmaatregelen. 2026	Maatsch.	N	VK	-	102	102	102	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Vervangen verkeerslichten 2027-2030	Maatsch.	V	VK	-	455	618	715	750
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Infra Lammenschansweg-zuid	Maatsch.	N	VK	4.711	-	-	5.017	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Herinrichting Lammenschansweg	Maatsch.	V	VK	5.681	16.521	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Impuls verkeersveiligheid aandachtsloc.	Maatsch.	N	VK	-	1.317	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Verkeersveilige schoolomgevingen 2027	Maatsch.	N	VK	-	357	-	-	-
	Totaal programma 4					127.207	108.545	89.562	100.774	128.623
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
05A102	Beheren openbare ruimte	Investeringen wegen 2027-2030	Maatsch.	V		-	2.935	3.349	1.865	385
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Bachstraat-Domela NieuwenhuisIn	Maatsch.	V		-	55	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Gasthuiswijk fase 3-4	Maatsch.	V		-	109		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Meerburg	Maatsch.	V		-	184		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	VMOR Meerburg	Maatsch.	V		-	3.504		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Kademuren 2026-2030	Maatsch.	V		-	3.405	6.341	6.341	6.341
05A102	Beheren openbare ruimte	Damwanden 2026-2030	Maatsch.	V		-	865	418	418	418
05A102	Beheren openbare ruimte	Groenemarededijk	Maatsch.	V		-	1.566		-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Schelpenkade houten damwand	Maatsch.	V		-	-	1.013	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Parkbruggen	Maatsch.	V		-	369	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Verkeersbruggen - Maartje Offersbrug	Maatsch.	V		-	161	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Techn.installaties beweegb.bruggen 2027	Maatsch.	V		-	1.471			
05A102	Beheren openbare ruimte	Techn.installaties beweegb.bruggen 2028	Maatsch.	V		-		179		
05A102	Beheren openbare ruimte	Remmingswerken en meerpalen 2028-2030	Maatsch.	V		-	-	64	64	64
05A102	Beheren openbare ruimte	kw10893 - Betonbrug	Maatsch.	V		-	93			
05A102	Beheren openbare ruimte	kw150 - Cronesteynbrug Prov.	Maatsch.	V		-	294			

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
05A102	Beheren openbare ruimte	kw156 - Allemansbrug	Maatsch.	V		-		352		
05A102	Beheren openbare ruimte	kw258 - Brug in Vlietweg	Maatsch.	V		-		339		
05A102	Beheren openbare ruimte	Bruggen in de vlietweg 2027	Maatsch.	V		-	1.650			
05A102	Beheren openbare ruimte	Houten bruggen 2027-2030	Maatsch.	V		-	741	565	408	330
05A102	Beheren openbare ruimte	Lichtmasten 2024-2030	Maatsch.	V		-	-	58	783	783
05A102	Beheren openbare ruimte	Eigen net openbare verlichting 2027-2030	Maatsch.	V		-	78	78	78	78
05A102	Beheren openbare ruimte	Armatuuren 2027-2030	Maatsch.	V		-	424	424	424	424
05A102	Beheren openbare ruimte	Armatuuren Leidse Lantaarn - 2027	Maatsch.	V		-	989	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Armatuuren Leidse Lantaarn - 2028	Maatsch.	V		-	-	791	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Automatisering gladheidsbestrijding 2027	Econ.	V		-	54	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen ruimtereservering	Maatsch.	V		-	436			
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord ruimtereservering	Maatsch.	V		-	736			
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	421		
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen KLIMA 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	2.670	
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	4.510			
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	-	3.200		
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk-De Horsten 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	2.670		
05A102	Beheren openbare ruimte	WV Gasthuiswijk wegen 3 4	Maatsch.	V		-	1.461			
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk Horsten ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	-	396	-
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Fortuinwijk Noord	Maatsch.	V			13.332			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Boshuizen fase 1	Maatsch.	V			825			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Boshuizen fase 2	Maatsch.	V			-	-	7.428	
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Slaaghwijk	Maatsch.	V			7.715			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Zijlwijk Noord fase 1	Maatsch.	V			659			
05A102	Beheren openbare ruimte	WV wegen Zijlwijk Noord fase 2	Maatsch.	V			-	-	7.417	
05A102	Beheren openbare ruimte	WV Leedewijk Zuid fase 1	Maatsch.	V			-	-	-	234
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Ondergrondse en bovengrondse	Econ.	V		-	302	608	608	608

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
		afvalcontainers 2027-2031								
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Pers afvalcontainer 2027-2031	Econ.	V		-	87	240	240	240
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat gebouw	Econ.	N	VK	-	3.058	-	-	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat machines	Econ.	N	VK	-	-	-	-	1.062
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Verv. hoofdgeb. ABW 2024 5 jaar	Econ.	V		-	420	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Zeeheldenbuurt IP 2025	Econ.	V		-	612	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Meerburg Hoge Rijndijk fase2	Econ.	N		-	-	-	1.974	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Meerburg Utrechts Jaagpad	Econ.	N		-	-	-	326	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Meerburg omg. Spaarnestraat	Econ.	N		-	-	-	792	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Schipholweg Transport	Econ.	V		-	-	2.883	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2024	Econ.	V		-	11.190	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2027	Econ.	V		-	-	-	9.108	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2028	Econ.	V		-	-	-	-	9.108
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijk 2027	Econ.	V		-	5.923	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Riebeekhof eo	Econ.	V		-	-	1.554	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Vervanging gemalen 2027-2030	Econ.	V		-	-	527	508	1.025
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Domela nieuwenhuislaan	Econ.	V		-	53	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Gasthuiswijk fase 3-4	Econ.	V		-	436	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Bachstraat	Econ.	V		-	292	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Rio gasthw haagweg-zuid fase 3&4	Econ.	N	NK	-	157	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Rio Gasthw Haagwg-zd fase1+2 2025-26	Econ.	V		-	280	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Gasthuiswijk RIO 3 4	Econ.	V		-	1.757	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	riolering Stationsweg	Econ.	N	NK	-	-	-	532	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Lammenschans	Econ.	V		-	1.778	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV KLIMA Merenwijk Horsten 2029	Econ.	V		-	-	-	3.007	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering binnenstad Z+N 2029	Econ.	V		-	-	-	2.521	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijkdistrict	Econ.	V		-	3.607	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Stationskwartier Marislaan	Econ.	V		-	-	-	830	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Stationskwartier Marislaan 2030	Econ.	V		-	-	-	-	13.677
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Lammenschansweg Transport 2030	Econ.	V		-	-	-	-	3.918
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijkdistrict 2030	Econ.	V		-	-	-	-	15.098
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Boshuizen 2030	Econ.	V		-	-	-	-	2.570
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Prins6 278m1 2030	Econ.	0		-	-	-	-	563
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Binnenstad buitenring / Steenstraat Groene Loper/ Kort Rapenburg overstort 2030	Maatsch.	0		-	-	-	-	751
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS herprofileringprojecten 2027-2030	Maatsch.	V		-	137	132	132	133
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS reconstructieprojecten 2027-2030	Maatsch.	V		-	68	66	66	67
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	IP parken 2027-2030	Maatsch.	V		-	684	661	661	667
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2024	Maatsch.	N	VK	-	526	-	-	-
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2025	Maatsch.	N	VK	-	407	-	-	-
05C103	Beheren openbaar groen	Speeltoestellen in openbare ruimte 2025-2030	Econ.	V		-	-	550	550	550
05C103	Beheren openbaar groen	Vervangen bomen 2026-2030	Econ.	V		-	1.276	1.276	1.276	1.276
05C105	Aanleggen Singelpark	Singelpark binnen het Energiepark	Maatsch.	N	NK	1.232	4.233	-	-	-
05C105	Aanleggen Singelpark	Energiepark brug	Maatsch.	N	VK	1.887	-	-	-	1.926
05C106	Beheren Oostvlietpolder	Aanleg volkstuinten	Maatsch.	N	NK	62	-	1.386	-	-
05C106	Beheren Oostvlietpolder	Herstel natuurwaarden Oostvlietpolder	Maatsch.	N		-	750	-	-	-
						3.181	86.657	30.146	51.423	62.298
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
06A201	Behandeling verzoeken omgevvergunningen	Vervanging Power browser 2026	Econ.	V		-	-	-	299	-
06A201	Behandeling verzoeken omgevvergunningen	Openbare ruimte Humanities Campus	Maatsch.	N	NK	119	-	-	-	997
06B102	Opstellen MPG en Vermogensbeheer	Park de Zwijger – Gebiedsontwikkeling	Maatsch.	N		178	891	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg 2025	Econ.	V		1.090	-	4.191	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg (aanvulling)	Econ.	N	VK	5.000	-	-	-	9.566
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Verbouwing bibliotheek Nieuwstraat	Econ.	V		2.036	-	21.476	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Gebiedsontwikkeling Telderskade	Maatsch.	N	VK	50	-	-	6.392	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Technische installaties De Waag 2026	Econ.	V		-	480	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	installaties Marienpoelstraat 1a	Econ.	V		-	-	106	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Vervangen zonwering Sumatrastraat	Econ.	V		-	-	53	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	bouw, valkenpad 3-5 1 2031	Econ.	V		-	-	-	-	300
	Totaal programma 6					10.509	1.371	25.827	6.692	10.863
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
07A102	Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	Speeltoestellen in speeltuinen 2027-2030	Econ.	V		-	180	180	180	180
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Vrije school Mareland	Econ.	V		-	7.694	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Leidse Houtschool	Econ.	V	VK	-	9.166	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Da Vinci College	Econ.	V		-	26.197	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Specifiek locatiegebonden kosten 2022	Econ.	V		-	15	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Specifiek locatiegebonden kosten 2025	Econ.	V		-	515	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Eerste Leidse Schoolvereniging uitbr.	Econ.	V		-	6.808	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Vrije school Mareland Gym	Econ.	V		-	-	-	716	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrd	Scholencomplex Stevenshof Gym	Econ.	V		-	2.158	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Lucas van Leyden Gym	Econ.	V		-	1.927	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Gymaccomodatie Oppenheimstraat 4a	Econ.	V		-	238	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
	Totaal programma 7					-	54.897	180	896	180
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
08A101	Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	VVI Kunstinstituten 2027-2030	Econ.	V		-	673	583	690	720
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Verbouwing Boisotkade 2026	Econ.	V		-	167	-	-	-
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Inrichting archeol.cent. Boisotkade 2026	Econ.	V		-	69	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Morskwartier I Toplg kunstgras 2 voetbal	Econ.	V		-	-	-	-	461
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 1 korfbal onderbouw	Econ.	V		-	48	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 1 korfbal toplaag	Econ.	V		-	83	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 2+3 korfbal onderb	Econ.	V		-	-	-	110	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Noord Ren. kunstgras 2+3 korfbal toplaag	Econ.	V		-	-	-	188	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpld I Toplaag kunstgras 1 voetbal	Econ.	V		-	567	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Entree Vlietzone	Maatsch.	N	NK	-	899		-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 onderbouw	Econ.	V		-	271	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 toplaag	Econ.	V		-	717	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II Toplg kunstgras 1 voetb	Econ.	V		-	-	583	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg Toplaag verv waterveld 1 hockey	Econ.	V		-	518	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg, Toplaag waterveld 2 +3 hockey	Econ.	V		-	-	-	-	726
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg, Ren. gravelbanen 1 tm 9 tennis	Econ.	V		-	-	243	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Montgomerystraat Toplaag verv veld 1,2 en 3 korfbal	Econ.	V		-	-	-	-	266
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Montgomerystraat Onderbouw verv veld 1,2 en 3 korfbal	Econ.	V		-	-	-	-	107
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout Toplaag kunstgras atletiek	Econ.	V		-	123	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout, Verv. Tribune atletiek	Econ.	V		-	-	519	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vliet, Verv. Materieel berging-pers verb	Econ.	V		-	481	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors bovenveld(12jr)	Econ.	V	VK	259	388	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors onderveld(24jr)	Econ.	V	VK	-	598	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld onderlaag Cronesteinkade 24jr	Econ.	N	VK	-	774	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld bovenbouw Cronesteinkade 12jr	Econ.	N	VK	-	382	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade	Econ.	N	VK	-	2.000	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade installaties	Econ.	N	VK	-	915	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	herinrichting Cronesteinpark	Maatsch.	N		-	1.255	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vervangen materieel 2026-2030	Econ.	V		-	601			
08C201	Leidenars bewegen voldoende	Compensatie sportvelden Vlietzone	Maatsch.	V		328	1.124	-	-	-
	Totaal programma 8					1.574	12.655	1.928	988	2.279
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
10A201	Inzetten sociale werkvoorziening	Vervanging bedrijfsmiddelen 2026-2029	Bedrijfsm.	V		-	589	589	589	589
						-	589	589	589	589
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
12A010	Overhead IDA	CR AV-middelen Stadskantoor Leiden 2024	Bedrijfsm.	V		-	386	-	-	-
11A011	Stelposten concern	Nader in te vullen agv prijsstijgingen22	Maatsch.	N	NK	-	2.021	-	-	-
12A003	Overhead facilitaire zaken	Meubilair Stoelen 2027	Econ.	V		-	578	-	-	-
12A003	Overhead facilitaire zaken	Ambtenarenhuisvesting / energiepark	Econ.	N	VK	624	1.291	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Tankgebouw DZB Le Pooleweg 6	Econ.	V		-	-	417	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Carillon en toren- uurwerk / koffiekamer	Econ.	V		-	177	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Stadhuis noodstroomvoorziening 2025	Econ.	V		-	143	-	-	-
12A010	Overhead IDA	Surfaces + toebehoren 2026-2030	Bedrijfsm.	V		-	359	946	2.167	100
12A010	Overhead IDA	Telefonie 5 jaar (toestellen) 2026-2030	Bedrijfsm.	V		-	140	140	140	140
12A010	Overhead IDA	Switches 2026-2030	Bedrijfsm.	V		-	222	222	222	222
12A010	Overhead IDA	Docking-Monitoren- werkstations 2027 -2030	Bedrijfsm.	V		-	236	384	290	236
12A010	Overhead IDA	AV-middelen div.locaties derden 2026	Econ.	V		-	138	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2027	2028	2029	2030
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Leiden div.locaties 2026	Econ.	V		-	157	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Raadszaal Leiden 2030	Econ.	V		-	-	-	-	690
12A010	Overhead IDA	AV-middelen div.locaties derden 2031	Econ.	V		-	-	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Leiden div.locaties 2031	Econ.	V		-	-	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stadhs LN ex.Raadszaal 2027	Econ.	V		-	312	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stads Kantoor Leiden 2029	Econ.	V		-	-	-	416	-
P72	HKPL CONCERNSTAF	Vervangen JOIN zaaksysteem 2026	Econ.	V		-	1.119	-	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Luchtbehandelingsinstallatie ABW 15	Econ.	V		-	152	-	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 6 jaar 2027-2028	Econ.	V		-	877	-	1.765	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 8jr 2027-2030	Econ.	V		-	75	6.173	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Aanschaf kraakperswagen	Econ.	V		-	470	-	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Nieuwe stadswerf 30 jaar	Econ.	V		-	-	-	-	21.366
	Totaal programma Algemene dekkingsmiddelen en Overhead					624	8.852	8.282	5.001	22.755

Bedragen x € 1.000

4.2.3 Reserves

Per reserve is de functie aangegeven. De functies zijn hieronder toegelicht. Daaronder zijn de totalen per functie weergegeven.

Functie reserve	Doel van de reserve	Consequentie van verhogen/verlagen
<i>Bufferfunctie</i>	Afdekken van algemene risico's	Verandering van het weerstandvermogen
<i>Bestedingsfunctie</i>	Spaarpot voor het doen van uitgaven met een bepaald doel	Aanpassingen in de beleidsdoelen
<i>Egalisatiefunctie</i>	Opvangen van grote schommelingen in inkomsten en/of uitgaven	Ongewenste jaarlijkse schommelingen in de tarieven en/of het saldo van de begroting
<i>Inkomensfunctie</i>	Dekken van structurele lasten in de begroting	Invloed op de hoogte van de bespaarde rente en daarmee de dekking van de begroting
<i>Financieringsfunctie</i>	Dekken van investeringen	Wijziging van de hoeveelheid investeringen of de noodzaak alternatieve dekking te zoeken binnen de begroting

	Balans-stand 1-1-2027	Storting 2027	Ont- trekking 2027	Balans-stand 1-1-2028	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Mutaties begroot 2030	Balans-stand 31-12-2030
Bestedingsfunctie	154.268	13.578	-9.982	157.864	155	-11.215	-378	146.426
Bufferfunctie	39.593	0	-8.784	30.809	6.436	-7.103	12.062	42.204
Egalisatiefunctie	32.283	0	-6.858	25.425	-399	-237	-778	24.011
Financieringsfunctie	80.551	16.263	-3.725	93.089	3.348	30.183	-3.942	122.678
Totaal reserves	306.695	29.842	-29.350	307.187	9.540	11.628	6.965	335.320

Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2027	Storting 2027	Ont-trekking 2027	Balans-stand 1-1-2028	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Mutaties begroot 2030	Balans-stand 31-12-2030	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Algemene reserve									
Algemene reserve	34.167	0	-8.784	25.383	6.436	-7.104	12.062	36.777	Functie: Bufferfunctie Doel: De concernereserve dient als buffer voor de afdekking van niet-kwalificeerbare risico's en de egalisatie van het exploitatieresultaat. Minimale omvang: gelijk aan benodigd weerstandsvermogen
Totaal Algemene Reserve	34.167	0	-8.784	25.383	6.436	-7.104	12.062	36.777	
Bestemmingsreserve									
Reserve publicaties Erfgoed Leiden e.o.	227	0	0	227	0	0	0	227	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van initiatieven voor publicaties.
Reserve raad	141	0	-20	121	0	0	0	121	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het bekostigen van uitgaven van de Raad voor verkiezingen, opleiding/begeleiding van nieuwe raadsleden en technische apparatuur voor commissie- en raadsvergaderingen. Maximale omvang: € 150.000
Reserve flankerend beleid	1.287	0	0	1.287	0	0	0	1.287	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van het flankerend beleid bij de taken- en efficiëncydiscussie; dekken van kosten voor maatregelen die de verlaging van de formatie moeten realiseren en de bijbehorende personeelsomvang.
Bedrijfsvoeringsreserve concern	1.998	0	-938	1.060	0	0	0	1.060	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van resultaten op de bedrijfsvoering ten opzichte van de begroting over meerdere jaren en het oplossen van incidentele knelpunten in de bedrijfsvoering. Maximale omvang: 3,5% van de personele lasten van de ambtelijke organisatie Minimale omvang: 1,0% van de personele lasten van de ambtelijke organisatie
Egalisatiereserve verkiezingen	411	0	-25	386	-25	-25	-25	312	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van verkiezingen.
Reserve parkeren	19.329	1.585	-26	20.889	811	-6.160	1.269	16.808	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van parkeervoorzieningen en egaliseren van de exploitatieresultaten over meerdere jaren.
Reserve bereikbaarheidsprojecten	1.684	1.592	-1.442	1.835	150	-805	75	1.255	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de bereikbaarheidsprojecten.
Reserve asbestsanering	251	106	0	357	106	106	106	675	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de sanering van asbest in gemeentelijk vastgoed
Bedragen x € 1.000,-									

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2027	Storting 2027	Onttrekking 2027	Balans-stand 1-1-2028	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Mutaties begroot 2030	Balans-stand 31-12-2030	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve Leefbaarheidsprojecten in de wijken	538	2	-30	510	2	2	2	515	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van onderhoud van kapitaalgoederen en noodzakelijke investeringen in de Nieuwe Beestenmarkt, herinrichting van de Breestraat en de begraafplaats Groenesteeg.
Reserve grondexploitaties	35.492	5.598	-2.988	38.102	3.237	-4.768	-596	35.975	Functie: Bestedingsfunctie Doel: De reserve Grondexploitaties wordt gevoed met positieve saldi bij afsluiten of tussentijds winstnemen van grondexploitaties, het exploitatieresultaat van het erfpachtbedrijf en verkoopopbrengsten van vastgoed en gronden. De reserve Grondexploitaties is de overkoepelende reserve van Grondzaken van waaruit de onderliggende voorzieningen en bestemmingsreserves gevoed kunnen worden. Tevens worden vrijvallende gelden uit de onderliggende voorzieningen en reserves teruggestort in deze reserve om herbestemd te worden.
Egalisatiereserve inkomsten bouwleges	15.687	0	-5.000	10.687	0	0	0	10.687	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het bekostigen van niet geraamde incidentele uitgaven voor de optimalisatie van de omgevingsvergunningverlening (onderdeel bouwactiviteiten) en het tegengaan van fluctuaties in de tariefstelling.
Reserve Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond	1.478	0	-500	978	0	0	0	978	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van sanering bij projecten waarbij bodemverontreiniging wordt aangetroffen.
Reserve risico's projecten in uitvoering	5.426	0	0	5.426	0	0	0	5.427	Functie: Bufferfunctie Doel: Het dekken van algemene- en project specifieke risico's binnen grondexploitaties in uitvoering. Bouwgronden in exploitatie (BIE).
Reserve combinatiefuncties	169	0	0	169	0	0	0	169	Functie: Egalisatiefunctie Doel: In het kader van de rijksregeling Impuls Brede Scholen Sport en Cultuur ontvangt de gemeente een bijdrage voor het realiseren van combinatiefuncties in het onderwijs en de sectoren sport en cultuur.

Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2027	Storting 2027	Ont-trekking 2027	Balans-stand 1-1-2028	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Mutaties begroot 2030	Balans-stand 31-12-2030	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve onderwijshuisvesting	350	0	-55	294	-55	-55	-55	129	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van beleid en uitvoering van onderwijshuisvesting
Reserve aankopen kunst Museum de Lakenhal	183	0	0	183	0	0	0	183	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Aankopen kunst voor museum De Lakenhal middels door de gemeente beschikbaar gestelde gelden.
Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal	414	0	0	414	0	0	0	414	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van resultaten op de bedrijfsvoering en afgesloten projecten over meerdere jaren en oplossen van incidentele knelpunten in de bedrijfsvoering. Maximale omvang: 15% van de totale exploitatielasten voor de periode 2019-2026.
Reserve exploitatie De Nobel	153	0	-9	144	-9	-9	-9	117	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de jaarlijkse bijdrage aan de exploitatie van muziekcentrum De Nobel.
Reserve sociaal-maatschappelijke en culturele voorzieningen	328	0	0	328	0	0	0	328	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van aanvullingen op de beschikbare sociaal-maatschappelijke voorzieningen.
Bedrijfsreserve DZB-Leiden WSW	6.167	0	0	6.167	0	0	0	6.167	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van de jaarlijkse schommelingen in de bedrijfsvoeringskosten van de DZB en oplossen van knelpunten in de exploitatie.
Reserve GSB-middelen. IS/VEZ	246	0	0	246	0	0	0	246	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het realiseren van prestatieafspraken in het kader van het grotestedenbeleid (GSB) met het Rijk. De volgende projecten worden bekostigd: verbeterplan bomen, gebiedsvisies en gevelsanering.
Reserve zachte landing WSW	700	0	-136	564	-136	-141	-151	137 ¹	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de herstructurering DZB.
Reserve bedrijfsvoering plankosten	1.495	0	0	1.495	0	0	0	1.495	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het dekken van de plankosten van projecten in de definitiefase en het egaliseren van fluctuaties in de exploitatie als gevolg van de plankostensystematiek.
Reserve rekenkamer	49	0	0	49	0	0	0	49	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het financieren van de uitgaven voor onderzoek en de mogelijkheid tot extra onderzoek. Maximale omvang: € 80.000

¹ Toelichting:
In de eerste technische wijziging 2025 is ten onrechte een te hoge onttrekking van de reserve opgevoerd. Dit wordt hersteld in de derde technische wijziging 2025.
Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2027	Storting 2027	Onttrekking 2027	Balans-stand 1-1-2028	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Mutaties begroot 2030	Balans-stand 31-12-2030	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve bedrijfsvoering Erfgoed Leiden en omstreken	936	0	-12	924	-12	-12	-12	887	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van jaarlijkse schommelingen in de bedrijfsvoeringskosten van Erfgoed Leiden en omstreken. Maximale omvang: 10% van de begrote exploitatielasten
Reserve Sociaal Domein	36.094	1.883	-1.394	36.583	1.261	-25	0	37.820	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het decken van bijsturingsmaatregelen die (op termijn) leiden tot kostenreductie en opvangen van tekorten en overschotten in het sociaal domein.
Reserve Informatisering	68	0	0	68	0	0	0	68	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de digitalisering van werkprocessen, ontwikkelen van informatiebeleid en vernieuwen van de gemeentelijke website.
Reserve programma binnenstad	65	0	0	65	0	0	0	65	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van projecten voor een economisch vitale binnenstad
Reserve stedelijke ontwikkeling	-0	0	0	-0	0	0	0	-0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van investeringsinitiatieven in de stad.
Reserve afschrijvingen investeringen	80.551	16.263	-3.725	93.089	3.348	30.183	-3.942	122.678	Functie: Financieringsfunctie Doel: Het decken van de jaarlijkse kapitaallasten vanuit incidentele middelen.
Reserve economische impulsen en Kennisstad	3.200	0	0	3.200	0	0	0	3.200	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van impulsen voor duurzame, economische ontwikkelingen en initiatieven in de stad.
Reserve budgetoverheveling	1.612	0	-1.543	70	-69	0	0	1	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het faciliteren van budgetoverhevelingen.
Bestemmingsreserve frictiekosten ID/WW-banen	170	0	0	170	0	0	0	170	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het decken van kosten die gemoed zijn met een raadsbesluit dat geleid heeft tot 'geen gedwongen ontslagen WW-medewerkers'
Reserve sportstimulering	51	0	0	51	0	0	0	51	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van een sportstimuleringsfonds voor een betere uitvoering van de Leidse sportvisie onder nader vast te stellen voorwaarden van cofinanciering met inzet private middelen.
Bedragen x €1.000,-									

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2027	Storting 2027	Ont-trekking 2027	Balans-stand 1-1-2028	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Mutaties begroot 2030	Balans-stand 31-12-2030	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve herontwikkeling Stationsgebied e.o.	3.490	0	0	3.490	0	0	0	3.490	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de uitvoering masterplan Stationsgebied
Reserve restauratie collectie De Lakenhal	45	0	0	45	0	0	0	45	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de restauratie van collectie van Museum De Lakenhal.
Reserve Molen de Valk / Erfgoed Leiden	20	0	0	20	0	0	0	20	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de salarislasten van een derde molenaar bij molen de Valk
Reserve Duurzame Stad	7.475	1.283	-86	8.672	651	651	223	10.198	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van investeringen en uitgaven die om doelstellingen te realiseren op het gebied van verstedelijking, duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversie vergroening en circulaire economie en afval.
Reserve projecten en tentoonstelling Museum de Lakenhal	337	0	0	337	0	0	0	337	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Meerjarig beschikbaar houden van gemeentelijke middelen voor meerjarige projecten en tentoonstellingen van Museum de Lakenhal Maximale omvang: € 600.00
Reserve regionale verkeers- en milieukaart	408	0	0	408	0	0	0	408	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Alle regionale verkeers- en milieukaart (RVMK) taken zijn belegd bij de gemeente Leiden. Zoals afgesproken met de regiegemeenten in de dienstverleningsovereenkomst wordt een reserve RVMK gevormd. Hiermee kunnen eventuele risico's worden gedekt.
Reserve Bomenfonds	275	0	0	275	0	0	0	275	Functie: Bestedingsfunctie Doel: De versterking van het bomenbestand van Leiden.
Reserve specialistische voorzieningen Maatschappelijke Zorg	1.590	0	0	1.590	0	0	0	1.590	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen begrote en gerealiseerde lasten voor specialistische voorzieningen Maatschappelijke Zorg die in afzonderlijke boekjaren ontstaan, conform de Samenwerkingsovereenkomst Maatschappelijke zorg 2023 Holland. Maximale omvang: 10% van het jaarlijkse budget voor de specialistische voorzieningen en de uitvoeringskosten.
Reserve Oekraïne asielzoekers statushouders	14.141	1.530	-599	15.072	-4.269	1.514	583	12.899	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het egaliseren van verschillen tussen de lasten en de (rijks)bijdragen.

Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2027	Storting 2027	Ont-trekking 2027	Balans-stand 1-1-2028	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Mutaties begroot 2030	Balans-stand 31-12-2030	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve Maatschappelijke Zorg Leidse regio	1.106	0	0	1.106	0	0	0	1.106	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen het Leidse aandeel van de begrote en gerealiseerde lasten voor Maatschappelijke Zorg binnen de Leidse Regio die in afzonderlijke boekjaren ontstaan, conform de Samenwerkingsovereenkomst Maatschappelijke Zorg 2023 Leidse regio.
Reserve OV Knoop Leiden Centraal station	22.165	0	-1.150	21.015	-1.500	-1.500	-1.800	16.215	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Dekking van de investeringsambities OV knoop Leiden Centraal station.
Reserve egalisatie kapitaallasten centrumregeling bedrijfsvoering	928	0	-257	671	-358	-224	-765	-677	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen begrote en gerealiseerde kapitaallasten die in afzonderlijke boekjaren ontstaan binnen de centrumregeling bedrijfsvoering.
Reserve risicobijdrage centrum regeling bedrijfsvoering	499	0	0	499	0	0	0	499	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het beschikbaar houden van het in een boekjaar niet bestede deel van de risicobijdrage van partnergemeenten voor de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening aan deze partnergemeenten.
Reserve bedrijfsvoering Centrumregeling	3.098	0	-631	2.466	-29	0	0	2.438	Functie: Egalisatie en besteding/bestemmingsreserve Doel: De Bedrijfsvoeringsreserve Centrumregeling heeft als functie het opvangen van jaarlijkse fluctuaties (egalisatiefunctie) en knelpunten in de bedrijfsvoering voor de werkzaamheden die binnen de centrumregeling vallen. Daarnaast kan de reserve worden ingezet voor het ontwikkelen van innovaties en aanpassingen in de bedrijfsvoering, voor zover die ten goede komen aan de dienstverlening in het kader van de centrumregeling.
Reserve instandhouding molens	-	0	0	0	0	0	0	0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het in stand houden van molens Voeding: Incidentele dotatie van € 180.000 in verband met compensatie project Ypenburgbocht voor de instandhouding van de molen Heider en de Maredijkmolen. Besteding: Dekking voor de kosten van het onderhoud van de draaigevoelige onderdelen.
Totaal Bestemmingsreserves	272.528	29.842	-20.566	281.804	3.104	18.731	-5.097	298.543	
Totaal Reserves	306.695	29.842	-29.350	307.187	9.540	11.628	6.965	335.320	

Bedragen x €1.000,-

4.2.4 Voorzieningen

Prg.	Naam Voorziening	Balansstand 1-1-2026	Begroting storting 2026	Begroting onttrekking 2026	Begroot Stand 31/12/2026	Begroting storting 2027	Begroting onttrekking 2027	Begroot stand 31/12/2027	Doel
Voorzieningen van derden verkregen middelen									
5	Voorziening boomregeling wijk	3.176	0	0	3.176	0	0	3.176	Egalisatie van de kosten voor het duurzaam in stand houden van bepaalde monumentale, bijzondere of waardevolle bomen, boomgroepen of houtopstand en dergelijke.
5	Egalisatievoorziening riolering	356	0	0	356	0	0	356	Egaliseren van de saldi van de exploitatie van de gemeentelijke riolering zodat de middels de rioolheffing ontvangen middelen beschikbaar blijven voor het in stand houden van de gemeentelijke riolering.
5	Voorziening inzameling en verwerking huishoudelijk afval	1.091	0	0	1.091	0	0	1.091	Egaliseren van de saldi van de exploitatie van de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval middels de afvalstoffenheffing ontvangen zodat de middelen beschikbaar blijven voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval
8	Voorziening bijdrage derden Museum De Lakenhal	822	0	0	822	0	0	822	Het uitvoeren van geoormerkte activiteiten in Museum De Lakenhal middels door derden beschikbaar gestelde gelden.
AD	Voorziening van derden verkregen middelen	0	0	0	0	0	0	0	Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden en die nog niet als opbrengst verantwoord kunnen worden, moeten conform artikel 44 lid 2 van de BBV in een voorziening worden gestort.
Totaal Voorzieningen van derden verkregen middelen		5.445	-	-	5.445	0	0	5.445	
Bedragen x € 1.000									

Prg.	Naam Voorziening	Balansstand 1-1-2026	Begroting storting 2026	Begroting onttrekking 2026	Begroot Stand 31/12/2026	Begroting storting 2027	Begroting onttrekking 2027	Begroot stand 31/12/2027	Doel
Egalisatievoorzieningen									
5	Voorziening groot onderhoud riolering	1.474	758	-607	1.626	778	-863	1.541	Spaarvoorziening voor toekomstige vervangingsinvesteringen rioleringen, overeenkomstig regelgeving in het BBV.
5	Voorziening waterkwaliteit	746	320	-1.219	-152	222	-55	15	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de waterkwaliteit voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud kunstwerken	1.354	1.580	-1.475	1.458	2.236	-2.745	949	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de kunstwerken voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud walmuren en beschoeiing	1.231	444	-247	1.427	190	-262	1.356	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van walmuren en beschoeiingen voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud wegen	1.199	2.868	-1.714	2.353	2.450	-2.474	2.329	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de wegen voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud gemalen	179	104	-131	153	107	-104	155	Egalisatie van de kosten voor het groot onderhoud van de gemalen.
6	Voorziening onderhoud gemeentelijk vastgoed	8.649	3.316	-3.369	8.595	3.396	-3.214	8.777	Egalisatie van de kosten voor (groot)onderhoud van gemeentelijk vastgoed.
8	Voorziening groot onderhoud lakenhal	768	86	0	854	88	0	942	Egalisatie van de kosten voor onderhoud van Museum de Lakenhal en voorzien in dekking voor meerjarige uitgaven in beveiligingssysteem en -apparatuur.
8	Voorziening groot onderhoud sportaccommodaties	4.613	1.678	-948	5.342	1.480	-1.627	5.196	Egalisatie van kosten van het groot onderhoud aan de sportaccommodaties die in het eigendom zijn van de gemeente Leiden.
	Voorziening RVU DZB personeel	314	0	0	314	0	0	314	Deze ontbrak...
AD	Voorziening onderhoud gebouwen DZB	337	41	0	378	41	0	419	Egalisatie van de kosten voor groot onderhoud gebruikersdeel van de bedrijfs panden aan Le Pooleweg 6 en 11 en Nachtegaallaan 41-43.
Totaal Egalisatievoorzieningen		20.863	11.195	-9.710	22.348	10.988	-11.344	21.993	
Bedragen x € 1.000									

Prg.	Naam Voorziening	Balansstand 1-1-2026	Begroting storting 2026	Begroting onttrekking 2026	Begroot Stand 31/12/2026	Begroting storting 2027	Begroting onttrekking 2027	Begroot stand 31/12/2027	Doel
Voorzieningen toekomstige verplichtingen									
1	Voorziening pensioenen wethouders	8.746	0	0	8.746	49	0	8.795	Voorziening om de toekomstige pensioen verplichtingen van (oud)-wethouders af te dekken.
1	Voorziening wachtgeld (oud)wethouders	227	0	0	227	0	0	227	Voorziening om de toekomstige wachtgeld verplichtingen van (oud)-wethouders af te dekken.
2	Voorziening veiligheidsbeleid	-0	0	0	-0	0	0	-0	Egalisatie van kosten programma veiligheid, camera toezicht en tussentijdse evaluatie veiligheidsprogramma.
9	Voorziening huisvesting statushouders	2.260	0	0	2.260	0	0	2.260	Het bekostigen van extra (tijdelijke) woningen voor vergunninghouders en/of bijzondere doelgroepen.
	Voorziening spaarverlof	767	0	0	767	0	0	767	Deze ontbrak...
AD	Voorziening loga-gelden	93	0	0	93	0	0	93	Egalisatie van de kosten die voortvloeien uit spaarcontracten met personeel voor verlofrecht en dergelijke (voorheen M&B).
Totaal voorzieningen toekomstige verplichtingen		12.093	0	0	12.093	49	0	12.142	
Voorziening risico's									
3	Voorziening Garantstelling Biotech Training Facility	0	0	0	0	0	0	0	Afdekken risico garantstelling Biotech Training Facility
10	Voorziening Stadsbank Schuldbemiddeling	-0	0	0	-0	0	0	-0	Het is een voorziening van de Stadsbank voor het bekorten van de Schuldbemiddelingstrajecten van 36 mnd naar 18 mnd. Hierdoor lopen schuldeisers van de klanten 18 mnd afbetalingen mis, welke op voorhand met de Stadsbank en de klant was afgesproken. Leiden loopt hiermee vooruit op iets wat Landelijk beleid gaat worden. De Voorziening is om de 18 mnd afbetalingen die derden nu mislopen aan derden te verstrekken. Bedoeling is om bij nieuwe trajecten uit te gaan van de nieuwe termijn van 18 mnd.
Totaal Voorziening risico's		-0	0	0	-0	0	0	-0	
Totaal voorzieningen		38.401	11.195	-9.710	39.886	11.037	-11.344	39.580	
Bedragen x € 1.000									

4.2.5 EMU Saldo

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 19) is de verplichting vastgesteld dat de gemeenten ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken.

De begroting van de Gemeente Leiden is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten. Het EMU saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven van de gemeente, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (bbp). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel.

EMU-saldo			Begroting				
			2026	2027	2028	2029	2030
1.	(+)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c).	-35.045	492	9.540	11.628	6.965
2.	(-)	Mutatie (im)materiële vaste activa	60.335	167.734	136.179	151.274	129.633
3.	(+)	Mutatie voorzieningen	-5.526	-307	-157	969	-724
4.	(-)	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-13.848	9.399	5.314	-13.990	5.304
5.	(-)	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo			-87.058	-176.948	-132.110	-124.687	-128.696

Wat is er dan anders aan de EMU-systematiek dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren?

Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de jaarlijkse kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een bepaald jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Leiden voor 2027 komt uit op € -176.948.000, wat betekent dat in EMU-termen de uitgaven groter zijn dan de inkomsten. Het tekort wordt vooral veroorzaakt doordat wij veel meer investeren in activa dan het bedrag aan kapitaallasten i.v.m. investeringen uit het verleden.

Het jaarlijkse aandeel in het EMU-saldo van de decentrale overheden is voor de jaren 2027 tot en met 2030 gesteld op -0,50% van het Bbp. Het aandeel van de gemeenten is gesteld op -0.34% van het BBP. Het aandeel in het EMU-tekort betreft een inspanningsverplichting, er staat momenteel geen sanctie op een eventuele overschrijding van het toegestane EMU-tekort.

4.3 Overzicht per taakveld

Om tot betrouwbare informatie voor interne sturing en externe vergelijkbaarheid te komen, wordt een uniforme indeling in taakvelden voorgeschreven bij de vernieuwing van het BBV, waaraan de bijbehorende baten en lasten worden toegerekend. De baten zijn opgenomen als een negatief bedrag.

hoofdtakveld	Taakveld		Lasten	Baten
0. Bestuur en ondersteuning	0.1	Bestuur	8.733	-93
	0.2	Burgerzaken	13.122	-3.417
	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	2.307	-4.005
	0.4	Overhead, Ondersteuning organisatie	100.426	-16.755
	0.5	Treasury	8.224	-3.006
	0.61	Onroerend Zaakbelasting (OZB) woningen	1.399	-33.571
	0.62	Onroerend Zaakbelasting (OZB) niet-woningen	0	-47.298
	0.63	Parkeerbelasting	340	-24.068
	0.64	Belastingen overig	295	-1.972
	0.7	Algemene uitkering gemeentefonds	264	-426.617
	0.8	Overige baten en lasten	1.196	-188
	0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	183	0
	0.10	Mutaties reserves (980)	29.842	-29.350
	Totaal		166.331	-590.340
1. Veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	14.896	-1
	1.2	Openbare orde en veiligheid	4.762	-35
	Totaal		19.658	-36
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	2.1	Verkeer en wegen	47.442	-1.863
	2.2	Parkeren	17.258	-155
	2.3	Recreatieve havens	696	-809
	2.4	Economische havens en waterwegen	0	0
	2.5	Openbaar vervoer	3.423	0
	Totaal		68.819	-2.827
3. Economische zaken	3.1	Economische ontwikkeling	4.854	-218
	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0
	3.3	Bedrijfsloket en - bedrijfsregelingen	2.885	-607
	3.4	Economische promotie	3.771	-1.976
	Totaal		11.510	-2.801
4. Onderwijs	4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0
	4.2	Onderwijshuisvesting	12.907	-378
	4.3	Onderwijsbeleid en leerling-zaken	19.402	-8.324
	Totaal		32.309	-8.702
5. Sport, cultuur en recreatie	5.1	Sportbeleid en activering	2.237	-403
	5.2	Sportaccommodaties	18.439	-5.610
	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	10.733	0
	5.4	Musea	7.232	-1.224
	5.5	Cultureel erfgoed	6.421	-1.099
	5.6	Media	5.170	-10

hoofdtakveld	Taakveld		Lasten	Baten
	5.7	Openbaar groen en (open lucht) recreatie	18.715	-182
	Totaal		68.947	-8.528
6. Sociaal Domein	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	17.090	-2.591
	6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	8.830	-34
	6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	12.355	0
	6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	287	0
	6.3	Inkomensregelingen	98.270	-71.819
	6.4	WSW en beschut werk	39.452	-13.384
	6.5	Arbeidsparticipatie	4.567	-2.688
	6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	6.170	-185
	6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	12.552	-1.068
	6.712	Begeleiding (WMO)	18.028	0
	6.713	Dagbesteding (WMO)	0	0
	6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0
	6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	0	0
	6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	23.714	0
	6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	1.875	0
	6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0
	6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	9.163	0
	6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0
	6.791	PGB WMO	2.074	0
	6.792	PGB Jeugd	1.776	0
	6.811	Beschermd wonen (WMO)	33.314	-175
	6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	21.609	-3
	6.821	Jeugdbescherming	2.547	0
	6.822	Jeugdreclassering	583	0
	6.91	Coördinatie en beleid WMO	1.696	-6
	6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	1.185	-360
	Totaal		317.137	-92.313
7. Volksgezondheid en milieu	7.1	Volksgezondheid	8.561	-137
	7.2	Riolering	10.636	-16.267
	7.3	Afval	18.341	-25.774
	7.4	Milieubeheer	4.509	0
	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	0	0
	Totaal		42.047	-42.178
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (VHROSV)	8.1	Ruimtelijke ordening	10.547	-3.176
	8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	27.843	-29.575
	8.3	Wonen en bouwen	22.324	-6.996
	Totaal		60.714	-39.747
Totaal			787.472	-787.472

Hoofdstuk 5

5 Bijlagen

5.1 Samenstelling stadsbestuur

Gemeenteraad

De gemeenteraad van Leiden bestaat uit 39 raadsleden. Raadsleden van een zelfde politieke partij vormen een fractie in de raad. Momenteel zijn er 11 fracties in de Leidse raad. De zetelverdeling is als volgt:

- Progressief Nederland (PRO) 12 zetels;
- Democraten 66 (D66) 6 zetels;
- Partij Sleutelstad 6 zetels;
- Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) 3 zetels;
- Partij voor de Dieren 3 zetels;
- Christen Democratisch Appèl (CDA) 2 zetels;
- Studenten Voor Leiden (SVL) 2 zetels;
- Forum voor Democratie 2 zetels;
- Socialistische Partij (SP) 1 zetel;
- Volt 1 zetel;
- Christen Unie (CU) 1 zetel.

Griffier: De heer G.F.C. van Leiden

College van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders is gezamenlijk verantwoordelijk voor het gevoerde gemeentelijke beleid. Het college bestaat uit de burgemeester, vijf wethouders en de gemeentesecretaris. Het college legt verantwoording af aan, en wordt gecontroleerd door, de gemeenteraad.

Bij het afronden van deze Programmabegroting 2027 is de coalitievorming na gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart nog niet afgerond. Er is daarom nog geen nieuw college geïnstalleerd. Daarmee zijn de wethouders die vanuit de coalitie uit de raadsperiode 2022-2026 het college vormden ook nu nog in functie.

De portefeuillevverdeling van het college van burgemeester en wethouders ziet er als volgt uit:

Burgemeester Peter Heijkoop
Bestuur, Veiligheid en Handhaving

Wethouder Ashley North (GL)
Klimaat, Mobiliteit en Financiën

Wethouder Wietske Veltman (D66)
Economie, Kennis, Sport en Gezondheid

Wethouder Abdelhaq Jermoumi (PvdA)
Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs van Leiden

Wethouder Julius Terpstra (CDA)
Wonen, Bouwen en Welzijn

Prescillia van Noort (GL)
Energie, Werk en Inkomen en Cultuur

Krista Kuipers
Gemeentesecretaris / Algemeen Directeur

5.2 Begroting per prestatie

Onderstaand een overzicht van de begrotingsstanden 2026 per programma, per beleidsterrein en per prestatie.

Programma 01	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
01A101 Raad en cie's vergaderen volgens cyclus	1.810	-	1.810
01A103 Onderst Raad door griffie e.d.	2.015	-81	1.934
01A201 Dagelijks bestuur gemeente door College	2.757	-	2.757
01A202 Informeren en betrekken burgers e.d.	122	-	122
01A203 Organiseren verkiezingen	853	-0	853
01A204 Strategisch beleidsadvies en onderzoek	3.208	-99	3.108
01A205 Adviseren bestuur over communicatie	586	-12	574
01A302 Bevorderen intergem samenwerking	2.054	-	2.054
01 Bestuur	13.404	-192	13.212
01B101 Leveren prod/diensten publieke dv	6.631	-3.557	3.074
01B102 Eenduidige/klantvr dv via alle kanalen	4.473	-24	4.449
01B103 Op orde houden basisregistraties	4.030	-631	3.398
01B104 Beantwoorden van eerste lijns vragen	1.447	-	1.447
01 Dienstverlening	16.581	-4.212	12.369
Totaal Programma 01	29.985	-4.404	25.581
Programma 02	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
02A101 Aanpak Ondernijning	724	-0	724
02A102 Voorkomen radicalisering en polarisatie	41	-	41
02A103 Inzet Wet Bibob	184	-	184
02A104 Inzet Veilige Publieke Taak	20	-	20
02A201 Beperken van overlast verward gedrag	1.240	-	1.240
02A202 Beperken van woonoverlast	277	-27	250
02A203 Inzet preventie gedigitaliseerde crimina	20	-	20
02A204 Regievoering samenwerking jaarwisseling	44	-	44
02A205 Inzet buurt- en wijkveiligheid	169	-	169
02A206 Aanpak fietsdiefstal	20	-	20
02A301 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak	1.001	-0	1.001
02A302 Inzet Dealbreakers	59	-0	58
02A401 Realiseren van BRL-vakbekwame crisisorg.	61	-	61
02A402 Planvorming rondom risicovolle evenement	61	-	61
02A403 Inzet bij rampen en (cyber)crises	14.814	-1	14.813
02A404 Optimale preventie brandveiligheid	82	-	82
02A405 Inzet bij demonstraties en betogingen	61	-	61
02A501 Risicoscan vergunningverlening evenement	144	-4	141
02A502 Inzet Landelijk Progr.Veilige Steden	242	-	242
02A503 Bijdr.aan (digitaal) veilig ondernemen	20	-	20
02A505 Coördinatie vergunningverlening horeca	66	-4	62
02A506 Handhaven horecasanctiebeleid	20	-	20

Programma 01	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
02 Veiligheid	19.374	-35	19.339
Totaal Programma 02	19.374	-35	19.339
Programma 03	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
03A101 Regionale en lokale beleidsontwikkeling	1.872	-670	1.202
03A102 Ontwikkelen Leiden Bio Science Park	789	-	789
03 Ruimte om te ondernemen	2.662	-670	1.991
03B101 Fac. bedrijvigheid, starters, ondernemer	2.305	-	2.305
03B102 Verbet. Aansl. onderwijs-arbeidsmarkt	333	-	333
03B201 Stim. en acquis kennisintens. bedrijvigheid	1.625	-	1.625
03 Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	4.263	-	4.263
03C101 Citymarket stim. toerist. aantrekkelijkheid	1.513	-1.820	-307
03C102 Faciliteren Centrummanagement Leiden	254	-	254
03 Marketing en promotie	1.767	-1.820	-53
03D101 Circulaire Bouw	695	-	695
03D102 Circulair Herwaardenen	968	-	968
03 Circulaire Economie	1.663	-	1.663
03E101 Vitale Binnenstad	1.254	-	1.254
03E201 Kennisstad	812	-155	657
03 Vitale Binnenstad en Kennisstad	2.066	-155	1.911
Totaal Programma 03	12.421	-2.645	9.775
Programma 04	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
04A101 Beïnvloeding modal shift vervoer	393	-	393
04A102 Stim. Verduurzaming vervoer	682	-	682
04A103 Invoering zero-emissie Stadslogistiek	348	-	348
04 Duurzame Mobiliteit	1.422	-	1.422
04B101 Verbeteren bereikbaarheid voetgangers	105	-	105
04B102 Verbeteren bereikbaarheid fiets	625	-	625
04B103 Verbeteren openbaar vervoer	3.423	-	3.423
04B104 Waarborgen doorstroming	6.656	-266	6.391
04B105 Verbeteren parkeeraanbod	17.600	-24.223	-6.623
04 Bereikbaarheid	28.409	-24.488	3.921
04C101 Stimuleren verkeersveilig gedrag	464	-	464
04C102 Verbeteren verkeersveilige inrichting	989	-	989
04 Verkeersveiligheid	1.453	-	1.453
Totaal Programma 04	31.284	-24.488	6.796
Programma 05	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
05A101 Ontwikkelen beleid openbare ruimte	711	-12	698
05A102 Beheren openbare ruimte	32.757	-1.365	31.392
05A103 Inzamelen huishoudelijk afval	15.157	-24.349	-9.193

Programma 01	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
05A104 Beheren contracten buitenreclame	15	-1.183	-1.167
05A105 Handhaven gebruik openbare ruimte	4.241	-220	4.021
05A106 Werken voor derden cluster beheer	1.521	-1.425	96
05 Verharde openbare ruimte	54.402	-28.554	25.848
05B101 Klimaatadaptatie en ontwikk beleid water	35	-	35
05B102 Beheren openbaar water en riolering	10.942	-16.267	-5.325
05B201 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar wate	19	-	19
05B202 Exploiteren havens en waterwegen	696	-809	-112
05B203 Behandelen ligplaatsvergunningen	126	-5	120
05B204 Handhaven gebruik openbaar water	132	-	132
05 Openbaar water	11.951	-17.081	-5.131
05C101 Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	1.094	-	1.094
05C102 Renoveren en herinrichten parken	90	-	90
05C103 Beheren openbaar groen	10.474	-56	10.418
05C104 Behandelen kapvergunningen	135	-1	134
05C105 Aanleggen Singelpark	1.069	-	1.069
05C106 Beheren Oostvlietpolder	216	-	216
05C201 Ontwikk en uitv beleid biodiversiteit	600	-	600
05C301 Ontwikk en uitv beleid dierenwelzijn	151	-	151
05 Openbaar groen	13.830	-56	13.773
05D101 Milieubeheer algemeen	4.202	-	4.202
05D103 Uitvoeren bodemsanering	33	-	33
05D104 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid	779	-62	718
05 Milieu en duurzaamheid	5.015	-62	4.953
05E101 Ontwikk en uitv beleid waterkwantit-kwal	643	-0	643
05 Klimaatadaptatie	643	-0	643
Totaal Programma 05	85.840	-45.754	40.086
Programma 06	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
06A101 Opstellen kaderstellende visies RO	1.071	-	1.071
06A102 Stimuleren ruimtelijke kwaliteit	264	-645	-381
06A103 Opst. en act. ruimtelijk instrumentarium	488	-502	-13
06A104 Implementatie Omgevingswet	2.611	-	2.611
06A201 Behandeling verzoeken omgevingsvergunningen	2.090	-5.131	-3.042
06A202 Het voeren van vooroverleg	718	-4	714
06A301 Toezicht/hha op veilig bouwen/gebruiken	2.020	-81	1.939
06 Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	9.262	-6.362	2.900
06B101 Voeren erfpachtbedrijf	2.307	-4.005	-1.698
06B102 Opstellen MPG en Vermogensbeheer	20.185	-22.193	-2.008
06B103 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	11.618	-10.057	1.561
06 Gemeentelijk vastgoed	34.110	-36.255	-2.145
06C101 Implementatie Woonvisie Leiden 2020-2030	483	-0	483

Programma 01	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
06C102 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025	157	-	157
06C103 Regionale woonagenda en woonruimteverd.	58	-	58
06C104 (Laten) uitvoeren projecten incl student	256	-	256
06C201 Toezicht/hha op onrechtmatige bewoning	117	-36	81
06 Wonen	1.071	-36	1.035
06D101 Energiebesparing	2.565	-435	2.131
06D102 Opwek duurzame energie	1.013	-	1.013
06D103 Warmtetransitie	9.946	-87	9.859
06 Energietransitie	13.524	-521	13.003
Totaal Programma 06	57.967	-43.175	14.792
Programma 07	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
07A101 Betrekken jeugd via jeugdparticipatie	100	-	100
07A102 Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	1.113	-1	1.112
07A202 Vanuit CJG org. informatie en opvoeding	4.214	-	4.214
07A203 Vanuit het CJG organiseren jeugdhulp	8.506	-	8.506
07A301 Doen organiseren specialistische hulp	40.479	-360	40.119
07 Jeugd	54.411	-361	54.050
07B101 Zorgdr. Vold. aanbod peuterspeelopvang	1.890	-	1.890
07B102 Waarborg kwali.kinderopv/peuterspeelopv.	417	-5	412
07 Peuterspeelopvang en kinderopvang	2.307	-5	2.302
07C101 Waarborg aanbod, kwaliteit, deelname VVE	2.963	-	2.963
07C102 Stim. Hoogwaardig taalaanbod	1.518	-3.673	-2.154
07C103 Bevord. Samenw. Ouder en Prof.	319	-	319
07C201 Onderst. zorg leerlingen spec. behoeften	1.949	-13	1.936
07C202 Stim. samenwerking voorzieningen onderw	1.764	-	1.764
07C301 Stimul. aanbod leerlingen eigen talenten	166	-	166
07C303 Bevorderen toekomstgerichte talentontwik	498	-0	497
07C401 Sturing geven op uitvalcijfers met RMC	3.003	-2.366	637
07C402 Tegengaan verzuim leerplichtigen	58	-29	29
07 Onderwijsbeleid	12.238	-6.080	6.157
07D101 Realisatie nieuwbouw, uitbreid lesgebouw	368	-	368
07D102 In stand houden bestaande gebouwenvoord	12.954	-224	12.729
07D103 Uitvoering van overige wettelijke taken	1.430	-201	1.229
07 Onderwijshuisvesting	14.752	-425	14.327
Totaal Programma 07	83.708	-6.871	76.837
Programma 08	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
08A101 Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	8.077	-	8.077
08A102 Ondersteunen museaal aanbod	211	-	211
08A103 Ondersteunen educatief aanbod	7.005	-	7.005
08A104 Ondersteunen beeldende kunst (in de OR)	253	-	253

Programma 01	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
08A105 Ondersteunen amateurkunstverenigingen	241	-	241
08A106 Ondersteunen lokale media	145	-10	135
08A108 Exploitatie museum De Lakenhal	6.684	-1.059	5.625
08A302 Cultuureducatie icm natuur- en milieuedu	274	-	274
08 Cultuur	22.889	-1.069	21.820
08B101 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	5.293	-1.098	4.195
08B102 Exploitatie en beheer Molen de Valk	350	-166	184
08B103 Toezicht en handhaven op monumenten	277	-1	275
08B104 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	752	-	752
08 Cultureel erfgoed	6.672	-1.265	5.407
08C101 Exploiteren gem sportaccommodaties	18.439	-5.610	12.830
08C201 Leidenaars bewegen voldoende	2.006	-403	1.603
08C202 Leiden sterke toekomstbest. sportver	173	-	173
08C301 De openbare ruimte is beweegvriendelijk	58	-	58
08 Sport	20.676	-6.013	14.663
08D101 Beheer en expl Jeugdorp Zuid-west	10	-	10
08D102 Beheer en exploitatie volkstuinen	45	-	45
08D201 Evenementencoördinatie	456	-5	451
08D202 Behandelen aanvragen evenementenverg.	294	-151	143
08D203 Ondersteunen 3 grote/overige evenementen	625	-63	562
08 Recreatie	1.429	-218	1.211
Totaal Programma 08	51.666	-8.565	43.101
Programma 09	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
09A101 Organiseren voorzieningenaanbod	10.898	-	10.898
09A102 Organiseren act. maatschappelijke partic	2.179	-5	2.174
09A103 Bevorderen cliëntbetrokkenheid	577	-5	573
09A104 Uitv. Basisfuncties onderst vrijw.werk	150	-5	145
09 Sociale binding en participatie	13.804	-14	13.790
09B101 Organiseren samenhangend aanbd mtsch.wrk	1.118	-25	1.093
09B201 Uitv wettelijke tkn basisgezondheidszorg	7.200	-137	7.063
09B301 Leidenaars kennis gezonde actieve leefst	58	-	58
09B302 Leidenaars verantw. om met genotmiddelen	19	-	19
09 Preventie	8.395	-162	8.233
09C101 Organiseren toegang sociale wijkteams	6.890	-3	6.887
09C201 Organiseren aanbod standaard WMO voorz.	1.162	-6	1.156
09C202 Organiseren aanbod maatwerk WMO voorz.	40.566	-1.270	39.296
09 Ondersteuning	48.619	-1.280	47.339
09D101 Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	2.655	-2.532	123
09D102 Toel. zorg verslavings- en psychia. prob	1.307	-29	1.278
09D103 Uitv. opvang en huisvesting kwetsbare gr	14.304	-	14.304
09D104 Uitv. geven aan beschermd wonen	33.314	-175	33.139

Programma 01	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
09D201 Voorkomen geweld in huiselijke kring	7.180	-	7.180
09D202 Opvang slachtoffers geweld huisel. Kring	112	-3	108
09 Kwetsbare groepen	58.871	-2.739	56.132
Totaal Programma 09	129.689	-4.195	125.494
Programma 10	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
10A101 Inz. re-integratie en participatievoorz.	4.035	-2.516	1.519
10A102 Aanbieden volwasseneneducatie	2.449	-2.196	253
10A103 Inzetten dienstverl jongeren en statush	551	-172	380
10A201 Inzetten sociale werkvoorziening	39.073	-13.377	25.696
10A203 Inzetten loonkostensubsidie	359	-7	352
10 Arbeidsparticipatie	46.468	-18.268	28.200
10B101 Onderst. mensen met bijstandsuitkering	1.196	-23	1.174
10B201 Behandelen aanvragen bijzondere bijstand	7.802	-1.296	6.507
10B202 Verstr premie coll ziektekstverzek minim	239	-5	235
10B203 Verstrekken kinderopv Soc Med Indicatie	925	-5	921
10B204 Kwijtschelding gemeentelijke heffingen	2.253	-	2.253
10B205 Subsidies minimabeleid	1.004	-	1.004
10 Maatsch. participatie en onderst. minima	13.420	-1.327	12.093
10C101 Behandelen aanvragen part.wet, ioaw, ed	77.924	-69.777	8.147
10C102 Uitv. fraudeprev. en onsp. uitkeringsfr	359	-7	352
10C103 Uitvoeren terugvordering en verhaal	496	-15	481
10 Inkomensvoorzieningen	78.779	-69.798	8.981
10D101 Uitv vroegsignalering, preventie, budget	3.585	-249	3.336
10D201 Uitvoeren schuldhulpverlening	2.486	-445	2.042
10 Schuldhulpverlening	6.071	-694	5.377
Totaal Programma 10	144.738	-90.087	54.651
Programma AD	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
11A001 Baten OZB-gebruikers	-	-22.708	-22.708
11A002 Baten OZB-eigenaren	-	-58.130	-58.130
11A005 Baten precariobelasting	-	-497	-497
Lokale heffingen besteding niet gebonden	-	-81.336	-81.336
11A006 Algemene uitkering	264	-426.617	-426.352
Algemene uitkering	264	-426.617	-426.352
11A007 Deelnemingen nutsbedrijven	82	-2.000	-1.918
11A008 Deelnemingen	8	-630	-622
Dividend	90	-2.630	-2.540
11A009 Geldleningen	8.134	-376	7.758
Saldo financieringsfunctie	8.134	-376	7.758
11A011 Stelposten concern	976	-188	789
11A013 Saldi kostenplaatsen bedrijfsvoering	-73	-	-73

Programma 01	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
11A014 Plankosten definitiefase	662	-	662
Overige alg.dekkingsmiddelen	1.566	-188	1.379
Totaal Programma AD	10.055	-511.146	-501.091
Programma OH	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
12A001 Overhead kostenplaatsen	67.045	-16.237	50.807
12A002 Overhead overige	1.807	-67	1.740
12A003 Overhead facilitaire zaken	6.777	-226	6.551
12A004 Overige personele lasten	2.911	-	2.911
12A006 Overhead huisvesting	5.555	-61	5.494
12A010 Overhead IDA	16.334	-165	16.170
H Overhead	100.429	-16.756	83.673
Totaal Programma OH	100.429	-16.756	83.673
Programma ON	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
12A007 Onvoorzien	292	-	292
ONV Onvoorzien	292	-	292
Totaal Programma ON	292	-	292
Programma VB	2027		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
12A008 Vennootschapsbelasting	183	-	183
VPB Vennootschapsbelasting	183	-	183
Totaal Programma VB	183	-	183

5.3 Belangrijkste mutaties Programmabegroting 2027

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2027	2028	2029	2030
01	01.01	Jubileum Bevrijdingsdag 2030	L	S				80
	01.02	Vrijval storting in de Voorziening Pensioenen Wethouders	L	I	-1.900			
Totaal 01					-1.900			80
02	02.01	Vervanging handhavingsboot	L	S		17	17	16
Totaal 02						17	17	16
03	03.01	ROM-B	L	I	-100	-100		
				S				
	03.02	Verlagen begroting baten toeristenbelasting en verlagen afdracht Leiden&Partners	B	S	310	310	310	310
			L	S	-185	-185	-185	-185
	03.03	Aanpassen begroting afdracht ondernemersfonds	L	S	175	175	175	175
Totaal 03					200	200	300	300
04	04.01	Vervroegen bijdrage Leiden Utrecht Beter Bereikbaar	L	I	1.000		-1.000	
	04.02	Raming van lasten op het taakveld Parkeren (Reserve Parkeren)	L	I	-830	-1.210	-1.210	-1.650
				S	830	1.210	1.210	1.650
Totaal 04					1.000		-1.000	
05	05.01	Uitvoeringsprogramma's beheer & onderhoud openbare ruimte 2027 - 2031	L	S	539	1.151	1.310	2.878
	05.02	Verdubbeling afvalstoffenbelasting vanaf 2028	B	S		-1.500	-1.500	-1.500
			L	S		1.500	1.500	1.500
	05.03	Beeindigen lichtmastreclame	B	S	40	80	138	138
			L	S	-3	-6	-10	-10
	05.04	Overdekking afvalstoffenheffing	B	S	600			
			L	S	-600			
Totaal 05					576	1.225	1.437	3.005
06	06.01	Rijksbijdrage Realisatiestimulans periode 2026-2029	B	I	-3.768	-3.768	-3.768	
			L	I	3.768	3.768	3.768	
	06.02	Huur Volkshuis (Apothekersdijk 33)	B	S	150			
Totaal 06					150			
07	07.01	Contract schoonmaakkosten gymzalen	L	S	80	80	80	80
	07.02	Regionale specialistische jeugdhulp	L	I	2.559	2.100	0	0
				S	-2.559	-2.100	-0	-0
Totaal 07					80	80	80	80
09	09.01	Onderindexering SSB	L	S	158	158	158	158
	09.02	Indexering SWT	L	S	75	75	75	75
	09.03	Indexering WMO maatwerkvoorzieningen	L	S	610	610	610	610
Totaal 09					843	843	843	843
10	10.01	Lagere verkopen Sleutelpas	B	S	-80	-15		
			L	S	80	15		
Totaal 10					0	0	0	0
AD	AD.01	Kapitaallasten ontwikkeling 2027 - 2030	B	I	-409	4	4	-1
			L	I	499	-190	9.936	-190

Prog.	Nr.	Onderwerp	L/B	I/S	2027	2028	2029	2030
				S	-3.760	-2.703	-14.389	-11.843
	AD.02	Opnemen maximale structurele kapitaallasten van lopende en toekomstige investeringen 2027 - 2030	L	I				-12.100
				S				12.100
	AD.03	Treasury actualisatie	L	S	-511	-880	-3.411	267
	AD.04	Algemene Uitkering	B	S	1.581	2.134	-238	-6.712
			L	S	1.227	1.249	1.272	1.272
	AD.05	OZB	B	S	-48	-511	888	-1.944
	AD.06	Indexering	L	S	1.600	600	600	600
	AD.07	Inzet stelpost indexering	L	S	-923	-923	-923	-923
	AD.08	Kapitaallasten Centrumregeling (correctie op de begroting 2026)	B	I			-388	-388
			L	S			388	388
Totaal AD					-745	-1.221	-6.262	-19.474
OH	OH.01	Uitbreiding Capaciteit Veilig Publieke Taak (VPT)	L	S	62	62	62	62
	OH.02	VerSAASing applicatie Burgerzaken	L	S	90	90	90	90
	OH.03	Onderverhuren 4e etage Level (Stadskantoor)	B	S	135	135	135	135
	OH.04	Stadswerf Vlietzone	L	I				-826
				S				826
	OH.05	Gebiedsontwikkeling Energiepark en ambtelijke huisvesting	B	I	-1.408			
				S		-218	-218	-218
			L	I	624			
				S	1.677	349	196	190
Totaal OH					1.181	419	266	260
Eindtotaal					1.385	1.563	-4.320	-14.889

5.4 Raadsbesluit

(Het getekende raadsbesluit wordt na vaststelling door de gemeenteraad ingevoegd)

5.5 Langjarige ontwikkeling reserve parkeren

De gemeenteraad wordt jaarlijks bij de kaderbrief geïnformeerd wordt over de verwachtingen ten aanzien van de langjarige ontwikkeling van de reserve Parkeren. Dit was voor het laatst in 2025 in bijlage 5.7 bij de Kaderbrief 2025-2029. Deze paragraaf gaf inzicht in het verloop van de reserve Parkeren voor de periode 2025-2044.

Het voorliggende meerjarenperspectief van de reserve Parkeren voor de periode 2026-2045 sluit aan bij het kader zoals dit in het raadsbesluit in 2009 is geformuleerd: de reserve Parkeren is in beginsel een kasboek waarbij de inkomsten en uitgaven van auto- en fietsparkeren langdurig met elkaar in evenwicht moeten zijn. De gekozen periode is een doorkijk van 20 jaar om de financiële effecten van genomen besluiten op de kasstroom te kunnen zien. Het huidige perspectief loopt daarom tot 2045.

Resultaat 2025

Ten opzichte van de begroting is het resultaat van parkeren in 2025 €1.605.000 voordelig, wat 6,4% van de totale omzet van 2025 bedraagt. Het voordelige resultaat komt tot stand doordat zowel de lasten als de baten afwijken van de begroting, waarbij de gerealiseerde baten hoger zijn dan begroot (een voordeel) en de gerealiseerde lasten lager zijn dan begroot (eveneens een voordeel).

Binnen het beleidsterrein parkeren wordt onderscheid gemaakt tussen auto- en fietsparkeren. Het voordeel op de baten (+ €1.148.000) bedraagt 4,8% ten opzichte van de totaal begrote parkeerinkomsten van € 24,1 miljoen en is toe te schrijven aan hogere parkeeropbrengsten, met name door het ondergronds parkeren in de garages Lammermarkt en Garenmarkt, in het bijzonder in de maanden november en december.

Het voordelige resultaat op de lasten (€ 457.000) wordt veroorzaakt door niet gerealiseerde uitgaven, gedekt uit de reserve parkeren, voor de kredieten fietsenstalling Lange Mare en voorbereidingskosten en studies naar parkeren bij Leiden CS (Lorentz). De dekking voor deze kredieten blijft beschikbaar in 2026.

Het voordelige jaarresultaat van de lasten en baten binnen de parkeerexploitatie wordt verrekend met de reserve parkeren.

In € 1.000, v = voordeel	Lasten		Baten		Saldo	
Autoparkeren	166	V	1.112	V	1.278	V
Fietsparkeren	291	V	36	V	327	V
Totaal	457	V	1.148	V	1.605	V

Ontwikkeling van de reserve Parkeren 2026-2045

Onderstaand wordt de actuele ontwikkeling van de reserve Parkeren voor de komende 20 jaar weergegeven. Dit is de ontwikkeling alle bekende en verwachte kosten en een selectie van de belangrijkste extracomptabele posten.

Autonome ontwikkelingen

- Vanaf 2026 wordt in de reserve Parkeren structureel een veiligheidsbuffer van € 3,5 mln. aangehouden ter dekking van potentiële toekomstige economische ontwikkelingen die tot tegenvallende resultaten kunnen leiden.
- In 2026, 2027 en 2028 wordt een extra risico op lagere parkeerinkomsten van € 1,0 mln. opgenomen als gevolg van de situatie in het Midden-Oosten. Er is sprake van een afname van het aantal parkeerders door hogere brandstofprijzen. De parkeeropbrengsten staan hierdoor al enkele maanden structureel onder druk en gemeente breed is sprake van ongeveer 10% minder omzet.
- Vanaf 2030 wordt gemiddeld € 1,6 mln. opgenomen als risicobuffer voor de impact van rentewijzigingen (uitgangspunt: omslagrente 3,5%). Hierbij is gerekend met de boekwaarde van de vervangingsinvesteringen, exclusief de casco-boekwaarde van de gemeentelijke garages.

Structurele lasten algemeen

- Vanaf 2026 wordt jaarlijks een gemiddeld bedrag van € 0,13 mln. opgenomen voor ICT-kosten voor applicaties die buiten het gesloten systeem van de parkeerexploitatie vallen. Deze kosten worden door de afdeling ICT doorbelast.

Incidentele lasten algemeen

- In 2028 vindt een eenmalige onttrekking van € 0,9 mln. plaats voor onvoorziene kosten en risico's van het Groene Loper-project.

Structurele lasten autoparkeren

- Vanaf 2026 wordt structureel een gemiddeld bedrag van € 0,42 miljoen opgenomen ten behoeve van de vervanging van het Parking Management Systeem (PMS), het Video Management Systeem (VMS), het onderhoud en overige parkeerapparatuur in alle parkeergarages.
- Vanaf 2028 wordt structureel een extra bedrag van gemiddeld € 0,12 miljoen aan kapitaallasten opgenomen voor de renovatie van de Haarlemmerstraatgarage, aangezien de kosten naar verwachting hoger uitvallen dan begroot.
- Vanaf 2028 wordt jaarlijks een gemiddeld bedrag van € 0,26 mln. opgenomen ten behoeve van de vervangingsinvestering in parkeerautomaten in zone A en B, die sinds 2016 in gebruik zijn.

Structurele lasten fietsparkeren

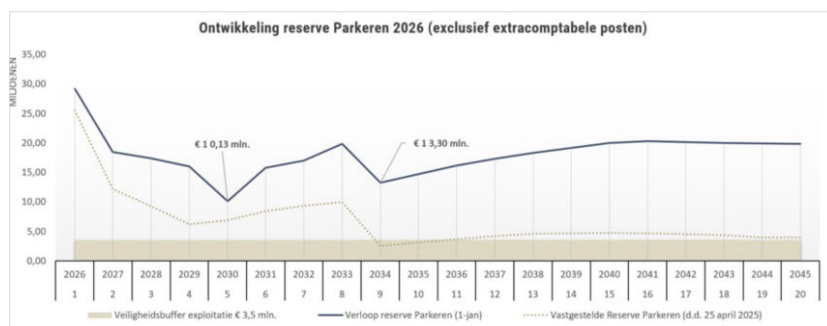
- Vanaf 2026 wordt structureel een verhoging van de beheerskosten van de fietsenstallingen opgenomen voor een gemiddeld totaalbedrag van € 0,12 mln.
- Vanaf 2027 ontstaat een structureel nadeel van gemiddeld € 0,16 mln. als gevolg van de geprognosticeerde herijking van de beheerskosten voor de nieuwe fietsenstalling Breestraat, op basis van ervaringscijfers van bestaande stallingen en de ruime openingstijden.
- Vanaf 2030 wordt voor de bouw van een nieuwe fietsgarage bij de bibliotheek structureel een gemiddeld bedrag van € 0,44 mln. gereserveerd.

Incidentele lasten fietsparkeren

- In 2026 wordt eenmalig een bedrag van € 0,6 mln. aan geraamde grondkosten voor fietsenstalling De Geus onttrokken aan de reserve.
- In 2033 wordt eenmalig een bedrag van € 8,0 mln. gereserveerd als bijdrage aan het MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport), ten behoeve van de cofinanciering van nog niet gedekte fietsvoorzieningen.

Bijzonderheden ontwikkeling reserve Parkeren

In 2026 is geen tariefsindexatie voor parkeren doorgevoerd, aangezien de realisatie hoger is uitgevallen dan begroot. De geplande tarief-indexaties voor de jaren 2028, 2030 en 2032 (€ 0,25) zijn vooralsnog gewoon in de prognose opgenomen.

Grafiek 1 Ontwikkeling reserve parkeren 2026 (exclusief extracomptabele posten)

Grafiek 1 toont de ontwikkeling van de reserve Parkeren exclusief de extracomptabele posten. Doordat deze kostenposten buiten beschouwing zijn gelaten - waarbij met name het extra fietsdepot een substantiële kostenpost vormt - ontstaat een sterk vertekend positief beeld van de reserveontwikkeling. In deze prognose bereikt de reserve Parkeren in 2030 de laagste stand van circa € 10,13 miljoen, waarna de reserve positief blijft ontwikkelen.

Invloed extracomptabele kosten

Op het gebied van handhaving fietsparkeren en deelmobiliteit moeten nog nadere keuzes worden gemaakt. Maar gezien de bestuurlijke wensen zijn vooralsnog deze posten wel al verwerkt in de onderstaande berekeningen voor de Reserve parkeren.

- In de jaren 2026 t/m 2029 wordt jaarlijks € 0,45 mln. gereserveerd voor mogelijkheden en extra kosten ten behoeve van ambities op het gebied van duurzame verstedelijking.
- In de jaren 2027 t/m 2030 wordt jaarlijks gemiddeld € 0,31 mln. gereserveerd voor mogelijkheden en extra ambities op het gebied van fietsparkeren.
- Vanaf 2028 wordt voor een extra fietsdepot structureel een gemiddeld bedrag van € 0,84 mln. gereserveerd voor huur- en beheerkosten (totaal).

Grafiek 2 Ontwikkeling reserve parkeren 2026 (inclusief alle extracomptabele kosten)

Grafiek 2 toont de ontwikkeling van de reserve Parkeren, inclusief de extracomptabele posten voor fietsparkeren en deelmobiliteit. Daarbij zijn de risico's van beperkte bereikbaarheid en economische ontwikkelingen — die kunnen leiden tot lagere parkeerinkomsten en hogere lasten — financieel doorgerekend. Uit deze prognose blijkt dat de reserve Parkeren in 2034 afneemt tot € 5,70 miljoen en eind 2043 de risicobuffer bereikt. Daarna zet de daling structureel door, waardoor in 2045 een negatief saldo ontstaat.

De analyse laat zien dat de reserve Parkeren, rekening houdend met alle extracomptabele posten, op de lange termijn naar verwachting niet financieel gezond blijft. Daarmee voldoet de ontwikkeling niet aan het kader van het raadsbesluit uit 2009. Het geschetste toekomstbeeld is bewust gematigd defensief opgesteld om mogelijke tegenvallers te kunnen opvangen, maar laat ondanks deze voorzichtige benadering alsnog een toekomstig negatief resultaat zien.

De conclusie is daarom dat tijdige bijsturing noodzakelijk is. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan aanvullende tariefindexaties, voor zover de maatschappelijke en economische draagkracht dit toelaat.

Hoofdstuk 6

6 Colofon

Gemeente Leiden september 2026

Foto op de omslag : Merijn Soeters

Foto van de verkeerssituatie bij Programma 4: Buro JP

Foto van de schouwburg bij Programma 8, Cultuur, sport en recreatie: Eelkje Colmjon

Foto van de sportwedstrijd bij Programma 8, Cultuur, sport en recreatie: Marja van Tilburg

www.leiden.nl/gemeente

